

ΕΠΙΣΗΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 35 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Η' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΖ'.

Τετάρτη 23 Σεπτεμβρίου 1964

"Ωραν 11 π.μ., ὁ Πρόεδρος κ. Γ. Ἀθανασιάδης—
Νόβας, ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς ἑδρας, κηρύσσει τὴν ἐναρξιν τῆς
συνεδριάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς εὐρισκομένης ἐν ἀπαρτίᾳ, καθ'
ὅσον παρίστανται ἐκ μὲν τῶν τακτικῶν μελῶν οἱ κ. κ.:

Ἀθανασιάδης—Νόβας Γεώργιος, Μπακλατζῆς Ἐμμανουήλ,
Πετραλιάς Ἀντώνιος, Μαυρίδης Ἀθανάσιος, Ἀλαβάνος Νι-
κόλαος, Βασιλάτος Γεράσιμος, Ἀντωνιάδης Δημήτριος, Αὐ-
γερινὸς Νάκης, Ἀνθόπουλος Εὐστάθιος, Βανταλῆς Εὐάγγελ-
λος, Γουδελέης Σταύρος, Κοντομάρης Σπυρίδων, Λυμπέρης
Λεόντιος, Ζορμπᾶς Νικόλαος, Θεοχαρίδης Δημοσθένης, Κο-
λοκυθᾶς Τάσος, Κίνας Δημοσθένης, Κατσώτας Πανσινίας,
Καρδάρης Δημήτριος, Κατριθᾶνος Ἡλίας, Μανασῆς Θεοχά-
ρης, Λαμπριανὸς Γεώργιος, Μελάς Ἰωάννης, Παπαλαζάρου
Ζήσης, Νικολαΐδης Σταύρος, Παπαδάκης ἢ Σταΐκος Ἰωάν-
νης, Πέτσος Εὐάγγελος, Πιτούλης Φώτιος, Σερπάνος Γεώρ-
γιος, Τσιριμῶκος Ἰωάννης, Τούντας Χρήστος, Λώρας Ἀνέ-
στης, Χασαπίδης Ἀστέριος, Χονδροματίδης Χρήστος, Παπα-
δημητρίου Κωνσταντῖνος, Βενέτης Κωνσταντῖνος, Βογιατζῆς
Γεώργιος, Κωνσταντῖνος, Καλλιὰς Κωνσταντῖνος,
Κανδυλλιάρης Χρυσόστομος, Καραμανλῆς Ἀχιλλεύς, Λύχνος
Γεράσιμος, Μανέντης Διονύσιος, Περρωτῆς Ἀριστομένης,
Χατάν Ὁγλοῦ Γιουσούφ, Κανελλόπουλος Παναγιώτης, Τρι-
κούρης Κωνσταντῖνος, Κασιμάτης Γρηγόριος, Τσαντούλας
Χριστόφορος, Τρακιδίδης Παῦλος, Τσάτσος Κωνσταντῖνος,
Φιλιππίδης Ἀναστάσιος, Φράγκος Ἀναστάσιος, Χατζηδημη-
τρίου Δημήτριος, Ἐφραιμίδης Βασίλειος, Καραγιώργη Μα-
ρία, Θεοδωράκης Μιχαήλ, Παπᾶς Θεόφραστος, Μιχαηλίδης
Τριαντάφυλλος, Πιπιλῆς Χρῆστος.

Ἐκ δὲ τῶν ἀναπληρωματικῶν οἱ κ. κ.:

Ἄρχος Δημήτριος, Τσιριμῶκος Κωνσταντῖνος, Ἡγουμενά-
κης Γεώργιος, Ἀλευράς Ἰωάννης, Περραιβὸς Κωνσταντῖνος,
Κοδρῆς Ἐμμανουήλ, Παπαϊωάννου Ἄγγελος, Παπαηλίας
Νικόλαος, Πετρόπουλος Κωνσταντῖνος, Παπαγεωργίου Ἰ-
ωάννης, Πλεύρης Τηλέμαχος, Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος,
Σιγανίδης Κωνσταντῖνος, Σαβδόπουλος Εὐάγγελος, Τομαράς
Εὐάγγελος, Τσαπάρης Στέφανος, Τζιζῆς Ἀντώνιος, Γυϊόκας
Παναγιώτης, Ἐλαφρὸς Σταμούλης, Βρανόπουλος Δημήτριος,
Μανιαδάκης Κωνσταντῖνος, Θανάπουλος Δημήτριος, Παπα-
λουκάς Ἀχιλλεύς, Περτσινίδης Σωφρόνιος, Ράλλης Γεώρ-
γιος, Χρίστογλου Ἰωάννης, Μεταξᾶς Γεράσιμος, Παπαδη-
μητρίου Ἰωάννης, Μερκούρης Σταμάτιος, Κύρκος Λεωνίδας.

Πρόεδρος. Ἐχὼ τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν
Ἐπιτροπὴν ὅτι δι' ἀποφάσεων ἡμῶν ἐπηνέχθησαν αἱ κάτωθι
μεταβολαί:

- 1) Ἀντικαθίσταται τὸ τακτικὸν μέλος αὐτῆς, βουλευτῆς
κ. Χ. Κιτσίδης, διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Α. Καραμανλῆ.
- 2) Ἀντικαθίστανται τὰ τακτικὰ μέλη αὐτῆς, βουλευταὶ
κ. κ. Α. Λώρας καὶ Μ. Χλουβεράκης, διὰ τῶν βου-
λευτῶν κ. κ. Ι. Παπαδάκη ἢ Σταΐκου καὶ Α. Λώρα.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν

ΗΜΕΡΗΣΙΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ

Συνέχεια τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. «περὶ ὀργα-
νώσεως καὶ διοικήσεως τῆς (Στοιχειώδους καὶ Μέσης) γε-
νικῆς Ἐκπαιδεύσεως».

Α. Ἀκρίτας (Ἰφυπουργὸς Παιδείας). Κύριε Πρόε-
δρε, νομίζω ὅτι θὰ διευκολύνα τὴν συζήτησιν ἐπὶ ἐνὸς ἐπὶ
τῶν πλέον ἐπιμάχων ἄρθρων τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν.Δ.
ἐὰν ἐπληροφόρουν προηγουμένως τὴν ἐπιτροπὴν περὶ ὀρι-
σμένων τροπολογιῶν, τὰς ὁποίας προτείνω, ὥστε κατὰ ἐν ση-
μαντικὸν ποσοστὸν νὰ γεφυρωθοῦν αἱ ἀντίθετοι ἀντιλήψεις,
αἱ ὁποῖαι διετυπώθησαν. Ὅλο τὸ νομοθέτημα στηρίζεται εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἀνθρωπιστικὴν Παιδείαν, εἰς τὰ
ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ γράμματα. Καὶ ἀναμφιβόλως μεγάλῃν
παιδευτικὴν ἀξίαν ἀποδίδει τὸ νομοθέτημα εἰς τὴν γνῶσιν
τοῦ ἀρχαίου Ἀττικοῦ λόγου καὶ γενικὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλη-
νικῆς γλώσσης. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἐπεδιώχθη διὰ τοῦ
νομοθετήματος νὰ ἀπομακρυνθῇ τὸ Ἑλληνόπουλο ἀπὸ μίαν
βαθυτέραν γνωριμίαν καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν καὶ μετὰ τὴν δομὴν
καὶ μετὰ τὸ κάλλος τοῦ ἀρχαίου λόγου.

Πιστεύομεν ὅτι εἶναι μία πνευματικὴ ἀξία πρώτου μεγέ-
θους. Ἡ γλώσσα μας, γλώσσα 3 χιλ. ἐτῶν, εἶναι ἡ μεγαλυ-
τέρα πολιτιστικὴ παράδοσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὸ εἶναι
ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μᾶς τοποθετεῖ εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν ἀπέ-
ναντι τῶν ἄλων λαῶν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἡ δια-
φύλαξις τῆς κληρονομίας αὐτῆς εἶναι προϋπόθεσις διὰ μίαν
πνευματικὴν ἀνθισιν εἰς τὸν τόπον μας. Πρὸ τῆς ἐναρξέως
τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, θὰ ἐπεθύμουν νὰ
ἐπιμείνω εἰς τὴν ἀποφίν μας, ὅτι διὰ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. αὐτοῦ
ὄχι μόνον δὲν παραβλάπτεται ἡ γνῶσις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνι-
κῆς γλώσσης, ἀλλὰ ὅπως εἶχα τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὰς πρώ-
τας ἡμέρας τῆς συζητήσεως εἰς διαλογικὴν συζήτησιν μετὰ
τὸν ἀξιότιμον ἀρχηγὸν τῆς ΕΡΕ νὰ τονίσω, διὰ τοῦ σχεδίου
Ν.Δ. ἐπιδιώκεται νὰ θεμελιωθῇ ἡ γνῶσις τῆς ἀρχαίας Ἑλ-
ληνικῆς γλώσσης, κατὰ τρόπον ὥστε οἱ νεώτεροί μας νὰ γνω-
ρίσουν πράγματι τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Εἶχα το-
νίσαι τότε ὅτι ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν ἕως τὸ Λύκειον ὑπάρχει μία
ἀνιούσα εἰς τὴν μύησιν τοῦ Ἑλληνόπαιδος μετὰ τὴν ἀρχαίαν
Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καθιερώσαμεν τὴν Δημοτικὴν εἰς τὸ
Δημοτικὸν Σχολεῖον, τὴν καθαρῶς μετὰ τὴν Δημοτικὴν
εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν πλήρη γνῶσιν τοῦ ἀρ-
χαίου κειμένου εἰς τὸ Λύκειον. Εἶχα ἀναφέρει εἰς τὴν Βου-
λὴν ὅτι εἰς τὸ Λύκειον κατὰ τὸ διάστημα τῶν 3 ἐτῶν θὰ δι-
δάσκωνται 988 ὥρες, ἐναντι 780 ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ποῦ
ἐδιδάσκοντο παλαιότερον. Ἀντετάχθη τὸ ἐπιχείρημα ὅτι μία
τόσον ἐντατικὴ διδασκαλία δὲν ἀποδίδει. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο
εἶναι ἀντιεπιστημονικόν, διότι τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης
ἀποδεικνύουν ὅτι διὰ νὰ διδαχθῇ ἓνα παιδί εἶναι καλύτερον νὰ
διδαχθῇ μετὰ μίαν ἐντατικὴν διδασκαλίαν παρὰ μετὰ μίαν διδασκα-

λίαν μακρόσυρτον. 'Επομένως αἱ 928 ὥρες τοῦ Λυκείου θὰ βοηθήσουν τοὺς ἀποφοίτους τοῦ νὰ γνωρίζουν τὴν ἀρχαίαν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν πολὺ καλύτερον ἀπὸ ὅτι τὴν ἐγνώριζον οἱ παλαιότεροί των. Ὑπάρχει μία διαφωνία ὅσον ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων 'Ελληνικῶν εἰς τὸ Γυμνάσιον. 'Εκαμα τὴν διευκρίνισιν ὅτι τὸ Γυμνάσιον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔρχεται νὰ ἐπιστεγάσῃ τὴν λαϊκὴν μόρφωσιν εἰς 9 ἔτη. 'Επομένως, ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ λάβῃ τὸ ἀπολυτήριον τῆς Γ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου θὰ ἔχῃ εἰσαχθῇ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου 'Ελληνικοῦ λόγου. Προσθέτω ὅτι ἡ πρώτη προσπέλασις τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα 'Ελληνικά γίνεται εἰς τὴν Γ' τάξιν τοῦ Γυμνασίου διὰ θύρου διδασκαλίας ἐναντι τῶν 2 πρὸς προεβλέποντο εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον. Προστίθεται δηλαδὴ μία ὥρα ἀρχαίων. 'Επομένως, ὁ μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου, ἀφοῦ θὰ ἔχῃ ὀλοκληρώσει τὴν γνῶσιν τῆς Δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρουργίας θὰ ἔχῃ τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ ἀρχαῖα 'Ελληνικά κείμενα ἐπὶ 3 ὥρας ἐβδομαδιαίως εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν καὶ ὅχι μετὰ ἐρανίσματα ἐκ τοῦ ἀρχαίου λόγου, ἀφοῦ θὰ ἔχῃ διδαχθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς μεταφράσεις εἰς μὲν τὴν Α' τάξιν ὀλοκληρήσων τὴν 'Οδύσσειαν καὶ σημαντικὸν μέρος τοῦ 'Ηροδότου, εἰς τὴν Β' τάξιν 'Ιλιάδα, Πλάτωνα καὶ Δημοσθένη. 'Εἴτε ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου, δηλαδὴ ὁ ἀγρότης, ὁ τεχνίτης, τὸ σύνολον τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ, θὰ ἔχῃ ἤδη προσεγγίσει τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας εἰς τὰ βασικώτερα κείμενα. Καὶ ἀντὶ διὰ δύο ὥρων, διὰ τριῶν ἤδη ὥρων ἐβδομαδιαίως, θὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀρχαίαν 'Ελληνικὴν. Αὐτὰς τὰς παρατηρήσεις εἶχα νὰ κάμω μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἐπιμάρχου αὐτοῦ θέματος θὰ διευκολυνθῇ.

Γ. Βογίτζης. Τὰ ἀρχαῖα 'Ελληνικά τοποθετοῦνται εἰς τὰ βασικά μαθήματα;

Α. Ἀκρίτας ('Υφυπ. Παιδείας). Βεβαίως.

Κ. Τσάτσος. Κύριε Πρόεδρε, τὰ δύο βασικά θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων προκύπτουν διαφωνίαι μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡμῶν εἶναι τὸ θέμα τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν καὶ τὸ θέμα τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου. Σήμερον ἔχομεν νὰ συζητήσωμεν τὸ πρῶτον θέμα ἐκ τῶν ἐπιμάρχων αὐτῶν θεμάτων. Καίτοι γνωρίζω ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἡ Κυβέρνησις ἐμμένει εἰς τὴν ἄποψιν τῆς θεωρῶ παρὰ ταῦτα ὑποχρεώσιν μου χωρὶς νὰ θέλω νὰ παρατείνω τὴν συζήτησιν τοῦ σχεδίου Ν.Δ. νὰ ὑποστηρίξω ἀπόψεις ἀντιθέτους πρὸς ἐκείνας τὰς ὁποίας ὑπεστήριξεν ὁ κ. Ὑπουργὸς διότι αὐτὸ ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ καὶ πιστεύω καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους συναδέλφους ἓνα ζήτημα συνειδήσεως. Εἶναι ἓνα μέγα θέμα καὶ ὀφείλομεν ὅλοι μας νὰ διατυπώσωμεν εὐθαρσῶς τὰς ἀπόψεις μας καὶ νὰ λάβωμεν καὶ τὰς εὐθύνas τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν.

Δὲν ὑπεστηρίξαμεν ποτὲ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας 'Ελληνικῆς γλώσσης, διότι ἔχομεν μίαν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐλευθέραν ἀνέλιξιν τῆς 'Ελληνικῆς γλώσσης. 'Εγένετο ἐπ' αὐτοῦ πλήρης ἀνάπτυξις κατὰ τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν τοῦ σχεδίου Ν. Δ. καὶ δὲν θὰ ἐπανέλθω. Δὲν εἴμεθα ἐναντίον τοῦ περιορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων 'Ελληνικῶν ἀπὸ πνεῦμα ἀντιδραστικόν, ἀπὸ μίαν τάσιν νὰ στρέφεται κυρίως ἡ σκέψις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ παρελθόν καὶ νὰ μὴ στρέφεται πρὸς τὸ μέλλον.

Οὕτε αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς κινεῖ. Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θέλομεν νὰ ἐπιβάλλωμεν τὴν ἀποκλειστικὴν γνῶσιν τοῦ Ἀρχαίου κόσμου, τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παραδόσεων του καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλλωμεν κατὰ τρόπον τυραννικόν ἐφ' ὀλοκληροῦ τῆς νέας γενεᾶς. Ἡξεύρομεν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχαιότητος, ἡξεύρομεν τὴν ἀξίαν τῆς παραδόσεως, καὶ ἡξεύρομεν ποῖον χῶρον πρέπει νὰ καταλαμβάνῃ καὶ ἡ 'Ελληνικὴ ἱστορία καὶ ἡ 'Ελληνικὴ γραμματεία, ὅπως λέγεται εἰς τὸν νόμον, μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς παιδιοῦ 13—14—15—16 ἐτῶν. Δὲν εἶναι αὐτὸ κυρίως τὸ ὁποῖον μᾶς παρακινεῖ. 'Εκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς παρακινεῖ νὰ ὑποστηρίξωμεν μετὰ τόσου πείσματος τὴν διατήρησιν τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας 'Ελληνικῆς ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου, εἶναι ὅπως εἶπον καὶ εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν, τὸ γεγονός ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ κειμένου ἀποτελεῖ παιδείαν τοῦ νοῦς

καὶ τῆς ψυχῆς. Τὸ κείμενον αὐτὸ καὶ ἐπιτὴ παιδεύει τὸν νοῦν, τὴν ψυχὴν. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον οἱ ξένοι διδάσκονται εἰς τὴν ἀρχαία 'Ελληνικὴν. Δὲν ἔχουν αὐτοὶ κανένα ἱστορικὸν δεσμὸν μετὰ τὸ παρελθόν ὅπως ἔχομεν ἡμεῖς. Πευματικὸν δεσμὸν ἔχουν μετὰ τὸ παρελθόν καὶ τὰ 'Ελληνικά γράμματα. Ἄν καὶ αὐτοὶ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ χρησιμοποιοῦσαν μεταφράσεις, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ γνῶσις τοῦ κειμένου ἀποτελεῖ κατ' ἐαυτὴν παιδευτικὴν μέθοδον, παιδεύει τὸν νοῦν τὸ ἀρχαῖο κείμενον καὶ παιδεύει τὴν ψυχὴν, δι' αὐτὸ διδάσκονται τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν.

'Επίσης πρέπει πάντοτε νὰ παραδεχόμεθα καὶ εἰς αὐτὸ δὲν ἔχω καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι πᾶς ὁπαδὸς τοῦ δημοτισμοῦ εἶναι σύμφωνος μαζί μου, ἡ 'Ελληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἐνιαία ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Αὐτὴν τὴν ἐνότητα πρέπει νὰ τὴν ζήσῃ καὶ τὸ παιδί τοῦ γυμνασίου κατὰ κάποιον τρόπον, διότι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνότητα, κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον θὰ ἀντλήσῃ καὶ ἐκεῖνο τὰ στοιχεῖα πού χρειάζεται διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν σημερινὴν φάσιν τῆς ἐνιαίας αὐτῆς 'Ελληνικῆς γλώσσης.

Εἶμαι ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν — ἐπιτυχῶς ἢ ἀτυχῶς δὲν γνωρίζω — νὰ γράψω καὶ φιλοσοφικά, ὅχι νομικά, ἀλλὰ φιλοσοφικά καὶ φιλοσοφίας τοῦ δικαίου ἔργα εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἐκ τῆς πείρας μου αὐτῆς γνωρίζω ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι μία γλῶσσα ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ἀκόμη μίαν ἐντατικὴν προσπάθειαν τῶν γραφόντων, ὥστε καὶ εἰς τοὺς τομεῖς αὐτοὺς νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐκφράξῃ ὅλα τὰ διανοήματα. Αὐτὴν τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ὀλοκληρώσιν τοῦ γλωσσικοῦ καὶ ἐκφραστικοῦ τύπου τῆς δημοτικῆς. Αὐτὴν τὴν προσπάθειαν πρέπει νὰ τὴν στηρίξωμεν, πῶς; Εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας. Ἀπὸ ἐκείνην θὰ ἀντλήσωμεν ὅλας τὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι χρειάζονται ὥστε ἡ δημοτικὴ γλῶσσα νὰ γίνῃ μία ὀλοκληρωμένη γλῶσσα ἱκανὴ νὰ ἐκφράσῃ καὶ ἐπιστημονικὰ διανοήματα. Αὐτὸ κάμνομεν καὶ τὸ κάμνομεν βάσει τῆς ἀρχαίας. Χωρὶς τὴν ἀρχαίαν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ κάμνωμεν. Καὶ οἱ πλείον δοκιμοὶ ποιηταὶ μας σήμερον ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀντλοῦν καὶ λέξεις καὶ τρόπους ἐκφραστικούς. Ἄλλα πέραν τούτου ἐὰν ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου διὰ λόγους γενικωτέρους ἔπρεπε νὰ περιορίσουν τὴν διδασκίαν τῶν ἀρχαίων 'Ελληνικῶν, οἱ τελευταῖοι οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ τὸ κάμουν εἴμεθα ἡμεῖς. Δὲν τὸ λέγω διὰ λόγους συναισθηματικούς. Δὲν ἠμπορῶ νὰ στηρίξω τὸ πρόγραμμα τῆς παιδείας τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ λόγων συναισθηματικῶν. Τὸ στηρίζω εἰς τὸ γεγονός ὅτι δι' ἡμᾶς ἡ συγγένεια καὶ ἡ ἐπαφὴ μετὰ τὴν ἀρχαίαν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν ἀποτελεῖ ἓνα ἔρισμα διὰ τὴν ἱστορικὴν μας παρουσίαν μέσα εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον νομίζω ὅτι θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ γίνῃ καὶ κάποια θυσία χρόνου διὰ νὰ στηρίξωμεν αὐτὸ τὸ ἔρισμα, νὰ τὸ διαφυλάξωμεν. Λέγομεν ὅτι θὰ χρησιμοποιήσωμεν μεταφράσεις καὶ μετὰ τὰς μεταφράσεις θὰ διδαχθῶν τὰ παιδιὰ πολὺ περισσότερον. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐναντίον τῶν μεταφράσεων, ἐφ' ὅσον εἶναι καλαί. Καὶ καλαὶ μεταφράσεις γνωρίζει καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς καὶ ὅλοι οἱ σημερινοὶ συνεργάται του, ὅτι ὀλίγα εἶναι. Ἡ μεταφράσις ὅμως δὲν δίδει ἀκριβῶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προηγούμενως ἐγὼ ἀνέπτυξα καὶ τὰ ὁποῖα ζητῶ ἀπὸ τὴν διδασκίαν τοῦ ἀρχαίου κειμένου. Πέραν τούτου ὑπάρχει καὶ ἓνα πρόσθετον ἐπιχείρημα τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέφερα εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν. Λέγομεν ὅτι καθορίζομεν ἓνα εὐρύτατον πλαίσιον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον κινεῖται ἡ παιδεία μας σήμερον. Ἡ παιδεία πάντοτε κινεῖται μέσα σὲ πλαίσια. Καὶ τὸ παρὸν νομοθέτημα καὶ εἰς τὴν εἰσηγητικὴν του ἐκθεσιν καθορίζει τὰ πλαίσια. Αὐτὰ εἶναι τὰ πλαίσια τοῦ 'Ελληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλα πῶς τὸ παιδί τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ 13—14 ἐτῶν, θὰ ἔχῃ ἐπαφὴν μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, μετὰ τοὺς ψαλμοὺς, μετὰ τὰ κοντάκια τὰ ὁποῖα θὰ ἀκούῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον; Δὲν ὁμιλῶ διὰ τὸν Ἀπόστολον, τὸν ὁποῖον δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸν καταλάβουν τὰ παιδιὰ τῶν 13—14 ἐτῶν, διότι ὁ Παῦλος εἶναι δυσχερὴς, εἶναι δυσχερέστατος καὶ διὰ τοὺς καλλιεργημένους, ἀλλὰ τὸ Εὐαγγέλιον, πῶς θὰ ἠμπορήσῃ αὐτὸ τὸ παιδί εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ τὸ καταλάβῃ ἢ πῶς μετὰ τὰ ἀρχαῖα 'Ελληνικά τοῦ ἐνὸς ἔτους θὰ τὸ καταλάβῃ;

Τὸ νὰ μὴ δημιουργοῦμεν δι' ὅλα τὰ 'Ελληνοπούλα τὰς προ-

υποθέσεις να έχουν κάποιαν επαφήν με την εκκλησίαν και να λέγωμεν συγχρόνως ότι χαράσσομεν ως πλαίσια παιδείας, τὰ πλαίσια τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι μία ἀντί-θεσις. Τώρα εἶπεν, ὁ κ. Ὑπουργός, με τὰς τροποποιήσεις τὰς ὁποίας κάμνει — καὶ τὰς ἐκτιμῶ θεθαίως τὰς τροποποιήσεις — ἐπεξεῖται κατὰ μίαν ὥραν τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων. Εἶναι κάτι καὶ αὐτό, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν νὰ πιστεύομεν ἀδιστακτικῶς ὅτι τρία ἔτη ἔστω καὶ τέσσαρα μετὰ τὴν προσθήκην αὐτῆς τῆς ὥρας, δὲν ἐπαρκοῦν. Τὰ παλαιὰ ἑπτὰ ἔτη τὰ κάμνομεν τέσσαρα εἰς τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν τεραστίαν ἐπανάστασιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν, εἰς τὴν ὕλην τὴν διδασκόμεν ἑῖς τὸ παιδί, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν. Διότι ἐνῶ ὁμιλοῦμεν διὰ γενικὴν μόρφωσιν εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ εἰς αὐτὴν θέλομεν νὰ τοποθετήσωμεν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, δὲν τὸ πράττομεν. Τὰ ὀλίγα ἀρχαῖα ποὺ τοὺς παρέχουν δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν καὶ δὲν θὰ μάθουν τὰ παιδιὰ μετὰ αὐτὰ πολλὰ πράγματα. Θὰ μάθουν μόνον μερικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀττικοῦ λόγου τὰ ὁποῖα ἀπλῶς διὰ τὴν κατανόησιν τῆς καθαρουργίας θὰ τὸ βοηθήσουν. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὸ παιδί καὶ τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας, διότι ἐὰν δὲν γνωρίζῃ αὐτὴν καὶ ἀπλῶς διαβάξῃ, ὅτι τύχει, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ συντακτικὸς καὶ γραμματικὸς κανόνας, φοβοῦμαι ὅτι διδασκαλία, δὲν θὰ εἶναι λυσιτελής. Τὰ τρία ἔτη τοῦ Λυκείου, ὅταν θὰ ἔλθῃ τὸσον ἀπαράσκευος δὲν θὰ εἶναι ἐπαρκῆ. Δι' αὐτὸ εὐρίσκω ὅτι αὐτὴ ἡ λύσις δὲν θὰ ὠφελήσῃ. Ἐπειδὴ ὅμως βλέπω πόσον ἐπιμένει ἡ Κυβέρνησις τῆς κάμνομεν μίαν ἄλλην πρότασιν τὴν ὁποίαν νομίζω ὅτι καὶ ἄλλοι συνάδελφοι θὰ ὑποστηρίξουν. Λέγομεν τοῦτο: Δὲν θέλετε νὰ ὑπάρχῃ διδασκαλία τὸσον εὐρεία τῶν ἀρχαίων καὶ περαιτέρω ἴσως τῶν Λατινικῶν ὅπως θὰ εἴπωμεν εἰς ὅλα τὰ Γυμνάσια — αὕτη εἶναι ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως — σὰς ἀντιπροτείνωμεν τὸ ἑξῆς: Κάμετε 50 κλασσικὰ Γυμνάσια, ἀλλὰ κλασσικά, ἕνα εἰς καθὲς Νομὸν εἰς τὰ ὁποῖα νὰ διδάσκωνται 7 χρόνια ἀρχαῖα καὶ 4 χρόνια Λατινικά. Νὰ εἶναι Γυμνάσια κλασσικὰ ὅπως τὰ κλασσικὰ Γυμνάσια εἰς ὅλας τὰς μεγάλας χώρας τοῦ κόσμου.

Γ. ΒΟΥΓΙΑΤΣΗΣ. 6 χρόνια.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ. 6. Κάμετέ το αὐτό, δηλαδή δώσατε τὴν εὐχέρειαν χωρὶς νὰ καταργήσετε τὸν τύπον τὸν πάγιον τοῦ κοινοῦ Γυμνασίου νὰ ὑπάρξῃ καὶ κλασσικὴ παιδεία στὴν Ἑλλάδα, δώσατε τὴν εὐχέρειαν, χωρὶς νὰ χαλάσῃ ἡ πολιτικὴ σας γραμμὴ, νὰ περισωθῇ ἡ κλασσικὴ Παιδεία εἰς τὰ 50 ἀπὸ τὰ 500 Γυμνάσια, τὰ ὁποῖα ἔγιναν, διότι ἔτσι δὲν θὰ ὑποστῶμεν καὶ τὴν διεθνή κατ' ἐμὲ μείωσιν ὅτι πρῶτοι ἡμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καταργοῦμε τὰ κλασσικὰ Γυμνάσια. Καὶ δεῦτερον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ παρέχεται εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἔχουν καὶ κλασσικὴν Παιδείαν ἡ δυνατότης νὰ τὴν ἀποκτήσουν, ὅπως τὴν εἶχον εἰς τὰ παλαιὰ Γυμνάσια.

Εἶπεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀνισότητά. Μήπως τοὺς πεντακοσιομέδηνους θὰ βάλλωμεν στὰ κλασσικὰ Γυμνάσια; Ἡμεῖς θὰ βάλλωμεν ἐκείνους ποὺ ἀφοῦ δώσουν ἐξετάσεις κατ' ἀξίαν θὰ προχωρήσουν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Κατ' ἀξίαν θὰ ἀποκτήσουν τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέλθουν στὸ κλασσικὸ Γυμνάσιον. Δι' αὐτὸ νομίζω, ὅτι ἡ λύσις αὕτη θὰ συνεβίβαζε τὴν πολιτικὴν σας μετὰ τὴν διάσωσιν τῆς κλασσικῆς παιδείας ὅπως ὑπάρχει παγίως καὶ ἀνένανθεν τὸν τόπον αὐτὸν καὶ τὰς ἄλλας χώρας. Αὐτὸ δὲν βλάπτει κανέναν, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνισότης. Τὸ νὰ ὑπάρχῃ ἕνα Γυμνάσιον κλασσικοῦ τύπου ποὺ νὰ μπαίνουν μετὰ διαγωνισμὸν τὰ παιδιὰ ὅσα θέλουν νὰ μάθουν περισσότερα ἀρχαῖα καὶ λατινικά, διατὶ νὰ μὴν ὑπάρχῃ; Ποῦ ὑπάρχει ἀνισότης; Δὲν θὰ μπαίνουν οἱ πεντακοσιομέδηνοι καὶ οἱ διακοσιομέδηνοι εἰς τὸ γυμνάσιον αὐτὸ καὶ οἱ παρῖαι καὶ οἱ πτωχοὶ στὰ ἄλλα. Θὰ μπαίνουν ὅσοι θέλουν νὰ μάθουν περισσότερα ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ Λατινικά.

Αὕτη εἶναι ἡ πρότασις, τὴν ὁποίαν κάμνομεν καὶ ἡ ὁποία νομίζομεν ὅτι ἀποτελεῖ ἕναν συμβιβασμὸν. Καὶ ἂν θελήσῃ ὁ κ. Ὑπουργός, εἰς τὸ τέλος τῆς συζητήσεως ἄς τὴν ἐξετάσῃ καὶ αὕτη. Ἰσως νὰ δώσῃ μίαν διέξοδον καὶ μίαν ἱκανοποίη-

σιν καὶ καταστάσῃ τὸ νομοθέτημα αὐτὸ σταθερότερον καὶ ὅχι ἐτοιμόρροπον ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἕνα νομοθέτημα περὶ τοῦ ὁποῖον ὑπάρχουν τόσο ζωντανὰ διαφωνία ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς κινδυνεύει νὰ πέσῃ μαζὺ μετὰ τὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία τὸ ἐσθῆριξε.

Λ. ΑΧΡΙΤΑΣ (Ὑφ. Παιδείας). Ἀπαντῶν εἰς τὸν ἀξιότιμον κ. Τσάτσον θὰ ἤθελα νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν τελευταίαν παρατήρησιν, ὅτι τὸ σχέδιον Ν. Δ. εἶναι πιθανόν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδεχθῶμεν ὀρισμένους ἀπόψεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, νὰ εἶναι ἐτοιμόρροπον. Εἶχον τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ τονίσω ὅτι οὐδεὶς πρόκειται ποτε εἰς τὸν τόπον αὐτὸν νὰ ἀνατρέψῃ τὸ σχέδιον Ν. Δ., τὸ ὁποῖον σήμερον ἡ Ἐπιτροπὴ ψηφίζει. Εἶναι ἀπὸ τίς μεγαλύτερες κατακτήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὡρίμασεν ὁ καρπός. Οὐδεὶς πρόκειται ποτε, ὑπὸ οἰκονομικὰ μορφήν, νὰ ἀνατρέψῃ τὴν βασικὴν αὕτην κατὰκτησιν τοῦ νομοθετήματος. Πιστεύω μάλιστα, ὅτι δὲν ὑπάρχουν καὶ διανομίαν ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ κ. Τσάττος ἀνεφέρθη μετὰ τὴν ἀκαδημαϊκὴν πληρότητα. Ὑπάρχουν δύο ἀπόψεις αἱ ὁποῖαι ἐπὶ δύο γενεὰς συζητοῦνται εἰς τὸν τόπον αὐτόν. Εἶναι ἡ γνωριμία τοῦ ἀρχαίου κόσμου μετὰ τοὺς νεκροὺς τύπους τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς. Καὶ εἶναι ἡ βαθύτερα γνωριμία τοῦ πνεύματος τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Αἱ ἀπόψεις αὗται ἐχωρίσθησαν εἰς δύο στρατόπεδα. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ στρατόπεδον ὅπου ὁ κ. Τσάττος εἶναι ἡγέτης, τὸ στρατόπεδον τοῦ δημοτικισμοῦ. Αὐτὸ τὸ γενναῖον λαϊκὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἤλθε νάποτε πρὸ 60 καὶ 70 ἐτῶν καὶ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἔδωκε τὸ νέον ἐκπαιδευτικὸν πνεῦμα. Αἱ δύο ἀπόψεις συνεκρούσθησαν ἐπὶ δύο γενεὰς. Ἡ πρώτη ἦτο ἡ προσπάθεια κατακτήσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου μετὰ τὴν γνώσιν τοῦ δημοτικοῦ λόγου καὶ ἡ ἄλλη ἦτο ἡ προσέλασις τοῦ ἀρχαίου κόσμου μετὰ τὸ συντακτικὸν καὶ τὴν γραμματικὴν εἰς τοὺς νεκροὺς τύπους.

Ἐχομεν ἤδη μίαν προϊστορίαν καὶ ἔχομεν καὶ ἕνα ἀποτέλεσμα. Ἡ ἀπόφαις ἡ ὁποία ἴσχυσε ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς γενεὰς εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν ἔδωκε τὰ σημερινὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Δὲν ἀποφοιτοῦν ἀπὸ τὰ γυμνάσια Ἕλληνες ἱκανοὶ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ γλωσσικὸν ὄργανόν των. Θὰ τὸ ὑπενθυμίσω εἰς τὸν φίλτατον κ. Τσάτσον καὶ εἰς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Βουλῆς: οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων εἶναι ὅ,τι περίπου εἰς τὸ ποῖημα τοῦ Καθάρη «οἱ ἡγεμόνες τῆς Λιθύης» οὐδεὶς γνωρίζει τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν. Ἐπομένως ἀντιμετωπίζομεν μίαν πραγματικότητα, μίαν στυγνὴν πραγματικότητα. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νὰ διδάσκειται ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν μέχρι τὴν ἑκτὴν, συνθλίβει τὸ γλωσσικὸν ὄργανον τοῦ μαθητοῦ, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε εἰσέρχεται εἰς τὴν γνώσιν τοῦ ἀρχαίου λόγου. Αὐτὰ τὰ λέγουσιν μόνον οἱ ἄνθρωποι — καὶ εἶναι οἱ ἐλάχιστοι — οἱ ὁποῖοι μπαίνουν εἰς τὴν ποιότητα καὶ τὸ κάλλος ἐνὸς χορικοῦ τοῦ Εὐριπίδου. Εἶπεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ποῖοι ἐκ τῶν κ.κ. βουλευτῶν δύνανται νὰ ἀναγνώσουν τὸ ἀρχαῖον κείμενον εἰς τὸ πρωτότυπον. Εἶναι μία πραγματικότητα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ ἦτο εὐτύχημα ἂν ἡμπορούσαμεν τὰ κείμενα αὐτὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνωμεν εἰς τὸ πρωτότυπον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὑπάρχει ἡ πραγματικότητα ἡ γλωσσική, τὴν ὁποίαν ἀπέδωκε τὸ ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα. Ἡ πραγματικότητα εἶναι ὅτι τὰ παιδιὰ, οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων, δὲν γνωρίζουν καμμίαν ἀπολύτως γλῶσσαν. Ἀπασχολούμενα συνεχῶς μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς, δὲν μαθαίνουν οὔτε τὴν δημοτικὴν οὔτε τὴν καθαρουργοῦσαν. Ἡδη ἡμεῖς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν τὸ παιδί νὰ ἀποκτήσῃ ἕνα πληρέστερον γλωσσικὸν ὄργανον. Δὲν καταργοῦμεν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἀυξάνομεν τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν.

Ὁ ἀπόφοιτος τοῦ ἰδικοῦ μας Λυκείου θὰ ἀρχίσῃ τὴν γνωριμίαν μετὰ τὸν ἀρχαῖον λόγον εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου. Διὰ πρώτην φορὰν εἰσάγεται ἀνάγνωσις ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν πέμπτην τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ. Εἰς τὴν πέμπτην τοῦ Δημοτικοῦ καὶ εἰς τὴν ἑκτὴν τοῦ Δημοτικοῦ, εἰς τὴν πρώτην, εἰς τὴν δευτέραν μέχρι τῆς τρίτης τοῦ Γυμνασίου θὰ ἔχῃ ἕνα συγχρονισμὸν μετὰ τὸν ἀρχαῖον λό-

γον, με τὴν κοινὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφθησαν τὰ Εὐαγγέλια. Ἐπειτα ἔρχεται τὸ παιδί τὸ ἰδικόν μας, μαθαίνει τὴν δημοτικὴν, μαθαίνει αὐτὴν τὴν πλαστὴν καθαρεύουσαν διότι εἶναι ἀναγκαία, καὶ ἡ γραμματικὴ τῆς καθαρεύουσας εἶναι ἴδια, συναρτᾶται μετὰ τὴν γραμματικὴν τοῦ ἀρχαίου λόγου. Ἐπομένως ὁ ἀπόφοιτος τοῦ σημερινοῦ γυμνασίου θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπικοινωνῇ καλῦτερον μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅταν ἐπὶ τέσσαρα-πέντε χρόνια ἔχη ἀναπνεύσει τόσες σελίδες ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον. Τὴν παιδευτικὴν ἀξίαν τῆς γνώσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν τὴν ἀμφισβητεῖ κανεὶς καὶ ἀκριβῶς διότι δὲν τὴν ἀμφισβητοῦμεν ἐρχόμεθα νὰ τὴν ὀργανώσωμεν, διότι ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου δὲν εἶναι ἡ πεντακοσσιμέδμηνοι ποὺ εἶπεν ὁ κ. Τσάτσος, ἀλλὰ εἶναι ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Ὑπορεῖ πολλοὶ νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ Λύκειον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἀποφοιτοῦν 40 ἢ 50 χιλιάδες, οἱ ὁποῖοι θὰ γνωρίζουν νὰ ἐπικοινωνοῦν μετὰ τὸν ἀρχαῖον λόγον καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι ἡ ἡγεσία εἴτε ἡ πνευματικὴ εἴτε ἡ κοινωνικὴ εἴτε ἡ πολιτικὴ. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποφοιτοῦν ἀπὸ τὴν τρίτην τάξιν θὰ γνωρίζουν ἀρχαῖα Ἑλληνικά πολὺ καλῦτερον ἀπὸ ὅ,τι ἐγνώριζον οἱ παλαιότεροι.

Καὶ ἐπὶ πλέον θὰ ἤθελα νὰ τονίσω ἐν σχέσει πρὸς τὴν τελευταίαν ἄψιν περὶ 50 προτύπων κλασσικῶν σχολείων δὲν φιλοδοξοῦμεν νὰ ἔχωμεν 50, ἀλλὰ 300, 500 πρότυπα κλασσικὰ γυμνάσια. Διὰ τῶν κατ' ἐπιλογὴν μαθημάτων εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις τοῦ γυμνασίου. Καὶ κατ' ἐπιλογὴν μάθημα ἡμπορεῖ νὰ εἶναι τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά ἢ ἓνα ἱστοριοφιλολογικὸν μάθημα. Εἰς τὴν Τρίτην Γυμνασίου θὰ ἔγη τρεῖς ὥρας διδασκαλίας, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπὶ τέσσαρα χρόνια θὰ διαβάξῃ σελίδας ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὸ Λύκειον ἔχει 930 ὥρας διδασκαλίας ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων ἔναντι 670, τὰς ὁποίας παρῆχε τὸ παλαιὸν πρόγραμμα. Καὶ ἐπὶ πλέον, εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις, διὰ τῶν κατ' ἐπιλογὴν μαθημάτων θὰ προστεθοῦν, δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ μάθουν καὶ ἄλλα ἀρχαῖα Ἑλληνικά, καὶ τέσσαρες καὶ πέντε ὥραι, ὥστε ἡ μελλοντικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου, ἐὰν θέλῃ νὰ ἐνδιατριψῇ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου λόγου, νὰ ἡμπορῇ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Θὰ ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ τὸ παιδί. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ υποχρεώσωμεν εἰς τοῦτο τὸ σύνολον τοῦ μαθητικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τὸ στρέψωμεν καὶ πρὸς ἄλλας γνώσεις, νὰ γνωρίσῃ τὸν φυσικόν, τὸν κοινωνικὸν κόσμον, τὸ ὄργανον τὸ γλωσσικόν, ποὺ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὕστερα θὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ζωὴν του.

Τὸ νομοθέτημα ὅχι μόνον δὲν καταργεῖ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀρχαίου λόγου, ἀλλὰ ἀντιθέτως τὴν θεμελιώνει κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ γυμνασίου νὰ γνωρίζουν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ πολὺ καλῦτερον ἀπὸ ὅ,τι οἱ παλαιότεροι. Καὶ μετὰ τὰ νὰ ἀρχίζῃ ἡ διδασκαλία ἀπὸ τὴν τρίτην τοῦ γυμνασίου ἔρχεται τὸ παιδί —καὶ ὁρθῶς εἶπατε ὅτι εἶναι ὠραία ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα— καὶ πλησιάζει εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ λόγου, ἀφοῦ ἔχει ἐγνώσει τὴν δημοτικὴν καὶ τὴν καθαρεύουσαν. Καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Λύκειον γίνεται ἡ ἐντατικὴ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὥστε οἱ ἀπόφοιτοι μετὰ τὸν κύκλον τῶν κατ' ἐκλογὴν μαθημάτων νὰ εἶναι ἑτοιμοὶ πλέον νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ οἰονδήποτε κείμενον, ἀναλόγως μετὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν διάθεσιν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ κάθε μαθητής. Δὲν πρέπει νὰ γίνεταί ἡ σύγχυσις, ὅτι τὸ νομοθέτημα καταργεῖ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Ἀντιλαμβάνομεθα ὅτι τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά ἀποτελοῦν μίαν ὑφίστην κληρονομίαν τοῦ τόπου μας. Καὶ μία Κυβέρνησις, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς μίαν μεγάλην λαϊκὴν βᾶσιν, δὲν εἶναι Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἔρχεται νὰ ἀγνοήσῃ τὰς πηγὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς αὐτὰς τὰς πηγὰς στηρίζεται αὕτη αὕτη ἡ Κυβέρνησις. Καὶ ἐπομένως ἀξίαι, αἱ ὁποῖαι θεμελιώνουν τὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατραποῦν ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν, ὅπως ἡ ἰδικὴ μας Κυβέρνησις. Διατὶ αὕτη ἡ ἐπάνοδος ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ σχήματος ποὺ ἀποξηραίνει τὴν Ἑλληνικὴν ἐκπαιδεύσιν, ἔναντι ἐνὸς ζωηροῦ ἀνακαινιστικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἰσάγει τὸ νομοθέτημά μας; Αὐταὶ εἶναι αἱ δύο ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς. Καὶ λαμβάνω καὶ πάλιν τὴν εὐκαιρίαν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν πρότασιν περὶ κλασσικοῦ γυμνασίου

νὰ τονίσω, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς κλασσικοῦ γυμνασίου μεμονωμένως σημαίνει ἀνατροπὴν ὁλοκληροῦ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως ἡ ὑπαρξὶς προτύπων δημοτικῶν σχολείων ἀνατρέπει τὴν λειτουργίαν ὅλων τῶν δημοτικῶν σχολείων. Τὸ νὰ ἔχωμεν πρότυπον κλασσικὸν σημαίνει ὅτι τὰ ἄλλα δὲν εἶναι πρότυπα γυμνάσια. Ἐνδεχομένως μεθάρουν νὰ προχωρήσωμεν καὶ εἰς ἓνα ἄλλον κύκλον κατ' ἐπιλογὴν μαθημάτων ξένων γλωσσῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ παιδί νὰ ἀποφοιτᾷ μετὰ μίαν γενικωτέραν μόρφωσιν, ποὺ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰ εἴδη τὰ ἰδεολογικά, ποὺ συγκροοῦνται σήμερα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Αὐταὶ εἶναι αἱ γενικαὶ ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι ἐθεμελίωσαν τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως διδασκῶν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά εἰς τὴν Τρίτην τοῦ Γυμνασίου, καὶ περαιτέρω αὐξήσῃ αἱ ὥραι τῆς διδασκαλίας εἰς τὸ Λύκειον καὶ μετὰ τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα νὰ προπαρασκευάσωμεν τὴν μελλοντικὴν ἡγεσίαν τοῦ τόπου μας εἰς μίαν μύησιν πλήρη, ἀρτίαν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ λόγου. (Χειροκροτήματα).

Πρόεδρος. Ὁ κ. Καλλίτας ἔχει τὸν λόγον.

Κ. Καλλίτας. Κύριε Πρόεδρε, εἶναι τόσον ζωηρὰ ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἐπέλθῃ συμφωνία εἰς τὸ ἄρθρον περὶ διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ψηφισθῇ ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, ὥστε παρὰ τὴν μακράν, πάντοτε βεβαίως ἐνδιαφέρουσαν, ἀλλ' ἀπογοητευτικὴν, ἀγόρευσιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας δὲν ἔχω χάσει καὶ ἐλπίδα. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον πιστεύω, ὅτι δὲν ματαιοπονοῦ, ὅταν θὰ ὑποστηρίξω ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δι' ὀλίγων θὰ προσπαθῶ νὰ ἐξηγήσω.

Κύριε Πρόεδρε, δὲν εἶναι μία φράσις, ἀλλ' εἶναι ἀπόσταγμα σκέψεως καὶ μακρᾶς ἐντρυσήσεως εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἡ φράσις τοῦ διαπρεποῦς φιλολόγου Ζιελίνσκυ. «Μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρωτοτύπου δύναται κανεὶς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀρχαιότητα». Ὁ δὲ ἀείμνηστος Συκουτρεῖς, τὸν ὁποῖον ὁρθῶς ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπεκαλέσθη εἰς μίαν τῶν προηγουμένων συνεδριάσεων, ὁ ὁποῖος τόσον ἐπιτυχῶς εἰργάσθη διὰ νὰ προσεγγίσῃ τοὺς ἀρχαίους πρὸς τοὺς νέους Ἕλληνας, ἔλεγεν, ὅτι «τὸ πνεῦμα ἄνευ τοῦ γράμματος ἐξανεμοῦται». Ὑποστηρίζομεν τὴν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τὰ κείμενα. Διότι ἡ ἀρχαία γλῶσσα εἶναι πηγὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς σημερινῆς, εἶναι ἡ τροφός, εἶναι ἐκεῖνη, ἡ ὁποία τὴν πλουτίζει, βοηθεῖ πληρέστερον τὴν συνειδητοποίησιν καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ εἶναι μέρος τῆς πνευματικῆς μας δόξης. Βεβαίως ἡ πνευματικὴ μας δόξα πηγάζει κυρίως ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς κλασσικῆς παιδείας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ἀνήκει ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτὴν τὴν δόξαν. Ὑστερα ἡ ἀρχαία γλῶσσα εἶναι τέλειον ὄργανον ἐκφράσεως, εἶναι ἀποκρυσταλλωμένη γλῶσσα, ὅπως τὴν ἀπεκάλεσεν εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Τσάτσος, καὶ βοηθεῖ τὴν καθαρότητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἐκφράσιν ἐν συντομίᾳ, ἔχει εὐστοχίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων, εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς κλασσικῆς σκέψεως, ἐπιτρέπει τὴν βαθύτεραν κατανόησιν τῶν κειμένων, ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὰ ἀνεπίδεκτα μεταφράσεως κείμενα καὶ νὰ διεισδύσωμεν εἰς λεπτὰ νοήματα. Ὁ δὲ μύθος, ὁ ὁποῖος καταβάλλεται διὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἐννοίας εἶναι καὶ αὐτὸς παιδαγωγικῶς χρησιμώτατος, διότι αὐξάνει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἐπὶ πλέον ἐπιτρέπει νὰ γίνωνται στοχασμοὶ γύρω ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

Τώρα, εἰς αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιταχθῇ μετὰ αὐτὰ τὰ κείμενα θὰ ἀσχοληθῇ τὸ παιδί τῶν 14 ἐτῶν, καὶ ἐπαρκεῖ τάχα ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος διατίθεται καὶ εἰς τὸν ὁποῖον διδάσκονται μερικὰ ἀποσπάσματα, ἀποκλιθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας πρὸ ὀλίγου σπαράγματα;

Ἀλλὰ δὲν πρέπει πρῶτον νὰ λησμονώμεν, ὅτι ἡ γνῶσις ὀριζόμενων ἀποσπασμάτων βοηθεῖ τὴν σκέψιν εἰς τὴν πληρέστεραν κατανόησιν καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ γνωρίσῃ ἀπὸ μεταφράσεως ὁ μαθητής καὶ, δεύτερον, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ μάθῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τάξιν. Διότι θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ὁλοκληρώσις τῆς Μέσης Παιδείας, διὰ τοῦ δευτέρου κύκλου, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἀδύνατος, διότι εἶναι ἀνεπαρκὴς ὁ χρόνος τῶν 3 ἐτῶν, τὰ

ὅποια διατίθενται διὰ τὸ Λύκειον, ὁσηδήποτε προσπάθεια καὶ ἂν καταβληθῇ, καὶ ἂν ἀνέκηθῃ θὰ εἶναι χρονικῶς ἡδύνη- μένη ἢ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων εἰς τὸ Λύκειον. Ἐπὶ τέλους δὲν πρέπει νὰ λητμονώμεν, ὅτι δὲν εἴμεθα μόνον πολιτιστικοί, ἀλλὰ καὶ ἱστορικοί κληρονόμοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ δικαιολογεῖται κατὰ περισσώτερον ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην χώ- ραν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐξ ἄλλου τὸ ἄρθρον 8 τοῦ σχεδίου Ν.Δ. εἶναι ἓνα πρῶτον κακὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ἱστορικὴν εὐδύνην. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν μὲ τὴν προσπάθειαν τοῦ ἥτσονος κόπου ἀρ- γότερον δὲν γίνῃ ἓνα μεγαλύτερον εἶδος εἰς βάρος τῶν ἀρχαί- ων Ἑλληνικῶν, καὶ ἡ εὐδύνη θὰ ἔχῃ τὴν πηγὴν τῆς εἰς τὸ ὑπὸ συζήτησιν νομοθέτημα, εἰς τὴν ἐλάττωσιν κατὰ δύο ἔτη τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματείας.

Ταῦτα συμβαίνουν ἐνῷ οἱ φιλόλογοι ὄλων τῶν βαθμί- δων πιστεύουν ὅτι τὰ ἔτη τῆς μέσης παιδείας ἐν τῷ συνόλῳ, δηλ. τὰ 6 ἔτη, εἶναι ἀνεπαρκῆ. Καὶ ὅσον δῆποτε ἐέβαια καὶ ἂν ἔχουν θεωρητικῶς δίκαιον, συμφωνῶ καὶ ἐγὼ ὅτι εἶναι ἀ- δύνατος οἰαδήποτε ἐπιμήκυνσις τοῦ χρόνου τῆς μέσης παι- δείας. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον, κ. Πρόεδρε, νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ τὰ 6 χρόνια κατὰ τρόπον, ὃ ὁποῖος δὲν προβλέπει μόνον διὰ τὸ ἔτος ἢ τὸν κύκλον εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ διδασκαλία, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν καὶ τῶν κύκλων, ἀποβλέποντες δηλαδὴ εἰς τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα, νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερα μορφωμένος ἐκεῖνος πού θὰ τελειώσῃ τὸ Λύκειον, ὃ ἀπόφοιτος τῆς πλήρους μέσης παιδείας.

"Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μεταφράσεις δὲν ἀνέχω εἰς τὴν κα- τηγορίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀφορίζουν τὰς μεταφράσεις. Πι- στεύω ὅτι ἡ συμβολή των θὰ εἶναι πολύτιμος, ἀλλὰ βοηθητι- κή, ὅχι πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν κειμένων, ἀλλὰ πρὸς πληρε- στέραν μελέτην ἐκείνων τὰ ὅποια θὰ διδάσκονται εἰς τὸ σχο- λεῖον, ἀλλὰ καὶ πρὸς γενικωτέραν ὑποβοήθησιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μελετοῦν τοὺς ἀρχαίους. Ἄς εἶναι παράλληλα τὰ κεί- μενα τῶν ἀρχαίων καὶ τῆς μεταφράσεώς των, ἀλλὰ νὰ γίνε- ται διδασκαλία ἐκ τοῦ πρωτοτύπου. Πιστεύω ὅτι αἱ μεταφρά- σεις θὰ συμπληρώσωσιν τὴν εἰς ἔκτασιν ἀνεπαρκῆ σήμερον δι- δασκαλίαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἀλλὰ τὴν ἀνεπαρκῆ αὐτὴ διδασκαλίαν ἐὰν ἀντὶ νὰ τὴν συμπληρώσωμεν τὴν περι- ορίσωμεν, θὰ εἶναι ὁ χειρότερος τρόπος θεραπείας τῆς διαπι- στώσεως, ὅτι ὑπάρχουν σήμερον μεγάλοι ἐλλείψεις. Τοῦτο θὰ ἰσχυρῶς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀνεπαρκείας, τὴν ὁποίαν καὶ σή- μερον παρουσιάζει ἡ μέση παιδεία.

Κύριε Ὑπουργέ τῆς Παιδείας, αὐταὶ εἶναι αἱ σύντομοι βασι- καὶ καὶ γενικαὶ σκέψεις μου ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων. Ὑποστηρίζω ἀδιστακτικῶς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαί- ων ἐκ τῶν κειμένων καὶ εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐλέπω μίαν ἀδιαλλαξίαν καὶ μίαν ἐμμονὴν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, θὰ φθάσω καὶ εἰς λύσεις ἐπικουρικὰς. Θὰ προ- τείνω ὡς πρῶτην λύσιν ὅχι ἐκείνην πού προέτεινεν ὁ ἀγαπη- τὸς συνάδελφος κ. Τσάτσος, ἐκείνη θὰ εἶναι δευτέρα ἢ τρίτη.

Εἶπατε, κατ' ἐπανάληψιν, κ. Ὑπουργέ, ὅτι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον πιστεύετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ διδάσκονται τὰ ἀρχαῖα εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ εἰς τὰς τρεῖς τάξεις, εἶναι διότι ἐπιβα- ρύνεται σοβαρῶς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ τερματίσωσιν τὴν μόρφωσιν των μὲ τὴν μόρφωσιν τοῦ Γυμνα- σίου, δηλαδὴ τοῦ πρώτου κύκλου. Καὶ λέγετε: Πῶς θὰ ἀναγκά- σω τὸν μεγάλον αὐτὸν ἀριθμὸν, καὶ μάλιστα ὅταν κάμνω ὑποχρεωτικὸν τὸν πρῶτον κύκλον τῆς μέσης παιδείας, πῶς θὰ ἀναγκάσω τὸν μεγάλον αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν νὰ δεχθῇ τόσον σοβαρὰν ἐπιβάρυνσιν τοῦ προγράμματος; Νομίζω ὅτι ὑπάρχει λύσις. Τὸ ἐπόμενον ἄρθρον 10, τὸ ὁποῖον καθιερῶ- νει τὸ ἐλαστικὸν πρόγραμμα τῶν κατ' ἐκλογὴν μαθημάτων, μᾶς βοηθεῖ νὰ κάμωμεν ἐν ἄλλο συγγενὲς σχῆμα, ὅχι κατ' ἐκλογὴν μαθημάτων, ἀλλὰ κάποιος ἐλαστικότητος τοῦ προ- γράμματος τοῦ Γυμνασίου. Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν οἱ μα-θηταί, οἱ ὁποῖοι προαποφασίζουν νὰ ἀκολουθήσωσιν τὸν δεύτε- ρον κύκλον τῆς μέσης παιδείας, νὰ διδάσκονται πλήρως ἀρ- χαῖα εἰς τὸ Γυμνάσιον. Ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἢ ὅπωςδήποτε δὲν ἔχουν τὴν πρόθεσιν, ἢ δὲν ἔχουν τὴν προθυμίαν ἢ φιλοδοξίαν νὰ μεταβούσιν εἰς

τὸν δεύτερον κύκλον τῆς μέσης παιδείας, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ διδάσκονται τὰ μαθήματα ὅπως σεῖς τὰ προ- γραμματίζετε, ἀλλὰ οἱ ἄλλοι θὰ παρασκευάζωνται εἰς τὸν πρῶτον κύκλον καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀκολουθοῦν καὶ τὰ τρία ἔτη τοῦ δευτέρου τῆς μέσης παιδείας, δηλαδὴ τὸν κύκλον Λυ- κείου. Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει καὶ τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν ὑ- πάρχει ἡ ἀντιδημοκρατικὴ διάκρισις, τὴν ὁποίαν ἐπεκαλέσθη ὁ κ. Πρωθυπουργός, ὅτι τὰ κλασσικὰ Λύκεια θὰ εἶναι εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλήρης ἱκα- νοποιητικὴ μέση παιδεία πέραν αὐτῶν. Ἀλλὰ ἡ σκέψις, κ. Ὑπουργέ τῆς Παιδείας, περὶ ἐλαστικοῦ προγράμματος πηγάζει ἀπὸ τὸ ἰδικόν σας νομοθέτημα, ἀπὸ τὸ ἄρθρον 9 αὐτοῦ. Ἐὰν δὲν δεχθῇτε αὐτὴν τὴν λύσιν τότε πρέπει νὰ καταφύγε- τε εἰς τὴν λύσιν τοῦ κ. Τσάτσου. Διότι κάπου πρέπει νὰ ὑπάρ- χῃ πλήρης κλασσικὴ παιδεία καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἂν δὲν δεχθῇτε καὶ αὐτὴν, ἄλλη κακὴ ἐπίσῃς λύσις, ἀλλὰ πάν- των καλότερα τῆς τοῦ νομοσχεδίου, εἶναι διετές γυμνάσιον καὶ τετραετὲς Λύκειον. Ἄλλως, κ. Ὑπουργέ τῆς Παιδείας, θὰ ὑπάρξῃ κατ' ἀνάγκην ὑποβιβασμὸς τῆς γνώσεως τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύω νὰ ἀποτελῇ ἰδικὴν σας φιλοδοξίαν. Πάντως λυπούμαι, διότι εὐρισκόμενοι ἐνώπιον ἀκάμπτου ἀδιαλ- λαξίας ἀναγκάζομεθα νὰ ἀναζητῶμεν ἐπικουρικὰς λύσεις διὰ νὰ ἐλαττώσωμεν τὸ κακόν.

Κύριε Πρόεδρε, τελευτῶν κάμνω μίαν ἐκκλησίαν καὶ μίαν παράκλησιν πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας. Φλέγεται ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ προσφέρῃ κατὶ εἰς τὴν Παι-δείαν. Θέλω νὰ ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ ἐλεήσῃ τὰ συνδέσῃ τὸ ὄνο- μά του μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῆς προσοχῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ γραμματείαν.

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (Ὑφυπ) γός Παιδείας). Κύριε Πρόεδρε, θέλω νὰ ἀπαντήσω διότι δὲν θέλω νὰ δημιουργοῦνται ἐντυπώ- σεις εἰς τὸ Σῶμα. Φιλοδοξία ὅχι ἐμοῦ, ἀλλὰ νομίζω ὄλων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, εἶναι νὰ συνδέσωμεν τὸ ὄνομά μας μὲ τὸ βασικὸν αὐτὸ νομοθέτημα, τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται μὲ τόσην προσοχήν, μὲ τόσην ἐπιμέλειαν καὶ ὑποστηρίζονται ἀπόψεις μὲ τόσον γνησίως δημιουργικὸν πάθος. Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς, πιστεύω, καὶ ἀπὸ τῆς σιοσιπῆς τῆς ἰδικῆς μου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πτερύγων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ τὴν φιλο-δοξίαν νὰ συνδέσωμεν τὴν ἱστορίαν μας μὲ τὰς ἀπόψεις τὰς ὁποίας ὑπεστήριξε τελευτῶν ὁ κ. Καλλιὰς. "Ὅτι δηλαδὴ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ περιορισθῇ οὐσιαστικῶς εἰς τὰ ὑπὸ χρόνια καὶ ὅτι θὰ πρέπει τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά νὰ ἀρχίζουσιν εἰδικὰ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ συνεχίσουσιν εἰς τὸ Λύκειον ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ σχολεῖον τῆς δημοκρατίας, δηλαδὴ τὸ γυμνάσιον πρέπει νὰ εἶναι ὑψη- ρετικὸν διὰ μίαν κατηγορίαν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι θὰ διεκδι- κοῦν ἔπειτα τὴν ἡγεσίαν τοῦ τόπου μας. Εἶναι, κ. Καλλιὰ, δύο βασικαὶ ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι συγκρούονται ὅπως εἶπα προη- γουμένως καὶ ἐπανέρχονται ὑπὸ ἄλλην μορφήν καὶ εἰς τὴν νέαν βάσιν τῆς συζητήσεως. Ἡ πρώτη ἀποψις ὅτι τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως διάκρισιν, τὸ σύνολον τοῦ μαθητικοῦ πληθυσμοῦ θὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ γυμνά-σιον μὲ κοινὰ μαθήματα, μὲ κοινήν νοστοπίαν, μὲ κοινήν διδασκαλίαν, τὰ πάντα κοινὰ χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως διά-κρισιν. Ἡ ἀντίληψις ὅτι ἐδῶ οἱ βιοτέχναι καὶ οἱ ἀγρόται ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην οἱ ἡγέται χωριστὰ ἀπὸ τὴν πρῶτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου, εἶναι ἀποψις ἡ ὁποία ἀντιστρα- τεύεται αὐτὴν ταύτην τὴν βάσιν τοῦ νομοθετήματος. Ἐπομέ- νως παραδοχὴ χωριστοῦ κύκλου διδασκαλίας Ἀρχαίας Ἑλ- ληνικῆς διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ διεκδικήσωσιν τὴν ἡγεσίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ἐπιστρέψουσιν εἰς τὰς βιοτεχνικὰς καὶ τὰς ἀγροτικὰς τῶν ἐνασχολήσεως, τίθενται εἰς δευτέραν μοῖραν, αὐτὸν τὸν διαχωρισμὸν ποτὲ μία Κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸν παραδεχθῇ. Οὔτε νὰ μειώσῃ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ 9 εἰς 8 ἔτη, οὔτε νὰ διαχωρίσῃ τοὺς μαθητὰς τοῦ γυμνα- σίου εἰς δύο κύκλους, ὥστε νὰ διευκολύνῃ τοὺς μέλλοντας νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Λύκειον.

Καὶ τελευτῶν θὰ ἤθελα πάλιν νὰ τονίσω τὴν βασικὴν σύγ- χυσιν, ἡ ὁποία ἐπιχειρεῖται μὲ τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ διδασκαλία

της 'Αρχαίας 'Ελληνικής γλώσσης δὲν καθιεροῦνται διὰ τοῦ νομοθετήματος κατὰ ρυθμὸν καὶ κατ' ἑκτασιν καὶ κατὰ βάθος ἐπαρκῶς, πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι μέχρι σήμερον εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα. Εἶναι μία διαστροφή τοῦ θέματος, ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι εἰς τὸ Λύκειον δὲν βοηθεῖται ὁ μαθητὴς νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ δι' αὐτὴς τὸν ἀρχαῖον 'Ελληνικὸν κόσμον πληρέστερον ἀπὸ ὅ,τι μὲ τὸ παλαιότερον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα. 'Ανέλυστα τὰς ἀρχὰς καὶ προσέθετα καὶ τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα καὶ βλέπω ἔτι ὄγκον. 'Ισως ὁ ὄγκος αὐτὸς νὰ μὴ εἶναι τόσον συμφέρον διὰ μίαν σύντομον ἐκπαίδευσιν. 'Αλλὰ ἀκριβῶς διότι θέλομεν αὐτὴν τὴν παρακαταθήκην τὴν πολιτιστικὴν νὰ τὴν διατηρήσωμεν καὶ νὰ τὴν καταστήσωμεν γονιμοποιὸν δύναμιν διὰ τὸν σύγχρονον 'Ελληνισμόν, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιμένομεν εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτάς αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἐσπιν τοῦ νομοθετήματος.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ζορμπᾶς ἔχει τὸν λόγον.

Ν. Ζορμπᾶς. Κύριε Πρόεδρε, δὲν εἶμαι μισαλλόδοξος οὔτε στενόκαρδος, ἀλλὰ προκειμένου νὰ νομοθετήσωμεν, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὡς ὁδηγὸν τὸ Σύνταγμα, τὴν συνείδησίν μας καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ 'Εθνους. Καὶ τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ἱστορία τοῦ 'Εθνους, ἀλλὰ καὶ ἡ συνείδησίς μας μᾶς λέγουσιν ὅτι τὸ 'Ελληνικὸν 'Εθνος, τὸ γένος μας ἐστερεώθη, ἠνδρώθη, ἐμεγαλύνθη καὶ ἐδοξάσθη στηρίζομενον εἰς τοὺς βραχίονας τῆς 'Ορθοδοξίας. Τὰ ματωμένα ράστα ἀνέχουν εἰς τοὺς ὀρθόδοξους Κληρικούς. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ προκειμένου νὰ θέσωμεν κανόνας δικαίου διὰ νὰ καθιερώσωμεν τὸν τρόπον διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν. 'Η διδάσκαλις τῆς περ. 1α τοῦ ἀρθροῦ 8 τοῦ σχεδίου Ν. Δ. ὡς εἶναι διατυπωμένη ἰσορροπεῖ ὅλα τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ οὕτω ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν στερεάν βάσιν τῆς 'Ορθοδοξίας καὶ δημιουργεῖ τὸ σπέρμα προσηλυτισμοῦ τῶν νέων εἰς διάφορα δόγματα. 'Η πλειοψηφία ὅμως τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ ἀκολουθεῖ τὸ δόγμα τῆς 'Ορθοδοξίας. 'Εὰν ὑπάρχουν ἐλάχιστοι μειονότητες ἄλλων δογμάτων, αὐτοὶ εἶναι μικροὶ καὶ δὲν ἐπηρέασαν οὐδέποτε τὴν ζωὴν τοῦ 'Εθνους. Δι' αὐτὸ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ δώσωμεν ἔξαρσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ δόγματος τῆς 'Ορθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας. Μὲ αὐτὸ δὲν πρόκειται νὰ στερεώσωμεν τοὺς 'Ελληνοπαῖδας ἀπὸ τὴν γνώσιν τῶν ἄλλων δογμάτων. 'Αλλὰ πρέπει νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ δόγματος τῆς 'Ορθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας μας, διότι εἰς αὐτὴν ἐστηρίχθημεν καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἐγαλουρήθημεν. Δι' αὐτὸ προτείνω ὅπως εἰς τὸ ἐδάφιον α' τῆς πρώτης παραγράφου, ὅπου διαλαμβάνεται ὅτι «ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας . . . κλπ.», νὰ προστεθοῦν μετὰ τὴν λέξιν «κατὰ» αἱ λέξεις «τὸ δόγμα κυρίως τῆς 'Ορθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας». Δι' αὐτὴς τῆς τροποποιήσεως δίδω ἔξαρσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ δόγματος τῆς 'Ορθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας, διότι αὕτη εἶναι ὁ βραχίον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη τὸ 'Εθνος μας ἐπὶ 2.000 ἔτη. Νομίζω ὅτι ἡ 'Επιτροπὴ μας καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, θὰ δεχθοῦν τὴν τροποποίησιν αὐτήν. Διότι, ἐὰν ἀφήσωμεν τὴν διάταξιν ὡς ἔχει, θὰ δώσωμεν μίαν ἰσοτιμίαν εἰς ὅλα τὰ δόγματα καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ δώσωμεν εὐκαιρίαν πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ ἀνάπτυξιν ἄλλων δογμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην.

Ταῦτα ἤθελα νὰ ἐπισημάνω ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν.

'Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς 'Αρχαίας γλώσσης, πράγματι πρέπει νὰ γίνῃ πίστις εἰς τοὺς 'Ελληνοπαῖδας ὅτι ὑπάρχει ἡ ἱστορικὴ συνέχεια εἰς τὸ γένος τῶν 'Ελλήνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον. Αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει ἡ γλῶσσα, ἡ ὁποία ἂν ὑπέστη μετατροπὰς λόγῳ τῶν διαφόρων ἐναλλαγῶν τοῦ χρόνου, ἐν πάσῃ περιπτώσει στηρίζεται εἰς τὸν ἀρχαῖον λόγον. Νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἄποψιν τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ὁ κ. Ὑπουργός, τῆς μὴ διακρίσεως τῶν Γυμνασίων, τῆς μὴ ἰδρύσεως Κλασσικῶν Γυμνασίων, διότι ἡ ἄποψις αὕτη, εἶναι ἄποψις δημοκρατικὴ καὶ ἐκ τῶν σοβαρῶν αὐτῆς ἀρχῶν δὲν πρέπει νὰ ἀποστῶμεν.

Πρέπει ὅμως νὰ δώσωμεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς 'Ελληνοπαῖδας, τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸν ἀρχαῖον λόγον. Θὰ πρέπει παραλλήλως μὲ τὰς μεταφράσεις νὰ παρατίθεται καὶ τὸ πρωτότυπον κείμενον τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Θὰ δοθῇ οὕτω ἡ εὐχέρεια εἰς τοὺς στοχαστικοὺς νέους νὰ ἀσχοληθοῦν καὶ μὲ τὸ ἀρχαῖον κείμενον. Δι' αὐτῶν τῶν δύο παρατηρήσεων μου, θέλω νὰ στερεώσω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὅλοι ὑποστηρίζομεν, ὅτι τὸ 'Εθνος μας στηρίζεται εἰς τὸν 'Ελληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νομίζω ὅτι καὶ τὰ παιδιὰ τὰ ὁδηγοῦμεν πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν. Τέλος, ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ, τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν σημερινῶν Γυμνασίων εἰς Γυμνάσια καὶ Λύκεια, θὰ προκύψῃ ἕνα ἄλλο θέμα σοβαρὸν τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως αὐτῶν. Τὰ Γυμνάσια θὰ πρέπει νὰ διευθύνωνται ἀπὸ τοὺς νῦν Γυμνασιάρχας καὶ τὰ Λύκεια θὰ πρέπει νὰ διευθύνωνται ὅχι ἀπὸ τοὺς Γυμνασιάρχας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐνὸς ἀνωτέρου βαθμοῦ Διευθυντάς. Δηλαδή μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ Γυμνασιάρχου θὰ πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἕνα ἀνώτερον βαθμὸν, ὁ ὁποῖος θὰ ἀντιστοιχῇ εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ διευθύνουν τὰ Λύκεια. Διὰ τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, πρέπει νὰ φροντίσωμεν καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς Διοικήσεως τῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων, διὰ νὰ ἀποδώσωμεν τὸ ποδούμενον. Αὐτὰς τὰς βασικὰς παρατηρήσεις εἶχον νὰ κάμω ἐπὶ τοῦ ἀρθροῦ 8 καὶ παρακαλῶ τὸν κ. Ὑπουργὸν ὅπως τὰς προσέξῃ.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Λύχνος ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Λύχνος. Κύριε Πρόεδρε, ἔπειτα ἀπὸ ὅσα ἐλέγχθησαν ἐν σχέσει μὲ τὴν διδαχὴν τῶν 'Αρχαίων 'Ελληνικῶν εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ ὁποῖα λίαν εὐστόχως ἀνέπτυξαν πρὸ ὀλίγου οἱ συνάδελφοι κ.κ. Τσάτσος καὶ Καλλιὰς, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπανελθῶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, παρὰ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσίαν. 'Εγὼ θὰ παρατηρήσω, ὅτι ὑπάρχει κυβερνητικὴ ἀσυνέπεια εἰς τὸ ἀρθρον 8. Διότι, ἐνῷ ὡς σκοπὸς τοῦ σχεδίου Ν. Δ., τίθεται ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς 'Ορθοδοξίας καὶ ἡ γνώσις τῶν 'Αρχαίων 'Ελληνικῶν γραμμάτων καταλήγει τὸ αὐτὸ ἀρθρον νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς μὴ βασικά καὶ τὰ δύο αὐτὰ μαθήματα.

Κατόπιν τούτου, δὲν νομίζω, ὅτι μὲ ἀπόλυτον συνέπειαν καὶ μὲ ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν γίνεται λόγος ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως περὶ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς εἰς τὸν ἀρχαῖον 'Ελληνικὸν κόσμον, καὶ τῆς θελήσεώς της νὰ δώσῃ εἰς τὰ παιδιὰ μίαν γνώσιν αὐτοῦ ἔστω καὶ ἐπιφανειακὴν. Διότι, ἐὰν διδάσκωνται εἰς τὰ παιδιὰ τὰ 'Αρχαία 'Ελληνικά, ἔστω, καὶ κατὰ ὑποτυπώδη τρόπον, καὶ κατόπιν τοὺς λέγουσιν ὅτι δὲν εἶναι βασικὸν μάθημα.

Α. 'Ακρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μου εἶπον ὅτι ἀποδέχομαι νὰ τεθῇ ὡς βασικὸν μάθημα τὰ 'Αρχαία 'Ελληνικά. Οὐδέποτε τὰ θρησκευτικὰ ὑπῆρξαν πρωτεῦον μάθημα. Ὑπῆρξε καὶ παραμένει ὑποχρεωτικὸν ὅχι ὅμως πρωτεῦον.

Γ. Λύχνος. Μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλὰ δὲν ἤμην παρὼν ὅταν διωρθεύατε τὸ ἀρθρον σας καὶ ὠρίσατε τὰ 'Αρχαία 'Ελληνικά ὡς βασικὸν μάθημα εἰς τὸ γυμνάσιον.

Α. 'Ακρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Εἶπον προηγουμένως ὅτι τὰ 'Αρχαία 'Ελληνικά, καθίστανται βασικὸν μάθημα καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν δ' παράγραφον καθορίζεται κατὰ τρόπον πληρέστερον, ὅτι γίνονται μεταφραστικαὶ ἀσκήσεις ἐκ περικοπῶν ἀρχαίων κειμένων. Οὔτε χριστομάνεια, οὔτε τίποτε ἄλλο γίνονται μὲ περικοπὰς ἀρχαίων κειμένων.

Γ. Λύχνος. 'Εγὼ θὰ ἐπιμένω, κ. Ὑπουργέ, ὅπως ἐπεκτείνετε αὐτὴν τὴν διόρθωσιν καὶ εἰς τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, διότι χαρακτηρίζετε σεῖς ὁ ἴδιος διὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ) τος, ὡς πρωταρχικὸν σκοπὸν αὐτοῦ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγήν τῶν μαθητῶν. 'Εν τούτοις χαρακτηρίζετε τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ὡς μὴ βασικόν. Θὰ εἶπον ἴσως πολλοί: Τί σημασίαν ἔχει τὸ θρησκευτικὸν μάθημα. Κύριε Ὑπουργέ, θέλω νὰ τονίσω τὸ ἐξῆς: 'Εὰν διατηρῆται ἕνας 'Ελληνισμὸς ἔξω τῶν ὁρίων τῆς 'Ελλάδος, ὅπως αἴφνης εἰς τὴν 'Αμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, αὐτὸς δὲν συγκρατεῖται εἰς τὴν συνείδησιν τὴν ἐθνικὴν, εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶναι σήμερον 'Ελ-

ληνισμός με την γλώσσαν. Την γλώσσαν ταχέως την λησσο-
νεϊ. Μόνον διά του θρησκευτικού αισθήματος και της προσηλώ-
σεως εις τὸ δόγμα τῆς Ὁρθοδοξίας συγκρατεῖται. Ἐπειδὴ
δὲ προσφάτως ἀκόμη ἐξεφράσθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ κατὰ
τὸ πόσον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, μέσα
εἰς τὴν Ε.Ο.Κ., θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιπαλαίσουν ἐπιτυ-
χῶς καὶ νὰ μὴ χάσουν τὴν γνησιότητα τῶν πηγῶν τους, λόγῳ
τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν νεωτέρων πολιτισμῶν τῆς Εὐρώπης.
ἐπιμένω εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία εἶναι
ἓνα σφραγισμὸς ἔναντι τοῦ μανθῦα, νὰ μὴ ἐπηρεασθῇ ὁ Ἑλλη-
νικὸς λαὸς ἀπὸ τοὺς ξένους πολιτισμοὺς καὶ τὰ ξένα ἥθη.
Παραλλήλως πρὸς τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, νὰ γίνῃ εἰς τὰ
Γυμνάσια βασικὸν μάθημα καὶ τὰ Θρησκευτικά. Διότι, ἐπα-
ναλαμβάνω, ὅταν εἴπωμεν εἰς τὸ παιδί ὅτι ἓνα μάθημα δὲν
εἶναι βασικόν, εἶναι πολὺ φουσικὸν νὰ τοῦ ἀπομακρύνωμεν τὴν
προσοχὴν καὶ ἐπιμελείαν του ἀπὸ τὸ μάθημα αὐτό.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ κ.
Ἵπουργοῦ ὅτι εἰς τὸ Λύκειον θὰ δίδεται ἀρκετὸς, περισσώ-
τερος χρόνος διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν
κειμένων, θὰ ἐπιμένω ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐπιχειρήματος, τὸ ὁποῖον
ἀνέπτυξα καὶ εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν. Λέγει ἡ Κυ-
βέρνησις ὅτι τὰς 7 ὥρας τῆς ἡμέρας διδασκαλίας θὰ τὰς κάνῃ
10 εἰς τὸ Λύκειον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ μαθηταὶ θὰ
μάθουν περισσότερα ἀρχαῖα Ἑλληνικά, εἰς πλεόν περιωρισμέ-
νον χρόνον. Τοῦτο εἶναι σὰν νὰ λέγῃ ἓνας ἰατρός ὅτι ὑποβόλ-
λει εἰς ὑποσιτισμὸν ἓνα παιδί ἐπὶ τρία χρόνια, μετ' τὴν παρη-
γορίαν ὅτι διὰ μελλοντικῆς ὑπετροφίας θὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀ-
πώλειαν τὴν προκύψασαν ἐκ τοῦ ὑποσιτισμοῦ. Νομίζω ὅτι θὰ
εἶναι χαμένοι αἱ ὥραι αἱ προστεθεῖσαι εἰς τὸ Λύκειον ἂν οἱ
μαθηταὶ δὲν ἔχουν εἰσέλθῃ ἐγκαίρως εἰς τὴν διδασκίαν τῶν
ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κειμένων.

Κύριε Πρόεδρε, ἀνεφέρθη ὡς ἐπιχειρήμα, προερχόμενον
ἀπὸ καθηγητὴν, ὑποστηρίζοντα τὴν κυβερνητικὴν μεταρρύ-
θμισιν, ὅτι τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά εἶναι δυνατόν νὰ διδασκῶν
καὶ διδάσκονται εἰς τὴν Κινεζικὴν καὶ εἰς τὴν Τουρκικὴν
γλώσσαν ἀπὸ μεταφράσεις. Ἐγὼ ὅμως τὴν γνώμην ὅτι οὔτε
οἱ Τούρκοι, οὔτε οἱ Κινεζοὶ μανθάνουν τὴν παλαιότητα τους
φιλολογίαν καὶ ποίησιν ἀπὸ μεταφράσεις. Εἰς τὴν πατρί-
δα μας ὑπάρχει συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀρχίζου-
σα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν
Δημοτικὴν καὶ ὑποστηρίζω ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὀφείλει νὰ
μουσῇται ἐγκαίρως εἰς τὴν συνέχειαν τῆς γλώσσης του.

Τὸ συντακτικὸν καὶ ἡ γραμματικὴ τῶν συγχρόνων ξένων
γλωσσῶν δὲν διδάσκεται μόνον ἐπὶ τῆς νεωτέρας γλώσσης.
Νομίζω, ὅτι ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῆς
Ἀντιπολιτεύσεως καὶ νὰ μετριάσῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς διὰ
τὴν προτεινομένην ὑπ' αὐτῆς, διὰ τοῦ παρόντος σχεδίου Ν. Δ.
μεταρρύθμισιν.

Νομίζω, ἀκόμη ὅτι ἡ Δημοκρατία ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἀνα-
βάσῃ τὴν Παιδείαν δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ ὅχι, ἐκκί-
νουσα ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὅλα τὰ παιδιά δὲν μποροῦν νὰ μά-
θουν ὅτι τοὺς διδάσκεται νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν καθόδον εἰς χα-
μηλότερα ἐπίπεδα τῆς μορφώσεως πρὸς ἐξίσωσιν τῆς Παι-
δείας. Φρονῶ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ ἰδανικόν, οὔτε τῆς Γαλλι-
κῆς, οὔτε τῆς Ἀγγλικῆς, οὔτε τῆς Ἀμερικανικῆς καὶ τῶν
ἄλλων Δημοκρατιῶν, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, δηλαδή ἡ ἐπιδίω-
ξις τῆς ἀνάδου καὶ ὅχι τῆς καθόδου τῆς Παιδείας διὰ τὴν
ἐπίτευξιν ἴσης μορφώσεως.

Ἐπίσης, κ. Ἵπουργέ, ἤθελα νὰ προτείνω τὴν ἀλλαγὴν τοῦ
τίτλου τοῦ μαθήματος «Ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου», ἐπειδὴ διά-
φορος εἶναι ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν ἀνάλογα μετὰς ἰδεολογι-
κὰς πεποιθήσεις καὶ τὴν μετονομασίαν αὐτοῦ εἰς «Στοιχεῖα
τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Πολιτεύματος». Διὰ τοῦ μαθήματος
αὐτοῦ τὰ παιδιά νὰ λάβουν γνῶσιν περὶ τοῦ ποῖος εἶναι ὁ ἀγα-
θὸς καὶ καλὸς δημιουργικὸς πολίτης.

Αὐτὰ εἶχα νὰ ὑποστηρίξω καὶ νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τῆς τρο-
πολογίας τοῦ κ. Τσάτσου, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἀρχικῶς εἶχον
περιλάβῃ εἰς τὰς ὑποβληθείσας τροπολογίας μου, ἐφ' ὅσον
ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν τῆς μεταβολῆς τοῦ

Λυκείου εἰς 4ετὲς καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου εἰς 5ετὲς τρὸς
πολογίας, ἡ ὁποία ὑπεστηρίχθη καὶ ἀπὸ τὴν Φιλοσοφικὴν
Σχολὴν καὶ ἀπὸ τὴν Ο.Α.Μ.Ε. καὶ ὡς ἐπιδόξασθαι ὑπὸ τούτων
ὅπως ἀφαιρῶν ἐν ἡ δύο κλασσικὰ Γυμνάσια εἰς ἕκαστον Νο-
μόν, πρᾶγμα τοῦ θὰ ἀπέβαινε πρὸς τὸ καλὸν τῆς Παιδείας
μας καὶ τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν.

Ε. Ἀνθόπουλος. Κύριε Πρόεδρε, τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ
Κανονισμοῦ.

Πρόεδρος. Ὅριστε, κ. συνάδελφε.

Ε. Ἀνθόπουλος. Κύριε Πρόεδρε, διεπιστώθη ὅτι ὁ-
ταν λαμβάνουν τὸν λόγον νέοι βουλευταί, τὸ Προεδρεῖον τη-
ρεῖ αὐστηρῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ προβλεπόμενον ὠράριον
ὁμιλίας. Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς συμβαίνει ὅταν τὸν λόγον
λαμβάνουν παλαιοὶ βουλευταί. Οἱ προηγηθέντες τρεῖς πα-
λαιοὶ συνάδελφοι, κύριοι Ζορμπᾶς, Καλλιᾶς καὶ Λύχνος ὡ-
μίλησαν ὑπὲρ τὰ 15 λεπτά. Τὸ ἐλαττήριον εἶναι, ἐν προκειμέ-
νῳ, ὅχι ἡ ἀνισὸς μεταχειρίσεως τοῦ Προεδρείου πρὸς τοὺς βου-
λευτάς, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη ἐπιταχύνσεως κυρίως τῆς συζητή-
σεως διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Λυποῦμαι πολὺ.

Α. Παπαλουκάς. Τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ Κανονισμοῦ, κ.
Πρόεδρε.

Πρόεδρος. Ὅριστε, κ. Παπαλουκά.

Α. Παπαλουκάς. Ὑπενθυμίζω εἰς τὸ Προεδρεῖον
κάτι, τὸ ὁποῖον καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχον ἐπισημάνει μο-
λόντι εἶναι ὁρθὰ τὰ ὅσα ὁ προλαλήσας ἐπὶ τοῦ Κανονισμοῦ
συνάδελφος κατήγγειλεν. Ὅπως ὁ ἀγαπητὸς κ. Ἀλαβάνος,
Προεδρεῶν, μᾶς εἶχε δηλώσει κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ ἐρ-
γατικοῦ Νομοσχεδίου ἔπρεπε κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ψηφισθέν-
τος Κανονισμοῦ, προκειμένου νὰ λάβουν τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ
Κανονισμοῦ συνάδελφοι, νὰ ὑποβληθῇ ἔγγραφος αἵτησις ὑπὸ
δύο βουλευτῶν ὑπογραφομένη, διὰ νὰ δοθῇ ὁ λόγος ἐπὶ τοῦ
Κανονισμοῦ καὶ ὁμιλήσῃ ὁ εἰς. Ἐφήρμοσε δὲ τοῦτο καὶ ἡρ-
νεῖτο νὰ δώσῃ τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ Κανονισμοῦ εἰς ὁμιλητὰς
τῆς Ἀντιπολιτεύσεως. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρεβίασεν ὁ
ἴδιος τὰ ὅσα ὑπεστήριξε καὶ ἐφήρμοσεν ὁμιλήσας ἄνευ αἰτή-
σεως ἐπὶ τοῦ Κανονισμοῦ καὶ τὸ Προεδρεῖον ἠνέχθη τὴν
παραβίασιν τοῦ Κανονισμοῦ. Νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζω-
μεν ἐν τῇ αἰθρῇ ταύτῃ τί θὰ ἰσχύῃ κατὰ τὰς ὁμιλίας. Τὸ
Προεδρεῖον εἶναι ἐνιαῖον καὶ ἐπιβάλλεται νὰ μὴ τηρῇ δύο
μέτρα καὶ δύο σταθμὰ ἔναντι τῶν βουλευτῶν. Εἶναι ἀπαρά-
δεκτον καὶ ἀντιδημοκρατικὸν νὰ ταλαιπωρῇται ἡ Ἀντιπολί-
τευσις καὶ νὰ μὴ δίδεται ὁ λόγος εἰς τοὺς βουλευτάς τῆς
Ἑθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἐνώσεως καὶ τοῦ Κόμματος τῶν
Προοδευτικῶν μετὰ τὸν ἰσχυρισμὸν ἐφαρμογῆς τοῦ Κανονισμοῦ.
Νὰ μὴ ἐφαρμόζεται δὲ ὁ Κανονισμὸς καὶ νὰ παραβιάζεται
παρ' αὐτοῦ τοῦτο τοῦ Προεδρείου προκειμένου περὶ βουλευ-
τῶν τῆς Ἐνώσεως Κέντρου καὶ τῆς Ε.Δ.Α. Ἀπαράδεκτον
εἶναι νὰ ἐφαρμόζονται δύο μέτρα καὶ δύο σταθμὰ.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Παππᾶς ἔχει τὸν λόγον.

Θ. Παππᾶς. Κύριε Πρόεδρε, διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχε-
δίου Ν. Δ. καταργεῖται ὁ τύπος τοῦ Γυμνασίου διαφόρων κα-
τευθύνσεων, ὁ ὁποῖος εἶχε θεσπισθῇ δι' ἄλλου Νόμου μὴ ἐφαρ-
μοσθέντος μέχρι σήμερον καὶ διατηρεῖται ὁ τύπος τοῦ Οἰκο-
νομικοῦ καὶ Ναυτικοῦ Γυμνασίου, ὅστις, ὡς ἐλέγχθη, καλῶς
διετηρήθη, διότι ἀπέδωσε. Νομίζω, ὅμως, ὅτι ἦτο ἀνάγκη
νὰ θεσπισθῇ καὶ τύπος Εἰδικοῦ Γυμνασίου ἀνιχνεύσεως κλί-
σεων καὶ προσανατολισμοῦ τῶν μαθητῶν. Νομίζομεν, ὅτι
πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ὁ τύπος Ἀγροτικοῦ Γυμνασίου, εἰς τὸ
ὁποῖον νὰ διδάσκονται περισσότερα μαθήματα ἀγροτικῆς
μορφῆς, ἐπεκτεινομένων τῶν μαθημάτων εἰς εἰδικούς κλάδους
καὶ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς παραγωγῆς, ὅπως κτηνοτροφίαν,
ἀλιείαν, ἐλαιοκομίαν, μεταλλευτικῶν, δασοκομίαν κλπ., μέ-
χρι καὶ βιομηχανίαν, ὅπου ὁ χώρος καὶ αἱ συνθήκαι ἐπιτρέ-
πουν καὶ ἐπιβάλλουν τοῦτο. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ὅχι μόνον
θὰ διηρρύνετο ἡ βασικὴ μόρφωσις, ἀλλὰ καὶ θὰ διαπιστοῦται
καί, ἡ ἐκδήλωσις τῶν κλίσεων καὶ τῶν προτιμήσεων τῶν
μαθητῶν, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν ἱκανῶν στελεχῶν.
Τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα τῶν Γυμνασίων αὐτῶν θὰ εἶναι, ὅτι
θὰ πρέπει νὰ ἔχουν προνομιακὴν θέσιν τὰ μαθήματα, ἡ γνῶ-
σις, τῶν ὁποίων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ μεγαλυ-
τέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν.

Ἡ φοίτησις τῶν μαθητῶν αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ συνδυάζεται καὶ διὰ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν μαθημάτων, διὰ τὰς ὁργανώσεις μικρῶν μηχανουργικῶν, ξυλουργικῶν κλπ. ἐργαστηρίων καθιερωμένων ἀκόμη καὶ ὥρων ἐπισκέψεων εἰς Ἐργαστήρια, Βιομηχανίας, ἀγροτικὰ κλπ. Νὰ δοθῇ ἡ εὐχέρεια ὅπως, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὰ ἰδρυθῆσμενα Γυμνάσια τοῦ τύπου αὐτοῦ, διδάσκονται ἐκτὸς τῶν μαθημάτων τῆς παραγράφου 2 τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ εἰδικὰ μαθήματα, ὡς εἶναι ἡ λεγομένη Χωρική Οἰκονομία, μὴ περιοριζομένη εἰς τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ ἐπεκτεινομένην εἰς ἄλλους τομείς, ἡ τεχνικὴ ἀγωγή τοῦ μαθητοῦ, ἡ ὁποία θὰ τὸν διευκολύνῃ εἰς τὸν προσανατολισμὸν τῶν καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τεχνικῆς συνειδήσεως.

Ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ διδάσκηται τὸ μάθημα τῶν τεχνικῶν ἐφαρμογῶν ὅχι ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσως, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι θὰ βοηθήσῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὸν προσανατολισμὸν τῶν καὶ τὴν ἀπόκτησιν βασικῆς καὶ στοιχειώδους ἐμπειρίας.

Εἶπεν ὁ κ. Ὑπουργός, ὅτι διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα θὰ εἶναι δύσκολον νὰ καθιερωθῶν μαθήματα τεχνικῆς ἀγωγῆς καὶ τεχνικῶν ἐφαρμογῶν καὶ βιολογίας, καὶ διότι τὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ὥριμα διὰ τοιαῦτα μαθήματα, καὶ διότι δὲν θὰ ὑπάρχῃ τὸ κατάλληλον προσωπικόν. Νομίζω, ὅμως, διὰ τὰ Γυμνάσια δὲν θὰ ὑπάρχῃ αὕτη ἡ δυσκολία. Ἀκόμα θὰ ἐπρεπε νὰ διδάσκηται ἡ συνεταιριστικὴ ἀγωγή, ὥστε τὰ παιδιὰ νὰ μαθαίνουν τ' ἀγαθὰ τῆς συνεργασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴν περιορισθῶν μόνον εἰς τὴν θεωρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν διὰ τῆς ὁργανώσεως σχολικῶν συνεταιρισμῶν. Ἀκόμα θὰ προκύβῃ θέμα ἀγροτικῶν νυκτερινῶν Γυμνασίων. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὰ ἀγροτόπαιδα ἀναγκάζονται νὰ ἐργάζωνται τὴν ἡμέραν εἰς τὰ κτήματα τῆς οἰκογενείας τῶν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ τῶν εἰσοδήματος καὶ δὲν παρακολουθοῦν μαθήματα τῶν ἡμερησίων Γυμνασίων. Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀγροτοπαίδων, ἐπιβάλλεται ἡ ἱδρυσις τῶν νυκτερινῶν ἀγροτικῶν γυμνασίων. Ὁ κ. Ὑπουργός, ἴσως ν' ἀποκρούσῃ τὴν πρότασίν μου μὲ τὸ αἰτιολογικόν, ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐχέρεια νὰ ἰδρυθῶν νυκτερινὰ ἀγροτικὰ γυμνάσια εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς χώρας.

Νομίζω, ὅμως, ὅτι εἰς ὁρισμένας περιοχὰς εἶναι δυνατὴ ἡ ἱδρυσις τῶν νυκτερινῶν ἀγροτικῶν γυμνασίων, τὰ ὁποῖα θὰ δώσουν τὴν δυνατότητα στ' ἀγροτόπαιδα, τὰ ὁποῖα ἐργάζονται τὴν ἡμέραν (καὶ λόγω ἐλλείψεως ἐργατικῶν χειρῶν ἐξ αἰτίας τῆς μεταναστεύσεως), νὰ ἱκανοποιήσων τὴν δίψαν τῆς μαθητέως τῶν καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ ἱκανὰ καὶ χρήσιμα καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοὺς καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν.

Αὐτὰς τὰς παρατηρήσεις καὶ σκέψεις ἤθελα νὰ διατυπώσω ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς.

Γ. Βογιατζῆς. Κύριε Πρόεδρε, ἀπὸ Θεοῦ ἄρξασθε. Δι' αὐτὸ εἰς τὴν σειράν τῶν σκέψεών μου θὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις διὰ τὸν σκοπὸν ὁ ὁποῖος τάσσεται διὰ τὸ Γυμνάσιον, δηλαδή ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν. Θὰ ἐπρεπε ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή κατὰ τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, νὰ περιλάβῃ ἐξειδικεύσιν διὰ τὴν ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὅπως γίνεται καὶ εἰς τὸ Λύκειον, διότι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διδασκῶν οἱ μαθηταὶ τὸν ρόλον τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων. Τώρα ὅσον ἀφορᾷ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, θὰ ἐπρεπε τοῦτο νὰ περιληφθῇ εἰς τὰ βασικὰ μαθήματα. Εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ. εἰσάγεται ὁ νέος ὅρος «βασικὰ μαθήματα» καὶ δὲν διευρύνεται οὔτε εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν οὔτε εἰς τὸ ἄρθρον αὐτό, ἐὰν ὁ ὅρος «βασικὰ» εἶναι τοῦτοσημος μὲ τὸν μέχρι σήμερον καθιερωμένον ὅρον πρωτεύοντα.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Τὰ βασικὰ μαθήματα εἶναι ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐξετασθῶν ὅλοι ἀνεξαιρέτως διὰ νὰ ἀποκτήσων τὸ ἀκαθηματικὸν ἀπολυτήριον. Τὰ ἄλλα εἶναι ὑποχρεωτικά. Τὰ θρησκευτικά εἶναι ὑποχρεωτικά. Ἐνῶ βασικά εἶναι ἡ Ἱστορία, τὰ Μαθηματικά, τὰ Φυσικά, τὰ Ἑλληνικά.

Γ. Βογιατζῆς. Ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν μέχρι σήμερον ἰσχυόντων πρωτεύοντων καὶ δευτερευόντων μαθημά-

των. Ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ κ. Ὑπουργός ἐνισχύεται ἀκόμη περισσότερο ἡ ἀποφίς μου, νὰ περιληφθῶν τὰ θρησκευτικά εἰς τὰ βασικά μαθήματα, διότι δὲν εἶναι δυνατόν ταῦτα νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν βαρύτητα μὲ τὰ καθιερούμενα ὡς μὴ βασικά εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ., ἥτοι τὴν ἰχνογραφίαν, τὴν γυμναστικὴν, τὴν ὠδικὴν καὶ ἄλλα.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Τὰ βασικά ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ πρωτεύοντα. Εἰς τὰ ἄλλα ἀντιστοιχοῦν τὰ ὑποχρεωτικά. Ὅλα τὰ μαθήματα εἶναι ὑποχρεωτικά. Ἐξ αὐτῶν ἐπιλέγομεν ὁρισμένα, ἐξ ἐν ὅλῳ, τὰ ὁποῖα εἶναι βασικά καὶ θεωροῦμεν ὅτι ἐπ' αὐτῶν τῶν βασικῶν πρέπει νὰ ἐξετάζωνται ὅλοι, ἀσχετῶς τῆς κατευθύνσεως τὴν ὁποίαν ἐπιλέγουν, διὰ νὰ ἀποκτήσων τὸ ἀπολυτήριον.

Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν, τὰ θρησκευτικά εἶναι ὑποχρεωτικὸν μάθημα. Ἀλλὰ διατί δὲν τὸ εἶχατε καταστήσει σεῖς τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν πρωτεύον; Ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ εἶχατε προχωρήσει. Ἐπειδὴ καὶ σεῖς διτελέσατε Ὑπουργός τῆς Παιδείας, διατί δὲν τὸ εἶχατε καθορίσει ὡς πρωτεύον;

Γ. Βογιατζῆς. Ἐκνευρίζεσθε χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσετε.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, δὲν ἐκνευρίζομαι οὔτε ἔχω ἐκνευρισθῇ οὔτε πρόκειται ποτὲ νὰ ἐκνευρισθῶ εἰς τὴν ζωὴν μου, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελα, ἐπειδὴ ἀρχίσατε ἀπὸ Θεοῦ, θὰ ἤθελα, ὡς ἄνθρωπος, νὰ εἰσθε ἀπολύτως εἰλικρινῆς ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σας, καὶ νὰ ἀρχίζετε τὸν λόγον, μὲ τὴν δῆλωσιν, ὅτι «ἡμαρτον, δὲν καθιέρωσα τὰ θρησκευτικά ὡς πρωτεύον». Αὐτὸ ἐπειδὴ, δὲν τὸ εἶχατε κάμει, ἀπλῶς σὰς τὸ ὑπενθυμίζω.

Γ. Βογιατζῆς. Θὰ σὰς εἶπω ὅτι ἐγὼ αὐτὴν τὴν στιγμὴν κρίνω τὸ ἰδικόν σας σχέδιον. Ἐὰν σεῖς θέλετε νὰ κρίνετε τὰ προϋπάρχοντα εἶναι ἄλλο θέμα. Ἐγὼ κρίνω τὸν νέον θεσμόν πού εἰσάγετε καὶ ὁμολογῶ ὅτι δὲν κατάλαβα οὔτε ἐγὼ οὔτε καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἄλλα καὶ σεῖς δὲν ἔχετε συνειδητοποιήσει τί σημαίνει βασικά καὶ μὴ βασικά μαθήματα. Ἀναμνησθήτω ὅλα εἶναι ὑποχρεωτικά. Ἀλλὰ διατί ἀλλάζετε τὸν τίτλον. Ἀπὸ τί ἔπαυσε; Καὶ κατὰ τί βελτιώνεται τώρα μὲ τὴν νέαν ὀνομασίαν. Μέχρι σήμερον τὰ πρωτεύοντα μαθήματα εἶχαν μίαν ὁρισμένην μεταχείρισιν καὶ ἐὰν ἔμειναν μεταξισταστέοι εἰς ἓνα ἢ δύο ἀπὸ αὐτὰ δὲν μπορούσαν νὰ προαχθῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ θρησκευτικά ὑπιστηρίζω καὶ συντάσσομαι μὲ τὰ ὅσα ἐλέγχθησαν ὅτι ἐφ' ὅσον σήμερον παραμένουν ὡς μὴ βασικά μαθήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου, ἡ υγιεινὴ ἡ γεωγραφία, ἡ ἰχνογραφία, ἡ ὠδικὴ καὶ ἡ γυμναστικὴ, νομίζω ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν τῶν μαθημάτων, ἡ ὁποία εἶναι νέα κατηγορία δὲν ἔχουν θέσιν τὰ θρησκευτικά. Θὰ ἐπρεπε ἐφ' ὅσον δημιουργεῖται μία νέα τομὴ εἰς τὰ μαθήματα τὰ θρησκευτικά νὰ τὰ καθωρίσετε εἰς τὰ βασικά μαθήματα. Ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε καὶ ἄλλο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθιερώνεται σήμερον. Ἐπομένως εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος μὲ τὴν διακήρυξιν καὶ δὲν κάμω καμμίαν παρεκτροπὴν.

Κύριε Ὑπουργέ, ἐλέγχθησαν πάρα πολλὰ διὰ τὸ θέμα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Θὰ ἤθελα νὰ εἶπω δύο λέξεις:

Ἐπισημαίνω ἐπίσης μίαν ἀσυνέπειαν, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸ νομοθέτημα αὐτό, ὅτι ἐνῶ ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπὶ ἐξ ἡρόντι εἰς τὸ ὑπάρχον Γυμνάσιον ἰσχυρίζομεθα ὅτι ἐβγαζεν ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤξεραν τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, δὲν ἤξεραν νὰ ἀναγνώσουν ἓνα ἀρχαῖον κείμενον, τώρα τὸ σχέδιον Ν. Δ. φιλοδοξεῖ, ὅταν ἔρχεται νὰ διδάξῃ ἐπὶ τέσσαρα χρόνια τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, νὰ ἐγγάλῃ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θὰ ξέρουν νὰ διαβάσουν καὶ νὰ κατανοήσουν τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Τί ἀλλάζει; Τὰ ἐξ ἡρόντι γίνονται τέσσαρα. Καὶ διερωτῶμαι, διὰ ποῖον λόγον τώρα μετὰ τέσσαρα χρόνια θὰ ξέρουν νὰ διαβάζουν Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἀφοῦ σήμερον μετὰ ἐξ ἡρόντι δὲν ξέρουν; Ποῖος θὰ εἶναι ὁ λόγος πού θὰ τοὺς κάμῃ νὰ μάθουν Ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Ἐν πρώτοις, κύριε Ὑπουργέ, ἐγὼ πιστεύω ὅτι εἰς ὅσα Γυμνάσια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ὑπῆρξε πλήρης ἡ διδασκαλία, ὑπῆρξεν ὁργανωμένον τὸ Γυμνάσιον καὶ ἐδιδάσκοντο πράγματι ἀπὸ ἐμπνευσμένους ἀνθρώπους ἤξεραν τὰ παιδιὰ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά ὅταν ἀπεφοίτων. Ἀποδείξεις εἶναι ὅτι εἰς τὸν τόπον

αὐτὸν ὅλα· αἱ κορυφαὶ τῆς διανοήσεως εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς ξέρουσι νὰ ἀναγνώσκουν τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι φιλόλογοι ἢ δὲν ἐδιδάχθησαν περαιτέρω ταῦτα. Θὰ ἀναφερθῶ π. χ. εἰς τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Βαρθολομαίου Γυμνασίου, εἰς τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰς ἀποφοίτους τοῦ Κολλεγίου, τοῦ Λεοντείου Λυκείου, δηλαδὴ εἰς ἀποφοίτους σχολείων ὀργανωμένων καὶ ἄνευ ἐλλείψεων. Εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἐμάθαιναν Ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἕνας μέγιστος παράγων, πέραν τῆς ὑπάρξεως τῶν προϋποθέσεων ἀπὸ ἀπόψεως καθήγητῶν καὶ κλπ., εἶναι ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐδιδάχθητο ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα μέχρι σήμερον εἰς τὰς πλείους τῶν περιπτώσεων. Καὶ νομίζω εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπάρχει μία δυνατότης βελτιώσεως τῶν πραγμάτων οὕτως ὥστε νὰ μὴ γίνεταί ἐκεῖνο πού ἐγίνετο μέχρι σήμερον εἰς πολλὰς περιπτώσεις καθ' ὅς οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων ὄχι μόνον νὰ μὴ εἶναι γινώσται τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν μισοῦν, διότι κατεβασανίσθησαν μὲ τὸν τρόπον πού τὴν ἐδιδάχθησαν. Ὅλοι ἐπαράσαμε ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον καὶ γνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρξαν περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἦτο βασανιστικὸν τὸ μάθημα καὶ περιπτώσεις πού τὸ ἴδιο μάθημα μᾶς ἐνθουσίασεν. Ὡστε τὸ θέμα τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κάλλος διὰ μέσου τῆς γλώσσης μᾶς ἐμφανίζεται, εἶναι μέγιστος παράγων. Ὁ κ. Ὑπουργὸς εἶπεν ὅτι τὸ Γυμνάσιον εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς Δημοκρατίας καὶ, ἐπομένως, εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς μεγάλης μάζης τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ὅτι οἱ ὀλιγότεροι, οἱ ὁποῖοι θὰ πάνε στὸ Λύκειον θὰ μυηθοῦν εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Θεωρῶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πῶς γίνεται μία ἀδικία. Διότι ἐγὼ πιστεύω ὅτι ὅταν ὁμολογοῦμεν ὅτι εἰς ἑξ ἑκὼν δὲν μαθαίνουν τίποτε ἀπὸ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, δὲν θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε ἡ διδασκαλία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γνώσεως εἰς βάθος εἰς τὸν ἕνα χρόνον, ἤτοι εἰς τὴν Τρίτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου. Εἶπεν ὁ κ. Ὑπουργός, καὶ δικαίως, ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωροῦμεν ποτὲ τὸ Γυμνάσιον ὡς ὑπηρετήν τοῦ Λυκείου, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι τοῦτο αὐτοτελὲς σχολεῖον. Ἀλλὰ διὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. τὸ κάνομεν ὑπηρετήν τοῦ Λυκείου. Δι' αὐτοὺς πού δὲν θὰ πάνε εἰς τὸ Λύκειον ἢ εἰς ἐάθος διδασκαλία εἰς ἕνα χρόνο τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς δὲν θὰ προσφέρῃ τίποτε εἰς τὰ παιδιὰ. Αὐτοὶ εἶναι καὶ ἕνας ἐπὶ πλέον λόγος, ὥστε αὐτὰ πού θὰ διδασκῶν εἰς τὸν ἕνα χρόνο τοῦ Γυμνασίου νὰ τὰ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς τὰς τρεῖς τάξεις αὐτοῦ, διὰ νὰ δώσωμεν τὴν δυνατότητα εἰς τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναγνώσουν ἀρχαῖα κείμενα.

ὑποστηρίζω ἐπίσης αὐτὸ πού ἐλέγχθη καὶ ἔξω τῆς αἰθούσης αὐτῆς — καὶ ἐγὼ καὶ ἐγὼ ὑποβάλλει σχετικὰς τροπολογίας — αὐτὸ πού ἐλέγχθη καὶ ἀπὸ ἐκείνους ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ ὑπὲρ τῶν νέων διατάξεων, ὅτι θὰ πρέπει τοῦλάχιστον νὰ ὑπάρξῃ ἕνας ὀρισμένος ἀριθμὸς κλασσικῶν Γυμνασίων, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ διδάσκηται ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα. Ὁ κ. Ὑπουργός εἶπεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνεταί διάκρισις. Ἐγὼ πιστεύω τὸ ἀντίθετον. Ὅχι μόνον τὰ κλασσικὰ Γυμνάσια πρέπει νὰ ὑπάρξουν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρξουν καὶ διαφορετικαὶ κατευθύνσεις καὶ πρὸς ἄλλους τομεῖς. Ἡ ὑπάρχουσα νομοθεσία, ἡ ὁποία δὲν ἐφηρμόσθη εἰς ὅλο τὸ εὖρος τῆς, προβλέπει αὐτὸν τὸν πολυκλαδικὸν τῶν σχολείων.

Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐλέγχθη καὶ ἀπὸ τὸν ἀξιότιμον Γενικὸν Γραμματέα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅτι μερικῶν ἔχει σταματήσει τὸ ὁρολόγιον καὶ ὅτι ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις προχωρεῖ ἀκάθεκτος μπροστὰ, δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα. Ἀντιθέτως πιστεύω ὅτι γίνεται ἀνάστατος κίνησις. Διότι τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Λύκειον ἐπανέρχεται εἰς τὴν παλαιὰν μονολιθικὴν μορφήν καὶ δὲν εἰσάγει προδευτικὴν γραμμὴν εἰς τὴν παιδείαν. Ἀπεναντίας πηγαίνει πίσω. Διότι εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κόσμου σήμερον, ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ μαθητοῦ καὶ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν κατὰ περιοχάς, εἰσάγονται κατευθύνσεις εἰς τὰ Γυμνάσια. Καὶ ὅπως ἐπέτυχεν τὸ Ναυτικὸν Γυ-

μνάσιον ἀπολύτως καὶ τὸ διατηρεῖ ἡ παρούσα Κυβέρνησις καὶ τὸ Οἰκονομικὸν Γυμνάσιον, ἔτσι θὰ ἐπιτύχουν ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐφηρμόσθησαν ἀκόμη, καὶ τὸ τεχνικὸν καὶ τὸ ἀγροτικὸν καὶ οἱ ἄλλοι τύποι τῶν Γυμνασίων. Καὶ νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ ὑπάρξῃ καὶ τὸ κλασσικὸν σχολεῖον καὶ τὸ τεχνικὸν καὶ τὸ γεωργικὸν καὶ τὸ οἰκονομικὸν καὶ τὸ ναυτικόν, ὥστε ἀπὸ αὐτῶν τὸν πολυκλαδικὸν νὰ ἔλθῃ πρᾶγματι ἡ σύνθεσις τοῦ νέου Ἑλλήνος, ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι εἰς θέσιν καὶ τὴν κλασσικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν νὰ ἔχῃ, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα σύγχρονα διὰ τὴν ζωὴν ν' ἀποκτήσῃ. Αὐτὸ πρέπει ὅπωςδὴποτε, κ. Ὑπουργέ, νὰ τὸ ἀντιμετωπίσετε εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον διὰ νὰ εἰσθε συνεπὲς μὲ ὅσα εἶπατε ὅταν συνεζητεῖτο τὸ θέμα τῆς ἐννεατοῦς ὑποχρεωτικῆς παιδείας. Εἶπατε ὅτι δὲν θὰ πάνε εἰς ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα εἰς τὴν ἐννεατῇ ἐκπαίδευσιν, ἀλλ' εἰς τὸ Γυμνάσιον θὰ εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς δώσωμεν κατευθύνσεις Γεωργικὰς, Τεχνικὰς. Καὶ ἀφῆταμε νὰ τεθῇ ἡ διάταξις εἰς τὸ ἄρθρον αὐτό. Θὰ πρέπει νὰ συμπληρώσῃ τὴν διάταξιν, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότης ἰδρύσεως τῶν Γυμνασίων αὐτῶν Γεωργικῶν καὶ Τεχνικῶν κατευθύνσεων.

Θὰ συμφωνήσω μὲ ὅτι ἐλέγχθη διὰ τὸ θέμα τῆς διευθύνσεως τῶν Γυμνασίων. Τὸ Γυμνάσιον διὰ νὰ μὴ πέσῃ θὰ πρέπει νὰ καθορισθῇ ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ θὰ ἀνατίθεται εἰς τοὺς Γυμνασιάρχας. Καὶ βεβαίως ἡ διεύθυνσις τοῦ Λυκείου, συμφωνῶ ἀπολύτως νὰ ἀνατίθεται εἰς Γυμνασιάρχας μὲ κάποιον βαθμὸν ἀνώτερον.

Θὰ ἤθελα δύο λέξεις ἀκόμη νὰ εἶπω διὰ τὸ θέμα τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων. Νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐλέγχθη ὅτι ἡ Ὀδική, ἡ Ἰχθυογραφία, καὶ τὰ Τεχνικά νὰ πάρουν μίαν νέαν μορφήν εὐρύτεραν. Ἡ Ὀδικὴ νὰ ὀνομασθῇ Μουσικὴ Ἀγωγή, ὥστε νὰ ἔχῃ πρᾶγματι ἕνα εὐρύτερον περιεχόμενον. Ἡ Γυμναστικὴ νὰ ὀνομασθῇ Φυσικὴ Ἀγωγή καὶ τὰ Τεχνικά ἐν γένει νὰ ὀνομασθοῦν Καλλιτεχνικὴ Ἀγωγή, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ὅλο τὸ περιθώριον διὰ τὸν σχηματισμὸν ἑνὸς πλήρους ἀνθρώπου εἰς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας.

Πρόεδρος. Ἡ κυρία Καραγιώργη ἔχει τὸν λόγον.

Μ. Καραγιώργη. Κύριε Πρόεδρε, μὲ αὐτὸ τὸ ἄρθρον 8 ἐπὶ τέλους εἶναι καιρὸς ὅλα τὰ Ἑλληνοπούλα νὰ μποῦν στὸ πνεῦμα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου. Μέχρι τώρα εἴχαμε τὴν αὐταπάτην ὅτι ὅλα τὰ παιδιὰ τελειώνοντας τὸ Γυμνάσιον εἴχανε καταλάβει τὸ τί ἔκαναν, ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, ἀλλὰ τὸ γεγονός εἶναι ὅτι τοὺς γεννιόνταν μία ἀπέχθεια πρὸς ὅλα πού εἴχαν ὀφείλει μὲ αὐτὸ τὸ «επαχθὲς» μάθημα.

Ὁ θεσμὸς τῶν μεταφράσεων ἦτο καὶ ἀναγκαῖος καὶ ἦταν ἀνάγκη νὰ θεσπισθῇ καὶ δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλιως, διότι, πολλὰ ἔργα τῆς παγκοσμίου Λογοτεχνίας εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ διαβάζουμε ἀπὸ μεταφράσεις. Σωστὰ λοιπὸν αἱ μεταφράσεις πρέπει νὰ πάρουν τὴν θέσιν των. Πρέπει τὰ Ἑλληνοπούλα νὰ μποῦν στὸ πνεῦμα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ὄχι στὸ γράμμα αὐτοῦ. Στὴν παρ. πού λέγει διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραμματικῆς στὸ Γυμνάσιον σὲ 3 ὥρες τὴν ἐβδομάδα ἐμεῖς διαφωνοῦμε καὶ προτείνουμε νὰ λείψουν αἱ 3 αὐτὲς ὥρες ἐξ ὁλοκλήρου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν πρακτικὴν ἄξian. Διότι ἂν μὲν τὸ παιδί τελειώνοντας τὸ Γυμνάσιον δὲν πρόκειται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἄλλο σχολεῖον τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς τῆς Γραμματικῆς θὰ τὴν ξεχάσῃ. Ἄν δὲ πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ Λύκειον θὰ θελήσῃ διὰ νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ σὲ ἄλλες μελέτες νὰ ἀσχοληθῇ περισσότερον μὲ τὸ μέσον πού ἐκφράζει αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ φυσικὸν εἶναι νὰ διδασκῇ καὶ τὴν Γραμματικὴν καὶ τὸ συντακτικὸν καὶ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴ μελέτη τοῦ Ἀρχαίου κειμένου. Αὐτὲς τίς 3 ὥρες τῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς τῆς θεωροῦμε ἄχρηστες καὶ θὰ ἦταν πολὺ προτιμότερον νὰ τίς διαθέσωμε πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις. Σχετικὰ μὲ τὴν ἀπόκλισιν τῶν Γυμνασίων καὶ ἐμπλουτισμὸν μὲ μαθήματα κατὰ περιφέρειας ὀφείλω νὰ πῶ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὁ κ. Ὑπουργός παρεξηγήσεν τὴν χθεσινὴν ομιλίαν μου. Δὲν εἶπα νὰ ἐγαίνουν τεχνίτες ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον. Ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἀνοδος τοῦ γενικοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου μετὰ τὴν θετὴ φοίτησιν. Ὁ βασικὸς κορμὸς τῶν μαθημάτων εἶναι κοινὸς σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἐκεῖνο πού προτείνω εἶναι μία ἀπόκλισις τοῦ προγράμματος διδασκαλίας εἰς τὰ

Γυμνάσια ανάλογα με τὸ περιβάλλον χωρὶς νὰ ἐννοῶ μείωσιν τῆς βασικῆς ὕλης, οὔτε κατωτέρας τάξεως σχολεῖα νὰ δημιουργήσουμε. Θεωρῶ χρήσιμο τὸ παιδί τῆς ὑπαίθρου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βασικὴν μόρφωσιν νὰ ἔχῃ στοιχεῖα γνώσεως τοῦ περιβάλλοντος, νὰ ξέρῃ στοιχεῖα π.χ. βοτανολογίας, γεωγραφίας, ἀλγείας κλπ. Προτείνω λοιπὸν νὰ ἐμπλουτισθῇ ἡ ὕλη στὰ Ἀγροτικά Γυμνάσια μὲ μία ἀπόκλιση πού ἔχει σχέση μὲ τὸ περιβάλλον του, χωρὶς περιορισμὸ τῆς βασικῆς ὕλης.

Π. Γυιόκας. Κύριε Πρόεδρε, δὲν γνωρίζω ἐὰν εἴναι συμπτωματικὸν τὸ γεγονός τὸ ὅτι τώρα πού ἡμεῖς συζητοῦμεν διὰ τὴν γενικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας μας γλώσσης, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν συζητεῖται ἡ κατάργησις τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τὴν Μέσσην Ἑκπαίδευσιν τῶν χωρῶν τούτων. Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας κ. Πομπιντοῦ, ὁμιλῶν εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ ἔχομεν ἀνάγκη νὰ προωθῶμεν τὴν τεχνολογικὴν ἐκπαίδευσιν, πρέπει νὰ ἀπαλλάξωμεν τὴν Παιδείαν ἀπὸ τὸν φόρτον πού μας συνδέει μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος. Σχολιάζοντες τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν τοῦ Γάλλου Πρωθυπουργοῦ αἱ Γαλλικαὶ ἐφημερίδες, ὅπως ἡ «Φιγαρό», ἐξηγέρθησαν μὴπως διὰ τῶν φράσεων αὐτῶν ὁ Γάλλος Πρωθυπουργὸς ἐννοοῦσε τὴν κατάργησιν τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Ἐὰν λοιπὸν μία τοιαύτη ἐξέγερσις ἐγένετο ἐκεῖ, πόσον μάλλον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξεγερθῶμεν ἐμεῖς κατὰ τῆς μειώσεως τῶν ἐτῶν διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ μείωσις τῶν ἐτῶν τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλληνικῶν δὲν θὰ ὑψώσῃ τὴν στάθμην τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ἀλλὰ θὰ τὴν χαμηλώσῃ. Κατανοῶ τὸ πρόβλημα πού ἐδημιουργήθη διὰ τοὺς Εἰσηγητὰς τοῦ σχεδίου Ν. Δ., διότι ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὸν νὰ διδάξουν τρεῖς Ἑλληνικὰς γλώσσας, τὴν ἀρχαίαν, τὴν καθαρῆσαν καὶ τὴν δημοτικὴν. Ἡ διδασκαλία τῆς Δημοτικῆς θὰ πρέπη νὰ γίνῃ εἰς τρεῖς κύκλους τῆς Παιδείας, ἥτοι εἰς τὴν Στοιχειώδη, εἰς τὴν Μέσσην καὶ εἰς τὴν Ἀνωτάτην, συμφώνως πρὸς τὸ ὑπὸ ψήριον Ν.Δ. Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ διδαχθῇ ἡ καθαρῆσαν εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ εἰς τὸ Λύκειον καὶ ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ πού διδάσκεται εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ γυμνασίου καὶ εἰς τὸ Λύκειον. Ὅπως εἶπεν καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἰς τὸ Γυμνάσιον δὲν θὰ διδάσκεται μόνον ἀπὸ κείμενα, ἀλλὰ καὶ μὲ Γραμματικὴν καὶ Συντακτικόν, ὡς ἐπίσης θὰ αὐξηθῶν ἐπὶ προσθέτως καὶ αἱ ὄραι διδασκαλίας ἀπὸ 2 εἰς 3 καὶ ἑβδομάδα. Τί νὰ πρωτοδιδάξῃ ὅμως; Ἡ Δημοτικὴ γλώσσα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ 3 κύκλους διδασκαλίας εἰς τὴν Στοιχειώδη, εἰς τὴν Μέσσην καὶ εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἑκπαίδευσιν. Καὶ ὅλα αὐτὰ διότι δὲν θελήσαμεν νὰ ἀκολουθήσωμεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης μας, τὴν πορείαν πού ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι λαοί. Ἡμεῖς ἐβάρησαμεν 3 χιλιάδων ἐτῶν ἱστορίαν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ ἔχουν 1.000 καὶ πλέον ἐτῶν ἱστορίαν. Ἡ γλώσσα τῶν ἔχει ἐξέλιξιν φυσιολογικὴν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐγκατέλειψαν διὰ νὰ δημιουργήσουν ἄλλην. Ὅταν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐδημιούργησεν ἕνα ἀπέραντον Κράτος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἐπιγόνων εἶχεν ἀνάγκη δημιουργίας ἐνιαίας γλώσσης καὶ ἐδημιούργησε τὴν λεγομένην κοινήν, ἡ ὁποία ἤτο κατανυγμένη ἀπὸ ὅλον τὸν τότε κόσμον, ὅχι μόνον τῶν ἐλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαῶν ἑλληνικῆς παιδείας. Ἡμεῖς σήμερον ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὴν συνέχειαν αὐτὴν τοῦ πολιτισμοῦ μας δημιουργοῦμεν νέαν γλώσσαν, τὴν δημοτικὴν, πλὴν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς καθαρῆσαν, οὕτω δὲ ἡ διδασκαλία τῶν τριῶν γλωσσῶν δὲν θὰ χωρῇ, ὅχι μόνον στὸν χρόνον διδασκαλίας τῶν 3 κύκλων φοιτήσεως, ἀλλὰ οὔτε καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῶν Ἑλλήνων. Ἐφ' ὅσον θὰ γράφονται τὰ διδασκτικὰ βιβλία ὅλων τῶν κύκλων τῆς παιδείας μας συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ σχεδίου Ν.Δ. κατ' ἐντολήν τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἐγκρίσιν τῆς συγκροτηθευμένης ὑπ' αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς. θὰ γράφονται εἰς τὴν δημοτικὴν γλώσσαν, διότι εἶναι γνωστὴ ἡ προτίμησις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Παιδείας διὰ τὴν γλώσσαν αὐτήν. Ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ καθαρῆσαν θὰ διδάσκεται εἰς τὸ γυμνάσιον ὡς νεκρά γλώσσα, διὰ νὰ δυνήθουν τὰ τέχνη μας, νὰ ἐννοήσουν τὴν νομοθεσίαν μας καὶ τὰ ἄλλα κείμενα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ μας, ὅπως τὰ ἐπιστη-

μονικὰ βιβλία καὶ μερικὰ λογοτεχνικά, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν εἰς τὴν καθαρῆσαν, καθὼς καὶ ὁ ἡμερησίος καὶ περιοδικὸς τύπος.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, συγκεντρώνεται ὁγκὸς γλωσσολογικὸς τόσο μεγάλος, ὥστε νὰ μὴ ἐπαρκούν τὰ ἔτη τῆς διδασκαλίας διὰ τῶν τριῶν γλωσσῶν. Ἐνῶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τὴν ἀπλὴ καθαρῆσαν γνωρίζουν νὰ ἐννοοῦν καὶ νὰ γράφουν ἄριστα τὴν ὁμιλουμένην δημοτικὴν, δὲν συμβαίνει ὅμως παντάπασιν καὶ τὸ ἀντίθετον. Ὁ διδασκόμενος τὴν δημοτικὴν μόνον δὲν θὰ γνωρίξῃ τὴν καθαρῆσαν ἐὰν δὲν τὴν διδαχθῇ ἰδιαιτέρως. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα θὰ ἀπεφυγόντο, ἐὰν προωθεῖτο ἡ ἀπλούστευσις τῆς καθαρῆσαν, ἥτις ταυτίζεται σχεδὸν πλήρως πρὸς τὴν δημοτικὴν γλώσσαν τῶν δοκίμων συγγραφέων, τὴν ἐστερημένην ἰδιωματισμῶν.

Πάντως οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ εἰμεθα ὁ τελευταῖος λαὸς ὅστις θὰ περιορίσῃ ἢ θὰ καταργήσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Διότι ἡ γλώσσα μας ἡ σημερινὴ ἔχει τὴν αὐτὴν ῥατὴν μὲ τὴν ἀρχαίαν. Ἡ γλώσσα ἡ Ἑλληνικὴ εἶναι ἐνιαία, ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν κορμὸν καὶ ἡ ἀρχαία καὶ ἡ καθαρῆσαν καὶ ἡ δημοτικὴ. Ἀλλὰ δὲν σημαίνει αὐτὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ διατηροῦμεν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας διότι διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας μας γλώσσης διαβιβάζομεν τὴν ἐνότητά καὶ συνέχειαν τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν, ὁρῶν θεωρῶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς κατὰ τὰ δόγματα τῆς Ὁρθόδοξου Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν, νομίζω ὅτι ἀποτελεῖ μεγάλο μειονέκτημα τοῦ σχεδίου Ν.Δ., ὅτι δὲν θεωρεῖ τὰς μέσας τεχνικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς ὡς ἀναπληρούσας τὸν ὑποχρεωτικὸν κύκλον τῆς Μ. Παιδείας, δηλαδὴ τὸ γυμνάσιον. Ἀντὶ τὸ γυμνάσιον νὰ εἶναι ἐνιαίου τύπου, νὰ διαφοροποιεῖται εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπετυγχάνεται ὁ ἐπαγγελματικὸς κατάρτισμός. Θὰ πρέπει δηλαδὴ τὰ παιδιὰ νὰ ἀποκοτῶν μίαν τεχνικὴν εἰδίκευσιν, ὥστε τὰ ἀγροτόπαιδα νὰ ἔχουν μεγαλυτέραν ἀπόκλισιν πρὸς τὰ ἀγροτικά προβλήματα, ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ παιδιὰ τῶν πόλεων θὰ ἔχουν μεγαλυτέραν ἀπόκλισιν πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰ ἀστικά ἐπαγγέλματα.

Δὲν νομίζω ἐπίσης ὅτι ὁ διαχωρισμὸς τῶν Γυμνασίων εἶναι ἀρκετὸς εἰς γενικά, εἰς οἰκονομικά καὶ ναυτικά. Διότι ὡς πρὸς τὰ Οἰκονομικά Γυμνάσια δὲν ἔχει τὴν εὐχέρειαν ὁ κ. Ὑπουργὸς νὰ ἰδρῇ καὶ ἄλλα, πλὴν ἐκεῖνων τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν. Βεβαίως ὁ ἀριθμὸς τῶν γυμνασίων θὰ καθορισθῇ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν μετὰ γνωμοδότησιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θὰ υποδείξῃ, πού θὰ ἰδρυθῶν τὰ νέα αὐτὰ γυμνάσια. Ἀλλὰ τὰ γυμνάσια αὐτὰ θὰ εἶναι ἐνιαίου τύπου. Δὲν δύνανται νὰ γίνωνται οἰκονομικά ἢ τεχνικά ἢ ἀγροτικά. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μειονέκτημα εἰς τὸ 8ον ἄρθρον τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Θὰ πρέπει ἐκεῖ πού λέγει τὸ ἄρθρον τοῦτο ὅτι θὰ διδάσκωνται καὶ γνώσεις πρακτικαὶ περὶ τὰ κύρια ἐπαγγέλματα, νὰ τεθῇ ὅτι εἰς ὁρισμένα γυμνάσια θὰ διδάσκωνται μαθήματα τεχνικά, γεωπονικά καὶ ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως μαθήματα.

Πρόεδρος. Τελειώσατε παρακαλῶ κ. Γυιόκα, διότι εὐρίσκεσθε ἐντὸς τοῦ ὁρίου.

Π. Γυιόκας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὠδικὴν θὰ συμφωνήσω μὲ τὸν συνάδελφον κ. Βογιατζῆν νὰ ὀνομασθῇ «μουσικὴ ἀγωγή», ἐπίσης «φυσικὴ ἀγωγή», ἢ γυμναστική.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Θεοδωράκης ἔχει τὸν λόγον.

Μ. Θεοδωράκης. Κύριε Πρόεδρε, δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς μέγα προνόμιον τὸ γεγονός ὅτι αἱ ρίζαι τοῦ ἔθνους μας πηγαίνουν πολὺ βαθειὰ μέσα εἰς τὸ χρόνο. Δὲν ξεκινᾶμε ἀπὸ 100 ἢ 500 χρόνια πίσω ὅπως οἱ καινούργιοι λαοί. Ἀλλὰ ξεκινᾶμε ἀπὸ 3 χιλιάδες χρόνια καὶ πλέον μέσα εἰς τὸν χρόνον. Αὐτὸ μᾶς γεννᾷ τὴν υπερηφάνειαν, διότι ὅταν ἡμεῖς, ἐκτίξαμεν τὴν Παρθενῶνα, ἡ ἐπαίξαμε τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου, ἄλλοι λαοί, ὅπως εἶναι λ.χ. οἱ φίλοι καὶ προστάτες μας Ἀγγλοὶ, ζοῦσαν ὡς οἱ πῆλικοι μέσα εἰς τὰ σπήλαια καὶ τὰ δάση τῆς Ὀξφόρδης, διὰ νὰ μεταχειρισθῶν ἕνα ὄνομα προσφιλὲς εἰς τὴν ἡγεσίαν τῆς ΕΡΕ. Αὐτὰς ὡς πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἐγωισμόν καὶ τὴν ἐθνικὴν υπερηφάνειαν. Πέραν ὅμως αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ οὐσία, δηλαδὴ τὸ γεγονός ὅτι πᾶν ὅτι ὑπάρχει σήμερον καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν τέχνην ἔχει τὰς βάσεις τοῦ ἐπάνω

εις τον αρχαιον 'Ελληνικόν πολιτισμόν. Πράγματι αυτό απο-
τελεί μίαν εκπληκτικήν διαπίστωσιν.

Όμως, νομίζω, από την έμπειρίαν μας μέχρι σήμερα βγαί-
νει: το συμπέρασμα ότι εις τα κλασσικά Γυμνάσια, από τα
όποια περάσαμε δεν ήλθαμεν καν εις επαφήν με αυτό το
θαύμα που λέγεται αρχαίος 'Ελληνικός πολιτισμός. Αυτό μου
θυμίζει κάτι, το όποιο μου είπεν ένας συμμαθητής μου εις
το Γυμνάσιον. «Διαθάζουμε 6 χρόνια αρχαία 'Ελληνικά δια να
κατανοήσωμεν το συντακτικό και τη γραμματικήν». Τέτοια και
τόση σύγχυσις υπήρχε και υπάρχει! Και εγώ προσωπικώς εάν
δεν είχα διαβάσει τον Γρυπάρη δεν θα καταλάβαινα και δεν
θα εγνωρίζα τίποτε από τους αρχαίους συγγραφείς. Νομίζω
εν προκειμένω ότι ή καλύτερη συνηγορία υπέρ της απόψεως
ότι: θα πρέπει να αφήσωμεν τον τύπον και να πάμε εις την
ουσίαν, εις την συνείδησιν του κλασσικού πολιτισμού, είναι ή
λυσσαλέα υπεράσπισις από την ΕΡΕ, δια την διδασκαλίαν των
αρχαίων κειμένων, λατινικών κλπ. Διότι την ΕΡΕ την ενδια-
φέρει ο τύπος και όχι ή ουσία, μάχεται δια την συντήρησιν
και όχι δια την ζωήν. Πάνω εις αυτό το μεγάλο θέμα δυστυ-
χώς διαπιστώνουμε ένα κόμπλεξ της Κυβερνήσεως. Γιατί
διστάζει να κάμη το αναγκαίο άλμα; 'Αλλωστε δεν θα πρέ-
πει να βλέπωμεν τας σημερινάς επιτεύξεις σε αντιδιαστολή
με την αρχαίαν 'Ελλάδα, διότι όπως και προηγουμένως είπα,
όλες οι σημερινές επιτεύξεις στις τέχνες και στις επιστήμες
εκεί επάνω στηρίζονται. Πρέπει λοιπόν να γίνη μία άποφα-
σιστική στροφή προς το Σήμερα. Πώς εκφράζεται αυτό το
Σήμερα; Πρώτον με τις τεχνικές επιτεύξεις και δεύτερον
με τον Ουμανισμόν όπως μας προσφέρεται μέσα από την με-
γάλην πνευματικήν και καλλιτεχνικήν κληρονομίαν. 'Εξησα 8
χρόνια εις το έξωτερον και διεπίστωμα όχι χωρίς πικρίαν
ότι: ο απόφοιτος λ. χ. του Γαλλικού Σχολείου εξέρχεται με
πλήρη γνώσιν των συγχρόνων προβλημάτων.

Εμείς δυστυχώς βγαίνομεν στη ζωή άνθρωποι.

Και έρχομαι τώρα εις το θέμα της καλλιτεχνικής κλη-
ρονομίας. 'Οφείλω κατ' αρχήν να δηλώσω ότι αισθάνομαι
δυσκολίαν να μιλήσω δια την καλλιτεχνικήν διαπαιδαγώγη-
σιν της νεολαίας μας ενώπιον ενός δοκίμου συγγραφέως, ως
ο αξιότιμος κύριος 'Υπουργός και ενός εξαιρετού παιδαγω-
γού ως ο Ευάγγελος Παπανούτσος, ο οποίος υπήρξε διδά-
σκαλος τόσον έμου όσον και ολοκληρου της γενεάς μου εις
τα θέματα της Φιλοσοφίας της Τέχνης. 'Εν πάση περιπτώ-
σει νομίζω ότι έχω υποχρέωσιν να είπω δύο λέξεις από την
προσωπικήν έμπειρίαν την οποίαν διαθέτω όχι μόνον ως δη-
μιουργός αλλά και ως άνθρωπος έχων αφιερώσει την ζωήν
μου δια την αισθητικήν διαπαιδαγώγησιν του λαού μας.
Διαπιστώνω, κ. Πρόεδρε, σε κάθε μου βήμα ότι τουλάχισ-
τον ο δικός μας λαός διψά δι' αισθητικήν αγωγήν. Είναι
λάθος ότι ο λαός μας δεν μπορεί να κατανοήση τις άνωτε-
ρες μορφές της τέχνης. Και δι' αυτό ακριβώς πιστεύω ότι
θα πρέπει ή καλλιτεχνική αγωγή ν' αρχίση από τις πρώτες
τάξεις του Γυμνασίου. Από εκεί θα πρέπει να τεθή το πρό-
βλημα της καλλιτεχνικής αγωγής. 'Επαναλαμβάνω ότι πρέ-
πει να ίδωμεν την Τέχνην σαν πολύτιμον στοιχείον γενικω-
τέρως αγωγής. Δεν υπάρχει καλύτερα Παιδεία του νου και
της ψυχής από την καλλιτεχνικήν διαπαιδαγώγησιν. Διότι
το έργο της τέχνης δεν μας μιλεί μόνον εις την ψυχήν, δεν μας
καλλιεργεί μόνον συναισθηματικά, αλλά και αναπτύσσει,
έστω άσυναισθήτως, και το λογικό μας. Διότι στο βάθος το
έργο τέχνης αποτελείται από μαθηματικές θα έλεγα εξι-
στορροπήσεις που επιδρούν ευεργετικά εις την διαμόρφωσιν
της προσωπικότητας. 'Αντί λοιπόν του μαθήματος 'Ωδικής,
κατά την γνώμην μου, θα πρέπει να μπη το μάθημα της
Μουσικής 'Αγωγής, το όποιον έχει τρεις μορφάς, ήτοι την
ιστορίαν της μουσικής, την ανάλυσιν και την ακρόασιν του
μουσικού έργου, ή οποία θα δύναται να γίνη εν συνδυασμώ
με το Ε.Ι.Ρ. Στο προηγούμενο άρθρο μιλήσαμε δια την συγ-
γραφήν διδασκικών βιβλίων. 'Εδω θα πρέπει να ώμιλήσω-
μεν δια την σύνθεσιν καταλλήλων άσμάτων και την ανάθε-
σιν εις ποιητάς και συνθέτας δια την δημιουργίαν σχολικών
μουσικών έργων με βάσιν την 'Ελληνικότητα. Επίσης από
τα πρώτα έτη του Γυμνασίου άντι της 'Ιχνογραφίας θα πρέ-

πει να εισαχθούν Στοιχεία της 'Ιστορίας της Τέχνης, της
όποιας ή διδασκαλία θα πρέπει να έχη και αυτή τας εξής
μορφάς: την ιστορίαν της τέχνης, την ανάλυσιν του έργου
τέχνης και την προβολήν φωτεινών εικόνων. Θα γίνη περισ-
σότερον αντιληπτή ή ζωγραφική ή αρχιτεκτονική με την
προβολήν, όπερ είναι δυνατόν να έχωμεν σήμερα με τα
σλάιτς τα όποια είναι πάμφθηνα. Με όλα ταύτα θα πρέπει
να γίνη συνδυασμός του ραδιοφωνικού ιδρύματος, των όρχη-
στρών και των διάσων κρατικών και μη, με κατεύθυνσιν
την αισθητικήν διαπαιδαγώγησιν του παιδιού. Βεβαίως δεν
είμεθα έτοιμοι σήμερα δια μίαν τοιαύτην διαπαιδαγώγησιν.
'Ας προετοιμαζόμεθα όμως από τώρα δια να δημιουργήσωμεν
το απαιτούμενον έμφυχον διδασκικόν προσωπικόν, δια να εί-
μεθα εις θέσιν να αρχίσωμεν μετά δύο ή τρία έτη. 'Ας συ-
σταθώ π.χ. ειδική έδρα εις τας 'Ακαδημίας και το Πανε-
πιστήμιον. 'Ας δημιουργηθώ ή Κρατική Μουσική 'Ακα-
δημία.

Και έρχομαι τώρα εις τον άνθρωπινον παράγοντα. 'Ο
ιδεαλισμός που επικρατεί εις την συζητήσιν μας δια το πα-
ρόν σχέδιον Ν. Δ. δεν πρέπει να μας απομακρύνη από την
πραγματικότητα. Μη λησμονούμεν ότι όλα αυτά που λέγομεν
και αποφασίζομεν δια να γίνουν πράξεις θα πρέπει να πε-
ράσουν από κάποιον φορέα και ο φορέας αυτός είναι: ο δά-
σκαλος. 'Αλλά δια να καταστή δυνατόν ο φορέας αυτός να
διδάξη εις τα παιδιά εκείνο που θέλομεν θα πρέπει αυτός
κατ' αρχήν να είναι έλεύθερος. Μόνον οι έλεύθεροι άνθρω-
ποι είναι δυνατόν να πλάσουν τους έλευθέρους ανθρώπους
της νέας γενεάς. Μετά λύπης μου όμως πληροφορούμαι ότι
υποχρεώνονται οι καθηγηταί και οι δάσκαλοι προκειμένου
να αναλάβουν έργασίαν εις δημόσιον ή ιδιωτικόν σχολείον
να υπογράψουν σήμερα ακόμη την έξης δήλωσιν, ότι δηλαδή
θα πρέπει να αναγνωρίζουν ότι ή εν 'Ελλάδι συμμοριακή
σπείρα και ο εν 'Ελλάδι κομμουνισμός δρουν προδοτικώς
κατά των συμφερόντων και της ανεκτικότητας της χώρας
μας και συνεργαζόμενοι μετά γειτονικών Κρατών έχθρικώς
προς την 'Ελλάδα διακειμένων, φονεύουσι και βασανίζουν
άθώους 'Ελληνας και πωλούν και διαρπάζουν τας περιου-
σίας των, καταστρέφουν κοινωφελή έργα και απαγάγουν γέ-
ροντας και παιδιά.

Νομίζω, κ. Πρόεδρε, ότι αυτό που έλέγαμεν δια την
γλώσσαν, περί διχασμού, περί διψυχίας, υπάρχουν εις την
αίθουσαν αυτήν. 'Ο κ. 'Υπουργός από το ένα μέρος συζητεί
μεθ' ήμών δια την καλύτεραν διαμόρφωσιν του σχεδίου Ν. Δ.
και από το άλλο μέρος ζητεί από τους δασκάλους και
τους καθηγητάς να υπογράψουν αυτήν την δήλωσιν. 'Η θα
έπρεπεν ο κ. 'Υπουργός να καταργήση αυτάς τας έκδηλώ-
σεις ή να μη δέχεται να όμιλή μαζί μας.

Α. Χ α σ α π ί δ η ς. Είναι ανάγκη κ. Πρόεδρε, να υπενθυ-
μίζεται ο υψιστος στόχος του υπό κρίσιν σχεδίου Ν. Δ. και
αυτός είναι ή ανάπτυξις του έθνικού βίου. 'Εκ της μέχρι τούδε
συζητήσεως διαπιστώνω μίαν κατάστασιν που μου γεννά τας
έξης σκέψεις. Κατ' αρχήν διαπιστώνω μίαν άδικίαν που γί-
νεται εις βάρος της Κυβερνήσεως και δεύτερον μίαν προσπά-
θεια όπισθοδρομικότητας καταβαλλομένην υπό των συναδέλφων
της ΕΡΕ, ή οποία διαδέτει αξιολόγους πνευματικούς και κοι-
νοβουλευτικούς προσωπικότητας.

Οί συνάδελφοι της ΕΡΕ προσπαθούν να μας πείσουν ότι
καταργείται ή διδασκαλία των αρχαίων 'Ελληνικών, αλλά
τοιούτον τι δεν συμβαίνει. 'Ηκούσαμεν από τον κ. 'Υπουργόν
ότι αι ώραι διδασκαλίας των αρχαίων 'Ελληνικών αυξάνον-
ται εν συγκρίσει με το παλαιότερον εκπαιδευτικόν πρόβλημα.
'Αλλά τότε αυξάνονται; 'Όταν το παιδί θα έχη ώριμάσει εις
τοιούτον βαθμόν ώστε να δύναται αντιληφθώ το κάλλος των
αρχαίων κειμένων. Λέγει, λοιπόν, ή Κυβέρνησις ότι το περιε-
χόμενον των αρχαίων έργων θα πρέπει: το παιδί να το γνωρίση
μέχρι τα 15 του χρόνια, όχι δια του νεκρού γράμματος που
εδιδάσκοντο μέχρι τούδε, αλλά εν των μεταφράσεων δια των
οποίων δύναται το παιδί να αντιληφθώ εκείνο το όποιον έπι-
θυμούμεν να του δώσωμεν. 'Αντί τούτου οι συνάδελφοι της
ΕΡΕ προσπαθούν να μας πείσουν, ότι θα πρέπει να έμμείνωμεν

εις την υπάρχουσαν κατάστασιν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης τῆς δονήσεως τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἀρχαίων ἔργων. Ὁμολογῶ, κ. Πρόεδρε, ὅτι ἐκπλησσομαι μὲ τὰ ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τῶν συναδέλφων τῆς ΕΡΕ. Εἶπεν ὁ κ. Βογιατζῆς, ἀναφερόμενος εἰς μίαν δήλωσιν τοῦ κ. Παπανούτσου ὅτι ἡ ΕΡΕ εἶναι γαντζωμένη εἰς τοὺς δεικτάς τοῦ ὁρολογίου καὶ τοὺς ἀκίνητεϊ, ὅτι πράγματι ἡ ΕΡΕ εἶναι γαντζωμένη εἰς τοὺς δεικτάς τοῦ ὁρολογίου, τοὺς ὁποίους ὁμῶς προσπαθεῖ νὰ τοὺς κινήσῃ. Ἀλλὰ τοὺς δεικτάς, κ. Πρόεδρε, τοὺς κινεῖ τὸ παρὸν νομοσχέδιον τοῦ ὁποίου οἱ κτῦτοι ἀκούονται σήμερον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ. Εἶπεν ὁ κ. Τσάτσος ὅτι συνέπεια τοῦ σχεδίου τούτου Ν.Δ. θὰ εἶναι νὰ πέσῃ ἡ Κυβέρνησις καὶ μαζὺ τῆς θὰ πέσῃ καὶ τὸ νομοσχέδιον αὐτό. Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁμῶς ὁ κ. Τσάτσος νὰ μὴ συμφωνήσω μαζὺ του. Ἡ Κυβέρνησις ἐὰν πέσῃ θὰ πέσῃ ἀπὸ ἄλλο νομοσχέδιον. Τὸ παρὸν νομοσχέδιον ἀντιθέτως θὰ τῆς δώσῃ τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ἀρχήν, διότι τὸ σχέδιον τοῦτο Ν.Δ. μᾶς δίδει τὴν δύναμιν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς νέαν δημιουργικὴν ἐποχὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν χῶρον ὀπλισμένοι ψυχικῶς, διανοητικῶς καὶ τεχνικῶς.

Β. Ἐφ'ραμίδης. Φαίνεται, κ. Πρόεδρε, ὅτι ἡ συζήτηση γίνεται μὲ ἄξονα τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά καὶ τὰ Θρησκευτικά. Αὐτὰ τὰ δύο θέματα μὲ τὸ φανταχτερὸ περίβλημα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, πού κλείνει ἀσυμβίβαστα ἀντιφατικὰς ἐννοίας, ἐξαντλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀγορητῶν καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ τοῦ ἄρθρου πού συζητοῦμε. Ἔτσι δὲν ἔμειναν περιθώρια γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ρεαλιστικὰ ἡ σύγχρονη πραγματικότητα, πού ἀποτελεῖ θεμέλιο γιὰ νὰ κατανοηθῇ καὶ ἀξιοποιηθῇ καὶ ἡ ἀρχαία κληρονομιά. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ κληρονομιά, νὰ ξεκαθαρίσουμε τίς ἀπόψεις μας.

Κανεῖς δὲν ἀμφισβητεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα κλείνει μέσα τοῦ ἀνεκτίμητου πολιτιστικῆς ἀξίας. Κοινὴ εἶναι ἡ πεποίθησις, ὅτι αὐτὲς πρέπει νὰ ἀφομοιωθοῦν καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Εἶναι ἐπομένως ἀπαράδεκτη διαστρέβλωση ὁ ἰσχυρισμὸς μερικῶν ρητόρων τῆς Ε.Ρ.Ε., ὅτι ἐμεῖς ἡ τὸ σχέδιον Ν. Δ., ὑποτιμοῦν τὴν σημασίαν καὶ παιδευτικὴν ἀξίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Τὸ πρόβλημα καὶ ἡ διαφωνία θρίσκειται ἄλλου. Πῶς πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ, ἰδιαίτερα ἀπὸ μᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἡ ὑπεράξια κληρονομιά; Ὑπάρχουν δύο τρόποι: Ὁ ἓνας εἶναι νὰ χάσκης μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς κληρονομιάς, νὰ προσπαθῇς νὰ μιμηθῇς τὰ ἐξωτερικά της στοιχεῖα, νὰ εἶσαι ἓνας ἀνόητος προγονόφιλος. Ὁ ἄλλος, αὐτὸς πού ὑποστηρίζουμε ἐμεῖς—καὶ σὲ ἓνα βαθμὸ τὸ σχέδιον Ν. Δ.—νὰ προσπαθῇς, νὰ ἔρῃς τὴ μέθοδον τὴν προσηγοριώτερη γιὰ νὰ ἀφομοιώσῃς καὶ ἀξιοποιήσῃς τίς ἀξίες τίς πολιτιστικὰς τῆς κληρονομιάς. Στὰ 150 χρόνια τοῦ ἐλευθεροῦ βίου, ἡ ἐκπαίδευσίς μας ἀκολούθησε τὸν πρῶτον τρόπο. Προσπάθησε, καταπίεσε τὸ Ἑλληνόπουλον νὰ προσπελάσῃ τὴν μορφή, τὴ γλῶσσαν, ἔμεινε ἀνυποψίαστη μπροστὰ στὸ περιεχόμενον. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι γνωστά. Ἐχει ὁμολογηθῇ ἀπὸ ὅλους, ὅτι οὔτε τὴ μορφή, οὔτε τὸ περιεχόμενον γνωρίσαμε, ἀφομοιώσαμε.

Κι' ἔγινε αἰτία αὕτη ἡ ματαιοπονία νὰ μὴν ἀποδώσῃ ἡ Παιδεία, νὰ στοιχίσῃ πολλὰ δεινὰ γιὰ ὅλη τὴν πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ μας μὲ ὀδυνηρὰς γενικώτερες συνέπειες.

Αὕτη εἶναι μία ἐμπειρία πού δὲν ἐπιτρέπει σὲ κανέναν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν συνέχισιν τῆς ἴδιας νοοτροπίας στὴν ἐκπαίδευσίς μας. Ἐπρεπε—ἐπιτρέψτε μου νὰ τὸ πῶ—νὰ αἰσθάνωνται ντροπὴ ὅσοι ἐπιμένουν.

Ὁ δεύτερος τρόπος εἶναι αὐτὸς πού διστακτικὰ διαγράφει τὸ σχέδιον Ν. Δ. καὶ τὸ ἄρθρον πού συζητοῦμε καὶ ἐμεῖς ἐπιμένουμε νὰ γίνῃ ἀποφασιστικώτερος. Ἀντὶ δηλαδὴ, γιὰ τὸ κνηνητὸ τῆς μορφῆς, ἀντὶ γιὰ τὴν στεῖρα τυπολατρεία, κνηνητὸ, προσπέλασιν, κατανόησιν πρῶτα τοῦ περιεχομένου. Καί, τότε, ἅμα ὁ μαθητὴς γνωρίσῃ, γευσθῇ τὸ περιεχόμενον, τὴν ρυθμίαν τοῦ ἀρχαίου πνεύματος καὶ τῶν ἀξιών του, εἶναι βέβαιον ὅτι μὲ λίγη δοῦλεια θὰ ἔχῃ τὸ πάθος—καὶ ὅχι τὴν παλὴν ἀποστροφή—νὰ μάθῃ νὰ ὁλοκληρώσῃ καὶ τὴν γνώσιν τῆς μορφῆς. Νὰ γιὰτὶ ἐμεῖς συμφωνοῦμε μὲ τὸ σύστημα τῆς διδα-

σκαλίας τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀπὸ μεταφράσεις, πού εἰσάγει τὸ σχέδιον Ν. Δ. Ἀλλὰ καὶ σημειώνουμε καὶ διαφοροῦμε μὲ τὸν συμβιβασμὸ τῆς διδασκαλίας τοὺς ἀπὸ τὸ πρῶτον τυπο στὴν Γ' Γυμνασίον καὶ σὲ ὅλας τίς τάξεις τοῦ Λυκείου χωρὶς διάκρισιν. Ἐπίσης θεωροῦμε ὑποχώρησιν τῆς Κυβερνήσεως, τὴν τροπολογία πού δέχθηκε ὁ κ. Ὑπουργὸς γιὰ τὴν αὔξησιν κατὰ μιὰ ἀκόμη ὥρα τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων στὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν ἀποδίδομε στὴν ἐπίδρασιν πού ἀκίνησε ἡ ἰδεολογικὴ πίεσις τῆς δεξιᾶς.

Ἡ ἀποψή μας—καὶ σὲ ἓνα βαθμὸ καὶ τοῦ σχεδίου Ν.Δ.—γιὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀρχαίων ἀπὸ μεταφράσεις, θεμελιώνεται στὴν 150χρονη ἀρνητικὴ πείρα, στὴν σημερινὴ ἀλλὰ καὶ ἱστορικὴ πραγματικότητα. Γιατὶ καὶ στὴν ἀρχαίαν ἐποχὴ οὔτε ἀμέσως οὔτε ταυτόχρονα οἱ πολιτιστικὰς ἀξίες ἀποδόθηκαν μὲ τὰ ἀριστουργήματα τοῦ λόγου, ὅπως τὰ ἔξορουμε σήμερον. Καὶ τότε χρειάσθηκε κάποιον στάδιο ἀφομοιώσεως τοῦ περιεχομένου τοὺς, χρειάσθηκε νὰ γίνονιν διώματα γιὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀριστουργηματικὴ σὲ ποιητικὸ καὶ πεζὸ λόγον καὶ ἀπὸ ὠρισμένους κορυφαίους, διατύπωσιν τοὺς. Δὲν μπορούμε λοιπὸν σήμερον—πολὺ περισσότερον—νὰ ἐκκινήσουμε ἀνάποδα: Πρῶτα ἡ μορφή, ὕστερα τὸ περιεχόμενον, ἢ μόνον ἡ μορφή ὅπως ὑπεστήριξεν ὁ κ. Τσάτσος μὲ τὸ «αὕτη καὶ ἐαυτὴν» ἔχει ἀποφασιστικὴ παιδευτικὴ ἀξία.

Νομίζω, ὁμῶς, κ. Πρόεδρε, ὅτι ἡ ἐπιμονὴ μερικῶν ἀπὸ τὴν ΕΡΕ στὸ καταδικασμένο ἀπὸ τὴν πείρα σύστημα διδασκαλίας τῶν Ἀρχαίων ἔχει εὐρύτερα κοινωνικοοικονομικά, ὀλιγαρχικά αἰτία. Ἡ πεισματικὴ ἐμμονὴ στὴν ματαιοπονία προσπελάσεως πρῶτα ἢ μόνον τῆς μορφῆς πού ἀπαιτεῖ καὶ χρόνον καὶ κόπον καὶ μέσα πλούσια περιορίζει τὸν κύκλον ἐκείνων πού θὰ μορφωθοῦν. Ἐξυπηρετεῖ τοὺς λίγους μὲ τὰ πολλὰ μέσα. Ὁ λαὸς μένει ἔτσι σὲ κατώτερη μορφωτικὴ στάθμη. Εἶναι μία τακτικὴ, πού ἔχει τὸ ἀνάλογόν της στὴν πανάρχαια περίπτωσιν τῆς κυριαρχίας τοῦ ἱερατείου καὶ τῶν ἱερογλυφικῶν. Μὲ αὕτην τὴν ἀπροσπέλασιν γιὰ τὸ λαὸ γραφὴ τὸ ἱερατεῖον, κρατοῦσε σάν ἐπτασφράγιστα μυστικά τίς γνώσεις, τίς ἐμπειρίας, τίς παρατηρήσεις, γιὰ τὸ γύρω κόσμον τῆς ἐποχῆς του. Ὁ λαὸς δὲν ἤξερε, δὲν μπορούσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ, νὰ μάθῃ. Κι' ἔτσι τὸ ἱερατεῖον, γνωρίζοντας μόνον αὐτό, κυριαρχοῦσε.

Πρόεδρε. Κύριε Ἐφ'ραμίδη, τερματίσατε παρακαλῶ, παρῆλθε τὸ ὄλεπτον.

Ὁ κ. Κασσιμάτης ἔχει τὸν λόγον.

Β. Ἐφ'ραμίδης. Κύριε Πρόεδρε, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνεχθῶμεν αὕτην τὴν μεταχείρισιν, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μοῦ ὑποδεικνύετε ὅτι παρῆλθε τὸ ὄλεπτον καὶ πρέπει νὰ τερματίσω. Ὅταν, κ. Πρόεδρε, ἐπὶ 3 ὥρας ἀκούμε εἰς τὴν αἴθουσαν αὕτην φιλολογίαν καὶ ἕκαστος ἐκ τῶν κ.κ. συναδέλφων ὁμίλει ἡμίσειον ὥραν καὶ πλέον, δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα εἰς καμμίαν περίπτωσιν, νὰ ἀπευθύνασθε πρὸς ἐμὲ καὶ νὰ ὑπενθυμίζετε ὅτι παρῆλθε τὸ ὄλεπτον καὶ πρέπει νὰ τερματίσω τὴν ὁμιλίαν μου.

Πρόεδρε. Κύριε συνάδελφε, ἐγὼ τώρα κατέλαβον τὴν ἔδραν καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐφαρμόσω αὕτην τὴν τὸν [Κανονισμόν]. Δὲν πρέπει νὰ διαμαρτύρεσθε κατὰ τοῦ Προεδρείου, διότι τὸ Προεδρεῖον ἀπλῶς, ἐπιτελεῖ τὸ καθήκον του.

Β. Ἐφ'ραμίδης. Κύριε Πρόεδρε, ἔπρεπε τὴν λεπτότητα πού σᾶς διακρίνει ὡς πρόσωπον νὰ τὴν ἔχετε καὶ ὡς προεδρεύων καὶ νὰ μὴ ἀναγγέλετε τὸ ὄλεπτον, τὴν στιγμὴν πού μοῦ δίδετε τὸν λόγον. Ἐπρεπε νὰ ἐφαρμόσητε τὸ ὄλεπτον γενικῶς.

Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα σύμφωνοι καὶ εἰς τὴν ἐν συνεχείᾳ συζητήσιν ἐπὶ τῶν ἁρθρῶν, ἀλλὰ ἔπρεπε αὕτην τὴν ἀνάγκην νὰ ἐφαρμόσητε τὸ ὄλεπτον πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Δύο κατηγορίας βουλευτῶν δὲν θὰ ἀνεχθῶμεν.

Πρόεδρε. Δὲν ἔκαμα καμμίαν ἐξαίρεσιν.

Β. Ἐφ'ραμίδης. Προνομιούχους εἰς τὴν αἴθουσαν αὕτην δὲν θὰ ἀνεχθῶμεν.

Πρόεδρε. Εἶπα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαίρεσεως, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐκάθισα ἐγὼ τοῦλάχιστον, εἰς τὴν ἔδραν.

Β. Ἐφ'ραμίδης. Ἀφοῦ ἀρχίσατε ἀπὸ ἐμὲ τὴν ἐξαίρεσιν.

Πρόεδρε. Δὲν ἤξευρα, κἂν ποῖος ἔχει σειράν.

Β. Εφραιμίδης. Θέλετε να σας διευκολύνω, σταματώ άμέσως, αλλά μη μου λέγετε ότι έχετε δίκαιον.

Πρόεδρος. Θα με διευκολύνετε, κ. Εφραιμίδη και έμε και την Κυβέρνησιν, εάν σταματήσετε, δια να προχωρήση ή συζήτησις.

Π. Κατσώτας. Τόν λόγον επί του Κανονισμού. κ. Πρόεδρε.

Πρόεδρος. Ορίστε, κ. Κατσώτα.

Π. Κατσώτας. Δέν τερματίζεται ή συζήτησις, την οποίαν ήνοιξεν ό κ. Εφραιμίδης...

Τ. Μιχαηλίδης. Κύριε Πρόεδρε, όταν πρό ήμερών έζητήσα τόν λόγον επί του Κανονισμού, μου είπατε να υποβάλω έγγραφον αίτησιν.

Πρόεδρος. Έζήτησε τόν λόγον επί του Κανονισμού, ό κ. Κατσώτας. Ορίστε, κ. Κατσώτα.

Π. Κατσώτας. Κύριε συνάδελφε, μη έκνευρίζεσθε. Έδόθη ό λόγος επί του Κανονισμού εις τόν κ. Εφραιμίδην. Εγώ έχω αντιρρήσεις και αφού έδόθη εις τόν κ. Εφραιμίδην, έζητήσα και εγώ τόν λόγον, διότι έχω αντιρρήσεις.

Κύριε Πρόεδρε, έχετε απόλυτον δικαίωμα να αφαιρέσετε τόν λόγον από τόν κ. Εφραιμίδην, διότι έντως παρέβη τή 5λεπτον. Ο κ. Εφραιμίδης εύρίσκεται έν άδίκω. Πρέπει όμως να γνωρίζετε ότι συζητεί ή Επιτροπή Έξουσιοδοτήσεως πλέον τών 2 και ήμισιαις ώρων και ένψ έπρεπε να έχουν μιλήσει 24 έως 30 όμιληταί, όμιλησαν μόνον 8. Είναι δυνατόν να προχωρήση ή συζήτησις επί τών άρθρων του σχεδίου Ν. Δ. κατ' αυτόν τόν τρόπον; Υπάρχει Κανονισμός, ό οποίος λέγει, ότι εις την κατ' άρθρον συζήτησιν δίδεται ό λόγος εις όλα τα μέλη της Επιτροπής Έξουσιοδοτήσεως με την έντολήν να μη παραβούν τή 5λεπτον. Υπάρχει αυτό τή άρθρον του Κανονισμού ή δέν υπάρχει; Πώς είναι δυνατόν να συζητούμεν επί 3 ώρας παρά τέταρτον και να έχουν όμιλήσει μόνον 8, ένψ θά έπρεπε να έχουν όμιλήσει 32; Δέν τή λέγω μόνον δι' ύμās, διότι τώρα άνεβήκατε, πράγματι, εις την έδραν, αλλά θά πρέπει τή Προεδρείον να εφαρμόση τή συναφές άρθρον του Κανονισμού.

Α. Παπαλουκάς. Κύριε Πρόεδρε, τόν λόγον επί του Κανονισμού. Ωμίλησα και προηγουμένως επί του Κανονισμού και είπα δύο λέξεις, όταν δέν είσθε εις την αίθουσαν ταύτην, όταν προήδρευεν άλλος και ούχι ύμεις, ό οποίος πάντοτε υπήρξατε ευγενέστατος. Και υπενθύμισα εις τή Προεδρείον, ότι άπαράδεκτος εις την αίθουσαν ταύτην ήρχισαν να εφαρμόζονται δύο μέτρα και δύο σταθμά και ότι πρό ήμερών έζητήθη να υποβάλλεται έγγραφος αίτησις δύο βουλευτών δια να όμιλήση ό εις επί του Κανονισμού. Δέν άρκεί να όμιλώμεν επί του Κανονισμού και να παραβιάζωμεν ήμεις οι ίδιοι τόν Κανονισμόν. Πρέπει να εφαρμόζητε τα ίδια μέτρα και τα ίδια σταθμά δι' όλους. Και ήτο όρθή ή παρατήρησις του κ. Εφραιμίδη, όρθότατα τα όσα έξέφρασεν επίσης, ό Στρατηγός Κατσώτας, αλλά είναι όρθά και αυτά τα όποια λέγω και εγώ. Δέν ήμπορεί, όταν όμιλη βουλευτής, τόν όποιον υπολογίζει τή Προεδρείον, να τόν αφήνη να όμιλη επί του Κανονισμού και από τόν άλλον, τόν όποιον δέν υπολογίζει να ζητηται έγγραφος αίτησις δύο βουλευτών δια να όμιλήση ό εις. Ο Στρατηγός Κατσώτας δέν ήτο έδω εις την προηγουμένην συζήτησιν και όρθως έξεπλάγη δια τās διαμαρτυρίας του κ. Μιχαηλίδη. Ορθως όμως και ό κ. Μιχαηλίδης παρετήρησεν, ότι όταν έζητήσε τόν λόγον επί του Κανονισμού του έζητήθη έγγραφος αίτησις ένψ από τόν Στρατηγόν δέν έζητήθη. Θέλομεν να γνωρίζωμεν όλοι οι βουλευταί τι θά συμβαίνει εις την αίθουσαν ταύτην. Ο άγαπητός κ. Θεοδωράκης, όμιλησεν επί ήμισιαις ώραν, επίσης ή κυρία Καραγεώργη, όμιλησεν επί ήμισιαις ώραν. Θέλομεν να γνωρίζωμεν τι θά συμβαίνει, πόσον θά όμιλη έκαστος βουλευτής. Και εις αυτό πρέπει να μάς δώσητε μίαν απάντησιν. Επίσης αναμένομεν, από τή Προεδρείον να μάς γνωρίση πως και πότε θά δίδεται ό λόγος επί του Κανονισμού.

Πρόεδρος. Τόν λόγον έχει ό κ. Κασσιμάτης.

Γ. Κασσιμάτης. Κύριε Πρόεδρε, πριν είπω τās σκέψεις τās όποιās έχω να διατυπώσω προς την Επιτροπήν, πρέπει να όμολογήσω ότι ή συζήτησις, όπως διεξάγεται, δέν φαίνει

όμαλως. Δέν νομίζω, κ. Πρόεδρε, ότι όπως έξελίσσονται τα πράγματα, δικαιούσθε να αφαιρέσετε τόν λόγον από κανένα. Τή Προεδρείον είναι ενιαίον. Δέν ήμπορείτε να είπητε ότι ό προηγούμενος ήτο ελαστικός και εγώ δέν είμαι. Δέν τή λέγω δια τόν έαυτόν μου, διότι εγώ δέν πρόκειται να υπερβή τή 5λεπτον, όπως δέν υπερέβην ποτέ τα καθωρισμένα όρια. Αλλά έξομολογούμαι, ότι πράγματι, εάν εγνώριζον ότι πρόκειται να παρατηρηθή αυτή ή άκολασία εις τόν λόγον, δέν θά έζήτην να όμιλήσω. Διότι δέν είναι μόνον ό κ. Εφραιμίδης, κακίστα κατὰ την συνήθειάν του, διαμαρτυρούμενος, διότι νομίζει ότι εις βάρος του έγινε ή δήλωσίς σας. Διατί να μη θεωρήσω ότι έγινε εις βάρος μου, αφού έγινε όταν έπρόκειτο να όμιλήσω εγώ, μετά τόν κ. Εφραιμίδην; Ο κ. Θεοδωράκης όμιλησεν επί 20 λεπτά της ώρας, ό κ. Γυιόκας περισσότερον. Εγώ δέν νομίζω ότι είναι θέμα φόβου του Προεδρείου, είναι, ίσως, αδυναμία εφαρμογής του 5λεπτου, δια δύο λόγους. Διότι, πρώτον, τή 5λεπτον είναι μικρόν, διότι έχομεν άρθρα του σχεδίου Ν.Δ., τα όποια είναι πολυσύνθετα και έχουν και ιδέας και προβλήματα, αλλά και λύσεις επί πολλών θεμάτων έχουν βάλει εις ένα άρθρον, πολλά ζητήματα, τα όποια θά έπρεπε να θεωρηθούν ότι είναι χωριστά άρθρα. Έσπεύσατε να ψηφίσετε ένα Κανονισμόν, τόν όποιον είναι αδύνατον να εφαρμόσητε. Εάν ήτο ό χρόνος κάθε άγορεύσεως 10λεπτος, θά ήτο δυνατόν, κάτι να γίνη. Διότι έλάχιστοι ήμπορούν εις ένα 5λεπτον να διαλέξουν εκείνα τα όποια έχουν να είπουν, διότι ό πειρασμός είναι άπέραντος.

Γ. Βασιλάτσος. Τή 5λεπτον είναι του παλαιού Κανονισμού.

Γ. Κασσιμάτης. Τόσον τή χειρότερον. Εφόσον έψηφίσате νέον Κανονισμόν, έπρεπε να τόν διορθώσητε. Δέν είναι δυνατόν να στερηθή κανείς του λόγου. Δια τούτο, κακως έστερήθη ό κ. Εφραιμίδης και κακως θά έσταματούσατε και έμε αν υπερέβαινα τή 5λεπτον, πράγμα που δέν θά εύρεθίητε εις την ανάγκην να κάμετε, διότι 5 λεπτά μόνον θά όμιλήσω, όχι βέβαια περιλαμβανομένων και αυτών, τα όποια παρήλθον, δια να ειμείθα έξηγημένοι. Ητο ανάγκη να λεχθούν αυτά τα πράγματα, τα όποια δημιουργούν άδικους πικρίας, προβλήματα και έχθρότητας. Προχθές, ό κ. Αλαβάνος, όταν ό ίδιος προήδρευε και ένψ οι προηγούμενοι όμιληταί όμιλησαν επί 10' και 20' λεπτά, όταν όμιλησα εγώ, μόλις έφθασε τή 5λεπτον και ήτο προφανές ότι έτελείωνα, μου τή υπενθύμισεν. Εγώ, μέσα μου τή έθεώρησα άπρέπειαν, όχι διότι είμαι εγώ ή ό Α ή ό Β, αλλά διότι είμαι βουλευτής, ό οποίος δικαιούμαι να έχω την ιδίαν μεταχείρισιν με τούς άλλους.

Κύριε Πρόεδρε, εις τή θέμα της διδασκαλίας τών αρχαίων Έλληνικών, έχει δημιουργηθή μία φοβερά παρεξήγησις. Νομίζομεν οι μέν, ότι τα αρχαία Έλληνικά είναι γλωσσικόν μάθημα και αυτό είναι τή βάρος του παρελθόντος. Νομίζομεν οι άλλοι, ότι ή αρχαία σκέψις είναι έντελως άπονευμένη από την αρχαίαν γλώσσαν. Αυτό είναι και τή πνεύμα του σχεδίου Ν.Δ., είναι εξ ίσου έσφαλμένον. Δέν τή λέγω πρώτην φοράν αυτά. Τα έχω είπει και εις τās 13 Απριλίου του 1962 εις την Βουλήν, από του βήματος αυτού, ως Υπουργός της Παιδείας. Θα σας εδιάβαξα τή σχετικόν τμήμα, αλλά διότι θέλω να είμαι έντός του 5λεπτου, θά δώσω εις τούς πρακτικογράφους τή άπόσπασμα δια να τή καταχωρήσουν εις τή πρακτικά.

Τή σχετικόν κείμενον έχει ούτω: α

«Επί του όλου προγράμματος της Μέσης Παιδείας πολλά βέβαια ήμπορούν να λεχθούν. Και από τās συχνάς, συχνότατας μου απόδοτους δέ, επισκέψεις εις τή Γυμνάσια τών Αθηνών και τών περιχώρων έχω ήδη συναγάγει διάφορα συμπεράσματα. Ημπορεί έτσι, να λεχθή ότι τή πρόγραμμά μας έχει μείνει εις την εποχήν του γλωσσικού φανατισμού και προσπαθεί να συμβάσθ τās ώρας διδασκαλίας τών αρχαίων και τών νέων ελληνικών με την συνείδησιν του διχασμού τών δύο αυτών μορφών της ελληνικής γλώσσης. Ένψ τώρα, που έξεπεράσθη ή κρίσις του φανατισμού, δέν χρειάζεται πλέον συμβιβασμός, αλλά σύνθεσις. Η γλώσσα μάς είναι ενιαία, στάδια δέ έξελιξέως άποτελούν αι διάφοροι μορφαί της. Όπως στάδια

ἀναπτύξεως τῶν στοιχείων τῆς εἶναι οἱ διάφοροι κλάδοι, πού ἀπαντοῦν εἰς τοὺς ποικίλους φλοιούς τοῦ ἐθνικοῦ μας κορμοῦ, τῶν μορφωμένων καὶ τῶν μὴ, τῶν διαφόρων τοπικῶν ιδιωμάτων κλπ. Αὐτὴν τὴν σύνθεσιν, ἣ ὅποια θὰ ἔχη κατ' ἀνάγκην ἐπίπτωσιν εἰς τὸ πρόγραμμα, δὲν τὴν ἐπεχειρήσῃ ἀκόμη ἡ Πολιτεία. Καὶ εἶναι ἡ καθυστέρησις αὐτὴ εἰς βλάβην τῆς μορφώσεως τῶν ἐλληνοπαίδων, πού ἀρχίζουν νὰ θεωροῦν τὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν βαρετὸν καὶ ἀνεδαφικόν. Κακῶς, βέβαια, ἀλλὰ ὅχι χωρὶς δικαιολογίαν. Διότι ἐκτὸς τῆς σημειωθεῖσης ἐλλείψεως συνθέσεως, ὑπάρχει καὶ ὁ ἀπρηχαιωμένος τρόπος διδασκαλίας πού ἐπικρατεῖ εἰς τὰ Γυμνάσια, παρέμεινε ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκρας καθαρειούσης ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων κειμένων ἀποτελεῖ γλωσσικὸν μάθημα. "Οτι σκοπὸς τῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης. Ἐνῶ, σήμερον, ἡ ἐκμάθησις τῶν βασικῶν στοιχείων τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς διδασκαλίας. Δίπλα εἰς αὐτὸν ὑπάρχει ἡ γενικώτερη μορφωτικὴ, πολιτιστικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἀποστολὴ τῶν ἀρχαίων κειμένων. Ἡ ἐλληνικὴ γραμματολογία, μοναδικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ξεπερνᾷ τὴν γλωσσικὴν τῆς ἐπιφάνειαν. Ἀντὶ νὰ περιοριζώμεθα εἰς τὰς λέξεις καὶ τὴν σύνταξιν πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ πνευματικὸν κάλλος καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον βᾶθος τοῦ μηνύματος τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἀντὶ τῆς διδασκαλίας μᾶς τραγωδίας ἢ ἐνὸς πλατωνικοῦ διαλόγου, θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται εἰς κάθε τάξιν ἀποσπάσματα ἀπὸ ποικίλα κείμενα παραλλήλως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας σκέψεως καὶ γραμματολογίας καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν καὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἔργου τῶν ἀρχαίων στοχαστῶν καὶ τῶν ἐπιλεγόμενων εἰδικώτερον ἀποσπασμάτων τοῦ ἔργου τῶν. Χωριστὴ εἶναι ἡ γραμματικὴ ἐρμηνεία, ἡ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐνιαία μετὰ τὴν τῆς συγχρόνου γλώσσης μας, διὰ νὰ πείθεται ὁ μαθητὴς περὶ τῆς ἐνότητος τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσης καὶ περὶ τῆς ἀξίας τῆς εἰς τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ μας. Δὲν εἶναι τὰ ἀρχαία ἐλληνικὰ δι' ἡμᾶς τοὺς "Ελληνας γλώσσα νεκρά, ὅπως εἶναι τὰ λατινικά, ἀλλὰ τὴν καθιστῶμεν νεκράν μετὰ τὸν στεγνὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τῆς. Εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ μας κληρονομία πού ξεπηδᾷ ἀνάγλυφος μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα πού μᾶς ἄφησαν οἱ ἀθάνατοι πρόγονοί μας. Τὸ ἐλληνικὸν θαῦμα κορυφωθὲν μετὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, συνεχίζεται μετὰ τὰ κείμενα τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια πρέπει νὰ διδάσκωνται ὅχι ὡς θρησκευτικὰ μόνον κείμενα, ἀλλὰ κυρίως ὡς μορφὰ τῆς ἐνιαίας ἐλληνικῆς γραμματολογίας καὶ συμπληρώνεται μετὰ τὰ ἔργα τῆς μεταβυζαντινῆς καὶ συγχρόνου λογοτεχνίας μας».

Ἀλλὰ τὸ θέμα δὲν εἶναι αὐτό. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος καὶ ὁ σύγχρονος κόσμος δὲν εἶναι ἀντιθετικαὶ ἐννοιαί. Ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν εἶναι νὰ διορθωθῇ ὁ κακὸς τρόπος τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων. Ἀλλ' αὕτη δὲν θὰ διορθωθῇ διὰ τῶν μεταφράσεων, διότι ὁ μῦθος τῶν μεταφράσεων, ὁμοιάζει μετὰ τὸν μῦθον ἐκείνου τοῦ Βασιλέως, πού ἦτο γυμνὸς καὶ πού οἱ αὐλικοὶ τοῦ τοῦ ἔλεγον, «τὶ ὥραϊο πού εἶναι τὸ ρούχο πού φορᾷς». Δὲν ὑπάρχουν πολλὰ καλὰ μεταφράσεις ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ἱκαναί, ἂν ὑπάρχουν, ὅσονδήποτε καλὰ καὶ ἂν εἶναι, νὰ ἀποδώσουν τὴν στενογραφικότητα τῆς σκέψεως τοῦ ἀρχαίου κειμένου. Τὸ ἀρχαῖον κείμενον εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς γνώσεως. Εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως τὸ παιδί, ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ βήματός, ὅχι νὰ μαθαίνῃ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν πρᾶγμα πού εἶναι δύσκολον, ἀλλὰ νὰ ἐξοικειωθῇ μετὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ὡς μάθημα πολιτιστικόν, μετὰ τὰς ἡμῶς τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

Διότι ἔτσι ὅπως τὰ θέλει τὸ σχέδιον Ν. Δ. καὶ ὅπως καὶ ὁ κ. Τσάτσος ἐδέχθη μετὰ τὴν παραχώρησιν, τὴν ὅποιαν ἔκαμε τῶν 50 κλασσικῶν γυμνασίων εἰς ὅλην τὴν χώραν μεταξὺ τῶν 600 ξεῦρες τί συμβαίνει; Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀριστοπαιδείαν. Τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά, ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως τῆς σκέψεως καὶ τῆς εὐλογητικῆς γίνονται ἀπλῶς φέουδον τῶν ὀλίγων, ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ ἀποτελέσουν τὰς προνομιούχους τάξεις. Ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον εἶναι ἡ Δημοκρατία καὶ ἡ ἐκλαίκευσις τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν ὅποιαν

πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν. Εἶναι ἡ ἐξοικειώσις εἰς τὰ ἀρχαία κείμενα ὅλου τοῦ κόσμου, ὅλων τῶν παιδιῶν. Ἐπὶ τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ θέματος ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν σας καὶ νομίζω ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι δὲν εἶναι λόγοι ὑποστηρίξεως οἰουδήποτε ἱερατικοῦ ἢ ἄλλοι διάφοροι λόγοι πού μὲ κἀνουν νὰ ἀρνοῦμαι νὰ δεχθῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ διδάσκωνται τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ γυμνασίου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἐνιαία ἔχει μόνον διαφόρους μορφάς. Καὶ ἡ ἀρχαία γλῶσσα καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ γλῶσσα ἡ καθαρειούσα καὶ ἡ γλῶσσα τῆς δημοτικῆς εἶναι ἐπ'ἀλλήλοι καὶ ἐνίοτε παράλληλοι μορφὰί τῆς ἐνιαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. "Οσοι παρακολουθοῦν τὸν ξένον τύπον θὰ ἴδουν ὅτι ἐδημοσιεύθησαν κατ' αὐτὰς 10 ἄρθρα εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα «Μὲντ» ἀναφερόμενα εἰς τοὺς διαφόρους ιδιοματισμοὺς τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. "Ολαὶ αἱ γλῶσσαι ἔχουν διαφόρους μορφάς. "Οταν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπεφάσισα νὰ προτείνω τὴν καθιέρωσιν εἰδικοῦ μαθήματος περὶ τῆς ἐνιαίας δομῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατόν καὶ ἡ ἀρχαία γλῶσσα νὰ καταστῇ οἰκειότερα διὰ τῆς συγκρίσεώς της μετὰ τὴν σημερινὴν καὶ ἡ σύγχρονος γλῶσσα νὰ μὴ ἐξοβελισθῇ, διεμαρτυρήθησαν ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν οἱ γλωσσοαμύνητορες τῆς δημοτικῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην οἱ γλωσσοαμύνητορες τῆς καθαρειούσης. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς κανένα γλωσσοαμύνητορισμόν. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀρνούμεθα τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν διδασκαλίαν τῶν κειμένων. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς θὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν Βουλὴν νὰ ἀναλάβῃ ἕκαστος τὰς εὐθύνas του διὰ τῆς ψηφίσεως τῆς σχετικῆς τροποπολογίας μας ψηφίζοντας δι' ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας. (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς Ε.Ρ.Ε.).

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ὁ κ. Ἀλαβάνος, ἔχει τὸν λόγον.

Ν. Ἀ λ α β ᾶ ν ο ς. Ὁμολογῶ ὅτι μετὰ σύμμικτα συναισθήματα λαμβάνω τὸν λόγον. Μετὰ κάποιο συναισθηματικὸν δειλίαν, διότι αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 8 ὑπέστησαν συνδεδεασμένην ἐπίθεσιν, ἐκτὸς ἐξαιρέτων ἄλλων ρητῶν τῆς αἰθούσης ταύτης καὶ παρὰ τῶν διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διετέλεσαν Ὑπουργοὶ τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων. Εἰς ἀντίρροπον, ὅμως, ὁμολογῶ, ὅτι αἰσθάνομαι κάποιαν χαρὰν ἀναλαμβάνων τὸν λόγον ὡς ἀπλῶς βουλευτῆς, διότι δὲν διατρέχω τὸν κίνδυνον νὰ μοῦ ὑποβληθῇ τὸ ἐρώτημα «τὶ ἐπράξατε διὰ τὴν Παιδείαν τόσα χρόνια;» «Ἐφαρμόσατε ἐκεῖνα τὰ ὅποια διακηρύσσετε σήμερον;» Δὲν διατρέχω τὸν κίνδυνον ἀκόμη νὰ μοῦ τεθῇ τὸ ἐρώτημα ὅτι εἰς συνέδριον τῆς Ρώμης ὑπεστήριξα τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅτι ὑποστηρίζω ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ. "Οτι, δηλαδή, τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά πρέπει νὰ διδάσκωνται ἐκ τῶν μεταφράσεων.

Γ. Κ α σ ι μ ᾶ τ η ς. "Οχι, δὲν ὑπεστήριξα αὐτὰ καὶ ὅποιος σᾶς τὰ εἶπε λέγει ψέμματα.

Ν. Ἀ λ α β ᾶ ν ο ς. Δὲν ἀνέφερα σᾶς. Σεῖς μοῦ ἐπετέθητε προσωπικῶς περὶ τοῦ ὅτι ὅταν κατεῖχον τὸν Προεδρικὸν θρόνον σᾶς διέκοψα καὶ δὲν σᾶς ἄφησα νὰ ὁμιλήσετε πέραν τῶν 5', σεῖς ὁ ἴδιος, πρὶν λάβετε τὸν λόγον, ἐδηλώσατε ὅτι δὲν θὰ ὁμιλοῦσατε πέραν τῶν 5'.

Γ. Κ α σ ι μ ᾶ τ η ς. Μετὰ διακόψατε.

Ν. Ἀ λ α β ᾶ ν ο ς. Καταφύγετε εἰς τὰ πρακτικὰ διὰ νὰ διαπιστώσῃτε τὰ ἀντίθετα καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα. Δὲν διατρέχω τὸν κίνδυνον, ἐπαναλαμβάνω, νὰ μοῦ ὑποβληθῶν αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα.

Κύριοι βουλευταί, ἡ ἀντιπολίτευσις, ὀρθῶς, ἀπὸ πλευρᾶς πολιτικῆς, ἐπέλεξε δύο στόχους πού κατ' ἐξοχὴν συγκινοῦν τὴν Ἑλληνικὴν εὐαισθησίαν, τὸν στόχον τῆς παραδόσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ τὸν στόχον τῆς θρησκευτικότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁφείλομεν νὰ ἀπαντήσωμεν διὰ νὰ μὴ δημιουργοῦνται ψευδαισθήσεις. Τὶ καθορίζει τὸ συζητούμενον σχέδιον Ν.Δ.; Περιορίζει τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἐκ τῆς Ἀρχαίας Γραμματείας, εἰς δύο τάξεις, τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν τοῦ γυμνασίου. Ἀλλὰ διδάσκει αὐτὰ εἰς περισσοτέρας ὥρας, ὅπως ὁμολογῶσαν οἱ κύριοι συνάδελφοι. Εἰς δὲ τὸ Λύκειον, ὡς ἀνέπτυξεν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, γίνεται ἐντατικώτερα ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ κατὰ χρόνον καὶ κατ' ὕλην. Διὰ νὰ εἴμεθα

εἰλικρινεῖς, ὀφείλομεν καὶ χρονικῶς νὰ ἐντοπίσωμεν τὸ θέμα, ἀλλὰ καὶ κατ' ὕλην. Οἱ μαθηταὶ θὰ διδασχθῶν περὶ τοῦ ἀρχαίου κάλλους καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. θὰ διδασχθῶν ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα εἰς τὸ γυμνάσιον, ἐν τῶν μεταφράσεων, πλείονα ἔργα ὁλόκληρα καὶ ὄχι ἐλαχίστας σελίδας, καὶ θὰ λάβουν τὸ νόημα καὶ τὰς ἰδέας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ στόχος ὁ ὁποῖος πληττεται ἐν τῇ οὐσίᾳ, εἶναι ἐλάχιστος καὶ ἐποσιωδέστατος, ἐλάχιστοι στόχοι ἀρχαίων κειμένων, ἐνῶ τὰ ἀνταλλάγματα εἶναι μέγιστα.

Ἐκ τῆς προόδου τῆς συζητήσεως, διεπιστώθη ἡ ὑποχώρησις τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας ὑπεστήριξαν ἀρχικῶς οἱ ἀξιότιμοι συνάδελφοι τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Καὶ ἡδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ κάμωμεν τὴν ἀντεπίθεσιν μας καὶ νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐγένετο ὁμοφώνως δεκτόν, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων ἐκ μεταφράσεων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν δεύτερον στόχον, τὸν θρησκευτικόν, ὑπεχώρησεν ἡ ἀντιπολιτεὺς ὅταν ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ δημοτικόν. Ἐγκατέλειπε τὸ Εὐαγγέλιον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ κοντάκια. Ἀλλὰ τὰ κοντάκια, εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰ γνωρίζει ἀπὸ τὸ δημοτικόν.

Εἰς δὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν διεξάγεται ὁλόκληρος ἡ λειτουργία εἰς τὴν Λατινικὴν. Ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἐκπροσωποῦ μίαν περιοχὴν, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς εἶναι μικτὸς ἐξ ὀρθόδοξων καὶ καθολικῶν, γνωρίζω ὅτι οἱ Καθολικοὶ χωρὶς νὰ διδάσκωνται τὴν Λατινικὴν, τὴν Λειτουργίαν τὴν Λατινικὴν τὴν καταλαβαίνουν καλλίτερον ἀπὸ ἡμᾶς. Δὲν εἶναι, λοιπόν, ἐπιχείρημα καὶ τὸ θέμα τῶν κοντακίων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θέμα τὸ θρησκευτικόν ἔγινε πλήρης ὑποχώρησις. Ἦτο προδιαγεγραμμένη ἡ γραμμὴ καὶ ὁ στόχος προσεφέρετο. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ἐπέισε καὶ ἡμᾶς καὶ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι ἐνισχύομεν τὰ θρησκευτικά. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δὲν ἐσημειώθη ἀπεργία Θεολόγων. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἄλλων ἐσημειώθη ἡ ἀπεργία τῶν Θεολόγων. Ἡμεῖς εἰσάγομεν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ εἰς τὰς Πατριαρχικὰς Ἀκαδημίας τῆς πατερολογίας ἀντὶ τῆς θρησκολογίας. Ἐνισχύομεν τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Δὲν εἶμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποκοπτόμεθα ἀπὸ τὸν κορμὸν τῶν Ἑλληνικῶν παρθύσεων. Δὲν ἀποκοπτόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ τὸν κορμὸν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Σκοπὸς μας εἶναι νὰ τὸν ἐνισχύσωμεν καὶ τὸν ἐνισχύομεν διὰ τῶν διατάξεων. Εἶναι μεταφορὰ πολιτικῆς, αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκυκλοφόρησαν. Δὲν θέλω καὶ τὸ τονίζω τοῦτο, νὰ καταλογίσω κακὴν πρόθεσιν εἰς τοὺς ἀξιότιμους συνάδελφους ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἀλλὰ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι, πέραν τῆς Ἀκαδημίας —διότι ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν συζητήσεων καὶ ἀπόψεων τῆς Ἀκαδημίας— καὶ πέραν τῶν πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, σκοπὸν ἔχουν νὰ δημιουργήσουν ὅπην εἰς τὰ ὕψηλα τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Διότι βεβαίως ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμίσις προϋποθέτει τὴν δημιουργίαν στελεχῶν μεμυημένων εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις. Καὶ θὰ ἤθελον ἐπειδὴ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας ὑπῆρξε καὶ τεχνικὸς νὰ τοῦ ὑπομνήσω ὅτι ὅταν ὁ «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος» ἔδωκεν ἕνα ζήτημα πρὸς μελέτην εἰς τοὺς μαθητάς, δηλαδὴ τὰ ἀρχαῖα τῆς συνδέσεώς μας μετὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγορὰν καὶ τοὺς νέους προσανατολισμούς, δὲν ἦσαν εἰς θέσιν καὶ δὲν τοὺς κατακρίνω δι' αὐτό, οἱ καθηγηταὶ νὰ ἀναπτύξουν τὸ θέμα εἰς τοὺς μαθητάς των. Κατὰ τοῦτο τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Ἰνστιτούτον καὶ θὰ τὰ εἰπώμεν κατὰ τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν— σκοπὸν ἔχει νὰ δημιουργήσῃ τὰ στελέχη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐφαρμόσουν τὴν μεταρρυθμίσιν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Βουλὴ θὰ ψηφίσῃ τὸ ἄρθρον 8 ὡς ἔχει καὶ δὲν θὰ δεχθῇ τὴν δημιουργίαν ὅπων εἰς τὰ ὕψηλα τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ τοῦτο διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος.

Π ρ ὀ ε δ ρ ο ς. Ὁ κ. Λυμπερῆς ἔχει τὸν λόγον.

Λ. Λυμπερῆς. Κύριε Πρόεδρε, ἤκουσα μετὰ προσοχῆς τὰς ὁμιλίας τῶν σοφῶν καθηγητῶν τῆς δεξιᾶς, εἰδικῶς δὲ, διὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς Α' Γυμνασίου. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν

ἐλέγχθη ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καθηγητάς τῆς παρατάξεως τῆς μεζονος ἀντιπολιτεύσεως εἶναι ὅτι τὰ παιδιὰ μας πρέπει νὰ μάθουν τὴν γλῶσσαν πού χρησιμοποιοῦμεν σήμερα διὰ νὰ συνεννοούμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴν τὴν γλῶσσαν δὲν τὴν μαθαίνουν τὰ παιδιὰ μας εἰς τὰ Σχολεῖα. Ὅταν ὁμιλοῦμεν σήμερον περὶ δημοτικῆς ἐννοοῦμεν τὴν γλῶσσαν πού ἐγραψαν διάφοροι ἐξτρεμισταὶ μαλλιαροί, τὴν ὁποίαν δὲν καταλαβαίνουμε. Ὅταν ὁμιλοῦμεν διὰ τὴν καθαρεύουσαν ἐννοοῦμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ Μυστριώτη, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν δὲν καταλαβαίνουν τὰ παιδιὰ μας, καὶ ὅταν ὁμιλοῦμεν διὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν γνωρίζομεν διὰ ποῖαν ἐξ ὅλων τῶν γλωσσῶν ὁμιλοῦμεν. Διὰ τὴν ἀττικὴν τοῦ Ἀρίανου ἢ τοῦ Ξενοφώντος ἢ τοῦ Λουκιανῶ ἢ διὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἡροδότου ἢ τοῦ Ὀμήρου ἢ τῶν ἀρχαίων τραγικῶν ἢ διὰ τὴν Αἰολικὴν τῶν Λυρικῶν; Διὰ νὰ καταλάβετε πῶς διδάσκεται σήμερον ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὸ Γυμνάσιον παραδώσατε εἰς ἕνα παιδί ἕνα ἀρχαῖον κείμενον διὰ νὰ σᾶς μεταφράσῃ ἔστω καὶ μίαν παράγραφον. Νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ τὰ καταφέρῃ. Κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν τὸ ἀρχαῖον κείμενον μετὰ τὸ σημερινὸν σύστημα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν ὄχι νὰ τὸ μεταφράσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐννοήσῃ τί λέγει. Ἀποδείξτε ὅτι τὰ παιδιὰ μας δὲν διδάσκονται καμμίαν γλῶσσαν εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ γενικῶς εἰς τὰ σχολεῖα. εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐὰν πάρετε ἕνα γράμμα τοῦ θ' ἰδῆτε καὶ θὰ γελάσετε μετὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον γράφουν. Συνεπῶς κατ' ἀρχὴν ἱερὸν καθήκον ἔχομεν νὰ μάθωμεν τὰ παιδιὰ μας τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων, τῶν διαλέξεων, τῆς ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας, τὴν γλῶσσαν πού χρησιμοποιοῦν οἱ καθηγηταὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν των. Διότι μέχρι σήμερον οἱ ἀποφοιτῶντες ἀπὸ τὰ Σχολεῖα οὐδεμίαν γλῶσσαν γνωρίζουν. Αὐτὸ πού πρέπει νὰ προσέξωμεν ἐπίσης εἶναι αἱ μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων κειμένων. Νὰ γίνουν εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν καὶ ν' ἀποδίδουν πιστῶς τὸ ἀρχαῖον κείμενον. Δι' αὐτὸ ἐπιμένω ὅτι τὰ παιδιὰ μας πρέπει νὰ μάθουν κατ' ἀρχὴν τὴν γλῶσσαν πού ὁμιλοῦμεν καὶ συνεννοούμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ πόσον ξέρουν νὰ γράφουν τὰ παιδιὰ τοῦ Γυμνασίου ἀποδεικνύεται ἀπὸ ἕνα περιστατικὸν τὸ ὁποῖον μοῦ τὸ διηγήθη ἕνας καθηγητῆς. Μαθητὴς Γυμνασίου εἰς ἐπιστολὴν πού τοῦ ἔστειλεν ἐγραψεν «ἐν Ἀθήναις» καὶ τὸ «ἐν» τὸ ἔβαλεν ἀριθμητικῶς. Καταλαβαίνετε εἰς ποῖον σημεῖον γλωσσικῆς συγχύσεως ἔχουν φθάσει οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων. Καὶ αἰτία ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου δὲν γνωρίζουν οὔτε τί γράφουν οὔτε τί διατυπώνουν. Δι' αὐτὸ ἐπιμένω καὶ πάλιν ὅτι ἡ διδασκαλία εἰς τὰ Γυμνάσια πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν πού ὁμιλεῖ καὶ συνεννοεῖται ὁ Λαὸς μας. Συνεπῶς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρον καλῶς ἔχει, πού προβλέπει ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης θὰ ἄρχεται ἀπὸ τὴν Γ' Γυμνασίου. Καὶ κάμνω ἐκκλησίαν πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν νὰ μὴ δεχθῇ οὐδεμίαν τροπολογίαν ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου ἁρθρου.

Α. Αὐ γ ε ρ ι ν ὀ ς. Κύριε Πρόεδρε, ἐν συνεχείᾳ τῶν ὧων εἶπον οἱ κ.κ. συνάδελφοι, ἐπιστημαῖν μίαν παράλειψιν ἐκ μέρους των, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν ὁμιλίαν των δὲν ἀνέφερον. Ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔχει διττὸν σκοπόν. Πρῶτον τὴν ἐκμάθησιν καὶ δεύτερον τὴν σπουδὴν.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ Σχολεῖα μας δὲν ἔχει ὡς σκοπὸν μόνον νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ μας πῶς γράφεται καὶ ποῖα ἡ γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ σκοπὸν ἔχει ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων κειμένων νὰ προέλθῃ ἡ διδασκαλία, ἡ σπουδὴ τῶν ἐννοιῶν.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἶπεν ὅτι μετὰ τὸν τρόπον πού διδάσκεται σήμερον εἰς τὰ Σχολεῖα μας ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα αὐτὸς ὁ σκοπὸς δὲν ἐπετεύχθη. Πράγματι, νομίζω ὅτι κανεὶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι οἱ ἀποφοιτῶντες τῶν Γυμνασίων ἀκόμη καὶ πρόσωπα τὰ ὁποῖα κατέχουν ἐπιστημονικὰ διπλώματα γνωρίζουν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ κείμενα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὑποστηρίζω καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν πρέπει νὰ διατηρητῇ ὁ μέχρι σήμερον τρόπος τῆς διδασκαλίας ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσ-

σης. Διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρου προβλέπεται νέος τρόπος διδασκαλίας. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου θὰ γνωρίζῃ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ περισσότερον τὴν ἐννοίαν τῶν ἀρχαίων κειμένων, ὁ δὲ ἀπόφοιτος τοῦ Λυκείου θὰ γνωρίζῃ καλύτερον καὶ τὸ ἀρχαίον κείμενον καὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἕλλην διψᾷ διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἀρχαίων κειμένων. Ἰσως δὲν ὑπάρχουν πλήρεις καὶ κατάλληλοι μεταφράσεις. Διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν.Δ. προβλέπεται ὅτι θὰ ὑπάρξουν μεταφράσεις διὰ τὰ νὰ καταστούν τὰ παιδιὰ ἄξια διὰ τὴν εἰσαγωγὴν των εἰς τὸ Λύκειον καὶ ἀσφαλῶς θὰ γίνουν αἱ μεταφράσεις ἀπὸ εἰδικούς. ἐφ' ὅσον θὰ διδασθῶν ἐπιστήμῳ καὶ ὄχι λαθραίῳ.

Κύριε Ὑπουργέ, ἐν συνεχείᾳ τὸ ἄρθρον οὐκ εἶπε ὅτι τὸ Γυμνάσιον προβλέπει καὶ τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν μαθητῶν.

Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου κάμνω τὴν πρότασιν ὅπως δι' εἰδικῆς διατάξεως προβλεφθῇ ἡ βαθμολόγησις καὶ διαπίστωσις τοῦ ταλέντου τοῦ παιδιοῦ εἰς τὰ Γυμνάσια. Δηλαδή νὰ διαπιστοῦται εἰς τὸ ἀπολυτήριον ἡ κλίσις καὶ τὸ ταλέντον του. Νὰ γίνεταί ἡ ἐξακρίβωσις καὶ ἐπιβεβαιώσις τῆς εἰδικῆς ἐπιδόσεώς του, ὥστε νὰ τοῦ παρέχεται καὶ ὑπόδειξις καὶ βοήθεια διὰ τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελματικὴν του ἐπιδιώξιν ἵνα μὴ ἀστοχῇ.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Βανταλῆς, ἔχει τὸν λόγον.

Ε. Βανταλῆς. Κύριε Πρόεδρε, διὰ τοῦ ἄρθρου 8 καὶ ὁλοκληρῶς τοῦ σχεδίου Ν. Δ., ἡ Κυβέρνησις ἐκδηλώνει διὰ θέσιν ἀναδιοργανώσεως ριζικῶς τῆς Παιδείας καὶ θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ τὰ σύγχρονα ἐφόδια, ὥστε νὰ τὰ καταστήσῃ χρήσιμα εἰς τὴν κοινωνίαν. Παρ' ὅλο ὅτι τὸ σχέδιον Ν. Δ. εἶναι προοδευτικόν, ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 8 εἶναι συντηρητικὴ καὶ ὑποκριτικὴ. Εἰς τὴν παράγρ. 3 τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀναφέρεται (ἀναγινώσκει). Ἄλλα οὔτε φρησκευτικὰ οὔτε ἐλληνικὸν πολιτικὸν διδάσκονται τὰ παιδιὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὐτὲ ἀπὸ τῆς κραυγῆς τῶν γλωσσοκαμνυτῶν καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα προγράμματα προέρχονται αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι. Ἀλλοίμονον ἐὰν ὁ λαὸς ἔπαιρνε παραδειγματὰ ἀπὸ τοῦς ἡγήτορας καὶ τοῦς γλωσσοκαμνυτορας. Οἱ ἀξίαι προέρχονται ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ὑπάρχει καὶ φρησκευτικότης καὶ πολιτισμὸς μέσα εἰς τὸν λαὸν καὶ αὐτὸ ὄχι διότι προέρχονται ἀπὸ τὰ διάφορα προγράμματα, ἀλλὰ διότι τοῦτο ἀποτελεῖ φύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ πηγαῖον πού ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν φύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ προσεπαθήσαμεν νὰ τὸ καταστήσωμεν μὲ διάφορα προγράμματα. Ποῖος, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ διδάξῃ τὰ φρησκευτικά; Οἱ Δεσποτάδες, οἱ καθ' ἡγήται;

Τὸ σχέδιον Ν. Δ. εἶναι προοδευτικόν καὶ ἂς προχωρήσῃ διαρραλέα ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του παρ' ὅλην τὴν συντηρητικότητά, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ ἄρθρον 8. Εἶναι ἐντροπὴ διότι μέχρι σήμερα μὲ τὰ διάφορα προγράμματα καὶ τοῦς γλωσσοκαμνυτορας τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ ἔμεναν ἀμόρφωτα καὶ ἔχομεν τὸ σημερινὸν κατάντημα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἐλαφρός, ἔχει τὸν λόγον.

Σ. Ἐλαφρός. Νομίζω, κ. Πρόεδρε, ὅτι ὑπάρχει ριζικὴ διαφορὰ εἰς τὸ συζητούμενον βασικὸν θέμα. Εἰς τὸ ἄρθρον 8, ὑπάρχουν παλλαὶ ροπαὶ καὶ τάσεις συγκρουόμεναι. Ἡ μία τάσις εἶναι ἐκείνη πού θέλει νὰ διακρίνωμεν τὴν σχέσιν μας μὲ τὸ παρελθόν. Θέλει δηλαδή νὰ γνωρίζωμεν τὸ παρελθόν σὺν παρωχημένην ἱστορίαν, ἡ ὁποία ἀφορᾷ καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ὅπως ἀφορᾷ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους λαούς. Ἄλλη τάσις εἶναι ἡ παρόρμησις τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν διερευνήσιν κοινωνικῶν φαινομένων κατὰ τρόπον συνδεδεμένον μὲ τὰς ἀπόψεις τῶν διδασκόντων ἥτοι ἐπὶ ἐπιπέδῳ ἀπολύτως ἐπισφαλοῦς. Ἄλλη ροπή ἐξαγγέλλει τὴν ἀπέχθειάν της πρὸς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ λέγει ὅτι θὰ προστατεύσῃ τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν ὥστε νὰ μὴν ἀποξηραίνεται μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων κειμένων, ἀλλὰ νὰ τραπῇ πρὸς μίαν κατεύθυνσιν πού δὲν ξέρει οὔτε καὶ ὁ σημερινὸς νομοθέτης ποία εἶναι. Γκρεμίζει δηλαδή χωρὶς νὰ γνωρίζῃ μὲ τί θὰ ὑποκαταστήσῃ αὐτὸ πού γκρέμισε. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὰ Ἀρχαία Ἑλληνικά δέχονται τὸ πρῶτον πλήγμα. Αὐρίον μὲ λογικὴν συνέπειαν θὰ καταργηθῇ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ

ἀπὸ τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ Γυμνασίου καὶ μεθ' αὐρίον, ἀφοῦ ἔχει ἀρχίσῃ ἡ δὲ κατήφορος, θὰ καταργηθῇ ἐνδεχομένως καὶ ἀπὸ τὸ Λύκειον. Τὸ ζήτημα συνδέεται μὲ τὸ ἐρώτημα τί εἰδους νεολαίαν καὶ τί Ἑλλάδα θέλομεν. Ἐὰν ἡ πατρίς μας ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον πού ἐφθασεν, οφείλεται τοῦτο ὄχι εἰς τὰ ὕλικά μέσα τὰ ὁποῖα ἀτυχῶς δὲν διέθετε, ἀλλὰ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἐλληνικὸν τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν καὶ ἥρωας καὶ ἀγωνιστὰς καὶ ἐργάτας τῆς προόδου. Καὶ τοῦτο διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀνατραφῇ καὶ ἐμποτισθῇ μὲ τὰς διδασκαλίας πού ὑπάρχουν εἰς τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά κείμενα. Καὶ τονίζω ἀκόμη ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐφθασεν ἐκεῖ πού ἐφθασεν διότι ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τοῦ περασμένου μεγαλείου. Αὕτῃ ἡ νοσταλγία ἀπετέλεσε σημαντικὴν παρενθετικὴν δύναμιν εἰς τὸν Ἕλληνα. Ἐὰν ἀναγκάσωμεν τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν νὰ διαβάξῃ σὺν παρωχημένην ἱστορίαν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων, τότε θὰ τὴν παροτρύνωμεν νὰ ἀναζητήσῃ ἄλλην διέξοδον ὅπως π.χ. εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ἡ ὁποία δύναται νὰ διδασθῇ κατὰ πολλοὺς τρόπους καὶ ἀναλόγως πρὸς τοὺς διδάσκοντας καὶ τὰς ἀπόψεις των. Ἐνῶ ἡ διδασκαλία οἰουδῆποτε ἀρχαίου κειμένου ἔχει μίαν γραμμὴν καὶ ἀπόλυτον συνέπειαν καὶ ἀποτελεῖ ἀναντικατάστατον πρότυπον πολιτικῆς διαπαιδαγωγήσεως.

Τερματίζων, λέγω ὅτι αἱ εὐθύναι τῆς Κυβερνήσεως εἶναι παρμέγισται, διότι στρέφει τὸν ροὺν τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας χωρὶς νὰ γνωρίζῃ πού τὸν διοχετεύει.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Περρωτῆς ἔχει τὸν λόγον.

Α. Περρωτῆς. Κύριε Πρόεδρε, ὡς συνήθως καὶ πάλιν ἐξετοξεύθη ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς αἰθούσης αὐτῆς ἡ συκοφαντία ὅτι δηθὴν λόγοι ἀντιδράσεως μᾶς ὠθοῦν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς θέσεως οἷαν τηροῦμεν ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. Ἡ θέσις μας εἶναι ἐμφανής. Δὲν λησμονοῦμεν ὅτι ὁ ἐλληνισμὸς συνεκιντρώθη εἰς τὴν γωνίαν αὐτὴν τῆς θαλακτονικῆς καὶ ἐξηπλώθη ἀπὸ ἐδῶ εἰς τὰ 10 σημεία τοῦ ὁρίζοντος. Γνωρίζομεν ὅτι διὰ νὰ ἀντεπεξέλθωμεν εἰς τὰ δυσχερῆ προβλήματα πρέπει νὰ διατηρηθῇ ὁ ἐθνισμὸς τῶν ἐλλήνων καὶ πρέπει νὰ τοῦ δημιουργήσωμεν ἰσχυρὰ πολιτικά βάθρα. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, κ. Θεοδωράκη, πού ὑποστηρίζομεν τὴν θέσιν μας αὐτὴν.

Προσπαθοῦμε τὸ παιδί τῶν 13 ἢ 14 ἢ 15 ἐτῶν νὰ ἐξοικειώσωμεν μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς δημιουργίας. Τὰ χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα δύναται ὁ μαθητὴς νὰ πλησιάζῃ, νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν δημιουργίαν, τὰ χρόνια δηλαδή τοῦ Λυκείου, τὰ ἀφήνουμε διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Συντακτικοῦ καὶ τῆς Γραμματικῆς. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας. Ἐδῶ θὰ κάμω μίαν παρένθεσιν. Γνωρίζομεν ὅλοι ὅτι ὁ σύγχρονος Ἑλληνισμὸς ἐκρύνεται ἀπὸ μίαν παράδοσιν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι τόσον ἐπιστημονικὴ. Ἐννοῶ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον. Ἐπρεπε οἱ κ. συνάδελφοι τῆς Ἀριστερᾶς νὰ ἐνθυμηθῶν τὸν πρῶτον Ἕλληνα Μαρξιστὴν, τὸν Γεώργιον Σκληρόν, ὁ ὁποῖος περιέγραψε τὴν ὑπάρχουσαν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν ὡς διεμορφώθη μὲ τὴν παράδοσιν τῆς Βυζαντινῆς περιόδου. Ἐὰν ἐπράττατε αὐτό, κύριοι συνάδελφοι τῆς Ἀριστερᾶς, θὰ ἐβλέπατε ὅτι ἡ τοποθέτησις σας δὲν εἶναι εἰλικρινὴς ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ἡ Δημοτικὴ εἶναι μία ἀνάγκη, τὴν ὁποίαν δὲν μπορούμε νὰ ἀποβάλωμεν. Διγλωσσικὸν φαινόμενον δὲν ὑπάρχει. Ἐδῶ, κ. Πρόεδρε, ἡ περίοδος χαρακτηρίζεται ἀπὸ πολυγλωσσίαν. Αἱ γλώσσαι τῶν διαφόρων Ἑθνῶν ἀρχίζουν νὰ εἰσδύουν εἰς τὰ ἄλλα Ἑθνη καὶ νὰ ἀνακατεύονται. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ δεχθῶμεν τὴν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην, ἥτις δὲν διηυκρινίσθη ποτὸς καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ μεταβληθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς ἱστορίας μας. Πῶς θὰ τομήσωμεν, κ. Ὑπουργέ, νὰ μεταβάλωμεν τὴν ἱστορίαν; Καὶ πῶς τώρα πού ἰσχυρίζομεθα ὅτι ἐπιδιώκομεν τὴν ἐξύψωσιν τοῦ εκπαιδευτικοῦ μας συστήματος φάνομεν εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ Γυμνασίου χωρὶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθηματος τῆς Πολιτικῆς Ἀγωγῆς; Δὲν νομίζετε ὅτι ἐπρεπε παράλληλα μὲ τὴν ἱστορίαν νὰ διδάσκαται καὶ ἡ Πολιτικὴ Ἀγωγή ὅπου εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως τοῦ παιδιοῦ;

Ὅπως γνωρίζετε, κ. βουλευταὶ τῆς Ἀριστερᾶς, εἰς τὰς Ἀνατολικὰς χώρας, τὰς ὁποίας περιβάλλετε μὲ

τόσην αγάπην ὁ μαθητὴς ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Δημοτικού Σχολείου διδάσκεται Πολιτικὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς ἀφήνομεν τὸν μαθητὴν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν πολιτικὴν συνείδησιν ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν ἐφημερίδων. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς μου, κ. Πρόεδρε, μαρτυρεῖ τὴν εὐθυμίαν, ἢ ὅποια μὲ κατέχει εἰς τὴν ομιλίαν μου αὐτήν. Καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω ὅτι θὰ πρέπει νὰ διδάσκεται τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς ἱστορίας καὶ παραλλήλως μὲ αὐτὸ τὸ μάθημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου. Δεύτερον τὸ μάθημα τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν νὰ διδάσκεται ἐκ μεταφράσεων ἐν συνδυασμῷ δὲ νὰ διδάσκονται καὶ Ἀρχαῖα κείμενα ὅπου εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ πνεύματος μὲ τὴν γλῶσσαν. Τέλος νὰ λάβωμεν μέριμνα, ὥστε νὰ πληρῇ ἡ στείρα νοστορία πού ἐξακολουθεῖ νὰ βασανίζει τὸν τόπον.

Ε. Τομαράς. Κύριε Πρόεδρε, θὰ εἶπω μόνον δύο λέξεις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάγκην νὰ καταστή τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν βασικόν. Δὲν εὐρίσκω τὸν λόγον νὰ μὴν θεωρεῖτε τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν βασικόν ὅταν ἄλλα ἐπὶ μαθήματα θεωροῦνται ὡς βασικά τοιαῦτα. Ὁ λαός, ὁ ὁποῖος θὰ ἀκούσῃ ὅτι δὲν θεωροῦμεν τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν ὡς βασικόν θὰ μᾶς κατηγορήσῃ. Παρακαλῶ τὸν κ. Ὑπουργὸν καὶ τὰς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου νὰ δεχθῶν νὰ μεταβάλουν ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμην ἐπ' ὀφελείᾳ καὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ Κόμματος. Ὁ λαός ἔχει Ὁρθόδοξους ἀρχὰς καὶ ὀφείλομεν ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν βαθεῖαν Ὁρησκευτικὴν του συνείδησιν νὰ θεωρήσωμεν τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν ὡς βασικόν τοιοῦτον.

Ι. Χρίστογλου. Κύριε Πρόεδρε, πρὶν ἢ προχωρήσω εἰς τὴν διατύπωσιν μιᾶς πρακτικῆς σκέψεως ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν ἄρθρου 8 τοῦ σχεδίου Ν. Δ. θὰ ἤθελα νὰ εἶπω, ὅτι ὑποστηρίζω ἐκθύμως καὶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀξιόλογον τροπολογίαν τοῦ συναδέλφου κ. Ζορμπά, ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ ἰδιαιτέρας ἐξαρσεις καὶ εἰς αὐτὸ τὸ νομοθέτημα, εἰς τὴν ὁρθόδοξον χριστιανικὴν πίστιν καὶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν σχετικὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 8 ὅτι τὸ παιδευτικὸν ἔργον τοῦ Γυμνασίου πρέπει νὰ εἶναι: (α) Ἡ Ὁρησκευτικὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ δόγματα κυρίως τῆς ἐπισήμου Ὁρησκείας, δηλαδὴ τῆς ὁρθόδοξου χριστιανικῆς πίστεως...». Διότι ἐὰν σήμερον ὑπάρχῃ Ἑλλὰς καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ ζῶσα Ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ χαίρομαστε ὅλοι τὸ μέγα ἀγαθὸν τῆς ἐλευθερίας πού ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ὁρθόδοξον ἑλληνικὴν χριστιανικὴν πίστιν, τὴν ὅποian διεφύλαξεν εἰς τὴν ψυχὴν του ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὀφείλεται εἰς τὴν ὁρθόδοξον ἑλληνικὴν χριστιανικὴν Ὁρησκείαν, ἢ ὅποια ὥπλισε καὶ θωράκισε τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ θνηθῇ εἰς τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων ν' ἀντιμετωπίσῃ ὅλους τοὺς κινδύνους, οἱ ὅποιοι ἠπειλῆσαν κατὰ καιροὺς τὸν Ἑλληνισμόν.

Προσωπικῶς, κ. Πρόεδρε, δὲν θὰ λάβω θέσιν εἰς τὴν γλωσσικὴν διαμάχην, ἐὰν δηλαδὴ πρέπει νὰ διδάσκεται ἡ ἀρχαία γλῶσσα ἢ ἡ δημοτικὴ καὶ ἐὰν θὰ διδάσκονται εἰς τὸ Δημοτικόν, τὸ Γυμνάσιον ἢ τὸ Λύκειον, διότι πιστεύω ὅτι καμμιᾶς γλώσσας οὔτε τῆς δημοτικῆς οὔτε τῆς καθαρρευομένης καὶ κανενὸς μαθήματος δὲν δίδεται ἢ πλήρης γνώσις εἰς τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ Γυμνασια. Δὲν ἐδίδετο εἰς τὸ παρελθόν, δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ δίδεται καὶ εἰς τὸ μέλλον μὲ τὰ νέα Γυμνάσια καὶ τὰ Λύκεια. Μόνον στοιχεῖα δίδονται εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ μόνον ὁ τρόπος διδάσκεται μὲ τὸν ὅποιον ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν ἐπιθυμοῦν καὶ ἔχουν τὴν ἔφεσιν θὰ προσπλάσσουν καὶ θὰ γίνουν βραδύτερον κυρίαρχοι τῆς γνώσεως. Νομίζω λοιπὸν ὅτι πρέπει νὰ διδάσκονται ἀμφοτέραι αἱ γλῶσσαι καὶ ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ νὰ γνωρίζουν τὰ ἀπαραίτητα πρῶτα στοιχεῖα αὐτῶν ὅσοι θὰ ἐξέρχονται εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Λύκεια.

Πέραν αὐτῶν θὰ ἤθελα νὰ κάμω μίαν πρακτικὴν παρατήρησιν. Εἶναι γεγονός ὅτι λόγω τῆς μεγάλης ἐκτάσεως, τὴν ὅποian ἔλαβον τελευταίως αἱ συναλλαγαὶ καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν λαῶν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ γνώσις τοῦλάχιστον μιᾶς ξένης γλώσσας, τῆς Ἀγγλικῆς ἢ τῆς Γαλλικῆς. Καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς εἶναι ὀρθή, ὀρθοτάτη ἢ διάταξις διὰ τῆς ὁποίας ἡ ξένη γλῶσσα περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν βασί-

κῶν μαθημάτων τοῦ Γυμνασίου. Πλὴν ὅμως εἰς τὸ παρελθόν παρετηρήθη τὸ ἐξῆς ἀπαράδεκτον κατ' ἐμὲ φαινόμενον, τὸ ὅποιον εἶχε δυσμενέστατον ἀντίκτυπον καὶ ἀδικούσε μίαν κατηγορίαν μαθητῶν. Διότι δὲν ἐδιδάσκετο ἡ αὐτὴ ξένη γλῶσσα εἰς ὅλα τὰ Γυμνάσια ἰδίως τῶν ἐπαρχιῶν. Εἰς ἄλλα ἐδιδάσκετο ἡ Ἀγγλικὴ καὶ εἰς ἄλλα ἡ Γαλλικὴ. Ὅταν δὲ ἕνας μαθητὴς ἠναγκάζετο νὰ μετακινήθῃ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ νὰ ἀλλάξῃ Γυμνάσιον, εὐρίσκετο πολλὰς φορὰς πρὸ τοῦ φαινομένου νὰ διδάσκεται ἄλλη ξένη γλῶσσα εἰς τὸ νέον Γυμνάσιον εἰς τὴν ὅποian μάλιστα οἱ ἄλλοι μαθηταὶ νὰ εἶναι πολὺ προχωρημένοι, ἐνῶ αὐτὸς ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Τὸ πρᾶγμα πολλὰς φορὰς εἶχε τραγικὰς διὰ τὸν μαθητὴν αὐτὸν συνεπείας ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιπτώσεως εἰς τὴν γενικὴν βαθμολογίαν, τοῦ μαθητοῦ καὶ εἰς τὴν ἐν γένει πρόδόν του. Θὰ ἤθελα νὰ πληροφορήσῃ ὁ κ. Ὑπουργὸς τὴν Ἐπιτροπὴ πῶς θὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Θὰ διορίσῃ εἰς ὅλα τὰ ὑπάρχοντα Γυμνάσια καθηγητὰς καὶ τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον καὶ ποῖον;

Πρόεδρος. Ὁ κ. Βασιλάτος ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Βασιλάτος. Κύριε Πρόεδρε, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὸ ἀνυπέροχον κλέος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν τεραστίαν ὠφέλειαν τὴν ὅποian ἀποκομίζει πᾶς ὅστις μελετᾷ τὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν.

Εἶπεν ὁ Γκαίτε ὅτι καὶ ἂν ἀποστηθίσῃς τὸν Μολιέρον καὶ ἂν ξέρῃς ἀπ' ἑξῶ τὸν Σαίξπηρ, ἀλλὰ δὲν ἐμελέτησες τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, μειονεκτεῖς. Ἀγαπῶμεν τοὺς προγόνους καὶ εἴμεθα ὑπερήφανοι ὡς ἐπίγονοι ἀλλὰ καὶ διότι μᾶς βοηθοῦν νὰ ἀναδημιουργήσωμεν τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. Καὶ τότε μόνον οἱ πρόγονοι δημιουργοὶ πίπτει πρὸς εἰς ἀπαραίτητος διὰ τὴν ζωὴν, ὅταν οἱ ἀπύγονοι ἔχουν συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς τῶν καὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐπιγόνου. Ἔργον ἐθνικὸν εἶναι νὰ ἔχωμεν θαυμασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν ἀλλὰ καὶ πίστιν διὰ τὸ μέλλον. Οἱ κλασσικοὶ θὰ γίνουν μοναδικὴ μορφωτικὴ πηγὴ ὅταν τίς μεγάλες αὐτὰς μορφὰς τίς ἀντικρύζομεν μὲ τὴν ἰδικὴν μας ψυχικὴν ζωὴν καὶ μὲ ἐρευνᾷ δυνατότην, ἔλεγεν ὁ ἀξ. Ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ κ. Κανελλόπουλος.

Εἶναι γεγονός ὅτι τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον ἀπέτυχε καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἀναγνώσω περικοπὴν τοῦ διακεκριμένου Καθηγητοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ἐπιφανοῦς συμπολίτου κ. Ἀμίλλα Ἀλιβιζάτου πρὸ 20ετίας. Ἐλεγεν ὅτι εἶναι «Καθολικὴ ἢ ἀντίληψις ὅτι οἱ τελειόφοιτοι τοῦ γυμνασίου εἶναι πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς ἀκατάρτιστοι, ἀνίσχυοι νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ μάλιστα τὴν ζωὴν τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος». Δηλαδὴ προσθέτω ἐγὼ μὲ τὸ τροπάριον ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν μεγάλοι καὶ μὲ τὴν ἐπιμονὴν νὰ εἰσέλθουν ἀπαρυστικοὶ οἱ νέοι εἰς τὴν μελέτην τῶν μεγάλων ἐνοιῶν τῶν ἀρχαίων, τοὺς κατεστήσαμεν ἥμισυ συμπαθεῖς ἢ πάντως ἐλάχιστοι ἐπωφελεῖς. Διότι ἄλλως οἱ Νέοι μας θὰ ἐπαναλαμβάνουν τὸ τοῦ Χάινε: Ὡς σὲ θυμᾶμαι Δίκαιον Ῥωμαῖκό. Βαρύνει ἡ θύμισί σου τὴν καρδίά μου σὰν τὸ πῶς ψηλὸ βουνὸ τῶν Ἀλπεων. Βουνὸ καὶ μοῦ ἔχει κάνει τὸ δόλιον μου κεφάλι σὰν καζάνι.

Πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὸν νέον τὴν εὐχέρειαν νὰ καταλάβουν πρῶτον διατὶ εἶναι μεγάλοι καὶ ἔτσι θὰ καταλάβουν πῶς θὰ ὠφεληθῶν ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, ἄλλως θὰ τρέμουν πρὸ τοῦ κειμένου τὸ ὅποιον θὰ πρέπει νὰ τοὺς βοηθῇ σωμεν νὰ τοὺς θέλγῃ.

Ἡ πολὺτιμος αὐτὴ ἀρχαία κληρονομία πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ κίνητρον διὰ νέας πνευματικὰς ἐπιτυχίας, ἐνῶ ὁ τρόπος πού ἐδιδάσκετο συνετέλει μᾶλλον εἰς τὴν ἀποκοίμησιν τοῦ νέου. Ἔχω παραδείγματα μαθητῶν πού ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀραδιάζουσιν στίχους τοῦ Ὀμήρου χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν καὶ τὴν ἐννοίαν τῶν ἀπαραιμύλων στίχων. Ὁρθεῖ λοιπὸν ἡ διὰ μεταφράσεων ἀρχικὴ προσπέλασις πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ ἐπιτυχὴς ἢ παράφθοις τοῦ ἀρχαίου κειμένου ἐναντι τῆς μεταφράσεως.

Διηγετικὴ μέριμνα ὅλων πρέπει νὰ εἶναι νὰ καταστήσωμεν τὸν μαθητὴν ἱκανὸν νὰ προσοικειωθῇ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς νέας μεταρρυθμίσεως τοῦ ἄρθρου 8 τὴν ὅποian θεωρῶ ἀπαραίτητον καὶ ἐθνικῶς ἐπιβεβλημένην.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Τρικούπης ἔχει τὸν λόγον.

Κ. Τρικούπης. Κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά την τήρηση του χρόνου όπως γνωρίζετε είμαι ο πρώτος ο οποίος από την συζήτηση του πρώτου άρθρου έτήρησα το 5λεπτον. Όσον αφορά το συζητούμενον άρθρον είμαι υποχρεωμένος να σημειώσω ότι ή σημερινή συζήτηση παρετάθη επί πολυ και πολλοί εκ των κ.κ. συναδέλφων παρεσύρθησαν εις θέματα εκτός του συζητούμενου άρθρου εύρισκόμενα. "Άλλοι εξ αυτών εξήραν την Κυβέρνησιν και άλλοι έπετέθησαν κατ' αυτής. Αντί λοιπόν όλοι μαζί να προσπαθήσωμεν να βοηθήσωμεν διά να εξέλθω κατά τι το καλύτερον από την αίθουσαν αυτήν, συνέβη μερικοί συνάδελφοι της Συμπολιτεύσεως να έπιτεθούν εναντίον της ΕΡΕ, διά την δήθεν άδικον εκτόξευσιν κατηγοριών εναντίον της Κυβερνήσεως επί τη καταργήσει των αρχαίων από τα Γυμνάσια.

"Όσον αφορά κύριε Πρόεδρε, την μελέτην της αρχαίας γλώσσης πιστεύω ότι ούτε οί χθιστινοί ούτε οί σημερινοί μαθηταί έμαθαν αρχαία Έλληνικά. Αυτό δέν σημαίνει ότι πρέπει να τα καταργήσωμεν. Τό ίδιον συμβαίνει με πολλά άλλα μαθήματα, τό ίδιον συμβαίνει και με τας ξένας γλώσσας. "Όλοι γνωρίζομεν πως διδάσκονται σήμερα αι ξέναι γλώσσαι εις τα γυμνάσια και όμως ουδείς έσκέφθη ότι πρέπει να καταργηθούν. Αντιθέτως ή Κυβέρνησις εισηγεΐται την ενίσχυσιν της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών και λίαν όρθως. Η άδυναμία των μαθητών εις την εκμάθησιν της αρχαίας γλώσσης όφείλεται κατ' αρχήν εις τον έλλιπή και αναχρονιστικόν τρόπον διδασκαλίας και κατ' δεύτερον εις τό χαμηλόν μορφωτικόν και εκπαιδευτικόν επίπεδον του διδακτικού προσωπικού. Πιστεύω, ότι τα αρχαία Έλληνικά πρέπει να παραμείνουν και να διδάσκωνται από την πρώτην τάξιν των Γυμνασίων, ώστε να συνεχίζεται τό ταχύτερον δυνατόν ή άμεσως έπαφή με τό αρχαίον κείμενον.

"Όμως πιστεύω επίσης ότι πρέπει να εισαχθώ και ή μεταφρασσις. Άλλά ποία μεταφράσις; Η κατάλληλος μεταφράσις, ή δόκιμος, ή άπηλλαγμένη γλωσσικών ιδιοματισμών. Λέγω δέ ταύτα διότι φοβούμαι ότι δέν υπάρχουν επαρκείς δόκιμοι μεταφράσεις, και φοβούμαι μήπως συμβή αυτό τό όποιον έπείσημανεν ο συνάδελφος κ. Δυμπερης. Μήπως δηλαδή υπάρξουν μεταφράσεις που δέν θά εισαχθούν εις τά σχολεία και που θά χρειάζωνται ειδικόν λεξικόν διά να τας κατανοήσουν οί μαθηταί. Πιθανώς υπάρχουν μεταφράσεις λογοτεχνικά και ίσως είναι άξιόλογοι, αλλά είναι άπαράδεκτον θεάσαις να χρειάζεται ειδικόν γλωσσάριον διά να καταλάβουν οί μαθηταί την γλώσσαν, εις την όποιαν αι μεταφράσεις αύται έχουν γραφεί.

Δέν παρήλθον πολλά χρόνια που άφηκα τά θρανία. "Όμως έπειδή έζησα και εις τό έξωτερικόν εγνώρισα πως γίνεται εκεί ή διδασκαλία των αρχαίων Έλληνικών και έθαύμασα τον βαθμόν γνώσεως εις τον όποιον φθάνουν, όσοι έπιλέγουν την μάθησιν των. Εγνώρισα διευθυντήν ιδιαιτέρου γραφείου Γάλλου Υπουργού, ο οποίος εγνώριζε τά αρχαία ελληνικά θαυμάσια. Δέν γνωρίζω εάν ουδείς εξ ύμών ευχε να έχη γνωρίσει διευθυντήν ιδιαιτέρου γραφείου ιδιού μας Υπουργού που να γνωρίζη την αρχαίαν Έλληνικήν. Έδοκίμασα πράγματι αίσθημα μειονεκτικότητος αλλά και ταυτοχρόνως αίσθημα ικανοποίησεως όταν διά των Έλληνικών εφημερίδων που του έδωσα του απέδειξα την συνέχειαν της Έλληνικής γλώσσης και την συνέχειαν της φυλής μας, διά την όποιαν όλοι είμεθα υπερήφανοι.

Κύριε Πρόεδρε, εκφράζω τας έπιφυλάξεις μου διά τό άρθρον 8 του σχεδίου Ν.Δ. Φοβούμαι ότι ο έπιδικώμενος υπό του κ. Υπουργού σκοπός δέν πρόκειται να πραγματοποιηθώ, και πιστεύω ότι ο μόνος αποτελεσματικός τρόπος ώστε να μάθω ή μαθητής αρχαία Έλληνικά είναι ή βελτίωσις του συστήματος διδασκαλίας των και όχι ή άφαίρεσις ώρων διδασκαλίας από τά αρχαία Έλληνικά.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. "Ο κ. Γουδελης έχει τον λόγον.

Σ. Γουδελης. Κύριε Πρόεδρε, συγχαίρω τον κ. Υπουργόν διότι είναι ο άκατάβλητος υποστηρικτής του σχεδίου Ν. Δ)τος που ένσαρκώνει τό πνεύμα του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως και μεγάλου Αρχηγού μας διά την Παιδείαν. Πράγματι διά του σχεδίου Ν. Δ. δίδεται ή δυνατότης εις τά άγροτόπαιδα που είναι καταδικασμένα εις τά βουνά να μορφωθούν και να εκσυγχρονίσω κατ' αυτόν τον τρόπον τά έπαγγέλματα,

ιδίαι εις τον τομέα της γεωργίας, ή όποία σήμεραν είναι μία μικρά έπιστήμη. "Ο γεωργός πρέπει να έχη γνώσεις γεωπόνου και νοσοκόμου και κτηνιάτρου και χημικού και μηχανικού και λογιστού. Διότι έτσι εξελίσσεται σήμερα ή γεωργία.

Πέραν αυτών, ήκουσα επίσης με εύχαρίστησιν όλα τά καλά λόγια των κυρίων συναδέλφων, όπου και εγώ σαν αγρότης πραγματικά, διατηρώ βαθειά εις την ψυχήν μου τας παραδόσεις τας Έλληνοχριστιανικάς. Χαίρω διότι διά του σχεδίου Ν. Δ. αυτού λαμβάνονται μέτρα μορφώσεως των παιδιών μας τά όποια θά μάθουν τον πλουτον της Έλληνικής ιστορίας, τό μεγαλείον του Έλληνικού πνεύματος, την αρχαίαν ήμων ιστορίαν, την όποιαν όλοι οί ξένοι γνωρίζουν πλην ήμων.

Ός προς την θρησκείαν μας, ή θεωρία αυτή ή χριστιανική είναι εκείνη ή όποία είναι κτήμα του Έλληνικού Λαού και είναι αυτή ή ώραία θεωρία εις την όποιαν όποιος πιστεύει ως οικογένεια, είναι ο εύτυχέστερος άνθρωπος και ως σύνολον συντελεί εις την πνευματικήν ανόρθωσιν του έθνους μας. Επί τη εύκαιρία άπαντώ εις όσα ο συνάδελφος κ. Εφραιμίδης ειπε περί πεπαλαιωμένων έποχών και θεωριών, ότι με την θεωρίαν αυτήν τό Έλληνικόν πνεύμα, ο Έλληνικός λαός εις τό διάστημα αυτών των 150 ετών που υπηνίχθη ο κ. Εφραιμίδης κατόρθωσε να συντρίψη και να κατακτήσῃ βαρβάρους μέσα εις τά βάθη της Ασίας, της Θράκης και των νησιών μας. Εκεί συνδεόμενοι με τό πνεύμα αυτό επέτυχαν με κερδίσουν την έλευθερίαν και τον θρίαμβον και να επιτύχωμεν θαύματα τεράστια τά όποια άνεγνώρισαν όλοι οί ξένοι λαοί. Τό πνεύμα τό Χριστιανικόν είναι πνεύμα Σοσιαλιστικόν, τό όποιον παρεδέχθη και αυτός ούτος ο πρό ήμερών αποθανών κομμουνιστής ήγέτης της Ιταλίας Τολιάτι. Επίσης ο πρωθυπουργός της Σοβιετικής Ένώσεως κ. Κρούσεφ, ειπεν εις ένα τραπέζι που είχαν εις ξένους έπιστήμονας, ότι συμφωνεί άπολύτως με τό Εύαγγέλιον, αλλά δέν συμφωνεί με αυτό τό όποιον λέγει, ότι εάν σε ραπίσουν εις τό έν μάγουλο να δεχθής να σε ραπίσουν και εις τό άλλο. Αυτό ειπεν ότι δέν τό δέχεται. Ασφαλώς και αυτό δέν τό δέχομαι και εγώ, ούτε ο Έλληνικός Λαός θά δεχθώ να δέχεται ραπίσματα και να μη άμύνεται και να μη ανταποδίδη ταύτα, όπως τουτο τό απέδειξε πάντοτε εις τούς πολέμους.

Κύριε Υπουργέ, κόμω μίαν εκκλησίαν προς ύμας σχετικώς με την επικρατούσαν εξέλιξιν εις την ύπαιθρον. Οί διάφοροι χοροί και τά μοντέρνα τραγούδια προσπαθούν και αυτήν την ύπαιθρον να υποδουλώσουν με τον μοντερνισμόν, με αποτέλεσμα τά γνήσια Έλληνικά μας τραγούδια να μη άκούωνται. Πρέπει κ. Υπουργέ, να καταβάλωμεν πάσαν δυνατόν προσπάθειαν διά να σώσωμεν τον κόσμον της ύπαιθρου από την μεταστροφήν. Δι' αυτό λέγω ότι πρέπει να προστεθώ τό έξής εις τό σημείον που αναφέρεται εις την Ωδικήν και την Γυμναστικήν, δηλαδή να προστεθώ α' Ωδικήν, Γυμναστικήν και Έλληνικοί χοροί. Μόνον έτσι θά δώσωμεν πνοήν και θά διατηρήσωμεν την ώραίαν Έλληνικήν παράδοσιν.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. "Ο κ. Μιχαηλίδης έχει τον λόγον.

Τ. Μιχαηλίδης. Κύριε Πρόεδρε, τό κυρίως έπιδικον θέμα είναι τό θέμα της διδασκαλίας της Αρχαίας Έλληνικής γλώσσης. "Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και ο κ. Υφυπουργός της Παιδείας ως αίτιολογικόν της περικοπής της διδασκαλίας των Αρχαίων Έλληνικών, πρόσβαλον τό ότι σήμεραν οί απόφοιτοι των Γυμνασίων δέν γνωρίζουν την Αρχαίαν Έλληνικήν γλώσσαν. Υπάρχει όμως μία άλλη αρχή. Όταν κανείς αποδέχεται μίαν κληρονομίαν είναι πιθανόν να έπωφεληται και των αγαθών που του προσπορίζει ή κληρονομία αυτή και παράλληλα είναι υποχρεωμένος να δεχθώ και τά χρέη της κληρονομίας αυτής. Εάν παίρνετε ως παθητικόν την κληρονομίαν αυτήν τότε άπαρνέσθε την γλώσσαν την όποιαν μας άφησαν οί πρόγονοί μας. Δέν είναι δυνατόν οί μαθηταί εντός 3 ετών να μάθουν την Αρχαίαν Έλληνικήν γλώσσαν, όταν μάλιστα εντός 6 ετών δέν κατόρθωνον να την εκμάθουν. Έκείνο τό όποιον συνετέλεσεν εις την μη εκμάθησιν της Αρχαίας Έλληνικής γλώσσης κατ' τό παρελθόν ήτο ή πλημμελής διδασκαλία αυτής. Αυτό τό όποιον έπεκαλέσθη διά τά Αρχαία Έλληνικά, δέν ισχύει μόνον δι' αυτά, αλλά και δι' όλα τά άλλα μαθήματα τά όποια,

πράγματι, διδάσκονται πλημμελώς. Είναι ἀπαράδεκτον νὰ ἔχωμεν ἀποφοίτους διδασκαλείων καὶ νὰ μὴν ξεύρουν τί γράφουν. Εἰς πλείστας περιπτώσεις αὐτοὶ γράφουν χειρότερα καὶ ἀπὸ ἀποφοίτους τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. Δι' αὐτό, κύριε Ὑπουργέ, παρακαλῶ μὴ ἐπιμένετε καὶ μὴ ἀφήνετε τοὺς Ἑλληνοπαίδας μὲ τὸ παράπονο ὅτι θὰ ὑπολείπονται εἰς τὸ θέμα τῆς ἐκμάθησιν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῶν ξένων. Φροντίσατε, κύριε Ὑπουργέ, διὰ τοῦ νομοσχεδίου σας νὰ ἐκμάθουν καλύτερα τὰ Ἑλληνοπούλα τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παράλληλα ἄς διαβάξουν καὶ μεταφράσεις. Οἱ ξένοι ἔχουν τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὡς Διεθνῆ γλῶσσαν εἰς τοὺς κύκλους τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ δικαιολογεῖται ἡμεῖς Ἑλλήνες νὰ τὴν καταργήσωμεν;

Πρόεδρος. Ὁ κ. Παπαϊωάννου ἔχει τὸν λόγον.

Α. Παπαϊωάννου. Κύριε Πρόεδρε, διερωτήθην ἐπιμόνως ἀκούων ὁμιλοῦντας πολλοὺς ἐκ τῶν κυρίων συναδέλφων, μετὰ φανατισμοῦ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ προσέγγισις πρὸς τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ μόνον μὲ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἐὰν πράγματι πιστεύουν εἰς τὴν ἀκρήρυξιν τῶν αὐτῶν.

Νομίζω, ὅτι τὴν ἀποψίν των αὐτὴν δὲν τὴν ὑποστηρίζουν μετὰ σοβαρότητος. Διότι μὲ τὴν λογικὴν των αὐτὴν θὰ ἔπρεπε νὰ στερεθῶμεν τῆς γνώσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὅλων τῶν συγχρόνων ξένων κρατῶν, τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμεν τὴν γλῶσσαν. Φρονῶ δέ, ὅτι δύο παραδείγματα συγκρινόμενα πρὸς ἀλλήλα εἶναι δυνατόν νὰ δώσουν τὴν ἀπάντησιν ὑπὲρ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ ὅτι ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα ἐδιδάσκετο ἕως τώρα, σύμφωνα μὲ τὸ κρατοῦν σύστημα ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὰ Γυμνάσια, χωρὶς νὰ κατορθώνεται μέσα εἰς τὰ 6 ἔτη τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Μὲ συνέπειαν νὰ μὴν κατορθώνεται ἀπὸ τοὺς μαθητὰς νὰ γνωστῇ καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἀρχαίου μας πολιτισμοῦ. Πρέπει νὰ ἀχθῶμεν, λοιπόν, εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἀποτυχημένη καὶ πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ.

Τὸ ἕτερον παράδειγμα εἶναι ὅτι ὑπάρχουν Ξένοι, οἱ ὁποῖοι ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἑλληνας, γνωρίζουν πολλὰς ἀρετὰς καλὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Αὐτοί, δὲν εἶναι παράδοξον, διότι ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα διδάσκεται μία ξένη γλῶσσα καὶ ἐκμανθάνεται πλήρως τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν διδασκόμενην εἰς τὴν ξένην, ὡς ξένην γλῶσσαν.

Νομίζω, κ. Πρόεδρε, ὅτι διὰ τοῦ ἀρθροῦ 8 τοῦ συζητουμένου σχεδίου Ν. Δ. ἐπιτυγχάνεται ὅπως οἱ Ἑλληνοπαῖδες γνωρίσουν κατὰ σειρὰν ἰκανότητος καὶ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν εἰς τὸ Δημοτικὸν καὶ τὴν καθαρεύουσαν, ἡ ὁποία θὰ διδάσκεται εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχαίαν, ἡ ὁποία θὰ διδάσκεται καὶ εἰς τὸ Λύκειον. Καὶ δὲν νομίζω, ὅτι ἀποτελεῖ ἀντίφασιν τὸ ὅτι κάποιον πρῶτον προσπέλασιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τῶν μεταφράσεων εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ κατόπιν διδάσκωμεν αὐτὴν ὡς καθαρῶς ἀρχαίαν γλῶσσαν πλέον εἰς τὸ Λύκειον. Δὲν νομίζω, δηλαδή, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν Γυμνασίων, πρῶτον τὴν προσπέλασιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ μετὰ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν Λυκείων τὴν ἐκμάθησιν τῆς Γραμματικῆς καὶ τῆς Συντάξεως τοῦ ἀρχαίου ἁπτικοῦ λόγου. Ὡς πρὸς ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι θὰ συνεχίσουν τὰς σπουδὰς των εἰς τὸ Λύκειον θὰ ὑπάρχῃ πλέον ἡ συνήθεια καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀρχαίους συγγραφείς, ὥστε νὰ συνεχίσουν διὰ μεταφράσεων τὰς σπουδὰς των καὶ αὐτοδιδασκόμενοι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γνώσεως ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀρχαίων συγγραμμάτων.

Ἐπίσης, νομίζω, ὅτι θὰ πρέπει ὁ κ. Ὑπουργός, κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν Βασιλικῶν Διαταγμάτων νὰ προβλέψῃ ὅπως ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ νὰ καταστῇ ὄργανον προσιτὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ γνωρίσωμεν δι' αὐτῆς καὶ εἰς βάθος καὶ εἰς τὴν ἑκτασιν τὸ ἀρχαιοελληνικὸν πνεῦμα νὰ δεχθῇ ὡς αὐτοτελὲς μάθημα τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας γλώσσης παραλλήλως πρὸς τὰ κείμενα ἐν Νεοελληνικῇ μεταφράσει. Οὕτω μέσα εἰς τὰς 900 καὶ πλέον ὥρας, πού θὰ διδάσκονται τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά εἰς τὰ Λύκεια, θὰ κατακτήσωμεν τὸν

πνευματικὸν πολιτισμὸν τῶν ἀρχαίων μας προγόνων. Ὑποθέτω, ὅτι ἀξίζουσι συγχαρητήρια εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι δι' αὐτῆς τῆς διατάξεως ἐπιτυγχάνει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἑλληνοπαίδας καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸν τύπον. Εἰς ὁρισμένα ἄρθρα τοῦ νημοθετήματος θεδαιῶς πρέπει νὰ γίνουν δεκταὶ ὁρισμέναι τροπολογίαι. Τὸ ἄρθρον, ὅμως 8 ἔχει τοιαύτην ἀρτιότητα, ὥστε οὐδεμία τροπολογία πρέπει νὰ χωρήσῃ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ψηφισθῇ ὡς ἔχει, διότι ὑπηρετεῖ τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχει τεθῇ.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Βογιατζῆς ἐζήτησε νὰ δευτερολογήσῃ.

Γ. Βογιατζῆς. Δύο λόγια μόνον, κ. Πρόεδρε. Κύριε Ὑπουργέ, εἰς τὴν παρ. 1, ἐδάφ. β' τοῦ ἀρθροῦ 8, λέγεται ὅτι μετὰξὺ τῶν σκοπῶν τοῦ Γυμνασίου εἶναι καὶ ἡ καθοδήγησις τῶν μαθητῶν μὲ σκοπὸν νὰ προσπελάσουν οὗτοι τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην του καὶ νὰ γνωρίσουν σοβαρὰ ἔργα τῆς νέας Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς. Ἐπισημαίνω ἐδῶ, κ. Ὑπουργέ, ὅτι ἀπουσιάζει παντελῶς ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμός, ἡ μεγάλη αὕτη περίοδος τοῦ γένους, διὰ τὴν ὁποῖαν νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεταί λόγος. Αὐτὰ μόνον.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἐφραμιδῆς ἔχει τὸν λόγον.

Β. Ἐφραμιδῆς. Κύριε Πρόεδρε, οἱ συναδέλφοι τόσον τῆς Ε.Κ. ὅσον καὶ τῆς Ε.Ρ.Ε. κατὰ τὰς ἀγορεύσεις των, ἀνεφέρθησαν εἰς ἰδικὰς μας ἀπόψεις, τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἀπέδωσαν ὅπως ἡμεῖς τὰς ἀνεπτύξαμεν. Δὲν νομίζω ὅτι ἠθέλησαν νὰ τὰς παραγνωρίσουν, ἀλλὰ μᾶς ἀπέδωσαν πράγματα τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ὄχι μόνον δὲν εἰπομεν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀποκρούσαμεν. Ὁ κ. Ἐλαφρός, ἐλαφρότερον πῶς, ἄλλος συνάδελφος ὁμότερον — τὸ ἐλαφρότερον τὸ λέγω ἀπὸ τῆς μορφῆς τῆς ἐλαφρᾶς κοιτικῆς — καὶ ὁ κ. Κασσιμάτης μὲ φράσεις σὰν τὸ «κολοκύθια στὸ πάτερον» — ἐδῶ παρέλειψε τὴν ρίγανιν, ἡ ὁποία συνήθως σερβίρεται μὲ τὰ κολοκύθια — μᾶς ἀπέδωσαν ἀντίθετα ἐκείνων πού εἶπαμεν. Ἡμεῖς ἐπεσημάνσαμεν τὸ κατάντημα τῆς Παιδείας καὶ τὰ ἀρνητικὰ τῆς σπουδῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐλευθέρου βίου. Οἱ κ.κ. τῆς Ε.Ρ.Ε. καὶ τῆς Ε.Κ. εἶπαν πῶς κατακρίνετε ἀφοῦ μὲ αὐτὴν τὴν παιδείαν τὸ ἔθνος εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἠγωνίσθη καὶ ἐδοξάσθη; Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὰ 150 χρόνια διεξήγαγε τεράστιον ἀγῶνα καὶ εἶχε καὶ ἐπιτυχίας. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ὅμως δὲν συνάγονται ἐπιγενηματα ὑπὲρ τῆς παιδείας. Διότι τότε, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κυρίους, νομίζουν ὅτι ἡ παιδεία συνέβαλεν ἀποσπαστικῶς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν, θεωροῦν ὅτι τὰ κατ' αὐτὴν ἔγουν καλῶς καὶ πρέπει νὰ καταψηφίσουν τὸ σχέδιον Ν. Δ. Ἡ ἰδική μας ἀποψις εἶναι ὅτι ἐπιβάλλεται ριζικώτερα μεταρρυθμίσεις ἥτις μάλιστα μὲ τὴν ἐπιγειοσηματολογίαν των ἔοικε εἰς πλήρη ἀντίθεσιν μὲ τὴν Κυβερνήσιν, ἡ ὁποία διὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. κορυφαίως καταδικάζει τὰ ἰσχύοντα εἰς τὴν παιδείαν καὶ δι' αὐτὸ τὰ μεταρρυθμίζει. Βλέπετε, εἴμεθα ριζοσπαστικώτεροι, διότι δὲν ἀνήκομεν εἰς τὴν Ριζοσπαστικὴν Ἐνωσιν!

Γ. Λύγνος. Δάσκαλε πού διδάσκες.

Πρόεδρος. Δὲν εἶναι ὦρα διὰ διακοπᾶς.

Β. Ἐφραμιδῆς. Κύριε Πρόεδρε, γίνεται μία προσπάθεια νὰ ἐμφανισθῇ ὅτι τάτις μας εἶναι νὰ ἐκμηδενισθῇ τὸ μάθημα τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Προβλεπεται περὶ παραποιήσεως. Διότι ἀντιθέτως ἡμεῖς ὑποδεικνύομεν καλλίτερον τρόπον ἐκμάθησώς της. Ἡ Κυβερνήσις διὰ τοῦ συζητουμένου σχεδίου Ν. Δ. νομίζει ὅτι ποσοθεοὶ καλλιτέραν ἐξυποθέτουν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν.

Ἡ Ε.Ρ.Ε. διὰ τῆς στάσεώς της, ἐπιμένει νὰ μενῶμεν εἰς τὰ κείμενα. Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι πρέπει νὰ εὐρεθῇ τελειότερος τρόπος. Θὰ παρακάλουν λοιπὸν ὅπως, εἰς τὴν προσπάθειάν μας αὐτὴν, συνεννοούμεθα καὶ νὰ μὴ παρανοοῦμεθα ἀπὸ τοὺς κυρίους συναδέλφους.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Νικολαΐδης, ἔνι τὸν λόγον.

Σ. Νικολαΐδης. Κύριε Πρόεδρε, δὲν θὰ ἐμπλακῶ εἰς τὴν γλωσσικὴν θέαν. Εἶμαι δημοτικιστὴς καὶ δὲν πιστεύω εἰς τὴν διγλωσσίαν, ἡ ὁποία τόσον ταλαινύζεται αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὴν αἰθούσαν αὐτὴν, διὰ τὸν λόγον ὅτι μία μόνον

γλώσσα υπάρχει. Ός προς τους αρχαίους συγγραφείς, φρονώ ότι δεν έχει τόσην σημασίαν ο χρόνος, όσον και κυρίως ο τρόπος της διδασκαλίας των, και το παιδί δεν θά φθάση ποτέ εις την γνώσιν του αρχαίου μεγαλείου, αν δεν αλλάξη ο τρόπος αυτός. Είναι γεγονός ότι μετετρέψαμεν την Γραμματικήν και το Συντακτικόν διά την μάθησιν της αρχαίας Έλληνικής γλώσσης εις σκοπόν, ενώ δεν είναι είμη το μέσον της εκμάθησώς της.

Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι δεν θά έπρεπε να συζητούμεν και αυτόν τον διαχωρισμόν των μαθημάτων εις πρωτεύοντα και δευτερεύοντα, βασικά και μή, δημιουργούντες κατ' αυτόν τον τρόπον εις τον μαθητήν την νοστροπίαν ότι πρέπει άλλα εν των μαθημάτων να προσέξη περισσότερο και άλλα ολιγώτερον. Τα μαθήματα όλα έχουν την ίδιαν σημασίαν. Πάντως εκείνο το όποιον θά πρέπει να τονισθί είναι ότι και τα θρησκευτικά είναι μάθημα πρωτεύον και να μη το τοποθετούμεν χαμηλότερα από τας ξένας γλώσσας. Πρέπει, κ. Υπουργέ, να καταργήσετε την διάκρισιν των μαθημάτων εις βασικά και μή, αν θέλετε να επιτύχετε εις τους διδακτικούς στόχους σας. Η όλα τα μαθήματα θά τα θεωρήσετε χρήσιμα και απαραίτητα, ή να καταργήσετε αυτά που θεωρείτε ως μη πρωτεύοντα και βασικά, πράγμα παράλογον.

Αναφορικώς με τους Λυκειάρχας και τους Γυμνασιάρχας, έφ' όσον ή Μέση Εκπαίδευσις όρίζεται εις δύο κύκλους διά του παρόντος ν. δ., ο κ. Υπουργός θεθείως θά έχη υπ' όψιν του τον τρόπον της διαβαθμίσεως και ονομασίας των Διευθυντών των Σχολών αυτών.

Θέλω, κύριοι συνάδελφοι, να τονίσω προς όλους ότι το Ν. Δ. τέμνει την βασικήν εκπαιδευτικήν γραμμήν της γενικής επιδοκιμασίας, τόσον ώστε οιαδήποτε άλλη Κυβερνήσεως — ή όποία δεν είναι δυνατόν να είναι σύντομος, ως εύελπιστούν τινές — δεν είναι δυνατόν να κρημνίση αυτό το σχέδιον Ν. Δ., διότι έχει συγκινήσει τα μέγιστα τον λαόν μας ως εκπαιδευτικόν άλμα.

Παράκλησίς μου είναι όπως ψηφισθί το άρθρον από όλας τας πτέρυγας της Έπιτροπής, έπειδή διά του άρθρου αυτού μεταφερόμεθα από μιας εις άλλην περίοδον μαθήσεως των πρώτων έγκυκλίων γραμμάτων. Άλλά πολύ φοβούμαι ότι πάσα αντίθεσις δεν προέρχεται από αγάπην προς την εκπαίδευσιν, αλλά από πολιτικήν σκοπιμότητα.

Πρόεδρος. Ο κ. Τσαπάρας, έχει τον λόγον.

Σ. Τσαπάρας. Δεν υπάρχει, κ. Πρόεδρε, πλέον ώλοκληρωμένον, πλέον συντονισμένον άρθρον, από το υπό κρίσιν, το όποιον είναι απολύτως έναρμονισμένον με το σύνολον του σχεδίου Ν. Δ. και με το παρελθόν. Έχω την γνώμην ότι κάθε απόφοιτος του Γυμνασίου — και δεν πιστεύω να υπάρχη ούδεις εις την αίθουσαν αυτήν που να μη έχη αυτήν την μόρφωσιν — αισθάνεται ότι το άρθρον αυτό είναι απολύτως ώλοκληρωμένον. Διά τον λόγον αυτόν είμαι βέβαιος διά την υπό όλων των πτερύγων της Βουλής, επιψήφισίν του.

Πρόεδρος. Ο κ. Τσαπάρας επέθεσε τον στέφανον επί της συζητήσεως του άρθρου και του σχεδίου Ν. Δ. Ο κ. Υπουργός της Παιδείας έχει τον λόγον.

Α. Ακρίτας (Υφυπ. Έθν. Παιδείας). Κύριοι συνάδελφοι, είχα πρό ήμερών προμαντεύσει, ότι θά διαχειμάσωμεν εις την Βουλήν όμολογώ ότι θά ήθελον να διαχειμάσωμεν, κατὰ στάδια, λόγω του γεγονότος ότι έχομεν φόρτον εργασίας και έπομένως θά έχω συχνά την ευκαιρίαν να εμφανίζωμαι ενώπιον του Σώματος. Θά παρεκάλουν μετά την επιψήφισιν αυτού του τόσον επιδίκου άρθρου περί γλώσσης, να επιταχύνωμεν την διαδικασίαν, όσον αφορά την ψήφισιν του ειδικού τούτου νομοθετήματος. Θά προσπαθήσω να είμαι κατὰ το δυνατόν σύντομος, συντομώτατος, παρά το γεγονός ότι ήκουσα διάφορους απόψεις επί 4 συνεχείς ώρας, έν σχέσει με την ιδιότητα και την αξίαν του τόσον επιδίκου αυτού άρθρου. Ηθέλα να είπω προτού να άπαντήτω εις τον κ. Κασσιμάτην, ότι προσπάθεια της Δημοκρατίας είναι να δώση τα αγαθά της παιδείας και να εισαγάγη τον πολίτην εις όλας τας αξίας του πολιτισμού, όχι μόνον του Έλληνικού πολιτισμού, αλλά του παγκοσμίου πολιτισμού και του ανθρώπινου πολιτισμού εις ό-

λόκληρον τον Έλληνικόν λαόν. Αναμφιβόλως, αυτό είναι το ιδεώδες της Δημοκρατίας και άκριδώς προς αυτήν την κατεύθυνσιν κινείται το σύνολον του Έλληνικού λαού με την νεολαίαν επί κεφαλής, με όλους ήμας, αναλόγως προς την εισφοράν έκάστου και την πολιτικήν εισφοράν και την δημιουργικήν εργασίαν καθενός απ' την γενιά μας.

Βέβαιον είναι ότι ο έλληνικός λαός έπροχώρησε προς την κατάντησιν του υπερτάτου αγαθού της παιδείας και υπό την έννοιαν, ότι θέλει να κατακτήση το σύνολον να εισέλθη εις τας μεγάλας αυτές πολιτιστικές αξίας, βάσις και έπιστέγασμα των όποιων είναι αι έλληνικαί αξίαι αι όποιαι μας έχουν κληροδοτηθί από 3.500 χρόνια. Υπό την έννοιαν αυτήν χαιρετίζομεν αυτό το μεγάλο έθμα, ότι μετακινούμεν το παιδί από το δημοτικόν σχολείον εις το Γυμνάσιον, αυτό είναι το μέγιστον έθμα που κάμομεν προς την κατάντησιν αυτού του ύψιστου αγαθού και θά είμεθα όλοι εύτυχείς — ως έλπίζομεν — όταν ήμεις οι ίδιοι εις την αίθουσαν αυτήν μετά πάροδον ολίγου χρόνου, τα 9 χρόνια της υποχρεωτικής παιδείας, να τα κάμωμεν 12, ώστε να εισέλθη το σύνολον του έλληνικού λαού εις αυτήν την άκροτάτην καταφυγήν των πολιτιστικών αξιών του έλληνισμού. Κατά την ώραν αυτήν απλούστατα ιεραρχούμεν τας εκπαιδευτικές και μορφωτικές ανάγκας μέσα εις αυτό το πλαίσιον το όποιον σήμερα τίθεται υπό την κρίσιν του Σώματος, πώς; Διότι εις το Γυμνάσιον δηλαδή το νέου τύπου, αυτότελους τύπου σχολείον, το όποιον αποτελεί έπιστέγασμα της υποχρεωτικής εκπαιδεύσεως των 6 ετών, διότι μη κάμωμεν πλέον σύγχυσιν ότι από τα 6 χρόνια του δημοτικού φεύγει το παιδί χωρίς να γνωρίζη απολύτως τίποτε, από το δημοτικόν σχολείον φεύγει το παιδί χωρίς να γνωρίζη ούτε την δημοτικήν ούτε την καθαρεύουσιν, αυτήν την στιγμήν με το σύνολον του νομοθετήματος, ο απόφοιτος από το γυμνάσιον γνωρίζει και την δημοτικήν και την καθαρεύουσιν. Και άπαντώ εις την άριστεράν εις την προκειμένην περίπτωσιν, ότι θά εισέρχεται και εις τας πηγάς του αρχαίου αττικού λόγου. Δεν ζημιώνει τον μαθητήν να ένημερωθί επί της ιστορικής εξέλιξεως της μεγαλυτέρας πολιτιστικής και πνευματικής αξίας του έλληνισμού, δηλαδή της έλληνικής γλώσσης, υπό την έννοιαν αυτήν δεν τον ζημιώνει, αντιθέτως του δημιουργεί ένα αίσθημα έθνικής υπερηφανείας και αν θέλετε στερεώνει επί στερεωτέρων βάσεων το γλωσσικόν όργανον.

Α. Λυμπέρης. Μίαν γλώσσαν να μάθουν τα παιδιά, όχι δύο, μίαν ενιαίαν.

Α. Ακρίτας (Υφυπ. Παιδείας). Με συγχωρείτε κ. Λυμπέρη, διότι εάν αρχίσωμεν μίαν διαλογικήν συζήτησιν. ή διαλογική συζήτησις είναι αναπόφευκτος και δεν θά τελειώσωμεν ποτέ, ενώ κάποτε πρέπει να τελειώσωμεν.

Αναμφισβητήτως μίαν γλώσσαν πρέπει να μάθουν, την γλώσσαν την Έλληνικήν ή όποία έχει αυτό το προνόμιον των εξαίρέσεων, είναι τιμητικόν προνόμιον, ότι έχομεν μίαν γλώσσαν με πολλές λέξεις, με πολλούς συντακτικούς τύπους, είναι ή μεγάλη μας αξία άέναντι όλων των λαών. Έπρεπε να έντρεπώμεθα αν είχαμεν γλώσσαν με ολίγην γραμματικήν και ολίγον συντακτικόν και χωρίς εξαίρέσεις, αυτό είναι το προνόμιον της Έλληνικής γλώσσης, ότι είμεθα πλουσιώτατοι από απόψεως γλωσσικής παρακαταθήκης και γλωσσικού αποθέματος. Είμαι εύτυχής, εύτυχέστατος, διότι εις την αίθουσαν αυτήν δεν είχαν δηλώσεις οι γλωσσικοί δεινόσαυροι, οι εκπαιδευτικοί δεινόσαυροι οι όποιοι έταλαιπώρησαν τον τελευταίον καιρόν τον Έλληνικόν λαόν από τας στήλας των έφημερίδων. Υπήρξε μία εκδήλωσις ενός γλωσσικού γλωσσομυταρισμού από τας στήλας ώρισμένων έφημερίδων, είχομεν κατηγορηθί οι πάντες, διότι εύτυχώς επί του θέματος και της γλώσσης και επί πολλών άλλων φράγματα δεν υπήρξαν στεγανά εις την αίθουσαν αυτήν. Και από τον κ. Τσάτσον και τον άρχηγόν της ΕΡΕ και από πολλούς άλλους αξιολόγους ρήτορας της ΕΡΕ μέχρι και της άριστερας, υπήρξε πολλές φορές κακότης γνωμών και είναι ή πρώτη φορά που εις το Έλληνικόν Κοινοβούλιον επί τόσον βασικού θέματος διεπιστώθη κατὰ την συζήτησιν ταυτότης απόψεων, αλλά έν πάση περιπτώσει ποτέ δεν υπήρξε τόση μεγάλη διαφορά, διαφορά εκδήλωθείσα εκτός της αίθούσης, το όποιον σημαίνει, ότι

οι εκτός τῆς αἰθούσης κινούμενοι εὐρίσκονται εἰς ἐντελὲς διαφορετικὸν κλίμα. Ὅλοι ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἔχομεν τὴν τιμὴν καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἐκπροσωποῦμεν τὸν λαόν, ἔχομεν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν εὐδύνῃν καὶ τὸ προνόμιον νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εἰς τὴν δεδομένην ἱστορικὴν ὥραν ἐκφράζομεν κατὰ τρόπον γνησιώτατον καὶ τὰς γενικωτέρας ἐκπαιδευτικὰς καὶ τὰς ἄλλας κοινωνικὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου μας.

ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν κ. Ἑφραιμίδην, ὅτι ἡ Ε.Κ. καὶ τὸ νομοθέτημα εἰς τὸν τομέα εἰδικῶς περὶ ὁργανώσεως τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, δὲν ὑπέστη οὔτε ὑφίσταται ἰδεολογικὰς πιέσεις, εἰς κανένα τομέα δὲν ὑφίστανται ἰδεολογικαὶ πιέσεις, ἂν ἐξεχώρησα μίαν ὥραν ἐπὶ πλέον, τὸ ἔκαμα διότι ἔκρινα ὅτι ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται τρεῖς ὥρας εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ ἀρχομένης τῆς συζητήσεως, εἶπον ὅτι δέχομαι νὰ διδάσκωνται τρεῖς ὥρας. Τὸ ἐστάθμισα αὐτὸ ἐν πεποιθήσει, ὅτι ὁ ἀπόφοιτος τῶν 9 ἐτῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πλησιάζει τὸ ἀρχαῖον κείμενον, πότε; Ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνημερωθῇ καὶ μὲ τὰς μεταφράσεις καὶ ἀρχίζει πλέον νὰ πλησιάζῃ αὐτὸν τὸν θαυμαστόν, τὸν ἀνεπανάληπτον κόσμον τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, διότι περὶ αὐτοῦ πρόκειται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀνεκάλυψαν αὐτὸ τὸ θαῦμα τοῦ πεζοῦ καὶ ἐντέχνου λόγου. ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, λοιπόν, τὸν προσεγγίζομεν καὶ τὸν προσεγγίζομεν διὰ τῶν μεταφράσεων.

Δὲν θὰ ἀναφερθῶ εἰς γνώμας ἀντιθέτους. Ὁ κ. Κασιμάτης εἶχε τονίσει, νομίζω, ὅτι εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὰς μεταφράσεις. Βεβαίως, ἐὰν ἔχομεν οἱ πάντες τὴν δυνατότητα νὰ ἐπικοινωνοῦμεν μὲ ὅλα τὰ κείμενα εἰς τὸ πρωτότυπον, ἀναμφισβητήτως ὅσοι ἔχουν ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀξίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τῆς διατυπώσεως γνωρίζουν τί εὐτυχία ἀνεπανάληπτος εἶναι νὰ ἡμπορῇ νὰ προσεγγίσῃ κανεὶς τὸ πρωτότυπον εἴτε ἀγγλικὸν εἴτε γαλλικὸν εἴτε γερμανικὸν εἴτε ρωσσικόν, ἀλλὰ οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ προσεγγίσῃ παρὰ ἐλάχιστοι εὐτυχεῖς ἄνθρωποι. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε οἱ Ἀγγλοὶ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Σαίξπηρ, οὔτε οἱ Ἀγγλοὶ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Τσάουσεν. Εἶναι ὑποχρεωμένοι ἀκόμη νὰ μεταφράζωσιν τὸν ἴδιον τὸν Τσάουσεν, δηλαδὴ κείμενα πρὸ 4, 5 αἰώνων, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ μεταφράζωσιν τοὺς ἰδίους τοὺς Ἀγγλοὺς, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς προσεγγίσουν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἦτο ἀδιαμόρφωτον. Τὸ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐγνωρίζαμεν ρωσσικά, δὲν ἐσήμαινε ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς εἶχον χάσει αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὰ μεγάλα ἔργα τῶν ρώσων πεζογράφων, τὰ ὁποῖα μᾶς παρηκολοῦθουν εἰς τὴν νεότητά καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς παρακολουθοῦν καὶ σήμερον εἰς τὰς ὥρας τῆς πνευματικῆς μας σχολῆς.

Θέλω νὰ εἶπω, ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως μεταφράσεως καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Κασιμάτης, εἶχε τονίσει, εἶμαι βέβαιος, σήμερον τὸ διαψεύδει, εἰς τὸ ἀπόσπασμα τῆς εἰσηγήσεώς του, τὸ ὁποῖον εἶναι δημοσιευμένον, τῆς πρώτης Συνελεύσεως τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τοῦ θέματος «ὁ ρόλος τῶν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων», εἶχε τονίσει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ὁ κ. Κασιμάτης ἐπιθυμῇ νὰ διευκρινίσῃ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του, ἕνας κλασσικὸς πολιτισμὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κατακτηθῇ εἰς τὴν γλώσσαν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν». Εἶναι πιθανὸν νὰ μὴ ἀπεδόθῃ ἐπακριβῶς τὸ κείμενον. Εἶναι πιθανὸν νὰ ἀπεδόθῃ ἐπακριβῶς ἡ σκέψις σας, κ. Κασιμάτη, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ νὰ κατακτηθῇ πλήρως εἶναι δυνατόν....

Γ. Κασιμάτης. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε μίαν διακοπὴν, κ. Πρόεδρε. Τὸ Συνέδριον τῆς Ρώμης δὲν εἶγεν ὡς ἀντικείμενον τὴν διδασκαλίαν εἰς ἀρχαῖα κείμενα ἢ εἰς μεταφράσεις. Τὸ Συνέδριον ἥς Ρώμης εἶγεν ὡς ἀντικείμενον τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς καὶ τὴν ποδὸς αὐτὰς ἀντίθεσιν τῶν τεχνικῶν καὶ πρακτικῶν σπουδῶν. Εὐρέθην πρὸ ἐπιθέσεως τοῦ Ἀγγλοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Σκανδιναυῶν οἱ ὅποιοι ὑπεστήριζον ὅτι αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ δὲν εἶναι διόλου χρήσιμοι εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο μακρὰ συζήτησις καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ καθ'αρευσιστὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Δασκαλάκης, ἔγραψεν εἰς τὴν «Καθημε-

ρινὴν» ἄρθρον ὅπου ἐτόνισε ὅτι ὑπεστήριξα τὰς ἀπόψεις τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ προχείρου. Τὰ αὐτὰ μοῦ ἔγραψε δι' ἐπιστολῆς του ἀλλὰ καὶ μοῦ εἶπε προφορικῶς καὶ τὸ τρίτον μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ κ. Πλαγιαννάκος. Καὶ οἱ δύο ἐγνωρίζον ἀρίστα ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῆς διδασκαλίας ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἢ ἐκ μεταφράσεων τῶν ἑλληνικῶν ἢ τῶν λατινικῶν κειμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν Ἰταλίαν. Ἀπλῶς εἰς τὴν ἀντίρρησην ποὺ προσβλήθη ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν διάφοροι λαοὶ ξένοι πρὸς τὰς γλώσσας αὐτὰς νὰ διαβάσουν εἰς τὸ πρωτότυπον, ἀπήντησα ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖα ἢ προσπέλασις δι' αὐτοὺς τοὺς λαοὺς τῶν πρωτοτύπων. Δὲν ὠμίλησα βέβαια διὰ τοὺς Ἕλληνας. Καὶ μάλιστα, συνεχίζων εἶπον, ὅτι, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην, τοῦ φίλου μου κ. Γκούρη, ποὺ ἦτο Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῆς Ἰταλίας νομίζω ὅτι οὔτε οἱ Ἰταλοὶ δικαιοῦνται νὰ μὴ διδάσκον τὴν Λατινικὴν, εἰς τὸ πρωτότυπον, μολοντί ὁ σύνδεσμος τῆς Ἰταλικῆς πρὸς τὴν Λατινικὴν δὲν εἶναι ὅσον στενὸς ὁ δεσμὸς τῶν νέων πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά. Κατὰ μείζονα λόγον δὲν δικαιοῦνται οἱ Ἕλληνες νὰ θέσουν κατὰ μέρος τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά τὰ ὁποῖα εἶναι μία μορφή τῆς γλώσσης τῶν. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξήγησα, νομίζω, εἰς τὴν παρέμβασίν μου, δὲν γνωρίζω πῶς διευτυπώθησαν πάντα ταῦτα εἰς τὰ πρακτικά, ὅτι δὲν θεωρῶ γλωσσικόν, τὸ θέμα. Δὲν θεωρῶ ὅτι τὸ θέμα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, εἶναι θέμα, τὸ ὁποῖον ἔχει σχέσιν μὲ τὴν γλώσσαν καὶ μόνον. Αὐτὴ, ἀκριβῶς, ἡ παρεξήγησις, εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὸ κατάντημα τὸ σημερινόν, διότι ὑπάρχει κατάντημα. Διότι δὲν διδάσκονται σήμερον τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά καλῶς, δὲν πρέπει ὅμως διὰ τοῦτο νὰ τὰ καταργήσωμεν, ἀλλὰ νὰ διορθώσωμεν τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας. Καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος μία ἐπαφή τοῦ Ἕλληνος, τονίζω, μαθητοῦ, μία ἐπαφή ἀπ' εὐθείας μὲ τὰ πρωτότυπα, χωρὶς φυσικὰ νὰ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν νὰ τὰ μάθῃ καλὰ ὁ μαθητὴς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὴν γλώσσαν του.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς μεταφράσεις, ποὺ εἶπεν ὁ φίλος κ. Ὑπουργός, θεωρῶ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν Χώραν μας κατάλληλοι μεταφράσεις καὶ ὅτι εἶναι δύσκολον μὲ τὸν πεζὸν λόγον, τὸν ἀρχαῖον νὰ ὑπάρξουν. Ἀκριβῶς διότι πρόκειται περὶ τῆς ἰδίας γνώμης. Μεταφράσεις ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξουν καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἐπιτύχουν διὰ τὴν τραγωδίαν, διότι ἡ τραγωδία δὲν στηρίζεται εἰς τὴν σκέψιν καὶ δὲν ἔχει πρὸ παντὸς τὴν ἀνάγκην τῆς στενογραφικῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἀρχαῖος λόγος. Ἡ τραγωδία ἔχει ὡς βάσιν τὴν κίνησιν καὶ τὸ αἶσθημα καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὰς ιδέας. Ὁ πεζὸς λόγος παρουσιάζει πολλὰς δυσχερείας. Δεῖξατε μοῦ μίαν μετάφρασιν πεζοῦ λόγου, ἡ ὁποία νὰ εἶναι ἀνεκτὴ. Πολλοὶ εἶναι αὐτοτελεῖ λογοτεχνήματα ποὺ ἀπηχοῦν τὰ σύγχρονα εἶδη, ἀλλὰ δὲν δίδουν τὴν εἰκόνα καὶ τὸν παλμὸν τοῦ πρωτοτύπου. Καὶ ὁ Πάλλης καὶ ὁ Γρυπάρης εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν ὑπάρχονται. Αἱ μεταφράσεις εἰς ξένας γλώσσας, εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἀποδώσουν τὸ πρωτότυπον. Παράδειγμα αἱ μεταφράσεις τῶν BELLES LETTRIS τῶν Παρισίων..

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Εἰς ὅτι ἐτόνισεν ὁ κ. Κασιμάτης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀξίαν τῶν ἀρχαίων κειμένων, κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτὴν ἐγένετο συζήτησις. Ἐπειδὴ δὲ παρίστασθαι κατὰ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς εἰς 7 ὁλοκληροὺς συνεδριάσεις, κατ' ἐπανάληψιν ἐξήρθη ἡ παιδευτικὴ ἀξία τῶν ἀρχαίων γραμμάτων καὶ τῶν λατινικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ οὐδεὶς τὴν ἡμφισβήτησεν. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ, ὡς ἕνας αὐτοσκοπὸς διὰ τὸ σύνολον τῆς ἐκπαιδεύσεως. Αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς ἐγένετο κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ ἐπομένως ἐπαναλαμβάνετε ἀπόψεις τὰς ὁποίας οἱ πάντες υἱοθετοῦν.

Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχει παιδευτικὴ ἀξία εἰς τὴν μάθησιν τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κειμένων καὶ τοῦ λόγου. Οὐδεὶς τὸ ἀμφισβητεῖ. Ἐγὼ θὰ προσέθετον, ὅτι ὑπάρχει παιδευτικὴ ἀξία εἰς τὴν γνώσιν τῶν κειμένων καὶ τῶν ξένων γλωσσῶν, τῆς Γαλλικῆς, τῆς Ἀγγλικῆς. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον προσεγγίζει κανεὶς τὴν

Γαλλικήν ἢ τὴν Ἀγγλικήν, εἶναι θέμα ὁργανώσεως πνευματικῆς, ὁργανώσεως ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐπικοινωνεῖ μετὰ τὰς ξένας γλώσσας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ὁρθὸν εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν νὰ θεωρηθῇ, ὅτι αἱ μεταφράσεις εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσουν τὴν πραγματικότητα, ἐπαναλαμβάνω, ὅπως εἶπον καὶ τὴν πρώτην φοράν, ὅτι τὰ μεγάλα κείμενα εἶναι ἀνεπανάληπτα. Εἶναι ἄπαξ διατυπωθέντα. Ὅταν ὁ Αἰσχύλος ἔγραψε τοὺς Πέρσας, ἐὰν τὰ χειρόγραφα ἐσχίζοντο, δὲν θὰ τοὺς ξαναέγραφε. Μίαν φοράν δημιουργεῖται ἓνα μεγαλόρρημα εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Ἐπομένως τὸ δημιούργημα, τὸ ἀποκορύφωμα τῆς δημιουργίας μίαν φοράν γίνεται εἰς τὸν κόσμον. Μίαν φοράν ὁ Ρέμπραντ ἔκαμε τὴν προσωπογραφίαν του. Ἐκαμὲ δέκα προσωπογραφίας καὶ βλέπομεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐσωτερικῆς του τραγωδίας εἰς τὴν δεδομένην στιγμήν νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν προσωπογραφίαν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ξαναδώσῃ ποτέ, ἀλλὰ οὔτε κανεὶς ἄλλος. Εἶναι ἀνεπανάληπτος ἡ στιγμή τῆς δημιουργίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπομένως θὰ ἦτο ἀνωφελὲς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς, οἰουδήποτε στοιχειωδῶς, πνευματικοῦ ἀνθρώπου, νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ τὸ κείμενον. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ τὸ κείμενον τοῦ Τολστόϊ καὶ τοῦ Τσῶρτσιλ ἀκόμη. Εἶναι ἓνα κείμενον δεμένον μετὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ συγγραφέως καὶ πολὺ περισσότερον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ τὸν Αἰσχύλον. Πῶς θὰ ἀποδοθῇ ἓνα ποίημα τοῦ κ. Προέδρου εἰς τὴν Ἰταλικήν; Ἐγίναν μεταφράσεις καὶ εἶναι παραφράσεις. Οὐδεὶς ὑπεστήριξε ποτέ τὴν πιστότητα αὐτῶν διότι ἕτερος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἀσχολούμενος μετὰ τὴν ἀρχαιολογίαν μᾶς ἀναφέρει μίαν ἐπιγραφὴν κατὰ ποῖον τρόπον ἔπρεπε νὰ εἴχῃ μεταφρασθῇ. Ποῖος τὸ ἀμφισβητεῖ; Λέγει ὁ Παλαμᾶς «ποτέ, ποῖα...» (ἀναγινώσκει) καὶ ὁ Χρῆστος Τσιούνης, συντηρητικώτατος ἀρχαιολόγος, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὰς μαθητρίας του, τὴν μετάφρασιν τοῦ Δελμοῦζου λέγει... (ἀναγινώσκει).

Δὲν θὰ σᾶς ἀνεγίνωσκον περικοπὰς τοῦ Σίμωνος Μενάνδρου, διακεκριμένου μεταφραστοῦ, διακεκριμένου Καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ «Στέφανος», ὡς μετάφρασις, ἐξακολουθεῖ νὰ πλησιάζῃ τὴν γνωριμίαν μετὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ποίησιν. Εἶναι ἓνα κείμενον, τὸ ὁποῖον μᾶς λέγει ὅτι «ἐὰν οἱ Ἀγγλοὶ πρὸς εὐρυτέραν...» (ἀναγινώσκει).

Προχωρῶ διὰ νὰ εἶπω, ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ἡ μετάφρασις, κ. συνάδελφοι εἰς τὸ Γυμνάσιον ἀπὸ τὴν α' τάξιν, ἕως τὴν τελευταίαν ὑπάρχει. Ἀλλὰ ὑπάρχουν μεταφράσεις, ἄθλια κείμενα, ἄθλια κατασκευάσματα, ἀπὸ κακοὺς φιλόλογους, τὰ ὁποῖα κρατοῦν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν τσέπην των διὰ νὰ μὴ τοὺς βλέπουν οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ καθηγηταὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς βλέπουν οἱ μαθηταὶ, διότι δυστυχῶς, οἱ καθηγηταὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ εἰσελθῶν εἰς τὸ κάλλος τοῦ ἀρχαίου λόγου. Νὰ σᾶς διαβάσω ἀπὸ τὰς μεταφράσεις αὐτάς. Ἐχὼ ὀλόκληρον φάκελλον. Ἐὰν ἀναγνώστῃς τὰς μεταφράσεις, αἱ ὁποῖαι διδάσκονται εἰς τὰ σχολεῖα καὶ αὐτὰς τὰς ὁποίας θὰ διδάξωμεν ἡμεῖς, θὰ ἀντιληφθῇτε ποῖα εἶναι ἡ διαφορά. Λέγει μίαν σχολικὴν μετάφρασις: «Θεέ, ψάλλε μου...» (ἀναγινώσκει).

Αὕτη εἶναι ἡ μετάφρασις, ἡ ὁποία σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὸ Γυμνάσιον εἰς τὴν τσέπην τῶν μαθητῶν καὶ τῶν Καθηγητῶν, αὕτη ἡ ἄθλια μετάφρασις, μετὰ τὴν ὁποίαν προσεγγίζει ὁ μαθητὴς ἀπὸ τὴν πρώτην ἕως τὴν ἑκτὴν τάξιν τοῦ Γυμνασίου τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Νὰ σᾶς δώσω μεταφράσεις τοῦ Παλαμᾶ, μεταφράσεις τοῦ Καζαντζάκη, καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς μεταφράσεις ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου, μέχρι πολλῶν ἄλλων συγγραφέων, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν καθὲς στιγμήν Ὀμηρον.

Ἀλλὰ, ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ κείμενα εἶναι καταπληκτικά. Ἐὰν δὲν προχωρήσω ἐν συνεχείᾳ εἰς μεταφράσεις τῆς Ἀντιγόνης κλπ. θὰ ἴδῃτε, ὅτι τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι φρικτά. Ἐχομεν καλὰς μεταφράσεις, κύριοι συνάδελφοι, καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἠρωτήσατε ποῖας. Ἐτόνισα κατ' ἐπανάληψιν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς τὸν Αἰσχύλον τὸν ἐγνωρίσαμεν μετὰ τὸν Γρυπάρην. Ἀλλοίμονον δι' ὅλους μας, ἐὰν δὲν εἴχε γεννηθῇ ὁ Γρυπάρης καὶ ἐὰν δὲν εἴχε ἐγκαταλείψει τὴν ποίησίν του. Καὶ μᾶς ἔδωσε αὐτὸ τὸ νόημα τῆς μεταφράσεως. Ἐχομεν τὸν

Ἀδαμάντιον Κοραῖν, πρῶτον καὶ καλύτερον, ἄξιον μεταφραστήν, τὸν Γρυπάρην, τὸν Πάλλην, τὸν Παλαιολόγον, τὸν Καζαντζάκην, τὸν Βενιζέλον εἰς τὸν Θουκυδίδην τὸν... (ἀναγινώσκει ὀνόματα)...

Ἐχομεν πολλοὺς μεταφραστὰς καὶ ὄχι μόνον κειμένων ποιητικῶν, ἀλλὰ καὶ πεζῶν. Ἐχομεν ἐκεῖνον τὸν τρομερὸν ἀντίπαλον τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, τὸν κ. Γιωργούλην, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος ἔκαμε καλὴν μετάφρασιν. Ἐχομεν πολλὰ καλὰ κείμενα εἰς τὸν τόπον αὐτόν. Καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι αὐτὴν τὴν ὥραν, πού τὰ βιβλία θὰ καταστοῦν σχολικὰ βιβλία, πολλοὶ ἀξιόλογοι νεοέλληνες, πνευματικοὶ ἄνθρωποι θὰ ἀναμετρηθοῦν μετὰ τὰ κείμενα, διότι θὰ καθίσουν ὅλοι νὰ μεταφράσῃ καὶ θὰ πλουτίσῃ μετὰ νέας μεταφράσεις τὸν τόπον αὐτόν. Ἐδῶ ἔχομεν μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν αὐτὴν τὴν στιγμήν, δυστυχῶς, διότι δὲν παρενέβη εἰς τὴν συζήτησιν τὸν κ. Ἰωάννην Μελλᾶν, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναμετρηθῇ μετὰ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κείμενα τῆς ἀρχαίας τὸν «Ἐπιτάφιον» τοῦ Περικλέους. Καὶ μᾶς ἔδωσε ἀπὸ τὰ ποῖα ἀξιόλογα μεταφραστικὰ κείμενα. Ἐντὸς τῆς αἰθούσης εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸ βιβλίον αὐτῆς καὶ παρακολουθεῖ. Δὲν παρενέβη καθόλου εἰς τὴν συζήτησιν. Ἐν τούτοις ἡσθάνθη κάποτε, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναμετρηθῇ μετὰ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα κείμενα τοῦ πεζοῦ λόγου καὶ μᾶς ἔδωσε μετάφρασιν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται μᾶζι μετὰ τοῦ Κακρυδιᾶ ἀπὸ τὰ πρῶτα κείμενα. Τὸ νὰ λέγωμεν, ὅτι δὲν ἔχομεν, ἀποτελεῖ μίαν ἀδικίαν δι' ὅσους ἔχουν ἀσχοληθῇ μετὰ τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Ἡθελον νὰ εἶπω μετὰ αὐτὰ πότῃν ἀποδίδομεν σημασίαν εἰς τὰς μεταφράσεις, ὅχι θεοαίως, ὅτι πιστεύομεν, ὅτι λύομεν ὀριστικῶς τὸ πρόβλημα. Ἀλλὰ, ὅταν ἓνα παιδί τελειώσῃ τὸ Γυμνάσιον καὶ μαθῇ τὸν Ὀμηρον, Θουκυδίδην, Ἰλιάδα, 3—4 τραγωδίας τοῦ Πλάτωνος ἢ τὸν Κρίτωνα, κείμενα τὰ ὁποῖα ἡμεῖς, ὅταν εἴμεθα εἰς τὰ Γυμνάσια, δὲν τὰ ἐμάθαμε ποτέ, 500 στίχους ἐπὶ ἓνα χρόνον ὀλόκληρον, καὶ πολὺ ὥραϊα εἶπεν ὁ κ. Θεοδωράκης, ὅτι ὅλοι ἐπιστεύαμεν, ὅτι ἦτο μία μέθοδος διὰ νὰ μάθωμεν συντακτικὸν καὶ γραμματικὴν τοῦ ἀρχαίου λόγου, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα. Ὅπως ἐλέγχῃ, ἡμπορεῖ νὰ ἀποτύχωμεν, ἐὰν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ δὲν τὰ διδάξωμεν μετὰ μίαν μέθοδον. Ἀλλὰ, πῶς; Θὰ παραλαμβάνῃ ὥριμον τὸ παιδί εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 14 ἐτῶν, ὡριμώτατον ἀφοῦ ἐν τῷ μετὰξὺ θὰ ἔχη πληροφόρηθῃ, ὅτι ὁ Ὀμηρος εἶναι ἓνας θαυμαστότατος, λεπτεπίλεπτος κόσμος, νὰ ἡμπορῇ νὰ προσεγγίσῃ ἀπὸ ἄλλης σκοπιᾶς αὐτὴν τὴν τεραστίαν μορφήν, πού θὰ εὐρίσκεται ἐμπρὸς του. Ὅχι νὰ βλέπῃ ἓνα ψυχρὸν ἀηδέστατον κείμενον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν καταλαβαίνει τίποτε καὶ ἀρχίζει μόνον μετὰ γλωσσικὰς καὶ γραμματικὰς γνώσεις νὰ ἀσχολῇται. Ἀπὸ τὴν ὥραν πού γνωρίζει, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη εἶναι αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς δομῆς τῆς τραγωδίας τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν συγκρούσεων, τότε θὰ πολεμήσῃ μόνος του, θὰ ξευχήσῃ ἕως τὸ πρῶτ' ἐπὶ νὰ μάθῃ, πῶς ὁ Σοφοκλῆς κατέκτησε τὴν μορφήν διὰ νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν τραγωδίαν. Ἐὰν προσπαθοῦμεν ἀπέξω σιγὰ—σιγὰ, πῶς θὰ τὸ καταλάβῃ; Ἡμεῖς ὅσοι ἡξυρόμεν μίαν ἢ δύο ξένας γλώσσας—οἱ πάντες ἐδῶ νὰ ὁμολογῶμεν μετὰ εὐλικρίνειαν—πότε ἐχαρήκαμεν τὸν Σαίξπηρ, ὅταν τὸν ἐδιαβάσαμεν εἰς τὸ πρωτότυπον ἢ ὅταν μᾶς τὸν ἔδωσεν ὁ Πάλλης; Εἰς τὸ πρωτότυπον τὸν αἰσθανόμεθα, τὸν παρακολουθοῦμεν, ἀλλὰ τὸν κάμνομεν ἰδικόν μας κόσμον, ὅταν ἀνοίγωμεν τὸν ἔμπορον τῆς Βενετίας καὶ γίνεται ἰδικόν μας κείμενον κατὰ τὸ δυνατόν, διότι ὁ Σαίξπηρ δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ἰδικός μας. Αὐτὸ προσπαθεῖ ἡ νέα μεταρρυθμίσις, καὶ ὅπως εἶπε δὲν ἐνθυμούμαι ποῖος συνάδελφος, ἡ ἀρχαῖα μετάφρασις θὰ παρακολουθῇ τὸν μαθητὴν μέχρι τῆς 6ης τοῦ Λυκείου, θὰ γίνεταί διδασκαλία κατ' ἑκτασιν καὶ κατὰ βάθος διὰ τὴν γνωριμίαν, τὴν διδασκίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Καὶ συνοψίζω διὰ νὰ διαδηλώσω ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτὴν τὴν στιγμήν τῆς Κυβερνήσεως τὴν βαθεῖαν πίστιν, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός, πέραν ὀρισμένων φανατισμῶν ἐπὶ τὴν παιδευτικὴν ἀξίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ἐνιαίας γλώσσης, ἀκριβῶς αὐτὴν, τὴν ὁποίαν θέλομεν μετὰ τὸ νομοθέτημά μας νὰ τὴν ὑψώσωμεν εἰς τὴν πρώτην πολιτιστικὴν ἀξίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ θὰ

διδέωμεν τὸν μαθητὴν ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον μέχρι καὶ πέραν αὐτοῦ, διότι τὰ μαθήματα θὰ συνεχισθοῦν καὶ ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὴν Α' τάξιν ὅλων τῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν. ἀκριβῶς διὰ τὸ νὰ τὸν καταστήσωμεν κοινωνὸν ὅλων αὐτῶν τῶν μεγάλων ἀξιών, τῶν ὁποίων εἴμεθα κληρονόμοι καὶ θεματοφύλακες.

Καὶ ἐρχόμεθα εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ νομοθετήματος, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τεθῆ. Ἀποδέχομαι τὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Νικολαΐδου, τῆς Ὁρθοδόξου, χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡθελον, ὅμως, νὰ κάμω μίαν παρατήρησιν, ὅτι δὲν ἔχει ἡ ἀποδοχὴ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν οἰασθήποτε μισαλλοδοξίας ἀπέναντι οἰουδῆποτε ἄλλου δόγματος. Κάμω αὐτὴν τὴν διευκρίνισιν, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ, ὅτι εἶναι δυνατόν ἡ σημερινὴ Βουλὴ νὰ κινηθῇ ἀπὸ πνεῦμα μισαλλοδοξίας.

Δεύτερον, ἀποδέχομαι τὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Βογιατζῆ καὶ κάμω τὴν διόρθωσιν ὡς ἐξῆς: «Μὲ τὰ σοβαρὰ ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁποῦ οἱ νεώτεροι χρόνοι περιλαμβάνουν, κατὰ μέγιστον ποσοστὸν καὶ τὸ Βυζαντινὸν καὶ κυρίως τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων — ἃς τὸ εἴπομεν — κειμένων ἀπὸ τὴν Τουρκοκρατίαν. Εἶναι τὸ Κρατικὸν Θέατρον, τὸ ὁποῖον, ὡς κληρονομία, εἶναι νεωτέρα κληρονομία».

Γ. Β α σ ι λ ᾱ τ ο ς. Νὰ εἴπωμεν «τῶν βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων χρόνων».

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (´φ. Ἐθν. Παιδ.). Δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἀντίρρηση νὰ προσθῶ «τῶν Βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων χρόνων».

Ἡθελον, ἐν συνεχείᾳ, νὰ δώσω μερικὰς ἀπαντήσεις ἐπὶ λεπτομερειῶν θεμάτων, ὅσον ἀφορᾷ τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα διδάσκονται, ὅτι ἔπρεπε νὰ λέγεται μουσικὴ ἀγωγή, σωματικὴ ἀγωγή, καλλιτεχνικὴ ἀγωγή. Ἡ ἀγωγή εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας. Τὸ μάθημα εἶναι ἡ Ὁδική, ἡ μουσική. Δέχομαι ὅμως ὠρισμένην τροποποίησιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ὁδικήν. Θὰ ἔλεγον μουσικὴ μετ' ἀκροάσεως ἀξιολόγων μουσικῶν ἔργων. Εἶναι μία εὐτυχὴς προσθήκη. Καὶ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν σχολικὴν ραδιοφωνίαν, τὴν ὁποίαν ἐλπίζω ὅτι συντόμως θὰ κινήσω νομίζω ὅτι θὰ εἶναι μία μουσικὴ ἀνάπτυξις τῆς μουσικῆς εὐαισθησίας. Διότι θὰ ὑπάρχῃ σχολικὴ ραδιοφωνία, ἡ ὁποία θὰ παρακολουθῇ τὸ παιδί, καὶ μὲ μίαν ἐξηγήσιν αἰσθητικὴν, ἔχω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ βοηθήσῃ.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Δηλαδὴ πῶς ἀκριβῶς τὸ διατυπώνετε;

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (´φ. Ἐθν. Παιδ.). Ἀντὶ «Ὁδικῆς» θὰ τεθῇ «μουσικὴ μετ' ἀκροάσεως ἀξιολόγων μουσικῶν ἔργων».

Τὸ «ἰχνογραφία», δέχομαι ὅτι εἶναι ξεπερασμένο, νὰ τὸ εἴπωμεν καλλιτεχνικὸν σχέδιον, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι εἰσάγει εἰς μίαν εὐρύτεραν καλλιτεχνικὴν ἀγωγήν.

Τὸ «γυμναστική» εἶναι κατὰ τὸ καθιερωμένον, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς.

Καὶ εὐχαρίστως δέχομαι τὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Λύχνου, διὰ τὴν «ἀγωγήν τοῦ πολίτου». Ἡ «ἀγωγή τοῦ πολίτου» εἰς τὸν τύπον μας δὲν εἶχεν οὔτε εὐτυχὴ ἀρχὴν οὔτε εὐτυχὲς τέλος. Ἄν εἶναι νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν ὅλοι νὰ συναποθάνῃ μεθ' ἡμῶν καὶ ἃς εἴπωμεν «στοιχεῖα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος».

Εἰς β ο υ λ ε υ τ ῆ ς. Καὶ τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ.

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (´φ. Παιδείας). Ἐν αὐτῇ περιέχεται καὶ τὸ Κοινούλιον. Τὸ «Δημοκρατικόν» εἶναι εὐρύτερον. Τὸ Κοινοβούλιον εἶναι ὄργανον τῆς Δημοκρατίας. Λοιπόν, «στοιχεῖα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος» τὸ δέχομαι. Θέλω νὰ δώσω μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸν κ. Θεοδωράκην ...

Σ. Γ ο υ δ ε λ ῆ ς. Διὰ τοὺς ἐθνικοὺς χοροὺς ...

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (´φ. Παιδείας). Ἐχομεν κάμει καὶ Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἐπιλέξῃ καὶ τραγούδια καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Σωματικῆς Ἀγωγῆς θὰ διδάσκηται περισσότερον χορὸς. Καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐποπτικὰ μέσα, νὰ ὑπάρχουν καὶ στολές εἰς ὁποῖα ὅλα τὰ παιδιὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ φοροῦν καὶ ὄχι μόνον τῶν πλουσίων. Εἶναι κατὰ μέτρα εἰς τὸ πρόγραμμα τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκομεν.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Καὶ εἰ δυνατόν νὰ περιορισθῇ ὀλίγον καὶ

τὸ «στυλιζάρισμα» τῶν ἐθνικῶν χορῶν καὶ νὰ εἶναι περισσότερον αὐθόρμητος.

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (´φ. Παιδείας). Θὰ ἤθελα ὅμως προηγουμένως νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὸ θέμα τῶν Θρησκευτικῶν, εἰς τὰ βασικά καὶ τὰ υποχρεωτικά μαθήματα. Εἰς τὰ βασικά μαθήματα, διευρύνομεν κατὰ τινὰ τρόπον τὴν παλαιὰν ὁρολογίαν τῶν πρωτευόντων «μαθημάτων». Ἡ διαφορὰ εἶναι ἡ ἐξῆς. Ὅτι εἰς τὰ βασικά μαθήματα ἡ ἐπίδοσις, ἡ βαθμολογία, παίζει ἀποφασιστικὸν ρόλον διὰ τὴν προαγωγὴν ἢ τὴν ἀπορρίψιν τῶν μαθητῶν. Εἶναι δὲ αὐτὰ ὅλα τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα παρακολουθοῦν μέχρι τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀπολυτηρίου. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ὀνομάζονται «βασικά». Κατὰ οἰανδήποτε ἄλλην ἐννοίαν δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων μαθημάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ Θρησκευτικά ὑπάρχουν δύο θέματα, τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς ἐθίγησαν εἰς τὴν αἰτίουσαν αὐτὴν. Ἐθίγη δηλαδὴ τὸ θέμα τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῆς θρησκευτικῆς. Νομίζω ὅτι εἶναι ἐκτὸς τῆς σκέψεως οἰουδῆποτε ἀπὸ ἡμᾶς νὰ καλλιεργήσῃ τὴν θρησκευτικὴν εἰς ἓνα λαὸν ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι θρησκευτικὸς. Ἀλλὰ ἡ θρησκευτικότης ἐνὸς λαοῦ δὲν καλλιεργεῖται μόνον μὲ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν γενικωτέραν καλλιτεχνικὴν εὐαισθησίαν, μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ καλλιεργοῦν τὴν θρησκευτικότητα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἀνεξαρτήτως ἀπὸ οἰανδήποτε ἰδεολογικὴν τοποθέτησιν.

Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ σύμπαν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ὅσον ἀνεπτυγμένος εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς καλλιέργειας ἐνὸς λαοῦ τόσον περισσότερον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ βάση τῆς πνευματικῆς δημιουργίας ἀναπτύσσεται.

Οἱ μεγάλοι θρησκευόμενοι ἄνθρωποι εἶναι οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ εἴτε τῆς τέχνης εἴτε τῆς ἐπιστήμης εἴτε εἶναι ἅπλοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κτίζουν ἢ φυτεύουν κάτι. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν νομίζω ὅτι ἡ ἐξαρτις οἰασθήποτε ἀπόψεως, ἡ ὁποία θὰ ἐταυτίζετο μὲ τὴν θρησκευτικὴν, εἶναι καὶ ἐκτὸς νομοθετήματος καὶ ἐκτὸς τῶν σκέψεων ὅλων μας.

Θὰ ἤθελα, κ. συνάδελφοι, νὰ ἀνακεφαλαιώσω τὰς τροπολογίας τὰς ὁποίας εἶχον ἀποδεχθῇ.

Μ. Θεοδωράκης. Κύριε Ὑπουργέ, εἶχα προτείνει, ἀντὶ τῆς ἰχνογραφίας νὰ εἰσαχθῇ μάθημα «Στοιχείων Ἱστορίας τῆς Τέχνης» διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν καλλιέργειαν τῶν παιδιῶν.

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (´φ. Ἐθν. Παιδείας). Νὰ μὲ συγχωρηθῇ, ὑπάρχουν καὶ 2—3 ἄλλα σημεία, τὰ ὁποῖα δὲν ἐθίξα καὶ δὲν ἤθελα νὰ τὰ θίξω διὰ νὰ μὴν ἀφίσω καμμίαν ἀμφισβήτησιν. Ἀνέγγωσεν ἓνα κείμενον ὁ κ. Θεοδωράκης. Ἀναγνώριζω ὅτι τὸ κείμενον αὐτό, ἡ δὴλόσις νομιμοφροσύνης εἶναι ξεπερασμένη καὶ ἀπαράδεκτος. Εἶναι καθιερωμένον διὰ πρᾶξιν παλαιὰς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ καταργηθῇ καὶ νὰ μεταβληθῇ. Θὰ ἀναλάβω τὴν πρωτοβουλίαν ἐνὸς τερματισμοῦ τοῦ θέματος. Διότι καὶ ἐγὼ πιστεύω ὅτι μόνον ἐλεύθεροι ἄνθρωποι εἶναι δυνατόν νὰ μορφώσουν ἐλεύθερους πολίτας.

Τὸ δεύτερον θέμα εἶναι ὅτι ὁ κ. Τσάτσος εἶχεν ἀναφερθῇ εἰς τὸ ὅτι ἡ ΟΑΜΕ ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν νὰ γίνουν 50—60 Γυμνάσια, κατὰ Νομούς, πρότυπα Γυμνάσια τοῦ νέου τύπου, ὅχι κλασσικὰ Γυμνάσια. Ὑπάρχει μία διαφορὰ, τὴν ὁποίαν ἤθελα νὰ ἐπισημάνω εἰς τὸ Σώμα. Ἐξήγησα 50—60 Γυμνάσια κλασσικὰ πρότυπα, ἀλλὰ τοῦ νέου τύπου, ὅπως εἶπον.

Καὶ θίγω τώρα ἓνα θέμα, τὸ ὁποῖον κατ' ἐπανάληψιν συζητήθη, τὸ θέμα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Κατὰ τὴν συζήτησιν εἶναι ἡ δεκάτη φορὰ ποὺ ἐτονίσθη ὅτι ἤδη ἔχομεν ἀποδεχθῇ τὴν τροπολογίαν διὰ τὴν ἱδρυσιν Γυμνασίου Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσως ἢ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ. Καὶ τὸ καθώρισεν ἐπανηλειμμένως ὑπὸ ποίαν ἐννοίαν. Περίπου ἔχομεν καθορίσει καὶ τὸν τίτλον τῶν σπουδῶν καὶ περίπου ἀπεδέχθημεν αὐτὰ ποὺ ὑπεστηρίχθησαν μέχρις

του σημείου ότι παιδί σχολείου Γεωργικής αποκλίσεως θά πρέπει να ασχοληται εις τις γεωργικές εργασίες την εποχήν που το έχει ο γονεύς του ανάγκην. Τα θέματα αυτά είναι λευμένα.

Όσον αφορά το όρθότατον που υπεστήριξεν ο κ. Βογιατζής διά τους διαφόρους τύπους του Γυμνασίου, εάν είναι όρθον και μέχρι ποίου σημείου είναι θέμα, το όποιον θά μάς απασχολήσῃ εις την αύριανήν συζήτησιν, όποτε θά έχωμεν τα θέματα του Λυκείου. Διότι δόξα του σχεδίου Ν. Δ. είναι τα δύο κατ' επιλογήν μαθήματα — και είμαι διατεθειμένος αύριον να αποδεχθώ και τρίτον τύπον επιλογής μαθημάτων — ξένες γλώσσες, κοινωνικάς επιστήμας κλπ., αλλά πάντοτε μέσα εις αυτήν την έννοιαν γενικήν μόρφωσιν.

Κύριοι συνάδελφοι, αυτά είχα να παρατηρήσω, συνοψίζων ό- λας τας άπόψεις, αι όποιαι εξέτέθησαν διά να καταλήξω με την γενικήν δήλωσιν, ότι οι σκοποι αυτού του νομοθετήματος, οι όποιοι εθίγησαν από τον κ. Έλαφρόν και άλλους κατ' επανάληψιν, είναι σκοποι δεδομένοι εκ του Νομοθετήματος. Από την πρώτην γραμμήν του έως την τελευταίαν το Νομοθέτημα όραματίζεται τον νέον σύγχρονον Έλληνα, ο όποιος έχει ένσωματώσῃ μέσα του όλες τις πνευματικές αξίες και τις παρακαταθήκας μιᾶς μακρᾶς ιστορίας, κάλλους, υπερηφανείας και ελευθερίας. Και ο όποιος πρόκειται να αντιμετώπισῃ εις τὰ 1990, μετά είκοσι χρόνια, τους Ευρωπαίους εις ανταγωνισμὸν δεινῶν, αλλά και όλους τους ανθρώπους τῆς γῆς σὲ μίαν πανανθρώπινη προσπάθεια εἰρήνης, εὐημερίας και πολιτισμοῦ. Αὐτὸν τὸν Έλληνα τείνει να δημιουργήσῃ, τὸν πραγματικὸν Έλληνα, τὸν εἰλικρινῆ ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ τὸν γενναῖον, τὸν υπερήφανον, τὸν μαχητὴν. Αὐτὸν πάει να δημιουργήσῃ, ὅχι τὸν Έλληνα, ο όποιος βέβαια ἀγαπᾷ και υπερηφανεύεται διὰ τοὺς ἀρχαίους του, είναι ὅμως ἀπονεκρωμένος, ἀποδιοργανωμένος ἀπὸ τὸν λίθον μιᾶς καθυστερήσεως και ὀπισθοδρομικότητος. Αὐτὸν τὸν Έλληνα θέλομεν να δημιουργήσωμεν, κ. συνάδελφε. Καί ἐπειδὴ τὰ συστατικά του στοιχεῖα τὰ ἐτονίσσαμεν ἰδίως στὸ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρον τοῦ νομοθετήματος εις τὸ ὅποιον τόση ἔξαρσις ἐδόθη, θά πάρεκάλουν τὸν φίλον μου κ. Κασσιμάτην να μὴ ἐπιμένῃ εις τὴν ἀποψιν τῆς ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας. Κάμνω ἐκκλησίαν πρὸς όλους να ψηφισθῇ τὸ ἄρθρον καθ' ὃν τρόπον είναι διατυπωμένον. Κοινὰ εἶναι αἱ ἐπιδιώξεις. Κοινὰ εἶναι αἱ ἀπόψεις περίπου. Εάν υπάρχουν μικροδιαφοραί, ἡ πραγματικότης ἡ εκπαιδευτική τοῦ τόπου μας σιγὰ-σιγὰ θά τὰς γεφυρώσῃ. Καί ἂν ὑπάρξουν εις τὸ βάθος τοῦ χρόνου ἀτέλειαι, ὅλοι θά έχωμεν τὴν εἰλικρίνειαν να τὰς ὁμολογήσωμεν και να τὰς συμπληρώσωμεν.

Σήμερον πιστεύομεν ὅτι αὐτό, τὸ ὅποιον εἰσάγωμεν εις τὴν Ἐπιτροπὴν ὑφ' ὅταν μορφήν τὸ θέτομεν ἐνώπιον τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἶναι μία πραγματικότης, ἡ ὁποία πράγματι καλύπτει τὰς ἐπαιδευτικὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ. (Χειροκροτήματα).

Γ. Λύχνος. Κύριε Ὑπουργέ, ἤθελα να ἐπιστήσω τὴν προσοχήν σας ἐπὶ τῆς βεβαιώσεως τὴν ὅποιαν ἐκάματε πρὸς τὸν συνάδελφον κ. Θεοδώρακην, περὶ τῆς καταργήσεως κάποιας δηλώσεως. Θὰ σὰς παρακαλέσω να προσέξετε τὸ θέμα διότι δὲν εἶναι πάντοτε ἐλεύθεροι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ όποιοι δουλεύουν εις ὠρισμένην ἰδεολογίαν.

Α. Ἀκρίτας (Ἵφυπ. Παιδείας). Θὰ τὸ ἐξετάσω ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν έννοιαν τοῦ ὅτι πράγματι οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι δὲν πρέπει να ὑποδουλώνονται με δηλώσεις. Ἡ πολιτεία έχει τὴν δυνατότητα να ἀμυνθῇ, να ἐπιλέξῃ ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὥραν ποῦ ἓνα ἄνθρωπον τὸν ἐξανγκάζετε εις μίαν ἀτομικήν δήλωσιν, τὸν ἐξανδραποδίζετε. Εἶναι προτιμότερον, δὲν θὰ ἐδεχόμην ἐγὼ καθήγητὴν ο όποιος ὑπέγραψε αὐτὴν τὴν δήλωσιν ὑφ' ὅταν μορφήν εἶναι διατυπωμένη. Θ' ἀναζητήσωμεν ἓνα εὐρύτερον πνεῦμα τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως καλύπτει τὴν πλευρὰν αὐτὴν τὴν ὅποιαν ἡμπορεῖ οἱ πάγτες να ἔχετε κατὰ νοῦν, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει εις καμμίαν στιγμὴν δὲν ἔπρεπε να καταστήσωμεν τὸν διδάσκαλον τῶν παιδιῶν μας ἀνδράποδον

μιᾶς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ὅταν αὐτὴ ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης ἦδῃ ὑπερφαλαγγίζεται ἀπὸ τὴν σκέψιν τὰ αἰσθήματα και τὴν συνείδησιν ὅλων μας. (Χειροκροτήματα).

Γ. Λύχνος. Εὐχαριστῶ διὰ τὴν δήλωσιν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ προσέξετε τὸ θέμα, διότι δὲν ὑπάρχει μόνον ἡ δουλεία ὑπὸ τὴν έννοιαν τὴν ἰδικήν μας, ἀλλὰ και δουλεία τῆς ἰδεολογίας.

Πρόεδρος. Με τὴν δήλωσιν μετανοίας κηρύσσεται περαιωμένη ἡ μακρὰ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἁρθρου 8. Οἱ βουλευταὶ κ.κ. Τσάτσος, Καλλιᾶς, Τρικούπης, Λύχνος, Περτσινίδης, Περρωτῆς κλπ. ὑπέβαλλον πρότασιν ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τῆς κάτωθι τροπολογίας εις τὸ ἄρθρον 8. Ἡ τροπολογία έχει ὡς ἐξῆς:

«Ἄρθρον 8.

Α) Ἡ παρ. 2 τροποποιεῖται ὡς ἐξῆς:

«Διδασκόμενα μαθήματα εις τὸ Γυμνάσιον εἶναι: Θρησκευτικά, Ἀρχαῖα Ἑλληνικά (ἀρχαῖα γλῶσσα και γραμματική), Νέα Ἑλληνικά (νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, δημοτικὴ και καθαρῶστα και νέα ἑλληνικὴ γραμματικὴ), ξένη γλῶσσα (ἀγγλικά ἢ γαλλικά), Ἱστορία, Μαθηματικά, Φυσικαὶ ἐπιστήμαι, Γεωγραφία, Ὑγιεινὴ, Ἀγωγή τοῦ Πολίτου, Ἰχνογραφία, Μουσικὴ, Γυμναστική, Πρακτικαὶ γνώσεις περὶ τὰ κύρια ἐπαγγέλματα, Στοιχεῖα Οἰκιακῆς οἰκονομίας, Νοσηλευτικῆς και Παιδοκομίας διὰ τὰς μαθητριάς. Βασικά μαθήματα θεωροῦνται τὰ Ἀρχαῖα και τὰ Νέα Ἑλληνικά, τὰ Θρησκευτικά, τὰ Μαθηματικά, τὰ Φυσικά, ἡ Ἱστορία και ἡ ξένη γλῶσσα».

Β) Ἡ παρ. 3 διαγράφεται.

Γ) Προστίθεται ἐν τέλει παρ. 5 ἔχουσα οὕτω:

«Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν εἶναι δυνατόν πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῶν διδασκομένων εις τὸ πρωτότυπον κείμενον να ἀναγινώσκωνται και δόκιμοι μεταφράσεις και ἀνατίθεται ἐάσει αὐτῶν κατ' οἶκον ἐργασία εις τοὺς μαθητάς».

Οἱ προτείνοντες βουλευταὶ

Κ. Καλλιᾶς, Γ. Λύχνος, Κ. Τσάτσος, Γ. Βογιατζῆς, Κ. Τρικούπης, Α. Περρωτῆς, Γ. Κασσιμάτης, Σ. Περτσινίδης».

Εἶναι παρόντες ὅλοι οἱ ὑπογράφοντες.

Χ. Τούντας. Κύριε Πρόεδρε, ἐπὶ τῆς προτάσεως. Νομίζω ὅτι ἡ σειρά ἐπιβάλλει να ψηφίσωμεν ἐπὶ τοῦ ἁρθρου ὡς εἶναι διατυπωμένον και ὅχι ἐπὶ τῆς τροπολογίας.

Πρόεδρος. Ἡ τροπολογία εἶναι ἀπωτέρα και προηγείται πάντοτε ἡ ψηφοφορία ἐπὶ τῆς ἀπωτέρας προτάσεως και ἐφ' ὅσον οἱ κ.κ. συνάδελφοι ἐπιμένουν, θὰ διεξαχθῇ ὀνομαστικὴ ψηφοφορία.

Καλοῦνται ἐπὶ τοῦ καταλόγου οἱ κ.κ. Τρικούπης και Θεοδώρακης.

Οἱ παρδεχόμενοι τὴν τροπολογίαν λέγουσι ΝΑΙ οἱ μὴ παραδεχόμενοι λέγουσιν ΟΧΙ.

Ἀρχεται ἡ ψηφοφορία.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ψηφοφορίας ἀνακοινούται ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου τὸ ἐξῆς ἀποτέλεσμα. Ἐψήφισαν ἐν ὄλῳ 53. Εἶπον ΝΑΙ 18. Εἶπον ΟΧΙ 35, κατὰ τὸ κάτωθι πρωτόκολλον.

ΠΙΝΑΞ

Ἀθανασιάδης-Νόβας Γεώργιος	Ο
Μπακλατζῆς Ἐμμανουήλ	Ο
Πετραλῆς Ἀντώνιος	Ο
Μαυρίδης Ἀθανάσιος	Ο
Ἀλαβᾶνος Νικόλαος	Ο
Βασιλάτος Γεράσιμος	Ο
Ἀντωνιάδης Δημήτριος	Ο
Αὐγερινὸς Νάκης	Ο
Ἀνθόπουλος Εὐστάθιος	Ο
Βανταλῆς Εὐάγγελος	Ο
Γουδελῆς Σταῦρος	Ο
Κοντομάρης Σπυρίδων	Ο

Λυμπέρης Λεόντιος Ο
 Ζορμπάς Νικόλαος Ο
 Θεοχαρίδης Δημοσθένης Ο
 Κολοκυθᾶς Τάσος Ο
 Κίνιας Δημοσθένης Ο
 Κατωτάς Πασανίας Ο
 Καρδάρης Δημήτριος Ο
 Κατριδάς Ἡλίας Ο
 Μανασῆς Θεοχάρης Ο
 Λαμπριανὸς Γεώργιος Ο
 Μελάς Ἰωάννης Ο
 Παπαλαζάρου Ζήσης Ο
 Νικολαΐδης Σταῦρος Ο
 Παπαδάκης - Σταῖκος Ἰωάννης Ο
 Πέτσος Εὐάγγελος Ο
 Πιτούλης Φώτιος Ο
 Σερπᾶνος Γεώργιος Ο
 Τσιριμῶκος Ἰωάννης Ο
 Τούντας Χρήστος Ο
 Χλουβεράκης Μιχαήλ Ο
 Χασαπίδης Ἀστέριος Ο
 Χονδροματίτης Χρήστος Ο
 Παπαδημητρίου Κωνσταντῖνος Ν
 Βενέτης Κωνσταντῖνος Ν
 Βογιατζῆς Γεώργιος Ν
 Κακκαρᾶς Ἀντώνιος Ν
 Καλλιᾶς Κωνσταντῖνος Ν
 Κανδυλλιάρης Χρυσόστομος Ν
 Κιτσιδης Χρήστος Ν
 Λύγνος Γεράσιμος Ν
 Μανέντης Διονύσιος Ν
 Περρωτῆς Ἀριστομένης Ν
 Χατάν Ὁγλοῦ Γιουσούφ Ν
 Κανελλόπουλος Παναγιώτης Ν
 Τρικούπης Κωνσταντῖνος Ν
 Κασιμάτης Γρηγόριος Ν
 Τσαντούλας Χριστόφορος Ν
 Τσακίριδης Παῦλος Ν
 Τσάτσος Κωνσταντῖνος Ν
 Φιλιππίδης Ἀθανάσιος Ν
 Φράγκος Ἀναστάσιος Ν
 Χατζηδημητρίου Δημήτριος Ο
 Ἐφραιμίδης Βασίλειος Ο
 Καραγεώργη Μαρία Ο
 Θεοδωράκης Μιχαήλ Ο
 Παππᾶς Θεόφραστος Ο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Μιχαηλίδης Τριαντάφυλλος Ν
 Πιπιλῆς Χρήστος Ν
 Ἄρχος Δημήτριος Ο
 Τσιριμῶκος Κων)νος Ο
 Ἡγουμενάκης Γεώργιος Ο
 Ἀλευράς Ἰωάννης Ο
 Περραιβὸς Κων)νος Ο
 Κουρῆς Ἐμμανουήλ Ο
 Παπαϊωάννου Ἄγγ. Ο
 Παπαηλίας Νικόλαος Ο
 Πετρόπουλος Κων)νος Ο
 Παπαγεωργίου Ἰωάννης Ο
 Πλεύρης Τηλέμαχος Ο
 Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος Ο
 Σιγανίδης Κων)νος Ο
 Σαβδόπουλος Εὐάγγελος Ο
 Τομαρᾶς Εὐάγγελος Ο
 Τσαπάρης Στέφανος Ο
 Τζιζῆς Ἀντώνιος Ν
 Γυϊόκας Παναγιώτης Ν
 Ἐλαφρὸς Σταμούλης Ν
 Βρανόπουλος Δημήτριος Ν
 Μανιαδάκης Κωνσταντῖνος Ν
 Θανόπουλος Δημήτριος Ν
 Παπαλουκᾶς Ἀχιλλεὺς Ν
 Περτσινίδης Σωφρόνιος Ν
 Ράλλης Γεώργιος Ν
 Χρίστογλου Ἰωάννης Ν
 Μεταξᾶς Γεράσιμος Ν
 Παπαδημητρίου Ἰωάννης Ν
 Μερκούρης Σταμάτιος Ν
 Κύρκος Λεωνίδας Ν

Συνεπῶς, ἡ τροπολογία τῶν ἀξιολόγων κυρίων συναδέλ-
 φων ἀπερρίφθη. Ἐρωτῶν τὴν Ἐπιτροπὴν, εἰ δέχεται τὸ
 ἄρθρον 8 ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ;

Π ο λ λ οὶ β ο υ λ ε υ τ α ῖ. Μάλιστα, μάλιστα.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Συνεπῶς τὸ ἄρθρον 8 ἐγένετο δεκτόν.

Παρακαλῶ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἄρθρον 10.

Κ. Κ α λ λ ί α ς. Κύριε Πρόεδρε εἶναι ἀδύνατον νὰ προχω-
 ρήσωμεν καὶ κανένα ἄρθρον δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνη πλέον δεκτόν.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Καὶ εἰν ὑπάρχει ἀπαρτία;

Κ. Κ α λ λ ί α ς. Τότε θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃτε ὅλυ-
 νύκτιον συνεδρίασιν.

Μεθ' ὅ, ὥραν 4.25' μ.μ., συναινέσει τῆς Ἐπιτροπῆς, λύε-
 ται ἡ συνεδρίασις δι' αὐριον καὶ ὥραν 6.30' μ.μ.

ΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 35 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Η' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΛΗ'.

Πέμπτη 24 Σεπτεμβρίου 1964

"Ωραν 6.45' μ.μ., ο Πρόεδρος κ. Γ. Αθανασιάδης — Νόδας, ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς ἑδρας, κηρύσσει τὴν ἐναρξιν τῆς συνεδριάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, εὐρισκομένης ἐν ἀπαρτίᾳ, καθ' ὅσον παρίστανται ἐκ μὲν τῶν τακτικῶν μελῶν οἱ κ. κ.:

Ἀθανασιάδης - Νόδας Γεώργιος, Μπακλαντῆς Ἐμμανουήλ, Πετραλιάς Ἀντώνιος, Μαυρίδης Ἀθανάσιος, Ἀλαβάνος Νικόλαος, Βασιλάτος Γεράσιμος, Ἀντωνιάδης Δημήτριος, Αὐγερινὸς Νάκης, Ἀνθόπουλος Εὐστάθιος, Βανταλῆς Εὐάγγελος, Γουδελλῆς Σταῦρος, Κοντομάρης Σπυρίδων, Λυμπερῆς Λεόντιος, Ζορμπᾶς Νικόλαος, Θεοχαρίδης Δημοσθένης, Κολοκυθᾶς Τάσος, Κίνιας Δημοσθένης, Κατσώτας Πασανίας, Καρδάρης Δημήτριος, Κατριβάνος Ἡλίας, Μανιᾶδης Θεοχάρης, Λαμπριανὸς Γεώργιος, Μελάς Ἰωάννης, Παπαλαζάρου Ζήσης, Νικολαΐδης Σταῦρος, Παπαδάκης ἢ Στάϊκος Ἰωάννης, Πέτσος Εὐάγγελος, Πιτούλης Φώτιος, Σερπάνος Γεώργιος, Τσιριμῶκος Ἰωάννης, Τούντας Χρήστος, Δώρας Ἀνέστης, Χασαπίδης Ἀστέριος, Χονδρομυατίδης Χρήστος, Παπαδημητρίου Κωνσταντῖνος, Βενέτης Κωνσταντῖνος, Βογιατζῆς Γεώργιος, Κακκαρᾶς Ἀντώνιος, Καλλίας Κωνσταντῖνος, Κανδυλιάρης Χρυσόστομος, Κιτσίδης Χρήστος, Λύχνος Γεράσιμος, Μανέντης Διονύσιος, Περρωτῆς Ἀριστομένης, Χασάν Ὀγλού Γιουσούφ, Κανελλόπουλος Παναγιώτης, Τρικoupῆς Κωνσταντῖνος, Κασιμάτης Γρηγόριος, Τσαντούλας Χριστόφορος, Τσακιρίδης Παῦλος, Τσάτσος Κωνσταντῖνος, Φιλιππίδης Ἀθανάσιος, Φράγκος Ἀναστάσιος, Χατζηδημητρίου Δημήτριος, Ἐφραιμίδης Βασίλειος, Καραγιώργη Μαρία, Θεοδωράκης Μιχαήλ, Παππᾶς Θεόφρατος, Μιχαηλίδης Τριαντάφυλλος, Πιπιλῆς Χρήστος.

Ἐκ δὲ τῶν ἀναπληρωματικῶν οἱ κ. κ.:

Γρηγορίου Γεώργιος, Τσιριμῶκος Κωνσταντῖνος, Ἡγουμνάκης Γεώργιος, Ἀλευρᾶς Ἰωάννης, Περραιβὸς Κωνσταντῖνος, Κυθρῆς Ἐμμανουήλ, Παπαϊωάννου Ἀγγελος, Παπαηλίας Νικόλαος, Πετρόπουλος Κωνσταντῖνος, Παπαγεωργίου Ἰωάννης, Πλεύρης Τηλέμαχος, Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος, Σιγανίδης Κωνσταντῖνος, Σαββόπουλος Εὐάγγελος, Τομαρᾶς Εὐάγγελος, Τσαπᾶρας Στέφανος, Τζιζῆς Ἀντώνιος, Γυϊόκας Παναγιώτης, Ἐλαφρὸς Σταμούλης, Βρανόπουλος Δημήτριος, Μανιαδάκης Κωνσταντῖνος, Κωνσταντινίδης Ἀθανάσιος, Παπαλουκάς Ἀχιλλεύς, Περσιινίδης Σωφρόνιος, Ράλλης Γεώργιος, Χρίστογλου Ἰωάννης, Μεταξᾶς Γεράσιμος, Σακελλάρης Εὐάγγελος, Μερκούρης Σταμάτιος, Κύρκος Λεωνίδας.

Πρόεδρος. Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι δι' ἀποφάσεως ἡμῶν ἐπηνέχθησαν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ αἱ κάτωθι μεταβολαί:

1) Ἀντικαθίσταται τὸ ἀναπληρωματικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς κ. Ι. Παπαδημητρίου, διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Ε. Σακελλάρη.

2) Ἀντικαθίσταται τὸ ἀναπληρωματικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς κ. Δ. Ἀρχος, διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Γ. Γρηγορίου.

3) Ἀντικαθίσταται τὸ ἀναπληρωματικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς κ. Δ. Θανόπουλος, διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Α. Κωνσταντινίδη.

Κύριοι βουλευταί, ὑπάρχει ἀντίρρηση διὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς 23ης καὶ 24ης τρέχοντος;

Ι. Χρίστογλου. Κύριε Πρόεδρε, εἰς τὰ πρακτικά τῆς 24ης παρελείφθη τὸ ὄνομά μου. Καὶ τὰ ὅσα εἶπον ἐγὼ φαίνεται ὅτι τὰ εἶπεν ὁ συνάδελφος κ. Θεοδωράκης. Παρακαλῶ διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν πρακτικῶν.

Μεθ' ὅ, ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς 23ης καὶ 24ης Σεπτεμβρίου.

Πρόεδρος. Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν

ΗΜΕΡΗΣΙΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ

Συνεχίζεται ἡ κατ' ἄρθρον συζήτησις ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. «περὶ ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Γενικῆς (Στοιχειώδους καὶ Μέσης) Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπὶ τοῦ ἀρθροῦ 10, ὁ κ. Βογιατζῆς, ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Βογιατζῆς. Κύριε Πρόεδρε, ἐπὶ τοῦ ἀρθροῦ 10, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται, διὰ τὸ Λύκειον, θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν κορμὸν ὅλου τοῦ νομοθετήματος, διότι δημιουργεῖται τὸ Λύκειον, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ στάδιον δι' ἄνωτερα ἐπαγγέλματα καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν. Θὰ ἀρχίσω τὰς παρατηρήσεις μου ἀπὸ τὴν σειρὰν τῆς ἐγγραφῆς των εἰς τὸ συζητούμενον ἄρθρον. Εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Λυκείου λέγει τὸ Νομοτικὸν Διάταγμα, οἱ μαθηταὶ πρῶτον νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κατανοήσουν τὸν ἱστορικὸν ρόλον τῆς ὀρθοδοξίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἐδῶ γίνεται μία παρατήρησις καὶ λέγει ὁ κ. Ὑπουργὸς νὰ ἐμβαδύνουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα. Ἐδῶ θὰ κάμω μίαν παρατήρησιν. Ἐνθ' διὰ τὸν χριστιανισμὸν ἀναφέρεται ὅτι ἀπλῶς θὰ ἐμβαδύνουν εἰς τὴν μελέτην τῶν κλασσικῶν, ἀναφέρει εἰς τὸ στοιχεῖον β' τὰ ἐξῆς: «Νὰ ἐξευγενίσουν τὴν προσωπικότητά των διὰ τῆς μελέτης τῶν ἔργων τῶν κλασσικῶν συγγραφέων (κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸ πρωτότυπον) καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀξίαν τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας καὶ τέχνης καὶ γ' νὰ μελετήσουν ἱστορικῶς τὴν νεοελληνικὴν γραμματείαν καὶ τὰς μεγάλας μορφὰς τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς ἱστορίας. Εὐρίσκω ἐδῶ μίαν διαφορὰν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου εἶναι ἀπαράδεκτος. Ὁ ἐξευγενισμὸς τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ τῆς προσωπικότητος αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται περισσότερον μὲ τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ παρὰ μὲ τὰ κλασσικὰ κείμενα. Εἰς τὴν κλασσικὴν περίοδον θὰ εὕρητε θέματα, τὰ ὁποία εἶναι ἀνεπίτρεπτα διὰ τοὺς νέους, ὅπως π.χ. ἡ καθιέρωσις τῆς δουλείας, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο φυσικὸν φαινόμενον ἢ καὶ ἀκόμα ἡ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐξέμνησις τῆς ὁμοφυλοφιλίας.

Ἡ πρότασις μου εἶναι ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς προσωπικότητος τῶν νέων νὰ τεθῇ καὶ εἰς τὰ τρία ἐδάφια.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ γ' ἐδάφιον — ὅπως εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἶπω καὶ εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου 8 ὅπου περιλαμβανεται ὁ σκοπὸς τοῦ Γυμνασίου — θὰ παρεκάλουν καὶ ἐδῶ νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, καὶ νὰ διαμορφωθῇ τοῦτο ὡς «ἑξῆς :

(γ) Νὰ μελετήσων ἱστορικῶς τὴν Βυζαντινὴν καὶ νεοελληνικὴν γραμματεῖαν καὶ τὰς μεγάλας πνευματικὰς μορφὰς τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς περιόδου».

Περαιτέρω εἰς τὴν παράγραφον 2 ὅπου ἀναγράφονται τὰ διδασκόμενα μαθήματα θὰ ἐπανέλθω εἰς ὅσα εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἶπω εἰς τὸ ἄρθρον 8, ὅσον ἀφορᾷ τὰ Θρησκευτικά. Ὅτι δηλαδὴ τὰ Θρησκευτικά θὰ πρέπει νὰ περιληφθῶν μεταξὺ τῶν βασικῶν μαθημάτων.

Ἐπίσης θὰ ἤθελα νὰ παρακαλέσω ὅπως περιληφθῶν μεταξὺ τῶν μαθημάτων τὸ Σχέδιον καὶ ἡ Μουσικὴ Ἀγωγή. Τὸ Σχέδιον εἶναι ἀπαραίτητον καὶ διὰ τὴν γενικωτέραν κατάρτισιν τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ειδικώτερον διότι εἰς αὐτὸ θὰ ἐξετασθῶν καὶ ὅσοι θὰ εἰσαχθῶν εἰς τὴν Σχολὴν Ἀρχιτεκτόνων.

Εἰς τὴν Μουσικὴν Ἀγωγήν θεωρῶ σκόπιμον ὅπως περιλαμβάνεται καὶ ἡ σπουδαιότατη παρακαταθήκη τῶν Ἑλλήνων, ἥτοι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ.

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, θὰ τὸ βάλωμεν τὸ Σχέδιον εἰς τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα. Δηλαδὴ εἰς τὰ προαιρετικά.

Γ. Βογιατζῆς. Ἐπίσης, νομίζω, κ. Ἰ. Γυμ. γέ, ὅτι τὸ μάθημα τῶν Λατινικῶν θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν παράγραφον 2 τοῦ συζητουμένου ἄρθρου, ὅπου καὶ ἀναφέρονται ὅλα τὰ εἰς τὸ Λύκειον διδασκόμενα μαθήματα ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ προαιρετικοῦ.

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, τὰ εἰς τὴν παράγραφον 2 ἀναφερόμενα μαθήματα εἶναι ὅλα ὑποχρεωτικά.

Γ. Βογιατζῆς. Κύριε Ἰ. Γυμ. γέ, εἰς τὴν παράγραφον 4 ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι καὶ ἐνῶ ἡσχολήθην, δὲν ἤδυνήθην, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς παραγράφους 6 καὶ 7 τοῦ ἄρθρου, νὰ βγάλω συμπέρασμα τί ἐννοεῖτε. Ὅμιλεῖτε περὶ μαθημάτων κατ' ἐπιλογὴν καὶ περὶ ὥρων διδασκαλίας, διατυπωμένης τῆς ἀπόψεως ὅτι εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις τοῦ Λυκείου θὰ ἔχωμεν δύο κύκλους μαθημάτων. Ὁ ἓνας ὁ ὁποῖος θὰ ἐμβαδύνῃ περισσότερο εἰς τὰ ἱστοριοφιλολογικὰ μαθήματα καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὰ φυσικομαθηματικὰ μαθήματα καὶ ὁ μαθητὴς θὰ δύναται νὰ ἐπιλέξῃ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον κύκλον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα δὲν ὑπάρχουν. Ἐὰν ἡ ἐννοιά σας εἶναι πραγματικῶς ἡ δημιουργία δύο κύκλων τότε θὰ πρέπει νὰ διατυπωθῇ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον ἢ παράγραφος 4. Ἐχω διατυπώσει τὰ ἀκόλουθον σχέδιον τῆς διατάξεως ταύτης, τὸ ὁποῖον εἶναι σαφές καὶ ἀπλὸν εἰς τὴν διατύπωσιν. Ἐχει οὕτω : «Τὸ ἀναλυτικὸν καὶ ὁρολόγιον πρόγραμμα τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Λυκείου διαμορφώνεται εἰς δύο κλάδους σπουδῶν, τοῦ πρώτου μὲ ἐνισχυμένα τὰ ἱστοριοφιλολογικὰ καὶ τοῦ δευτέρου μὲ ἐνισχυμένα τὰ φυσικομαθηματικὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ἀκολουθοῦν τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον κλάδον μαθημάτων ἐπιτροπικῶς τῆς κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ σχολικοῦ ἔτους μετατάξεως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον».

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Εἰς τὸ τέλος τῆς παραγράφου 4 θὰ προσθέσω ὅτι διὰ Β. Δ. προτάσει τοῦ Ἰ. Γυμ. γέ Παιδείας, δύναται νὰ δημιουργηθῶν καὶ ἕτεροι κύκλοι σπουδῶν. Προχείρως μπορῶ νὰ σας εἶπω ὅτι ἓνας τρίτος κύκλος σπουδῶν, τὸν ὁποῖον θεωρῶ ἀναγκαῖον, εἶναι αἱ ἑξῆς γλῶσσαι καὶ γενικὰ καὶ φιλοσοφικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ μαθήματα. Ἐπίσης, κ. συνάδελφε, θὰ διαμορφώσωμεν τὴν παράγραφον 4, ἀφ' οὗ μελετήσωμεν τὴν πρότασίν σας.

Γ. Βογιατζῆς. Χαίρω ἰδιαιτέρως, κ. Ἰ. Γυμ. γέ, διότι ἀποδέχσθε τὴν διεύρυνσιν καὶ πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις. Καὶ θὰ εἶμαι εὐτυχὴς ἐὰν δημιουργηθῶν τοὺς κύκλους γεωργικῆς, τεχνικῆς κατευθύνσεως καὶ ξένων γλωσσῶν εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀποφοιτῶν τοῦ Λυκείου μαθητὴς νὰ μὴ εἶναι μόνον

ικανός, ὡς τὸν παρέστησε κατὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀναζητήσῃ θέσιν γραφέως, ἀλλὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν εἰς χρησίμους τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας.

Ἐπὶ τῆς παραγράφου 8 δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω πῶς χωρὶς ν' ἀέχετε ἤδη καθιερώσει τὰ νέα προγράμματα θὰ δημιουργήσετε ἀπὸ τὸ ἤδη ὑπάρχον Γυμνάσιον ἐξαετοὺς διαρκείας καὶ Γυμνάσιον καὶ Λύκειον. Ἐὰν πῆτε ἀπὸ τώρα ὅτι αἱ τρεῖς πρώται τάξεις θὰ εἶναι Γυμνάσιον καὶ αἱ τρεῖς τελευταῖαι Λύκειον δὲν εἴσθε ἐντὸς πραγματικότητος τοῦ σχεδίου Ν. Δ.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νέων τύπων δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ γίνῃ ἀρχομένου τοῦ νέου προγράμματος ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν καὶ τὸ Λύκειον νὰ δημιουργηθῇ μετὰ 3 χρόνια. Ἡ ἄμεστος ἐφαρμογὴ εἰς κάθε νέο σύστημα θὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν οἱ δὲ φοιτῶντες ἤδη εἰς τὸ Γυμνάσιον νὰ ἐξαντλήσων τὸ παλαιὸν πρόγραμμα.

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Τὸ Λύκειον ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ χρόνου.

Γ. Βογιατζῆς. Δὲν θὰ τὸ ὀνομάσετε...

Δὲν θὰ τὸ ὀνομάσετε τότε Λύκειον, θὰ τὸ ἀφήσετε καὶ παλιν Γυμνάσιον, τὸ ὁποῖον κάποτε θὰ λήξῃ καὶ θὰ ἔλθῃ τὸ Λύκειον μετὰ τὸν πρῶτον κύκλον νὰ τὸ διαδεχθῇ. Αὐτὸ νομίζω, ὅτι εἶναι τὸ ὀρθότερον διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ ἐμπλοκή.

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Ὁ διοικητικὸς χωρισμὸς θὰ γίνῃ ἀπὸ τώρα. Θὰ διαιρεθῇ ἀπὸ τώρα εἰς δύο αὐτοτελεῖς κύκλους.

Πρόεδρος. Τὸν λόγον ἔχει ὁ κ. Καλλιὰς.

Κ. Καλλιὰς. Κύριε Πρόεδρε, πράγματι μέγα καὶ δυσχερὲς εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Λυκείου. Καὶ εἰς τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 10 σημειοῦται ποῖος εἶναι ὁ εὐρύτατος προορισμὸς τοῦ καὶ πλέον αὐτοῦ δημιουργεῖ ὁ δεῦτερος κύκλος τῆς Μέσης Παιδείας τὸν μέσον μορφωμένον Ἕλληνα, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν προτιμᾷ τὴν ἀνωτάτην παιδείαν καὶ δὲν θὰ ἀσκήσῃ ἐπάγγελμα, ὅπως π. χ. μία Ἑλληνίς, ἡ ὁποία πρὸέρχεται ἀπὸ τὸ Λύκειον ἀλλὰ δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἀσκήσῃ ἐπάγγελμα. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὅμως εὐρισκόμεθα ἐνώπιον δυσμενεστάτων προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἀνεξαρτησία τοῦ πρώτου κύκλου τῆς μέσης παιδείας. Ἡ δευτέρα εἶναι ἐιδικώτερον, ὅτι προκειμένου περὶ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν θὰ ἔχῃ ἐνὸς μόνον ἔτους προπαρασκευὴν. Τοῦτο εἶναι πλέον ἀνυπερέβλητον καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς τρόπος διὰ τῶν μαθημάτων τοῦ Λυκείου νὰ καλυφθῇ. Διότι ὁ κ. Ἰ. Γυμ. γέ εὐρήκεν ὅτι θὰ ἦτο ἀντιδημοκρατικὴ ἡ ἐπαρκὴς προπαρασκευὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ προορίζωνται διὰ τὸ Λύκειον, νὰ χρησιμοποιήσων δηλ. καὶ τὰ δύο ἄλλα ἔτη τοῦ Γυμνασίου διὰ νὰ ἔχουν περισσότερας γνώσεις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ κ. Ἰ. Γυμ. γέ εἶναι προφανὲς παράδοξον. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐψηφίσθη ὁ περιορισμὸς τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ ἐπομένως δὲν δύναμαι νὰ ἐπανέλθω ἐπ' αὐτοῦ.

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Εἶχον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐξηγητήθῃ τὸ ζήτημα μὲ τὴν χδεσινὴν συζήτησιν.

Κ. Καλλιὰς. Δι' αὐτὸ εἶπον ὅτι δὲν ἐπανερχομαι. Ἀλλ' ἡναγκάσθην νὰ ἀναφερθῶ, διότι τὸ Λύκειον ἔχει ἀνάγκην θά-θρου, δὲν δύναται νὰ στέκεται εἰς τὸν ἀέρα. Ἡδὲ ἔρχεται εἰς τὰς ἐιδικωτέρας διατάξεις, καὶ πρῶτον εἰς τὴν παράγραφον 2, ὅπου μνημονεύονται τὰ διδασκόμενα μαθήματα. Νομίζω ὅτι περὶ αὐτῶν πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν, δοθέντος ὅτι κατὰ τὸ πολιτικὸν μας ὁλόκληρος ἡ παιδεία στηρίζεται ἐπὶ τῶν βάσεων καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Βεβαίως ὑπάρχουν αἱ διατάξεις (παρ. 1, ἐδ. α'—δ') αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Λυκείου, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ μαθήματα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸν φιλοσοφίαν, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι γενικώτερον τῶν παλαιῶν φιλοσοφικῶν (ψυχολογίας καὶ λογικῆς), ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν ρητῶς νὰ θεσπισθῇ ὅτι θὰ γίνεσθαι καὶ ἡ ἐξαρσις τῶν ἀξιών καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν βάσει ἰδίως τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Α. Ἀκρίτας (Ἰ. Γυμ. Παιδείας). Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐμπεριέχεται καὶ αὐτό.

Κ. Κ α λ λ ί α ς. Δὲν ἔχω ἀντίρρησην ὅτι δύναται νὰ ἐμπεριέχεται, διότι νομίζω ὅτι σκοπὸς τῆς μεταβολῆς τῶν κρατούντων ὡς πρὸς τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, εἶναι ἡ διευρύνσις.

Ἐρχομαι εἰς τὸ θέμα τῶν λατινικῶν, ὡς προαιρετικῶν μαθήματος. Εἶναι μία θυσία, ἀλλὰ ἐγὼ στέργω εἰς αὐτὴν τὴν θυσίαν, ὑπὸ ἑνὸς ὅμως ὅρον, ὅτι εἰς τὸν δευτέρον κύκλον τῆς Μέσης Παιδείας θὰ ἐξασφαλίσθῃ ἡ πλήρης γνῶσις μιᾶς ξένης ζωντανῆς γλώσσης, διότι ἄλλως θὰ εἶναι ἄτοπον νὰ στερηθῶμεν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς Γαλλικῆς καὶ ἄλλων γλωσσῶν, κατὰ κύριον ὅμως λόγον ὁλοκληρῶναι τὴν κλασσικὴν Παιδείαν. Ἐπομένως ἡ ἀπάλειψις τῶν λατινικῶν θὰ πρέπει νὰ γίνῃ μόνον ἂν ἐξασφαλισθῇ ἡ πλήρης γνῶσις μιᾶς ξένης γλώσσης. Καὶ ἐπειδὴ φοβούμαι ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν διαθεσίμων καθηγητῶν εἶναι μικρότερος τοῦ ἀναγκαίου, θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ τυπικά, ἔχουν τὰ οὐσιαστικά προσόντα. Ἀλλ' ἂν καὶ αὐτοὶ δὲν ἀρκέσουν πρέπει νὰ μετακληθῇ ἀμέσως ὁ ἀναγκαῖος ἀριθμὸς ξένων καθηγητῶν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναμένουν οἱ μαθηταὶ νὰ μᾶς δώσουν οἱ ἀρμόδιοι σχολαὶ τοῦ Πανεπιστημίου μας τὸ ἀναγκαῖον προσωπικόν.

Τὸ θέμα τῶν κατ' ἐπιλογὴν μαθημάτων διευκρινίσθη κατὰ τινὰ τρόπον μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ εἰς τὸν συνάδελφον κ. Βογιατζῆν. Νομίζω δηλαδὴ ὅτι κατ' οὐσίαν δὲν ὑπάρχουν κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα. Ὑπάρχουν κατευθύνσεις, ὑπάρχουν κύκλοι. Ὅχι ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ ὑπάρχουν, ἀλλὰ δὲν τὸ βλέπω πῶς θὰ ὑπάρχουν. Θὰ ὑπῆρχον ἂν πλὴν τῶν υποχρεωτικῶν μαθημάτων ἡδύνατο ὁ μαθητὴς δι' ἀπλῆς δηλώσεως νὰ ζητήσῃ νὰ διαγῇ καὶ ἄλλα. Δὲν τὸ βλέπω ὅμως αὐτὸ τὸ πρῶγμα εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ.. Ἐκείνο, εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξεν ὁ κ. Ὑπουργὸς εἶναι νὰ καθιερωθῶν τάσεις, κατευθύνσεις, κύκλοι ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς θὰ ἔχῃ τὰ Α' μαθήματα καὶ ὁ ἄλλος τὰ Β' μαθήματα καὶ ἕνα ἐξ αὐτῶν τῶν κύκλων θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ προτιμῇ ὁ μαθητὴς. Δηλαδὴ προτιμᾷ κατευθύνσεις καὶ ὄχι προαιρετικὰ μαθήματα. Ἰσως προαιρετικὰ παρέμειναν τὰ Λατινικά καὶ τὸ Σχέδιον.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν τῶν μαθημάτων, νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἱστορία τῆς τέχνης. Δὲν γνωρίζω τί θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ, ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς. Ὁ συνάδελφος κ. Θεοδωράκης, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ ἀρμοδιώτερος, εἰδὶκε τὸ θέμα καὶ πιθανόν νὰ τὸ θίξῃ καὶ σήμερον. Ἀλλὰ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, εἶναι βέβαιον ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ διαγῇ μετὰ μίαν καλῶς γραμμένην ἱστορίαν, ἡ ὁποία θὰ εἶχε καὶ ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ἐγγράμων ἢ μὴ ἐγγράμων εἰκόνων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰσαχθῇ ὁ μαθητὴς εἰς τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης.

Εἶχα τὴν πρόθεσιν κ. Ὑπουργέ, νὰ ἰδρῶς ὡς παράρτημα τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, Σχολὴν Ἱστορίας τῆς Τέχνης, ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία λειτουργεῖ εἰς τὸ Λοῦβρον. Δὲν μοῦ ἐδόθη ὅμως ἀπὸ τότε ποῦ ἔκαμα τὴν σκέψιν αὐτὴν ἡ εὐκαιρία τῆς σχετικῆς πρωτοβουλίας. Ἀς ἰδρῶς σήμερον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει νομίζω ὅτι θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ ὑπάρχῃ τοῦλάχιστον ὡς προαιρετικὸν μάθημα, ἡ ἱστορία τῆς τέχνης οἱ δὲ καθηγηταὶ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκπαιδεύουσιν εἰς μίαν σχολὴν, ἡ ὁποία θὰ λειτουργοῦσε ὡς παράρτημα τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς τάσεις καὶ τὰς κατευθύνσεις τῶν σχολείων εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν προέτεινα τὴν συγκρότησιν μιᾶς εὐρυτέρας ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία νὰ ἀποτελεσθῇ ὄχι μόνον ἀπὸ ἀνώτατα στελέχη ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν Ὑπουργείων Συντονισμοῦ, Βιομηχανίας, Γεωργίας Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας καὶ Ἐργασίας, ἡ ὁποία νὰ καταστρώσῃ τὸ γενικὸν πρόγραμμα, ὄχι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν κατὰ περιφέρειαν κατανομήν, ὅπερ προβλέπεται ὑπὸ τοῦ άρθρου 2, ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα διὰ τοὺς τύπους τῶν σχολείων καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν ἐξ ἐκάστου τύπου, βάσει προοπτικῆς 25 ἐτῶν ὡς πρὸς τὴν πιθανὴν ἀπασχόλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ μαθήματα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, νομίζω ὅτι θὰ

ἦτο ὁρθώτερον νὰ ὁρισθῶν ὡς μαθήματα ἢ ὁργάνωσις τοῦ Κράτους, ὄχι ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην. Αὐτὴ νομίζω ὅτι θὰ ἦτο φεικωτέρα διδασκαλία.

Πέραν ὧν αὐτῶν ἐφιστῶ ἰδιαίτερώς τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, πρέπει νὰ τὸν ἐνδιαφέρῃ ἄλλως τε ποιοστότερον ἀπὸ ἐμὲ διότι ἔχει τὴν εὐθύνην αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς πληρότητος τῶν σχολείων ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ.

Διότι, ὅσονδήποτε καλὰ καὶ εἶναι τὰ προγράμματα, ὅπερ ἀμφισβητῶν, ἐὰν δὲν ὑπάρξῃ ἐπάρκεια προσωπικοῦ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδώσῃ τὰ σχολεῖα. Μέχρι τῆς στιγμῆς δέ, διὰ λόγους ἀντικειμενικοῦς, δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἐπάρκεια προσωπικοῦ εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Χώραν. Ἡ αἰσιοδοξία τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα ἀμέσου ἐννεαετοῦς υποχρεωτικῆς ἐκπαίδευστος, μὲ ἀναγκάζει νὰ υπογραμμίσω τὴν εὐθύνην. Αὐτὰς τὰς συντόμους παρατηρήσεις ἤθελα νὰ κάμω, ἐντὸς τοῦ ὅριου τοῦ Κανονισμοῦ καὶ εὐχομαι, παρὰ τὰς ζωηροτάτας ἀνησυχίας μου, νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ ὁ δευτέρος κύκλος, ὁ ὁποῖος ὁλοκληρῶναι τὴν Μέσην Παιδείαν.

Δ. Β ρ α ν ὀ π ο υ λ ο ς. Κύριε Πρόεδρε, ἐκτάκτως συμμετέχω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ δὲν παρηκολούθησα οὔτε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, οὔτε καὶ ἐπὶ τῶν ψηφισθέντων άρθρων. Δι' αὐτὸ θὰ παρακαλέσω νὰ κριθῶ ἐπιεικῶς, διότι θὰ ζητήσω ὠρισμένας διευκρινήσεις ἐπὶ τῆς παραγρ. 2, ἐδάφ. 2 τοῦ άρθρου 10.

Κύριε Ὑπουργέ, βλέπω ὅτι ἀπὸ τὰ βασικά μαθήματα ἐξαίρεται τὸ μάθημα τῶν Ὀρθοπεδικῶν. Ἐπειδὴ τὸ μάθημα τῶν Ὀρθοπεδικῶν ἐκτὸς τῆς Χριστιανικῆς μορφώσεως, περιλαμβάνει καὶ θέματα φιλοσοφικοῦ περιεχομένου, τὰ ὁποῖα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν Χριστιανικὴν ἠθικὴν εὐρύνουν γενικώτερον τὴν διάνοιαν καὶ τὴν σκέψιν τοῦ μαθητοῦ, νομίζω ὅτι καὶ τὸ μάθημα τῶν Ὀρθοπεδικῶν πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὰ βασικά μαθήματα ὡς καθορίζεται καὶ διὰ τὰ λοιπὰ εἰς τὴν παραγρ. 2, ἐδάφ. 2 τοῦ άρθρου 10.

Κύριε Ὑπουργέ, ἐπιμένω ὅπως συμπεριληφθῇ εἰς τὰ βασικά μαθήματα τὸ μάθημα τῶν Ὀρθοπεδικῶν, διότι ἡ Χριστιανικὴ ἠθικὴ περιλαμβάνει θεωρίας μεγάλων φιλοσόφων, ὅπως (Νίτσε, Κάντ, Ἀριστοτέλους) σχετικὰ μετὰ τὴν ἠθικὴν. Παράλληλῶς τὸν ἠθικὸν νόμον μετὰ τὴν συνείδησιν, ἀναπτύσσει θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν σύγκρουσιν καθηκόντων, τὰ δικαιώματα καὶ τὸν τρόπον υπερασπίσεώς των, τὸν συνδυασμὸν τῆς ἰδίας ζωῆς, τὴν αὐτοθυσίαν, τὴν Χριστιανικὴν εὐθανασίαν, τὴν προσωπικὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα (Μάρξ, Κομμουνισμὸς κλπ.). Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ τροπολογία μου προβλέπει ὅπως εἰς τὸ ἄρθρον 10 παραγρ. 2, ἐδάφ. 2 προστεθῇ ἡ φράσις «καὶ τὰ Ὀρθοπεδικά».

Ἐπίσης, ἔχω υποχρέωσιν νὰ ἐξάρω τὴν ἀπόφασιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ διὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ μαθήματος «τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου». Εἶναι ὕψιστον θέμα. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Βολονάκης εἶχε ἐκδώσει ἕνα σύγγραμμα περὶ ἀγωγῆς τοῦ πολίτου. Εἶχα τὴν τύχην νὰ τὸ ἀναγνώσω ὁλόκληρον καὶ εἶδα τὸν πλούτον ποῦ περιεῖχε τὸ σύγγραμμα αὐτό. Καὶ διερωτήθην διὰ ποῖον λόγον δὲν διδάσκεται καὶ τὸ μάθημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου εἰς τὰ σχολεῖα μας. Μετ' εὐχαριστήσεως βλέπω ὅτι διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν. Δ., εἰσάγεται καὶ τὸ μάθημα αὐτὸ εἰς τὰ σχολεῖα μας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον θεωρῶ ὑποχρέωσιν μου κ. Ὑπουργέ, νὰ σᾶς συγχαρῶ.

Σ. Π ε ρ τ σ ι ν ἰ δ η ς. Κύριε Πρόεδρε, εἰς τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν μου ἐπὶ τοῦ άρθρου 10 μετὰ ὑποχρέωσιν νὰ λάβω τὸν λόγον ἡ ὑποβληθεῖσα τροπολογία μου, ἥτις ἐκυκλοφόρησεν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου.

Προτοῦ, ὅμως, ἀναπτύξω τὴν τροπολογίαν μου, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργὸν νὰ προσθέσω τὰ κάτωθι:

Τὸ Γυμνάσιον προορίζεται νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἐνῶ τὸ Λύκειον ἔχει σκοπὸν νὰ προωθήσῃ ἐτι περισσότερον καὶ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι προορίζονται δι' ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, ἰδιωτικῆς ἢ δημο-

σίας υπηρεσίας και ανωτέρας επιστημονικής ή τεχνικής σπουδής. Έργον του, λοιπόν, θά είναι να κινήση το ενδιαφέρον του μαθητού προς μελέτην και έρευναν, ίνα ούτω εύρνη τον πνευματικόν του όρίζοντα και καλλιεργεί το ήθος του. Έκ της συγκρίσεως, κ. Υπουργέ, Γυμνασίου και Λυκείου, ως προς τα διδασκόμενα μαθήματα παρατηρώ, ότι εις το Λύκειον, ως διδασκόμενον μάθημα δεν συμπεριλαμβάνονται ή Γεωγραφία, Ίχθυογραφία, Ωδική και Οίκιακή Οικονομία και προσθέτετε την Κοσμογραφίαν, την Εισαγωγήν εις την φιλοσοφίαν μετά ψυχολογίας, την Εισαγωγήν εις την Κοινωνιολογίαν, Στοιχεία Οικονομικής Επιστήμης και τα Λατινικά προαιρετικά. Κύριε Πρόεδρε, δεν βλέπω τον λόγον διατί από το Λύκειον αφαιρούνται και δεν διδάσκονται ή Γεωγραφία το τόσο σπουδαίον μάθημα περιέχουσα την Ιστορίαν του τόπου μας και γενικώς την Υδρογειον. Ως και την Ίχθυογραφίαν και Οίκιακήν Οικονομίαν. Επειδή, κ. Υπουργέ, διά του παρόντος σχεδίου Ν. Δ. τα έτη της Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως αύξάνουν εις 9 έτη και καταργούνται οι εισιτήριοι έξετάσεις εις τα Γυμνάσια, επόμενον είναι να αντιμετωπισήτε δημιουργίαν περισσοτέρων Γυμνασίων και Λυκείων. Διά να επανδρώσητε τα ως άνω Ίδρύματα θά είσθε υποχρεωμένοι να διορίσητε καθηγητάς. Επειδή εις το άρθρον 15 και ύμεις αντιμετωπίζετε πρόβλημα έλλείψεως καθηγητών και προτείνετε τρόπον θεραπείας διά της παρεμβολής και τρίτου έξαμήνου σπουδών εντός του αυτού ακαδημαϊκού έτους κατά τους θερινούς μήνας Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον και Σεπτέμβριον, ή τροπολογία μου ακριβώς θεραπεύει αυτήν την ανάγκην. Δύνασθε να διορίσητε ως καθηγητάς μίαν τάξιν ειδικευμένων επιστημόνων, οτινες επί σειράν ετών ηγάλωσαν την ζωήν των σπουδάζοντες, και αυτοί είναι οι πτυχιούχοι της Σχολής Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής, οτινες δύνανται διορίζόμενοι να διδάσκουν αποδοτικώς. Η υποβληθείσα εκ μέρους μου τροπολογία, προβλέπει, όπως εις το άρθρον 10 προστεθής διάταξις έχουσα ούτω: Τα μαθήματα: 1) Στοιχεία Οίκιακής Οικονομίας, 2) Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογίαν, 3) Αγωγή του Πολίτου μετά στοιχείων Δικαίου και 4) Στοιχεία Οικονομικής Επιστήμης, διδάσκονται υπό πτυχιούχων της Ανωτάτης Σχολής Βιομηχανικών Σπουδών Θεσσαλονίκης, διορίζόμενοι Καθηγηταί εις τα Λύκεια και τα Γυμνάσια.

Επίσης, τελευτών, προσθέτω ώρισμένες σκέψεις μου, Επί του μαθήματος της Αγωγής του Πολίτου. Δεν θέλω κατ' αρχήν την μετονομασίαν του εις άλλην ως επρότεινον ώρισμένοι συνάδελφοι. Εν πάση όμως περιπτώσει το μάθημα αυτό πρέπει να θεωρηθής σημαντικόν και να διδάσκηται περισσοτέρας ώρας, ίνα διαπαιδαγωγηθής ή νέα μας γενεά, ήτις φιλοδοξεί να είναι ή μέλλουσα ήγήτις τάξις. Και να θεραπεύσωμεν το φλιβερόν φαινόμενον που παρατηρείται εις ενίους εξ αυτών.

Κύριοι συνάδελφοι, όσοι επικοινωνείτε συχνά με την νεολαίαν νομίζω δύνασθε εύκόλως να συναγάγητε συμπεράσματα, αλλά φλιβερά. Εξέλιπεν ή αρχαία παράδοσις του σεβασμού των νέων προς τους κατέχοντας θέσιν ανωτέραν, ως ή του Ίερέως, του Καθηγητού, Δημοδιδασκάλου, Προέδρου, πρεσβυτέρων κλπ. Έχουμεν ιεράν υποχρέωσιν, όπως βλοι αναλάβωμεν σταυροφορίαν οδηγούντες, καθοδηγούντες, διαπαιδαγωγούντες και διαφωτίζοντες την νεολαίαν μας, όπως ακολουθήσῃ τον αρχαίον πατροπαράδοτον πολιτισμόν και σεβασμόν.

Κύριε Υπουργέ, επανέρχομαι και πάλιν εις την υποβληθείσαν τροπολογίαν μου διά την πρόσληψιν εις τα Γυμνάσια και Λύκεια των πτυχιούχων της Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής Θεσσαλονίκης, και παρακαλώ όπως την αποδεχθήςτε.

Β. Εφραϊμίδης. Κύριε Πρόεδρε, έχουμε αντιρρήσεις επί του συζητουμένου άρθρου. Αί αντιρρήσεις μας βασίζονται επί των βασιικών απόψεών μας διά την Μέσην Παιδείαν, όπως τις άνπτύξαμεν επί της άρχής και επί των άρθρων που έψηφίσαμεν του σχεδίου Ν. Δ. Αί αντιρρήσεις μας επί του άρθρου 10 ενισχύονται θετικώς από όσα λέγει ή εισήγησις επί του άρθρου, διά τον προορισμόν του Λυκείου και άρνητικώς από τα συγκεκριμένα που θεσπίζονται διά των παραγράφων του.

Ως προορισμός του Λυκείου προσδιορίζεται ή προπαρασκευή του σπουδαστού του Λυκείου: Διά την ζωήν, ήτοι διά ελευθέριαν επαγγέλματα και διά δημοσίας ή ιδιωτικής υπηρεσίας. Διά την ανωτάτην παιδείαν, ήτοι διά τας θεωρητικές ή εφηρμοσμένας επιστήμας. Ο προσδιορισμός ούτος αποτελεί όμολογίαν και διακηρύξιν ότι ο προορισμός του Λυκείου είναι διφυής, κλασσικός - πρακτικός. Επομένως ή συνέπεια προς τον προορισμόν του Λυκείου και τις ανάγκες της σημερινής πραγματικότητας επιβάλλει την άποδοχήν της δικής μας απόψεως, ότι πρέπει να έχωμεν δύο τύπους Λυκείου, το Πρακτικόν και το Κλασσικόν.

Την συνέπειαν και λογικήν αυτήν την ανατρέπει το άρθρον 10. Διότι το άρθρον όχι μόνον δεν κάνει διαχωρισμόν, αλλά και την παρ. 3 καταργεί και τα ύφιστάμενα Πρακτικά Λύκεια και τα Οικονομικά Γυμνάσια. Έρωτώ τον κ. Υπουργόν, έχωμεν άρνητικήν πείραν από την λειτουργίαν τους; Εμείς νομίζομεν ότι έχωμεν θετικήν πείραν. Απόδειξις δέ τούτου είναι ή αύξησις του αριθμού των μαθητών των στρεφόμενων προς τα πρακτικά Λύκεια. Παρά ταύτα, ή παράγραφος 3 έρχεται και καταργεί τα ύφιστάμενα Λύκεια και επιβάλλει ενιαίον Λύκειον. Βεβαίως γίνεται μία προσπάθεια εις την παρ. 4 να αναπληρώση τα κενά. Πώς όμως; Προβλέπει ότι θά γίνη επιλογή ώρων διδασκαλίας και μαθημάτων. Θεραπεύεται όμως το κακόν; Αν ο προοριζόμενος να ακολουθήσῃ θετικής επιστήμης θά κάμη επιλογήν των ώρων και μαθημάτων, επιλέγων τα μαθήματα τα θετικά θά έχη παράλληλα την εύχέρειαν να μειώση τα μαθήματα και τας ώρας του κλασσικού κύκλου; Το σχέδιον Ν. Δ. δεν αναφέρει τίποτε. Αλλά και αν γίνη αυτή ή μείωσις δεν θά πάυση ή επιβάρυνσις από ώρας και μαθήματα άσχετα με τον επιλεγέντα προσανατολισμόν. Ούτε θά ύπάρχη ή ατμόσφαιρα, το κλίμα και ή πρακτική έπαρκεια διά την επίδοσιν όπως αυτά θά ύπήρχαν αν είχαμεν χωριστά τους δύο τύπους. Ίδού διατί οι δύο κύκλοι των σπουδών διά του συστήματος της επιλογής οι προβλεπόμενοι εις την παράγραφον 4 δεν είναι δυνατόν να αντικαταστήσουν την κατάργησιν των πρακτικών Λυκείων. Κατά την εφαρμογήν πραγματικώς θά έχωμεν επικράτησιν των κλασσικών Γυμνασίων - Λυκείων. Τοῦτο, φαίνεται και από την παρ. 6, ή οποία λέγει (αναγινώσκει), δηλαδή άφίνεται ή υπόθεσις εις το μέλλον και νομίζομεν ότι ύπάρχει κίνδυνος ή μάλλον βεβαίωσις να έχωμεν ενιαίον τύπον Λυκείων που θά είναι τα κλασσικά. Δι' αυτούς τους λόγους, κ. Πρόεδρε, διαφωνούμεν προς το συζητούμενον άρθρον και επιμένομεν ό κ. Υφυπουργός να το τροποποιήσῃ κατά τας απόψεις μας. Την συγκεκριμένην διατύπωσιν της τροπολογίας μας με πρόσθετα επιχειρήματα θά αναπτύξουν άλλοι συνάδελφοι της ΕΔΑ.

Ηθελα, επίσης, κ. Πρόεδρε, να υπογραμμίσω ότι πρέπει να φύγη από την αίθουσαν αυτήν, διότι δεν ανταποκρίνεται προς τας ανάγκες του τόπου μας, ή θεοκρατική αντίληψις που έγγίζει τα όρια της θρησκοληψίας. Ο λαός μας είχε και έχει απλό, καθαρό, θρησκευτικό συναίσθημα όπως αυτό πηγάζει από την άνόδυτην Ορθοδοξίαν. Όπου δεν ύπάρχει τοῦτο όφείλεται εις την εμπορίαν που έκαμαν θρησκευτικά οργανώσεις και πολλές φορές εις την ίδίαν την εκκλησίαν, ή οποία δεν έτήρησε την θέσιν της. Ο λαός μας είχε και έχει βαθύτατον θρησκευτικόν συναίσθημα και δεν του χρειάζεται ή τεχνική παρεμβολή προσθέτων ώρων διδασκαλίας και ο χαρακτηρισμός των θρησκευτικών ως πρωτεύοντος μαθήματος. Διά να μη πάμε έτσι σε άλλες καταστάσεις και να μη δημιουργήσωμεν φανατισμόν όπως συμβαίνει στα κράτη τα Καθολικά.

Επίσης το μάθημα της πολιτικής αγωγής, της αγωγής του πολίτου είναι ένα από τα πλέον βασικά και χρήσιμα μαθήματα. Αλλά όσον σπουδαίον είναι, άλλο τόσο είναι δυνατόν να γίνη αντικείμενον εκμεταλλεύσεως κομματικής. Ας μη ξεχνούμεν ότι θεσμοί κρατικοί όπως το ραδιόφωνον έχουν μετατραπή εις οργανισμούς κομματικής εκμεταλλεύσεως, διαφθοράς της κοινής γνώμης και εκμαυλισμού της νεο-

λαίας. Σωστό τὸ μάθημα, ἀλλὰ ἂς μὴ γίνῃ ὄργανον κομμα-
τικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ παραποιήσεως τῆς ἀληθείας καὶ
τῶν πραγματικότητων.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἐλαφρός ἔχει τὸν λόγον.

Σ. Ἐλαφρός. Μόνον μίαν ἐρώτησιν, κ. Ὑπουργέ. Τὰ
μαθήματα ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ ἰδίως τὰ στοιχεῖα δικαίου
καὶ οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ποῖος θὰ τὰ διδάξῃ; Φρονῶ, ὅτι
ἐνδεδειγμένοι πρὸς τοῦτο εἶναι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ οἰκονομολόγοι,
οἱ διδάσκοντες μέχρι τοῦδε εἰς τὰ Οἰκονομικὰ Γυμνάσια.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Ἐπωφελοῦμαι τῆς
παρατηρήσεως τοῦ κ. συναδέλφου διὰ νὰ εἶπω ὅτι θὰ προσθέ-
σω ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἐξῆς: (Ἀναγινώσκει).

Σ. Ἐλαφρός. Ὑποθέτω, κ. Ὑπουργέ, ὅτι οἱ ἴδιοι Οἰ-
κονομολόγοι καθηγητὰί εἰναι εἰς θέσιν νὰ διδάξουν, δεδομέ-
νου, ὅτι εἶναι πτυχιούχοι τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομι-
κῶν Ἐπιστημῶν, τοὺς ὁποίους καὶ περιλαμβάνετε εἰς τὸν κύ-
κλον τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἀνατεθῇ ἡ διδασκαλία
τῶν μαθημάτων αὐτῶν.

Ν. Ζορμπᾶς. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, κ. Πρόεδρε,
καθημερινῶς καταπλήσσεται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἰδεῶν καὶ
εἰς τὸν οἰκονομικὸν καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ πρὸ πάντων
εἰς τὸν τεχνικὸν τομέα. Μάλιστα καθίσταται δύσκολον εἰς
τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν αὐ-
τῶν τῶν ἰδεῶν. Ὁρῶ, λοιπόν, εἰς τὸ ἄρθρον 10 διαγράφε-
ται ἡ κατεύθυνσις τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νομίζω, ὁρῶς ἀνα-
γράφεται, ὅτι θὰ πρέπει νὰ δίδονται εἰς τοὺς μαθητὰς στοι-
χεῖα ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν τῶν ἰδεῶν. Εἶναι ἀνάγκη οἱ
μαθητὰί οἱ ἐξερχόμενοι τοῦ αὐριανοῦ Λυκείου, νὰ ἔχουν κατα-
τοπισθῇ περὶ ὧν τῶν καταστάσεων τῶν ἐπικρατούσων εἰς
τὸν κοινωνικόν, τὸν οἰκονομικὸν καὶ τὸν τεχνικὸν τομέα. Δὲν
νομίζω, ὅτι χρειάζεται ἰδιαιτέρως νὰ τονισθῇ ἐν τῷ Νόμῳ
αὐτῇ ἡ ἰδιὴ κατεύθυνσις τῆς Παιδείας, διὰ τὰς τεχνικὰς
προόδους. Ἐὰν νομίζῃ, ὁ κ. Ὑπουργός, ὅτι χρειάζεται, θὰ
πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν. Ἡ συζήτησις πάντως θὰ ἀποτελέσῃ
ἐρμηνείαν τοῦ Νόμου διὰ τὴν ὁρθὴν ἐφαρμογὴν του. Νομίζω
περαιτέρω, ὅτι εἶναι λάθος ἡ ἀπάλειψις τοῦ μαθήματος τῆς
Λογικῆς, ἀπὸ τὸν πίνακα τῶν μαθημάτων τοῦ ἁρθροῦ 10.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Περιέχεται εἰς τὸ
μάθημα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Ν. Ζορμπᾶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, πιστεύω, ὅτι ὡς
ἐδιδάσκτο τὸ μάθημα τῆς Λογικῆς, δὲν ἀπέδιδεν. Εἶναι
ἀνάγκη καὶ αὐτὸ τὸ μάθημα νὰ διδασθῇ μὲ πλέον συγχρόνους
μεθόδους, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸ δέον καὶ χρήσιμον καὶ νὰ μά-
θουν οἱ νέοι ἄνθρωποι νὰ σκέπτονται καὶ νὰ κρίνουν ὁρῶς.

Νομίζω, ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν μαθημάτων τοῦ Λυκείου εἰς
ὑποχρεωτικὰ καὶ κατ' ἐπιλογὴν θὰ προκαλέσῃ ἀνωμαλίαν.
Εἶδον τὸ Διάταγμα, διὰ τὰς ἐφετεινὰς ἐξετάσεις καὶ τὸ ἐγ-
κρίνω ἀπολύτως. Πράγματι ἐξασφαλίζει τὸ ἀδιάβλητον τῶν
ἐξετάσεων. Εἶδον, ὅμως, ὅτι εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ὡς
κυριώτερον ἐξεταζόμενον μάθημα εἶναι, ἡ ἐκθεσις τῶν ἰδεῶν.
Καὶ ἡ ἐκθεσις τῶν ἰδεῶν δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸν πεζογράφημα,
ἀλλὰ ἡ συνισταμένη τῶν γνώσεων τοῦ μαθητοῦ καὶ ὁρῶς
εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ζητεῖται ἀπὸ τὸν μαθητὴν νὰ δια-
γωνισθῇ εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἰδεῶν. Πολὺ φοβοῦμαι, ὅμως,
ὅτι μὲ τὴν διαγραφομένην ἐν τῷ σχεδίῳ Ν.Δ. μέθοδον διαχω-
ρισμοῦ τῶν μαθημάτων εἰς ὑποχρεωτικὰ καὶ κατ' ἐπιλογὴν,
θὰ στέρησωμεν τοὺς μαθητὰς εἰς πολλὰς περιπτώσεις τῆς
ἐμπλουτίσεως τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν τῶν γνώσεων μὲ ἀποτε-
λεσμα νὰ ὑπολειφθῶν οἱ μαθητὰί αὐτοὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν
ἰδεῶν, ἡ ὁποία ὡς εἶπον παρυσιάζει τὴν προσωπικότητα τοῦ
μαθητοῦ.

Πρὸς κατάληξιν ἴσως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ κ. Πρόεδρε,
συμφωνῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὸν συνάδελφον κ. Καλλιάν ὅσον ἀφο-
ρᾷ τὰ Λατινικά. Νομίζω ὅτι δὲν θὰ πρέπει μετὰ τήσης πε-
ριφρονήσεως νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ μάθημα τῶν Λατινι-
κῶν. Βεβαίως ὡς ἐδιδάσκοντο τὰ Λατινικά μὲ τὸ DUM
SPIRO SPERO δὲν ἀπέδωσαν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονού-
μεν ὅμως ὅτι ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἐκφράζει μίαν ἐποχὴν καὶ
ἓνα πολιτισμὸν, τὸν ὁποῖον οἱ μαθητὰί θὰ πρέπει νὰ γνω-
ρίσουν καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ ἀντιλη-

φθῶν τὴν διαφορὰν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ
τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν.

Τέλος, ὀφείλω νὰ τονίσω ὅτι ἡ σύλληψις καὶ διατύπωσις
τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ εἶναι πλέον ἢ ὠραία. Πολὺ φοβοῦμαι ὅμως
διὰ τὴν πρακτικὴν του ἐφαρμογὴν. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ
ὀπλίσωμεν τὸν κ. Ὑπουργόν μὲ διδακτικὸν προσωπικὸν κυ-
ρίως, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα μέσα, διὰ τὴν ἐπι-
τυχίαν αὐτοῦ τοῦ ὠραίου σχεδίου Ν. Δ. Δεῖ δὲ καθηγητῶν
παλίων καθηγητῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου τούτου.
Καὶ ἐπὶ τούτου ἐριστῶ τὴν προσοχὴν ὁλοκλήρου τῆς Κυ-
βερνήσεως.

Καὶ τώρα ἔρχομαι εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πο-
λίτου. Δὲν θέλω νὰ ἐμφανισθῶ ὅτι ἐγὼ πρῶτος κομίζω
γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, πλὴν ὅμως νομίζω ὅτι τὸ μάθημα τοῦ-
το καλῶς διδασκόμενον, θὰ ἀποδώσῃ ἄριστα ἀποτελέσματα.

Ὅμιλῶ διὰ τὸ μάθημα τοῦτο ἐκ πείρας τὴν ὁποίαν ἔχω.
Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1930—1940, ἐδίδαξα ἐθελοντικῶς τὸ μά-
θημα τοῦτο εἰς τὴν Σχολὴν Μηχανικῶν τοῦ Πειραιῶς
Συνδέσμου καὶ ἐφρόντισα τὰ ἐργαζόμενα ἐκεῖνα παιδιὰ νὰ ἴ-
δουν διὰ τῶν παραθῶρων πού τοὺς ἤνοιξα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ
τὴν συνειδήσιν των τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸ φῶς
τοῦ ἑλληνισμοῦ νὰ πληροφωρηθοῦν τὸν τρόπον τῆς διοική-
σεως τοῦ κράτους καὶ νὰ ἀποκτήσουν τόσας ἰδέας γύρω ἀπὸ
τὸν τεχνικὸν καὶ οἰκονομικὸν τομέα, ὥστε νὰ δύνανται νὰ
ἀντιληφθῶν ὅλα τὰ σύγχρονα προβλήματα.

Πληροφορῶ τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι καὶ οἱ 5.000 μαθητὰί
οἱ ὁποῖοι παρηκολούθησαν τὸ μάθημά μου αὐτό, ἐγένοντο χρή-
σιμοι πολῖται καὶ διαρκῶς προσδεύουν. Φρονῶ κ. Πρόεδρε,
ὅτι μὲ τὸ μάθημα αὐτὸ θὰ καταστήσωμεν τοὺς αὐριανούς
τελειοφόρους τοῦ Λυκείου πολίτας ἱκανοὺς νὰ ἀντιληφθῶν
τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ ἱκανοὺς νὰ ἀντιδρά-
σιν εἰς κάθε προσπάθειαν ἐπιρροῆς διαφόρων προπαγανδι-
στῶν πού διαστρεβλώνουν καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰς συνειδήσεις
των φθάνει νὰ διδασθῇ ὁρῶς. Καὶ διὰ τὴν ὁρθὴν διδασκα-
λίαν τοῦ χρησιμωτάτου μαθήματος ἀνέφερον τὴν προσωπικὴν
μου περίπτωσιν καὶ πείραν.

Δ. Μανέντης. Ἐπειδὴ εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα οἱ
ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων κατὰ γενικὸν κανόνα μεταβαίνουν
διὰ περαιτέρω σπουδὰς εἰς τὴν Μεσευρώπην. θὰ παρεκάλουν
τὸν κ. Ὑπουργόν μεταξὺ τῶν διδασκόμενων ξένων γλωσσῶν
νὰ περιλάβῃ καὶ τὴν Γερμανικὴν. Πολὺ φοβοῦμαι, κ. Πρά-
δρε, ὅτι μὲ τὴν σταδιακὴν ἐφαρμογὴν περὶ τῆς ὁποίας ὁμί-
λησεν ὁ κ. Ὑπουργός, εἰς τὰς ἐπαρχίας θὰ παραμείνῃ ἐπὶ
πολλὰ χρόνια ὁ ἐνῆϊος τύπος καὶ δι' αὐτὸ φρονῶ ὅτι εἶναι
ἀνάγκη νὰ ὀρίσωμεν εἰς τὸ νομοσχέδιον ὡς διδασκόμενῃ
γλῶσσῃ καὶ τὴν γερμανικὴν, ἡ ὁποία ὡς προείπον εἶναι ἀπα-
ραίτητος διὰ νὰ δυνηθῶν οἱ μαθητὰί νὰ παρακολουθήσουν
σπουδὰς εἰς Πανεπιστήμια τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμα-
νίας.

Καὶ τώρα, κ. Πρόεδρε, ἔρχομαι ὁλοφύως νὰ ὑποστηρίξω
καὶ ἐγὼ τὴν τροπολογίαν τοῦ συναδέλφου, κ. Βρανοπούλου,
σχετικῶς μὲ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. Ὁ κ. Ἐφραιμί-
δης πρὸ ὀλίγου εἶπεν ὅτι οὔτε περισσότεραι ὄραι διὰ τὸ μά-
θημα τοῦτο χρειάζονται, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ μάθημα τοῦτο
πρέπει νὰ γίνῃ βασικόν. Εὔρε τὴν εὐκαιρίαν ὁ κ. Ἐφραιμί-
δης νὰ ἐάλῃ ἀκόμη μίαν φορὰν ἐναντίον τῶν Χριστιανικῶν
Ὁργανώσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν.
Διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῶ κάμνω τὴν δῆλωσιν ὅτι εἰς οὐδεμίαν
τοιαύτην ὁργάνωσιν ἀνήκω. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅμως
ὅτι αἱ Χριστιανικαὶ αὐταὶ Ὁργανώσεις ἔχουν προσφέρει πάρα
πολλὰ εἰς τὸν τόπον μὲ θεάρεστα καὶ ἄξια θάυμασμοῦ φιλαν-
θρωπικὰ ἰδρύματα, τὰ ὁποῖα ἀνακουφίζουν ἰδίᾳ τὰς πτωχοτέ-
ρας τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ θὰ εἴμεθα ἄδι-
κοί ἐὰν δὲν ἀναγνωρίσωμεν τὸ μεγάλο ἔργον των. Κύριε
Ὑπουργέ, νομίζω, ὅτι θὰ ὑποβιάσετε τὸ
μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, ἐὰν δὲν καταστήσετε
τοῦτο βασικόν. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον θὰ
πρέπει οἱ ἐξερχόμενοι τοῦ Λυκείου νὰ ἔχουν μεγαλυτέραν μόρ-
μωσιν εἰς τὰ Θρησκευτικά. Ὅπως γνωρίζετε ἡ χώρα μας
ὑποφέρει ἀπὸ ἑλλειψιν ἱερέων καὶ μάλιστα μορφωμένων. Οἱ
ἀρχιερεῖς δὲν εὐρίσκουν τελειοφοίτους γυμνασίου, διὰ νὰ τοὺς

χειροτονήσουν ως Ιερείς. Κύριε Υπουργέ, δὲν υπερβάλλω καθόλου τὰ πράγματα, ἀλλὰ σὰς πληροφορῶ ὅτι εἰς ἓν χωρίον εἶδον χωρὶκὸν νὰ φορᾷ τὸ πετραχῆλι διὰ νὰ θάψῃ συγχωριανὸν του, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν εὐρίσκατο ἱερεὺς νὰ τὸν θάψῃ.

Δὲν νοομίζω, κύριε Υπουργέ, μὲ τὸ νὰ προσθέτετε τὸ μάθημα τῶν Ὀρησκευτικῶν, ὡς μάθημα βασικὸν θὰ καταβλίψετε τοὺς μαθητάς. Σεῖς, λοιπόν, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν διακρίνουσαν ὑμᾶς μόρφωσιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συνδέσετε τὸ ὄνομά σας μὲ τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Παιδείας, μὴ διστάσετε νὰ καθιερώσετε τὸ μάθημα τῶν Ὀρησκευτικῶν ὡς βασικὸν θάθημα.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Λύχνος ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Λύχνος. Κύριε Πρόεδρε, ἀφοῦ εὐχαριστήσω τὸν κ. Υπουργὸν τῆς Παιδείας διὰ τὴν προσοχὴν τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὴν τροπολογίαν μου διὰ τὸ μάθημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου θὰ προσθέσω, ὅτι δὲν εἶμαι ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν τροποποίησιν τῆς τροπολογίας μου πού ἔκαμεν ὁ κ. Υπουργός.

Εἰγὼ ἐζήτησα κύριε Πρόεδρε, εἰς τὸ ἄρθρον 8 νὰ διδάσκονται στοιχεῖα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, εἰς δὲ τὸ ἄρθρον 10 στοιχεῖα Συνταγματικοῦ Δικαίου.

Σεῖς κύριε Υπουργέ, εἶπατε, τροποποιῶντες τὴν ἰδικὴν μου πρότασιν, στοιχεῖα τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος. Ἀλλὰ ὁ ὅρος δημοκρατία εἶναι ἓνας ὅρος πού δὲν χρησιμοποιεῖται σήμερον ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀπὸ ὅλους. Διὰ δημοκρατίαν ὁμολοῦν καὶ οἱ δικτάτορες ἀπὸ τοῦ Πεκίνου μέχρι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

Δ. Ἀκρίτας (Υπ. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, ἡμεῖς εἴμεθα δημοκρατία. Δὲν εἴμεθα οὔτε Πεκίνον οὔτε Μπογκότα.

Γ. Λύχνος. Εἰγὼ γνωρίζω κ. Υπουργέ, ὅτι εἴμεθα κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία.

Καὶ ἔρχομαι τώρα εἰς τὸ μάθημα τῶν Ὀρησκευτικῶν. Πρέπει τὰ Ὀρησκευτικὰ νὰ χαρακτηρισθῶν ὡς βασικὸν μάθημα καὶ διὰ λόγους τιμῆς πρὸς τὴν Ὀρησκείαν καὶ διὰ λόγους συνεπειᾶς τῆς Κυβερνήσεως, ἰσχυριζομένης ὅτι δι' αὐτῶν θὰ διδάσκηται ἡ ἠθικὴ ἀγωγή τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Εἰσὶν, κύριε Πρόεδρε, εὐρίσκουμαι εἰς τὴν φάλαγγα πού δίδει τὴν μάχην ὀπισθοφυλακῆς διὰ τὰ Λατινικά. Τὰ χαρακτηρίζετε, κ. Υπουργέ, τὰ Λατινικά ὡς μάθημα κατ' ἐπιλογὴν, ἀλλὰ προαιρετικόν. Ἀλλὰ τὰ Λατινικά εἶναι ἡ θάσις ὅλων τῶν συγχρόνων γλωσσῶν τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ γέφυρα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπικοινωνοῦμεν μὲ τὸν δυτικὸν κόσμον. Τὰ Λατινικά εἶναι ἀπαραίτητα δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θὰ σπουδάσουν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, νομικά, φυτολογίαν, χημείαν καὶ ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἐπιστήμας πού ἔχουν ὡς θάσιν τῆς ὁρολογίας τῶν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Μᾶς λέγετε ὅτι εἶναι προαιρετικά. Δὲν μᾶς λέγετε ὅμως εἰς ποῖας αἰθούσας σας θὰ διδάσκονται, ποῖας ὥρας καὶ ἀπὸ ποῖους καθηγητάς. Ὅπως εἶναι διατυπωμένον τὸ ἄρθρον, τὸ μόνον πού φαίνεται εἶναι ὅτι δὲν θὰ διδάσκονται καθόλου.

Επιμένω, ὅτι τὰ Λατινικά πρέπει νὰ διδάσκονται ὡς μάθημα, ἔστω κατ' ἐπιλογὴν, ἀλλὰ ὑποχρεωτικόν. Δὲν δύναται νὰ παραγῇ κανεὶς σπουδαστὴς εἰς πολλὰς ἀνωτάτας σχολάς, ἐὰν δὲν γνωρίζῃ Λατινικά. Ἐκτὸς κύριε Υπουργέ, ἐὰν σκέπτεσθε νὰ ἰδρύσετε ξεχωριστὴν σχολὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον πού νὰ διδάσκῃ Λατινικά.

Αὐτὰς τὰς παρατηρήσεις εἶχα νὰ κάμω, κ. Πρόεδρε, καὶ ἐπιφυλάσσομαι μερικὰς ἄλλας συμπληρωματικὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔχω ὑπ' ὄψιν μου νὰ τὰς κάμω εἰς τὰ ἐπόμενα ἄρθρα.

Συνοψίζων, προτείνω ὅπως ἡ διατύπωσις τοῦ «ἀγωγῆ τοῦ πολίτου» ἀντικατασταθῇ μὲ μάθημα τοῦ συνταγματικοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Προσθέτω μάλιστα, ὅτι δὲν εἶναι ἴσως τόσον ἀναγκαῖον ὅσον ἓνα μάθημα κοινωνικῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ ἀφοῦ ὠρίσαστε νὰ εἶναι ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου, νὰ διδάσκηται τοῦλάχιστον μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος.

Δεύτερον, θὰ Ὀρησκευτικὰ νὰ θεωρηθῶν ὡς μάθημα ὑποχρεωτικόν, παρὰ τὴν ἀντίρρησην τοῦ φίλου κ. Ἐφραιμίδου, καὶ τρίτον, τὰ Λατινικά ἐπίσης νὰ θεωρηθῶν ὑποχρεωτικόν, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι κατ' ἐπιλογὴν.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Τσάτσος ἔχει τὸν λόγον.

Κ. Τσάτσος. Κύριε Πρόεδρε, διὰ τὰ Λατινικά καίτοι ἐμμένω εἰς τὰς ἀπόψεις, τὰς ὁποίας καὶ διὰ τῆς τροπολογίας μου ὑποβάλλω ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Σώματος, θὰ εἶπω μόνον ὀλίγας λέξεις διότι τὰ εἶπα ὅλα εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν. Ζητοῦμεν τὴν διατήρησιν τῶν Λατινικῶν διὰ δύο λόγους: Πρῶτον διότι πιστεύομεν ὅτι μέσα εἰς τὸ σύνολον τῆς Λατινικῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς νομοθεσίας ἐμφανίζονται ἀξίαι πολιτισμοῦ καὶ μορφᾶς τὰς ὁποίας ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει Οὐμανιστικὴν Παιδείαν καὶ ἀποκαλεῖται ἄνθρωπος Δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ νὰ τὰς γνωρίζῃ. Δεύτερον, ζητοῦμεν τὰ Λατινικά διότι εἶναι ἀδιανόητον (καὶ θὰ ἰδῆτε τὰς ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας θὰ προκαλέσθε ὅταν γνωσθῇ ἡ ἀπόφασίς τῆς καταργήσεως τῶν Λατινικῶν εἰς τὰ ξένα Πανεπιστήμια), εἶναι ἀδιανόητον τὸ κλασσικὸν Γυμνάσιον χωρὶς διδασκαλίαν τῶν Λατινικῶν. Νὰ εἰπώμεν ὅτι καταργούμεν τὸ κλασσικὸν Γυμνάσιον εἶναι μία πολιτικὴ, ἀλλὰ νὰ διατηρήσωμεν τὸ κλασσικὸν Γυμνάσιον μὲ τὰς παραδόσεις καὶ μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ σβύσωμεν τὰ Λατινικά εἶναι κατ' ἀδιανόητον. Ἡ δὲ διατήρησις του ὡς προαιρετικοῦ μαθήματος πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἀποτελεῖ μίαν χαρακτηριστικὴν βολὴν. Ἐὰν παρὰ τὰς ἀμυδράς ἐλπίδας τὰς ὁποίας ἔχω διὰ τὴν διατήρησιν τῶν Λατινικῶν ἡ Κυβέρνησις ἐμμένει εἰς τὰς ἀπόψεις τῆς, κάνω τὴν ἐξῆς σκέψιν, κ. Υπουργέ, καὶ τὴν ὑποβάλλω καὶ αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐμενὴ σας κρίσιν. Τὸ παιδί π.χ. πού ἀποφασίζει νὰ γίνῃ Θεολόγος θὰ πρέπει νὰ διαβάσῃ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας. Μέγα μέρος τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχουν γράψῃ Λατινικά καὶ δὴ τὰ ἔργα τῶν ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν Λατινικὴν, ὅπως εἶναι ὁ Αὐγουστίνος, ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Λακτάντιος, ὁ Ἱερώνυμος καὶ ἄλλοι, ὅλοι αὐτοὶ εἶναι Πατέρες τῆς ἰδικῆς μας Ἐκκλησίας, εἶναι πρὸ τοῦ σχίσματος.

Ἄν θέλῃ νὰ γίνῃ Ἀρχαιολόγος, δὲν νοεῖται νὰ μὴ ξαίρῃ Λατινικά, ἂν θέλῃ νὰ γίνῃ Φιλολόγος, ἐπίσης. Δι' αὐτὸ θὰ φθάσουν τὰ παιδιὰ αὐτὰ εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου χωρὶς νὰ ξαίρουν τὸ Λατινικὸν ἀλφάβητον, χωρὶς νὰ ξαίρουν μίαν λέξιν Λατινικὴν, τί θὰ γίνῃ, θὰ ἀρχίσουν νὰ μαθαίνουν Λατινικά εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου θὰ τοὺς μαθαίνῃ τὰ στοιχειώδη. Λέγω λοιπόν τὸ ἐξῆς: Μήπως τυχὸν δι' αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἀποφασίζουν νὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτὰς τὰς σχολὰς κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ Μπακαλορεά θὰ πρέπει νὰ ἐξετάζωνται ὑποχρεωτικῶς εἰς τόσα Λατινικά ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ νὰ δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὰ μαθήματα τῆς Φιλολογίας, τῆς Ἀρχαιολογίας, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Δὲν θὰ πρέπει αὐτοὶ νὰ παρακολουθοῦν ὑποχρεωτικῶς. Ἄν ἀποφασίσουν τὴν τελευταίαν στιγμὴν νὰ γίνουν Φιλόλογοι, ἂς κάνουν κατ' οἶκον μάθημα, ἀλλὰ νὰ παίρνουν τὸν Μπακαλορεά πού τοὺς δίδει τίτλον ἐγγραφῆς εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν καὶ νὰ μὴ γνωρίζουν ἐντελῶς Λατινικά, εἶναι κατὰ τί τὸ ἀδιανόητον.

Τώρα θὰ ἐγκαταλείψω αὐτὸ τὸ ἄχαρι θέμα καὶ θὰ εἰσέλθω εἰς τὸ θέμα τῶν μαθημάτων. Ἐκεῖ θὰ κάνω ὠρισμένας παρατηρήσεις πού ἐλπίζω ὅτι θὰ τὰς δεχθῆτε. Εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ. ἔχετε τὸ μάθημα τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Φιλοσοφίαν μετὰ στοιχείων ψυχολογίας. Εἰγὼ θὰ σὰς ἐπρότεινα, κ. Υπουργέ, εἰς αὐτὸ τὸ μάθημα νὰ κάμωμεν μίαν διέυρυνσιν. Εἰς τὴν ἀρχὴν μάλιστα κάποιος ἐκ τῶν φίλων κυρίων συναδέλφων εἶπεν ὅτι καταργεῖται τὴν λογικὴν καὶ ἀπαντήσατε ὅτι μέσα εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Φιλοσοφίας ὑπάρχει λογικὴ. Ὅπως ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω, ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν ἔχει μίαν παγίαν πλέον μορφήν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, δὲν ξεύρω εἰς τὰς ἄλλας χώρας, καὶ δὲν περιλαμβάνει παρὰ μόνον μίαν σύντομον ἐποπτεῖαν τῆς λογικῆς. Θὰ ἔλεγον λοιπόν, ἀφοῦ θέλετε — καὶ εἰς αὐτὸ μὲ εὐρίσκετε ἀπολύτως σύμφωνον — νὰ διευρύνετε αὐτὸ τὸ μάθημα, νὰ εἰπῆτε: Στοιχεῖα Φιλοσοφίας, καὶ ἐν παρενθέσει, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, Λογικὴν, Μεθόδολογίαν Ἐπιστημῶν, Στοιχεῖα Μεθοδολογίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Ψυχολογία. Ἄν τὸ κάνετε αὐτὸ, κ. Υπουργέ, δὲν σὰς ἀφαιρῶ τίποτε ἀπὸ αὐτὸ πού θέλετε καὶ παρέχω εἰς τὸν Δι-

δάσκαλον τὴν εὐχέρειαν νὰ διδάξῃ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐκεῖνα ποὺ ξαίρει καλύτερον καὶ εὐχόμεναι νὰ ὑπάρχῃ ἔστω καὶ ἓνα ποὺ νὰ ξαίρῃ καλὰ. Διότι ἂν δὲν τὸ κάμωμεν αὐτό, μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, καταργούμεν, κ. Ὑπουργέ, τί; Τὴν γνώσιν τῆς τυπικῆς λογικῆς; Ἡ γνώσις τῆς τυπικῆς λογικῆς εἶναι ἀπαραίτητος, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸ νομικόν, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ κάθε ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος ἔχει μίαν ἐπιστημονικὴν παιδείαν. Αὐτὸ τὸ στέγνὸν μάθημα εἶναι ἀπαραίτητον, ἄλλο ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ στέγνόν μάθημα ἂν δώσωμεν τὸ εὖρος ποὺ ἔχει πραγματικῶς, διὰ τὸ καταστήσωμεν ζωντανὸν καὶ ἐπαγωγόν.

Λοιπὸν προτείνω, Στοιχεῖα Φιλοσοφίας, καὶ μέσα σὲ παρένθεσιν εἰσαγωγὴν στὴν φιλοσοφίαν, λογικὴν καὶ μεθοδολογίαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ ψυχολογίαν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ὁ Τεχνικός σας Σύμβουλος εἰς αὐτὸ θὰ συμφωνήσῃ.

Δεύτερον θέμα, τὸ τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου. Ἡ Ἀγωγή τοῦ Πολίτου, ὅπως εἶπατε, εἶναι ἓνας ἄτυχος τίτλος. "Ὅταν ἐγὼ ἐτόλμησα τὸ 1949 ὡς Ὑπουργὸς Παιδείας μὲ τὸν Ἰσοπανάγην τότε Σύμβουλον, νὰ ἀγωνισθῶ διὰ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν Ἀγωγήν τοῦ Πολίτου, ἐβλήθη ἀπὸ τὴν δεξιάν ὅτι ἤθελα νὰ εἰσάγῃ τὰς κομμουνιστικὰς θεωρίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Σήμερον ἤκουσα τὸ ἀντίθετον. Οἱ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς φοβούνται μήπως διδασθῶν ὁλοκληρωτικαὶ θεωρίαι. Πάντως ἀφοῦ ἔχει αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἡ λέξις τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου, καὶ ἐγὼ συμφωνῶ εἰς τὴν ἀλλαγὴν, συμφωνῶ εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ κ. Λύχνου, ἀλλὰ θὰ σὰς προτείνω καὶ ἓνα ἄλλο. Ἡμεῖς θέλομεν νὰ μάθῃ τὸ παιδί τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτεύματος, εἰς τὴν Ἀμερικανὴν αὐτὸ τὸ μάθημα τὸ λέγουσιν AMERICAN CONSTITUTION, στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτεύματος καὶ γλυτώνομεν ἀπὸ ὅλες τῆς παρεξηγήσεις. Λέγετε στοιχεῖα δικαίου, ὄχι κ. Ὑπουργέ, στοιχεῖα δικαίου καὶ στοιχεῖα οἰκονομίας δὲν διδάσκονται, θὰ πρόκειται μόνον περὶ παρακρουσμάτων νομικῶν ἐπιστημῶν, τὰ ὅποια θὰ ἐλάτουν καὶ δὲν θὰ ὠφελήσουν. Τὸ νὰ εἰπώμεν εἰς τὸ παιδί τοῦ Γυμνασίου τί εἶναι Βουλὴ, τί εἶναι Ἀνώτατος Ἀρχων, τί Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ποῖες εἶναι αἱ ἀρμοδιότητες τῶν Ὑπουργῶν, τί σημαίνει Νομάρχης καὶ τί Αὐτοδιοίκησις, αὐτὸ εἶναι ποὺ λέγουσιν οἱ Ἀμερικανοὶ AMERICAN CONSTITUTION. Αὐτὰ ὅλα νὰ ἀποτελέσουν περιεχόμενον τοῦ μαθήματος μὲ τίτλον εἴτε αὐτὸν τὸν ὅποιον εἶπεν ὁ κ. Λύχνος, εἴτε αὐτὸν ποὺ ἔχουν οἱ Ἀμερικανοί, στοιχεῖα τοῦ ἰσχύοντος πολιτεύματός μας.

Ἐρχομαι τώρα εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας.

Κύριε Ὑπουργέ, ἡ ἱστορία δὲν ἐδιδάσκετο ποτὲ καλὰ ἕως τώρα, διότι ἐνομιζάμεν ὅτι ἡ ἱστορία εἶναι ἱστορία τῶν πολέμων καὶ τῶν κατακτῆσεων. Ἡ πραγματικὴ ἱστορία εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Καὶ ὅταν λέγωμεν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ περιλαμβάνομεν καὶ ἐκεῖνο ποὺ θέλει ὁ κ. Θεοδωράκης, τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, τῆς μουσικῆς, τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας, ὅλα αὐτὰ μπαίνουν μέσα, δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ λέγουσιν οἱ Γερμανοὶ CULTURGESCHICHTE, αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ ἱστορία καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὕτην πρέπει νὰ διδάσκαται ἡ ἱστορία. Ἄν κατορθώσετε εἴτε ἐν τῷ νόμῳ, εἴτε ἄλλως νὰ τὸ καθορίσετε αὐτό, τότε περιττεῖται ἡ μνεῖα ἱστορία τῆς τέχνης καὶ ὅλων τῶν ἄλλων στοιχείων, τὰ ὅποια ἄλλοι συνάδελφοι ὁρῶς ὑπεστήριξαν, ἀλλὰ τὰ ὅποια ἐμπνέουν εἰς τὴν εὐρείαν ἐννοίαν τῆς πραγματικῆς ἱστορίας.

Ἐρχομαι τώρα εἰς τὸ μάθημα τῆς Κοινωνιολογίας. Ἡ Κοινωνιολογία, βεβαίως, εἶναι ἓνας τεράστιος κόσμος γνώσεων, ὁ ὅποιος ὅμως ἔχει τὴν ἐξῆς ἀτυχίαν, δὲν εὐρέθη ἀκόμη μία ἀποκρυσταλλωμένη ἐννοία τοῦ τί ἐστὶ τὸ περιεχόμενον τῆς Κοινωνιολογίας. "Ὅλοι οἱ μεγάλοι Κοινωνιολόγοι ὅλοι, ἐὰν ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν COMTE ἂν πάρωμεν τοὺς μεγάλους Μαρξιστάς, ἅμα πάρωμεν τὸν M. WEBER τὸν TONNIES τὸν Φὸν Βίττε, καθένας ἔχει μίαν διαφορετικὴν κοινωνιολογίαν. Δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν ἡ Κοινωνιολογία τοῦ ἐνὸς μὲ τὴν Κοινωνιολογίαν τοῦ ἄλλου. Εἶναι ἄλλος κόσμος. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν σήμερον μίαν κοινωνιολογίαν, ἡ ὅποια εἰς ἐμέ, ὁ ὅποιος ἠγάλωσα ἀρκετὸν χρόνον εἰς τὴν μελέτην κοινωνιολογικῶν βιβλίων τῆς Εὐρώπης εἶναι ἀπρόσιτος, εἶναι

ἐντελὲς ἄλλη, εἶναι μία ἐμπειρικὴ συλλογὴ ὕλικου πάσης φύσεως. Λοιπὸν αὕτην τὴν κοινωνιολογίαν, ἡ ὅποια δὲν προσδιορίζεται, τώρα ἡμεῖς βρεθήκαμε πρῶτοι ἀνὰ τὸν κόσμον νὰ τὴν κάμωμεν μάθημα τοῦ Γυμνασίου; Νομίζω, κ. Ὑπουργέ, ὅτι αὐτὸς ὁ νεωτερισμὸς δὲν δικαιολογεῖται. "Ὅταν ἔχωμεν τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτεύματος καὶ μίαν ὁλοκληρωμένην ἐννοίαν τῆς ἱστορίας καὶ μίαν ὁλοκληρωμένην ἐννοίαν τῶν στοιχείων τῆς Φιλοσοφίας, ἡ Κοινωνιολογία περιττεῖται. Ἡ Κοινωνιολογία ἄλλως τε κατὰ τὴν κρατοῦσαν, ἡ ἂν θέλετε διὰ νὰ μὴ παρασύρῃ κανένα, κατὰ τὴν ἰδικήν μου τοῦλάχιστον γνώμην, δὲν εἶναι παρὰ μία γενικεύουσα ἱστορία. Ἐνῶ ὁ ἱστορικὸς ἐξετάζει τὰ ἐπὶ μέρους γεγονότα, ὁ κοινωνιολόγος προσπαθεῖ νὰ τὰ ἐντάξῃ μέσα σὲ εὐρύτερες κανονικότητες. Ἱστορικοὶ νόμοι δὲν ὑπάρχουν, μόνον διὰ τὸν ἱστορικὸν ὕλισμὸν ὑπάρχουν νόμοι καὶ αὕτη εἶναι ἡ διαφωνία μας. Διὰ τί μέσα ἐκεῖ νὰ βάλωμεν τὴν Κοινωνιολογίαν καὶ νὰ φορτώσωμεν ἓνα ὑπερφοτωμένον πρόγραμμα μὲ αὐτὸ τὸ μάθημα.

Ἐρχομαι τώρα εἰς τὰ Θρησκευτικά. Ἐὰν δὲν ἐδέχθημεν ὡς βασικὸν τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καίτοι ἔχω υποβάλλει τροπολογίαν εἰδικῶς διὰ τὸ Γυμνάσιον, ἐδῶ ἡμπορῶ νὰ ἐπιμείνω παρὰ πάνω. Καὶ διὰ τί; Τί εἶναι τὰ Θρησκευτικά ποὺ διδάσκονται εἰς τὸ Λύκειον κ. Πρόεδρε; Εἶναι ἱστορία τῆς Θρησκείας, ἱστορία τοῦ δόγματος καὶ ἐξηγήσεις τοῦ δόγματος, δηλαδὴ ἡ εἶναι ἱστορία ἡ εἶναι φιλοσοφία. "Ὅταν λοιπὸν ἔχωμεν βασικὸν μάθημα τὴν ἱστορίαν καὶ πρέπει νὰ μάθῃ τὸ παιδί καὶ στοιχεῖα Φιλοσοφίας, διὰ τί δὲν θὰ εἶναι βασικά καὶ τὰ Θρησκευτικά, τὰ ὅποια δὲν εἶναι παρὰ ἱστορία καὶ Φιλοσοφία συντεθειμένα καὶ ἐστραμμένα πρὸς ἓνα καίριον βασικὸν καὶ πρῶτον πρόβλημα τῆς Φιλοσοφίας, τὴν Θρησκείαν; Διότι ἡμπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς ἡ ἀθρησκὸς ἡ θρησκὸς, ἀλλὰ τὸ πρῶτον πρόβλημα τῆς Φιλοσοφίας εἶναι ἡ κατάφασις ἡ ἡ ἀρνήσις τοῦ ἀπολύτου ὄντος. Ὑπὸ αὐτὸν τὸν ὅρον νομίζω, κ. Πρόεδρε, ὅτι τὰ Θρησκευτικά πρέπει νὰ καταταχθῶν εἰς τὰ βασικά μαθήματα. Ἐρχομαι τώρα εἰς τὴν τελευταίαν παράκλησιν. Φοβοῦμαι ὅτι αὕτην ἡ ἐνωσις τῶν δύο στοιχείων, δηλαδὴ τοῦ Φιλοσοφικοῦ καὶ Φυσικομαθηματικοῦ τομέως εἰς ἓνα ἐνιαῖον τύπου Λυκείου, δὲν θὰ ὠφελήσῃ. Ἐὰν ἐμείνετε εἰς αὐτὸ θὰ ἰδῆτε ὅτι συμπίεζετε μέσα εἰς ὀλίγας ὥρας ποικίλα μαθήματα, καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ κάμωμεν τὸν διαχωρισμὸν, ὥστε τὰ παιδιὰ τὰ ὅποια θέλουν νὰ στραφῶν πρὸς τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας, πρὸς τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας, νὰ ἔχουν μὲ περισσώτερα μαθήματα, τοῦ εἶδους αὐτοῦ συμπεριλαμβανομένων τῶν Θεωρητικῶν Μαθηματικῶν τὰ ὅποια εἶναι βᾶσις καὶ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν. Ἀπὸ τὴν ἄλλην μεριάν, ὅσοι θέλουν νὰ στραφῶν πρὸς Φυσικομαθηματικά, νὰ διδάσκωνται περισσώτερον Φυσικὴν, Χημείαν ἢ ὠρισμένα ἄλλα μαθήματα, τὰ ὅποια νομίζω ἔχουν ὑπομνήσει διάφοροι συνάδελφοι. Ἐὰν τὸ κάμετε αὐτὸ θὰ ἐλαφρύνεται τὸ μάθημα καὶ εἰς τὴν μίαν κατηγορίαν καὶ τὴν ἄλλην κατηγορίαν τοῦ Λυκείου. Καὶ θὰ ἔχετε καὶ καλλιτέραν ἀπόδοσιν. Καὶ θὰ ἐτοιμάζωνται περισσώτερον τὰ παιδιὰ ἢ διὰ τὸ ἐπάγγελμα ἢ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον. Πρακτικῶς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ ἐπανελάωμεν εἰς τὸν διχασμὸν τῶν δύο αὐτῶν τύπων τοῦ Λυκείου.

Πρόεδρε. Ὁ κ. Θεοδωράκης ἔχει τὸν λόγον.

Μ. Θεοδωράκης. Κύριε Πρόεδρε, θὰ ὁμιλήσω καὶ πάλιν διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀγωγήν εἰς τὸ Λύκειον. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ καταστήσω μόνον εἰς τὴν αἴθουσαν αὕτην, καὶ θὰ ἀποτελέσω ἐξαίρεσιν ἐναντὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων. Βεβαίως, τὸ μονότονον δι' ἓνα πολιτικὸν ἄνθρωπον ἴσως εἶναι πλεονέκτημα, ἀλλὰ δι' ἓνα μουσικὸν εἶναι ἀπαράδεκτον μειονέκτημα. Ἐγὼ προτείνω διὰ τὸ Γυμνάσιον ὅτι θὰ ἔπρεπε ἀπὸ τὴν Α' Γυμνασίου νὰ εἰσαχθῶν στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης. Δυστυχῶς εἰς τὴν τροποποίησίν του, ὁ κ. Ὑπουργός, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τοῦ τὸ μάθημα αὐτὸ ὅπως τὸ ἐπρότεινα. Ὅμως διὰ τὸ Λύκειον ἐπειδὴ ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ ὥριμα παιδιὰ, νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῶν ὅχι ἀπλῶς στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, ἀλλὰ ὁλοκληρωμένη ἱστορία τῆς τέχνης. Βεβαίως ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τῶν στελεχῶν, τῶν διδασκάλων ποὺ θὰ ἀνυψήσουν τὴν διδασκαλίαν ἐνδὲς τόσο συνθέτου καὶ λεπτοῦ μαθήματος. Ὅμως, τὸ θέμα εἶναι νὰ νομοθετηθῇ, νὰ εἰσα-

χρήσιμους εἰς τὸ Λύκειον τὸ μάθημα αὐτὸ καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ δημιουργήσωμεν τὰ ἀπαραίτητα στελέχη. Πέραν τῶν ἄλλων, ἔχομεν καὶ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Καλλία, νὰ δημιουργήσωμεν εἰδικὴν σχολὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Ἐγὼ προτείνω πᾶν ἕνα ἐνδιάμεσον μέτρον νὰ δημιουργηθῶν ἔδραι τόσον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὅσον καὶ εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας. Ἐπίσης ἕνα ἀπαραίτητον μέτρον εἶναι νὰ συγγραφῇ ἕνα αἰσθητικὸν βιβλίον ἀπὸ εἰδικούς φιλοσόφους—ἐκπαιδευτικούς καὶ λογοτέχνας, διὰ τὰ παιδιὰ τῶν 14 ἐτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὴν μουσικὴν, βλέπω ὅτι εἰς τὸ Λύκειον δὲν ὑπάρχει. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει διὰ τὰ Γυμνάσια, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ συνεχισθῇ καὶ νὰ ολοκληρωθῇ εἰς τὸ Λύκειον.

Τέλος τὸ παρωχημένον τοῦ χρόνου δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἀπαντήσω χθὲς εἰς μίαν παρέμβασιν τοῦ συναδέλφου, κ. Λύχνου, ἀφορῶσαν τὴν περίπτωσιν τῶν πιστοποιητικῶν κοινωνικῶν φρονημάτων. Θὰ ἤθελα πρὶν ἀναφερθῶ εἰς τὸν κ. Λύχνον, νὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργόν, νὰ κάμῃ μίαν διευκρίνισιν. Εἰς τὴν δῆλωσίν του μετὰ τὴν καταγγελίαν μου καὶ πρὸ τῆς παρεμβάσεως τοῦ κ. Λύχνου, περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς: «Ἀνέγνωσεν ἕνα κείμενον ὁ κ. Θεοδωράκης. Ἀναγνωρίζω ὅτι τὸ κείμενον αὐτό, ἡ δῆλωσις νομιμοφοσύνης εἶναι ξεπερασμένη καὶ ἀπαράδεκτος». Μετὰ τὴν παρέμβασιν ὅμως τοῦ κ. Λύχνου, ὑπάρχει μία ποιοτικὴ διαφοροποίησις εἰς τὴν σχετικὴν δῆλωσιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ. Ἰδοὺ τί εἶπεν ὁ κ. Λύχνος: «Θὰ σὰς παρακαλέσω νὰ προσέξετε τὸ θέμα διότι δὲν εἶναι πάντοτε ἐλεύθεροι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δουλεύουν εἰς ὠρισμένην ἰδεολογίαν». Καὶ ἀπαντῶν, ὁ κ. Ὑπουργός, λέγει, «δὲν θὰ ἐδεχόμην ἐγὼ καθηγητὴν ὁ ὁποῖος ὑπέγραψεν αὐτὴν τὴν δῆλωσιν ὑφ' οἷαν μορφήν εἶναι διατυπωμένη. Θὰ ἀναζητήσωμεν ἕνα εὐρύτερον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως καλύπτει τὴν πλευρὰν αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἡμπορεῖ οἱ πάντες νὰ ἔχετε κατὰ νοῦν». Θὰ ἤθελα ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργόν, νὰ μᾶς ἀπαντήσῃ σαφῶς ἐὰν πρόκειται νὰ καταργηθῶν αἱ ὑπὸ ἰανδρήποτε μορφὴν δηλώσεις ἡ νὰ τροποποιηθῇ ἀπλῶς τὸ περιεχόμενον τῶν. Ἐν συνεχείᾳ, ὁ κ. Λύχνος, ἀνταπαντῶν εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν, λέγει, «εἰμαι βέβαιος ὅτι θὰ προσέξετε τὸ θέμα, διότι δὲν ὑπάρχει μόνον ἡ δουλεία ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ἰδικὴν μας, ἀλλὰ καὶ δουλεία τῆς ἰδεολογίας». Δηλαδή ὁ κ. συναδέλφους πιστεύει ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἡμεῖς εἴμεθα δοῦλοι, καὶ πᾶν δοῦλος πρέπει νὰ ἀποκηρύσσουμε τὴν ἰδεολογίαν μας, φυσικὰ κάτω ἀπὸ τὴν οἰαδήποτε μορφὴς βίαν, διὰ νὰ γίνωμεν οὕτω ἐλεύθεροι! Ἀπαντῶ εἰς τὸν κ. συναδέλφον καὶ λέγω ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν ἔχει στεγανά, ἀλλὰ εἶναι ἐνιαία. Εἴμεθα ἐλεύθεροι ἄνθρωποι μόνον ὅταν δεχόμεθα νὰ ζοῦν γύρω μας ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Ἀπὸ τὴν στιγμήν ποὺ μονοπωλοῦμεν τὴν ἐλευθερίαν, πιστεύοντες ὅτι ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ὑποδουλώωμεν τὸν ἄλλον, νὰ ὑποδουλώωμεν τὸν λαόν, αὐτὸ δὲν ἀποδεικνύει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι δὲν εἴμεθα ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἐλεύθεροι.

Πρόεδρος. Κύριε Θεοδωράκη, παρακαλῶ μὴ ἐκνευρίζεσθε.

Μ. Θεοδωράκης. Κύριε Πρόεδρε, δὲν ἐκνευρίζομαι, ἀπλῶς εὐρίσκωμαι εἰς ἑξάρσιν ψυχικὴν. . . . Σημαίνει ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει ὅτι εἴμεθα ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ὑπόδουλοι, ὅχι εἰς τὴν ἰδεολογίαν, διότι ἡ ἰδεολογία δὲν ὑποδουλώνει, διότι ἂν ὑποδουλώνῃ τότε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἰδεολογία, ἀλλὰ ὑπόδουλοι, καὶ πέραν τὴν καλύτεραν περίπτωσιν, εἰς τὴν συντήρησιν καὶ εἰς τὸν φόβον μπροστὰ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πρόδον.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Γυϊόκας ἔχει τὸν λόγον.

Π. Γυϊόκας. Κύριε Πρόεδρε, θὰ ἤθελα νὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργόν νὰ ἔχῃ τὴν καλωσύνην νὰ προσέξῃ τὴν διατύπωσιν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπου τὸ ἐδάφιον Α' τῆς παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 10 ὁμιλεῖ ὅτι: οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ἐμβαδύνουν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κατανοήσουν τὸν ἱστορικὸν ρόλον τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Νομίζω κ. Ὑπουργέ, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ διατυπωθῇ διαφύκως ἡ τελευταία φράσις, διότι ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἔπαιξεν ἱστορικὸν ρόλον, ἱστορικὸν πρόσωπον θὰ ἔλεγον μόνον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νεοελληνισμοῦ, ἀλλὰ εἶναι στενῶς συνυφασμένη μετ' αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνικοῦ καὶ συνδεδεμένη μετ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ Ἑθνικοῦ. Ἐπομένως δέον

νὰ διορθωθῇ ἡ φράσις ὡς ἑξῆς: Νὰ ἐμβαδύνουν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κατανοήσουν τὸ ἱστορικὸν πρόσωπον τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνικοῦ.

Ἐπίσης κ. Ὑπουργέ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα διδάσκονται εἰς τὸ Λύκειον, νομίζω ὅτι ἡ Γεωγραφία εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλέον ἀπαραιτήτων μαθημάτων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἂν διακρινόμεθα κάπου, διακρινόμεθα εἰς τὸ ὅτι εἴμεθα ἀγεωγράφητοι. Ἐπίσης τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα, δι' ὧν γίνεται ἡ διάκρισις τῶν δύο κύκλων σπουδῶν τοῦ Λυκείου, θὰ ἔπρεπε νὰ ὁρισθῶν ὅχι μόνον εἰς τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τοῦ Λυκείου, ἀλλὰ εἰς τὰ τρία, δηλαδή ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Λυκείου. Ἡ διδασκαλία κατὰ τὰ τρία ἔτη τῶν κατ' ἐπιλογὴν μαθημάτων ἴσως νὰ εἶναι ἀρκετὴ. Θὰ ἤθελα ἐν συνεχείᾳ, νὰ τονίσω, ὡς εἶπεν καὶ ὁ ἀξιότιμος συναδέλφους κ. Τσάτσος, ὅτι τὸ μάθημα τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου μετὰ Στοιχείων τοῦ Δικαίου εἶναι εὐρύτατον καὶ μέγα. Εἶχον τὴν τιμὴν προπολεμικῶς νὰ διδάσκω τὸ μάθημα τοῦτο καὶ πολιτικὴν οἰκονομίαν εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀπευθυνόμην ὅμως εἰς μαθητὰς ἀποφοίτους Γυμνασίου ἐνῶ, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ καθηγητὴς θὰ ἀπευθύνεται εἰς μαθητὰς τοῦ Λυκείου εἰς τοὺς ὁποῖους εἶναι δυσπρόσιτον τὸ μάθημα αὐτό. Ἐπομένως ἡ πρότασις τοῦ κυρίου Τσάτσου περὶ διδασκαλίας ἀντὶ τῶν στοιχείων τοῦ Δικαίου, τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς μετὰ στοιχείων τοῦ Πολιτεύματος, εἶναι ὀρθή. Πρέπει ὅμως ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου νὰ ἀνατεθῇ εἰς καθηγητὴν, κεντημένον τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος, δηλαδή κάτοχον ἀρτίως μορφώσεως διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ μεταδώσῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸς πρέπει καλῶς νὰ γνωρίζῃ καὶ οἱ μαθηταὶ του εὐκόλως νὰ δύνανται νὰ ἀντιληφθῶν. Τὴν Κοινωνιολογίαν, ὡς γνωστόν, ἐδεμελίωσεν ὁ Αὐγουστος Κόντ καὶ ἐκαλλιέργησαν οἱ Τουρκέμ, ὁ Τάρντ καὶ ἄλλοι μέγιστοι κοινωνιολόγοι. Δὲν θὰ ἀναμείνωμεν βέβαια νὰ καταστῶν κοινωνιολόγοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Λυκείου, ἀλλὰ θὰ δυνηθῶν νὰ γνωρίσουν στοιχεῖα ἀπαραίτητα τῆς κοινωνιολογίας, πράγμα πολὺ χρήσιμον διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ Λυκείου.

Ἐνα ἄλλο σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θὰ παρακάλουν τὸν κ. Ὑπουργόν νὰ προσέξῃ, εἶναι τὸ σημεῖον τοῦ διαχωρισμοῦ τοῦ κύκλου τῶν θεωρητικῶν καὶ θετικῶν μαθημάτων εἰς τὸ Λύκειον. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι τόσον εἰς τὸ Γυμνάσιον ὅσον καὶ εἰς τὸ Λύκειον, ἰδίᾳ εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ εἰς τὰς 3 τάξεις αὐτοῦ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὁ διαχωρισμὸς μεταξὺ θεωρητικῶν καὶ θετικῶν μαθημάτων, μεταξὺ κλασσικῆς Παιδείας καὶ Εἰδικωτέρων ἀποκλίσεων, δηλαδή, νὰ ὑπάρξουν καὶ Γυμνάσια μετ' ἀπόκλισιν τὸν οἰκονομικὸν τομέα, τὸν γεωργικὸν τομέα, τὸν ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν τομέα. Θὰ ἔπρεπε, δηλαδή, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, κ. Ὑπουργέ, νὰ ἔχετε δικαίωμα δημιουργίας νέων σχολῶν μετ' ἐκτενέστερον ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, ἀγροτικῶν σπουδῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν ἀποχωρήσεων, αἱ ὁποῖαι, ἐνῶ δίδουν καὶ τὴν γενικὴν ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσιν, δίδουν συγχρόνως καὶ εἰδικὰς γνώσεις δι' ἐκείνους, αἱ ὁποῖαι σκοποὶ ἔχουν νὰ ἀσχοληθῶν μετ' αὐτὴν τὴν εἰδικωτέραν τούτων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικοεπαγγελματικῶν κατευθύνσεων.

Ὅπως, τόσον ὁ ἀξιότιμος κ. Τσάτσος, ὅσον καὶ ὁ ἀξιότιμος κ. Ἐφραιμίδης, ἐτόνισαν, δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ διάκρισις μαθημάτων κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη εἰς ὑποχρεωτικά, εἰς κατ' ἐπιλογὴν καὶ εἰς προαιρετικά. Πρέπει νὰ διαχωρισθῶν πλήρως τὰ Λύκεια. Ἡ διάκρισις δὲν εἶναι ἀρκετὴ, ἀπαιτεῖται πλήρης τομὴ εἰς τὰ διάφορα μαθήματα καὶ εἰς τὰς διαφόρους κατευθύνσεις. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραμείνωμεν εἰς τὴν προτέραν διάκρισιν τῶν Λυκείων, ὡς καὶ παλαιότερον διαχωρίζοντο τὰ Γυμνάσια εἰς πρακτικὰ καὶ κλασσικά. Ἀλλὰ παρίσταται ἀνάγκη μεγαλυτέρας διαφοροποιήσεως καὶ εἰδικεύσεως αὐτῶν. Ἐὰν κ. Ὑπουργέ, ἐπιμένετε ἐπὶ τῆς διατυπώσεως τῆς παραγρ. 4 ὡς ἔχει, διὰ τὸν διαχωρισμὸν μόνον ὀρισμένων μαθημάτων τοῦ προγράμματος εἰς τὰ Λύκεια, δηλαδή τῆς κατ' ἐπιλογὴν τῶν μαθητικῶν παρολοουθήσεως ὀρισμένου κύκλου μαθημάτων θεωρητικῶν ἢ φυσικομαθηματικῶν, θὰ παρακάλουν ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ ἔτη

τοῦ Λυκείου, δηλαδή εἰς τὰ τρία ἔτη καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὰ δύο τελευταῖα ἔτη.

Πρόεδρος. Κύριε Γυῖοκα, παρῆλθε τὸ 10λεπτον καὶ εἰσθε ὁ μόνος ἀπόψε πού παραβιάζετε τὸ 5λεπτον.

Π. Γυῖοκας. Δὲν νομίζω, κ. Πρόεδρε, ὅτι παρῆλθε τὸ 5λεπτον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ Λατινικά, νομίζω, ὅτι καὶ δι' ἓνα ἄλλον σοβαρότατον λόγον, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑποχρεωτικά εἰς τὸ Λύκειον, ἥτοι διότι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὑποστῇ κλονισμόν ἡ ἰσοτιμία τοῦ πτυχίου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς αὐτῆς βαθμίδος οἰασδήποτε ἄλλης Χώρας, ὅπου ὑποχρεωτικῶς, διδάσκονται τὰ Λατινικά. Εἰς οἵανδήποτε Χώραν καὶ ἂν μεταβῶν οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Λυκείου μας θὰ συναντήσουν λατινογενεῖς γλώσσας καὶ διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς γλώσσας. Πρέπει καὶ αὐτοὶ κατὰ νὰ γνωρίζουν ἐξ αὐτῆς.

Ν. Ζορμπᾶς. Κύριε Πρόεδρε, θὰ παρεκάλουν ὑμᾶς καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν διὰ μίαν 2λεπτον διακοπὴν. Ἐπειδὴ τὴν προσεχῆ Τετάρτην, κ. Πρόεδρε, καλοῦνται πρὸς κατὰταξιν οἱ στρατεύσιμοι τοῦ Ναυτικοῦ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ οἱ τοῦ Στρατοῦ Ἑλλάς στρατεύσιμοι, λόγῳ τοῦ κατεπείγοντος θὰ παρεκάλουν ὑμᾶς, ὅπως ὀρίσητε μίαν ἐμβόλιμον, τὴν πρωίαν τοῦ Σαββάτου π.χ. διὰ συζήτησιν, καὶ ψήφισιν τοῦ σχεδίου Ν.Δ. περὶ στρατολογικῶν τινῶν διατάξεων, τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Εἶναι ἄμεσος ἡ ἀνάγκη ψηφισέως τοῦ πρὸς τακτοποίησιν μεγίστης μερίδος ὑποχρέων πρὸς κατὰταξιν στρατευσίμων νέων.

Πρόεδρος. Ἀναγνωρίζω, κ. συνάδελφε, τὸ ἐπείγον τοῦ θέματος, καὶ θὰ συνεννοηθῶ μετὰ τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τακτοποίησιν.

Β. Σφρακιμίδης. Κύριε Πρόεδρε, ὠρίσατε ἐμβόλιμον τὸ Σάββατον;

Πρόεδρος. Θὰ συνεννοηθῶ μετὰ τὴν Κυβέρνησιν πρῶτον. Προϋτιθέμενη τὴν Δευτέραν νὰ εἰσηγηθῶ ἐμβόλιμον συζήτησιν δι' ἐπείγοντα οικονομικῆς φύσεως θέματα, ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἐπίσης ἐπείγουσας φύσεως Ν.Δ.

Σ. Τσαπάρας. Κύριε Πρόεδρε, πλείστοι ἐμβόλιμοι καταναλώθησαν δι' ἄλλα σχέδια Ν.Δ. εἰς βάρος τοῦ συζητουμένου σχεδίου Ν.Δ. τῆς Παιδείας. Νομίζω, ὅτι κάποτε πρέπει νὰ τελειώσῃ τὸ μέγα τοῦτο σχέδιον Ν.Δ.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Κανδυλιάρης ἔχει τὸν λόγον.

Χ. Κανδυλιάρης. Κύριε Πρόεδρε, θὰ ἤθελα νὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργόν ἐάν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ δεχθῇ καὶ υἱοθετήσῃ μίαν νέαν καινοτομίαν. Εἰς τὴν παράγρ. 4 τοῦ ἀρθροῦ 10, ὅπου ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων γίνεται κατόπιν ἐπιλογῆς, φρονῶ ὅτι ἡ πρόσθεσις ἐνὸς μαθήματος Γεωργικῆς φύσεως θὰ ἦτο χρησιμωτάτη, δοθέντος ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Γεωργία κατὰ τὴν τελευταίαν 15ετίαν ἔχει ἐπιτελέσει τεραστίαν πρόοδον. Ὑπάρχουν εἰδικότητες ὡς αἱ ἀρδεύσεις, ὁ ἐξοπλισμὸς γεωργικῶν μηχανημάτων, τὰ γεωργικά φάρμακα πού ἀποτελοῦν νέας ἀνάγκας ἀπολύτως ἐπιβεβλημένης γνώσεως διὰ τοὺς ἀκούοντας ἀγροτικὸν ἐπάγγελμα καὶ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ὁλοκληρώσεως τῶν γνώσεών των ἐπ' αὐτοῦ. Πρὸ τίνος, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἠναγκάσθη τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, ὡς γνωστὸν, νὰ ἀποσύρῃ ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν τὸ φάρμακον «Σιστόν». Τοῦτο εἶναι ὡς ἂν νὰ ἔλεγεν ὁ Στρατὸς νὰ ἀποσυρθοῦν οἱ πύραυλοι ἀπὸ τὰς δυνάμεις του, διότι δὲν εἶχεν ἄνδρας νὰ γνωρίζουν τὴν χρῆσιν τούτων. Ὅταν ἐγὼ ἐσπούδαζα γεωπόνος ἐλάχιστα ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν οἱ ἀγρόται διὰ τὰ γεωργικά φάρμακα. Σήμερον ὅμως ἀκούμε ὅτι τὸ τάδε χωριὸν ἐδηλητηριάσθη ἀπὸ παραθεῖον καὶ σωρείαν ἄλλων ἀτυχημάτων.

Θὰ ἤθελα νὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργόν νὰ υἱοθετήσῃ ἓνα νέο μοντέρνο μάθημα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τὴν προηγουμένην Κυβέρνησιν ἀρδεύθησαν ἐνάμισυ ἑκατομμύριο στρέμματα καὶ κατὰ πληροφορίας μας, ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις ἐλπίζει εἰς τὴν ἀρδευσιν ἐπτὰ ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, δηλαδή τὸ 1)3 τῶν πλουσίων χωραφίων τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὸ νερὸ δὲν εἶναι νὰ τὸ ἀφήσωμεν μόνον τοῦ διὰ νὰ ποτίσῃ τὰ στρέμματα. Τὸ ἀγροτόπαιδο δὲν ἔχει ἰδέαν ποῖο εἶναι τὸ καλ-

λίτερον σύστημα διὰ τὴν ἀρδευσιν τῶν κτημάτων. οὔτε ὁ Γεωπόνος εἶναι δυνατόν νὰ παρίσταται διὰ νὰ ὑποδείκνῃ τὸν τρόπον ἀρδεύσεως εἰς ἕκαστον ἀγρότην, διότι ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του πολλὰ χωριά. Προτείνω ὅπως εἰς τὰ Γυμνάσια εἰσαχθῇ ἓνα νέον μοντέρνο μάθημα, τὸ ὁποῖον θὰ τὸ ὀνομάσωμεν «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Γεωργίαν» καὶ τὸ μάθημα αὐτὸ νὰ συμπεριλαμβάνῃ γνώσεις ἀρδεύσεως, γεωργικῶν μηχανημάτων, δασπονίας, γνώσεις κτηνοτροφίας καὶ χρῆσιν γεωργικῶν φαρμάκων. Δὲν εἶναι ἀρκετὲς οἱ Γεωπονικὲς Σχολαὶ οὔτε ἡ Ἀμερικανικὴ Σχολὴ νὰ ἐφοδιάσων μετ' ὅσον μεγάλον ἀριθμὸν Γεωπόνων ἢ πρακτικῶν γεωργῶν. Δι' αὐτὸ προτείνω ὅπως οἱ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου μαθήματος ἐφοδιασθῶν μετὰ τὰ στοιχεῖα ἐκείνα τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας μας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι χιλιάδες ἀγροτικῶν μηχανημάτων κυκλοφοροῦν εἰς τὴν χώραν μας καὶ δυστυχῶς τὰ ἀγροτόπαιδα μας δὲν ἔχουν τὴν στοιχειώδη γνῶσιν τῆς λειτουργίας αὐτῶν τῶν μηχανημάτων καὶ δι' αὐτὸ καθημερινῶς ἀναγινοσκόμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας δυστυχήματα τὰ ὁποῖα κυρίως προσέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν τοῦ χειρισμοῦ τῶν ἀγροτικῶν μηχανημάτων ἐκ μέρους τῶν ἀγροτοπαίδων. Νομίζω ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς θὰ υἱοθετήσῃ τὴν πρότασίν μου καὶ θὰ δεχθῇ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μαθήματος, τοῦ μοντέρνου μαθήματος, τὸ ὁποῖον εἶπα νὰ τὸ ὀνομάσωμεν «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Γεωργίαν» εἰς τὰ Γυμνάσια.

Ἐπίσης θὰ ἤθελα νὰ πῶ δύο λόγια διὰ τὰ Λατινικά. Ἡ διεθνὴς γλώσσα τῆς Γεωπονίας καὶ τῆς Δασολογίας εἶναι ἡ Λατινική. Ὅλα τὰ φυτὰ τῆς Γεωργίας καὶ ὅλα τὰ δένδρα καθὼς καὶ ὅλα τὰ φάρμακα ἀναγράφονται μετὰ λατινικοὺς χαρακτῆρας. Δὲν θὰ ἐπιμείνω ἐάν τὰ λατινικά θὰ εἶναι προαιρετικά ἢ ὑποχρεωτικά, ἀλλὰ ἡ Λατινικὴ γλώσσα εἶναι ὑποχρεωτικὴ εἰς τὴν Γεωπονίαν καὶ τὴν Δασολογίαν.

Διὰ τὸ μάθημα ὅμως πού προτείνω, πιστεύω, ὅτι μελλοντικῶς αἱ ἀνάγκαι θὰ μᾶς ὑποχρεώσουν νὰ εἰσαχθῇ ἀπὸ τὴν 1ην Γυμνασίου.

Κύριοι συνάδελφοι, πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι τὴν μάχην, μετὰ τὴν σύνδεσιν μας μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ., θὰ τὴν δώσωμεν μετὰ τὴν Γεωργίαν μας καὶ ὅχι μετὰ τὴν Βιομηχανίαν, διότι ἔχομεν μακροχρόνιον γεωργικὴν παράδοσιν.

Α. Περωτής. Κύριε Πρόεδρε, ἡ τελευταία δεκαετία ὑπῆρξε περίοδος ἐκπαιδευτικῶν μεταρρυθμίσεων διὰ τὸ σύνολον τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἡ συνεχὴς αὐξήσις, σύνθεσις καὶ ἐμβάθυνσις εἰς ὅλους τοὺς κύκλους τῆς γνώσεως κατέστησε ἀναγκαίαν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων εἰς τὰ σύγχρονα πνευματικά, ἐπιστημονικά καὶ οικονομικά δεδομένα. Ὅσοι ἐκ τῶν νομοθετῶν κατὰ τὸ στάδιον τῶν μεταρρυθμιστικῶν προσπαθειῶν τῶν παρεσφύθησαν ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν των καὶ τὰς ἐπεβάρυναν ἀλόγως, καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν μέσῃν ἐκπαίδευσιν, ὅπου δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν, ὅτι ἐκπαιδεύονται παιδιὰ ἡλικίας 16—18 ἐτῶν, κατέληξαν εἰς τὸ νὰ τὰς παραλύσουν, νὰ τὰς καταστήσουν μὴ ἀποτελεσματικές. Εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίζω, πῶς εὐρισκόμεθα πρὸ παρομοίας καταστάσεως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Μ. Ἐκπαίδευσις κινδυνεύει νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἀντὶ νὰ καλύψῃ τὰ μεγάλα κενὰ πού τὴν χωρίζουν ἀπὸ ἐκείνην τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Μετὰ τὴν διατύπωσιν ὀρισμένων σκέψεων, ἡ καθιέρωσις τοῦ μαθήματος τῆς ξένης γλώσσας ὡς βασικοῦ, καθιέρωσις κατ' ἀρχὴν ὁρθή, κινδυνεύει νὰ ἀποστερήσῃ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν μαθητῶν τοῦ Ἐπαρχικοῦ Γυμνασίου. Προτείνω ὅπως διὰ μίαν πενταετίαν καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια ἐκείνα ὅπου ἡ ξένη γλώσσα δὲν ἐδιδάχθη κανονικῶς κατὰ τὰ τρία ἔτη τοῦ Λυκείου, τὸ μάθημα δὲν ἐξετάζεται κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους καὶ τὰς Ἀκαδημαϊκὰς ἐξετάσεις, ἐκτὸς ἐάν ὁ ὑποψήφιος τὸ ζητήσῃ.

Ἐπαινῶ τὴν ἀποφινὴν καθιέρωσιν τοῦ μαθήματος τῶν στοιχείων τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, πιστεύω ὅμως ὅτι ἡ διδασκαλία του, χρονικῶς περιορισμένη, εἰς οὐδὲν θὰ ὠφελήσῃ. Ἀντιθέτως συνενούμενον μετὰ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, εἰς πολλὰ δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς μίαν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ προπαγανδιστικὴ διάβρωσις τῆς δημοκρατίας ἀπὸ τὸν κομμουνισμόν, συνεχῶς λαμβάνει μεγαλυτέρας διαστάσεις. Ἡ

ιστορία να γίνει ιστορία και στοιχεία δημοκρατικού πολιτεύματος και ως δώση επί τέλους μίαν πολιτικήν κατεύθυνσιν εἰς τὸν Ἕλληνα πολίτην, ὁ ὁποῖος παραδίδεται, ἱστορικῶς καὶ πολιτικῶς, ἀθεμελιώτως θορὰ εἰς τὸν κομμουνισμόν. Ἡ κοινωνιολογία συμπεριλαμβανομένη εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον καὶ διὰ τοὺς λόγους πού ἀνέπτυξεν ὁ κ. Τσάτσος, νὰ διαγραφῇ, εἶναι καθήκον τοῦ Ἑλλήνος νομοθέτου νὰ προστατεύσῃ τὸν Ἕλληνα πολίτην δι' ἐγκαίρου πολιτικῆς θεμελιώσεως.

Χάρῃ εἰς μίαν ἐπιτυχῆ, παρέμβασιν τοῦ κ. Τσάτσου, ἡ Ἑλληνικὴ δημοτικὴ ποιησις ἐτιμήθη διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν.Δ., πέραν τῆς τιμῆς καὶ διὰ νὰ δυνήθῃ νὰ παίξῃ τὸν ρόλον πού τῆς ἀρμόζει εἰς τὴν διαμόρφωσιν γνησίου ἐθνικοῦ καὶ γλωσσικοῦ αἰσθήματος, προτείνω ὅπως κατὰ τὸ πρῶτον ἐξαήμερον τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Λυκείου διδάσκονται κατὰ τὰς ὥρας τοῦ μαθήματος τῶν Νέων Ἑλληνικῶν, δημοτικὰ ποιήματα, ἀποσπάσματα ἀπομνημονευμάτων ἀγωνιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως ὡς καὶ θρύλοι καὶ παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας, ὅταν τὸ ψυχικὸν φαινόμενον ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον καθίσταται συνεχῶς σπουδαιότερον, συνδίδεται ἀσφαλῶς μεταξὺ μιᾶς προχειροτάτης εἰσαγωγῆς εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ μιᾶς πλημμελεστάτης λογικῆς. Ἡ φιλοσοφία, ὑπὸ τὴν χαρακτηριστικὴν τῆς μορφήν, δύναται νὰ ἀποτελέσῃ παράγοντα αὐτογνωσίας μεγάλης πρακτικῆς χρησιμότητος. Δύναται, καλῶς διδασκόμενη, νὰ ἐφοδιάσῃ τὸν νέον μὲ μέσα πολὺ χρήσιμα, ἰδίως κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ ἀναλήψεως εὐδυνῶν.

Σχετικῶς μὲ τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα ἔχω νὰ παρατηρήσω ὅτι λίαν περιορισμένα ἀριθμητικῶς χάνουν τὴν σημασίαν τους. Θὰ ἤδυναντο ὡς φιλολογικὰ μαθήματα, χειροτεχνικά, γεωργικά, νὰ ἀποτελέσουν τὸν χώρον θαυυτέρως καλλιεργείας ἐκδηλουμένων κλίσεων. Ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν τῶν ἐμφανίζονται περισσότερον ὡς διέξοδοι εἰς τὰς πολιτικὰς δυσκολίας Κυβερνήσεως, ὅπως τὰ Λατινικά.

Εἶναι λυπηρὸν διότι εἰς ἐν μεταρρυθμιστικὸν νομοσχέδιον καὶ εἰς τὴν ἀνωτέραν στάθμην τῆς μέσης παιδείας, οὐδὲν πραγματοποιεῖται διὰ τὴν καλυτέρευσιν τῆς διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν, τῆς φυσικῆς ἢ τῆς Χημείας. Οὐδὲν περὶ ἐργαστηρίων διὰ τὰς δύο τελευταίας οὐδὲν διὰ τὸ πρόβλημα τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῆς ὕλης διὰ τὰ μαθηματικά.

Ἐπιθυμῶ, περαινῶν τὴν διατύπωσιν τῶν ἀποφάσεων μου, νὰ ἐκφράσω τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ πολυμεταρρυθμισθεῖσα τὰς τελευταίας δεκαετίας Ἑλληνικὴ Παιδεία, γνωρίσῃ καλυτέρας ἡμέρας εἰς τὸ μέλλον πού διαγράφεται πλήρες δυσχερειῶν διὰ τὴν χώραν μας.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Νικολαΐδης ἔχει τὸν λόγον.

Σ. Νικολαΐδης. Εἰς τὸ ἄρθρον 10 ἐδάφιον 1, ὁ κ. Ὑπουργὸς ἐδέχθη μίαν φράσιν τῆς τροπολογίας μου καὶ ἀντικατέστησε τὴν λέξιν «ἐπικοινωνήσουν» μὲ τὴν λέξιν «ἐμβαθύνουν». Θὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργόν νὰ προσθέσῃ ἐν συνεχείᾳ τὰς λέξεις «διὰ τῆς μελέτης κειμένων τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων».

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Μάλιστα. Θὰ προσθέσω εἰς τὸ β' ἐδάφιον μετὰ τὴν λέξιν «κλασσικῶν συγγραμμάτων» καὶ «κειμένων τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων».

Σ. Νικολαΐδης. Σύμφωναι, κ. Ὑπουργέ. Ἐπίσης συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Βογιατζῆν μὲ τὴν προσθήκην εἰς τὸ ἐδάφιον γ' τῆς λέξεως «Βυζαντινῆν». Ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα τοῦ μαθήματος τῆς Λογικῆς ἔχω νὰ προτείνω ὅπως ἡ Λογικὴ διδασκείται ὡς ξεχωριστὸ μάθημα, ὅπως συνέβαινε μέχρι σήμερον.

Ἐλέγθη, ὅτι ἡ προαιρετικὴ διδασκαλία τῶν Λατινικῶν θὰ ἐλάττω. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι θὰ συμβῇ τὸ ἀντίθετον. Κάθε τι πού διδάσκεται προαιρετικῶς γίνεται περισσότερον ἐπιθυμητὸν εἰς τὰ παιδιὰ. Εἰς τὸ Λύκειον τὰ παιδιὰ πού θὰ θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν θὰ θελήσουν μόνον τῶν νὰ μάθουν Λατινικά.

Ὡμίλησαν, ἐπίσης οἱ συνάδελφοι, περὶ Μουσικῆς. Καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ Μουσικὴ. Ἀλλὰ ἔχομεν καὶ ἰδικήν μας Ἑλληνικὴν μουσικήν, ἡ ὁποία δὲν ἐλπῶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. Τὰ παιδιὰ διδάσκονται Εὐρωπαϊκὴν μουσικήν καὶ ὁ λαὸς μας τραγουδᾷ καὶ ψάλλει

μὲ τὴν Ἑλληνικὴν μουσικήν. Διὰ τὸν θησαυρὸν αὐτὸν τὸν ἐξορίζομεν; Ὑπάρχει κίνδυνος τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ. Κίνδυνος πού προέρχεται καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἀπὸ τὴν Δύσιν. Ὑπάρχουν ἐπιστήμονες Εὐρωπαῖοι, οἱ ὁποῖοι λέγουν, ὅτι ἡ σημερινὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν μουσικὴν τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῆς Ἀνατολῆς. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τοποθετήσωμεν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Ἑλληνικὴν μουσικήν εἰς τὰ σχολεῖα.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Θεοχαρίδης, ἔχει τὸν λόγον.

Δ. Θεοχαρίδης. Κύριε Πρόεδρε, εἰς τὴν παράγραφον 4 τοῦ ἁρθρου 10 προτείνεται ἡ κατάργησις τῆς ἀνισότητος κατὰ χωρικὰς περιφερείας διὰ τῆς λειτουργίας ὁρισμένου μόνον ἀριθμοῦ Πρακτικῶν Λυκείων καὶ δημιουργεῖται ἐνιαῖος τύπος Λυκείων καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Μέχρι σήμερον τὰ πρακτικὰ Λύκεια λειτουργοῦσαν εἰς ὁρισμένας περιφερείας καὶ δι' αὐτὸ ὑπῆρχεν ἀνισότης. Σήμερον ἔρχεται ὁ Νομοθέτης καὶ λέγει, ὅτι καθορίζει καθ' ἅπασαν τὴν χώραν ἐνιαῖον τύπον Λυκείων. Ἀλλὰ προσθέτει, ὅτι θέλει οἱ μαθηταὶ νὰ κάμουν περισσότερα μαθήματα κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην τάξιν, κατ' ἐκλογὴν, εἴτε εἰς τὰ μαθήματα τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, εἴτε τῶν θετικῶν. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρχίξῃ ἢ ἐπιλογὴν αὐτὴ ἀπὸ τὴν Β' τάξιν τοῦ Λυκείου καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν πρώτην; Ἐνας ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σπουδάσῃ ἐπὶ παραδείγματι μαθηματικὰ κατὰ τὴν θ' ἔλλαπτεν ἂν τὴν ὑψηλὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ τοῦ μαθήματος τὴν ἐδιδάσκετο ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος; Αὐτὸ ἀσφαλῶς θὰ ἰσχύῃ εἰς ὅλα τὰ Λύκεια καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Ἀλλὰ τότε θὰ ἔπρεπε νὰ δώσετε τὴν δυνατότητα εἰς τὰ παιδιὰ νὰ παρακολουθοῦν περισσότερον τὰ μαθήματα πού θέλουν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Γυμνασίου. Ἀπαξ διαπιστώνεται αὕτη ἡ ἀνάγκη θὰ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου. Νομίζω ὅτι μεγαλυτέρα ἐπίδοσις εἰς τὸν ἕνα κύκλον τῶν μαθημάτων δὲν πρέπει νὰ γίνῃ διὰ μειώσεως τῶν ὥρων τῶν ἄλλων μαθημάτων τοῦ κοινοῦ προγράμματος. Τὴν γενικὴν κατάρτισιν τὴν ὁποίαν ἐξασφαλίζει τὸ Γυμνάσιον θὰ πρέπει οἱ μαθηταὶ ὅπωςδήποτε νὰ τὴν ἔχουν. Συμφωνῶ, λοιπόν, μὲ τοὺς δύο κύκλους τῶν μαθημάτων καὶ ὑποστηρίζω ὅτι ἰδικιτέρα ἐπίδοσις εἰς τὸν ἕνα κύκλον θὰ πρέπει νὰ ἀρχίξῃ ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου. Ἐρχεσθε ὅμως κ. Ὑπουργέ, μὲ τὴν παρ. 6 καὶ καθιερώνετε μίαν ἀνισότητα. Θὰ λειτουργῇ λέτε ὁ δεύτερος κύκλος ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπη τοῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ἢ ἐπάρκειαι τῶν καθηγητῶν καὶ ὁ χώρος. Βέβαια τοῦτο εἰς τὴν πρᾶξιν θὰ γίνῃ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ καθιερώνωμεν τὴν ἀνισότητα αὐτὴν καὶ διὰ διατάξεως νόμου. Εἶναι ἀνάγκη διὰ τοῦ νόμου νὰ αὐτοδυσμενῇ ἡ πολιτεία διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ τοῦ δευτέρου κύκλου εἰς ὅλα τὰ Γυμνάσια ὥστε ἡ ἀνάγκη νὰ πιεθῇ διὰ νὰ ἐξευρεθοῦν τὰ μέσα. Καὶ ἐρχομαι τώρα εἰς τὸ θέμα τῶν ξένων γλωσσῶν. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ξένας γλώσσας μόνον τὰ παιδιὰ τῶν μεγαλυπόλων δύναται νὰ μάθουν, διότι μόνον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχουν τὰ διάφορα Ἰνστιτούτα καὶ ἡ ἐπαρκειαι τῶν καθηγητῶν. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν εἰδικώτερον διὰ τὰς ξένας γλώσσας, ἢ πολιτεία νὰ λάβῃ πρόνοιαν κυρίως διὰ τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου. Τέλος θὰ ἐπεθύμουν νὰ διευκρινισθῇ τὸ ἐξῆς σχετικῶς μὲ τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Οἴκου Λυκείου. Μέχρι σήμερον οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Οἴκου Λυκείου ἠδύναντο νὰ παρακολουθῇ σουν μαθήματα Ἀνωτάτων Σχολῶν. Ὡς ἔχει ὅμως τώρα ἡ διάταξις τοῦ σχεδίου νομίζω, ὅτι ἀπόφοιτοι τοῦ Οἴκου Λυκείου δὲν θὰ δύναται νὰ εἰσχωθῶν εἰς Ἀνωτάτας Σχολὰς καὶ δὲν θὰ λαμβάνουν τὸ λεγόμενον Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον. Ἐπ' αὐτοῦ, κ. Ὑπουργέ, θέλω νὰ ἔχω μίαν ἀπάντησιν.

Θ. Μανιαβῆς. Μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ἴσως δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ λάβω τὸν λόγον ἐφ' ὅσον ἡ τροπολογία μου ἐγένετο κατ' ἀρχὴν δεκτή. Παρὰ ταῦτα ἐπιθυμῶ νὰ εἶπω δύο λέξεις σχετικῶς μὲ τὰς λεπτομερείας τῆς τροπολογίας μου. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ μαθήματα τῶν Οἴκων καὶ Νομικῶν θὰ πρέπει νὰ διδάσκονται ἀπὸ Εἰδικούς Καθηγητάς καὶ μέχρι σήμερον τοιοῦτος καθηγητὰς δὲν ἔχομεν. Ὅρθως, λοιπόν,

ὁ κ. Ὑπουργός, δεχθεὶς τὴν τροπολογίαν ποὺ κατέθεσα, καθώρισε τοὺς πτυχιούχους οἱ ὁποῖοι θὰ δύνανται νὰ διδάξουν αὐτὰ τὰ μαθήματα. Προσέθετεν ὁμῶς καὶ τοὺς πτυχιούχους τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς οἱ ὁποῖοι ὁμῶς κατὰ τὴν γνώμην μου μὲ μίαν μικρὰν ἐπιμόρφωσιν τὴν ὁποίαν θὰ λάβουν δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διδάξουν αὐτὰ τὰ μαθήματα.

Πιστεύω ὅτι στοιχεῖα τῶν Οἰκ(ν)ικῶν καὶ Νομικῶν Ἐπιστημῶν θὰ δύνανται νὰ δώσῃ μόνον ὁ ἐπιστήμων ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατέχει τὴν Νομικὴν καὶ Οἰκ(ν)ικὴν ἐπιστήμην. Ἐκτὸς ὁμῶς αὐτοῦ συντρέχει καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπασχολήσεως τῶν διπλωματούχων τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκ(ν)ικῶν Σχολῶν, οἱ ὁποῖοι σήμερον μὴ εὐρίσκοντες ἐργασίαν σχετικὴν μετὰ τὴν ἐπιστήμην τῶν ἡ φεύγουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ ἐπιδίδονται εἰς διὰ-φορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἀκόμη εἶναι ἀνάγκη νὰ διδάσκουν τὰ μαθήματα αὐτὰ οἱ πτυχιούχοι τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκ(ν)ικῶν Σχολῶν διὰ νὰ δίδεται ἡ εὐκαιρία εἰς αὐτοὺς νὰ ἀσχολοῦνται μετὰ θεωρητικὰς μελέτας, ὥστε ἐὰν προοδεύσουν, νὰ ἀναδειχθῶν καὶ ὡς στελέχη τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, ὅπως συμβαίνει σήμερον μετὰ τοὺς ἄλλους καθηγητάς. Τέλος, κ. Ὑπουργέ, ἐφ' ὅσον ἐγένετο δεκτὴ ἡ τροπολογία μου, νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῶν ὡς Καθηγητικὰ Σχολὰ καὶ ἐκεῖναι ἐκ τῶν ὁποίων θὰ προέρχωνται οἱ πτυχιούχοι, οἱ ὁποῖοι θὰ δύνανται νὰ διδάξουν τὰ στοιχεῖα τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκ(ν)ικῶν ἐπιστημῶν.

Ἐρχομαι τώρα εἰς τὸ μάθημα τῶν ξένων γλωσσῶν. Ὡς εἶναι γνωστὸν, εἰς τινὰ Γυμνάσια διδάσκεται ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα καὶ εἰς ἄλλα ἡ Ἀγγλική. Συμβαίνει πολλὰ παιδιὰ, κυρίως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται νὰ παρακολουθήσουν τὰς οἰκογενεῖας τῶν μετατιθεμένων ἀπὸ τὴν μίαν πόλιν εἰς τὴν ἄλλην, νὰ ἀναγκάζωνται νὰ φοιτοῦν τὸ ἓν ἔτος εἰς ἓν Γυμνάσιον καὶ τὸ ἄλλο εἰς ἄλλο Γυμνάσιον. Ἐὰν συμβῇ εἰς τὸ δεύτερον Γυμνάσιον νὰ διδάσκηται ἄλλη γλῶσσα ἀπὸ ἐκείνην ποὺ διδάσκηται εἰς τὸ πρῶτον, ὁ μαθητὴς αὐτὸς θὰ ὑστερῇ ἔναντι τῶν ἄλλων καὶ θὰ ἀποτύχῃ εἰς τὰς ἐξετάσεις του, ὅταν μάλιστα τὸ μάθημα τῆς ξένης γλώσσης θεωρεῖται βασικόν. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν τοῦλάχιστον διὰ τὰς Ἐπαρχίας, ὅπου ὑπάρχει ἓν μόνον σχολεῖον Μέσης Ἐκπαίδευστος, νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ Λύκεια καὶ αἱ δύο ξέναι γλώσσαι. Βεβαίως θὰ γεννηθῇ ζήτημα προσωπικοῦ, ἀλλὰ καὶ αὕτην τὴν δυσκολίαν θὰ πρέπει τὸ Κράτος νὰ τὴν ὑπερπηδήσῃ.

Ι. Χρίστογλου. Ἡθελα, κ. Πρόεδρε, νὰ κάμω μίαν παρατήρησιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παρ. 6 τοῦ ἄρθρου 10, ἀλλὰ μὲ ἐπρόλαβεν ὁ συνάδελφος κ. Θεοχαρίδης μετὰ τοῦ ὁποίου συμφωνῶ εἰς ὅσα μὲ τὴν ἐπιτυχίαν πρὸ ὀλίγου ἀνέπτυξε.

Κύριε Ὑπουργέ, πιστεύω καὶ ἐγώ, ὅτι ἡ ἀναμόρφωσις τῆς Παιδείας τὴν ὁποίαν ἱσχυρίζεσθε, ὅτι ἐπιδιώκετε, δὲν θὰ ἐπιτευχθῇ τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὅπου διὰ τὴν καδιέρωσιν τοῦ δευτέρου κύκλου σπουδῶν θὰ πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῶν αἱ προϋποθέσεις τοῦ ἀριμμοῦ τῶν μαθητῶν, τῆς ἐπαρκειᾶς τῶν Καθηγητῶν καὶ τοῦ χώρου, προϋποθέσεις αἱ ὁποῖαι ὡς γνωστὸν εἶναι δύσκολον νὰ ὑπάρξουν διὰ τὴν ὑπαιθρον. Καὶ ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχουν αὐταὶ αἱ προϋποθέσεις, θὰ ἔχωμεν τὸν ἐνιαῖον τύπον τοῦ προγράμματος. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι εἰς τὴν ἐπαρχίαν, θὰ ἔχωμεν μόνον ἐνιαῖον τύπον Λυκείων, διότι εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον, ὅτι κατ' ἀρχὴν ἐκείνη ἡ ὁποία στενάζει ἀπὸ ἑλλείψιν διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικῶν χώρων εἶναι ἡ ἐπαρχία, τὰ γυμνάσια τῶν μικρῶν πόλεων καὶ κομποπόλεων. Κατὰ συνέπειαν ἤδη καὶ νομοθετικῶς καθιερώνεται μὲ τὸ σχέδιον Ν.Δ. ἡ διάκρισις τῶν μαθητῶν εἰς δύο κατηγορίας α καὶ β. Καὶ α' κατηγορίας εἶναι οἱ μαθηταὶ τῶν Λυκείων τῶν μεγάλων πόλεων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσουν ἐπιμνησμένης γνώσεως εἰς τὰ μαθήματα τοῦ ἐιδικοῦ κλάδου ἐπιστήμης, τὸν ὁποῖον θὰ ἀκολουθήσουν. β' δὲ κατηγορίας οἱ μαθηταὶ ποὺ φοιτοῦν εἰς τὰ Λύκεια τῶν μικρῶν πόλεων καὶ κομποπόλεων τῆς Ἐπαρχίας. Καὶ θὰ ἐξέρχωνται οἱ μαθηταὶ τῶν ἐπαρχιακῶν Λυκείων μετὰ ἑλλειπὴ μόρφωσιν ἢ μετὰ γνώσεις μαθημάτων ποὺ δὲν θὰ τοῦς ἐπιτρέπουν νὰ ἀποκτήσουν τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον ἐπὶ ἴσοις ὅροις, μετὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀστικῶν κέντρων ἢ θὰ εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἐξαντλήσουν τὸ ἰσχνὸν πατρικὸν βαλάντιον

καταφεύγοντες εἰς τὰ φροντιστήρια. Δημιουργεῖται ἄρα, μία ἀδικία εἰς βάρος τῶν μαθητῶν ποὺ προέρχονται ἐκ τῆς ἐπαρχίας.

Δι' αὐτὸ, παρακαλῶ τὸν κ. Ὑπουργόν, νὰ ἀναζητήσῃ ἓνα τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἰσχύσῃ ἀπὸ τοῦδε ἡ δυσμενὴς αὕτη διάκρισις.

Ἐπίσης, εἶχα χθὲς ὑποβάλει ἓνα ἐρώτημα εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν τῆς Παιδείας, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐπανελάθεν ὁ συνάδελφος κ. Μανabής, ἀλλὰ ὁ κ. Ὑπουργός τῆς Παιδείας δὲν μοῦ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μοῦ δώσῃ μίαν ἀπάντησιν. Ἡρώτησα τὸν κ. Ὑπουργόν, τί θὰ γίνῃ μετὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἐπαρχιακῶν κυρίως Γυμνασίων εἰς τὰ ὁποῖα διδάσκονται π.χ. Γαλλικὰ ἐν περιπτώσει μεταθέσεως τοῦ πατρὸς τῶν εἰς ἄλλην πόλιν καὶ ἀλλαγῆς Γυμνασίου, ὅπου ἀντὶ τῶν Γαλλικῶν διδάσκονται Ἀγγλικά; Τὸ θέμα δὲν εἶναι ἄνευ πρακτικῆς σημασίας, διότι ἔχει δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ἐπιδόσεως καὶ τῆς γενικῆς βαθμολογίας τῶν μαθητῶν τούτων. Ἐπ' αὐτοῦ, ὁ κ. Ὑπουργός, δὲν ἔδωκεν ἀπάντησιν καὶ ἀναμένω καὶ ἐγὼ ἀλλὰ καὶ μίαν μεγάλην κατηγορίαν γονέων καὶ μαθητῶν μίαν δῆλωσιν του.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Σαβδόπουλος, ἔχει τὸν λόγον.

Ε. Σαβδόπουλος. Κύριε Πρόεδρε, λυποῦμαι, διότι εἶμαι ὑποχρεωμένος κατ' ἀρχὴν νὰ διαφωνήσω μετὰ τὸν κ. Τσάτσον, ὅστις ἀπουσιάζει αὐτὴν τὴν στιγμὴν τῆς αἰδοῦσης, ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος εἰς τὸ μάθημα τῆς Κοινωνιολογίας ποὺ ὁρθῶς εἰσάγεται εἰς τὰ Γυμνάσια, — καὶ ἀπορῶ πῶς δὲν ἔχομεν ἔδραν Κοινωνιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. — Διότι κ. Πρόεδρε, ἀφ' ἧς ἀπεχώρησε τῆς Καθηγητικῆς ἑδρας τοῦ ὧν Ἀρχηγός τῆς ΕΡΕ κ. Κανελλόπουλος καὶ ὁ ἀείμνηστος Ἐλευθερόπουλος, ὁ φιλόλαος ἐλεύθερος κατὰ τὴν ἀριστεράν, πλὴν τοῦ Ὑψηλοῦ κ. Σταματιᾶδης, ὁ ὁποῖος ὡς ἐντεταλμένος Ὑψηλοῦ εἰς τὸ μάθημα τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὴν Πάντειον, οὐδεὶς ἄλλος διδάσκει σήμερον Κοινωνιολογίαν. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶδα, ὅτι ὁ Ἀ.Ε. κ. Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐπιθύρυσεν εἰς τὸν ἐπίσης ἀγαπητὸν κ. Ὑπουργόν τῆς Παιδείας κἀτι, ποὺ ἀσφαλῶς θὰ ἔχῃ σχέσιν μετὰ μίαν παλαιὰν ἐπιδίωξιν καταλήψεως ἑδρας Κοινωνιολογίας. Ἡ ἐπιδίωξις μένει ἐπιδίωξις, ἀλλὰ ἡ ἑδρα μένει ἀκόμη κενή.

Β. Ἐφραϊμίδης. Εὐτυχῶς.

Ε. Σαβδόπουλος. Βεβαίως εὐτυχῶς δι' ὑμᾶς, δεδωμένου, ὅτι ἡ ἀνυπαρξία τοῦ μαθήματος τῆς κοινωνιολογίας σὰς ἀσφίγει ἐλευθέρους ἀκόπως νὰ διδάσκητε τὰς ἰδικὰς σας θεωρίας εἰς τοὺς διψῶντας νὰ νοιώσουν τὸ νόημα τῆς κοινωνίας νέους μας. Καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνας πρόσθετος λόγος εἰσαγωγῆς τοῦ μαθήματος τῆς κοινωνιολογίας εἰς τὰ γυμνάσια, ὥστε οἱ νέοι νὰ ἀποκτήσουν μίαν ὀριμότητα καὶ μίαν ὀριμότητα καὶ μίαν δύναμιν ἀντιστάσεως εἰς τὴν ἰδικήν σας ἰδεολογικὴν προσπάθειαν, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται μετὰ τὸσον ὠραία χρώματα.

Ἐφραϊμίδης. Ὁχι καὶ ἔτσι.

Πρόεδρος. Παρακαλῶ, κύριε Σαβδόπουλε, μὴ δέχεσθε διακοπὰς.

Ε. Σαβδόπουλος. Ἐλεγον, λοιπὸν, ὅτι ὁ κ. Τσάτσος εἶπεν, ὅτι ἡ κοινωνιολογία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία γενικεύουσα ἱστορία. Λάθος. Διαφωνῶ μαζί του καὶ δὲν διαφωνῶ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες, γνωστοὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, οἱ ὁποῖοι ἐθεμελίωσαν τὴν κοινωνιολογίαν ὡς ζώσαν ἀνεξάρτητον ἐπιστήμην, αὐτοτελὴ ἐπιστήμην, ἡ ὁποία καὶ ὡς τοιαύτη ἔχει ἐπιβληθῇ.

Κλάδος ἐπίσης τῆς κοινωνιολογίας εἶναι ἡ ἱστορία τῆς τέχνης, ἡ ὁποία ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ διδάσκηται ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ τὴν πραγματικὴν τέχνην ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται τὰ τελευταῖα χρόνια ὡς τέχνη καὶ τὸ ὁποῖον ἐγὼ τοῦλάχιστον προσωπικῶς ὡς τέχνη δὲν πρόκειται νὰ παραδεχθῶ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, κύριε Πρόεδρε, μετὰ τὰ ὅσα εἶπεν ὁ συνάδελφος κ. Νικολαΐδης, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πλέον ἐδικευμένος περὶ τὰ Θρησκευτικὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ σχετικῆς τροπολογίας του,

περιττεύει νά απασχολήσω τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἔρχομαι ὁμῶς εἰς τὸ θέμα τῶν Οἰκονομικῶν μαθημάτων πού εἰσάγει τὸ σχέδιον Ν.Δ. εἰς τὰ Λύκεια. Νομίζω ὅτι τὸ μάθημα τοῦτο μόνον ἀπὸ εἰδικευμένους ἐπιστήμονας εἶναι δυνατόν νά διδαχθῇ. Συνάδελφος προλαλήσας, πρὸς τὸν ὅποιον διαφωνῶ, εἶπεν ὅτι καθηγητικαὶ σχολαὶ εἶναι μόνον αἱ Σχολαὶ τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, αἱ ὁποῖαι καὶ δίδουν πτυχία ἱκανότητος εἰς μέλλοντας νά χρησιμοποιηθοῦν ἀποκλειστικῶς ὡς ἐκπαιδευτικοί. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι καὶ ἡ ΑΣΟΕ πού ἔδωσεν εἰς τὰς μέσας ἐμπορικὰς σχολὰς ὅλους τοὺς καθηγητάς δύναται ἸΦΟ ΓΙΟΥΡΕ νά θεωρηθῇ καὶ αὕτη ὡς καθηγητικὴ σχολή.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ Λατινικὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι διὰ τῆς καθιερώσεώς των, ὡς προαιρετικὸν θὰ ἔχωμεν περισσότερους μύστας τῆς ἄλλοτε ζώσης γλώσσης τῶν Λατίνων. Καὶ τοῦτο διότι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ χαρακτῆρος ὅταν τοὺς ἐπιβάλλῃς κάτι ἀρνοῦνται νά τὸ ἀποδεχθῶν, ἀντιθέτως δὲ ὅταν τοὺς ἀφῇνης ἐλευθέρους νά ἐπιλέξουν σπεύδουν νά τὸ ἀποδεχθῶν.

Καὶ ἔρχομαι τώρα εἰς τὸ θέμα τῆς μουσικῆς. Ὁ συνάδελφος κ. Θεοδωράκης, εἶπε πολλὰ περὶ μουσικῆς καὶ ὁ κ. Θεοδωράκης ὄχι μόνον εἶναι εἰδικὸς ἀλλὰ καὶ ὡς συνθέτης ἐξευγύνισε τὴν λαϊκὴν μουσικὴν. Θὰ μπορούσα νά απασχολήσω τὴν Ἐπιτροπὴν μὲ ὑπομνήματα καὶ ἐπιστολὰς ἐνδιαφερομένων καλλιτεχνῶν καὶ θαυμασίων διδασκάλων τῆς μουσικῆς καθὼς καὶ μὲ κείμενα ἀρχαίων συγγραφέων, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται εἰς τὸ θέμα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς συμβολῆς τῆς μουσικῆς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὸν ἐξευγενισμόν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων.

Πιστεύω, ὅτι ὅταν ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι «μουσικὴν ποίει καὶ ἐργάζου» ἔθετον τὰς βάσεις ἐνὸς τμήματος τῆς ὀρθολογιστικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας. Σήμερον ἓνα μέρος ἐν τῶν βιομηχανῶν, τῶν καλῶν βιομηχανῶν, καὶ ὄχι ἀπλῶς τῶν ἀποθησαυριστῶν, ἐφαρμόζει τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας μὲ παράλληλον μουσικὴν ὑπόκρουσιν.

Ἐπίσης δὲν εἶναι νοητὸν νά μὴ ἀναφέρεται καὶ τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς εἰς τὰ Λύκεια. Εὐτυχῶς εἰς τὸ Γυμνάσιον καθιερώθη τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ τὸ παιδί μετὰ τὰ 15 χρόνια θὰ μπόρῃ νά ἀποκτήσῃ τὸν μουσικὸν συναίσθημα, διότι ἐπέρχεται ἤδη ἀλλαγὴ τῆς φωνῆς καὶ ξεκαθαρίζουν καὶ αἱ προθέσεις του δι' ἐνδεχομένην καλλιτεχνικὴν ἐξέλιξιν. Διότι ἡ μουσικὴ ἔχει σχέσιν μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν πρέπει, κ. Ὑπουργέ, νά ἀφήτε τὴν μουσικὴν ἔξω, διὰ τοὺς πεπολιτισμένους ἀνθρώπους, τὴν ὥραν πού προσπαθῇτε νά βελτιώσετε, διὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν.

Ἐνα ἄλλο θέμα, τὸ ὅποιον θέλω νά θίξω, εἶναι τὸ μάθημα τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας. Ὁρῶντες καθιερώνετε εἰς τὰ Γυμνάσια τὸ μάθημα τῶν στοιχείων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ὁρῶντα περαιτέρω λέτε, ὅτι διὰ τὰ κορίτσια θὰ διδάσκεται νοσηλευτικὴ καὶ παιδοκομία.

Νομίζω, κ. Ὑπουργέ, ὅτι θὰ ἠμπορούσατε διὰ τὰ κορίτσια τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης νά τὰ περιορίσετε εἰς ἓνα κλάδον, εἰς τὸν κλάδον τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, τὴν ὁποῖαν δυστυχῶς δὲν βλέπω νά συμπεριλαμβάνετε εἰς τὰ μαθήματα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν.

Πέραν τούτου ὑπάρχει τὸ θέμα τῶν ξένων γλωσσῶν. Πράγματι ἡ γνώσις μιᾶς ξένης γλώσσης εἶναι ἐπιβεβλημένη. Τὰ οἰκονομικὰ σύνορα μεταξὺ τῶν κρατῶν καταργοῦνται μέρα μὲ τὴν ἡμέρα καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν λαῶν αὐξάνει. Δὲν εἶναι, λοιπόν, νοητὸν οἱ σημερινοὶ νέοι νά μὴ γνωρίζουν μίαν ξένην γλῶσσαν. Δὲν συμφωνῶ μὲ τοὺς κ.κ. συνάδελφους, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριξαν τί θὰ γίνῃ εἰς τὴν περίπτωσιν μεταθέσεως ἐνὸς δημοσίου ὑπαλλήλου τὸ παιδί, τοῦ ὁποῖου εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἀλλάξῃ μάθημα ξένης γλώσσης. Δὲν εἶναι δυνατόν νά ἐπιτύχωμεν τὸ τέλος, διότι δὲν ἔχομεν οὔτε μέσα οὔτε καθηγητάς νά διδάσκουν. Ἐφέτος δὲ φοβοῦμαι, ὅτι θὰ στερεθῇτε ὡρισμένων ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἐδίδασκον μέχρι σήμερον ξένες γλώσσες καὶ τὰ ὁποῖα ὡς μὴ ἔχοντα ὡρισμένα τυπικὰ προσόντα σκέπτεσθε νά ἀπομακρύνετε πρῶγμα, τὸ ὅποιον σὰς συνιστῶ νά μὴ πράξετε, διότι τὰ κενὰ θὰ μεγαλώσουν.

Κύριε Πρόεδρε, πρὸ τῆς ἀνυπαρξίας προτιμῶ τὴν μετρίότητα. Καὶ ἐπειδὴ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν θὰ παρεκάλουν ὅπως δώσετε ἓνα δῶρον. Στείλατέ μου, κ. Ὑπουργέ, ἓνα δάσκαλο ξένης γλώσσης εἰς τὸν Πόρον.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Παππάς, ἔχει τὸν λόγον.

Θ. Παππάς. Κύριε Πρόεδρε, ἐν συνεχείᾳ τῶν ὧν ἀνέπτυξεν ὁ συνάδελφος κ. Ἐφραιμίδης, σχετικῶς μὲ τὰ Λύκεια πρακτικῆς κατευθύνσεως, ἤθελα νά προσθέσω συμπληρωματικῶς ὀλίγας λέξεις. Καὶ εἰς τὰς προηγουμένας συνεδριάσεις ὅλοι οἱ συνάδελφοι συνεφώνησαν ὅτι τὰ πρακτικὰ Λύκεια, ὅπως καὶ τὰ οἰκονομικὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Ναυτικὰ Γυμνάσια ἀπέδωσαν ἔργον σοδάρων. Σήμερον μὲ τὸ συζητούμενον ἄρθρον καὶ ἰδίως μὲ τὴν παράγραφον 6 οὐσιαστικὰ καταργοῦνται τὰ Λύκεια πρακτικῆς κατευθύνσεως, διότι ὅπως ἐξέφρασαν ῥόθους καὶ προηγούμενοι συνάδελφοι, εἶναι ἐνδεχόμενον νά καταργηθοῦν. Ὁ συνάδελφος, κ. Θεοχαρίδης εἶπεν, ὅτι καλῶς καταργοῦνται αὐτὰ. Νομίζω, ὅτι πρέπει νά ἐπιμεινῶμεν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἤδη λειτουργούντων πρακτικῶν Λυκείων, διότι ἐὰν ὑπάρχῃ λόγος νά καταργηθοῦν διὰ λόγους ἀνίσου μεταχειρίσεως τῶν διαμερισμάτων, ὁ ἴδιος λόγος πρέπει νά ἰσχύῃ καὶ διὰ τὰ Ναυτικὰ καὶ Οἰκονομικὰ Γυμνάσια, τὰ ὁποῖα ἀπέδωσαν. Κατόπιν αὐτῶν προτεινόμεν ὡρισμένας συμπληρώσεις καὶ τροποποιήσεις εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἐν γένει μὲ τὰ Λύκεια πρακτικῆς κατευθύνσεως, καὶ τὰ διδασκόμενα εἰς αὐτὰ μαθήματα. Θέλομεν νά προστεθοῦν ἐκτὸς τῶν μαθημάτων πού περιλαμβάνονται εἰς τὴν παράγρ. 2 καὶ δύο μαθήματα τὰ ὁποῖα ἡ σύγχρονος ἐποχὴ κατέστησεν ἀναγκαῖα, διότι τὰ ἐπιβάλλουν ἡ σημερινὴ ἀνάπτυξις, καὶ ἡ διεύρυνσις τοῦ κύκλου τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι τὸ μάθημα τῆς Βιολογίας περὶ τοῦ ὁποῖου κατ' ἐπανάληψιν γίνεται λόγος, ἀλλὰ ὁ κ. Ὑπουργὸς δὲν θέλει νά τὸ υἱοθετήσῃ, ὅπως εἶναι καὶ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας τῆς Τέχνης, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμίλησεν ὁ κ. Θεοδωράκης. Ἡ παράγραφος 3 πρέπει νά ἀπαλειφθῇ καὶ νά ἀντικατασταθῇ ὡς ἔξης: «Τὰ ὁσαδήποτε λειτουργοῦντα Γυμνάσια πρακτικῆς κατευθύνσεως (Πρακτικὰ Λύκεια, Οἰκονομικὰ καὶ Ναυτικὰ Γυμνάσια κλπ.) διατηροῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ Σχολικοῦ ἔτους 1964—65 αἱ τρεῖς τελευταῖαι τάξεις τούτων μετατρέπονται εἰς Λύκεια πρακτικῆς κατευθύνσεως.

Διὰ Β. Δ) τὸς ἐκδιδομένου προτάσεις τοῦ ἐπὶ τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρθοπευμάτων Ὑπουργοῦ, δύνανται νά ιδρύωνται καὶ λειτουργοῦσι καὶ Λύκεια ἄλλων κατευθύνσεων ἀναλόγως τῶν ἐπιχωριαζουσῶν ἀναγκῶν (ὅπως π.χ. Ἀγροτικά, Καλλιτεχνικά, Ξένων Γλωσσῶν κλπ.).

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου θέματος, ἐὰν ἀντελήφθῃ καλῶς, ὁ κ. Ὑπουργὸς υἱοθέτησε τὴν ἀποψιν αὐτὴν καὶ τοῦ δίδεται ἐκ τοῦ Νόμου ἡ ἐξουσιοδότησις νά ιδρύσῃ αὐτὸν τὸν κύκλον τῶν Πρακτικῶν Λυκείων δι' ἐκδόσεως Βασιλικῶν Διαταγμάτων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, θὰ εἶχα νά προτείνω, ὅπως ἡ 4η παράγραφος ἀντικατασταθῇ οὕτω: «Τὸ ἀναλυτικὸν καὶ ὠρολόγιον πρόγραμμα τῶν Λυκείων κλαστικῆς κατευθύνσεως ἐνισχύεται μὲ περισσότερες ὥρας διδασκαλίας Φιλολογικῶν καὶ Ἱστορικῶν μαθημάτων, εἰς δὲ τὰ Λύκεια Πρακτικῆς κατευθύνσεως, ἀναλόγως τοῦ τύπου αὐτῶν, δίδεται περισσότερα ἔμφασις εἰς τὰ μαθηματικά, τὰ φυσικά, τὴν βιολογίαν, τὰς ξένας γλώσσας κλπ. Εἰς τὰ Λύκεια Πρακτικῆς κατευθύνσεως, ὁ ἀπτικὸς λόγος καὶ γενικῶς τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διδάσκονται ἀπὸ μεταφράσεις. Ἐτονίσθη καὶ ἀπὸ ἄλλους συνάδελφους, ὅτι ἐπιβάλλεται νά ἐνισχυθοῦν τὰ Λύκεια Πρακτικῆς κατευθύνσεως μὲ ὥρας διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν, τῶν φυσικῶν κλπ., διότι ὅταν ἓνας μαθητὴς εἶναι ἀποφασισμένος νά ἀκολουθήσῃ τὴν Πρακτικὴν κατεύθυνσιν νά μὴ τὸν ἐπιφορτίζωμεν μὲ πολλὰς ὥρας διδασκαλίας Φιλολογικῶν καὶ Ἱστορικῶν μαθημάτων. Τὰ ἀρχαῖα βεβαίως, εἰς αὐτοὺς τοὺς μαθητάς θὰ πρέπει νά διδάσκωνται ἀπὸ μεταφράσεις.

Ἐπίσης, κ. Πρόεδρε, θὰ ἤθελα νά ἐπικροτήσω τὴν πρότασιν τοῦ συνάδελφου, Γεωπόνου, ὁ ὁποῖος ὁμίλησε περὶ καθορισμοῦ μαθημάτων «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Γεωργίαν». Διότι πράγματι, τὰ μαθήματα αὐτὰ εἰς τὴν ἐπαρχίαν εἶναι ἀπα-

ραϊτήτα. Ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ διευρύνω τὴν πρότασιν, ὅπως τὸ μάθημα αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὰς ἐπαρχίας, διδάσκεται καὶ ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον. Ἐλέγθη ἐπίσης ἀπὸ τὸν κ. Περρωτήν, ὅτι τὸ μάθημα τῆς Χημείας, καθ' ὃν τρόπον διδάσκεται σήμερον, δὲν ἀποδίδει. Τοῦτο εἶναι ὀρθόν. Νομίζω ὅτι ἡ αἰτία τῆς μὴ ἀποδόσεως τοῦ μαθήματος τούτου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πλέον ἀπαραίτητον διὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ τοῦτο ἐνιαῖον μάθημα μετὰ τὴν Φυσικὴν καὶ διδάσκεται ἀπὸ τοὺς Φυσικοὺς. Νομίζω, ὅτι θὰ ἐκλείψῃ αὕτη ἡ ἀνωμαλία ἂν ἀποχωρισθῇ ἡ Χημεία ἀπὸ τὰ Φυσικὰ καὶ νὰ διδάσκεται ἀπὸ εἰδικούς Χημικούς. Οὕτω, νομίζω ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ γίνῃ καὶ ἀποδοτικὸν καὶ ἀντιληπτόν ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Παπαλουκάς ἔχει τὸν λόγον.

Α. Παπαλουκάς. Κύριε Πρόεδρε, θέλω νὰ υποβάλω κατ' ἀρχὴν μίαν ἐρώτησιν εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν. Ἐάν κ. Ὑπουργέ, παρουσιασθῇ ἐν γεγονός—μὴ δυνάμενον ν' ἀποκλεισθῇ—καὶ δηλώσουν μόνον εἰς ἡ δύο μαθηταὶ ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ διδασκῶσιν ἐν προαιρετικὸν μάθημα, εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ καθηγητὴς νὰ διδάξῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο μαθητάς τὸ μάθημα αὐτὸ ἢ πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ὀρισμένος ἀριθμὸς μαθητῶν; Δευτέρα παρατήρησίς μου εἶναι ὅτι ἀτυχῶς δὲν ἐλέγχθησαν πολλὰ διὰ τοὺς Χημικοὺς καὶ τὴν Χημείαν καὶ τὰ σχολικὰ χημικὰ ἐργαστήρια καὶ οὐδεὶς μνημονεύει εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ. τὴν Χημείαν. Καὶ μάλιστα σήμερον, ὅτε τόσα ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὴν Χημείαν καὶ τοὺς χημικούς. Φρονῶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῇ ὁ κ. Ὑπουργός, ἵνα εἰς τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ σχεδίου Ν.Δ. γίνουσι δεκταὶ αἱ προτάσεις πού γράφονται εἰς ἕνα ὀρθότατον ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον ἔλαβον πρὸ ὀλίγης ὥρας ἀπὸ τὴν Ἐνωσιν Χημικῶν, διὰ τοῦ ὁποῖου ζητοῦν νὰ χαρακτηρισθῇ τὸ μάθημα τῆς Χημείας ὡς αὐτοτελές, καὶ ὑποστηρίζουν, ὀρθότατα, τὴν ἰδρυσιν χημικῶν ἐργαστηρίων σχολικῶν, ἐφ' ὅσον ἡ Χημεία εἶναι κατ' ἐξοχὴν πειραματικὴ ἐπιστήμη, ἐνῷ σήμερον δὲν ὑφίσταται ἢ γίνεται ἡ διδασκαλία ἐκ τοῦ μαυροπίνακος. Δηλαδή, ἐκεῖ πού λέγει τὸ σχέδιον Ν.Δ. φυσικὰ μαθήματα, νὰ λέγῃ Φυσικὴ καὶ Χημεία. Νὰ προτιμῶνται δὲ οἱ Χημικοὶ καὶ μόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς Χημείας καὶ μόνον ἐλλείψει Χημικοῦ νὰ διδάσκουν Φυσικοὶ τὴν Χημείαν. Τὰ ὅσα προτείνουν οἱ Χημικοί, ὅτι τὸ μάθημα τῆς Χημείας πρέπει νὰ θεωρηθῇ αὐτοτελές, εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὀρθόν. Πρέπει, νομίζω, νὰ δώσωμεν περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὰ θετικὰ μαθήματα ἀπὸ τὰ θεωρητικά. Καὶ πρέπει ν' ἀντιληφθῶμεν ὅτι εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας θὰ στηριχθῶμεν διὰ νὰ εὐμερῆσῃ ἡ χώρα καὶ ἀναπτυχθῇ οἰκονομικῶς καὶ ἐκβιομηχανισθῇ. Καὶ τότε θὰ ὑπάρχῃ εὐχέρεια ν' ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας μετὰ τὰς ὁποίας τὸν περισσότερον χρόνον ἀπασχολήθη ἡ Ἐπιτροπὴ.

Διὰ τὰς ξένας γλώσσας θὰ ἤθελα νὰ δεχθῇ ὁ κ. Ὑπουργός ὅπως τοῦ δώσωμεν ἐξουσιοδότησιν, ἵνα διὰ Διαταγμάτων ἐπανδρῶσιν κατ' ἐξαιρέσιν τὰ Γυμνάσια καὶ Λύκεια καὶ μέχρις ὅτου ἐποικήσωμεν ἐπιστήμονας καὶ μετὰ μὴ γνωρίζοντας μίαν ξένην γλῶσσαν Ἑλλήνας καὶ Ἑλληνίδας, ἀρκεῖ νὰ δίδωσιν ἐπιτυχῶς ἐξετάσεις ὅτε καὶ νὰ διορίζωνται.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, τέλος, κ. Πρόεδρε, νὰ ὁμιλήσω διὰ τὸν ἀγαπητὸν κ. Θεοδωράκην, τὸν ὁποῖον ἰδιαίτερος παρακολουθῶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ καὶ ἐξετίμησα καὶ ὁ ὁποῖος ἠκούσθη λέγων ὅτι ἀνήκει εἰς Κόμμα, ὅτι θὰ ἤθελα νὰ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ Ἔθνος καὶ μόνον.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Μελάς ἔχει τὸν λόγον.

Ι. Μελάς. Κύριε Πρέσβει, δὲν προτίθεμαι νὰ παρεντεθῶ εἰς τὴν οὐσιαστικὴν συζήτησιν τοῦ κρινόμενου ἁρθροῦ.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ κρινόμενον ἄρθρον ἀποτελεῖ συνεπὲς τμήμα τοῦ ὅλου σχεδίου Ν.Δ., τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὰ μεγάλα σχέδια Ν.Δ. τῶν κρισίμων καὶ γενικοτάτων ἐθνικῶν ἐπιπτώσεων, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ ἐνότητα συλλήψεως, σκέψεως καὶ διατυπώσεως. Καὶ τὰ ὁποῖα, δικαιούμεθα, εἴτε νὰ τὰ ἐγκρίνωμεν ἐν συνόλῳ, εἴτε νὰ τὰ καταδικάσωμεν ὡς σύνολον. Ἡ παρέμβασίς μου εἰς τὴν συζήτησιν ἀφορᾷ τὴν διατύπωσιν τῆς πρώτης περιπτώσεως τῆς Α' παραγράφου τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἁρθροῦ. Λέγει ἡ διατύπωσις: «Εἰς τὸ Λύκειον οἱ μαθηταὶ πρέπει α) νὰ

ἐπικοινωνήσουν μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κατανοήσουν τὸν ἱστορικὸν ρόλον τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ».

Ἡ διατύπωσις εἶναι ἄδικος καὶ συμβαίνει νὰ ἀφορᾷ παρίστορην.

Α. Ἀκρίτας (Ἰφ. Παιδείας). Ἀπεδέχθη κ. συνάδελφε, τροπολογίαν νὰ τεθῇ «τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους».

Ι. Μελάς. Γνωρίζω τὴν τροπολογίαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπαρκής. Καὶ ἰδοὺ, διατί. Ἐπικρατεῖ, εἰς τοὺς τελευταίους ἰδίως καιροὺς, ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία ἀφορᾷ ἀπλῶς περιπτώσιν Πίστεως. Καὶ ἀκόμη, ὅτι ἀφορᾷ περιπτώσιν συμβολῆς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ νεωτέρου μόνον Ἑλληνισμοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ κρίσιμος πλάνη, καὶ ἡ ἐσφαλμένη τοποθέτησις καὶ ἀνθρώπων καὶ τῆς πνευματικῆς μας ἡγεσίας ἐναντι τῆς μεγάλης περιπτώσεως. Συμπεριφερόμεθα συνήθως ἐναντι τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὴν τοποθετοῦμεν περὶ πού χαριστικῶς καὶ κατὰ συγκατάθεσιν εἰς τὸ πλάσιον ἀπλῆς δογματικῆς περιπτώσεως, κατεχόμενοι ἀπὸ πλέγμα ἐνοχῆς ἐναντι τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθεροφροσύνης. Ὅσοι ὅμως κατέχονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν διάθεσιν, ἀγνοοῦν ἢ παραποιοῦν τὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲν εἶναι ἐγγράφη εἰς τὴν Νίκαιαν, δὲν ἀποτελεῖ ἀπλὴν ἐκθεσιν πίστεως. Εἰς τὸ βάθος τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας προβάλλει τὸ Ἑλληνικὸν Γένος, τὸ ὁποῖον ἐξηγτημένον καὶ διεσχορπισμένον μετὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν Ἐποποιίαν, ἐκινδύνευσε νὰ ἀπωλεσθῇ ὑπὸ τὴν ἀσέβλην τῆς Ἱστορίας. Καὶ ὅταν ἀντελήφθῃ τὸν κίνδυνον τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἀπωλείας, διηρθάνθη τὴν μεγάλῃ δυνατότητι τῆς ἐπανάδου εἰς τὸ Προσκήνιον. Καὶ ὁ «ἐπικατάρατος» ὁ «Ἐθνικός», ὁ λάτρης τῶν Εἰδώλων, μετεμψυχώθη εἰς ἀνένδοτον Ὀρθόδοξον. Καὶ παλαίων ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Ὀρθοδοξίας, τὴν ὁποίαν ὕψωσεν ὁ Ἀθανάσιος τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐστερέωσεν ὁ Μεγάλος καὶ ἀνυποχώρητος Φώτιος, ἐξησφάλισε τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἄνοιον, τὴν νέαν καὶ μεγάλῃ ἡγεμονίαν του. Αἱ αἰρέσεις πού προέκυψαν κατόπιν, ὑπῆρξαν εἰς τὸ βάθος, αἱ σημαῖαι διαφυγῆς ἀπὸ τὴν Μεσαιωνικὴν μας κυριαρχίαν. Ὅταν ἐπέσαμεν παρὰ τὴν πύλιν τοῦ Ρωμανοῦ, ἡ Ὀρθοδοξία, ἀπὸ σημαίας ἡγεμονίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔγινε σημαία ἐπιβιώσεως τοῦ Γένους. Καὶ τὸ ὁποῖον ἐπεβίωσε, χάρις εἰς αὐτὴν, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, κοσμοθεωρία καὶ ἐπιτελικὸν διάγραμμα βιοτῆς καὶ ἐπιβιώσεως τοῦ Ἐθνους. Καὶ συμβαίνει νὰ ἀφορᾷ ἡ Ὀρθοδοξία ἀνευδοκίμως τὴν πορείαν καὶ πρὸς τὴν περαιτέρω Ἑθνικὴν μας ἐπιβίωσιν. Ἡμπορεῖ καὶ ἐπιβάλλεται, νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ κατακρίνωμεν σοβαρὰς πτυχὰς πού ἀφοροῦν πρόσωπα καὶ διοικητικὰς περιπτώσεις τῆς διαχειρίσεως τῶν πραγμάτων τῆς Πίστεως. Νὰ ἀποκρίνωμεν τὰς ἡθικὰς σηπεδῶνας πού περιβάλλουν τυχὸν τὴν περιοχὴν τῆς ἀκλήσεως τῆς Πίστεως. Ἀλλὰ οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ υποτιμῇ ἢ νὰ παραβλέψῃ τὴν βασικὴν καὶ πρωταρχικὴν σημασίαν τῆς Ὀρθοδοξίας, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔχει ὀριστικῶς συνυφανθῇ ἡ πορεία τοῦ Ἐθνους. Ἡ ἀναντίρρητος αὕτη προϋπόθεσις, αὐτὸ τὸ ἀπαρχαῖον ἱστορικὸν δεδομένον, ἐπιβάλλει ἀμετακίνητον καὶ δικαίαν τοποθέτησιν, εἰς πᾶσαν περιπτώσιν, ἐναντι τῆς Ὀρθοδοξίας. Κατὰ ταῦτα, ἡ κρινόμενη περίπτωσις, καὶ ὡς ἐτροπολογήθη, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραμείνῃ μετὰ αὐτὴν τὴν χολὴν διατύπωσιν. Ἱστορικὴ δικαιοσύνη ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴ σύνεσις καὶ ἐθνικὴ εὐδύνη ἐπιβάλλουν ἐν προκειμένῳ τὴν προσθήκην, μετὰ τὰς φράσεις: «νὰ κατανοήσουν τὸν ἱστορικὸν ρόλον τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ», ὡς ἐτροπολογήθη, καὶ τῶν φράσεων τὰς ὁποίας προτείνω: «... καὶ εἰς τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους». Μετὰ τὴν προσθήκην καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἄλλης ἐξηγήσεως, ὅτι ὁ ὅρος Νέος Ἑλληνισμὸς τοῦ κρινόμενου σχεδίου Ν.Δ., καλύπτει τὴν περιοχὴν καὶ τῶν μεσαιωνικῶν μας χρόνων ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας τῆς μεγάλης Ἑλληνοχριστιανικῆς μας πορείας.

Κ. Βενέτης. Κύριε Πρόεδρε, ἀναγνωρίζω ὅτι πολὺ ἔχει καταπονθῇ ἡ Βουλὴ μετὰ τὸ συζητούμενον σχέδιον Ν.Δ., διὰ τὸ ὁποῖον καταναλίσκεται διὰ κάθε ἄρθρον καὶ μίαν συνεδρίαν, ἀλλὰ νομίζω ἐπιβεβλημένη, εἶναι ἡ συζήτησις χωρὶς βέβαια μεγάλῃ φιλολογίαν, λόγῳ τῆς σοβαρότητος τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ διὰ τοῦτο θὰ εἶπω καὶ ἐγὼ ὀλίγα τινα.

Τὼς δὲν ἐλάμβαναν τὸν λόγον ἂν ὁ ἀξιότιμος κ. Τσάτσος δὲν ἀνέπτυσσε τὰ ὅσα ἀνέπτυσσε διὰ τὰ μαθήματα τῆς ἡθικῆς, ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ψυχολογίας κλπ.

Κύριε Πρόεδρε, τὸ σχέδιον Ν. Δ. δύναται νὰ χαρακτηρι-
σθῇ ὡς πλεῖστον νόμου ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς παιδείας. Εἰς
τὴν παράγραφον 2 ἀναφέρεται ἀπλῶς ποῖα μαθήματα θὰ δι-
δασκῶν εἰς τὸ Λύκειον καὶ συμπεριλαμβάνονται 1) Ἀ-
γωγή τοῦ πολίτου, 2) Ἱστορία, 3) Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κοινο-
νολογίαν. Ἡ ἀνησυχία ἡμῶν ὅμως εἶναι ποῖοι θὰ τὰ διδά-
ξουν καὶ πῶς θὰ τὰ διδάξουν. τὰ μαθήματα αὐτά. Ἐχετε ἀν-
θρώπους νὰ τὰ διδάξουν τὰ μαθήματα αὐτὰ τὰ σοβαρώτατα;
Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ Γυμνάσια τῆς ὑπαίθρου, μέχρι τώρα,
ἐλλείπουν οἱ περισσότεροι τῶν καθηγητῶν, καὶ πολλὰς φορές
ὁ καθηγητὴς Φιλολογίας παραδίδει μαθηματικὰ καὶ ὁ καθη-
γητὴς τῶν Μαθηματικῶν Φιλολογίαν, Κοινωνιολογίαν κλπ.,
λόγω αὐτῆς τῆς ἐλλείψεως τῶν καθηγητῶν. Καὶ εἶναι δυνά-
τον νὰ ὑπάρξῃ ἐνταῖς διδασκαλίᾳ δι' ὅλα τὰ Ἑλληνόπαιδα,
ὅπως τὴν καθορίζει καὶ τὴν θέλει τὸ σχέδιον Ν. Δ.: Καὶ
δεύτερον, θὰ ὑπάρχουν βιβλία διδασκτέας ὕλης ἢ μήπως ὁ κάθε
καθηγητὴς θὰ διδάσκῃ τὸ μάθημα ἀναλόγως μετὰ τὰς γνώ-
σεις του, μετὰ τὴν ἰδικήν του νοοτροπίαν; Καὶ κατὰ ἄλλο. Τὰ
βιβλία αὐτὰ θὰ πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ τὰ γνωρί-
ζωμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ τὰ μαθήματα τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς
Ἠθικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς Ἱστορίας, θὰ ἔπρεπεν, ἀπαξ μοιρά-
ζονται δωρεὰν εἰς τοὺς μαθητάς, νὰ χορηγοῦνται καὶ εἰς
ἡμᾶς εἰς τὴν Βουλὴν.

Δ. Θεοχαρίδης. Δηλαδή θὰ τὰ ἐγκρίνωμεν ἡμεῖς;

Πρόεδρος. Σὰς παρακαλῶ, κ. Θεοχαρίδη, μὴ διακό-
πτετε. Ἐγγραφήτε νὰ ὁμιλήσετε.

Κ. Βενέτης. Καὶ τρίτον: Ἐλεγχος θὰ ὑπάρχῃ, κ. Ὑ-
πουργέ, στὸ τί θὰ διδάσκουν οἱ καθηγηταὶ καὶ ἀπὸ ποίους θὰ
γίνεται ὁ ἔλεγχος αὐτός; Διότι, κ. Πρόεδρε, ἡ σημερινὴ
νοοτροπία, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ Ἕλληνας μᾶς ἐμβάλλει εἰς
τοβαράς ἀνησυχίας.

Δ. Θεοχαρίδης. Ἀπὸ τὴν 16ην Φεβρουαρίου ἀνητυ-
χεῖται.

Κ. Βενέτης. Κύριε Πρόεδρε, ἂν ὁ κ. συνάδελφος παρεμ-
βαίη διὰ νὰ ἐπιτύχῃ νὰ δημιουργήσῃ θόρυβον, ὥστε νὰ ἐμπο-
δισθῇ, κατὰ τὴν γνώμην του, νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀπόψεις μου,
πλανᾶται.

Πρόεδρος. Προχωρεῖτε, κ. Βενέτης.

Κ. Βενέτης. Κύριε Πρόεδρε, ἡ εἰρηγητικὴ ἐκθεσις
λέγει ὅτι διὰ νὰ τύχῃ ἐφαρμογὴς τὸ σχέδιον Ν. Δ., χρειάζε-
ται δάσκαλος καὶ καλὰ βιβλία. Τὸ θέμα, κ. Ὑπουργέ, εἶναι
μέγα δι' ὅλους μας διότι, διὰ τῶν μαθημάτων τῆς ἡθικῆς
ἀγωγῆς, τῶν θρησκευτικῶν, τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς ἱστο-
ρίας, διαμορφώνεται τὸ Ἑλληνόπουλο ψυχικῶς, ἡθικῶς, θρη-
σκευτικῶς καὶ ἐθνικῶς διὰ νὰ καταστῇ ἄριστος πολίτης εἰς
τὴν κοινωνίαν.

Κύριε Ὑπουργέ, τὰ μαθήματα αὐτὰ κυρίως δημιουργοῦν
τὰς ἡθικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ μας καὶ διὰ τοῦτο χρειάζον-
ται καὶ γνώσεις, ἀλλὰ πρὸ παντός χρειάζονται πίστιν τῶν δι-
δασκόντων εἰς τὰ ἡθικὰ καὶ ἐθνικοθρησκευτικὰ ἰδεώδη.

Κύριε Ὑπουργέ, τὸ σχέδιον Ν. Δ. προβλέπει πολλὰ ἄρθρα,
ἀλλὰ δὲν ὁμιλεῖ διόλου διὰ τὸ ποῖον τοῦ διδασκτικοῦ προσω-
πικοῦ. Τὰ τεράστια εἰς περιεχόμενον μαθήματα τῆς ἡθικῆς,
τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ἢ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ λέγεται ἡθικὴ
καὶ ἐθνικὴ ἀγωγή τοῦ πολίτου. Ἐπαναλαμβάνω, κ. Ὑπουρ-
γέ, ἔχετε τὸ ἀναγκαῖον διδασκτικὸν προσωπικὸν διὰ τὴν δι-
δασκαλίαν τῶν σοβαρῶν αὐτῶν μαθημάτων δι' ὅλα τὰ Λύκεια;
Κατὰ τὴν ἰδικήν μου γνώμην θὰ πρέπει νὰ ἔχετε σεῖς τὴν
δυνατότητα ἀπὸ τὸν νόμον, καὶ νὰ προστεθῇ παράγραφος, ὥστε
νὰ ἐπιλέγετε τοὺς καταλλήλους — τοὺς ὁποίους θὰ εὕρισκετε
καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν ἀρκεῖ νὰ ἔχουν τὰ προσόντα. — ἀδια-
φόρος ἡλικίας, καὶ τοὺς ὁποίους νὰ διορίζετε ὡς ἐκτάκτους
καθηγητάς ἢ ἐπὶ συμβάσει. Νομίζω, μόνον διὰ τοῦ τρόπου αὐ-
τοῦ θὰ ἐξασφαλισθῇ ἄρτιαν ἐκπαίδευσιν καὶ γενικήν δι'
ὅλους εἰς τὰ σοβαρὰ ταῦτα ἡθικὰ καὶ ἐθνικὰ μαθήματα.

Τ. Μιχαηλίδης. Κύριε Πρόεδρε, τὴν καταπόνησιν
τοῦ σώματος δὲν θὰ ἤθελον νὰ ἐπαυξήσω καὶ μετὰ τὴν ἰδι-
κήν μου ὁμιλίαν καὶ ἂν πράττω τοῦτο, τὸ πράττω κατόπιν

τῶν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Κανδυλιάρη, διατυπωθειῶν ἐν-
διαφεροσὶν παρατηρήσεων.

Κύριε Πρόεδρε, ὁ ἀγροτικὸς κόσμος καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα
αὐτοῦ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν ἰδιαίτερώς, διότι οἱ ἀγρόται
ἀποτελοῦν τὸ 60% τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι ἀνάγκη κατὰ τὰ
ἀναπτυχθέντα, πολλοὶ νὰ γνωρίζουν τὴν Λατινικὴν ἀφοῦ αὕτη
εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν Γεωπονίαν, τὴν Δασολογίαν, τὴν
Φυτοφαρμακολογίαν κλπ. Κατόπιν τούτων πρέπει καὶ τὸ ὑπό-
λοιπον τοῦ πληθυσμοῦ 40%, ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ Δικα-
στοῦ, τοῦ Δικηγόρου καὶ τοῦ ἐπαγγελματίου μέχρι καὶ τοῦ
σιδηροδρομικοῦ πρέπει, λέγω, νὰ γνωρίζουν στοιχεῖα τῆς Λα-
τινικῆς διὰ νὰ δύναται ἕκαστος εἰς τὸν τομέα του νὰ ἀνταπα-
κριθῇ εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς του υποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι
ὅπωςδήποτε θὰ συνδεῶνται μετὰ τοὺς ἀγρότας καὶ δὲν πρέπει
νὰ τοὺς στερήσωμεν τὰς τόσον ἀναγκαῖας εἰς αὐτοὺς γνώσεις
τῆς Λατινικῆς. Γενικῶς εἶμαι ἀπαισιόδοξος, κ. Ὑπουργέ, διὰ
τὰ ἀποτελέσματα τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Ἦδη ὑπεβλήθησαν χιλιά-
δες «ἐάν» ποὺ ἀνεφύησαν κατὰ τὴν συζήτησιν. Πόσα ὅμως θὰ
δημιουργήθωσιν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν του; Ἐἴχομεν ἕνα σύστημα
ἐκπαίδευσως τὸ ὁποῖον ἴσχυεν ἐπὶ τόσα χρόνια καὶ ὅλοι μας
καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ καὶ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ
οἱ πάντες ἐστηρίξαμεν τὴν ἐξέλιξιν, τὴν σταδιοδρομίαν μας
εἰς αὐτό.

Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐλειτούργησε πράγματι πλημμυλῶς, εἰς
ὥρισμένας περιοχὰς τῆς Χώρας καὶ καθ' ὥρισμένας ἐποχάς.
Εἰς ἄλλας ὅμως ἀπέδωσε πλήρως. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐπιδιώ-
ξετε νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐκπαι-
δευτικὴν ἰσότητά τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου
ἐστερήθησαν, ἐπιχειρεῖτε διὰ τοῦ σχεδίου σας Ν. Δ. ἕνα ἄλλα
μέγα, τὸ ὁποῖον ἀφήνει μεγάλα ἀσυμπλήρωτα κενὰ καὶ δὲν
δύνασθε νὰ καλύψετε τὰ κενὰ αὐτά, διότι στερεῖσθε τὰ ἀπαι-
τήματα οἰκονομικὰ μέσα καθὼς καὶ τὸ ἀπαιτούμενον ἐμψυ-
χον καὶ αἵματι ὕλικόν.

Ἡ ἱστορία ὑπῆρξε καὶ εἶναι ὁ καλύτερος ὁδηγὸς τῶν ἀν-
θρώπων καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνας ἔχομεν ἱστορίαν μακράν καὶ
πλούσιαν. Καὶ ἡ ἱστορία αὕτη μᾶς διδάσκει ὅτι πάντοτε ὁ
Ἕλληνικὸς γῶρος ὑπῆρξεν ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ
τὰς φιλοδοξίας καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ Ἕλληνος. Τοιου-
τοτρόπως τὰ μετὰ τὴν πληρώσιν τῶν γεωργικῶν ἀπασχολή-
σεων πλεονάσματα τοῦ πληθυσμοῦ μας ἐστράφησαν πρὸς τὸ
ἐμπόριον, καὶ πρὸς διεύρυνσιν τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος
ἀνέπτυξαν τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐδημιούργησαν τὰς ἑλληνικὰς
κτήσεις καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ Εὐξείνιον Πόντον.

Ἡ ἱστορία αὕτη παραμένει ἀμετάβλητος ἀπὸ χιλιετηρίδων,
μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι τὰ πλεονάσματα τοῦ πληθυσμοῦ μας
τοῦ ἀσχολουμένου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς
αὐξάνουν λόγῳ ἐπεκτάσεως τῆς χρήσεως μηχανικῶν μέσων,
ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξέλιπον αἱ ἀπολίτισται γῶραι πρὸς ἐγκατά-
στασιν κτήσεων μας. Τώρα μεταφέρει ὁ Ἕλληνας τὴν δραστη-
ριότητά του, εἰς χώρας μετὰ πολιτισμὸν καὶ τεχνικὴν κατάρτι-
σιν πολὺ ὑψηλότεραν τῆς ἰδικῆς μας καὶ πρέπει ἢ προσπά-
θεια ὅλων μας νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰς τοὺς
νέους μας, ἐφόδια ἱκανὰ νὰ τοὺς ἐνισχύσουν εἰς τὴν τοιαύτην
διαδρομὴν των, τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς χώρας μας, ὅσον
καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Σεῖς διὰ τοῦ σχεδίου σας Ν. Δ., ἱσχυρίζεσθε ὅτι ἐξασφαλί-
ζετε ἕνα ὑψηλότερον καὶ ἐνταῖον σύστημα μορφώσεως. Ἀλλ'
ἐκ τῶν συζητήσεων καὶ τῶν ὁμολογιῶν σας ἀπεδείχθη ὅτι τὸ
νέον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, θὰ παρέλθουν πολλὰ ἔτη νὰ
φθάσῃ καὶ εἰς τὴν Ἑπαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεται εἰς
πλεῖστα σημεῖα τοῦ παλαιοῦ.

Δὲν θέλω νὰ εἶμαι κακὸς μάντης. Πιστεύω ὅμως ὅτι θὰ
ἀποδῶσῃ τὸ σχέδιόν σας Ν. Δ., τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέ-
σματα καὶ δὲν θὰ βοηθήσῃ τοὺς νέους εἰς καλύτεραν πνευμα-
τικὴν ἢ ἐπαγγελματικὴν ἐξέλιξιν.

Γ. Λύχνος. Κύριε Πρόεδρε, ὁρῶμαι νὰ δώσω μίαν ἐξή-
γησιν εἰς τὸν κ. Θεοδωράκην. Ὅταν ὁμιλοῦσα περὶ δούλων
τῆς ἰδεολογίας των ἐννοοῦσα τοὺς ὁπαδοὺς τῶν ὁλοκληρωτι-
κῶν κομμάτων ποὺ στηρίζονται τὰ ὁλοκληρωτικὰ καὶ εἶναι
γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ ὁλοκληρωτικὰ κράτη δὲν ἐπιτρέπεται ἡ

κομματική ελευθερία. Είναι επίσης βέβαιον ότι εάν ο κ. Θεοδωράκης εύρισκετο εις ολοκληρωτικόν κράτος, ούτε τήν μουσικήν του θά είχε δικαίωμα ελευθέρως νά γράφῃ. Ἐδῶ ἔχομεν παραδείγματα διδασκάλων καὶ καθηγητῶν πού ἐδίδαξαν ἀπὸ τῆς ἑδρας ἀρχῆς τοῦ κόμματος εἰς τὸ ὅποιον πιστεύουν, κατ' ἐντολήν καὶ ἐξαναγκασμὸν τοῦ κόμματός των. Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ δι' ὅσα εἶπεν ὁ κ. Θεοδωράκης.

Θά παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργὸν νά προσέξῃ ἰδιαιτέρως τὸ θέμα τῶν δηλώσεων. Εἶναι θέμα ἐθνικῆς σημασίας καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νά ληφθῇ ἀπόφασις χωρὶς ἡ Κυβέρνησις νά σταθμίσῃ τὰς εὐθύνas τῆς. Ἐπίσης θά παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργὸν νά μᾶς δώσῃ μίαν πληροφορίαν ἐάν τὰ παιδιά πού φοιτοῦν εἰς τὸ βτάξιον Γυμνάσιον θά ὑποχρεωθοῦν εἰς νέας ἐξετάσεις εἰς τὸ Λύκειον. Ἐγὼ νομίζω ὅχι, διότι τὸ βτάξιον Γυμνάσιον γίνεταί ἐνιαίον μετὰ τὸ Λύκειον. Ὁ κ. Ὑπουργὸς πρέπει ἰδιαιτέρως νά προσέξῃ τὸ θέμα αὐτό.

Β. Ἐφραιμίδης. Κύριε Πρόεδρε, ἐπὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρου ἀνεπτύχθησαν αἱ ἀπόψεις μας. Ἀλλὰ τὸ νομοθέτημα δὲν εἶναι τυχαίον. Ἀπὸ ὅλας τὰς παρατάξεις κατὰ τὴν συζήτησίν του ἐτέθη τὸ ἐρώτημα πού πάμε, πού ὀδηγοῦμεν τὴν νεολαίαν μας, πῶς θά μορφώσωμεν τοὺς νέους μας καὶ τί ὅπλα θά τοὺς δώσωμεν διὰ τὴν ζωὴν. Ἐπομένως, εἰς τὸ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρον, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα, συνάπτεται καὶ τὸ θέμα τῶν δηλώσεων. Ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι ἡ Παιδεία δὲν πρέπει νά εἶναι οὔτε Βασιλικὴ οὔτε Δεξιά, οὔτε Ἀριστερά. Ἡμεῖς θέλομεν τὴν Παιδείαν νά εἶναι ὅλων τῶν Ἑλλήνων, νά μορφώσῃ τὰ ἐλληνοπούλα γιὰ νά καταστοῦν ἱκανὰ νά ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας μας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐρωτήσαμεν τὸν κ. Ὑπουργὸν νά διευκρινίσῃ ἐάν εἶναι σύμφωνος, μόνον διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ τύπου τῆς δηλώσεως ἢ διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ. Ἡμεῖς ἐπιμένομεν εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ, διότι ἐστὶ θά ἔχομεν ἐλευθέρους δασκάλους, ἐλευθέραν παιδείαν, ἱκανὴν νά δημιουργήσῃ ἐλεύθερον πολίτην. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ περὶ ολοκληρωτικῶν κρατῶν καὶ ἀνυπαρξίας εἰς αὐτὰ ἐλευθέρων ἀνθρώπων κλπ., πού εἰδὼκεν ὁ κ. Λύχνος, νομίζω ὅτι δὲν ἀντέχουν εἰς σοβαρὰν κριτικὴν καὶ δὲν θά ἔχρηζον ἀπαντήσεως. Πάντως, εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς τὰς Ἀνατολικὰς χώρας, διότι αὐτὰς ὑπενόει, ἐδημιουργήθησαν ἐπιτεύγματα εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν τεχνικὴν, τὴν τέχνην, πού θαυμάζει ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης. Τέτοια ἐπιτεύγματα δημιουργοῦνται ἀπὸ ἐλευθέρους ἀνθρώπους καὶ ὄχι ἀπὸ δούλους. Εἶναι, εἰδικῶς, γνωστὸν, ὅτι ὅλα τὰ Ἀνατολικά κράτη, ἔχουν ἀνυψώσει τὴν παιδείαν τὸσον πολὺ ὥστε ἀπὸ ὅλας τὰς καπιταλιστικὰς χώρας γίνεται προσπάθεια νά προσεγγίσουν τὰς ἐπιδόσεις τῆς. Συνεπῶς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Λύχνου, δὲν εἶναι σοβαρά, εἶναι ἀπλῶς ἐμμονὴ εἰς τὴν ἀντικομμουνιστικὴν ὑστερίαν, τὴν τὸσον στεῖρα καὶ ἐκτὸς τῆς σημερινῆς πραγματικότητος. Ἐπιμένω ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς πρέπει νά προβῇ εἰς τὴν διευκρίνισιν ἐάν θά παραμείνῃ ὁ θεσμὸς τῶν δηλώσεων. Διότι ἐάν παραμείνῃ ὁ θεσμὸς τῶν δηλώσεων, νά εἶναι βέβαιος ὁ κ. Ὑπουργὸς, ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νά ὁμιλῇ ὁ διδάσκαλος ἢ ὁ καθηγητὴς πού θά ἀναγκάζεται νά ὑπογράψῃ τὴν κατὰπτυστὴν δήλωσιν θά ἐντρέπεται νά διδάξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς φρόνημα, ἀρετὴν καὶ τόλμην. Εἶναι γνωστὸν ἄλλωστε πόσον ἡ παιδεία μας, γενικώτερον ὁ ἐθνικός μας εἷς, πόσον ὅπως καὶ ὁ διδάσκαλος, κατὰ τὸ παρελθόν, ἐταλαιπωρήθη ἀπὸ τοὺς πατριδοκαπήλους, ἀπὸ τὸ σύστημα καὶ τὴν μισαλλόδοξον νοοτροπίαν καὶ τὰς δηλώσεις μετανοίας κλπ.

Ἐπενθυμίζω, ὅτι μετὰ τὰ μέσα ἐματαιώθη ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις πού εἶχεν ὀρίμασι μετὰ τὸ ὀρμητικὸ πολύχυμο γλωσσικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ προοδευτικὸ κίνημα τῆς περιόδου 1880—1928. Καὶ σημειῶ σὰν ἄτυχη σκόπιμη παράλειψιν τῆς εἰσαγωγικῆς ἐκθέσεως πού στήν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τῆς στίς φάσεις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας προβλήματος, τίποτε δὲν ἀναφέρει γι' αὐτὴν τὴν περίοδον. Καὶ τοῦτο παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τότε, τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, στήν προοδευτικὴν του περίοδον, εἶχε υἱοθετήσῃ αὐτὰς τίς ροπές.

Μ. Θεοδωράκης. Ὁ κ. Λύχνος εἰδὼκε τὸ θέμα τῆς ἐλευθερίας τῶν καλλιτεχνῶν καὶ εἶπεν ὅτι ἐάν ἐγὼ εὐρί-

σκόμην εἰς χώρας πού ἔχουν ἄλλα καθεστῶτα δὲν θά ἦτο δυνατόν νά δημιουργήσω. Ὁ συνάδελφος κ. Ἐφραιμίδης σὰς εἶπε τί συμβαίνει εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν.

Γ. Λύχνος. Δόκτωρ Ζιβάνκο.

Μ. Θεοδωράκης. Ἀς ἀφήσωμεν τὸν Δόκτορα Ζιβάνκο καὶ ἂς μιλήσωμεν γιὰ τὸν Δόκτορα Θεοδωράκη! Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἐγὼ διὰ διαταγῆς τοῦ Γωγούση ἤμουν ἀπηγορευμένος εἰς τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο καὶ τὸ ραδιόφωνο;

Γ. Λύχνος. Ὁχι. Ψέματα.

Μ. Θεοδωράκης. Ἐγὼ διαβάσει τὴν διαταγὴν. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἐγὼ ἐλιθοβολήθην εἰς τὴν Νάουσαν ἀπὸ παρακρατικούς τῆς ΕΡΕ; Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἐγὼ παρεμποδίσθην εἰς τὸ δημιουργικόν μου ἔργον μέχρις ἀσφυξίας, ἐπὶ διακυβερνήσεως τοῦ κόμματός σας;

Γ. Λύχνος. Ομιλεῖ μὴ ἀκούμενος.

Μ. Θεοδωράκης. Σὰς εἶπα ὅτι μετὰ τὸ νά ἐπιμένετε εἰς τὴν δὴλωσιν μετανοίας ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ παράταξις ἢ ἡ ἰδική σας δὲν εἶναι, δὲν μπορεῖ νά εἶναι ἐλεύθερη. Δὲν μιλῶ περὶ ἰδεολογίας, διότι, ἐπαναλαμβάνω, δὲν πιστεύω ὅτι ἡ ἰδεολογία ὑποδουλώνει. Ομιλῶ γιὰ παράταξιν. Διὰ μίαν ὀρισμένην παράταξιν βεβαρημένην μετὰ πολλὰς ἀμαρτίας καὶ διὰ νά μὴ πάω πολὺ μακριὰ ἀναφέρομαι μόνον εἰς τὰς δολοφονίας τοῦ Κένεντυ καὶ τοῦ Λαμπράκη διὰ νά δείξω πού μπορεῖ νά φθάσῃ ἡ διεθνὴς ἄκρα δεξιά πού ἐκπροσωπεῖτε. Δηλαδή μέχρι καὶ αὐτὸ τὸ πολιτικὸν ἐγκλημα.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Βογιατζῆς ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Βογιατζῆς. Κύριε Πρόεδρε, θά ἤθελα νά ἐπισημάνω εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν, ὅτι εἰς τὰ μαθήματα τοῦ Λυκείου εἰς τὰ Φυσικὰ καὶ τὰ Μαθηματικά, νά διδάσκωνται τὰ μοντέρνα μαθήματα. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὅτι θά κάνετε ἐνιαίους ἐξετάσεις εἰς τὰ δύο γκρούπ. Νομίζω ὅτι ἐάν δὲν γίνουν χωριστὲς ἐξετάσεις θά ἀδικήσετε ἄλλους καὶ ἄλλους θά ὀφελίσετε.

Τέλος θά εἰπῶ δύο λόγια γιὰ τὰ πιστοποιητικὰ νομιμοφροσύνης. Εἶναι γενικὸν πρόβλημα αὐτὸ καὶ εἶναι θέμα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Κυβερνήσεως πῶς θά τὸ ἀντιμετωπίσῃ. Θά ἤθελα ὅμως οἱ συνάδελφοι τῆς ἀριστερᾶς νά καταλάβουν τὸ ἐξῆς. Ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἓνας καθηγητὴς ἢ διδάσκαλος πού πιστεύει εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Μαρξισμού εἶναι φορεὺς ὑλιστικῶν θεωριῶν κλπ. νά διδάξῃ τὰς ιδέας πού ἀναφέρονται εἰς τὸ πᾶρόν σχέδιον Ν. Δ. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν.

Α. Ἀκρίτας (Ἐφ. Παιδείας). Κύριοι συνάδελφοι, ὅπως τὸ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρον εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν. Ἐρχεται νά ἀποκαταστήσῃ τὴν Μέσσην Ἐκπαιδευσιν εἰς ἀκμὴν καὶ εἰς δόξαν. Τὸ Λύκειον, ὅπως καὶ τὸ Γυμνάσιον, εἶναι τὸ μέγα σχολεῖον τῆς δημοκρατίας. Ἐπίσης τὸ Λύκειον εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς νεοελληνικῆς ἡγεσίας, εἶναι ἓνας αὐστηρὸς τύπος Σχολείου, εἰς τὸ ὅποιον εἰσάγονται οἱ μαθηταὶ κατόπιν αὐστηροτάτων ἐξετάσεων, αἱ δὲ προαγωγικαὶ ἐξετάσεις γίνονται μετὰ ἀκόμη αὐστηρότερα κριτήρια. Ὅλοι εἰσέρχονται εἰς τὸ Λύκειον καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς τὸ προνόμιον τῆς δημοκρατίας εἶναι ὅτι ἔχει καταργήσῃ τὴν διάκρισιν τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν. Ἐκεῖ εἶναι πράγματι ἡ ἀξιοκρατία. Ὅλα τὰ προικισμένα παιδιά τοῦ λαοῦ μας ἔχουν τὴν δυνατότητα, ἀναλόγως μετὰ τὰ πνευματικὰ των προσόντα νά εἰσέρχωνται εἰς τὸ Λύκειον κατόπιν αὐστηροτάτων ἐξετάσεων καὶ γνωρίζουν ὅτι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἐτοιμάζεται ἡ ἡγεσία τοῦ Λαοῦ μας, ἡ ἡγεσία εἰς τὴν ἐπιστήμην εἰς τὰ γράμματα εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἐπομένως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, τὸ Λύκειον ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς λαϊκῆς μορφώσεως καὶ παραδίδει εἰς τὴν νεοελληνικὴν κοινωνίαν ἐλευθέρους πολίτας, ἱκανοὺς νά ἀντιμετωπίσουν τὸν ρόλον των ὡς ἡγετικά στελέχη. Βασικὴ ὅμως προϋπόθεσις εἰς τὸν γῶρον τοῦ Σχολείου, εἰς τὸν ἱερόν αὐτὸν χώρον ὅπως εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νά παρατηρήσω καὶ εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν εἶναι ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πρέπει εἰς τὸν γῶρον αὐτὸν νά εἰσέρχεται ὁ γῶρος τῆς πολιτικῆς. Μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 18—19 ἐτῶν τὸ παιδί πρέπει νά παραμείνῃ ἀπολύτως ἤρεμον, ἥσυχον καὶ ἐλεύθερον νά ζήσῃ τὰς πηγὰς τῆς γλώσ-

της, της ιστορίας, του πολιτισμού και να αντιληφθῇ τὴν δομὴν καὶ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόσμου καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα ποὺ λέγεται κόσμος ἡθικός, ἥρεμος καὶ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ οἰανδήποτε καθοδήγησιν ἀπὸ ὅπου δήποτε καὶ ἂν προέρχεται αὕτη. Εἰς τὸν χώρον τοῦ Σχολείου ἔχει θέσιν μόνον ἡ ἱστορία τοῦ γένους, ὁ πολιτισμός, αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, αἱ κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι, ὅχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτικῆς καθοδήγησεως, διότι θὰ ἦτο ἀλλοιότης νὰ εἰσαγάγωμεν τὰς κοινωνικὰς ἐπιστῆμας μὲ σκοπὸν νὰ καθοδηγήσωμεν τὰ παιδιὰ. Νομίζω, ὅτι διαστρέφωμεν τὴν ἰδεολογικὴν φυσιογνωμίαν τῶν παιδιῶν, ἐὰν προῶς εἰσαγάγωμεν αὐτὴν τὴν προπαγάνδαν εἰς τὰ σχολεῖα. Τὸ Λύκειον σκοπὸν ἔχει νὰ θεμελιώσῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ νέου "Ελληνο-ς. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν πρέπει τὸ παιδί νὰ παραμείνῃ ἀπολύτως ἀνεπηρέαστον. "Ηθέλα διὰ τοῦ προλόγου αὐτοῦ νὰ τονίσω καὶ νὰ υπογραμμίσω ἀκριβῶς ὅτι ἀπόφασις τῆς Κυβερνήσεως εἶναι τὸν χώρον τοῦ Σχολείου τῆς Μέσης "Εκπαιδεύσεως νὰ τὸν προστατεύσῃ ἀπὸ τὰς οἰασδήποτε διεισδύσεις, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ὑπὸ οἰανδήποτε χρόνον. Οὐδεὶς θὰ παραβιάσῃ αὐτὸν τὸν χώρον. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, νέα παιδιὰ, ἀδιαμόρφωτα, νὰ παρασύρονται πρὸς οἰανδήποτε ἰδεολογίαν μὲ φανατισμόν. Θὰ πρέπει ἥρεμα, ἐξελικτικὰ, νὰ διαμορφώνονται καὶ ὅταν φθάσουν εἰς ὠρισμένην ἡλικίαν, ὡς ἀντιμετωπίσουν τὰς ἰδεολογικὰς τῶν ἀνησυχίας κατὰ τὸν τρόπον ποὺ αὐτὰ νομίζουν καλύτερον.

Τὸ Λύκειον εἰσάγει τὸν νέον τύπον τοῦ σχολείου. Αὕτη εἶναι ἡ μεγαλύτερα καινοτομία. Ὑπεστηρίχθη ἡ ἀποφῆς κυρίως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἀριστερᾶς ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ καταργηθοῦν οἱ δύο τύποι τοῦ Πρακτικοῦ καὶ τοῦ Κλασσικοῦ Λυκείου. "Η ἀπάντησις εἶναι ἀπλουστάτη.

Εἶναι ἀπλουστάτη ἡ ἀπάντησις διότι μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος τὸ παιδί δὲν πρέπει νὰ διαφοροποιηθῇ πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ πρέπει πλασιώσῃ τὴν προσωπικότητά του. Εἶναι πρόωρον, τὰ παιδιὰ νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐξειδικεύεται. Κάποιος προσανατολισμός ναι, ἀλλὰ ὅχι ἐξειδικεύσεις. Ἀπὸ τὴν ἐξειδικεύσιν θὰ ταλαιπωρηθῇ τὸ παιδί εἰς τὸν μελλοντικόν του βίον, ἀρ' ἥς εἰσέλθῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἐντεῦθεν. Ἐκεῖ θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ ἐπάγγελμα του. Ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ ἐξειδικεύσις. Ὁ ἐνιαῖος τύπος τοῦ Λυκείου σκοπεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ πολίτου. Εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ τὸ παιδί τὴν ἱστορίαν, τὰς πηγὰς τοῦ πολιτισμοῦ, τοὺς νόμους ποὺ συνδέουν τὴν κοινωνίαν καὶ κοινοῦν τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν. Αὕτη εἶναι ἡ γενικὴ μόρφωσις καὶ δι' αὐτὸ καθιερούμεν τὸν ἐνιαῖον τύπον τοῦ Λυκείου. Δὲν θέλομεν οἱ μαθηταὶ εἰς αὐτὸ τὸ στάδιον νὰ γνωρίζουν δίκαιον ἢ νὰ ἔχουν γνώσεις ἱατρικῆς. Γνωρίζετε ὅτι ἄξιοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγκατέλειψαν τὸ Γυμνάσιον, ἀπὸ τὴν Τετάρτην τάξιν, ἀγνοοῦν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὅλα τὰ θάματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μαθαίνουν μαθηματικὰ πηγαίνουσι εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ γίνονται ἐξαίρετοι Μηχανικοί; Τοὺς λείπει ὅμως ἡ γενικώτερα μόρφωσις. Τὸ Λύκειον, μὲ τὸν ἐνιαῖον τύπον, σκοπεῖ εἰς τὸ νὰ δώσῃ γενικὴν μόρφωσιν. Καὶ διαφοροποιεῖται εἰς δύο κύκλους μαθημάτων, ἱστοριοφιλοσοφικά καὶ φυσικομαθηματικά, ὥστε νὰ βοηθήσῃ τὸν μαθητὴν εἰς τὴν ἐπιλογὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος. Πολλὰ ἀνεφάρθησαν ἐν σχέσει μὲ τὸν κύκλον τῶν μαθημάτων τοῦ Λυκείου. Πρὸ 30 — 40 ἐτῶν, κύριοι, ὅπως γνωρίζετε ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων ἦτο μικρότερος. Σήμερον ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις καὶ ἄλλαι ἐξελίξεις πιέζουν τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα καὶ ἐπομένως εἶναι ὑποχρεωμένον τὸ σύγχρονον Σχολεῖον νὰ ἐπιλέξῃ τὰ μαθήματα ἐκεῖνα τὰ ὅποια συγροτοῦν τὴν προσωπικότητα τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸν διευκολύνουν νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω. Δὲν εἶναι τὸ ποῖον μάθημα θὰ παραδίδωμεν διότι αὐτὰ ποὺ παραδίδομεν θὰ ἠδύνατο ἐνδεχομένως νὰ αὐξηθοῦν. "Ολα εἶναι χρήσιμα. Τὸ θέμα εἶναι ὅτι ἐπιλέγομεν μαθήματα τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἀποδώσουν διὰ τὰς συνθέσων τὴν προσωπικότητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν θέλομεν. Διὰ νὰ μᾶς δώσουν τὸν ἀπόφοιτον τοῦ Λυκείου ὡς συγκροτημένον δημιουργικὸν πολίτην. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιλογὴ τῶν μαθημάτων ἡ ὁποία γίνεται εἰς τὸ συζητούμενον ἄρθρον. Ἀνεφέρθη ἂν θὰ ὑπάρ-

ξουν βιβλία καὶ τί εἶδους.

Βεβαίως θὰ ὑπάρξουν βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ διὰ τοὺς Καθηγητὰς. Διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὑπάρχουν Καθηγηταὶ τῆς Φιλολογίας, οἱ ὅποιοι ἔχουν συνηθίσει μὲ τὸ Συντακτικὸν καὶ τὴν Γραμματικὴν. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ Λύκειον καὶ τὸ Γυμνάσιον τοὺς ὑποχρεώνει νὰ διδάξουν τὴν αἰσθητικὴν τῶν Ἀρχαίων κειμένων, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν ἀσχοληθῇ. Πρέπει συνεπῶς νὰ ὑπάρχουν νέα κείμενα, τὰ ὅποια θὰ τοὺς βοηθήσουν εἰς τὸ διδακτικὸν τῶν ἔργων. Ἀλλοίμονον ἐὰν δὲν ἐφοδιάσωμεν τοὺς Καθηγητὰς μὲ τὰ βιβλία τὰ κατάλληλα. Καὶ ἐδῶ ἐμπίπτει ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Βογιατζῆ περὶ Μαθηματικῶν. Καὶ τὸν πληροφορῶ, ὅτι ἤδη γίνονται μίαν προσπάθεια. Ἐτονίσθη ἀπὸ τὸν κ. Βενέτην ἂν θὰ γίνετο ἐλεγχος. Ἀλλοίμονον ἐὰν ἐφθάνεν ἡ Παιδεία νὰ τίθεται ὑπὸ τὸν ἐλεγχον οἰουδήποτε Ἀστυνομικοῦ ὀργάνου. Ὁ Δάσκαλος καὶ ὁ Καθηγητὴς εἶναι ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Τὸ φρόνημά των δὲν θὰ διωχθῇ. Ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διδάσκουν ἐκεῖνα ποὺ τοὺς προστάζει τὸ πρόγραμμα. Εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διδάσκουν κάτι τὸ ὁποῖον δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, καὶ εἰς τὸ γενικώτερον πνεῦμα τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν υπηρετοῦν. Νομίζω δέ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ υπογράψῃ δηλώσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀναγκαῖαι δι' ὠρισμένας στιγμὰς, ὡς εἶχον καθορίσει παλαιότερα καθιεστώτα, δὲν ἐπεισέρχεται ἐπ' αὐτοῦ, νομίζω, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὑφίσταται ἐξευτελισμόν. Καὶ θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς μειοῦται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος υπογράφει δήλωσιν. Καὶ ὁρθῶς ἐτονίσθη, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἓνας ἄνθρωπος νὰ τιμᾷ τὴν ἰδικήν του προσωπικότητα ὅταν γνωρίζῃ, ὅτι ἔκυψεν εἰς πρᾶξιν οἰασδήποτε μορφῆς βίας. Πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι τὰ πλαίσια τῆς Παιδείας μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας εἶναι καθωρισμένα. Λεῖπει ἡ πολιτικὴ ἀπὸ τὸν χώρον τοῦ Σχολείου. Καὶ ὁ δάσκαλος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διδάσκῃ τὰ παιδιὰ εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τὰ ὅποια τὸ Κράτος ἐκδίδει. Θὰ ἤθελον τώρα νὰ εἰσέλθω εἰς τὰ ἐπὶ μέρος θέματα.

Γ. Λύχνος. Πρὶν προχωρήσετε, κ. Ὑπουργέ, θὰ ἤθελα νὰ ἐρωτήσω ἐὰν ἀναθεωρήσατε τὴν ἀποφιν, τὴν ὁποίαν εἶχατε ἐκφέρει κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Δὲν ἀνεθεώρησα καμμίαν ἀποφιν. Εἶναι θέμα γενικώτερον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι δηλώσεις ὑφ' ἣν μορφήν ἔχουν δημοσιευθῇ εἶναι ἀπαράδεκτοι.

Γ. Λύχνος. Δὲν εἶπατε αὐτὰ εἰς τὴν προηγουμένην συνεδρίαν. Θέλω, κ. Ὑπουργέ, νὰ γνωρίζω ἐὰν ἀναθεωρήσατε τὴν παλαιάν σας ἀποφιν.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Τί συγκεκριμένως ἀνεθεώρησα;

Γ. Λύχνος. Εἶπατε ὅτι θὰ ἐξετάσετε νέον τύπον δηλώσεων.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Δὲν εἶπον ποτὲ αὐτό. Εἶπον τὸ ἐξῆς, τὸ ὁποῖον αὐτὴν τὴν στιγμὴν καθορίζω. Δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸ προσόν νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὴν φράσιν ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν τὴν εἶχον διατυπώσει. Ἰσως αὐτὸ νὰ εἶναι ἓνα ἐλάττωμα. Ἰσως νὰ εἶναι προτέρημα. Θὰ ἤθελα ὅμως ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ νὰ μὴ ἐπιμείνω τόσον, διότι ἤδη ἐπὶ 10' λεπτά ὁμιλῶ ἐπ' αὐτοῦ. Καθορίζω τὰ πλαίσια τὰ γενικώτερα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτεύματος τοῦ τόπου μας καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν διδασκάλων καὶ τὸν ἐξευτελισμόν, τὸν ὁποῖον ὑφίσταται ἓνας ἄνθρωπος υπογράφων μίαν δήλωσιν.

Γ. Λύχνος. Δὲν ἐξασφαλίζετε τὴν ἐκπαιδευσιν.

Πρόεδρος. Μὴ διακόπτετε, κύριε Λύχνος, σὰς παρακαλῶ. Εἶναι γνωστὰ αἱ ἀπόψεις σας, τὰς ἀνεπτύξατε καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διακόπτετε τὸν κ. Ὑπουργόν.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Κύριε Πρόεδρε, θὰ ἤθελα νὰ δώσω εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον μίαν ἀπάντησιν. "Όταν καθορίζω τὰ πλαίσια, καθορίζω τὰ περιγράμματα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, τὴν εὐθύνην τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ καθηγητοῦ μέσα εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐὰν καθορίζω ποὺ πρέπει νὰ κινῆται, σημαίνει ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει νὰ εἶναι

ἐξασφαλισμένο. Εἶναι τοῦτο αὐτονόητον.

Γ. Λύχνος. Κατὰ ποῖον τρόπον;

Α. Ἀκρίτας (Ὑψιπ. Παιδείας). Αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα. Ἐγὼ ἐν πάσῃ περιπτώσει καθορίζω ὅτι εἰς καμμίαν περίπτωσιν αὐτὰ ὅλα τὰ περιγράμματα δὲν πρόκειται νὰ διαρραγοῦν. Διότι ἐὰν διαρραγοῦν σημαίνει ὅτι δὲν τὰ ἔχουμεν ἐξασφαλισμένα. Καὶ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ὡς Κυβέρνησις νὰ τὰ ἐξασφαλίσωμεν. Ὅταν κάμω διὰ τῶν λόγων μου αὐτὴν τὴν διαπίστωσιν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπω τὴν πολιτικὴν εἰς τὸν χώρον τοῦ σχολείου, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ὑπὸ οἰανδήποτε χροιάν, νομίζω ὅτι εἶμαι σαφέστατος.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν ξένων γλωσσῶν, τὸ ὁποῖον ἐτονίσθη κατ' ἐπανάληψιν, ἔχω νὰ εἶπω ὅτι πράγματι πρέπει νὰ ὑπάρχουν. Δὲν νοεῖται ἀπόφοιτος τοῦ σημερινοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Λυκείου ὁ ὁποῖος νὰ μὴ γνωρίζῃ μίαν ξένην γλῶσσαν. Καὶ ἀναμφισβητήτως εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά στοιχεῖα τοῦ Λυκείου, τῆς Μ. Παιδείας γενικώτερον, νὰ ἀποφοιτοῦν τὰ παιδιὰ μὲ μίαν ξένην γλῶσσαν, τὴν Γαλλικὴν ἢ τὴν Ἀγγλικήν. Ἐτονίσθη καὶ Γερμανικὴν. Μακάρι νὰ γνωρίζουν καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες γλώσσες. Τὸ θέμα δὲν εἶναι νὰ τίς ἀναφέρωμεν εἰς ἓνα νόμον, ἀλλὰ πῶς σιγά - σιγά τὰ παιδιὰ θὰ προσπελάσουν πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐδῶ ἔχομεν ἥδη περίπου ἀποφοίτους κατ' ἔτος 150 καθηγητὰς τῆς Γαλλικῆς καὶ 150 τῆς Ἀγγλικῆς. Ἀπὸ ἐφέτος εἰσάγουμεν περισσότερους καὶ ἔχω τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς τὸ διάστημα τῶν δύο - τριῶν τεσσάρων προσεχῶν ἐτῶν τὰ κενὰ εἰς τὰς ξένας γλώσσας περίπου θὰ συμπληρωθοῦν μὲ ἀξιολόγους καθηγητὰς. Ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖον ἐτέθη, λέγω ὅτι εἶναι πολὺ φυσικὸν ὅτι ἡ ξένη γλῶσσα δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀποτελῇ βασικὸν μάθημα κατὰ τὸ διάστημα αὐτό. Συμφωνῶ ὅμως ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων νὰ ὑστεροῦν ἀπέναντι τῶν ἄλλων συμμαθητῶν τῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ διδασκοῦν ξένην γλῶσσαν εἰς τὴν περιφέρειάν των διότι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἓνας καθηγητής.

Ἀπαντῶ ἥδη καὶ εἰς μίαν ἄλλην παρατήρησιν, διότι μοῦ προσήχθη ἡ μορφή ὅτι δὲν ἀνήντησα, θὰ ἦτο εὐτύχημα διὰ τὴν παιδείαν νὰ ἔχομεν εἰς κάθε γυμνάσιον καθηγητὴν καὶ τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἀγγλικῆς. Δὲν ἐφθάσαμεν ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν ιδεώδη μορφήν τῆς ἐπανδρώσεως τῶν γυμνασίων καὶ τῶν Λυκείων. Καὶ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ φθάσωμεν εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα ὥστε τὸν κάθε μαθητὴν νὰ τὸν παρακολουθῇ ἓνας καθηγητής. Εὐχομαι νὰ φθάσωμεν. Ἀλλὰ αὕτη εἶναι μία ὑπόθεσις τὴν ὁποίαν ἐὰν προσδιορίσωμεν ἀπὸ σήμερον θὰ εἶναι ἔφεςις ρωμαντισμοῦ.

Ἀνεφέρθησαν διάφορα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κοινωνιολογίαν. Ἡ κοινωνιολογία μάλιστα, ἀπετέλεσε καὶ θέμα δημοσιογραφικῆς ἐπιθέσεως. Ὁ κ. Τσάτσος ὠμίλησεν εὐλόγως, γνώστης τοῦ θέματος. Ὁ κ. Σαβδόπουλος ἐπίσης ὠμίλησε μὲ ἴσῃν εὐγλωτίαν ὑποστηρίζων ἀντιθέτους ἀπόψεις. Ἡ κοινωνιολογία, ὡς ἐπιστήμη διδάσκεται εἰς ὅλα τὰ Πανεπιστήμια τοῦ κόσμου. Εἰς ἡμᾶς ὑπάρχει τακτικὴ ἔδρα εἰς τὴν Πάντειον Σχολήν. Μάλιστα διὰ τὴν πληρώσιν τῆς εἰσηγητῆς τὴν στιγμήν αὐτὴν εἶναι ὁ κ. Θεοδορακόπουλος, ὁ ὁποῖος εἰς ἄρθρον του εἰς τὴν «Καθημερινήν» ὑπεστήριξεν ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκηται ἡ κοινωνιολογία. Θεωρεῖ ἀναγκαίαν τὴν ἴδρυσιν τῆς ἔδρας εἰς τὴν Πάντειον, δὲν θεωρεῖ ὅμως ἀναγκαίαν τὴν διδασκαλίαν τῆς εἰς τὴν Μ. Ἐκπαίδευσιν. Τοῦτο, σημειωτέον, ἀπλῶς τὸ ὑπογραμμίζω διὰ νὰ συναγάγω τὰ ἰδικά μου συμπεράσματα. Ἡ κοινωνιολογία, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ διδάξουν εἰς τὰ σχολεῖα, εἶναι μία συστηματικὴ ἀνάλυσις τῶν φαινομένων τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Δὲν εἶναι μία πολιτικὴ θεωρία, ἡ κριτικὴ τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν συστημάτων. Ἐδῶ ἔχω ὑπ' ὄψιν μου ἓνα βιβλίον τὸ ὁποῖον διδάσκεται σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ βρετανικὰ κολλέγια καὶ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ κλασσικὰ βιβλία, μετ' ὅσον «κοινωνικὰ τάξεις». Θὰ ἔμπορῶσα νὰ διαβάσω μερικὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του διὰ νὰ καταλάβετε ὅτι δὲν ἐμπλέκεται οὔτε εἰς οἰκονομικὰς οὔτε εἰς πολιτικὰς θεωρίας καί, ἐπομένως, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν εἶναι ἓνα συγκροτημένον μάθημα, τὸ ὁποῖον βοηθεῖ τὸ παιδί νὰ συλλάβῃ τὸν κοινωνικὸν κόσμον, τὰ φαινόμενα τοῦ κοινωνικοῦ

βίου. Ἰδοὺ ὠρισμένα κεφάλαιά του: «Αἱ φυσικαὶ συνθήκαι τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, «ὁ γεωγραφικὸς παράγων», «ὁ βιολογικὸς παράγων», «ὁ δημογραφικὸς παράγων». Ἐπειτα: «πολιτισμὸς καὶ κοινωνικοποίησις», «ἡ σημασία τῆς κολτούρας», «τὸ περιεχόμενον τῆς κολτούρας», «κοινωνικὴ ὁργάνωσις, καθεστῶτα, ὁμάδες, κοινωνικὸς διαφορισμὸς, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, χρήμα καὶ δοξασία, κοινωνία καὶ θεσμοί».

Εἶναι φαινόμενον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ διδασκοῦν καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν βοηθοῦν τὸ παιδί νὰ συλλάβῃ μερικὰς βασικὰς ἐννοίας τὰς ὁποίας ἔχει ἀνάγκη διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἔπειτα καὶ ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην τὰ ὑποχθόνια ρεύματα εἴτε ὁποιασδήποτε ὁλοκληρωτικῆς κοσμοθεωρίας εἴτε οἰασδήποτε ἄλλης κοσμοθεωρίας. Ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκεῖνην ὕστερα εἶναι προπαρασκευασμένον τὸ παιδί νὰ συνομιλήσῃ, νὰ συζητήσῃ. Δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἐντελὼς παρθένος χώρος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ τὴν δομὴν τοῦ κοινωνικοῦ κόσμου, καὶ προσδέχεται εὐκόλῃ τὸ οἰονδήποτε κήρυγμα ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν προέρχεται. Ἐρχεται νὰ τὸ ὁργανώσῃ τὸ μυαλό, νὰ συλλαμβάνῃ τὴν δομὴν τῆς κοινωνίας, τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Καὶ ἀφοῦ τοῦ θεμελιώσωμεν τὴν γνώσιν αὐτὴν τὸν καθιστοῦμεν ἱκανὸν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὕστερα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς γενικωτέρας πολιτικὰς ἢ κοσμοπολιτικὰς ἀνησυχίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄποψιν τοῦ κ. Τσάτσου, κάμνω ἀποδεκτὴν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν τροπολογίαν του καὶ μὲ ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει ἀναπτύξει.

Ἐπίσης ἐγένετο συζήτησις ἐδῶ διὰ τὰ λατινικά — εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀπαντῶ ἀναλόγως μὲ τὰ σημειώματα τὰ ὁποῖα ἔχω καὶ ἴσως νὰ μὴ ἔχῃ ἐνότητα ὁ λόγος μου — ὅσον ἀφορᾷ τὰ λατινικά κανένας δὲν ἔχει ἀμφισβητήσῃ ποτὲ τὴν παιδευτικὴν τὴν ἀξίαν. Καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην φορὰν εἶπα ὅτι τὰ λατινικά ἔχουν ἀναμφισβητήτως μίαν δορικὴν δομὴν, τὴν πλέον δορικὴν δομὴν ὅλων τῶν γλωσσῶν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἔχουν μίαν παιδευτικὴν ἀξίαν. Εἶπα ὅμως καὶ τὴν ἄλλην φορὰν ὅτι δορικὴν δομὴν ἔχουν καὶ τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Διὰ τὸν Πίνδαρον — καὶ μάλιστα μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὠμίλησα χθὲς περὶ μεταφράσεων — θὰ σᾶς εἶπω ὅτι μεταφράσιν μᾶς ἔχει δώσει σπουδαῖαν ὁ Λεκατσᾶς.

Ἐχομεν τὸν Πίνδαρον, ὁ ὁποῖος εἶναι Δωρικὸς εἰς τὴν δομὴν τοῦ λόγου του, ἔχομεν τὸν Θουκυδίδην Δωρικώτατον, ἔχομεν τὸν Πλάτωνα Δωρικόν.

ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ παιδευτικὴ ἀξία τῶν Λατινικῶν ἀναπληροῦται μὲ τὴν γνωριμίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχαίου λόγου. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουν ὠρισμένοι πρακτικαὶ ἀνάγκαι, αἱ ὁποῖαι ἐξασκιοῦν ἀκόμη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν νὰ ἰσχύουν ὅτι ὠρισμένοι ἐπιστήμονες πρέπει νὰ γνωρίζουν, ὁ μελλοντικὸς σπουδαστὴς νὰ γνωρίζῃ Λατινικά ὅπως εἶναι οἱ Νομικοί, οἱ Θεολόγοι, οἱ Φιλολόγοι, καὶ ἐτόνισε καὶ προηγουμένως ὁ συνάδελφος δασκονίαν, γεωπονίαν καὶ φαρμακευτικὴν, καθιερώσαμεν τὰ Λατινικά ὡς προαιρετικὸν μάθημα καὶ ὁ κ. Νικολαΐδης προσέκομισε ἓνα πράγματι σπουδαῖατατον ἐπιχείρημα, ὅτι ἀπὸ τὴν ὥραν ποὺ γίνονται προαιρετικὰ σημαίνει ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ θελήσουν νὰ τὰ μάθουν θὰ τὰ μάθουν καλύτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Λατινομαθεῖς, ἀπὸ ὅλους ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι δὲν εἰχομεν καμμίαν ἐπαφὴν καὶ δὲν ἠθέλαμεν νὰ τὰ μάθωμεν. Εἶναι ἓνα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἴσως ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται ὅτι εἶναι χαριτολόγημα, ἀλλὰ εἶναι ἓνα ἐπιχείρημα οὐσιαστικόν, διότι ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ προσεγγίζει μόνος του εἰς τὸ προαιρετικὸν μάθημα ἔχει ἔφεςιν νὰ μάθῃ τὸ μάθημα, ἐπομένως εἶναι μία σοβαρὰ παρατήρησις, τὴν ὁποίαν θὰ πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν. Εἶμαι ὅμως διατεθειμένος νὰ μελετήσω καὶ ὅν τρόπον ἀπεδέχθην τὸ καλλιτεχνικὸν σχέδιον, προκειμένου περὶ Ἀκαδημαϊκοῦ ἀπολυτηρίου εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν μελλοντικὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀρχιτεκτόνων, νὰ μελετήσω καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ περιληφθοῦν καὶ τὰ Λατινικά. δι' ὅσους θὰ πρόκειται νὰ παρακολουθήσουν τὴν Φιλολογίαν, τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν Νομικὴν, εἰς τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Ἀπολυτήριον.

Π. Γυιόκας. Πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν εὐχέριαν καὶ ἐκ τοῦ νόμου.

Α. Ἀκρίτας (Ἰφ. Παιδ.). Βεβαίως, διότι εἰς τὸ μάθημα αὐτὸ τὸ προαιρετικὸν — καὶ ἡρώτησε κάποιος συνάδελφος καὶ δίδω τὴν ἀπάντησιν — ἔστω καὶ ἓνα παιδί ἂν θέλῃ κάτι τὸ προαιρετικὸν θὰ πρέπει νὰ τὸ διδάσκηται.

Ὁ κ. Θεοχαρίδης ἐδίξε τὸ θέμα καὶ τὸ ἐπανάλαβε καὶ ἄλλος συνάδελφος. Τὸ ἐδάφιον 6 τοῦ ἄρθρου δὲν ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς διασπάσεως τῶν Λυκείων εἰς δύο κατηγορίας, πρώτη κατηγορία διὰ τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα καὶ δευτέρα κατηγορία διὰ τὰς ἐπαρχίας. Ἐπειδὴ ὅμως διευτυπώθη ὁ φόβος καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς καὶ ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν ὁ φόβος νὰ εἶναι κάπως βάσιμος καίτοι ἡ διατύπωσις ἀποσκοπεῖ εἰς μίαν διοικητικὴν διευκόλυνσιν καὶ τίποτε ἄλλο, δέχομαι ὅμως τὴν ἐγκατάλειψιν ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ ἐδαφίου τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου. Ἐτονίσθη ὅσον ἀφορᾷ τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομίας καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ δικαίου ἐὰν εἶναι ἀναγκαῖα. Ἦδη διδάσκονταί εἰς τὰ οἰκονομικὰ γυμνάσια καὶ εἶναι πρακτικοῦ χαρακτῆρος, ἐντελῶς πρακτικοῦ χαρακτῆρος, παραγωγῇ, ἐξαγωγῇ, τιμαί, κέρδος, τράπεζαι, καλὸν θὰ εἶναι ἓνα παιδί νὰ τὰ πληροφορηθῇ, ὅπως ἐπίσης τὰ στοιχεῖα τοῦ δικαίου. Ὁ κ. Τσιριντζάνης εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν μεγάλην τῆς Παιδείας ἐπέμεινεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν στοιχείων τοῦ δικαίου, καὶ ἐκεῖ βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ νομικός, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἂς πληροφορηθῇ τι εἶναι πώλησις, μίσθωσις, Δικαστήριον, ἀγωγή, ἔφεσις. Αὐτὲς οἱ ἀπλῆς ἔννοιαι διευκολύνουν τὸν ἀπόφοιτον τοῦ Λυκείου, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἓνα ἡγετικὸν στέλεχος, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ σύγχυσιν ὅσον ἀφορᾷ μερικὸς βασικὸς ὅρους, τοὺς ὁποίους ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν θὰ ἀντιμετωπίσῃ.

Τώρα διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἱστορίας, ἔγινε μακροτάτη συζήτησις διὰ τὴν ἱστορίαν. Τὸ νομοθέτημα τὸ ἰδικὸν μας καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ εἰς τὸ Λύκειον τὴν καθιερώμεν μεταξὺ τῶν βασικῶν μαθημάτων, διότι πιστεύομεν ὅτι γνωριμία τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος ὄχι τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ τοῦ πανανθρωπίνου εἶναι ἓνας ὁπλισμὸς πνευματικὸς ἀναγκαῖος διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον. Ὅπως ὅμως εἰς τὸ Γυμνάσιον, εἶναι ἡ Ἱστορία ἡ πολιτικὴ καὶ Στρατιωτικὴ, εἰς τὸ Λύκειον πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γενικὴ ἱστορία, ἀλλὰ καὶ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ ἱστορία τῆς τέχνης. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ ἱστορία τῆς τέχνης ἐμπεριέχεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι καὶ γενικὴ ἱστορία καὶ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐκπονηθῇ εἰς διάστημα τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τὸ παιδαγωγικὸν ἰνστιτούτον, δὲν εἶναι μικρὰ ὑπόθεσις ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ καθορίζωμεν τὴν ἔκτασιν ἐκάστου μαθήματος, ὑποτίθεται ὅτι οἱ ἀρμοδιότεροι τῆς ἐκπαιδεύσεως ὅτι καλύτερον, εὐγενέστερον ἔχουν εἰς τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ ἐπιστρατευθῇ μετ' ἀπόλυτον συνείδησιν εὐθύνης ἀπὸ ἡμᾶς, διότι ἡμεῖς μεθ' αὐτοὺς θὰ νομοθετήσωμεν τὸ σχετικὸν ἄρθρον καὶ θὰ τοὺς ἀναθέσωμεν νὰ προετοιμάσουν καὶ νὰ καθορίσουν τὴν διδακτέαν ὕλην. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἐπανέλθω πάλιν ἐπὶ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἐθίγησαν κατὰ τὴν χθεσινὴν συζήτησιν καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν Ὁρησκευτικῶν, ἐξηγητήθη αὐτὸ εἰς τὴν χθεσινὴν συζήτησιν καὶ ἐπομένως ἡ ἐπανάληψις εἶναι περιττή.

Τὸ θέμα τῆς Χημείας εἶναι μέσα εἰς τίς φυσικὰς ἐπιστήμας, εἶναι ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Χημεία, δὲν ἔχομεν τὴν πολυτέλειαν νὰ τὸ ἀναθέσωμεν μόνον εἰς τὸν Χημικόν. Πῶς θὰ συμπληρώσω τὰς ἄλλας, ὁ Φυσικός καλύπτει περισσότερον τὴν Χημείαν καὶ ὀλιγότερον τὴν Φυσικὴν, ἀλλὰ νὰ τὰ ξεκαθαρίσωμεν διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν εὐχέρειαν, μὴ ξεκινᾶμε αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ὅταν δὲν ἔχομεν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπανδρώσωμεν τὴν Μέσσην Ἐκπαιδεύσιν, μὴ ξεκινᾶμε μετ' 100 καθηγητὰς διὰ 100 παιδιά.

Ἦθελα, κ. Πρόεδρε, νὰ παρακαλέσω τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ δεχθῇ τὸ ἄρθρον 10 καὶ ὃν τρόπον αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ διατυπώνω. Εἰς τὸ ἐδάφιον α' εἰς τὴν 1ην παράγραφον τοῦ ἄρθρου, διατυπώνω: «Νὰ ἐμβαδύνουν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ κατανοήσουν τὸν ρόλον τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀντὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἢ τὴν ἐπιβίωσιν — ὅπως ἔχουν εἶπῃ ἀπλούστερον — εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους».

Νομίζω, ὅτι εἶναι πληρεστέρα ἡ διατύπωσις διότι ἐμπεριέχεται καὶ ἡ διαμόρφωσις.

Ὁ δεῦτερος σκοπὸς νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν προσωπικότητά του διὰ τῆς μελέτης τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας (κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸ πρωτότυπον) καὶ νὰ ἐκτιμῇ τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχαιολογίας, ἐλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς γραμματείας καὶ τέχνης. Γίνεται πληρεστέρα ἡ διατύπωσις τοῦ δευτέρου ἐδαφίου.

Προχωρῶ εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον. Τὰ διδασκόμενα εἰς τὸ Λύκειον μαθήματα εἶναι Ὁρησκευτικά, Ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ Γραμματεία, Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία ξέναι γλῶσσαι (Ἀγγλικὰ ἢ Γαλλικὰ), γενικὴ ἱστορία καὶ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπου ἐμπεριέχεται ἡ ἱστορία τῆς τέχνης, μαθηματικά καὶ κοσμογραφία τὴν ὁποῖαν καὶ σεῖς τονίζετε, Φυσικὰ Ἐπιστήμαι, μετ' ἔννοιαν ὅτι εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ καὶ ἡ χημεία στοιχεῖα Φιλοσοφίας.

Ἀποδέχομαι τὴν διατύπωσιν τοῦ κ. Τσάτσου, στοιχεῖα Φιλοσοφίας (εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, λογικὴ, μεθοδολογία τῶν Ἐπιστημῶν, Ψυχολογία) εἰσαγωγὴ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, στοιχεῖα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ Δικαίου στοιχεῖα οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, ὕμεινι καὶ Γυμναστικὴ ὡσαύτως νοσηλευτικὴ παιδοκομία καὶ οἰκιακὴ οἰκονομία.

Π. Γυιόκας. Καὶ ἡ γεωγραφία, ἔστω καὶ ὡς προαιρετικὸν μάθημα.

Α. Ἀκρίτας (Ἰφ. Παιδ.). Ὅτε ὡς προαιρετικὸν μάθημα ἡ γεωγραφία, διότι θὰ προσδίδωμεν ἄλλα μαθήματα. Πότε θὰ διδασκῶν ὅλα αὐτὰ τὰ μαθήματα; Εἶναι περιορισμένοι αἱ ὥραι τῶν Γυμνασίων. Δὲν εἶναι μάθημα, τὸ ὁποῖον πρέπει εἰδικῶς νὰ διδάσκηται. Ἡμποροῦν μόνον τοὺς νὰ διαβάξουν.

Π. Γυιόκας. Οἰκονομικὴν Γεωγραφίαν.

Α. Ἀκρίτας (Ἰφ. Παιδ.). Τὴν Οἰκονομικὴν Γεωγραφίαν θὰ τὴν μάθουν εἰς τὸ Οἰκονομικὸν Γυμνάσιον. Δὲν ἡμποροῦμε νὰ βάλωμεν 100 μαθήματα.

Προχωροῦμεν εἰς μίαν ἄλλην διόρθωσιν τοῦ κειμένου, τὴν δέχομαι ἐν συνδυασμῷ μετ' ἡμᾶς τὴν διατύπωσιν τοῦ κ. Βογιατζή, εἰς τὴν πρώτην παράγραφον. Συγκεκριμένως ἀπὸ ἀναλυτικὸν ὁρολογιακὸν πρόγραμμα τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων περιέχει (ἀναγινώσκει), μαθήματα. Ἡ συνέχεια εἶναι ὅπως εἶναι εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ) τος.

Εἰς τὸ τέλος τῆς 4ης παραγράφου «διὰ Β.Δ. ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων δύναται νὰ δημιουργηθῶν καὶ ἕτεροι κύκλοι σπουδῶν, διὰ καθορισμοῦ ἄλλων μαθημάτων». Εἶναι ἡ προσθήκη τῆς ὁποῖαν εἶπον προχθὲς καὶ εἰσηγήθην.

Εἰς τὴν παρ. 5 «εἰς τὰ κατ' ἐπιλογὴν μαθήματα ἀνήκουν, πλὴν τῶν ἀναφερομένων, ἀνήκουν εἰς τὴν παράγραφον 5 τοῦ παρόντος τὰ λατινικά, τὸ γραμμικὸν καὶ ἐλεύθερον σχέδιον» τὰ μαθήματα ταῦτα εἶναι προαιρετικά.

Εἰς τὴν παράγραφον 6 διαγράφεται ἡ λέξις «δύο». Δὲν εἶναι δύο κύκλοι, ἀλλὰ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι περισσότεροι.

Εἰς τὸ τέλος τῆς 10ης παραγράφου υἱοθετῶ τὴν πρότασιν τὴν ὁποῖαν ἔχει ὑποστηρίξει ὁ κ. Μανabῆς «Καθηγηταὶ (ἀναγινώσκει)».

Π. Γυιόκας. Εἶναι καὶ ἡ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ.

Α. Ἀκρίτας (Ἰφ. Παιδ.). Ὁι ἀπόφοιτοι τῆς Ἀνωτάτης δὲν ἡμποροῦν νὰ διδάσκουν τὴν φιλοσοφίαν. Εἶπατε κάτι ποῦ εἶναι πολὺ ὀρθόν, μακάρι νὰ ἐπιτύχωμεν νὰ εἶναι διδάκτορες οἱ Καθηγηταί.

Καὶ θὰ ἤθελα, χωρὶς νὰ ἀναλάβω καμμίαν ὑποχρέωσιν, διότι δὲν ἔχω συνεννοηθῇ μετ' ὁν συνάδελφόν μου ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, θὰ ἐπεθύμουν νὰ προσδίδω εἰς τὸ ἄρθρον 12, θὰ συνεννοηθῶ καὶ θὰ ἐπιμείνω εἰς τὴν ἀποδοχὴν του, ἡμπορεῖ δὲ νὰ τεθῇ καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 10 ἐπειδὴ εἶναι συνδυασμένον μετ' ὁ Γυμνάσιον καὶ τὸ Λύκειον ὅτι μετὰ θετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος (ἀναγινώσκει).

Τὸ θέτω ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Σώματος μετ' ἡμᾶς τὴν δήλωσιν ὅτι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἰδικῆς μου θὰ τὸ ὑποστηρίξω δὲν ἔχω τὴν προσυπογραφὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διότι τὸ θεωρῶ δίκαιον. Ἐφ' ὅσον καθορίζονται δύο κύκλοι σχολείων

Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Λύκειον, καλὸν θὰ εἶναι τὸ αὐστηρὸν αὐτὸ Λύκειον, τὸ Σχολεῖον τῆς νεοελληνικῆς ἡγεσίας νὰ ἔχῃ ἐπὶ κεφαλῇς Διευθυντὴν ἡδυσμένον κύρους βραδυλογικῶν. Αὐταὶ εἶναι αἱ τροπολογίαι, τὰς ὁποίας θέτω εἰς τὸ ἄρθρον καθ' ὃν τρόπον τὸ ἔχω ἀποδεχθῆ.

Εὐχαριστῶ τὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰς τροπολογίας μὲ τὰς ὁποίας ἐδοθήθη εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς διατυπώσεως τοῦ ἁρθρου καὶ ζητῶ ὅπως τὸ ἔχω τροποποιήσῃ νὰ τὸ κάμῃ ἀποδεκτόν.

Πολλοὶ βουλευταί. Δεκτόν. Δεκτόν.

Κ. Καλλιὰς. Κύριε Πρόεδρε, τὸν λόγον.

Εἰς βουλευτῆς. Νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἄρθρον 11 κ. Πρόεδρε. Δὲν εἶναι δυνατόν εἰς μίαν συνεδρίασιν νὰ ψηφίζωμεν ἓνα μόνον ἄρθρον.

Κ. Καλλιὰς. Κύριε Πρόεδρε, θὰ παρεκάλουν νὰ μὴ γίνωνται σχόλια ἀπὸ τοὺς κ.κ. συναδέλφους ὅταν ζητῆται ὁ λόγος. Διότι ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος νὰ ἀκηθῇ ἡ κοινοβουλευτικὴ διαδικασία, τὸν ὁποῖον δὲν ἐφημεύσαμεν ποτέ, καίτοι τὸν ὑπέστημεν ἐπὶ ἔτη ἀπὸ τὴν σημερινὴν κυβερνητικὴν παράταξιν, ὅταν ἡ ΕΡΕ ἦτο εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Σ. Τσαπάρας. Ὅταν ὁ κ. καθηγητὴς ὁμιλῇ ἐπὶ ἐνὸς ἁρθρου ὁλόκληρον συνεδρίασιν θεωρεῖ, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν προκειμένῳ προχωρεῖ καθ' ὃν τρόπον θὰ ἔπρεπε νὰ προχωρή; Ἐδῶ εἶναι τὸ ἐρώτημα.

Κ. Καλλιὰς. Κύριε Πρόεδρε, συχνὰ κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ σχεδίου Ν.Δ. παρεμβάλλεται ἡ συζήτησις γενικωτέρων θεμάτων, ὅχι ἐκ μέρους ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως, ἐκεῖνα καὶ ὅχι ἡμεῖς ἐπιμνησκόμεν τὰς συζητήσεις καὶ εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη, ἔστω καὶ δι' ἐλαχίστων νὰ δίδεται ἀπάντησις, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπουσιάζῃ ἀπὸ τὴν συζήτησιν τῶν θεμάτων αὐτῶν ἡ γνώμη τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Λύγνος ὁμίλησε τρεῖς ἐπὶ τοῦ θέματος. Δὲν ἀπουσιάζει λοιπὸν ἡ γνώμη τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Κ. Καλλιὰς. Δὲν λέγω ὅτι δὲν δίδεται ὁ λόγος. Οὔτε ἀπαντῶ εἰς τὸν κ. συνάδελφον. Ἐρχομαι εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θέματος διὰ νὰ μὴ μακρηγοῦμεν. Σήμερον ἐτέθη τὸ θέμα τῆς λεγομένης δηλώσεως νομιμοφροσύνης. Οὔτε εἰς ὠρισμένον κείμενον δηλώσεως, οὔτε εἰς ὠρισμένον τύπον διαδικασίας ἐλέγχου τῆς νομιμοφροσύνης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἔχω ἰδιαιτέρᾳ συμπάθειαν, ἀλλ' ἐκεῖνο πού εἶπε πρὸ ὀλίγου ὁ ἀξιότιμος Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὰς προγραμματικὰς δηλώσεις τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ δὲν εἶναι ἐνηρμοσιζόμενον πρὸς τὸ ἄρθρον 100 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος τὸ ὁποῖον λέγει: «Ἰδεολογία σκοποῦσαι τὴν διὰ βιαιῶν μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὀρισταμένου πολιτευακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστώτος ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ Δημοσίου Ὑπαλλήλου». Ἡ οἰαδήποτε διαδικασία, εἴτε εἶναι καλῆς διατυπώσεως, εἴτε κακῆς, στηρίζεται εἰς τὸ ἄρθρον αὐτό. Δύναται νὰ βελτιωθῇ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ καταργηθῇ.

Δεύτερον θέμα, ἀνακινήθην εἶναι ὅτι οἱ ὑποστηρίζοντες ὠρισμένας ἀπόψεις ἔχουν Θεοκρατικὰς ἀντιλήψεις. Καὶ αὐτὸ εἶναι ριζικῶς ἐσφαλμένον. Αἱ ἐκτεθεῖσαι ἀντιλήψεις στηρίζονται εἰς τὸ ἄρθρ. 16 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι: «Εἰς πάντα τὰ σχολεῖα Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, ἡ διδασκαλία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἡθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ».

Κατὰ συνέπειαν εἰς ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις τὰ ὁρᾷ ὑποστηρίζομεν, διότι στηρίζομεθα εἰς ρητὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Τέλος οἱ ἀξιότιμοι συνάδελφοι τῆς ἀριστερᾶς ἔχουν ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ προτιμοῦν οἰονδήποτε πολιτειακὸν ἢ κοινωνικὸν καθεστῶς. Ἀλλ' ἐκεῖνο πού δὲν δύναται νὰ ὑποστηρίζουν εἶναι, ὅτι εἰς τὰ ὁλοκληρωτικὰ καὶ μονοκομματικὰ καθεστῶτα τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ ὑπάρχει ἐλευθερία καὶ μάλιστα νὰ κάμνουν σύγκρισιν τῆς δῆθεν ἐλευθερίας αὐτῆς μὲ τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Δ. Ἀκρίτας (Ὑπουργὸς Ἑθνικῆς Παιδείας). Θὰ ἤθελον ἐπειδὴ ἐμπλέκεται κατὰ ἓνα τρόπον ἡ συζήτησις, νὰ εἶπω τὰ ἐξῆς: Ὑπῆρξα σαφέστατος καὶ χθὲς καὶ σήμερον.

Εἶναι φυσικόν, τὸ κράτος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ προβῇ εἰς τὸν ἐλεγχον τῆς νομιμοφροσύνης τῶν εκπαιδευτικῶν καὶ ὅλων τῶν λειτουργῶν, ἀλλὰ ὁ ἐξευτελισμὸς τῆς δηλώσεως εἶναι ἀπαράδεκτος. Σήμερον ἐλέγχω τὴν νομιμοφροσύνην τοῦ ὑπαλλήλου. Σὰς εἶπον ὅτι ὅπωςδήποτε εἶναι καθωρισμένα τὰ πλαίσια τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Εἶναι ἡ διδασκαλία, τὰ βιβλία. Ἐχει τὴν δυνατότητα τὸ κράτος νὰ ἐλέγξῃ τὴν νομιμοφροσύνην. Πρὸς τί ὁ διασυρμός; Ἀπὸ χθὲς συζητοῦμεν δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Τὸ κράτος ἡμπορεῖ νὰ ἐλέγξῃ ἐάν θὰ βάλῃ ἓνα εἰς τὸ στρατόν, ἀλλὰ ἀπὸ καὶ ὕστερα πρὸς τί ἡ δῆλωσις; διασύρει ἓνα ἄνθρωπον. Ἐχω τὴν δυνατότητα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν θεωρήσω ὅτι ἐπιζητεῖ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστώτος. Ἐχει τὴν δυνατότητα τὸ κράτος νὰ αὐτοπροστατευθῇ.

Πρόεδρος. Τὸ λόγον ἔχει ὁ κ. Ἀναγνωστόπουλος.

Ν. Ἀναγνωστόπουλος. Κύριε Πρόεδρε καὶ κύριε Ὑπουργέ, ἐξ αἰτίας τῆς συζητήσεως ἡ ὁποία γίνεται περὶ τῶν δηλώσεων νομιμοφροσύνης, εἶναι ὀρθοτάτη ἡ τοποθέτησις τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ κ. Ὑπουργός. Εἶμαι ὅμως ὑποχρεωμένος ν' ἀναφέρω ἓνα συγκεκριμένον περιστατικόν τὸ ὁποῖον συνέβη κατὰ τὸ παρελθόν σχολικόν ἔτος εἰς τὸν Ν. Καρδίτσης. Διδάσκαλος, διευθυντὴς δημοτικοῦ σχολείου εἰς ἓνα χωριὸ τοῦ Ν. Καρδίτσης, δεδηλωμένος ὁπαδὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. ἠρπάζει λόγῳ τῶν δύο ἐκλογῶν κατὰ τὰ παρελθόντα σχολικὰ ἔτη τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ε.Κ. ὅτι θὰ ἀπορρίψῃ τὰ παιδιὰ τῶν διὰ τὸν λόγον καὶ μόνον ὅτι ἦσαν ὁπαδοὶ τοῦ Κέντρου. Καὶ πράγματι ἦλθε τὸ τέρας τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἐνῶ οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἀριστεῖς τοὺς ἀπέρριψε. Κατέφυγον οἱ γονεῖς τῶν εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν, ὁ ὁποῖος μετέβη καὶ ἔκαμε μίαν προφορικὴν ἐξέτασιν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ διεπίστωσε καὶ δι' ἐγγράφου τοῦ ἀλλὰ καὶ διὰ παραστάσεως τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν, ὅτι πράγματι ὁ διδάσκαλος ἐκεῖνος ὁ Δ)ντὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀπέρριψε τοὺς δύο μαθητὰς, τὰ τέκνα τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ε.Κ. διὰ λόγους πολιτικούς. Καὶ ἐρωτῶ τὸν κ. Ὑπουργόν, μέχρι τῆς στιγμῆς ὑπῆρξε κύρωσις; Δὲν ὑπῆρξε κύρωσις.

Βεβαίως εἶπεν ὁ κ. Ὑπουργός ὅτι τὸ κράτος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιβάλῃ κυρώσεις ἐναντίον τῶν καθηγητῶν καὶ καὶ τῶν διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν τῶν, ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἰθαυκαλίας. Καὶ ἐρωτῶ κ. Ὑπουργέ, ποῖα μέτρα ἐλήφθησαν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ διορθωθῇ τὸ ἀνεπανόρθωτον κακὸν τὸ ὁποῖον ἐγένετο εἰς βάρος τῶν δύο μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἦσαν ἀριστεῖς ἀπερρίφθησαν ἀπὸ τὸν Δ)ντὴν τοῦ σχολείου;

Δ. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Κύριε Πρόεδρε, θὰ παρακαλέσω τὴν Ἐπιτροπὴν, κάμνω μίαν ἐκκλήσιν, ἐπὶ 12—13 συνεδριάσεις γίνεται μία συζήτησις εἰς ἐντελῶς διάφορον τόνον. Δὲν εἶχομεν ἐμπλοκὰς οὔτε κομματικὰς, οὔτε ἰδεολογικὰς διαφορὰς. Κάμνω μίαν ἐκκλήσιν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ τεματισθῇ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν συζήτησιν τῶν ἁρθρῶν τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Παρακαλῶ θερμότατα. Ἀς μὴ διασπάσωμεν αὐτὴν τὴν ἐνότητα τῆς συζητήσεως.

Γ. Βογιατζῆς. Ὁ κ. Ὑπουργός τῆς Παιδείας μὰς εἶπε σήμερον ὠρισμένα πράγματα, τὰ ὁποῖα θεωρῶ σοβαρὰ καὶ ἀντιτιθέμενα εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ σχεδίου Ν. Δ. καὶ τὰς βάσεις τῆς Παιδείας. Οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ ἔθετε τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας αὐστηρῶς ἀχρόους, ἀόσμητους καὶ οὐδετέρους χωρὶς καμμίαν συγκεκριμένην κατεύθυνσιν. Ἀντιτίθεμαι ἀπολύτως εἰς τὴν τοποθέτησιν αὐτήν, διότι ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία θεμελιώνεται ἐπὶ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. καὶ δεύτερον ὅταν ἀφορᾷ τὸ ἀνακινήθην ζήτημα τῶν δηλώσεων νομιμοφροσύνης πιστεύω ἀκράδαντος, ὅτι τὸ νὰ δηλώσῃ ὁ μέλλων ἐκπαιδευτικὸς, ὅτι σέβεται τὸ καθεστῶς δὲν ἀποτελεῖ ἐντροπὴν, οὔτε ἀποτελεῖ στέρησιν τῆς ἐλευθερίας, ἀπ' ἐναντίας τὸ θεωρῶ ἀπαραίτητον καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον δι' ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀναθέτομεν τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν μας.

Λ. Ἀκρίτας (Ἰ. Παιδείας). Κύριε Πρόεδρε, λυπούμαι πάρα πολύ διότι ὑπῆρξε ἔτσι μονότονος εἰς τὴν ὁμιλίαν μου ἀκριβῶς διὰ τὴν διαδηλώσω τὴν πίστιν μου πρὸς τὰ ἰδεώδη τὰ ὅποια θεωροῦμεν τὸ θεμέλιον τοῦ τόπου μας. Καὶ ἡ διατύπωσις τῶν ἄρθρων, ἡ ὑποστήριξις τῶν σκοπῶν τῆς παιδείας καὶ τὸ ὅλον διάγραμμα τῆς εκπαιδευτικῆς μας νομοθεσίας, θεμελιώνει ὅπως εἶπα πρωταρχικὰ ἐλευθέρων καὶ δημιουργικῶν πολίτην καὶ ἀναμειβητέως σκοπεῖ νὰ ἀπομακρύνῃ καὶ τὴν φρησκοληψίαν καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλον σκοταδισμόν ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν ὁ ὁποῖος ἔχει ταλαιπωρεῖται μέχρι σήμερον τὰ παιδιὰ. Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ νομοθέτημα τερατίζει τὸν πνευματικὸν καὶ εκπαιδευτικὸν σκοταδισμόν, εἶναι βέβαιον ὅτι σκοπεῖ νὰ ἐκρίζωσιν ὅλας ἐκείνας τὰς πληγὰς τοῦ φανατισμοῦ αἱ ὁποῖαι ἐταλπωρήσαν τὸν τόπον μας. Ἀλλὰ εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι θέλει νὰ ἀξιοποιήσῃ καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν μετὰ τὴν συνειδήσιν τῆς εὐθύνης νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ αἰτήματα τῶν νέων καιρῶν.

Τ. Μιχαηλίδης. Τὸν λόγον, κύριε Πρόεδρε. Ἐχω δικαίωμα νὰ δευτερολογήσω.

Πρόεδρος. Ορίστε, κ. Μιχαηλίδη.

Τ. Μιχαηλίδης. Ὁ κ. Ὑπουργός, συγκεκριμένως διὰ τὸ ζήτημα τῶν δηλώσεων εἶπεν, ὅτι δὲν τὸν ἀπασχολεῖ ἡ ἰδεολογία, διότι ἔχει ὑπὲρ ὅσιν του μόνον τὸ πρόγραμμα διδασκαλίας, τὸ ὅποιον εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διδάξῃ ὁ εκπαιδευτικὸς καὶ ἐπ' αὐτοῦ θὰ τὸν κρίνῃ καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἰδεολογικῆς του τοποθετήσεως. Εἰς αὐτὸ ἔχω νὰ τοῦ προβάλλω μίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν. Προπολεμικῶς, πρὸ τοῦ 1940, ἡ πόλις τῆς Ἐσθῆς ἐθεωρεῖτο τὸ κάστρο τοῦ κομμουνισμοῦ. Εἰς τὴν Κομοτινὴν ἐμετροῦντο οἱ κομμουνιστὰὶ εἰς τὰ δάκτυλα τῶν δύο χειρῶν. Ἐμετολόγησεν ὁ συμμοριτοπόλεμος καὶ ἐνῶ εἰς τὴν Ἐσθὴν δὲν εἶχομεν οὔτε ἐνταχθέντας εἰς τὸν κομμουνισμόν, οὔτε μὲ δρᾶσιν κομμουνιστὰς, παραδόξως εἰς τὴν Κομοτινὴν ἐπύκνωσαν τὰ σώματα τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν εἰς μεγάλον ἀριστὸν Κομοτιναῖοι νέοι. Τὸ γεγονός τοῦτο μὲ κατεπλήξε καὶ ἠθέλησα νὰ μάθω τὰ αἰτία. Ποία ἦτο ἡ ἐξήγησις; Μέχρι τοῦ 1940 ὑπῆρξε εἰς τὸ Γυμνάσιον Κομοτινῆς εἰς καθηγητὴς τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἔκαμεν ἔργον του νὰ συγκεντρώῃ πλησίον του, τοὺς λαμβάνοντας κατωτέρους βαθμοὺς ἢ τιμωρομένους μαθητὰς καὶ νὰ τοὺς ἐξηγῇ ὅτι κακῶς, ἀδίκως ἐθαυματολογήθησαν ἢ ἐτιμωρήθησαν καὶ μετὰ τὴν καταμέλειαν αὐτὴν συνεδέθη μετὰ αὐτοὺς καὶ ἤρχισε τὸν προσηλυτισμὸν τῶν εἰς τὸν κομμουνισμόν καὶ ἔρριψε τὸ φάρμακον τοῦ μίσους εἰς τὴν ψυχὴν των.

Αὐτὸν τὸν καθηγητὴν πῶς θὰ τὸν ἀντιμετωπίσετε, κ. Ὑπουργέ, ὅταν λέγετε ὅτι δὲν σὰς ἀπασχολεῖ ἡ ἰδεολογία τῶν εκπαιδευτικῶν, ἀλλὰ μόνον τὸ εκπαιδευτικὸν πρόγραμμά των; Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παραδίδετε τοὺς ἀπείρους, τοὺς ἀθώους μαθητὰς εἰς τὰς χεῖρας τῶν σφαγέων τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν των.

Πρόεδρος. Καταγγέλλετε μετὰ τόσα ἔτη τὸ γεγονός. Ἐν τῷ μεταξὺ παρήλθον κυβερνήσεις ἰσχυραὶ καὶ φιλικαὶ σας. Δὲν κατέστη δυνατόν νὰ κριθῇ ὁ ἐν λόγῳ καθηγητής; Ἐρωτῶ ἐν συνειδήσει τὴν Ἐπιτροπὴν εἴαν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ παρεμπεισθέντος θέματος καθ' ἣν ὥραν ἐπεραιώθῃ ἡ συζήτησις τοῦ ἁρθροῦ 10 καὶ ἀπομείνῃ ἡ ψήφισις του;

Ι. Χριστογλου. Τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ Κανονισμοῦ κ. Πρόεδρε.

Πρόεδρος. Ορίστε, κ. Χριστογλου.

Ι. Χριστογλου. Κύριε Πρόεδρε, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐζήτησα καὶ ἐγὼ τὸν λόγον. Τὸν ἐδώσατε εἰς δύο-τρεις καὶ τὸν ἀποστρεφίτε ἀπὸ ἐμέ. Διὰ τί συμβαίνει αὐτό.

Πρόεδρος. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ξενυχτήσωμεν ἐπὶ τοῦ παρεμπεισθέντος θέματος διὰ τὸ ὅποιον δὲν πρόκειται ἄλλως τε νὰ ἀποφασίσωμεν τίποτε.

Ι. Χριστογλου. Ἦθελον νὰ κάμω ἀπλῶς μίαν ἐρώτησιν πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν σχεσὶν ἔχουσα μετὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἄρθρον.

Πρόεδρος. Διαφέρει τὸ ζήτημα. Ἐχετε τὸν λόγον.

Λ. Ἀκρίτας (Ἰ. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, σὰς παρηκολούθησα κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτὴν καὶ θέλω νὰ σὰς συγχαρῶ πρᾶγματι διὰ τὴν ἀριότητα μετὰ τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεσθε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀπευδύνομαι εἰς ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος γνωρίζει ἀριστα τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μετὰ τὴν πληρότητα χρησιμοποιοῖ τὰς λέξεις, θὰ τοῦ παρετήρουν ἀπὸ ἀπόψεως ἔτσι λεκτικῆς ὁ ἱστορικὸς ρόλος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἀδόκιμος φραστικὸς, ἀπλῶς τὸν ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πρόεδρος. Δεκτὸν τὸ ἄρθρον 10;

Πολλοὶ βουλευταί. Δεκτόν, δεκτόν.

Πρόεδρος. Τὸ ἄρθρον 10 ἐγέντο δεκτόν. Ἐπὶ τοῦ ἁρθροῦ 11 ὁ κ. Καλλίας ἔχει τὸν λόγον.

Κ. Καλλίας. Κύριε Πρόεδρε, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἄρθρον 11 δὲν θέλω νὰ κάμω οὔτε χρῆσιν τοῦ ὀλέπτου, θέλω μόνον πρὶν κάμω μίαν ἐρώτησιν ἀντὶ παρατηρήσεως πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν, νὰ ἀπαντήσω εἰς ἐκεῖνο εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἠθέλησα νὰ ἀπαντήσω προηγουμένως, διὰ νὰ μὴ παρακωλύσω καὶ χρονικῶς τὴν ψήφισιν τοῦ ἁρθροῦ 10. Ἡ δὲ ἡρώτις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, περὶ τοῦ ὅτι λήγει ὁ σκοταδισμὸς εἶναι ἀπαράδεκτος. Οὐδεὶς ἀποδέχεται ὅτι ἕως τώρα εἶναι σκότος καὶ ἀπὸ αὐρίον θὰ εἶναι φῶς. Ἀλλο ἐλλείψεις, ἄλλο ἐξέλιξις, ἄλλο αἱ ἀναγκαῖαι μεταβολαὶ καὶ ἄλλο ἡ ἐξέδρισις συλλήβδην παντὸς ὅτι ὑπῆρξε μέχρι σήμερον.

Λ. Ἀκρίτας (Ἰ. Παιδείας). Κύριε Πρόεδρε, ἐπανερχόμεθα ἐπὶ θέματος διὰ τὸ ὅποιον δὲν θέλω νὰ δημιουργοῦνται παρεξηγήσεις. Ὅταν ὠμίλησα περὶ σκοταδισμοῦ, ὠμίλησα — ἄλλως τε δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά — περὶ ὑπολειμμάτων τοῦ σκοταδιοῦ, τὰ ὅποια ἔχουν ταλαιπωρήσει καὶ τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν. Τὸ ποῖοι τὰ ἐδημιούργησαν, ποῖοι τὰ προήγαγον, ποῖοι τὰ συντηροῦν εἰς τὸν δημόσιον βίον δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ τὸ συζητήσωμεν. Ἀλλὰ ὅτι ὑπάρχουν σκοταδικὰ ὑπολείμματα καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν μας καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ζωὴν τὴν Νεοελληνικὴν, εἶναι γνωστὸν καὶ δὲν ἀρχίζου τῶρα. Ἀρχίζου ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Εἶναι 60 χρόνια πού παλεῖται ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διὰ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν σημερινὴν ὥραν διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀναθάρσυνῃ καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὰ πτερά του ν' ἀπάγῃ ἐμπρός. Δυνάμεις σκοταδικῆς τὸν ἡμπόδιζαν. Τώρα ἔρχεσθε νὰ ὁμιλήσετε περὶ σκοταδισμοῦ. Ὁ σκοταδισμὸς δὲν ἔχει τὴν ἱστορίαν τὴν ἰδικήν σας. Εἶναι πολὺ παλαιότερος ἀπὸ σὰς. Συντηρεῖται ἀκόμη εἰς τὰς στήλας πολλῶν Ἐφημερίδων. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ γλωσσικοὶ καὶ οἱ εκπαιδευτικοὶ δεινόσαυροι, οἱ ὁποῖοι ἐστράφησαν κατὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ., εἶναι ἀπλούστατα φορεῖς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τοῦ σκοταδισμοῦ τὸ ὅποιον ἔχει ταλαιπωρήσει τὴν νεοελληνικὴν κοινωνίαν. Εἶναι δεδομένα αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὸν τόπον αὐτόν. Δὲν σὰς καταγόρησε κανεὶς ὅτι σεῖς τὸ ἐδημιούργησατε. Ὑπῆρξαν αὐτὰ τὰ ὑπολείμματα τὰ ὅποια αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ σχέδιον Ν. Δ. ἐκκρίζονε ὀριστικά.

Κ. Καλλίας. Δὲν ἀνεκίνησα ἐγὼ τὸ θέμα. Τὸ θέμα ἀνεκίνησεν ὁ κ. Ὑπουργός. Οὔτε δὲ νομίζω ὅτι εἰς τοὺς ἐγκρίτους ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι, ἐκτὸς τῆς Βουλῆς, ἀντιτίθενται κατὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ., ἀξίζει τόσον βαρὺς χαρακτηρισμὸς καὶ τοιαύτη ἐπίθεσις, ἡ ὁποία γίνεται μάλιστα ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἄρθρον 11, νομίζω ὅτι εἶναι ὀρθόν. Ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. Ὑπουργόν, ὅταν θὰ συνέλθουν οἱ Διευθυνταὶ τῶν Σχολείων διὰ νὰ καθορίσουν τὰς ὥρας, τί θὰ καθορίσουν προκειμένου περὶ τῶν ξένων γλωσσῶν; Ἐκαμὰ μίαν πρακτικὴν πρότασιν πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν.

Λ. Ἀκρίτας (Ἰ. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, αἱ ἐρωτήσεις αἱ ὁποῖαι ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ Σῶμα ἐπὶ 4 1) 2 ὥρας, εἴαν τὰς εἶχα καταγράψῃ, θὰ ἔπρεπε νὰ διαθέσω ἄλλες 4 1) 2 ὥρας διὰ νὰ ἀπαντήσω. Ἠξεύρετε πῶς παρελάβομεν τὴν ἐκπαίδευσιν. Τὴν παρελάβομεν πρὸ 6—8 μηνῶν καὶ γνωρίζετε τὰ τεράστια κενὰ τὰ ὅποια παρελάβομεν. Δὲν εἶναι κατὰ πῶς ἐδημιουργήθη αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀπὸ ἡμᾶς. Παρελάβαμεν ἓνα σύστημα μετὰ κενὰ καταπληκτικὰ τὰ ὅποια προσπα-

Θυμὸν αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ συμπληρώσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν.

Κ. Καλλιὰς. Ἐγὼ δὲν ἔκχα ἐλεγχον. Προέτεινα δύο πρακτικούς τρόπους. Ὁ ἕνας εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μακρὰν πείραν διδασκαλίας χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ τυπικὰ προσόντα, νὰ χρησιμοποιηθοῦν μὲ μίαν διαδικασίαν τὴν ὁποῖαν θὰ ὀρίσετε σεῖς πρὸς ἐλεγχον τῆς ποιότητός των. Καὶ ὁ ἄλλος τρόπος εἶναι νὰ μετακληθοῦν ὠρισμένοι καθηγηταὶ ξένων γλωσσῶν ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπήν. Διότι, ἄλλως δὲν θὰ προχωρήσῃ ἡ διδασκαλία τῶν ξένων γλωσσῶν καὶ θὰ ὑπάρχῃ μόνιμως ἡ πραγματικὴ ἀντιδημοκρατικὴ ἀνισότης, τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἔχουν ἰδιαιτέρως καθηγητάς νὰ ἐκμανθάνουν ξένας γλώσσας καὶ τὰ παιδιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ μὴ ἐκμανθάνουν ξένας γλώσσας.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Φοβοῦμαι ὅτι τὸ νὰ δεχθῶμεν καθηγητάς ξένων γλωσσῶν μὲ πολὺ μειωμένα προσόντα, θὰ δημιουργήσωμεν ἕνα κερκίνωμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν.

Κ. Καλλιὰς. Ὁχι. Ὑπάρχει ἀριθμὸς καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἐξέλθει ἀπὸ τὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων ἀλλ' ἔχουν τελειώσει ξένας σχολὰς. Αὐτοὶ νομίζω ὅτι θὰ εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Λέγω αὐτοῖς διὰ νὰ ἐλαττώσω τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ μετακληθοῦν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει νὰ χρησιμοποιηθοῦν αὐτοί. Ἡ κυρία πρότασίς μου εἶναι, ἐὰν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πρόκειται νὰ ἔχωμεν κενὰ εἰς τὰς σχολεῖα, προτιμότερον εἶναι νὰ εὐρεθῇ ἕνας ἀριθμὸς καθηγητῶν ξένων γλωσσῶν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν διὰ νὰ μάθουν ὅλα τὰ παιδιὰ ξένας γλώσσας.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ζορμπᾶς ἔχει τὸν λόγον.

Ν. Ζορμπᾶς. Κύριε Πρόεδρε, ὁ κ. Καλλιὰς, εἶναι βέβαιον, δὲν ἐξετίμησε ἀκριβῶς τὴν ἔκτασιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα πρὸ ἐλαχίστου ἐπρότεινεν εἰς τὸν ἀξιώτημον κ. Ὑπουργοῦ Παιδείας. Ἐπρότεινε νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καθηγητάς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Φαντασθῆτε, κύριοι συνάδελφοι, εἰς διάφορα σχολεῖα τῆς Χώρας μας νὰ διδάσκουν καθηγηταὶ εἴτε Γάλλοι, εἴτε Ἀγγλοὶ, εἴτε Γερμανοί. Ἡ προσπάθεια τῶν καθηγητῶν αὐτῶν θὰ εἶναι πῶς θὰ καθορδῶσιν νὰ ἐμφυσήσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλληνοπαίδων πεποιθήσεις κολακευούσας τὰς Χώρας των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ γίνεταί εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς, ἄριστα, θὰ κατορθώσωμεν νὰ καταστήσωμεν τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα κέντρα ξένων προπαγανδῶν. Εἶναι βέβαιον καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι διαφορετικὰ ὅτι οἱ ξένοι καθηγηταὶ δὲν θὰ κάνουν κυρίως ἄλλο τί παρὰ νὰ διαφωτίζουν τοὺς μαθητάς των ὑπὲρ τῆς Πατρίδος των.

Ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε κύριοι συνάδελφοι καὶ ὁ κ. Ὑπουργέ, ἡ πρότασις αὐτὴ, διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ὁποίας εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶχε σκεφθῇ ὁ συνάδελφος κ. Καλλιὰς, εἶναι ἀπαράδεκτος.

Γ. Βογιατζῆς. Ἀναγνωρίζω τὴν καλὴν πρόθεσιν τοῦ συντάκτου τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Ἀλλὰ, νομίζω, ὅτι τὸ ἄρθρον 11 εἶναι ἐντελῶς περιττὸν καὶ ἴσως ἐπιφέρει μεγαλύτερας δυσχερείας. Διότι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἡ διάταξις ἐγένετο μέχρι σήμερον. Μὲ τὸ νέον σύστημα θὰ ἐδημιουργοῦντο διαφωνίαι μεταξὺ τῶν Καθηγητῶν εἰς σημείον, ὥστε νὰ πρέπει νὰ ἐπεμβαίη ἐκάστοτε ὁ Ἐπιθεωρητής. Δι' αὐτό, νομίζω, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀφῆσωμεν τὸ θέμα συμπληρώσεως τῶν ὥρων εἰς τὸν Γενικὸν Ἐπιθεωρητήν.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Δὲν ἐνόμιζον, ὅτι θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τὸ ἄρθρον αὐτό. Τὸ ἄρθρον αὐτὸ διέπεται ἀπὸ ἕνα καθαρῶς πρακτικὸν πνεῦμα ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐχομεν ἑλλειψὶν προσωπικοῦ. Θὰ ἤθελον νὰ ἐπιστημῶν ἑλλείψεις πολλὰς, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ διακριθῶν, τοποθετῶ τὴν ἀνάγκην καὶ καθορίζω τὴν διαδικασίαν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτῆς τῆς ἀνάγκης. Εἶναι ἕνα αὐστηρῶς διοικητικὸν μέτρον, τὸ ὁποῖον διευκολύνει νὰ ἀντιμετωπίσω αὐτὰ τὰ κενὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἀνάγκας εἰς αὐτὴν τὴν μεγάλην μεταβατικὴν ὥραν.

Δὲν θὰ ἴσχυεν αὐτὸ τὸ ἄρθρον ἐὰν εἶχον πληρότητα ὁργανικῶν θέσεων. Ἐφ' ὅσον δὲν τὴν ἔχω εἶμαι ὑποχρεωμένος καὶ δι' ἄρθρου εἰς τὸ νομοθέτημα νὰ ἀντιμετωπίσω αὐτὴν τὴν ἀνάγκην. Εἶναι καθαρῶς τυπικόν. Μακάρι νὰ μὴ τὸ χρειασθῶ εἰς ἕνα χρόνον, ἀλλὰ ἂν τὸ χρειασθῶ νὰ ἔχω τὴν εὐχέρειαν.

Γ. Βογιατζῆς. Λυποῦμαι ὅτι δὲν μὲ καταλάβατε.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Δὲν ζημιώνει.

Πρόεδρος. Δεκτὸν τὸ ἄρθρον 11;

Πολλοὶ βουλευταί. Δεκτόν, δεκτόν.

Πρόεδρος. Ἄρθρον 12. Ὁ κ. Βογιατζῆς ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Βογιατζῆς. Κύριε Πρόεδρε, τὸ ἄρθρον 12 εἶναι πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ νὰ περάσῃ σύντομα, διότι ὅπως λέγει καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς εἶναι τυπικόν. Ἐν τούτοις ὅμως ἔχει τὴν ἐξῆς σημασίαν. Λέγει ὅτι διὰ Διατάγματος τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας θὰ καθορίσῃ ὅλα τὰ σημεία τῶν βασικῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα θὰ προκύβουν ἀπὸ τὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων. Ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι πρωτοφανές, τὸ ὁποῖον ὀφείλω νὰ ἐπιστημῶν καὶ πιστεύω ὁ κ. Ὑπουργὸς θὰ θελήσῃ νὰ τὸ συμπληρώσῃ. Καθορίζει εἰς τὴν παράγραφον 1 «ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀναγινώσκει». Δηλαδή ρυθμίζει βασικώτατα θέματα τῆς ἐκπαιδεύσεως χωρὶς γνώμας κανενὸς συλλογικοῦ ὅργανου, ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου ἢ ἄλλου.

Μέχρι τώρα καὶ εἰς τὰ πῶ μικρὰ ζητήματα ὁ κ. Ὑπουργὸς εἶχε τὸ Συμβουλευτικὸν ὄργανον, εἶχε κάποιον συμβούλιον, εἶχε κάποιαν ὑπηρεσίαν, ἡ ὁποία τοῦ ἔφερνε τὰ θέματα αὐτά. Πῶς θὰ ἔρχεται ὁ κ. Ὑπουργὸς μόνος του νὰ καθορίξῃ τοιαύτης εὐρύτητος θέματα χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην ἐνὸς ὁράνου; Τί θὰ κάνῃ τὸ ἰδρυόμενον Παιδαγωγικὸν Ἰνστιτούτον;

Καὶ περαιτέρω τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 2, ἄνευ οὐδεμιᾶς γνώμης. Ἄν αὐτὸ ἦτο κάτι πού θὰ τὸ παρέλειπεν ἀπὸ ὅλα, θὰ ἔλεγα ἴσως νὰ βάλῃ μίαν γενικὴν διάταξιν εἰς τὸ τέλος. Ἀλλὰ εἰς ἄλλην περίπτωσιν τὸ βάζει. Ἐδῶ παραλείπει ἐντελῶς οἰανδήποτε γνώμην.

Ἡ δευτέρα παρατήρησίς μου εἶναι ὅτι εἰς τὴν παράγραφον 2 ἀναφέρεται ὅτι θὰ καταρτίσῃ καὶ τὰ προγράμματα νυκτερινῶν γυμνασίων. Ἀλλὰ νυκτερινὰ γυμνάσια, κ. Ὑπουργέ, μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς 9ετοῦς ὑποχρεωτικῆς παιδείας δὲν ὑπάρχουν. Ἐπομένως νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀπαλειφθῇ.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Εἶναι μεταβατικὴ διάταξις.

Γ. Βογιατζῆς. Ἐπίσης λέγει: «παραρτημάτων γυμνασίων». Δὲν ὑπάρχουν πλέον εἰς τὴν νομοθεσίαν μας παραρτήματα γυμνασίων. Θὰ πρέπει νὰ τὸ ἐβάλτε καὶ αὐτὸ ὡς μεταβατικὴν διάταξιν.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Βεβαίως. Θὰ ἤθελα ἐπὶ τῆς πρώτης παρατηρήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέδωκε τόσην σημασίαν ὁ κ. συνάδελφος νὰ τονίσω οὐδέποτε ἡ Διοίκησις ἐξέδωκε Διάταγμα μετὰ γνώμην

Γ. Βογιατζῆς. Ὅλοι οἱ νόμοι λέγουν «μετὰ γνώμην τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου».

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Αὐτὴν τὴν στιγμὴν πληροφθοῦμαι, ὅτι οὐδέποτε ἐζητήθη ἡ γνώμη.

Γ. Βογιατζῆς. Θὰ σᾶς φέρω αὔριον τὸν νόμον, κ. Ὑπουργέ.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Θὰ τὸ διαπιστώσω καὶ θὰ ἴδωμεν κατὰ ποῖον τρόπον θὰ τὸ ρυθμίσωμεν. Πάντως τὸ διάταγμα καθορίζει θέματα, τὰ ὁποῖα μέσα εἰς τὰς παραδόσεις τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι δεδομένα. Συμπληρώσεις πρόκειται νὰ κάμωμεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν ἀνακοινώσεων ὅσον ἀφορᾷ τις ἀπουσίες, τις ποινὲς κλπ.

Σ. Περτσινίδης. Κύριε Ὑπουργέ, νομίζω ὅτι διὰ τὴν κατάρτησιν τῶν Σχολείων πρέπει νὰ ὑπάρχῃ γνώμη Ἐπιτροπῆς.

Ἐν συνεχείᾳ γίνεται δεκτὸν τὸ ἄρθρον 12 ὡς ἐτροπολογήθη.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Θὰ ἤθελα νὰ τονίσω

εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀνέγνωσα προηγουμένως σχετικῶς μετὰ τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ Λυκειαρχάς, νὰ τὸ προσθέσωμεν εἰς τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 12.

Ἀκολουθῶς γίνεται δεκτὸν τὸ ἄρθρον 12 ὡς ἐτροποποιήθη παρὰ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ.

Πρόεδρος Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου 13. Ὁ κ. Ἐφραιμίδης ἔχει τὸν λόγον.

Α. Περρωτῆς. Κύριε Πρόεδρε, ἡ ὥρα εἶναι 12. Τὸ ἄρθρον 13 εἶναι σοβαρώτατον. Ἡ ἀξιωματικὴ ἀντιπολίτευσις ἔχει ἀντίρρησην διὰ τὴν συνέχειαν τῆς συζητήσεως. Λόγω

τῆς σοβαρότητος τοῦ θέματος, νομίζω ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ συνέχισις τῆς συζητήσεως εἰς τὴν προκηχωρημένην αὐτὴν ὥραν.

Πρόεδρος. Παρακαλῶ νὰ ὁμιλήσῃ ὁ κ. Ἐφραιμίδης καὶ μετὰ νὰ διακόψωμεν.

Πολλοὶ Βουλευταί. (Ἐκ τῆς ΕΡΕ). Ὁχι, κ. Πρόεδρε, νὰ διακόψωμεν δι' αὐριον.

Μεθ' ὅ, ὥραν 12ην μ.μ. λύεται ἡ συνεδρίασις δι' αὐριον καὶ ὥραν 10,30' π.μ., με ἀντικείμενον ἡμερησίας διατάξεως, συνέχεια συζητήσεως ἐπὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ νομοσχερίου.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 35 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Η' - ΣΤΝΟΔΟΣ Α'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΜΗ'.

Πέμπτη 8 'Οκτωβρίου 1964

Ὁραν 6.50' μ.μ., ὁ Α' Ἀντιπρόεδρος κ. Ἐμ. Μπα-
κλατζής, ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς ἑδρας, κηρύσσει τὴν ἑναρξιν
τῆς συνεδρίασεως, τῆς Ἐπιτροπῆς εὐρισκομένης ἐν ἀπαρτίᾳ,
καθ' ὅσον παρίστανται ἐκ μὲν τῶν τακτικῶν μελῶν, οἱ κ.κ. :

Ἀθανασιάδης—Νόβας Γεώργιος, Μπακλατζής Ἐμ-
μανουήλ, Δημόπουλος Κωνσταντῖνος, Μαυρίδης Ἀθανάσιος, Ἀ-
λαβάνος Νικόλαος, Βασιλάτος Γεράσιμος, Δενδρινὸς Εὐάγ-
γελος, Γαληνὸς Μιχαήλ ἢ Μίμης, Ἀνδρόπουλος Εὐστάθιος,
Παπαδόπουλος Ἀναστάσιος, Λιακόπουλος Ἀχιλλεύς, Γρη-
γορίου Γεώργιος, Λυμπέρης Λεόντιος, Ζορμπᾶς Νικόλαος,
Βερνίκος Ἀλέξανδρος, Κολοκυθᾶς Τάσος, Κίνιας Δημο-
σθένης, Κατῶτας Πασαβάνης, Καρδάρης Δημήτριος, Βλα-
σακούδης Ἀπόστολος, Βαθαλούκας Σπυρίδων, Σπηλιόπουλος Ἀ-
γγελόπουλος, Μελάς Ἰωάννης, Παπαλαζάρου Ζήσης, Δουλαχά-
κης Ἐμμανουήλ, Παπαδάκης ἢ Στάϊκος Ἰωάννης, Βουνάτσος
Φωκίων, Πιτούλης Φώτιος, Σερπάνος Γεώργιος, Σιγανίδης
Κωνσταντῖνος, Λαζαρίδης Γεώργιος, Λώρας Ἀνέστης, Ἀ-
βραμίδης Χρήστος, Χονδροματίδης Χρήστος, Παπαρτεμίου
Ἰωάννης, Ἀποσκήτης Κωνσταντῖνος, Βιτούλιας Γεώργιος,
Βουρδουμπᾶς Δημήτριος, Γεροκωστόπουλος Ἀχιλλεύς, Γιαν-
νούσης Κλεόβουλος, Κανελλόπουλος Παναγιώτης, Θεοδοσιά-
δης Ἀλέξανδρος, Καλαντζής Εὐάγγελος, Λαυρεντίδης Ἰ-
σαάκ, Μητακίδης Ἀθανάσιος, Μπουγᾶς Χρήστος, Μπούτος
Ἰωάννης, Πρωτοπαπαδάκης Ἀριστείδης, Σκορδῖλης Ἐμ-
μανουήλ, Σταυρόπουλος Παναγιώτης, Γυιόκας Παναγιώτης,
Ταλιαδούρος Ἀθανάσιος, Ράλλης Γεώργιος, Φροντιστής
Ἀθανάσιος, Παπανικολάου Δημήτριος, Ἡλίου Ἡλίας, Σκο-
πούλης Νικόλαος, Γανίτης Νικόλαος, Μιχαηλίδης Τριαντά-
φυλλος, Πιπιλῆς Χρήστος.

Ἐκ δὲ τῶν ἀναπληρωματικῶν οἱ κ.κ. :

Καστρινὸς Ἀντώνιος, Τσιρικῶκος Κωνσταντῖνος, Ἰγουμε-
νάκης Γεώργιος, Παπασπύρου Κωνσταντῖνος, Παπασπύρου
Ἰωάννης, Ζαπάρτας Ἐμμανουήλ, Παπαϊωάννου Ἀγγελος,
Παναγιωτόπουλος Φώτιος, Τζώρτζης Γεώργιος, Παπαγια-
βῆς Γεώργιος, Γιαμᾶς Ἰωάννης, Ἀναγνωστόπουλος Γεώρ-
γιος, Περραιβὸς Κωνσταντῖνος, Χαραλαμπίδης Ἰωάννης,
Τομαράς Εὐάγγελος, Βαλυράκης Ἰωάννης, Καμπερίδης Θεό-
φιλος, Ἀνδρεάδης Γεώργιος, Λύχνος Γεράσιμος, Δαμιανὸς
Κλεάνδης, Ἰορδάνογλου Ἰπποκράτης, Καρχαμνλῆς Ἀχιλ-
λεύς, Λαντζούνης Δημήτριος, Μυριδάκης Μιχαήλ, Τσάτσος
Κωνσταντῖνος, Παπαχρήστου Ἀθανάσιος, Χατζηγάκης Δη-
μήτριος, Ἡλιόπουλος Σταῦρος, Πανάγος Γεώργιος, Παπα-
δημητρίου Ἰωάννης.

Πρόεδρος. Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν
Ἐπιτροπὴν ὅτι δι' ἀποφάσεως ἡμῶν ἐπηνέχθησαν ἐν τῇ Ἐπι-
τροπῇ αἱ κάτωθι μεταβολαί :

1) Ἀντικαθίστανται τὰ τακτικὰ μέλη αὐτῆς βουλευτῆς
κ.κ. Εὐάγ. Βανταλῆς καὶ Στ. Γουδελῆς διὰ τῶν βουλευτῶν
κ.κ. Ἀναστ. Παπαδοπούλου καὶ Ἀχιλ. Λιακοπούλου.

2) Ἀντικαθίσταται τὸ τακτικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς
κ. Γ. Γραφάκος διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Τριαντ. Μιχαηλίδη.

3) Ἀντικαθίσταται τὸ τακτικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς
κ. Θεόδωρ. Παππᾶς διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Νικ. Γανίτη.

4) Ἀντικαθίσταται τὸ τακτικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς
κ. Μιχ. Μυριδάκης διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Εὐάγ. Καλαντζῆ.

5) Ἀντικαθίστανται τὰ ἀναπληρωματικὰ μέλη αὐτῆς
βουλευτῆς κ.κ. Ἀχιλ. Παπαλουκάς, Δημ. Βρανόπουλος καὶ
Κων. Βενέτης διὰ τῶν βουλευτῶν κ.κ. Γ. Ἀνδρεάδης, Γερ. Λύ-
χνου καὶ Μιχ. Μυριδάκη.

6) Ἀντικαθίσταται τὸ τακτικὸν μέλος αὐτῆς βουλευτῆς
κ. Δημ. Δαβάκης διὰ τοῦ βουλευτοῦ κ. Παν. Κανελλοπούλου.

Ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς 6ης καὶ
7ης Ὀκτωβρίου με φραστικὰς τινὰς διορθώσεις τοῦ κ. Ὑφυ-
πουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Πρόεδρος. Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν
ΗΜΕΡΗΣΙΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ

Ψήφισις τοῦ συνόλου τοῦ σχεδίου Ν. Δ. περὶ ρυθμίσεως
στρατολογικῶν τινῶν ζητημάτων.

Τὸν λόγον ἔχει ὁ κ. Ὑφυπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.
Μ. Παπακωνσταντῖνου (Ὑφ. Ἐθν. Ἀμύνης).
Κύριε Πρόεδρε, παρειαίφεραν ὠρισμένα λάθη φραστικὰ καὶ
τυπογραφικὰ. Θὰ ἀναφέρω ἐπὶ τροχάδην, ὥστε εἰς τὴν νέαν
ἐκτύπωσιν τοῦ κειμένου νὰ εἶναι τοῦτο ὁρθόν.

Εἰς τὸ 1ον ἄρθρον ἡ λέξις «τοιούτοι» ἀντικαθίσταται ὑπὸ
τῆς λέξεως «ἀνυπότακτοι».

Εἰς τὸ ἄρθρον 1ον παράγραφος 4η σειρά 4 ἡ λέξις «ἀφαι-
ρουμένων» ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς λέξεως «αἰρομένων».

Εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον παρ. 5, εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν μετὰ
τὴν λέξιν «ἀνυπότακτοι» προστίθενται αἱ λέξεις «ἐσωτερι-
κοῦ καί», διότι τὸ κείμενον ἀναφέρει μόνον τὴν λέξιν «ἐξωτε-
ρικοῦ», παραλειφθεῖσάν τῶν λέξεων «ἐσωτερικοῦ καί».

Εἰς τὸ ἄρθρον 2ον παράγραφος 4 εἰς τὴν προτελευταίαν
σειρὰν ὅπου ἀναγράφεται «Ἐὰν ἔτυχον ἀναβολῆς ὑγείας» με-
ταξὺ τῶν λέξεων «ἀναβολῆς» καὶ «ὑγείας» προστίθεται ἡ
λέξις «λόγῳ». Δηλαδὴ γίνεται ἡ φράσις «ἀναβολῆς λόγῳ
ὑγείας».

Εἰς τὸ ἄρθρον 3ον εἰς τὴν 3ην σειρὰν ἀπαλείφεται ἡ φρά-
σις «τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου» καὶ ἀντ' αὐτῆς τίθεται ἡ
φράσις «Ἡνωμένον Βασίλειον».

Εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον 3ον εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῆς 2ας
στήλης μετὰ τὴν λέξιν «διακεκομμένους» ἔχει παραλειφθῆ ἓνα
κόμμα (,) τὸ ὁποῖον καὶ τίθεται.

Εἰς τὴν τελευταίαν σειρὰν τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ἀπαλείφεται
ἡ τελευταία λέξις «καταργοῦνται» καὶ ἀντ' αὐτῆς τίθεται
αἱ λέξεις «θεωροῦνται παραγεγραμμέναι», αἱ ἀποφάσεις
δηλαδὴ.

Εἰς τὸ 4ον ἄρθρον, ἐδάφιον 2ον, σειρὰν 2αν αἱ λέξεις «τὴν
φράσιν» ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῶν λέξεων «αὗς λέξεις» καὶ

ή τελευταία λέξις «τοιούτη» αντικαθίσταται διά τής λέξεως «φράσις».

Ακολουθως εις την δευτέραν σελίδα 1ην σειράν, εις τὸ ἄρθρον 5 παράγραφον 6ην ή λέξις «ἀναβολή» αντικαθίσταται διά τής λέξεως «ἀναστολή».

Επίσης εις τὸ ἄρθρον 7ον παράγραφον 3ην μετά την φράσιν «οἱ χαρακτηρισθέντες μέχρι τής ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν.Δ.» ἀκολουθεῖ ή φράσις, ή οποία εἶναι εις την 3ην και 4ην σειράν «εἴτε δι' ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθν. Ἀμύνης, εἴτε δι' ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας» και ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ ή φράσις «ὡς κατέχοντας σημαίνουσας θέσεις κλπ.». Αὕτη ή τοποθέτησις καθιστᾷ σαφεστέραν την παράγραφον, ἄλλως ἐνδέχεται νά ὑπάρξουν παρερμηνεῖαι.

Εἰς τὸ ἄρθρον 13ον σειρά 5η πρὸ τής φράσεως «ἐκ τῶν ἄνω χωρῶν» τίθεται ή λέξις «καταγόμενοι», ή οποία διαγράφεται ἀντιστοίχως ἀπὸ την 6ην σειράν.

Τέλος εις τὸ ἄρθρον 15, σειράν 3ην ή λέξις «Νόμου» αντικαθίσταται διά τῶν λέξεων «Ν.Δ.».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νομίζω κ. Πρόεδρε, ὅτι εἶναι πληρεῖς και σαφές τὸ κείμενον ὅσον εἶναι δυνατόν ἕνα Νομοθετικὸν Διάταγμα νά εἶναι πλήρες και σαφές.

Μεθ' οὗ, τὸ ἄνω σχέδιον Ν.Δ. γίνεται δεκτὸν και εις τὸ σύνολον, ὡ ἐδιωρθώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ἐθν. Ἀμύνης, ἔχον οὕτω:

Περὶ ρυθμίσεως στρατολογικῶν τινων ζητημάτων.

Ἄρθρον 1.

1. Στρατεύσιμοι ἀνυπότακτοι ἐξωτερικοῦ, καταστάντες ἀνυπότακτοι μέχρι τής δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος, ἀπαλλάσσονται τῶν ποινικῶν συνεπειῶν τής ἀνυποταξίας των, και τής πρόσθετου ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον καταταγῶσιν εις τὰς τάξεις τοῦ Στρατοῦ, ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τής ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν. Δ.

2. Ἡ ἐπὶ ἀνυποταξία ποινικὴ δίωξις αὐτῶν, ὡς και ή ἐκτέλεσις τῶν μέχρι τής ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν. Δ. ἐκδοθεισῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων, ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ, ἀναστέλλεται ἐπὶ ἕν ἔτος.

3. Ἐὰν οἱ ἀνυπότακτοι οὗτοι δὲν καταταγῶσιν ἐντὸς τοῦ ἔτους (ἀπὸ τής ἰσχύος τοῦ παρόντος) ή κατ' αὐτῶν ποινικὴ δίωξις ή ή ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων συνεχίζεται, τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ διαδραμόντος χρόνου μὴ ὑπολογιζομένου διά την παραγραφὴν.

4. Μετὰ την ὁλοσχερῇ ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων ὑπὸ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 ἀνυποτάκτων, ἀποσβέννυται διά παραγραφῆς ή κατ' αὐτῶν ποινικὴ δίωξις ὡς και ή τυχὸν ὑφισταμένη καταδικαστικὴ ἀπόφασις αἰρουμένων και ἀπαστῶν τῶν ἐκ τής ἀνυποταξίας ἀνικανοτήτων και στερησεων.

5. Τῶν ἀνωτέρω εὐεργετημάτων ἀπολαμβάνουσι και οἱ καταταγέντες ὡς ἀνυπότακτοι ἐσωτερικοῦ και ἐξωτερικοῦ και ὑπηρετοῦντες εις τὰς ἐνόπλους δυνάμεις ή διατελοῦντες ἐν ἀναβολῇ, ὡς και οἱ ἐκπληρώσαντες τὰς στρατιωτικὰς των ὑποχρεώσεις.

Ἄρθρον 2.

1. Εἰς στρατεύσιμους σπουδαστὰς ἐξωτερικοῦ κλάσεων 1950 και νεωτέρων, καταστάντας ἀνυποτάκτους μέχρι δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος και μὴ περατώσαντας τὰς σπουδὰς των, χορηγεῖται, κατὰ παρέκκλισιν τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων, παράτασις ἀναβολῆς ἰση πρὸς τὰ, συμφῶνως πρὸς πιστοποιητικὸν τής οἰκείας Σχολῆς, ἀπαιτούμενα διά την ἀπόκτησιν τοῦ πτυχίου ἔτη, ἐφ' ὅσον ἤθελον ἐξαγοράσει την πρόσθετον ὑπηρεσίαν των ἐφ' ἅπαξ ή εις δύοσεις, καθοριζομένας διά διαταγῆς Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Οἱ ἐκ τούτων καταταγέντες και ὑπηρετοῦντες, δικαιοῦνται νά τύχωσιν ἀναβολῆς ὡς ἀνωτέρω, ἀπολυόμενοι τῶν τάξεων τοῦ Στρατοῦ.

2. Οἱ ἀνωτέρω μετὰ την λήξιν τής ἀναβολῆς των, ὑπό-

κεινται εις την ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων.

3. Διαρκούσης τής ὡς ἄνω ἀναβολῆς των, ἀναστέλλεται ή ἐπὶ τῇ ἀνυποταξία ποινικὴ δίωξις και ή ἐκτέλεσις τῶν, ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ, ἐκδοθεισῶν μέχρι δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος καταδικαστικῶν ἀποφάσεων. Μετὰ δὲ την κατατάξιν των, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων, κατὰ την ἀνωτέρω παράγραφον 2, ή κατ' αὐτῶν ποινικὴ δίωξις ή ή τυχὸν ὑφισταμένη καταδικαστικὴ ἀπόφασις ἀποσβέννυται διά παραγραφῆς, αἰρουμένων ἀπαστῶν τῶν ἐκ τής ἀνυποταξίας λοιπῶν συνεπειῶν.

4. Παράτασις ἀναβολῆς συμφῶνως τῇ παραγράφῳ 1 χορηγεῖται εις τοὺς μὴ περατώσαντας κανονικῶς τὰς σπουδὰς των σπουδαστὰς ἐξωτερικοῦ κλάσεως 1950 και νεωτέρων μὴ καταστάντας ἀνυποτάκτους. Τυχὸν καταταγέντες και ὑπηρετοῦντες εις τὰς ἐνόπλους δυνάμεις ἀπολύονται τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐφ' ὅσον τύχωσιν ἀναβολῆς, πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν των. Ἐὰν ἔτυχον ἀναβολῆς λόγω ὑγείας ή ὑπηρετοῦντες ἀδελφοῦ δικαιοῦνται παρατάσεως ὡς ἀνωτέρω.

Ἄρθρον 3.

Ἀνυπότακτοι ἐξωτερικοῦ κλάσεων 1950 ἕως και 1960 διαμένοντες μονίμως εις ὑπερπόντια Κράτη, Κράτη τής Ἀφρικῆς και Ἡνωμ. Βασιλείαν δύναται νά ἐξαγοράσωσι τὰς στρατιωτικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις ἐξ ὁλοκλήρου ἀντὶ δραχ. 500 δι' ἑκάστον μῆνα, καταβαλλομένων ἐφ' ἅπαξ ή εις δύοσεις, καθοριζομένας διά διαταγῆς Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἐκ τούτων οἱ ἐρχόμενοι εις Ἑλλάδα, πρὸ τής συμπληρώσεως τοῦ 40οῦ ἔτους τῇ ἡλικίας των και παραμένοντες ἐν αὐτῇ πλέον τοῦ ἔτους, συνεχῶς ή διακεκομμένως, ἐντὸς τριετίας, ὑπόκεινται εις ἐκπλήρωσιν βμῆνου ὑποχρεώσεως. Μετὰ την ἐξ ὁλοκλήρου ἐξαγορὰν τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων, ἀπαλλάσσονται τῶν ποινικῶν συνεπειῶν τής ἀνυποταξίας των, αἱ δὲ τυχὸν κατ' αὐτῶν καταδικαστικαὶ ἀποφάσεις, ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ, θεωροῦνται παραγεγραμμένα.

Ἄρθρον 4.

1. Εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 προστίθεται παρ. 2 ἔχουσα οὕτω:

«2. Τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω εὐεργέτημα παρέχεται και εις τοὺς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ή ἀναλόγους συνθήκας τελούντας Μοναχοὺς ἐτέρων ἀνεγνωρισμένων Θρησκευτῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε παράγραφος 2 τοῦ ὡς ἄνω ἁρθρου λαμβάνει τὸν ἀριθμὸν 3».

2. Εἰς τὸ ἄρθρον 19 παρ. 1 ἐδάφιον η' τοῦ Ν. Δ. 3850)58, προστίθεται μετὰ τὰς λέξεις «Δημοσίων Ναυτικῶν Γυμνασίων» ή φράσις «Ἡ Ἰδιωτικῶν τοιούτων ἀνεγνωρισμένων ὑπὸ τοῦ Κράτους».

3. Ἡ παρ. 4 τοῦ ἁρθρου 19 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 ἀντικαθίσταται ὡς κάτωδι:

«Ἐξαιρετικῶς διά τοὺς ἐπιτυχάνοντας εις τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς τοῦ Ἐσωτερικοῦ και μετὰ την κατατάξιν των εις τὰς τάξεις τοῦ Στρατοῦ, δύναται νά χορηγηθῇ ἀναβολὴ σπουδῶν κατὰ τὰ ἀνωτέρω.

Οἱ δικαιούμενοι τοιαύτης ἀναβολῆς, ἀπολύονται τῶν τάξεων τοῦ Στρατοῦ διά διαταγῆς τοῦ Γ.Ε.Θ.Α.».

Ἄρθρον 5.

1. Ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἁρθρου 20 τοῦ Ν.Δ. 3850)1958 «περὶ στρατολογίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων», ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολουθῶς:

«2. Ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω χρονικὴ διάρκεια τής ἀναβολῆς παρατείνεται, κατὰ τὰς ἀκολουθοῦσας διακρίσεις:

α) Ἐὰν οἱ λαβόντες την ἀναβολὴν ἀπώλεσαν ἐν ἔτος σπουδῶν, λόγω ἀποτυχίας εις τὰς ἐξετάσεις ή λόγω ἀνωτέρας βίας ἐκτιμωμένης παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Τούτων ή ἀρχικῶς χορηγηθεῖσα ἀναβολὴ παρατείνεται ἐπὶ ἕν ἔτος.

β) Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, δεδικοιολογημένης ἀδυναμίας κανονικῆς συνεχίσεως σπουδῶν, ἐκτιμωμένης ὑπὸ τῶν Γ.Ε. και κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, δύναται νά παραταθῇ ἐπὶ ἕν ἔτος δύο εἰσέτι ἔτη.

γ) Ἐὰν οἱ τυχόντες τής ἀναβολῆς δὲν ἔλαβον τὸ πτυχίον, κατὰ την διάρκειαν ταύτης, ή ἀναβολὴ τούτων δύναται νά

παραταθῇ μέχρι 31 Δεκεμβρίου τοῦ ἐπομένου, τῆς λήξεως, ἔτους. Εἰς τὴν διάταξιν ταύτην ὑπάγονται μόνον οἱ διανύοντες τὸ τελευταῖον ἔτος τῶν σπουδῶν των ἢ ὀφείλοντες μαθήματα τοῦ προτελευταίου ἔτους».

2. Ἡ παράγραφος 4 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου, ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολούθως:

«4. Ἐὰν οἱ λαβόντες ἀναβολὴν ἐποιήσαντο χρῆσιν ταύτης καὶ ἀκολούθως ἐνεγράφησαν ἐξ ὑπαρχῆς ἢ μετενεγράφησαν εἰς ἑτέραν οἰανδήποτε Ἀνωτάτην Σχολήν, ἐντὸς τοῦ πρώτου ἢ δευτέρου ἔτους τῆς ἀναβολῆς των, δικαιούνται παρατάσεως ταύτης μέχρι λήξεως τῶν σπουδῶν των ἐν τῇ νέᾳ Σχολῇ. Μετεγγραφόμενοι δὲ ἢ ἐξ ὑπαρχῆς ἐγγραφόμενοι, μετὰ τὸ δευτέρον ἔτος τῆς ἀναβολῆς των, δὲν δικαιούνται παρατάσεως ταύτης, πέραν τῆς διαρκείας τῆς ἀρχικῶς χορηγηθείσης».

3. Ἡ παράγραφος 6 τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Ν.Δ. 3850)58, ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολούθως:

«6. Εἰς τοὺς πτυχιούχους τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ, δύναται, διὰ διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης δεόντως ἡτιολογημένης (προτάσει τοῦ οἰκείου Γενικοῦ Ἐπιτελείου) νὰ χορηγηθῇ διοικητικὴ παράτασις τῆς ἀναβολῆς των, μέχρι τριῶν ἐτῶν, ἢ ἐφ' ὅσον οὐδόλως ἔτυχον ἀναβολῆς, λόγῳ σπουδῶν, ἀναστολῇ ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεων των μέχρι τριῶν ἐτῶν, πρὸς ἀπόκτησιν διδακτορικοῦ διπλώματος ἢ συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεώς των πρακτικῶς εἰς κλινικὰς ἢ ἐπιστ.) καὶ ἐργαστήρια Ἀνωτάτων Σχολῶν ἢ ἰδρυμάτων ἢ Ἰνστιτούτων Ἑρευνῶν. Συντρεφουσῶν περιπτώσεων ἐκ τῶν ἐν ἄρθρῳ 103 ἀναφερομένων, ἢ τριετῆς ὡς ἄνω παράτασις ἢ ἀναστολῇ δύναται νὰ παραταθῇ μέχρις ἐνὸς εἰσέτι ἔτους, κατ' ἀνώτατον ὅριον. Ἡ διοικητικὴ αὕτη παράτασις ἢ ἀναστολῇ, ἀνακαλεῖται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, καθ' ὅμοιον τρόπον, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡθελε διαπιστωθῇ, ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦται, δι' ὃν σκοπὸν ἐχορηγήθη».

4. Εἰς τὸ ἄρθρον 20 προστίθενται παράγραφοι 7 καὶ 8 ἔχουσαι οὕτω:

«7. Εἰς πτυχιούχους τῶν καθ' ἡγηγικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ἐπιθυμοῦντας νὰ διορισθῶσιν εἰς Δημόσια Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, χορηγεῖται ἀναστολῇ προσελεύσεως μέχρι τριῶν ἐτῶν. Οὗτοι ὑποχρεοῦνται κατ' Ὀκτώθριον ἐκάστου ἔτους νὰ υποβάλωσι πιστοποιητικὸν ἐμφαίνον, ὅτι τελοῦσιν ἐν δημοσίᾳ ἐκπαιδευτικῇ ὑπηρεσίᾳ.

8. Εἰς στρατευσίμους κατόχους πτυχίου Σχολῆς Αὐτῶν, χορηγεῖται ἀναστολῇ κατατάξεως τριῶν ἐτῶν, ἐφ' ὅσον ναυτολογοῦνται ὡς δῦται ἐπὶ σπογγαλιευτικῶν πλοίων δι' ὀλόκληρον σπογγαλιευτικὴν φερὶνὴν περίοδον καὶ ἐπὶ δίμηνον χειμερινὴν τοιαύτην καὶ καθ' ἑκάστον ἔτος ἐκ τῶν τριῶν ἐτῶν ἀναστολῆς».

5. Τὸ ὑπεδάφιον δδ' τοῦ ἐδαφίου α' τῆς παραγράφου 1' τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 καταργεῖται.

Ἀρθρον 6.

Εἰς τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 56 τοῦ Ν.Δ. 3850)58 προστίθεται ἐδάφιον στ', ἔχον οὕτω:

«στ') Ὁ χρόνος ὑπηρεσίας στρατευσίμων εἰς Ὑπηρεσίας ἐκτὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἐν εἰρήνῃ ἢ μερικῇ ἐπιστρατεύσει, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 55 παρ. 2 τοῦ Ν.Δ. 3850)58».

Ἀρθρον 7.

1. Μετὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 86 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Ν. Δ. προστίθενται παράγραφοι 2, 3 καὶ 4, ἔχουσαι οὕτω:

«2. Δύναται ὁμοίως ὁ Ὑπουργὸς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, τῇ προτάσει τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἑθνικῆς Ἀμύνης καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀρχηγῶν Γενικῶν Ἐπιτελείων νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν, διὰ καταβολῆς ἀντιστηκώματος, ἀπαλλαγὴν τοῦ ὑπολοίπου τῆς ὑποχρεώσεως θητείας ἢ ἐκγυμνάσεως στρατευσίμων, οἵτινες συνεπλήρωσαν τοῦλάχιστον ἐξάμηνον πραγματικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀνήκουσιν εἰς κλάσεις συμπληρούσας πενταετίαν τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἐφεδρείαν.

3. Ὁ Ὑπουργὸς Ἑθνικῆς Ἀμύνης δύναται ἐπίσης, τῇ προτάσει τοῦ οἰκείου Γενικοῦ Ἐπιτελείου, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν, διὰ καταβολῆς ἀντιστηκώματος, ἀπαλλαγὴν ἐκπληρώσεως τοῦ

ὑπολοίπου στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων (θητείας ἢ ἐκγυμνάσεως), ὑπηρετούντων στρατευσίμων ἱκανῶν τρίτης καὶ τετάρτης κατηγορίας (τέως βοηθητικῶν), ἀνεξαρτήτως κλάσεως ἢ γραμματικῶν γνώσεων.

4. Τὰ, ἐν τοῖς ἀνωτέρω 2 καὶ 3 παραграфοῖς, ἀντιστηκώματα, καταβάλλονται ἐφ' ἅπαξ ἢ κατὰ δόσεις, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης καθοριζόμενα».

2. Ἡ μέχρι τοῦδε παράγραφος 2 τοῦ ἰδίου ὡς ἄνω ἄρθρου, λαμβάνει τὸν ἀριθμὸν 5 καὶ ἀντικαθίσταται, ὡς ἀκολούθως:

«5. Στρατεύσιμοι πτυχιούχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν, μὴ καταστάντες ἀνυπότακτοι, κατέχοντες σημαίνουσας θέσεις εἰς Ἀνώτατα Ἐπιστημονικὰ Ἰδρύματα τῆς τε ἡμεδαπῆς καὶ ἀλλοδαπῆς ἢ εἰς Ὀργανισμοὺς Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν, ἐξαίρουνται τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς κατάταξιν μέχρι τριῶν ἐτῶν, ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς λόγῳ σπουδῶν ἀναβολῆς των, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης, ἐφ' ὅσον διατηροῦσι τὰς θέσεις των ταύτας.

Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς τριετίας, ὑπόκεινται εἰς κατάταξιν, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν των ὑποχρεώσεων. Οὗτοι, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἐξαμήνου πραγματικῆς ὑπηρεσίας, δύναται νὰ ἐξαγοράσωσι τὸ ὑπόλοιπον ὑποχρεώσεων ἐφ' ἅπαξ ἢ εἰς δόσεις, καθοριζόμενας διὰ διαταγῆς Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης.

Αἱ σημαίνουσαι θέσεις, περὶ ὧν αἱ ἀνωτέρω διατάξεις, χαρακτηρίζονται δι' ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Ἑθνικῆς Ἀμύνης καὶ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν ἀντιστοίχων Σχολῶν, τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ, Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Εἰς περίπτωσιν μὴ ὑπάρξεως ἀντιστοίχου Σχολῆς ἢ ἀμφισβήτησεως περὶ τοῦτου, ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὀρίζει τὴν ἀντιστοιχοῦσαν, ἐκ τῶν ὡς ἄνω Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων».

3. Οἱ χαρακτηρισθέντες μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν. Δ. εἴτε δι' ἀποφάσεων τοῦ Ὑ.Ε.Θ.Α., εἴτε δι' ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς κατέχοντες σημαίνουσας θέσεις θεωροῦνται στρατολογικῶς τακτοποιημένοι, ἐφ' ὅσον ἔχουσιν ἤδη ἐξαγοράσει ἐξ ὀλοκληροῦ τὰς στρατιωτικὰς των ὑποχρεώσεις. Οἱ μὴ ἐξαγοράσαντες, δύναται νὰ ἐξαγοράσωσιν αὐτὰς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ἄλλως ὑπόκεινται εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν των ὑποχρεώσεων.

4. Ἐκκρεμείς ὑποθέσεις ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀναγόμεναι εἰς θέματα ρυθμιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 86 παρ. 2 τοῦ Ν.Δ. 3850)58, ἐξακολουθοῦσι νὰ διέπονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου καὶ μετὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ παρόντος Ν. Δ)τος.

Ἀρθρον 8.

1. Ἑλληνες προσφυγόντες ἐν Ἑλλάδι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1953 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ χωρῶν καθοριζόμενων διὰ Διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης, ἐφ' ὅσον ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 86 (παρ. 1δ) τοῦ Ν. Δ. 3850)58 ἀπερὶ Στρατολογίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἀπαλλάσσονται τῶν στρατιωτικῶν των ὑποχρεώσεων καταβάλλοντες ὡς ἀντιστήκωμα ἑκάστον (100) δραχμὰς δι' ἑκάστον μῆνα.

2. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀνωτέρω διατάξεως καὶ διὰ τὴν ἐν γένει στρατολογικὴν τακτοποίησιν τῶν περὶ ὧν πρόκειται προσφύγων ὡς διαμονὴ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ λογίζεται καὶ ἡ μέχρι τῆς χρονολογίας προσκλήσεως ἐκάστου, διαμονὴ των ἐν Ἑλλάδι.

Ἀρθρον 9.

Ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν ἐν τοῖς προηγούμενοις ἄρθροις ἀντιστηκώματων, ὧν τὰ ποσὰ δὲν καθορίζονται ἐν αὐτοῖς, ἐφαρμόζεται τὸ ἄρθρον 89 τοῦ Ν.Δ. 3850)58 μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐκδοθεισῶν ἢ ἐκδοθησομένων ἀποφάσεων καὶ διαταγῶν τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης.

Ἀρθρον 10.

Τὸ πρῶτον ἐδάφιον τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 108 τοῦ Ν. Δ. 3850)58, ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολούθως:

«1. Διὰ κοινῶν ἀποφάσεων τῶν Ὑπουργῶν Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ Ἑσωτερικῶν, δύνανται νὰ μετατάσσωνται ἐκ τῆς ἐφεδρείας τοῦ Στρατοῦ Ἡερᾶς, εἰς τὸ Πυροσβεστικὸν Σῶμα, πρὸς δημιουργίαν ἐφεδρείας ἐν αὐτῷ, διὰ τὰς ἐν ἐπιστρατεύσει ἢ πολέμῳ ἀνάγκας του, ἐφεδρὶ ἀγύμναστοι μὴ συμπληρώσαντες τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ γεγυμνασμένοι ἀπὸ τοῦ 31ου ἕως καὶ τοῦ 40ου ἔτους τῆς ἡλικίας των».

Εἰς τὴν παράγραφον 2 τοῦ ἄρθρου 42 καὶ εἰς τὸ τέλος ταύτης προστίθεται ὑποπαράγραφος:

«Μαθῆται ἢ ἀπόφοιτοι Ναυτικῶν Σχολῶν μεταφέρονται εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικὸν διὰ διαταγῆς τοῦ Υ.ΕΘ.Α.».

Ἄρθρον 11.

Εἰς τὸ ἄρθρον 16 παρ. 1 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 προστίθενται ἐδάφια στ' καὶ ζ' ἔχοντα οὕτω:

«στ. Ὁ μόνος υἱὸς ἐκ πρώτου γάμου θανόντος πατρὸς ἐφ' ὅσον ἡ φυσικὴ αὐτοῦ μήτηρ προαπεβίωσεν ἢ δὲ μητρικὰ αὐτοῦ εὐρίσκειται ἐν ζωῇ δὲν ἔχει τέκνα ἐξ ἐτέρου γάμου καὶ διατελεῖ ἐν χηρείᾳ».

ζ. Ὁ μόνος υἱὸς γυναικὸς ἐν διαζεύξει διατελούσης καὶ εὐσης ἀναπήρου, ἐφ' ὅσον ἀποδεδειγμένως συντηρεῖται ὑπ' αὐτοῦ».

Ἄρθρον 12.

Εἰς τὸ ἄρθρον 12 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 προστίθεται 4η παράγραφος ἔχουσα οὕτω:

«4. Ὁμοίως ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης τῇ προτάσει τοῦ οἰκείου Γενικοῦ Ἐπιτελείου, δύνανται νὰ χορηγῇ εἰδικὰς ἀδείας μέχρι 30 ἡμερῶν εἰς κατηγορίας στρατευσίμων μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 8μηνοῦ ἐν τῷ Στρατῷ Ὑπηρεσίας, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ διαταγῆς αὐτοῦ καθοριζόμενα».

Ἄρθρον 13.

1. Κατ' ἐξαίρεσιν τῶν ἐν παραγρ. 1 καὶ 2 τοῦ ἄρθρου 90 Ν.Δ. 3850)7.10.58 «περὶ στρατολογίας τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων», δύνανται ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης νὰ διατάξῃ τὴν ἐπανεξέτασιν τῶν ἐν παραγρ. 2 ὑποκειμένων εἰς ταύτην καὶ καταγομένων ἐκ τῶν Νέων Χωρῶν, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Αἰγυπτίου. καίτοι συνεπλήρωσαν τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των ἢ παρῆλθε δεκάετια ἀπὸ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ὑπὸ ἀναθεώρησιν ἡλικίας των, τῇ αἰτήσῃ των, ὑποβαλλομένη μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1964.

2. Εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀναθεώρησιν δὲν ὑπάγονται δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ πολιτικοὶ συνταξιούχοι, εἰς οὓς δὲν περιλαμβάνονται καθηγῆται ἀνωτάτων σχολῶν.

Ἄρθρον 14.

Οἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 16 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 δικαιούμενοι μεταφορᾶς εἰς τοὺς ὑποχρεοῦς ἐγκυμνάσεως, ὑποβαλόντες ἐκπροθέτως ἢ ὑποβάλλοντες ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος τὰ νόμιμα δικαιολογητικὰ πρὸς μεταφορὰν των εἰς τοὺς ὑποχρεοῦς ἐγκυμνάσεως, ἀπαλλάσσονται τοῦ προστίμου καὶ τῆς προσθέτου ὑπηρεσίας τῶν ὑπεδαφίων αα καὶ ββ τοῦ ἐδαφίου α τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ ὡς ἄνω Ν. Διατάγματος. Καταβληθέντα πρόστιμα μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἄρθρον 15.

Εἰς φοιτητὰς Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἀλλοδαπῆς, τοὺς εὐρεθέντας μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ν.Δ. ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ, χορηγεῖται ἀναβολὴ λόγῳ Σπουδῶν, ἄνευ προσκομίσεως τῆς προβλεπόμενης πιστοποιήσεως τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ Θεσσαλονίκης περὶ γνώσεως τῆς ξένης γλώσσης, περὶ ἧς τὸ ἄρθρον 33 τοῦ Ν. Δ. 3974)1959.

Ἄρθρον 16.

Εἰς τὸ ἄρθρον 17 τοῦ Ν. Δ. 3850)58 παρ. 1 προστίθεται περίπτωσις ε'.

«ε'. Οἱ ἐκ τῶν ἀποφοίτων ἢ σπουδαστῶν τῶν Ραββινικῶν Σχολῶν Ἑξωτερικοῦ Ἰσραηλικοῦ Θρησκευματος ἐπιθυμοῦντες καὶ προτεινόμενοι ἀρμοδίως ὡς κατὰλληλοι, ἵνα καταστῶσι Ραββίνοι».

Ἄρθρον 17.

1. Πᾶσα ἀναγκασία λεπτομέρεια, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος, ρυθμίζεται διὰ διαταγῶν τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τῇ προτάσει τοῦ οἰκείου Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

2. Διαταγαὶ ἢ ἀποφάσεις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, κανονιστικοῦ περιεχομένου, πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος ἢ τοῦ Ν. Δ. 3850)58, δημοσιεύονται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ἐφ' ἅπαξ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, τῶν ἄρθρων καὶ τοῦ συνόλου τοῦ σχεδίου Ν. Δ. «περὶ μέτρων πρὸς τήρησιν τῶν προθεσμιῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν Καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῶν Σχολῶν τούτων».

Ὁ κ. Ἡγουμένακης, ὡς εἰσηγητὴς τῆς πλειοψηφίας ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Ἡ γ ο υ μ ε ν ά κ η ς. Κύριοι συνάδελφοι, κατ' ἀρχὴν αἰσθάνομαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐξάρω τὸ θάυμασιν ἔργον, καὶ συγχρῶ θερμοτάτα τὸν συνάδελφον Ὑφυπουργὸν Παιδείας κ. Ἀκρίταν, διὰ τὴν πληρότητα καὶ προσαρμογὴν τοῦ ὅλου Νομοθετικοῦ Διατάγματος, περὶ ἀναφορῶσεως τῆς Παιδείας πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, ἔργον, τὸ ὁποῖον φέρει καταφανῆ τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του.

Καὶ λέγω προσαρμογὴν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, διότι ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ ἐξέλιξις τῶν ἡμερῶν μας, ἐπιβάλλουσι τὴν λήψιν ἀποφασιστικῶν μέτρων, ὥστε ἡ Παιδεία νὰ καταστῇ ἱκανὴ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἐξελίξεων τούτων.

Τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον Ν. Δ. ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου Ἐκπαιδευτικοῦ Νομοσχεδίου, ἐντοπιζόμενον ἐπὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς τήρησιν τῶν προθεσμιῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν Καθηγητῶν, εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὁμαλῆς τούτων λειτουργίας.

Ἡ λήψις μέτρων τηρήσεως τῶν καθοριζόμενων προθεσμιῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν Καθηγητῶν εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς, κρίνεται ἐπιβεβλημένη, καθ' ὅσον εἰς τὸ παρελθὸν ἐσημειώθησαν πολλάκις σκόπιμοι παρεκκλίσεις ἐκλογῆς Καθηγητῶν, προκαλέσασαι ποικίλα σχόλια εἰς βάρος τῶν Ἀνωτάτων λειτουργῶν τῆς Παιδείας, ἀλλὰ καὶ ἀπογοήτευσιν τῶν ὑποψηφίων, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀνεζήτησαν εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὴν ἐξέλιξιν των εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ Κράτους.

Εἶναι ἀνάγκη, κύριοι συνάδελφοι, νὰ ἐκλείψῃ ἐκ τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας, ὁ ἐτσιθελισμὸς καὶ ἡ ἀνεξέλεγκτος παρέλευσις τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἀνωτάτων λειτουργῶν τῆς Παιδείας, καὶ τὸν σκοπὸν τούτον καλύπτουσιν αἱ παράγραφοι 3, 4 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 1.

Εἶναι ἐπίσης λυπηρὸν τὸ φαινόμενον τῆς κατοχῆς πλειόνων τῆς μιᾶς Καθηγητικῶν ἐδρῶν ὑφ' ἐνὸς ἀτόμου, πολλοὶ δὲ ἱκανώτατοι ἐπιστήμονες νὰ στεροῦνται τοῦ δικαιώματος νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν Παιδείαν.

Τὸ ἄτοπον τοῦτο καλύπτεται διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Νομοσχεδίου, ρητῶς καθορίζοντος, ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ Πανεπιστήμιον, οὔτε εἰς ἄλλα Πανεπιστήμια ἐπιτρέπεται ἡ διατήρησις πέραν τῆς μιᾶς ἑδρας ἀπὸ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 4 τίθεται φραγμὸς εἰς τὴν ἀσυδοσίαν, ἣτις ἐπικρατεῖ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διανομὴν τῶν Καθηγητῶν καὶ τὴν κατὰ βούλησιν προσήλωσιν τούτων εἰς τὰ μαθήματα, σαφῶς καθοριζομένης τῆς ὑποχρεώσεώς των ὅπως διαμένουσι μονήμως εἰς τὸν τόπον ἐνθα ἐδρεῖται ἡ Σχολὴ εἰς ἣν διδάσκουσιν.

Τέλος τὸ ὑπὸ ψήφισιν σχέδιον Ν. Δ. ἔχει καὶ πρόσθετον σκοπὸν τὴν ἀναπτέρωσιν τῶν ἱδανικῶν τῶν νέων ἐπιστημόνων, τὴν χάραξιν Ἐθνικῆς Παιδείας εἰς τὰ προβλήματα τοῦ Ἑθνους, τὸν καθορισμὸν γραμμῆς πλεύσεως τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας πρὸς εὐρύτερους πνευματικούς, ἐπιστημονικούς καὶ πολιτιστικούς ὁρίζοντας καὶ δίδει δυναμικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ρεῦμα ἀναδημιουργίας τῆς Χώρας, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ βούλησις τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ ἐννοιολογικὸν περιεχόμενον τοῦ ἱστορικοῦ παρόντος.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, κύριοι συνάδελφοι, καλούμεθα νὰ υπερψηφίσωμεν τὸ ὑπὸ κρίσιν νομοσχέδιον, μὲ τὴν βεβαιότητα

ὅτι προσφέρομεν ὑψίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Παιδείαν καὶ τὸ Ἑθνὸς γενικώτερον. (Χειροκροτήματα).

Π ρ ὅ ρ ο ς. Ὁ κ. Γυϊόκας, ὡς εἰσηγητὴς τῆς μειοψηφίας, ἔχει τὸν λόγον.

Π. Γυϊόκας. Κύριοι βουλευταί, τὸ ὑπὸ συζήτησιν σχέδιον Ν. Δ. ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τῆς διαδικασίας διὰ τὴν πλήρωσιν κενῶν ἐδρῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἑκπαιδευτικῶν μαρτυρῶν. Τὰ ἀνωτάτα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς χώρας ἀποτελοῦν τὴν συνισταμένην τῆς ἐκπαιδευτικῆς προσπάθειας καὶ τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα αὐτῆς. Διότι πέραν τῆς ἀνωτάτης Παιδείας, ὑπάρχει τὸ στάδιον τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, τῶν ἐπιστημονικῶν ἀναζητήσεων καὶ κατακτήσεων εἰς τὸ ὅποιον πλέον δὲν ὑπάρχει ὅριον, εἰς τὸ ὅποιον ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια δὲν ἔχει οὐδένα φραγμὸν, οὐδένα περιορισμὸν, ἀλλὰ ἀφίνεταί ἐλευθέρα ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια νὰ κατακτήσῃ ὅλον τὸ ἄγνωστον μέρος τῶν μυστικῶν τῆς φύσεως. Διότι ὅμως εἶναι ἐλευθέρα ἡ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις δὲν δύναται καὶ νὰ διεξαχθῇ ὑπὸ τοὺς περιορισμούς, οἱ ὅποιοι ὑπάρχουν εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη, τὰ ὅποια κατευθύνουν ὅχι μόνον τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν. Διὰ συνταγματικῆς λοιπὸν διατάξεως τοῦ ἄρθρου 16 ἐδάφ. 4 ἐξησφαλίσθη, ὅπως «τὰ ἀνωτάτα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα αὐτοδιοικουνται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, οἱ δὲ καθηγηταὶ τούτων εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι». Ἐχομεν δηλαδή συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτοτελοῦς διοικήσεως τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, τῶν Σχολῶν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας. Οἱ καθηγηταὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τὰς Σχολὰς καὶ δὲν διορίζονται, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι δημόσιοι ὑπάλληλοι τῆς χώρας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν.

Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία εἶναι σεβαστὴ—ὑποθέτω—ἀπὸ ὅλας τὰς πτέρυγας τῆς αἰδοῦσης, παρουσίασεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς ὠρισμένης τινὰ ἐμπόδια εἰς τὴν φυσιολογικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνωτάτης παιδείας μας. Παρατηρήθη δηλαδή, ὅταν κενούται μία ἔδρα Ἀνωτάτης Σχολῆς, ἀντὶ αἱ Σχολαὶ νὰ προκηρύσσουν τὴν πλήρωσιν αὐτῆς ἐντὸς προθεσμίας δέκα πέντε ἡμερῶν καὶ κατόπιν νὰ συνεχίσουν τὴν περαιτέρω διαδικασίαν, ἡ ὁποία διαγράφεται ὑπὸ τοῦ Ν. 5343)32, διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν καθηγητῶν καὶ διὰ τὴν περάτωσιν ὅλης τῆς διαδικασίας, μέχρι τοῦ ὁριστικοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς διδασκαλίας ὑπὸ τῶν καθηγητῶν παραμελοῦν τὰς νομίμως προθεσμίας καὶ ἀφίνουν, τὰς ἔδρας ἐπὶ πολλὰ ἔτη κενὰς. Διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐδρῶν τῶν ἀνωτάτων μαρτυρῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, συμφώνως πρὸς τὴν Σ. Πράξιν 67)45, ἄρθρον 4, ἐφαρμόζεται ὁ Ν. 5343)32 περὶ ὁργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐξαίρεσις γίνεται διὰ τὸ Ἑθνικὸν Μετσ. Πολυτεχνεῖον καὶ τὴν Πάντειον Σχολήν, ὅπου διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐδρῶν αὐτῶν ἰσχύουν ἄλλαι ἰδιαιτέρας διατάξεις.

Εἰς τί ἀφορᾷ τὸ ὑπὸ ψήφισιν σχέδιον Ν. Δ.; Ἀφορᾷ εἰς τὴν υποβοήθησιν τῆς ταχύτερας πληρώσεως τῶν ἐδρῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἑκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Δὲν θίγεται ἡ κατοχυρωμένη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Συντάγματος αὐτοτέλεια τῆς ἀνωτάτης ἐκπαίδευστος, διότι δὲν ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας νὰ διορίσῃ ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας καὶ οἰκείας βουλήσεως τοὺς καθηγητάς, ἀλλὰ λαμβάνει τὴν εὐχέρειαν διὰ τοῦ ψηφισθησομένου Ν. Δ. νὰ προωθῇ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ὅσον παραμελοῦνται ὑπὸ τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν αἱ διάφοροι προθεσμίαι, αἱ ὁποῖαι ὁρίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκλογῆς τῶν καθηγητῶν καὶ μετὰ τὸ πέραν τῆς διαδικασίας ταύτης νὰ τοὺς διορίσῃ. Δηλαδή τὸ ἄρθρον 55 τοῦ Ν. 5343 ὁρίζει, ὅτι ἐὰν κενωθῇ μία ἔδρα Ἀνωτάτης Σχολῆς, ἡ Σχολὴ συνέρχεται ἐντὸς 15 ἡμερῶν καὶ καλεῖ τοὺς ὑποψηφίους νὰ ὑποβάλουν αἰτήσεις μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐντὸς ὠρισμένης ὑπ' αὐτῆς προθεσμίας. Ἐὰν παραμεληθῇ ὑπὸ τῆς Σχολῆς δι' οἰουσδήποτε λόγους ἡ προθεσμία αὕτη, καὶ δὲν προκηρύξῃ ἡ Σχολὴ τὴν πλήρωσιν τῆς ἔδρας ἐντὸς τῶν δέκα πέντε ἡμερῶν, τότε ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων προβαίνει εἰς τὴν προκήρυξιν τῆς ἔδρας δι' ἀποφάσεώς του. Εἶναι προφανές, ὅτι τοῦτο δὲν θίγει καθόλου τὴν ὑπὸ τοῦ

Συντάγματος κατοχυρωμένην αὐτοτέλειαν τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ ἐπισπεύδει μετὰ παραμέλησιν τῆς νομίμου προθεσμίας τὴν διαδικασίαν τῆς πληρώσεως τῆς ἔδρας. Ἐπίσης διὰ τῆς παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ σχεδίου Ν. Δ. καθίσταται δυνατὴ ἡ πλήρωσις ταυτοχρόνως πλείονων τῆς μιᾶς ἐδρῶν ἀνευ περιορισμοῦ. Μέχρι σήμερον ὑπῆρχε τὸ κώλυμα, τοῦ ὅτι δὲν ἠδύνατο πέραν τῶν 1 ἢ 2 ἐδρῶν νὰ προκηρυχθῇ ἡ πλήρωσις καὶ νὰ συνεχισθῇ ἡ διαδικασία.

Ἡ παρὰρ. 2 τοῦ σχεδίου Ν. Δ. προβλέπει τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἔχει παρέλθει ἡ προθεσμία τοῦ ἄρθρου 59 τοῦ Ν. 5343)1932 ἢτοι τῶν 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν τῶν ὑποψηφιοτήτων, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡ Σχολὴ πρέπει νὰ ὀρίσῃ τριμελὴ ἐπιτροπὴν ἐκ καθηγητῶν διὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐργασιῶν τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πάλιν ὁ Ὑπουργὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισπεύσῃ διὰ τοῦ διορισμοῦ ὑπ' αὐτοῦ τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐκ καθηγητῶν Ἐπιτροπῆς κρίσεως. Ἐπίσης ἐὰν ἡ Σχολὴ ἀμελήσῃ, ἐὰν δηλαδή δὲν ἀσκήσῃ τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα τῆς χορηγεῖ ὁ νόμος 5343)1932 καὶ τῆς κατοχυρώνει τὸ Σύνταγμα, τῆς αὐτοτελοῦς διοικήσεώς της καὶ δὲν προβῇ ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ἡ τριμελής, εἰς τὴν ἐντὸς τριμήνου κατὰθεσιν τῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν, τότε ἡ Σχολὴ συνέρχεται ἐντὸς μηνὸς καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀνευ τῆς ἐκθέσεως τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς κρίσεως.

Τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὴν παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ σχεδίου Ν. Δ., ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἐνεργείας τῆς Σχολῆς, εἶναι τὸ στάδιον τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων τοῦ καλυπτέρου ὑπὸ τῶν Συλλόγων τῶν Καθηγητῶν. Λέγει τὸ ὑπὸ ψήφισιν Ν. Δ. ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ εἰς τὴν πρώτην συνεδρίαν τῶν μελῶν τῆς Σχολῆς ἡ ἀπαρτία τότε συνέρχεται ἐντὸς 10 τῶν πολλῶν ἡμερῶν καὶ πάλιν ἡ Σχολὴ καὶ θεωρεῖται ὡς εὐρισκομένη ἐν ἀπαρτίᾳ ὁσάδῃποτε μέλη τῆς Σχολῆς καὶ ἐὰν εἶναι παρόντα.

Δ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Θέλει μίαν διόρθωσιν τὸ κείμενον. Προβλέπεται ἡ παρουσία τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦλάχιστον τῶν Καθηγητῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὸν Σύλλογον τῆς Σχολῆς.

Π. Γυϊόκας. Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ θὰ εἶχον νὰ κάμω μίαν παρατήρησιν καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ κύριος Ὑπουργός, ὅτι θὰ ἐπιφέρῃ, ὅτι δηλαδή διὰ τὴν ἀπαρτίαν θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἓνα τέταρτον τῶν μελῶν παρόν. Νομίζω, ὅτι ἀκόμη καὶ αὐτὸ δὲν κατοχυρώνει ὅχι τὴν αὐτοτέλειαν τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ τὴν δυνατότητα ἐκλογῆς τῶν καλλιτέρων ἐκ τῶν ὑποψηφίων. Ὁ παλαιὸς νόμος λέγει, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὅταν οὐδεὶς λάβῃ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένης ψήφους, διορίζεται ὡς ἑκτακτος καθηγητῆς ὁ ἐκ τῶν ὑποψηφίων λαθὼν τὰς περισσοτέρους ψήφους. Νομίζω, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἐὰν δὲν θέλωμεν νὰ ὀρισθῇ οὕτως ἑκτακτος καθηγητῆς, ἀλλὰ ὡς ὀρθῶς σκέπτεται ὁ κ. Ὑπουργός τακτικὸς νομίζω, ὅτι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ δώσωμεν εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τὸ δικαίωμα πρῶτον νὰ ἐλέγχῃ πειθαρχικῶς τοὺς ἀπουσιάζοντας καὶ δεύτερον ν' ἀναπληρῇ τοὺς ἀπουσιάζοντας δι' ἄλλων καθηγητῶν ἄλλων Ἀνωτάτων Σχολῶν διδασκόντων τὸ ἴδιον ἢ παραπλήσιον μάθημα.

Δ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Ἐν συνεχείᾳ τὸ κείμενον προβλέπει περὶ αὐτοῦ.

Π. Γυϊόκας. Τὸ προβλέπει ἡ παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 1, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ἀποτελέσματα. Ἦθελον νὰ προτείνω ὅχι ἀπλῶς νὰ ἐλέγχετε πειθαρχικῶς τοὺς ἀπουσιάζοντας, ἀλλὰ νὰ ἔχετε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀντικαταστήσετε τὰ μέλη αὐτὰ τοῦ Συλλόγου τῶν Καθηγητῶν εἴτε μετὰ Καθηγητὰς παραπλησίον Σχολῶν ἢ καὶ παραπλησίον ἐδρῶν τῆς Ἀνωτάτης Ἑκπαίδευστος. Ἐὰν καὶ αὐτὸ δὲν ἐπετυγχάνετε, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνατεθῇ ἡ διδασκαλία εἰς ἑκτάκτους Καθηγητάς καὶ θὰ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν λάβῃ τὰς περισσοτέρους ψήφους κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ τακτικοῦ Καθηγητοῦ. Ἄλλως νὰ διορισθῇ Ὑψηγῆς καὶ νὰ μὴ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν θέσιν νὰ ἐκλεγῇ Καθηγητῆς, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλαβε π.χ. κάτω τοῦ 1)3 ἢ τοῦ 1)4 τῶν ψήφων τῶν μελῶν τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν κατὰ τὸν Νόμον τὴν ἀπαρτίαν τοῦ Συλλόγου τῶν Κα-

θηγητῶν. Αὐτὸ θὰ παρακαλοῦσα τὸν κ. Ὑπουργὸν νὰ τὸ προσέξῃ.

Ὑπάρχει δὲ καὶ μία τροπολογία ἐπ' αὐτοῦ, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 1 παρ. 4 τοῦ κ. Βογιατζῆ ἢ ὁποῖα λέγει τὰ ἑξῆς: Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν σχηματισθῇ ἡ κατὰ νόμον πλειοψηφία, ἡ Σχολὴ ἀναθίεται... (ἀναγιγνώσκει). Νομίζω ὅτι εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος αὐτὸς ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων καὶ ὅχι ἡ ἐκλογὴ τακτικοῦ Καθηγητοῦ ὁ ὁποῖος δὲν συνεχέντρωνεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν κανονικόν, τὸν νόμιμον ἀριθμὸν ψήφων.

Περαιτέρω, τὸ ἄρθρον 1 ἀναφέρεται εἰς τὴν προθεσμίαν πρὸς ὑποβολὴν τῶν πρακτικῶν τῆς ἐκλογῆς. Ὑποχρεώνει δηλαδὴ τὴν Σχολὴν ὅπως ἐντὸς 15 ἡμερῶν τὸ πολὺ ὑποβάλλει τὰ πρακτικά τῆς ἐκλογῆς τῆς ἐιδικῆς συνεδριάσεως δι' αὐτήν, ἡ δὲ μὴ τήρησις τῆς προθεσμίας ταύτης συνιστᾷ βαρὺ πειθαρχικὸν παράπτωμα. Ἐδῶ μειοῦται ἡ προθεσμία εἰς 15 ἡμέρας ἀντὶ τῆς προτέρας μηνιαίας τοιαύτης καὶ ὀρίζει καὶ τὰς κυρώσεις λίαν ὀρθῶς ὁ κ. Ὑπουργός.

Τὸ ἄρθρον 2, ἀναφέρεται εἰς ἕνα θέμα τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ ὀξύ σῆμαρον. ἔχουμεν ἀνάγκην ταχείας ἀναπτύξεως τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας μας. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐψηφίσαμεν Ν.Δ. διὰ τοῦ ὁποῖου ἰδρύθῃ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων. Ἐλπίζω ὅτι λίαν συντόμως θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ διὰ τὸ Τεχνολογικὸν Ἰνστιτούτον, ἥτοι διὰ τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Πατρῶν. Ἐλπίζω ἐπίσης ὅτι λίαν συντόμως θὰ συμπληρώσωμεν καὶ μετὰ τὴν Σχολὴν Μηχανολόγων—Ἡλεκτρολόγων τὸ Πολυτεχνεῖον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι θὰ δώσωμεν τὰ δικαιώματα τὰ Καθηγητικὰ καὶ τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουμεν εἰς ὅλας τὰς δημοσίας Σχολάς, εἰς τὰς Βιομηχανικὰς Σχολὰς τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Θὰ δημιουργηθοῦν δηλαδὴ λίαν προσεχῶς ἀνάγκαι μεγάλαι καθηγητῶν πρὸς πληρωσιν τῶν κενῶν. Πολλοὶ ἐπίλεκτοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες θὰ κληθῶν διὰ τὴν κάλυψιν ὅλων αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν, δηλαδὴ τῆς πληρώσεως ὅλων τῶν Ἀνωτάτων αὐτῶν Σχολῶν διὰ Καθηγητῶν. Ἐπομένως τὸ ἄρθρον τοῦτο μολονότι κατ' οὐσίαν ἀναφέρεται εἰς μίαν γενικὴν ἐπιθυμίαν ὅλων μας, ὅπως οἱ κ.κ. Καθηγηταὶ ὅλων τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων περιορίζονται εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματός των εἰς μίαν μόνον Σχολήν, εἴτε δημοσία εἶναι αὕτη εἴτε ἰδιωτική, ἀλλὰ ἐγὼ θὰ ἔλεγον καὶ πιστεύω νὰ συμφωνῇ εἰς αὐτὸ καὶ ὁ κ. Ὑπουργός, ὅτι δὲν πρέπει ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ διάταξις αὕτη. Θὰ πρέπει νὰ συνεχισθῇ τὸ ὑφιστάμενον καθεστὼς ἐπὶ τινὰ εἰσέτι ἔτη ἥτοι μέχρι τῆς φυσικῆς ἐξόδου τῶν ἤδη διδασκόντων. Εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ ὑπάρχουν Ἀνώταται Σχολαὶ μὴ Δημόσιαι, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ δικαιῶνται αἱ καθηγηταὶ νὰ διδάσκουν εἰς πλείστας Σχολάς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὑποστηρίζονται αἱ δύο Βιομηχανικαὶ Σχολαὶ Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης αἱ ὁποῖαι ἐκπληροῦν ἕνα ἔργον πολὺτιμον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας καὶ διὰ τὸν φωτισμὸν ὅλης τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν ἐπιχειρηματιῶν μας, νὰ ἀποκτήσουν καὶ αὐταὶ ὅλα τὰ τυπικὰ νομικὰ δικαιώματα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐκπληρώσουν πλήρως τὸν προορισμὸν των καὶ θὰ ἀποδώσουν ἔργον ὠφέλιμον καὶ χρησιμὸν εἰς τὴν χώραν μας. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Βιομηχανικῶν τούτων Σχολῶν ὡς δημοσίων τοιούτων, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Ὑπουργός καὶ οἱ ἀξιότιμοι κύριοι κ. συνάδελφοι, νὰ ἔχω μίαν ἐπιφύλαξιν διὰ τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ ἄρθρου 2. Λέγει ὅτι δὲν θὰ δύναται εἰς πλείονας τῆς μιᾶς Ἀνωτάτης Σχολῆς νὰ διδάσκουν οἱ κύριοι κ. Καθηγηταί. Θὰ δημιουργηθῇ ὅμως ἁμέσως τοιοῦτοτρόπως, ἕνα τὸσον μεγάλο κενὸν εἰς τὴν Ἀνωτάτην μας Ἐκπαιδευσιν, ὥστε πολλοὶ Σχολαὶ τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας θὰ εὐρεθῶν μετὰ μεγάλα κενὰ Καθηγητικοῦ προσωπικοῦ. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ δὲ ὁ ἀξιότιμος κ. Ὑπουργός νὰ τοῦ εἰπω ὅτι ἰσως πλείον τῶν 2)3 τῶν ἐδρῶν τῆς Βιομηχανικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης κατέχουν τακτικοὶ ἢ ἑκτακτοὶ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ἄν ψηφισθῇ αὕτη ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 2 ὡς ἔχει, —μολονότι ὅπως ἔχει ἤδη δὲν ἀφορᾷ τὰς Βιομηχανικὰς Σχολάς, διότι δὲν εἶναι ἀκόμη Δημόσιαι Σχολαί, ἀλλὰ εἴπαμεν ὅτι θὰ τὰς κάμωμεν ἰσως καὶ συζητουμένου αὐτοῦ τοῦ σχεδίου Ν.Δ.,

διότι ἔχω καταθέσει σχετικὴν τροπολογίαν— εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, θὰ εἶχα νὰ συστήσω ὅπως μέχρι τῆς φυσικῆς ἐξόδου τῶν ἤδη κατεχόντων δύο ἑδρας καθηγητῶν ἢ τοῦλάχιστον ἐπὶ μίαν θετίαν, μὴ ἐφαρμοσθῇ ἡ διάταξις αὕτη ἐπὶ τῶν ἤδη διδασκόντων εἰς πλείονας Σχολάς. Ἄν ὁ κ. Ὑπουργός ἐπιμείνη νὰ ψηφισθῇ αὕτη ἡ διάταξις, διότι κατ' οὐσίαν καὶ ἐγὼ τὴν κρίνω ὀρθήν, τοῦλάχιστον νὰ ὑπάρξῃ εὐχέρεια εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν ἐπὶ μίαν θετίαν νὰ μὴ τὴν ἐφαρμόσῃ ὅπου παρουσιάζεται ἀδήριτος καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἀναπληρώσεως τῆς διδασκαλίας λόγῳ ὑπάρξεως κενῶν ἐδρῶν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἀνωτάτης μας παιδείας.

Τὸ ἄρθρον 3, ἔχει μίαν πολὺ καλὴν διάταξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅσῳκις ἡ κειμένη νομοθεσία ἀπαιτεῖ γνώμην ἀνωτάτης τινὸς Σχολῆς διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ἢ ὑπὸ τινος ὑπηρεσίας, ἡ δὲ Σχολὴ αὕτη ἀμελεῖ νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων της, ἡ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις της ἐκ τοῦ νόμου, νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Ὑπουργός καὶ οἰαδήποτε ἄλλη ὑπηρεσία κρατικὴ, ἡ ὁποία δεσμεύεται ἀπὸ τὴν προηγουμένην αὐτὴν γνώμην τῆς Σχολῆς, νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἔργον της καὶ ἄνευ τῆς γνωμοδοτήσεως ἢ ἄνευ τῆς ἀποφάσεως τῆς Σχολῆς αὐτῆς. Θεωρῶ τὴν διάταξιν αὐτὴν ὀρθήν καὶ προάγουσαν τὴν ὁμαλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

Τὸ ἄρθρον 4, περιέχει μίαν διάταξιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ὁ κ. Ὑπουργός θὰ ἔχῃ τὸν ἑαυτοῦ ὅλον τῶν περὶ τῆς Βουλῆς. Τιμῶ ἀπολύτως ὅλους τοὺς καθηγητὰς τῆς Ἀνωτάτης μας παιδείας. Δὲν θέλω νὰ ἀποδώσω μομφὴν εἰς οὐδένα, διότι ὅλοι προσφέρουν χρήσιμον ἔργον καὶ πολὺτιμον διὰ τὴν προώθησιν ὅχι μόνον τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας. Ἐν τούτοις, ὅμως, θὰ ἐπιτραπῇ καὶ εἰς τὸν ὁμιλῶντα νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις τινὲς αἱ ὁποῖαι ἐξοργίζουν οἰονδήποτε καλῆς πίστεως ἄνθρωπον καὶ εὐνοϊκῶς ὑπὲρ αὐτῶν διακείμενον. Διότι ὑπάρχουν αἱ περιπτώσεις τῶν ἱπταμένων λεγομένων καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἐπιδιώκουν διὰ παντὸς τρόπον νὰ ψηφισθοῦν καὶ νὰ διορισθοῦν τακτικοὶ ἢ ἑκτακτοὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἐν τούτοις, δὲν τιμοῦν τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ ἐδρεύουν ἐν Ἀθῆναις καὶ ἱπτάμενοι ὅσῳκις δύναται καὶ ὅσῳκις δυσμενεῖς καιρικαὶ συνθήκαι δὲν τοὺς καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν προσπέλασιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην νὰ πάνε νὰ διδάξουν. Ἀντιλαμβάνεσθε, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, τὸ κακὸν προέρχεται, ὅχι μόνον διότι ἐπὶ πολλὰς ὥρας τοῦ ἔτους δὲν θὰ διδάξουν λόγῳ συγκοινωνικῶν δυσκολιῶν, ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχουν εἰς τὸν νοῦν των, ὅτι τὰ συμφέροντά των, αἱ οἰκογένειά των καὶ αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις, τοὺς συνδέουν μετὰ τὴν πρωτεύουσάν καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν πόλιν ἐκεῖνην ὅπου ἐδρεύει τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐτίμησε μετὰ τὴν παραχώρησιν εἰς αὐτοὺς τῆς ἑδρας, καὶ μόνον τὸ γεγονὸς αὐτὸ καθιστᾷ ἀποκρουστὴν τὴν περίπτωσιν καὶ οὐχὶ ἐπαινετὴν τὴν στάσιν τῶν κ.κ. καθηγητῶν. Διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 4, πρῶτον, περιορίζονται αἱ ἡμέραι καὶ αἱ διαδικασίαι κατὰ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ λάβουν κανονικὰς ἀδείας οἱ καθηγηταί. Δεύτερον, ὑποχρεοῦνται οἱ καθηγηταὶ αὐτοὶ—τώρα δὲν θὰ ἔχωμεν μόνον τὴν Θεσσαλονίκην, θὰ ἔχωμεν καὶ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὰς Πάτρας, ἐλπίζω δὲ συντόμως, διότι ἔχει ἀνάγκην ἀναπτύξεως ἡ Ἀνωτάτη μας Ἐκπαιδευσις, καὶ ἄλλας πόλεις τῆς ἐπαρχίας νὰ ἰδρυθοῦν Σχολαὶ ὅπως αἱ Γεωπονικαί, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος ἄλλαι Σχολαὶ Τεχνικαὶ ἀνωτάτης στάθμης, ὅπως εἶναι τὸ Πολυτεχνεῖον ἢ ὠρισμέναι κλάδοι τῆς Πολυτεχνικῆς μας Ἐκπαιδευτικῆς ἐπιδόσεως— ὑποχρεοῦνται οἱ καθηγηταὶ αὐτοί, ἐντὸς 6 μηνῶν νὰ ἐγκαθίστανται ἐκεῖ ὅπου ἐκλέγονται ὡς καθηγηταί, διότι ἄλλως ὑπέχουν εὐθύναν πειθαρχικάς, αἱ ὁποῖαι φθάνουν μέχρι καὶ τῆς ἀπολύσεως των ἀπὸ τῆς ἑδρας.

Τὸ ἄρθρον 5, ἀναφέρεται εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας δύναται ἡ διδασκαλία μαθήματός τινος κενῆς εἴτε πεπληρωμένης ἑδρας, τῆς ὁποίας ὁ καθηγητὴς εἴτε εἶναι ἀσθεὲς, εἴτε ἀπουσιάζει εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἴτε ἔχει ἀναλά-

δει άλλας κρατικές ευθύνες και υποχρεώσεις, να ανατίθεται εις ένα ή πλείονας ύφηγητάς επί βεβαίως υφισταμένης να αναγνωριζόμενης άπεριορίστως. Νομίζω, ότι ή διάταξις αυτή είναι πολύ όρθή και θα καταστήση εύκολωτέραν την πλήρωσιν όλων εκείνων των έδρών, οι όποια δέν θα έχουν ύποψηφίους τακτικούς καθηγγητάς ή δέν θα έχουν εκλελεγμένους τακτικούς καθηγγητάς ή οι τακτικοί αυτοί καθηγγητάι θα είναι άπασχολημένοι εις άλλα καθήκοντα, τα όποια ή 'Ελληνική Πολιτεία θα τους έχη αναθέσει. Ο άριθμός των έντεταλμένων ύφηγητών δέν δύναται να υπερβή τον άριθμόν των τακτικών καθηγγητών και καθηγγητών των εκτάκτων αυτότελών έδρών. Νομίζω ότι εδώ ύπάρχει μία υπερβολή. Δέν γνωρίζω, κ. 'Υπουργέ, μήπως σκέπτεσθε να τροποποιήσετε αυτήν την διάταξιν. Είναι δυνατόν βεβαίως, τα μαθήματα ώρισμένων έδρών είτε κενών είτε πεπληρωμένων, να ανατίθενται εις 'Υφηγητάς ή και εις εκτάκτους καθηγγητάς, αλλά ούχι, όμως, πέραν του ήμισους του όλου άριθμού των διδασκόντων καθηγγητών. Διότι, όταν ο άριθμός των έντεταλμένων 'Υφηγητών δέν δύναται να υπερβή τον άριθμόν των τακτικών καθηγγητών, αυτό σημαίνει ότι ήμπορεί να φθάση και μέχρι του άριθμού των τακτικών καθηγγητών.

Μ. Γαληνός. Διατί να μή φθάση;

Π. Γυιόκας. Διότι τότε, κ. Γαληνέ, θα καταλήξωμεν εις το να διδάσκονται τα μαθήματα από τους ύφηγητάς. Και προσέξατέ το αυτό, διότι ξέρετε τι συμβαίνει; Αυτή ή άμέλεια των Σχολών να πληρώσουν την έδραν, όφείλεται — άφού μέ προκαλέσατε θα τό είπω — εις ένα πνεύμα νεποτισμού, τό όποιον δημιουργεί τροχοπέδην διά την προώθησιν της 'Ανωτάτης μας 'Εκπαιδεύσεως. Περιμένει ο κάθε ένας εκ των καθηγγητών, τον άδελφόν του, τον υιόν του, τον άνεψιόν του, πότε θα τελειώση τάς σπουδάς του εις τό έξωτερικόν, να προκηρύξη τότε την έδραν και τότε να την πληρώση. Εάν, λοιπόν, δώσωμεν την εύχέρειαν αυτήν, κ. Γαληνέ, της διδασκαλίας, της άθρόας διδασκαλίας ύπό ύφηγητών εις όλας τάς κενάς ή έστω και τάς πεπληρωμένας έδρας, τότε πλέον θα έχωμεν ύφηγετοκρατίαν εις την 'Ανωτάτην 'Εκπαιδευσιν.

Τιμώμεν και τους 'Υφηγητάς, διότι ένας ύφηγητής είναι ο μέλλων καθηγγητής. 'Αλλά νομίζω ότι θα πρέπει να διδεται μεγαλυτέρα προσοχή και μεγαλυτέρα σοβαρότης εις τόνον ώστε να εύρίσκηται εις την ανάγκην ο κ. 'Υπουργός της Παιδείας πάντοτε, όχι μόνον ο σημερινός 'Υπουργός, ο όποιος δεικνύει τόνον επιμέλειαν εις την παρακολούθησιν των ζητημάτων αυτών, να φροντίξη διά την πλήρωσιν των έδρών διά τακτικών καθηγγητών, οι όποιοι ασφαλώς κρίνονται εις ένα επίπεδον πολύ ύψηλότερον και πολύ άνώτερον από τον Σύλλογον των καθηγγητών και όχι από την καλήν διάθεσιν και προθυμίαν του κ. 'Υπουργού.

Φρονώ ότι θα πρέπει να περιορισθώ εις τό ήμισυ του άριθμού των τακτικών καθηγγητών.

'Επαναλαμβάνω, κ. βουλευτάι, θεωρώ ότι τό σχέδιον Ν.Δ. αυτό εις τάς γενικάς του διατάξεις είναι καλόν και δέον να ψηφισθώ. 'Αλλά ύποχρέωσιν μου επίσης θεωρώ να παρακαλέσω τον κ. 'Υπουργόν και την 'Επιτροπήν 'Εξουσιοδοτήσεως, όπως κάμουν άποδεκτάς ώρισμένας τροπολογίας οι όποιαι αναφέρονται πρώτον εις τάς 'Ανωτάτας Βιομηχανικάς Σχολάς Πειραιώς και Θεσσαλονίκης. Πολλάκις έγέγοντο λόγος περί αυτών. Δέν είναι επιτρεπτόν να έξακολουθώμεν να τάς θεωρώμεν ως ύποδεστέρας, διότι δέν είναι άκόμη Δημόσιας Εσχολαί. 'Εβγαλαν πυγχιούρους οι όποιοι επλήρωσαν πολλάς κενάς θέσεις εις τό 'Εμπόριον και εις τάς Βιομηχανίας και εις τάς Τραπεζάς και εις την όλην οικονομικήν κίνησιν και δραστηριότητα της χώρας. 'Επίσης ήδη έχει αναλάβει ο δημόσιος προϋπολογισμός όλας τάς δαπάνας διά την λειτουργίαν των Σχολών αυτών. Δέν είναι όπως ήταν προηγουμένως, όταν είχαν ιδρυθώ από τα 'Εμπορικά και Βιομηχανικά 'Επιμελητήρια, όποτε ταύτα είχαν αναλάβει κατά ένα μέρος τάς δαπάνας της λειτουργίας των. Σήμερον ο προϋπολογισμός έχει αναλάβει όλας αυτών τάς δαπάνας. Διατί να μή τάς ονομάσωμεν δημοσίας Σχολάς και να τους δώσωμεν τό δικαίωμα να λειτουργούν ως Δημόσια άνώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, δη-

λαδή να έχουν δικαίωμα ν' άπονέμουν διπλώματα διδακτορικά, ν' άποκτήσουν ιδικούς των ύφηγητάς, δεδομένου ότι καθ' όσον γνωρίζω από την 'Ανωτάτην Βιομηχανικήν Σχολήν Θεσσαλονίκης τά 3)4 των καθηγγητών της είναι τακτικοί Καθηγητάι του Πανεπιστημίου μας.

Δ. Γαληνός. 'Αν γίνη αυτό τό όποιον λέγετε μήπως τυχόν αποκλεισθούν οι διδάσκοντες εις τάς Σχολάς αυτές;

Π. Γυιόκας. Βεβαίως, αν γίνουν δημόσια Σχολαί θ' αποκλεισθούν, αλλά δι' αυτό ύποστηρίζω να μή εφαρμοσθώ ή διάταξις του άρθρου 4 πρό της φυσιολογικής έξόδου των ήδη διδασκόντων ή τουλάχιστον μετά τριετίαν.

Δ. Γαληνός. 'Εχωμεν τόσον εκπαιδευτικόν προσωπικόν διά την πλήρωσιν αυτών των θέσεων;

Γυιόκας. Δι' αυτόν τον λόγον παρακαλώ τον κ. 'Υπουργόν την διάταξιν του άρθρου 2 να έχη την εύχέρειαν επί μίαν 3)ετίαν να την εφαρμογή κατά περίπτωσιν και να μή εφαρμοσθώ γενικώς. Διότι δέν είναι μόνον οι Σχολαί αυτές οι όποια δέν είναι δημόσια. Είναι φυσικόν εάν εφαρμοσθώ ή διάταξις αυτή και γίνουν δημόσια, θα στερηθούν του διδακτικού των προσωπικού, αλλά και δι' άλλας δημοσίας σχολάς θα αντιμετωπίσωμεν μεγάλας δυσχερείας διά την πλήρωσιν τόσων έδρών. Είς τό Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης ή έδρα της Βυζαντινής 'Ιστορίας και ή έδρα της Παιδαγωγικής επί μίαν 30)ετίαν δέν έχουν πληρωθώ. Δέν είναι μόνον αυτές. Πρέπει να πληρώσωμεν πολλάς άλλας έδρας οι όποια δημιουργούνται εκ της ανάγκης μεγαλυτέρας διευρύνσεως του επιστητού της 'Ελληνικής 'Επιστήμης εις όλους τους Κλάδους της άνωτάτης Παιδείας. Φρονώ ότι ή 'Επιτροπή θα δεχθώ την άποψιν ότι θα πρέπει τό άρθρον 2 να μή εφαρμοσθώ άμέσως αλλά να έχη την εύχέρειαν ο κ. 'Υπουργός κατά περίπτωσιν να τό εφαρμογή εις ώρισμένας Σχολάς εντός μιάς 3)ετίας ή μέχρι της φυσιολογικής έξόδου των ήδη κατεχόντων διπλάς έδρας. Με τάς παρατηρήσεις αυτές και με την επιφύλαξιν όπως εις την κατ' άρθρον συζητήσιν ύποστηρίζω τάς τροπολογίας οι όποια φρονώ ότι θα καταστήσουν άρτιώτερον τό σχέδιον Ν. Δ., προτείνω να ψηφισθώ τό σχέδιον Ν. Δ.

Πρόεδρος. Ο κ. άρχηγός της ΕΡΕ έχει τον λόγον.

Π. Κανελλόπουλος. Βεβαίως όπως είπεν ο εισηγητής της μειοψηφίας άγαπητός και παλαιός φίλος κ. Γυιόκας, δέν πρόκειται να φέρωμεν αντίρρήσεις εις την άρχήν του σχεδίου Ν. Δ. 'Αλλά θα ήθελα να επιστημάνω και εγώ, και μάλιστα κατά τρόπον έντονώτερον, ώρισμένα βασικά έλαττώματα του σχεδίου Ν. Δ., έλαττώματα τα όποια θα μου επιτρέψη ο κ. 'Υπουργός της Παιδείας να είπω ότι δέν εφαναζόμην ότι θα συνεδυάζοντο με ένα νομοθέτημα τό όποιον άφορά τάς 'Ανωτάτας Σχολάς.

Δέν θα εισέλθω εις λεπτομερείας. Θα όμιλήσουν άλλοι κύριοι περί των σημείων εκείνων τα όποια εμφανίζουν ίσως άντισυνταγματικότητα. Η αυτότελεια του Πανεπιστημίου ή ισχύει όπως την θέλει τό Σύνταγμα ή ήμπορεί να έρμηνεύεται ύπό της Βουλής κατ' αυθαίρετον τρόπον; τούτο δέν τό παραδέχομαι. Δέν νομίζω ότι την αυτότελειαν ή όποια θεσπίζεται ύπό του Συντάγματος είναι δυνατόν να την έρμηνεύωμεν ήμεις κατά τό δοκοϋν. Δέν θα εισέλθω περισσότερον εις τό θέμα. Θέτω ώρισμένα ζητήματα διά να τα αναπτύξουν άλλοι εκ των κυρίων συναδέλφων μετά ταύτα. Πρώτον αυτό. Δεύτερον, δέν νομίζω ότι θα έπρεπε να φθάση ο συντάκτης του σχεδίου Ν. Δ., ο κ. 'Υφυπουργός της Παιδείας προκειμένου να προστατεύση την επιστήμην, διότι παραδέχομαι ότι ή επιστήμη πρέπει να προστατεύεται όχι μόνον από τάς 'Ανωτάτας Σχολάς και από την Πολιτείαν, ότι έπρεπε να φθάση προκειμένου να προστατεύση την επιστήμην και την πρόδόν της εις τόσον αντιδημοκρατικάς και αντιθέτους προς την άρχήν της επιστήμης διατάξεις, όπως είναι ή άκόλουθος. Δέν γνωρίζω εάν έχουν αντιληφθώ οι κύριοι, ότι ύπάρχει διάταξις ή όποια επιτρέπει να εκλεγώ καθηγγητής διά μιάς ψήφου.

Α. Ακρίτας ('Υφυπ. 'Εθν. 'Αμύνης). Δέν ύπάρχει.

Π. Κανελλόπουλος. 'Υπάρχει και θα σας έξήγησω

Τινές βουλευταί. Διεγράφη.

Π. Κανελλόπουλος. Τὴν εἶδον εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον ὡς εἶχεν υποβληθῇ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθῶ ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον καὶ ἀνὰ πᾶν βῆμα τὰς πράξεις τῶν Ὑπουργῶν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ κ. Παπανδρέου, διότι δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά κατὰ τὴν ὁποίαν γίνεται ἀνακάλυψις λαθῶν καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων διορθώνονται. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωνται λάθη, ἢ ἐὰν ἐγίνοντο νὰ ἐγίνοντο σπανιώτερον. Ὑπῆρχε διάταξις, δὲν γνωρίζω ἂν διεγράφη, διότι δὲν εἶδον τὸ τελευταῖον σχέδιον, ἢ ὁποῖα προέβλεπε τὴν ἐκλογὴν καθηγητοῦ μὲ μίαν ψῆφον. Δηλαδὴ ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι ἦσαν 2 ἢ 3 οἱ υποψήφιοι καὶ κατεψηφίζοντο οἱ πάντες πλὴν ἑνὸς καὶ ὁ ἕνας ἐψηφίζετο ὑπὸ ἑνός, αὐτὸς ὁ εἰς ὁποῖος μόνος θὰ ἔπαιρνε θετικὴν ψῆφον θὰ ἐγίνετο καθηγητής. Καθὼς μὲ βεβαιώνετε αὐτὴν τὴν στιγμὴν, τὸ πρᾶγμα διωρθώθη, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω πῶς. Καὶ θὰ ἐπιφυλαχθῶ νὰ ἴδω ἐὰν διωρθώθῃ κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος ν' ἀποκαθιστᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἐπιστήμης. Ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἐλευθέρα ἡ Ἐπιστήμη καὶ πρέπει ἡ Ἐπιστήμη μας νὰ εἶναι ἐλευθέρα. Καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Ἐπιστήμης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ κατ' ἄλλον τρόπον παρὰ μόνον διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς πλειοψηφίας. Ἄν ὑπάρχῃ δημοκρατία εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ζωὴν. Δὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα δυνατόν ἄλλως. Ἄν ὑπάρχῃ δημοκρατία εἰς τὸν συνδικαλισμὸν, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ εἰς τὴν Ἐπιστήμην, εἰς τὰς Σχολάς. Ἄν ὑπάρχῃ δημοκρατία εἰς οἰονδήποτε Σύλλογον ἢ Σωματεῖον διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἑνὸς Συμβουλίου ἢ τὴν λήψιν μιᾶς ἀποφάσεως πρέπει ἔτι μᾶλλον νὰ ὑπάρχῃ ὡς προϋπόθεσις ἐκλογῆς ἑνὸς καθηγητοῦ ἢ πλειοψηφία τῶν καθηγητῶν. Δὲν θέλετε.

Δὲν θὰ εἰσέλθω εἰς ἄλλα θέματα, τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶναι ρυσιώδη. Θὰ ἤθελα νὰ συνεχίσω ἀπλῶς ὠρισμένην σκέψιν, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ φίλος κ. Γυιόκας. Ὁμιλήσας περὶ τοῦ ἀρθροῦ 2 εἶπε, καὶ βεβαίως θὰ γίνῃ εἰδικὴ συζήτησις καὶ ὅταν θὰ ἐλθῶμεν εἰς τὰ κατ' ἰδίαν ἀρθρα, εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι σωστὸν τοῦλάχιστον διὰ τοὺς κατέχοντας σήμερον δύο θέσεις εἰς δύο Πανεπιστήμια, εἰς δύο Ἀνωτάτας Σχολάς, νὰ ἀρθῇ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπηρετοῦν καὶ νὰ διδάσκουν εἰς δύο Ἀνωτάτας Σχολάς. Κατ' ἐμέ, κύριε Ὑπουργέ, τῆς Παιδείας, δὲν θὰ ἔπρεπε ποτὲ νὰ ἀρθῇ τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἡ παράστασις δύο μεγάλων πράγματι ἐκ τῶν παλαιότερων Ἑλληνικῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων, τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πολυτεχνείου εἶναι παράδοσις συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀλληλοβοήθειαν. Ὑπῆρξεν πάντοτε ὠρισμένοι καθηγηταὶ καὶ ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον ἑδραν καὶ εἰς τὸ ἕνα ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἱδρυμα καὶ εἰς τὸ ἄλλο.

Νομίζω ὅτι δὲν ἦτο κακὸν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Ρεμουνδος ἢ ὁ ἀείμνηστος μαθηματικὸς Χατζηδάκης ἐδίδασκον καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον. Διὰ τὴν νὰ ἐφεύρωμεν καὶ νὰ ἀνακαλύψωμεν σπουδαῖον μαθηματικὸν καὶ νὰ μὴ διδάσκῃ ἐὰν αὐτὸ θέλῃ τὸ Πολυτεχνεῖον ἢ ἀντιστρόφως κάποιος ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὴν ἑτέραν τῶν δύο αὐτῶν ἱδρυμάτων τακτικὸς καθηγητής. Ἐπίσης, εἰς περιπτώσεις, ὅπως ἡ Πάντειος Ἀνωτάτη Σχολή, καλὸν εἶναι νὰ ἐνισχύεται διὰ τοῦ παλαιοῦ κύρους τῶν φορέων ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Διότι ὅσον σημαντικὰ πρόσωπα καὶ ἂν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας καὶ διδάσκουν μόνον εἰς τὴν Πάντειον, προσθέτουν κάτι οὐσιώδες καὶ οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διὰ τοῦ κύρους, τοῦ συνδεομένου μὲ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Πανεπιστημίου. Βέβαια, ὑπάρχει τὸ ἐπιχείρημα, ἀλλὰ εἶναι ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ σταθῇ, ὅτι ὁ ὑπηρετῶν δύο κυρίους δὲν ὑπηρετεῖ τοὺς δύο αὐτοὺς κυρίους κατὰ τὸν αὐτὸν πλήρη τρόπον, ἢ μειονεκτεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν ὁποίαν προσφέρει καὶ εἰς τὸν ἕνα κύριον καὶ εἰς τὸν ἄλλον. Δὲν νομίζω, κύριε Ὑπουργέ, καὶ κύριοι συνάδελφοι, ὅτι τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ εὐσταθεῖ. Ὅταν οἱ δύο κύριοι, εἶναι ταυτόσημοι ἀπὸ ἀπόψεως οὐσίας καὶ οὐτότητας καὶ ὅταν αἱ δύο «κυρίαι» εἶναι ἑδραὶ ἐπίσης ταυτόσημοι, φέρ' εἰπεῖν Ἀστικοῦ Δικαίου καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἀνωτάτην σχολὴν.....

Η. Ἡλιοῦ. Πάντως εἶναι διγαμία.

Π. Κανελλόπουλος. Θὰ ἀπαντήσω καὶ εἰς τὴν σατυρικὴν αὐτὴν διακοπὴν. Ἐάν, λέγω, αἱ ἑδραὶ εἶναι ταυτόσημοι, ὅπως εἶναι φέρ' εἰπεῖν ἡ ἑδρα τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἑδρα τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, δὲν ὑπηρετεῖ ὁ καθηγητὴς δύο κυρίους ἢ δύο κυρίας. Βεβαίως, εἶπεν ὁ κ. Ἡλιοῦ ὅτι θὰ εἶναι διγαμία, ἀλλὰ ἐγὼ παραδέχομαι εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν πολυγαμίαν ἀκόμη. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πνεύματος παραδέχομαι καὶ τὴν πολυγαμίαν, ἀρκεῖ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ σύζυγος, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρός, τοῦ συζύγου νὰ εἶναι πράγματι ἱκανὸς (χειροκροτήματα), νὰ ἔχῃ πράγματι τὴν ἀντοχήν, ἢ ὁποῖα ἀπαιτεῖται, διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς πολλὰς ἑδρας, τὰς πολλὰς κυρίας.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Θὰ ἤθελα νὰ δώσω τὴν πληροφορίαν εἰς τὸν κ. Πρόεδρον, ὅτι ἐκ τῶν 445 καθηγητῶν, μόνον 12 εἶναι οἱ ἱκανοὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν. Δηλαδὴ 12 μόνον κατέχουν καὶ δευτέραν θέσιν.

Π. Κανελλόπουλος. Ὅχι, αὐτὸ ἀποτελεῖ ρῆσιν καὶ κρίσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἀποδέχομαι. Διότι τὸ γεγονὸς, ὅτι δὲν ἐπελέγησαν ἀπὸ ἄλλας σχολάς, ἀρα ἀπὸ ἄλλας κυρίας, περισσότεροι καθηγηταί, αὐτὸ δὲν σημαίνει διόλου, ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοί. Πάρα πολλοὶ εἶναι οἱ ἱκανοὶ καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐπιλέγονται ὑπὸ πολλῶν κυριῶν.

Κύριε Ὑπουργέ, νομίζω, ὅτι θὰ ἔπρεπεν ἡ τελείως νὰ ἐγκαταλείψετε τὴν σκέψιν τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἀσυμβιβάστου, τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς τὸ ἀρθρον 2, ἢ τοῦλάχιστον νὰ πρᾶξετε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπρότεινεν ὁ κ. Γυιόκας. Ἐάν δὲν τὸ εἶχε προτείνει δὲν θὰ τὸ ἔλεγα ἀκόμη, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσῃ τὴν τελευταίαν γραμμὴν ὑποχωρήσεως, ἀλλὰ ἔσπευσε νὰ τὸ εἴπῃ.

Α. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Κύριε Πρόεδρε, εἶναι ἡ δευτέρα παράγραφος, ἢ ὁποῖα δὲν προβλέπει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τὸ τρέχον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος, ἀλλὰ θὰ ἰσχύσῃ ἀπὸ τὸ 1965—1966, δὲν ἰσχύει ἀπὸ ἐφέτος. Ὁ κ. Γυιόκας ἐζήτησε τριετίαν. Ἡ δευτέρα παράγραφος καλύπτει αὐτὸ πού εἶπατε, καὶ συντομεύει τὸν χρόνον εἰς ἕνα ἔτος ἀντὶ εἰς δύο.

Π. Κανελλόπουλος. Δὲν εἶναι ἐπαρκὲς αὐτό. Κατ' ἀρχὴν θὰ ἐπεθύμουν νὰ τὸ ξανασκεφθῇτε, νὰ ἀφήσετε νὰ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης τῆς ἐξυπηρετήσεως ὑπὸ ἑνὸς προσώπου δύο ἑδρῶν εἰς διάφορα Πανεπιστήμια.

Ε. Δενδρινός. Ἔτσι ὅμως ἐμποδίζεται ἡ ἀνοδος ἐκ τῶν κάτω.

Π. Κανελλόπουλος. Ἐάν αὐτὸ, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιμείνωμεν δὲν τὸ δεχθῇτε, τότε παρακαλῶ νὰ σκεφθῇτε μίαν τροποποίησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἐδαφίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνεπαρκές. Δι' ἐκεῖνους τοῦλάχιστον, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ μακροῦ χρόνου κατέχουν δύο ἑδρας, φερ' εἰπεῖν, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, θὰ ἦτο εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἀκαδημαϊκῆς τῶν σταδιοδρομίας ἡδικῶς δραματικὸν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο ἐφ' ὅσον ἔχουν ἐπιδοθῇ καὶ ἀφοσιωθῇ καὶ εἰς τὰς δύο, καὶ εἰς τὰ δύο ἀνώτατα ἱδρύματα.

Θὰ ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ προχωρήσετε εἰς αὐτὴν τὴν τροποποίησιν. Προσωπικῶς, κ. Ὑπουργέ, ἐπιμένω νὰ σκεφθῇτε τὴν πλήρη ἐγκατάλειψιν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Εἶπεν ὁ ἀγαπητὸς φίλος κ. Δενδρινός, ὅτι ἐμποδίζουν τὴν ἀνοδὸν ἐκ τῶν κάτω οἱ κατέχοντες δύο ἑδρας. Ὅπως ἡκούσατε πρὸ ὀλίγου εἶναι μόνον 12. Ἀλλὰ καὶ 25 ἐὰν ἦσαν, δὲν θὰ ἡμποδίζον, ἐν σχέσει πρὸς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἑδρῶν, τὴν πρόδον οὐδενός. Τώρα μάλιστα ἱδρύνονται πολὺ περισσότεροι. Ἡ ὑπαρξίς καὶ 10, 15 ἢ 20 καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι διδάσκουν εἰς δύο ἀνώτατα ἱδρύματα δὲν ἀποτελεῖ πρόσκομμα εἰς τὴν πρόδον καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν νεωτέρων. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐὰν τὸ ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον ἐπεκαλέσθη προηγουμένως, ὅχι ὡς ἰδικόν μου ἐπιχείρημα, ἀλλὰ ὡς ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον ἤκουσα ἀναπτυσσόμενον, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν οἱ καθηγηταὶ νὰ ὑπηρετήσουν μὲ τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν μίαν ἑδραν καὶ τὴν ἄλλην, τότε δὲν ἤξεύρω πῶς ἡμπορεῖ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μίαν καὶ μοναδικὴν ἑδραν νὰ ἀσκοῦν ταυτόχρονως ἐπάγγελμα. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι πολλοὶ ἀσκοῦν ἐντονώτατα τὸ ἐπιστημονικὸν ἐπάγγελμα τῶν.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφυ. Παιδείας). Τὸ καλύπτουν τὸ δεύτερον διὰ διατάξεως.

Π. Κανελλόπουλος. Δὲν τὸ καλύπτει καὶ δὲν ἐπιθυμῶ κἂν νὰ τὸ καλύψετε, διότι ἐὰν εἰπῆτε, ὅτι ἕνας σπουδαῖος μηχανικός, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκλεγῇ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου, δὲν θὰ εἶναι δυνατόν ἐὰν εἶναι ἀρχιτέκτων νὰ κἀνῃ ἕνα σχέδιον οἰκοδομήματος καὶ ἐὰν εἶναι πολιτικός μηχανικός νὰ ἀναλάβῃ ἔργον συνδεόμενον μὲ τὸν πολιτικὸν μηχανικόν, τότε δυσκόλως θὰ εὑρητε ἐξόχους ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι θὰ διδάξουν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον. Ἐπομένως, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐμπιέσω εἰς τοῦτο, ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαγορεύετε εἰς τοὺς ἱατροὺς νὰ ἀσκούν καὶ τὸ ἐπάγγελμά των. Δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ γίνῃ αὐτὸ. Ὁ ἀγαπητὸς φίλος κ. Ἡγουμενάκης βλέπω ὅτι διαφωνεῖ.

Γ. Ἡγουμενάκης. Εἶναι δίκαιον οἱ καθηγηταί, οἱ ὁποῖοι κατέχουν τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης νὰ ἀμειβόμενοι πλουσιοπαρόχως, δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέπεται ὁμῶς μελλοντικῶς νὰ ἀσκούν καὶ τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα. Πρέπει νὰ ἔχουν ὡς κυρίαν ἀπασχόλησιν διὰ νὰ μὴ εἰπώμεν ἀποκλειστικὴν τὴν διδασκίαν τῶν φοιτητῶν, θεωρητικὴν, κλινικὴν καὶ ἐργαστηριακὴν, τὴν εἰδίκευσιν τῶν εἰδικευομένων, τὴν μετεκπαιδεύσιν τῶν μετεκπαιδευομένων καὶ τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν καὶ συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀρίστην κατάρτισιν τῶν ἱατρῶν. Εἶναι ἀπαραδέκτον νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν τίτλον των διὰ νὰ κἀμουν ἀδέμιτον συναγωνισμόν πρὸς τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των, μερικοὶ τῶν ὁποίων εἶναι καλῦτεροι ἀπὸ μερικοὺς καθηγητάς. Θὰ πρέπει νὰ περιορισθῶν εἰς τὸ κύριον ἔργον των καὶ νὰ μετέχουν μόνον εἰς συμβούλια, ὅσαςκις ἔχουν ἀνάγκην των οἱ ἐπαγγελματῆαι ἱατροί. Ἄς μὴ λησμονοῦμεν, ὅτι τώρα μὲ τὴν εἰσοδὸν μας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα, σύμφωνα μὲ μίαν συμφωνίαν πού ἔχομεν ὑπογράψαι εἰς τὴν Ρώμην θὰ δύνανται οἱ ἱατροὶ ὅλων τῶν κρατῶν — μελῶν τῆς ΕΟΚ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν θὰ ἔρχονται, δυστυχῶς, ἐπιστήμονες περιωπῆς, ἀλλὰ οἱ χειρότεροι, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ ἔμπορουν νὰ ἀσκούν τὸ ἐπάγγελμα των εἰς τὴν πατρίδα των ἀποδοτικῶς, λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς ξενομανίας, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὴν χώραν μας, θὰ σπεύδουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἄρρωστοι εἰς αὐτοὺς ἐπὶ ζῆμιν τῆς ὑγείας των.

Π. Κανελλόπουλος. Σέβομαι ἀπολύτως τὴν γνώμην τοῦ ἐξαιρέτου ἐπιστήμονος καὶ παλαιοῦ ἀγαπητοῦ φίλου, ὅπως εἶναι ὁ κ. Ἡγουμενάκης. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι προχωρεῖ πολύ. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρακολουθῶς μέχρις ἐνὸς σημείου τὴν σκέψιν του, διότι εἰς πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν, ἔχει δίκαιον, μέχρι τοῦ ἀκολουθοῦ σημείου, νὰ μὴ ἔμπορουν οἱ καθηγηταί νὰ ἀσκούν κατὰ τρόπον συναγωνιζόμενον τοὺς μὴ καθηγητάς ἱατροὺς, τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ διευθύνουν μίαν κλινικὴν πανεπιστημιακὴν καὶ ὅταν διευθύνουν μίαν κλινικὴν πανεπιστημιακὴν, δὲν τὴν διευθύνουν μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι διδάσκουν καὶ ἐκπαιδεύουν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι θεραπεύουν. Θὰ ἐπιδίδονται λοιπὸν πάντοτε οἱ καθηγηταί κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἱερωτάτου ἄλλωστε ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, χωρὶς νὰ συναγωνίζονται ἄλλους, δεδομένου, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ περιορίζωνται εἰς τὰς κλινικὰς τοῦ Πανεπιστημίου.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφυ. Παιδείας). Εἶναι χρήσιμος ἡ διευκρίνισις τὴν ὁποίαν ἐκάματε. Μὲ ἐνδιαφέρει γενικώτερον τὸ θέμα τῆς ἱατρικῆς Παιδείας. Τὸ ἐδίξατε καὶ ἤθελον νὰ ἡξεύρω τὴν ἀποψίν σας. Σεῖς ἀντιλαμβάνεσθε τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τῶν Πανεπιστημιακῶν κλινικῶν; Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποψίν σας;

Π. Κανελλόπουλος. Εἶπον ὅτι μετὰ σκέψιν ἀρχετὴν, θὰ ἐφθάνον ἕως ἐκεῖ. Δὲν εἶμαι ἕτοιμος νὰ φθάσω. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤκουσα μὲ τόσην ἐπιμονήν, ὀφειλομένην εἰς μεγάλην γνῶσιν καὶ πείραν καὶ εἰς προσωπικὰς πικρίας, τὰς ὁποίας γνωρίζω καὶ τὰς ὁποίας βαθύτατα σέβομαι, διότι ἔχει τοσάκις ἀδικηθῇ ὁ ἐξαιρέτος ἐπιστήμων καὶ φίλος κ. Ἡγουμενάκης, ἐπειδὴ, λοιπόν, ἤκουσα αὐτὴν τὴν ἀποψιν μὲ τόσον πεί-

σμα, θετικὸν πείσμα, ἀναπτυσσομένην, θεωρῶ καθήκον μου νὰ εἰπῶ, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὸ σκεφθῶ μήπως μέχρις ὀρισμένου σημείου εἶναι δυνατόν νὰ ἀκολουθῶς τὴν σκέψιν του, μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου συνητηθήμεν σεῖς καὶ ἐγώ, κ. Ὑπουργέ. Ἀλλὰ δὲν φθάνω ἀκόμη ἐκεῖ. Θὰ παρεκάλουν νὰ σκεφθῆτε τὸ θέμα καὶ νὰ μὴ τὸ θεωρήσῃτε εἰς τὸ παρὸν νομοσχέδιον. Εἶναι θέμα γενικώτερον, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Ὑγίεινῆς καὶ ἄνευ τῆς γνώμης καὶ δὴ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Ὑπουργοῦ Ὑγίεινῆς, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ προχωρήσωμεν κἂν εἰς τὴν συζήτησιν.

Κύριε Πρόεδρε, δὲν εἶναι ὁμῶς μόνον αἱ περιπτώσεις αὐταί, τῆς παραλλήλου ἀσκήσεως τοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ καὶ τοῦ ἐπιστήμονος ἐπαγγελματίου, εἴτε ὑπὸ ἔννοιαν εὐρείαν, εἴτε ὑπὸ ἔννοιαν στενωτέραν τοῦ Διευθυντοῦ μιᾶς κλινικῆς Πανεπιστημιακῆς καὶ τοῦ ἀντιπερισπασμοῦ τοῦ καθηγητοῦ εἰς τὸ καθαυτὸ διδακτικὸν καθήκον, δὲν εἶναι μόνον αἱ περιπτώσεις αὐταί. Ὑπάρχουν καὶ αἱ περιπτώσεις — καὶ δὲν ἐκφράζομαι ἐκφαντικῶς — κατὰ τὰς ὁποίας καθηγηταί ἀνωτάτης Σχολῆς, τοὺς ὁποίους χρησιμοποιεῖ ἡ Πολιτεία ἐπικεφαλῆς μεγάλων Ἰδρυμάτων. Δὲν ἡξεύρω ἐὰν κακῶς, διότι δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις νὰ εὑρητε ἄλλον. Ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καθηγητὴς, ὁ ὁποῖος λόγω τοῦ κύρους, τῶν γνώσεων καὶ τοῦ ἡθους του, νὰ εἶναι μοναδικός, ἢ ἂν δὲν εἶναι ἀπολύτως μοναδικός, νὰ εἶναι ἕνας ἐκ τῶν ἐλαχίστων, ὁπότε φυσικὸν εἶναι ἡ Πολιτεία νὰ τὸν καλῇ νὰ ἀναλάβῃ μίαν εἰδικὴν ἀποστολήν, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτάτου Ἰδρυματος. Ὁ καθηγητὴς ἀντιπερισπάζεται, κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ θλάπτῃ τὴν ιδιότητά του ὡς καθηγητοῦ καὶ νὰ θλάπτῃ καὶ ἐκείνους τοὺς ὁποίους διδάσκει καὶ τὸ Ἰδρυμα τὸ ὁποῖον ὑπηρετεῖ, ἄλλως τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναπόφευκτον. Καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν περίπτωσιν ἐνὸς καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει σχέσιν, λόγω τῆς εἰδικότητός του μὲ ἐπάγγελμα ἢ μὲ οἰανδήποτε ἄλλην ἀμοιβήν, ἐκτὸς τῆς λαμβανομένης ἀπὸ τὸ Διημέριον, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐνὸς τοιοῦτου καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει σχέσιν μόνον μὲ τὴν ἐπιστήμην, μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ μὲ τὸ ἐργαστήριον. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει καὶ περίπτωσις ἀσυμβιβάστου κατοχῆς δύο καθηγητικῶν ἐδρῶν, διότι εἶναι ὡς νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ἀνωτάτον Ἰδρυμα, εἰς τὴν αὐτὴν σχολήν. Ὅ,τι προετοιμάζει διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐργασίας του διὰ τὸ ἕνα μάθημα, ἀφορᾷ καὶ ἰσχύει ὡς προετοιμασία καὶ διὰ τὸ ἄλλο.

Παρακαλῶ, λοιπόν, τὸν κ. Ὑπουργόν, νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν διάταξιν αὐτὴν τοῦ άρθρου. Ἐὰν τυχόν ἐπιμείνῃ, τότε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν γραμμὴν ἐκείνην τὴν ὁποίαν θεωρῶ ὡς τὴν συμβιβαστικὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως, δηλαδή, ὅσοι ὑπηρετοῦν σήμερον, μέχρι τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ καταληφθῶν ἀπὸ τὸ ὅριον τῆς ἡλικίας, νὰ μὴ ὑποστοῦν τὴν δοκιμασίαν, ἡ ὁποία θὰ συνδεθῇ μὲ τὸ δίλημμα, τῆς ἐπιλογῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἑδρας. (Χειροκροτήματα).

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἡλιοῦ ἔχει τὸν λόγον.

Η. Ἡλιοῦ. Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι τὸ σχέδιον Ν.Δ., ἂν καὶ θεαίμως εἰς τὴν εἰσηγητικὴν του ἐκθεσιν χαρακτηρίζεται ὡς ἀντιμετωπίζον μόνον ἐπείγοντα τινὰ σημεία τῆς ὀλῆς διαρθρώσεως τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, εἶναι ἀνεπαρκές. Ὅπωςδήποτε διὰ νὰ εἰμεθα εὐχρινεῖς καὶ ὁμοί πρέπει νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐὰν ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος ἀγνοεῖ πρόσωπα καὶ πράγματα θελήσῃ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὸ σχέδιον τοῦ Ν. Δ. ἢ ἀπὸ τὸ διάταγμα εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μετουσιωθῇ μίαν εἰκόνα τοῦ ὁποῖα τίς ἦτο εἰς τὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἢ Ἀνωτάτη Παιδεία εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ σχηματίσῃ εἰκόνα ἄκρως θλιβεράν ἂν καὶ, δυστυχῶς ὑπολειπομένην τῆς ἀληθείας. Διότι, πράγματι ἔχομε ἐδῶ μίαν προσπένθειαν τῆς πολιτείας νὰ καταργήσῃ τὰς μεθόδους παρεμποδίσεως τῆς συμπληρώσεως τῶν ἐδρῶν, παρεμποδίσεως τῆς λειτουργίας τῶν Σχολῶν τὰς μεθόδους δολιοφθορᾶς τοῦ Ἐπιστημονικοῦ ἔργου, αἱ ὁποῖαι ἔχουν καθιερωθῇ εἰς τὸν τόπον μας, περὶ τὴν ἐκλογὴν ἢ μᾶλλον περὶ τὴν ἀναβολὴν ἢ τὴν ματαίωσιν τῆς ἐκλογῆς τῶν καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων. Θὰ σχηματίσῃ μίαν εἰκόνα ὠχρὰν, ὑπολειπομένην τῆς ἀληθείας, περὶ τοῦ πῶς ὑπάρχουν καθηγηταί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδρεύουν ἐκεῖ ὅπου

ἐδρεύει τὸ Πανεπιστήμιόν των, ὅτι ὑπάρχουν καθηγηταὶ ἱστάμενοι, ὑπάρχουν καθηγηταὶ παραλείποντες νὰ ἵπτανται καὶ ἀπλῶς μὴ διδάσκοντες, ὑπάρχουν καθηγηταὶ οἱ ὁποῖοι, διότι εἰς τὴν χώραν μας δὲν ἔχουμεν τίτλους εὐγενείας, εἰτε θέλουν τίτλον τιμητικόν, εἰτε ἀπὸ χόμπυ θέλουν νὰ ἔχουν τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐπὶ 10ετίας διοικοῦν Κρατικὰς Τραπεζὰς ἢ διευθύνουν ἰδιωτικὰς Τραπεζὰς καὶ ἐπιχειρήσεις καὶ κατέχουν ἔδρας εἰς τὰς ὁποίας δὲν διδάσκουν. Ὑπάρχει ὁ νεποτισμὸς εἰς τὴν ἀκροτάτην του ἑκφρασιν. Δυναστεία αἱ ὁποῖαι μεταφέρουν ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, εἰς ἀνεψιόν, εἰς ἑγγονον ἔδρας, καὶ ὕστερα ἄλλη κατηγορία, ἡ προικοδότησις Ὑδατέρων — ὅχι μόνον ἐπὶ τετάρτης Αὐγούστου — με Πανεπιστημιακὰς ἔδρας ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ. Ὑστερα μυστικαὶ ἐταιρεῖαι σκοταδιστικαί, δὲν ὁμιλῶ διὰ τὴν ἀναγνωρίζουμένην θρησκευτικὴν πίστιν καὶ σκεπτομένου ἀνθρώπου, τοῦτο δικαίωμα του εἶναι ἀναφαίρετον καὶ οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ μεμφθῇ τὴν πίστιν καὶ ἐνὸς εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν θρησκείαν ἢ τὴν ἀπουσίαν θρησκευτικῆς πίστεως. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ μυστικῶν ἐταιρειῶν με πλοῦσια μέσα, με ἀμοιβαίαν βοήθειαν πρὸς προαγωγὴν τῶν ὁμοδόξων, αἱ ὁποῖαι προωθοῦν τὰ μέλη των, ὅχι μόνον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν ἀλλὰ εἰς τὰς ἄλλας Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς καὶ τὸν δημόσιον βίον. Ἐχομεν τὴν ἐπιδίωξιν ἐδρῶν, ὅχι ὡς ἐπιστέγασμα ἐπιστημονικῆς ἀξίας καὶ ὅχι πρὸς μεταλαμπάδευσιν τῶν φώτων τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν νεολαίαν, ἀλλὰ ὡς βάρυνον διὰ τὴν εὐδοκίμησιν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας. Ἐχομεν ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα. Ἐχομεν πραγματικῶς ἀνατροπὰς ἡθικῶν ἀξιών, ἔθνικῶν ἀξιών. Ὁ Σβῶλος καὶ οἱ ἄλλοι καθηγηταὶ τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιστάσεως ἀπόβλητοι ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον. Ὁ Λούβαρης, καταδικασθεὶς ἐπὶ δοσιλογισμῷ ἀποκαθίσταται εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν ἔδραν.

Γ. Β α σ ι λ ἄ τ ο ς. Ἦτο θῦμα.

Η. Ἡ λ ι ο Ὑ. Ἀφισατέ τον τὸν νεκρόν. Δὲν κρίνω τὸν Λούβαρη, κρίνω τὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ Πανεπιστήμιον ἡδύνατο νὰ ἔχη μίαν εὐαισθησίαν καὶ νὰ μὴν μετατρέπεται εἰς ἀκυρωτικὸν ἢ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον. Τὰ δικαστήρια ἀπεφάνθησαν δι' ἑθνικὴν ἀναξιοσύνην. Τὰ ἀφίνω ὅλα αὐτὰ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ παρελθόν. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ μέλλοντος εἶναι ποῦ κυριαρχοῦν εἰς τὴν σκέψιν μου. Ὑπάρχει μία κατάσταση ἐπικίνδυνος διὰ τὴν χώραν. Ἀναγνωρίζω βεβαίως τὴν ὑπαρξίν καὶ ἀριστέων τῆς ἐπιστήμης εἰς ὅλας τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς. Ἀποτελοῦν νομίζω, ὅχι τὴν πλειοψηφίαν. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἐὰν θὰ ἐπαινέσωμεν τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι κατέχουν τὰς ἔδρας ἢ ἂν θὰ τοὺς ἐπικρίνωμεν. Οὐτε καλλίτεροι γίνονται ἐὰν θελήσωμεν ὅλοι νὰ καύσωμεν λιθανωτόν, οὔτε χάνουν τὴν ἀξίαν των ἂν ἀδίκως τοὺς ἐπικρίνωμεν. Τὸ ζήτημα ἀφορᾷ εἰς τὸ μέλλον τοῦ τόπου. Δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ περιπέσωμεν εἰς μίαν βαρβαρότητα διότι ἡ βαρβαρότης εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς εἶναι ἔννοια σχετικὴ προκύπτουσα ἀπὸ τὴν σύγκρισιν με τὰς ἐκάστοτε προηγμένας χώρας. Σήμερον αἱ ἐξελίξεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς εἶναι τόσοι ταχέαι καὶ ἐπηρεάζουν τὰ μέγιστα καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας, τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν καὶ τὴν δυνατότητα ἐφαρμογῆς τῶν προγραμμάτων τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων οἰασδήποτε παρατάξεως. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ πρὸς τοῦτο ἡ κατάρτισις τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐπιστημόνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους, διὰ τῆς ἐπιλογῆς θὰ ἀναδειχθῶν οἱ ἀριστοὶ θεωρεῖται πρωταρχικὸν πρόβλημα διὰ τὴν ὑπαρξίν τῶν κοινωνιῶν, ὥστε ἀναπτύσσεται μία δραστηριότης εἰς τὰς προηγμένας καὶ πλουσίας χώρας νὰ ἀγοράσουν καὶ νὰ πάρουν τοὺς ἐπιστήμονας τῶν πτωχοτέρων χωρῶν διὰ νὰ ἀξιοποιήσουν τὰς δυνατότητας συνεισφορᾶς των. Ὡστε, κύριοι συνάδελφοι, ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ ὑπάρχη Ἀνωτάτη ἐκπαιδεύσις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπαρκὴς ὅχι μόνον νὰ μορφώνη εἰς τὸν σημερινὸν ἀριθμὸν ἀλλὰ καὶ εἰς ποιοτικὸν ἐπίπεδον ἄξιον τῶν σημερινῶν πνευματικῶν συνθηκῶν καὶ τεχνολογικῶν ἐξελίξεων τοὺς ἐπιστήμονας τοὺς ἀπαιτούτους διὰ τὴν χώραν. Ἀλλὰ διὰ νὰ συμβάλῃ καὶ εἰς τὴν κάλυψιν καὶ τοῦ ὑπάρχοντος ἐλλείμματος δεδομένου ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇται τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ

ἐπιστημόνων, ἀριθμοῦ Πανεπιστημίων, ἀριθμοῦ ἐδρῶν, εἵμεθα οἱ τελευταῖοι εἰς τὴν Βαλκανικὴν μηδὲ τῆς Ἀλβανίας ἐξαίρουμένης.

Κύριοι συνάδελφοι, ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας ἐλάχιστα πράγματα, ἀλλ' ἀπολύτως κατεπεῖγοντα ἔρχεται νὰ θεραπεύσῃ τὸ συζητούμενον σχέδιον Ν.Δ. καὶ ἔρχεται νὰ τὸ θεραπεύσῃ κατὰ τρόπον νομίζω γενικῶς εὐστοχον. Διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν εἵμεθα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ ὑπὲρ τῶν πλείστων ἐπὶ μέρους διατάξεων.

Βεβαίως χρειάζονται κτίρια, βεβαίως χρειάζονται βιβλιοθήκαι, βεβαίως χρειάζονται ἐργαστήρια, ἐπιστημονικὰ μέσα καὶ τὸ γεγονός ὅτι σχεδὸν ἴσος ἀριθμὸς σπουδαστῶν πρὸς τοὺς ἐκπαιδεύονται ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδεύονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δεικνύει τὴν ἀνεπάρκειαν εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς. Χρειαζόμεθα ὅμως καὶ διδακτικὸν προσωπικὸν ἐπαρκές. Χρειαζόμεθα νὰ μὴ παρακωλύεται ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἀνάδειξις τοῦ ἀπὸ τὴν ἀπροθυμίαν τὴν ὅχι πάντοτε ἀνιδιοτελεῖ καὶ ἀνυστερόβουλον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐκ τῆς θέσεώς των ὑποχρεωμένοι νὰ ἀποφασίσουν περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ ἀπέχοντες μεταιοῦν τὴν λήψιν ἀποφάσεων. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προκόψῃ ὁ τόπος αὐτὸς με τὸν πνευματικὸν μαλθουσιανισμόν, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ παρελθόν ἤσκειτο καὶ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ κακότητα καὶ τὴν ἰδιοτέλεια ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε ὡς ἐκ τοῦ λειτουργήματός των νὰ ἔχουν ἐπίγνωσιν τῆς μεγάλης ἑθνικῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν συνιστᾷ ἡ βελτίωσις καὶ ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ καὶ συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία παρέχεται.

Βεβαίως ἐγὼ πιστεύω ὅτι δὲν εἶναι μόνον οἱ μεγαλοεφίεις, οἱ ὁποῖες καλύπτουν τὰς ἀνάγκας εἰς τὰ Πανεπιστήμια ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τῶν πλέον προηγμένων χωρῶν. Ὑπάρχουν σὲ ὀρισμένα Πανεπιστήμια καὶ εἰς ὀρισμένους κλάδους καὶ μεγαλοφυΐαι, ἀλλὰ εἶναι ἡ συλλογικὴ διάνοια καὶ ἡ μεταβολὴ μεθόδων διδασκαλίας ποῦ δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς μίαν διὰλεξιν ὠριαίαν, ἀλλὰ νὰ συνεχίζεται ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀπὸ τῆς μεταδόσεως διὰ τῶν διδασκάλων τῶν μεθόδων ἐρεῦνης τῆς ἐφέσεως πρὸς ἔρευναν μέχρις ἀκρότητος καὶ τῆς κοινωνικῆς σχέσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς συναναστροφῆς. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον παρὰ τὰ χαριτολογήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξεκίνησε καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐβοήθησα καὶ ἐγὼ εἰς μίαν διακοπὴν, παρὰ τὰ χαριτολογήματα τῆς πολυγαμίας καὶ τῶν χερσίων με τὰ ὁποῖα διήνθισε τὰς σοβαρὰς ἀπόψεις του, ὁ κ. ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ζήτημα διακεκριμένων καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι λόγῳ μεγάλων ἱκανοτήτων εἶναι τάχα δυνατόν νὰ εἶναι πολυγάμοι εἰς τὰς ἔδρας, τὰς ὁποίας κατέχουν. Τοῦλάχιστον καὶ ὅσον γνωρίζω εἰς τὰς χώρας τὰς ὁποίας ἐγνώρισα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν δὲν ὑπάρχει καθηγητὴς, ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι συγχρόνως καθηγητὴς εἰς δύο σχολὰς. Φεύγει ἀπὸ τὴν Βορβόνην διὰ νὰ πάη εἰς τὸ Κολλὲς ντὲ Φράνς, εἰς τὰς ἑξὼ τῆς Σορβόνης σχολὰς, ὅχι μόνον εἰς δύο διαφορετικὰς πόλεις, ἀλλὰ εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν τὸ ἴδιον μάθημα δὲν σηκώνεται νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ ἀπὸ τὴν ἔδραν τῆς μίαις σχολῆς εἰς τὴν ἔδραν μίαις ἄλλης σχολῆς. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἐπαρκὴς ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῇ μία Παιδεία παλαιοῦ τύπου, μία Παιδεία ἀσχετην με τὸν συνδυασμὸν θεωρίας καὶ πράξεως, με τὸ ἐργαστήριον, με τὰς ὑποδείξεις καὶ τὰς μεταλαμπάδευσεις τῶν μεθόδων ἐρεῦνης καὶ ἐργασίας, με τὴν παρακολούθησιν καὶ τὴν ἐποπτείαν ἐνὸς διαβαθμισμένου καὶ ἱεραρχημένου πολυαρίθμου παρ' ἐκάστῳ καθηγητῇ προσωπικοῦ, ἀπὸ τὸν Ὑφυγητὴν μέχρι τῶν διαφόρων ἐπιμελητῶν, βοηθῶν καὶ ἐργαζομένων εἰς παράλληλα Ἰνστιτούτα ἐρεῦνης ἢ ἄλλων προσηρητημένων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐπάρκεια καὶ καμμία ἰδιοφυΐα ἐπιστημονικὴ διχαζομένη εἰς δύο σχολὰς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ ἔργον τόσοι χρήσιμον, ὅσον ἕνας ἐντιμὸς μικρότερος ἐπιστημονικῆς καθιερώσεως διδασκαλὸς μὴ ἔχων τύχη τῆς ἀναγνωρίσεως ὅτι ἀποτελεῖ μεγαλοφυΐαν, ἀλλ' ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται με τὸ ἔργον τοῦ ὁλοκληρωτικῶς, εἰς μίαν καὶ μόνην σχολὴν.

Πιστεύω κύριοι συνάδελφοι, ὅτι δὲν θὰ πρέπει ἐναντίον ἐνὸς σχεδίου Ν.Δ. τόσοι ἐξωφθαλμῶς κατεπεῖγοντος νὰ ἀντιτάξωμεν ἐντάσεις, αἱ ὁποῖαι βεβαίως δὲν ἡμποροῦν νὰ θεμελιωθῶν εἰς τὸ Σύνταγμα, καὶ οἰανδήποτε τοῦ Συντάγματος

έρμηνειαν, ἀλλὰ αἱ ὁποῖαι δεικνύουν τὴν ἀπροθυμίαν νὰ δεχθῶμεν μέτρα θεραπείας μιᾶς καταστάσεως ὅχι ἀπλῶς ἀφορήτου, ἀλλὰ ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος ἐὰν διαωνίζετο.

«Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τοῦ Κράτους αὐτοδιοικούνται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, οἱ δὲ καθηγηταὶ τούτων εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι». Αὕτη εἶναι ἡ διάταξις τῆς παραγρ. 4 τοῦ άρθρου 16 τοῦ Συντάγματος ἡ μοναδική. Ἡ αὐτοδιοίκησις οὐδαμῶς καταργεῖται, ἀλλὰ ἡ αὐτοδιοίκησις ὅπως καὶ κάθε κανὼν δικαίου καὶ μάλιστα οἱ κανόνες Συνταγματικοῦ δικαίου, οἱ βασικοὶ κανόνες δικαίου, εἶναι κανόνες ποὺ δὲν ἰδρύνουν φέροντες ὑπὲρ τῶν κατόχων τῶν θέσεων, εἶναι κανόνες ποὺ καθιερώνουν δημοσίαν λειτουργίαν. Ἡ αὐτοδιοίκησις παρέχεται καὶ ἐξασφαλίζεται καὶ δὲν θίγεται, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀσκήται. Ἀφ' ἧς ὁ ἔχων τὸ προνόμιον ὅχι ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀλλὰ ὑπὲρ τοῦ λειτουργήματος νὰ αὐτοδιοικῆται δηλαδὴ νὰ δεσμεύη διὰ τῆς δηλώσεως βουλήσεώς του τὴν πολιτείαν, νὰ ἐκφάξη πολιτικὴν βούλησιν, δὲν τὸ ἀσκή, δὲν εἶναι δυνατόν ὡς ἐκ τούτου νὰ παραλύσῃ ἡ λειτουργία. Αὐτὸ γίνεται, κύριε ἀρχηγέ τῆς ΕΡΕ, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου, ἀν καὶ εἶναι στοιχειῶδες καὶ βεβαίως εἰς παλαιὸν καθηγητὴν τοῦ δικαίου ἀποτενόμενος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ φέρῃ παραδείγματα, αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους θεσμούς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ὅσους παραλείψῃ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον νὰ κἀν προϋπολογισμόν ἢ νὰ ἐγγράψῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὸν προϋπολογισμόν. Τότε ἄνευ οὐδεμιᾶς παραδείσεως τοῦ Συντάγματος ἡ ἐποπτεύουσα ἀρχή, (καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους καὶ ἡ ἀνωτάτη παιδεία κατὰ τὴν διάταξιν τὴν ὁποῖαν σὰς ἀνέγνωσα) ἀναπληροῖ τὴν ἐλλείπουσαν δήλωσιν βουλήσεως πρὸς ἀσκήσιν τῆς λειτουργίας ἐκεῖνης χάριν τῆς ὁποίας καὶ μόνης ἀπενεμήθη ἡ αὐτοδιοίκησις.

Κύριοι συνάδελφοι, θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ εἴπῃ ἀνεκτὰ πράγματα ἐπὶ τοῦ θέματος. Θὰ ἤθελα νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ὡς κατήγγειλεν κατ' ἐπανάληψιν ἡ Ἑλληνικὴ Μαθηματικὴ Ἐταιρεία, ἡ Μαθηματικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔχουσα ἰδρυμένης ἑδρας νομίζω 13, περιορίζεται εἰς τοὺς 6 ὑπάρχοντας καθηγητὰς καὶ ἀρνείται νὰ ἐκλέξῃ οἰονδήποτε ἑνα. Πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν πελώριες δυνατότητες διὰ νὰ πληρωθοῦν αἱ θέσεις. Ἐκείνοι, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἀπεδοκιμάσαμεν εὖρον θέσεις εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τῶν Η. Π. καὶ τῆς Σουηδίας καὶ θέσεις Πανεπιστημιακὰς, ὅχι ἴσως ἀνωτάτης βαθμίδος εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν Δυτικὴν καὶ Ἀνατολικὴν καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Χώρας.

Ἐχομεν σήμερον πλειάδα νέων ἐπιστημόνων, ἀριστείων τῆς ἐπιστήμης μὲ ὁρεξίν νὰ δουλέψουν, οἱ ὁποῖοι εἶναι φορεῖς τῶν νέων μεθόδων, τῶν νέων ἀντιλήψεων, δὲν ἔχουν τὰς ἀπαραίτητους μεθόδους, δὲν εἶναι κομιστὰι πείρας πεπαλαιωμένης καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νὰ φτιάξουν, πανεπιστήμια ἐργαζόμενα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν θὰ μεταβαίνει ὁ φοιτητὴς διὰ νὰ ἀκούσῃ μίαν διάλεξιν, ἀλλὰ θὰ παρακολουθῇ καὶ θὰ παρακολουθῆται μὲ στοργὴν ὡς φίλος κοινωνικός, καλούμενος εἰς τὸ σπίτι ἔχων συναναστροφάς, ἀλλὰ ἰδίως εἰς τὰ ἐργαστήρια, ἀπὸ τὸν Καθηγητὴν, ὅπως γίνεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Χωρὶς αὐτὸ δὲν θὰ ἔχωμεν ἐπιστήμονας. Θὰ ἔχωμεν πτυχιούχους ἢ σπουδαστάς, οἱ ὁποῖοι θὰ δυσκολεύονται νὰ πάρουν τὸ πτυχίον των καὶ θὰ μᾶς ταλαιπωροῦν διὰ τροπολογίων ἐκάστοτε διὰ εὐεργετικὰ μέτρα, ἀλλὰ ἐπιστήμονας δὲν θὰ ἔχωμεν. Ὑπάρχει τὸ προσωπικόν. Ὑπάρχει δυνατότης νὰ φτιάξωμεν πανεπιστήμια ἀπὸ ἀπόψεως ἐμφύχου ὕλικου ἀξιολογοτάτου. Ἐγὼ βλέπω, ὅτι αἱ μεγάλαὶ χώραι ποὺ βρίσκονται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν χρησιμοποιοῦν ὡς Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου χθесינוὺς ἀποφοίτους, 28, 30 καὶ 32 ἐτῶν. Καὶ νομίζω, ὅτι ἐκεῖνα ποὺ ἡ πρόσφατος ἐπαφὴ μὲ τὰς τελευταίας ἐξελίξεις τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου καὶ τὸ νεαρόν τῆς ἡλικίας μὲ τὴν ὑψηλὴν ἐργατικότητα, ἀπόδοσιν καὶ ζήλον θὰ δώσῃ εἰς τὸν νέον Καθηγητὴν, τοῦλάχιστον προκειμένου περὶ τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἀναπληρώσῃ μόνον ἡ σοφία τοῦ ἡλικιωμένου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει μειωμένην καὶ τὴν ὀρεξίν πρὸς ἐργασίαν καὶ τὴν σκέψιν δεσμευμένην ἀπὸ γνώσεις ποὺ

ἀπέκτισε πρὸ μισοῦ αἰῶνος καὶ ποὺ ἔχουν εἰς τοὺς περισσοτέρους τομεῖς ξεπερασθῇ ἢ ἄρδην ἀνατραπῇ.

Κύριοι συνάδελφοι, θὰ ἤθελα, καίτοι θὰ πάρωμεν μέρος εἰς τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν άρθρων νὰ κάμω ὠρισμένας παρατηρήσεις ἐπὶ τινων άρθρων. Ὡς πρὸς τοὺς ὑφηγητὰς, ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ὑφηγητὰς νὰ διδάξουν, δὲν θὰ ὑπάρξουν οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐφοβήθη ὁ φίλος συνάδελφος τῆς μειοψηφίας, ἀλλὰ θὰ ὑπάρξῃ κάτι καλόν. Πράγματι δὲν πληροῦνται αἱ καθηγητικαὶ ἑδραι διότι περιμένουμεν νὰ ἔλθῃ ὁ παράκλητος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ὑφηγητὴς ζημιούται ἡ μάθησις καὶ ἡ ἐπιστήμη. Πολλὰς φορὰς ἐκείνον ποὺ δὲν κάμνομεν καθηγητὴν ἐνῷ ἀξίζει τὸν κάμνομεν ὑφηγητὴν καὶ τοῦ ἐδώσαμεν τὴν δυνατότητα νὰ διδάξῃ. Ἡ διδασκαλία τοῦ θὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ἐκλογὴν ὡς καθηγητοῦ ἐνὸς τυχόν ἐυλοσχίστου ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου γίνεται ἡ κωλυσιεργία καὶ διατηρεῖται κενὴ ἡ θέσις. Ἐνθυμούμαι —δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐνθυμῆται καὶ ὁ κ. ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ, διότι δὲν ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Π. Κανελλόπουλος. Ἐσπούδασα καὶ εἰς τὰς Ἀθῆνας.

Η. Ἡλιοῦ. Ἐνθυμούμαι ὅτι εἶχαμεν ἕνα θανασίον ἄνθρωπον καὶ ἱκανώτατον δικηγόρον διαποσέψαντα εἰς ἄλλον κλάδον τοῦ δικαίου, κρίματιν οἷς οἶδε Κύριος, τοποθετηθέντα καθηγητὴν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Καὶ ἐγένετο γλέντι ὅταν ἐδίδασκε. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ ψηφισθῇ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καθηγητὴς λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τοῦ καθηγητοῦ, ὁ Καλιτσουνάκης. Ἀλλὰ κατὰφερε κάποτε νὰ τὸν κάμουν ὑφηγητὴν. Καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν ποὺ ἔκαμαν ὑφηγητὴν τὸν Καλιτσουνάκην ἔπαυσε νὰ πατᾷ φοιτητὴς εἰς τὴν αἴθουσαν διδασκαλίας τοῦ καθηγητοῦ. Καὶ δὲν ἐπαίξαμε ἀλλὰ ἐδιδασκόμεθα ἀπὸ τὸν Καλιτσουνάκην. Θέλω νὰ εἶπω νὰ μὴ δυσπιστῆτε εἰς τὰς δυνατότητας ποὺ παρέχει τὸ ἄρθρον 5. Ἄλλο σημεῖον. Ἐπιθυμῶ νὰ βοηθῶ διὰ νὰ δοθῇ οὐσιαστικώτερον περιεχόμενον εἰς τὴν παρ. 3 τοῦ άρθρου 4 ποὺ ὁμιλεῖ διὰ τὴς ἀπουσίας τῶν διαφόρων καθηγητῶν καὶ ποὺ ἐὰν ἀπουσιάζουν 30 ἡμέρες διώκονται πειθαρχικῶς. Ἐὰν δὲν ἔχουν ἀλλάξῃ τὸσον ριζικὰ τὰ πράγματα καὶ ἐὰν ὑπάρχουν ὅπως ὑπῆρχον τὴν ἐποχὴν ποὺ ἤμουν φοιτητὴς, καθηγηταὶ διδάσκοντες μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα, 30 ἡμέραι ἐργασίας ἀπουσίας, σημαίνει (βγάλτε τὴς διακοπὰς κλπ.) ἀπουσίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους.

Α. Ἀκριτάς (Ἰφ. Παιδείας). Τριάντα ἡμέρες ἐργασίας τοῦ Πανεπιστημίου.

Η. Ἡλιοῦ. Ἐὰν ὁ καθηγητὴς διδάσκῃ μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα πῶς θὰ διαπιστωθῇ ἡ ἀπουσία του; Διότι θὰ λέγῃ ὅτι τὴς ἄλλης ἡμέρας ἦτο παρών.

Α. Ἀκριτάς (Ἰφ. Παιδείας). Ἐργάσιμοι ἡμέραι τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει δυνάμεθα κάλλιστα νὰ τὸ δευκρινίσωμεν.

Η. Ἡλιοῦ. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 3, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλλείψις γνώμης δὲν ὀφείλεται εἰς ὑπαιτιότητα τοῦ ἔχοντος τὸ δικαίωμα νὰ αὐτοδιοικῆται. Ὁργανισμὸς ἀλλὰ μὴ θέλοντος νὰ ἀσκήσῃ τὰ δικαιώματά του, νομίζω ὅτι παρὰ τὰ ἐναντία ἐν τῇ εἰρηγητικῇ ἐκθέσει διατυπούμενα εἶτε περὶ συμφώνου γνώμης εἶτε περὶ ἀπλῆς γνώμης καὶ ἐὰν πρόκειται, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ ἀρνήσις ἀσκήσεως αὐτοῦ τοῦ καθηγνήτορος ἢ τοῦ δικαίωματος νὰ ματαιώσῃ τὴν λειτουργίαν τῆς Δημοσίας ὑπηρεσίας. Πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ἡ διοίκησις νὰ προχωρήσῃ ὥστε ὑπῆρξεν ἡ σύμφωνος γνώμη. Οὐδὲν ἐμποδίζει τὴν Σχολὴν νὰ δώσῃ τὴν γνώμην της. Ἀπὸ τὴν ὥραν ποὺ δὲν θέλει νὰ τὴν δώσῃ δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ παραλύῃ ἡ λειτουργία τῆς διοικήσεως.

Π. Κανελλόπουλος. Κύριε Πρόεδρε, πρὶν ἢ ἀπαντήσω εἰς ὠρισμένα σχόλια τοῦ κ. Ἡλιοῦ, δύο λέξεις σχετικῶς μὲ τὴν παραγρ. 4 τοῦ άρθρου 1. Ἐμελέτησα τὴν νέαν μορφήν, τὴν ὁποίαν προσέλαβε καὶ ἐβλέπω πράγματι, ὅτι ἐφύγατε κ. Ὑπουργέ, ἀπὸ τὴν διατύπωσιν ἡ ὁποία προὔπηρχε καὶ ἡ ὁποία, βεβαίως ἦτο ἀπαράδεκτος καὶ ἡ ὁποία ἄφηνε τὴν δυνατότητα νὰ ἐκλέγεται καθηγητὴς καὶ διὰ μιᾶς ψήφου καὶ ἐπήγατε εἰς μίαν ἄλλην διατύπωσιν. Δὲν συμφωνῶ οὔτε μὲ αὐτήν. Διότι, ὅπως ἠκούσατε ὅταν ἀνέπτυξα προηγουμένως τὸ θέμα, πιστεύω ὅτι πρέπει, οἰσπδήποτε, ἡ ἐκλογὴ καθηγητοῦ νὰ γίνεται διὰ τῆς πλειοψηφίας ἢ τοῦλάχιστον διὰ τῆς ἰσοψηφίας τῶν τακτικῶν μελῶν μιᾶς Σχολῆς.

Εἶπεν ὁ κ. Ἡλιοῦ, ὅτι εἰς ὠρισμένους περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γίνεται ἡ δὴλωσις τῆς βουλήσεως, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ τὸ Σύνταγμα ἢ ἕνας νόμος —καὶ ἐπεκαλέσθη περιπτώσιν ἀναγκασμένην εἰς τὴν αὐτοδιοίκησιν— προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ δι' ἄλλου τρόπου κάλυψιν τοῦ κενοῦ, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται διὰ τῆς ἀπουσίας ἐπιβεβλημένης ἐνεργείας τὴν τεταγμένην ὡς τοιαύτην. Αὐτὸ, κ. Ἡλιοῦ, γίνεται εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας ὅπου πρέπει νὰ λειτουργήσῃ ἕνας διοικητικὸς θεσμός, γίνεται εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας ὅπου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλῳ. Διότι ἐὰν ἀφήναιμεν τὸ κενόν, δὲν θὰ ἐλείτουργεῖ ὁ θεσμός. Ἐνῶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ θεσμός θὰ λειτουργήσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη μία Σχολὴ δὲν θεωρήσῃ κάποιον ἐπὶ 2, 3, 4 ἔτη, κατὰλληλον διὰ νὰ καλύψῃ ἔδραν τακτικὴν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀπλούστατα τὸ μάθημα θὰ τὸ διδάξῃ ἄλλος. Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀναλογία μεταξὺ τῆς περιπτώσεως τὴν ὁποίαν ἐπεκαλέσθητε, κ. Ἡλιοῦ, καὶ ἡ ὁποία πράγματι εἶναι οὐσιώδης καὶ ἐκεῖ ὁ νομοθέτης ἔπρεπε νὰ προβλέψῃ τὴν κάλυψιν τοῦ κενοῦ καὶ τῶν περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν. Ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις καὶ σχετικὰ μὲ κάποιον ἄλλο σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἔθιξεν εἰς τὸν πρόλογον τῆς βουλῆς τοῦ κ. Ἡλιοῦ. Ἐκαμεν ὑπαινιγμούς εἰς βάρος Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπαινιγμούς οἱ ὁποῖοι συνεδιάσθησαν μὲ αὐτὴν τὴν πάρα πολὺ χρησιμοποιομένην τελευταίως λέξιν «σκοταδισμός». Ἐλπίζω νὰ μὴ μὲ θεωρῇ οὔτε καὶ ὁ κ. Ἡλιοῦ, φαντάζομαι ὅτι δὲν μὲ θεωροῦν ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἐνωσιν Κέντρου, ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ μὴ μὲ θεωρῇ οὔτε ὁ κ. Ἡλιοῦ φίλον τοῦ «σκοταδισμοῦ», ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι ἔχομεν τὸ δικαίωμα εἰτε ὁ κ. Ἡλιοῦ, εἰτε ἐγώ, εἰτε οἱσδήποτε ἄλλος εἰς τὴν αἴθουσα αὐτὴν, νὰ χαρακτηρίσωμεν κατὰ τρόπον μειωτικόν ὁποιοδήποτε φορέα ἰδεολογίας ἢ πίστεως, ἐπιστημονικῆς μονομερείας ἢ αἰρέσεως, οἰουδήποτε ἀκόμη δογματισμοῦ. Ἡ ἐλευθέρα δημοκρατία καὶ ἡ UNIVERSITAS, τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ εἶναι χυρὸς ἐλεύθερος, δημοκρατικὸς. Θὰ εἶπω μὲ πραγματικὴν τιμιότητα σκέψεως ὅτι δὲν θεωρῶ UNIVERSITAS τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον κατευθύνεται ἀπὸ ὀλοκληρωτικὰ κράτη. Ἡ πραγματικὴ UNIVERSITAS ἡμπορεῖ νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς τὰ πάντα, ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας τῆς εὐθείως στρεφόμενης ἐναντίον αὐτῆς ταύτης τῆς Δημοκρατίας. Διότι, ἂν κάποιος καθηγητὴς ἀρχίσῃ νὰ διδάσκῃ τὸν φασισμόν, τὴν δικτατορίαν, τὴν οἰανδήποτε μορφήν μαύρου ἢ φαιοῦ ἢ ἐρυθροῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, οὐσιαστικὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐλευθέραν πραγματικὴν δημοκρατίαν τῶν Πανεπιστημίων, δὲν εἶναι νοητόν, διότι αἶρει τὴν βάση, ἀνατρέπει τὴν βάση τῆς ἐλευθερίας.

Κύριε Πρόεδρε, ἀκριβῶς αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνει τὰ ἐλεύθερα Πανεπιστήμια, δηλαδὴ τὰ πραγματικὰ Πανεπιστήμια, ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἐλεύθερα. Εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἐλευθέρων Πανεπιστημίων εἶναι δυνατόν νὰ ἀκουσθῇ καὶ ἡ φωνή, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Ἡλιοῦ ὀνομάζει «φωνὴν σκοταδισμοῦ» καὶ ἡ φωνή, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ προσεκτικὴ, ὅπως ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ ἀειμνήστου φίλου μου Σβώλου, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει καὶ τὴν εἰσηγησιν διὰ νὰ γίνῃ Ὑφηγητῆς καὶ ὁ ὁποῖος μαζὺ μὲ ἄλλους δύο εἶχε κάμει τὴν εἰσηγησιν διὰ νὰ γίνῃ καὶ Καθηγητῆς. Καὶ δὲν εἰσηγήθη, φυσικὰ, νὰ γίνῃ Καθηγητῆς, διότι ἤμουν φορεὺς σκοταδισμοῦ, ἀλλὰ ἀντιθέτως. Χωρὶς νὰ συμφωνῶ πλήρως πρὸς τὰς γνώμας του καὶ χωρὶς νὰ συμφωνῇ καὶ ἐκεῖνος πλήρως πρὸς τὰς ἰδικὰς μου, δὲν μὲ ἐθεώρει φορέα τοῦ σκότους, μὲ ἐθεώρει φορέα καὶ ἐργάτην ἐλευθέρας σκέψεως, ὅπως καὶ ἐγὼ ἐθεώρουν καὶ ἐσεβόμουν αὐτὸν ὡς φορέα ἐλευθέρας σκέψεως. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ὅλοι αἱ φάσεις τῆς σκέψεως. Τὸ Πανεπιστήμιον εἶναι UNIVERSITAS, ὅχι μόνον, διότι περιλαμβάνει ὅλας τὰς Σχολὰς καὶ δὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παλαιᾶς μεσαιωνικῆς παραδόσεως, ὅλους τοὺς κλάδους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἔκτοτε θεσπισθῇ καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον θεσπισθῇ μάλιστα εἰς τὸν Μεσαίωνα, ἀλλὰ ἀνάγονται εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Εἶναι ἐπιστημονικὴ UNIVERSITAS καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι, ἐκφράζει ἐλευθέρως ὅλας τὰς κατευθύνσεις.

Δὲν εἶναι νομίζω εὐκολον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν συστήματα πολιτικά, μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ὁποίων τὰ Πανεπιστήμια εἶναι κατευθυνόμενα καὶ πρέπει εἰς βατικὸς κλάδους τῆς πνευματικῆς ζωῆς νὰ διδάσκουν μίαν μόνον κατεύθυνσιν καὶ νὰ προβάλλουν ἀποκλειστικῶς μόνον μίαν φάσιν τῆς σκέψεως τὴν μαρξιστικὴν, φάσιν θεολογικῶς σημαντικὴν—καὶ ἐγὼ τὴν ἐδίδαξα ὡς σπουδαῖον δείγμα κοινωνιολογικῆς ἐρμηνείας τῶν φαινομένων—δὲν εἶναι δυνατόν καὶ εὐκολον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν συστήματα πολιτικά, μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ὁποίων εἰς ὠρισμένους κλάδους—ὅχι εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας—ὑπάρχει αὐτὴ ἡ τυραννία καὶ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀποκλειστικότης, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει σκοταδισμός. Ἐὰν μερικοὶ ρέπουσιν πρὸς ἀπρηχίωμένας ἀντιλήψεις καὶ τοὺς ἀφίνωμεν νὰ εἶναι καθηγῆται, ἐξουδετεροῦνται ἀπὸ ἄλλους οἱ ὁποῖοι δὲν διέπονται ἀπὸ ἀπρηχίωμένας ἀντιλήψεις καὶ εἶναι ἀναγκαῖοι οἱ φορεῖς καὶ τῶν δύο τάσεων, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα—αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη δόξα, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ λέξιν πού χρησιμοποιεῖ τόσον συχνὰ καὶ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ κ. Ὑφυπουργός—εἶναι ἡ μεγάλη δόξα τῶν ἐλευθέρων Πανεπιστημίων, διὰ νὰ εἶναι δυνατόν ὁ φοιτητῆς νὰ συγκρίνῃ καὶ νὰ διαλέγῃ. Ἐὰν δὲν δώσετε εἰς τὸν φοιτητὴν τὴν δυνατότητα νὰ συγκρίνῃ καὶ νὰ διαλέγῃ, δὲν πλάθετε ἐλευθέρους ἀνθρώπους. Ὅσον καὶ ἂν σέβομαι τὰς μεγάλας προόδους, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν εἰς τὴν σοβιετικὴν ἐπιστήμην, ὅσον καὶ ἐὰν τιμῶ ὡς ἰδρύματα, ἰδιότυπα, ἰδρύματα τὰ Πανεπιστήμια, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας, τιμῶ τὰ ἐτήματα καὶ σέβομαι τὰ ἰδρύματα, ἀλλὰ θεωρῶ καὶ τὰ ἰδρύματα ὡς εὐρισκόμενα ἔξω τοῦ χώρου τῆς ἐλευθέρας σκέψεως καὶ τὰ ἐτήματα ὅσα καὶ ἐὰν εἶναι μεγάλα, ὡς σημειούμενα εἰς δρόμους οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι χρησιμώτατοι καὶ ὠφέλιμοι εἰς ὅλους μας, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι εἶναι δρόμοι προδιαγεγραμμένοι ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ἐγὼ θεωρῶ ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι εἰς ἕνα Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διδάσκῃ καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὀνομάζετε σκοταδιστὴν καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι προοδευτικὸς. Θὰ πρέπει εἰς τομεῖς μάλιστα, ὅπως εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἡ κοινωνιολογία ἡ ἱστορία ἐν γένει ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερα ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας τῆς τέχνης, τῶν θρησκειῶν, θὰ πρέπει εἰς τοιοῦτους κλάδους νὰ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης τοῦ σπουδαστοῦ νὰ ἀκούῃ καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον. Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης αὐτὴ καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ τυχόν εἰς τὸ αὐτὸ Πανεπιστήμιον, θὰ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης εἰς 2 ἢ 3 Πανεπιστήμια. Ὑπάρχει αὐτὴν τὴν στιγμὴν οὐσιώδης διαφορά κατευθύνσεως τῆς σκέψεως τῶν περισσοτέρων Καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν νοστορπίαν τῶν περισσοτέρων Καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῆς Θεσσαλονίκης.

Καὶ ἐξῆρα πρὸ ἡμερῶν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σχεδίου Ν.Δ. τὸ γεγονός καὶ εἶπα, ὅτι αὐτὸ, ἀποτελεῖ σημαντικὸν κέρδος. Πρέπει νὰ ὑπάρχουν φορεῖς ὅλων τῶν κατευθύνσεων καὶ μόνον ὅπου ὑπάρχουν ὁ πνευματικὸς βίος προοδεύει. Πιστεύω, ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἐξεδηλώθησαν εἰς τὰ Πανεπιστήμια ὅλοι αἱ μορφαὶ καὶ ἐκδηλώσεις τῆς σκέψεως καὶ ὅμως ὁμιλεῖτε περὶ σκοταδισμοῦ. Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός, ὅτι τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν ἀνεπτύχθη τὸ πνεῦμα, ἡ λογοτεχνία, ἡ ποίησις καὶ ἀρχίξῃ νὰ κατατακτῇ τὴν παγκόσμιον πνευματικὴν σκηνήν. Δὲν εἶναι σωστὸ ὅταν αὐτοὶ ἔχουν γίνῃ ὡς ἀποτέλεσμα ἐπιστημονικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς ἡ ὁποία ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων λειτουργεῖ καὶ ἀποδίδονται οἱ ἐξαίρετικοὶ καρποὶ τοῦ πνεύματος εἰς ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὑπάρχει φυσικὰ καὶ ἡ ἐπιφοίτησις, ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδηλωθῶν χωρὶς τὴν παιδείαν καὶ ὑπῆρξε παιδεία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λυποῦμαι, ὅτι εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σχεδίου Ν.Δ. ἐδόθη ὁ τόνος, ὅτι δὲν ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ἀληθὴς παιδεία. Ἐνῶ ὑπάρχουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν τόσο νέοι—δὲν ὁμιλῶ καὶ περὶ τοῦ Σικελιανοῦ ἢ τοῦ Καζαντζάκη—οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ ἔχουν διδαχθῇ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν ἐν τούτοις γράφουν εἰτε ποίησιν, εἰτε πεζὸν λόγον εἰς μίαν δημοτικὴν ἢ ὁποῖα εἶναι ἀρίστη καὶ ἀναπτύσ-

συν τὰς σκέψεις των με τρόπον με τὸν ὅποιον πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς ποῦ ἀνήκομεν εἰς προγενεστέρως γενεὰς δυσκολευόμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑπάρχει παιδεία καὶ χωρὶς τὸ ἐκπαιδευτικὸν σχέδιον Ν.Δ. καὶ χωρὶς αὐτὸ τὸ σχέδιον Ν.Δ. με τὸ ὅποιον θέλομεν νὰ τροποποιήσωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν. Καταλήγω. Τὰ ὅσα εἶπον, δὲν ἀφώρων εἰδικώτερον τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας. Ἀφώρων τὸν κ. Ἡλιοῦ, ὁ ὁποῖος ἠθέλησεν, ὡς ἐὰν ἦτο ὁ κύριος φορεὺς τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, νὰ ὁμιλήσῃ περὶ σκοταδισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ περὶ καθηγητῶν οἱ ὅποιοι ἀνήκουν εἰς θρησκευτικὰς ὁργανώσεις.

Γνωρίζει, ὅτι δὲν ἀνήκω ἐγὼ.

Η. Ἡλιοῦ. Δὲν τὸ εἶπα αὐτό.

Π. Κανελλόπουλος. Γνωρίζετε, ὅτι πολὺ ἀπέχω ἀπὸ τὴν νοστορίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀνήκουν εἰς τοιαύτας ὁργανώσεις, σέβουσι ὅμως καὶ τοὺς ἀνήκοντας εἰς αὐτάς τὰς ὁργανώσεις. Αὕτη εἶναι ἡ διαφορὰ μας.

Ἡ διαφορὰ τοῦ ἰδικοῦ μας ἐλευθέρου πνεύματος ἀπὸ τὸ ἰδικὸν σας τὸ ὅποιον εἰς τὴν οὐσίαν, δὲν εἶναι ἐλεύθερον. (Χειροκροτήματα).

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἡλιοῦ, ἔχει τὸν λόγον.

Η. Ἡλιοῦ. Ἐξω ἀπὸ τὴν τελευταίαν ὁξείαν πολιτικὴν ἀποστροφήν τοῦ ἀξιοτίμου Ἀρχηγοῦ τῆς Ε.Ρ.Ε. ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ τύχῃ ἀπαντήσεως, πρέπει νὰ διευκρινίσωμεν ὠρισμένα ζητήματα. Ὅταν ὁμιλοῦμεν διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, πρέπει νὰ εἴμεθα σύμφωνοι τί ἐννοοῦμεν, χρησιμοποιοῦντες ὠρισμένους ὅρους. Ἐὰν αὐτοὶ δὲν εἶναι διευκρινισμένοι, χρησιμοποιοῦμεν τὰς ἐννοίας με διαφορετικὸν περιεχόμενον, ἀνάλογον πρὸς τὴν πολιτικὴν του τοποθέτησιν ἑκάστος καὶ τοῦτο δὲν εἶναι πρὸς ὄφελος τῶν σκοπῶν τοὺς ὁποίους ὅλοι διακηρύσσομεν ὅτι θέλομεν νὰ ὑπηρετήσωμεν. Πιστεύω ὅτι τὰ πράγματα εἶναι σαφῆ, ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα συνίσταται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν πίστιν ὅτι ὑπάρχει μία πραγματικότης τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν, ἕνας κόσμος αἰτιοκρατούμενος, ὅπου ὠρισμένα αἰτία παράγουν ὠρισμένα ἀποτελέσματα. Ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμη, δὲν ὑπάρχει πρόβλεψις ἐπιστημονικὴ ἀλλὰ ἄθροισμα ἀσυνδέτων, ἀναιτιολογήτων καὶ ἀνεπιδέκτων ἐρμηνείας γεγονότων. Ὁ ἄνθρωπος ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἄγνοίαν εἰς τὴν βαθμίδα καὶ σταδιακῶς ἀναπτυσσόμενην προσέλασιν πρὸς τὴν γνῶσιν, πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ αὐτὸ ἐπραγματοποιήθη ὅχι με καμμίαν ἀποκάλυψιν ἀνωθεν, οὔτε με ἀξιολογικὸν τρόπον σκέψεως.

Βεβαίως σεβαστὴ εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ δὲν σχετίζεται με τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις τοῦ κόσμου, θεωρεῖ τὴν πραγματικότητα ὡς ἐν σύστημα αἰτιοκρατούμενον, τοῦ ὁποίου βαθμίδον ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει γνῶσιν με τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα καὶ ὅταν γνωρίζῃ τοὺς νόμους του δύναται νὰ τὸ μεταβάλῃ καὶ νὰ θέσῃ τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σκοπῶν τοῦ ἀνθρώπου. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψις. Ὁ σκοταδισμὸς εἶναι ἡ χρησιμοποίησις εἴτε εἰς τὸν τομέα τῶν θρησκευτικῶν εἴτε εἰς τὸν τομέα τῶν πνευματικῶν εἴτε εἰς τὸν τομέα τῶν πολιτικῶν ἐξωλογικῶν κατασκευασμάτων τὰ ὅποια δὲν ἔχουν ἄλλο θεμέλιον ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν πίστιν τὴν τελείως ὑποκειμενικὴν. Αὕτη εἶναι ἡ διαφορὰ. Καὶ ἐὰν σταθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν διαφορὰν τότε θὰ καταλάβῃ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. —πρᾶγμα τὸ ὅποιον ὑποθέτω ὅτι τὸ ἔχει καταλάβει, δὲν ἠθέλησε ὅμως νὰ μείνῃ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς συζητήσεως ἀλλὰ μετέφερε τὸ θέμα εἰς ἄλλο πεδίου πολιτικῆς ἀντιδικίας— ὅτι οὐδεὶς φέγει λ.χ. τοὺς καθηγητάς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διότι θρησκεύονται. Οὐδεὶς φέγει τὴν θρησκευτικὴν τὴν πίστιν, ἀλλὰ φέγομεν τὸν ἐπηρεασμὸν των ἀπὸ ἑνὰ πνεῦμα ἀλληλοὑποστηρίξεως τῶν μετεχόντων εἰς μυστικὰς σχεδὸν ὁργανώσεις ποῦ ἐν ὀνόματι τῆς θρησκοληψίας διαθέτουν πελώρια οἰκονομικὰ μέσα καὶ ἀποτελοῦσαι ἕνα σύστημα με διακλαδώσεις πρὸς τὰς ὑψηλὰς σφαίρας τῆς δημοσίας ζωῆς, ὑποστηρίζουν καὶ ἀναδεικνύουν εἰς ἐπιστημονικὰ ἀξιώματα πρόσωπα μὴ ἀξία ἢ

ἀποκλείουν πρόσωπα ἀξία καὶ ἔτσι βλάπτουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ τακτικὴ αὕτη εἶναι εἰς βάρος τῆς Ἐπιστήμης. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς ὠρισμένας Σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν δὲν περνάει κανεὶς ἐὰν δὲν εἶναι συνδεδεμένος μετὰ γνωστοῦ θρησκευτικοῦ Σωματείου. Δὲν σέβομαι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅτι ὁ ἀξιοτίμος Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. τοὺς Ἐπιστήμονας αὐτοὺς ὡς ἄτομα διότι πιστεύουν, ἀλλὰ διότι χρησιμοποιοῦν τὰ ἐξωλογικὰ κριτήρια τῆς θρησκευτικῆς των συνειδήσεως εἰς κριτήρια ἐπιλογῆς τῶν πανεπιστημιακῶν ἡγετῶν.

Ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. ἔχει μίαν συνήθειαν νὰ μεταφέρῃ ὅλας τὰς συζητήσεις εἰς τὸ πεδίου ἐκεῖνο τῆς πολιτικῆς καὶ ἰδεολογικῆς ἀντιδικίας ἐπὶ τοῦ ὁποίου κρατοῦμεν τὰς δύο ἀκραίας θέσεις ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτῇ. Ἡθέλησε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ πλάσῃ ἕνα τύπον τοῦ Πανεπιστημίου οἷον δὲν εἶναι κατ' αὐτὸν τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξάρῃ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Περιέργως ὅμως ὅσα εἶπε περὶ τοῦ κακοῦ Πανεπιστημίου τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ ταιριάζουν σὰν γάντι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, τὸ ὅποιον καὶ διδασκάλους τοῦ δικαίου καὶ ἄλλων σχολῶν ἀπεμάκρυνε.

Ἐμνημόνευσε τὸν ἀείμνηστον Σβώλον, ἀλλὰ δὲν ἀνήντησεν εἰς τὴν κατηγορίαν μου διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του. Ἀλλὰ καὶ φοιτητὰς ἀπέκλειον μέχρι πρὸ ὀλίγου διὰ λόγους κοινωνικῶν φρονημάτων, ὅχι δι' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἐδίδασκον οἱ καθηγηταὶ ἀλλὰ δι' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐξωπανεπιστημιακῶς τεκμαίρομενον ἐκ τῆς οἰκογενείας των ἦτο δυνατόν νὰ φρονοῦν οἱ φοιτηταί. Καὶ περαιτέρω παρηκολοῦθοντο ἀπὸ εἰδικὸν τμήμα τῆς γενικῆς ἀσφαλείας, τὸ ὅποιον ἐλέγχετο τμήμα παρακολούθησεως Πανεπιστημίου. Ἐμνημόνευσε τὸν Σικελιανὸν καὶ τὸν Καζαντζάκη, ἀλλὰ δὲν ἐμνημόνευσε ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. ὁποία ἦτο ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων τῆς περιωπῆς τοῦ Καζαντζάκη καὶ τοῦ Σικελιανοῦ εἰς τὴν ἐλευθέραν κατ' αὐτὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν ἀπὸ ἀπόψεως πνευματικῆς χειραφετημένην αὐτὴν χώραν.

Δὲν θέλω νὰ προχωρήσω πάρα πέρα, ἀλλὰ δὲν ἀντέχω εἰς τὸν πειρασμόν, διότι ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. καὶ ἄλλο ὁμότιμον ἡγετικὸν στέλεχος τῆς Ε.Ρ.Ε. ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ αὐτὸς προερχόμενος, προσυπέγραψαν τὴν ἴδρυσιν ἑνὸς Ὁργανισμοῦ Ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως τὸ ἐκπαιδευτήριον, ἢ ἀναμορφωτήριον, Μακρονήσου, ὅπου καὶ ἐγὼ καὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίου ἀκόμη ὅπως ὁ Γιάννης Ἰμβριώτης μετεξεπαιδεύθημεν κατὰ τοὺς τύπους καὶ κανόνας ἐκείνους τῆς ἐλευθέρως σκέψεως τοὺς ὁποίους ὁ κ. Κανελλόπουλος ἀνέπτυξε τὸσον εὐγλώττως.

Π. Κανελλόπουλος. Εἰς ποῖαν ἐποχὴν; Καὶ τί ἐγίνετο τότε καὶ πόσο ἐφρονέοντο καὶ εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκατο ἡ Ἑλλάς; Εὐρέθητε εἰς τὴν Μακρονήσον, διότι δὲν ἠθέλατε νὰ πολεμήσετε τοὺς συμμορίτας. Θὰ σὰς ἐδίδαμεν τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Σοφούλην καὶ ἡμεῖς, νὰ τοὺς καταπολεμήσετε, ἀλλὰ δὲν ἠθέλατε.

Η. Ἡλιοῦ. Τὸ θέμα τὸ μετεφέρατε ἄλλοῦ. Οὔτε ὁ Ἰμβριώτης οὔτε ἐγὼ εἶχομεν ἡλικίαν νὰ πολεμήσωμεν οἰουσιδηποτε, ἀνεξαρτήτως τοῦ πῶς τοὺς ἀποκαλεῖτε. Ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἕνας ἐμφύλιος πόλεμος. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἦσαν πολιτικοὶ σας ἀντίπαλοι καὶ τοὺς ὁποίους εἶχατε ἐκτοπίσει, μετὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἤχθησαν πρὸς βασανισμὸν ἐγκληματικὸν κατὰ παράβασιν τῶν κανόνων καὶ τῶν μεθόδων ἐκείνων, τὰς ὁποίας με ὑπερηφάνειαν ἐμνημόνευσατε, ἐνῶ τοὺς παρεδιάσατε.

Π. Κανελλόπουλος. Μὴ λησμονήτε, ὅτι χιλιάδες εἶχον ἀγλῇ εἰς μαρτυρικὸν θάνατον ἀπὸ τοὺς φίλους σας.

Η. Ἡλιοῦ. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἀμφοτέρωθεν εἶναι σκληροί.

Εἶπεν ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε., ποῖα θεωρεῖ Πανεπιστήμια καὶ ποῖα δὲν θεωρεῖ Πανεπιστήμια, ποῖα εἶναι καλὰ Πανεπιστήμια καὶ ποῖα δὲν εἶναι. Δὲν θεωρεῖ καλὰ Πανεπιστήμια, λ.χ., τῶν Ἀνατολικῶν χωρῶν. Νομίζω, ὅτι λυθία λίθος, δὲν εἶναι τὸ τί θεωρῶ ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ἢ καὶ ὑμεῖς περὶ ἐμοῦ, ἀξιοτίμη κ. Ἀρχηγέ τῆς Ε.Ρ.Ε., λυθία λίθος εἶναι ἡ πρᾶ-

ξίς. Ἐὰν μία χώρα καθυστερημένη, μία χώρα Μουζικῶν ἐφθάσε νὰ δώσῃ εἰς τὴν Παιδείαν τῆς τοῦς σημερινοὺς ἐξε-
ρευνητὰς τοῦ συστήματος καὶ κατασκευάζει τοὺς σπούτινι,
χίλις φορὲς νὰ εἴπετε ὅτι δὲν εἶναι παιδεία καὶ πανεπιστή-
μια, θὰ βοοῦν τὰ πράγματα ὅπως ἐδόουν τὰ πράγματα ὅταν
οἱ καλόγηροι τῆς παλαιᾶς μεσαιωνικῆς Σοφείας καὶ τῶν
Πανεπιστημίων τῆς Πίζας ἔκαιαν τὸν Πορντάνο Μπροῦνο,
κατεδίδαξαν τὸν Γαλλιλαῖον καὶ τοὺς ἐφευρέτας καὶ τὴν ἐπι-
στημονικὴν μέθοδον καὶ ἐκήρυσσαν εἰς ἄκρον ἄκρον τῆς σο-
φίας τὴν ἐξωλογικὴν πίστιν, διότι διεπνέοντο ἀπὸ τὴν ὀρε-
ξίν των νὰ ὑπερασπίσουν προνόμια συνυφασμένα μὲ τὴν Θεο-
κρατίαν καὶ φεουδαρχίαν τῆς ἐποχῆς των. Δὲν ἤμπορεῖ μὲ
αὐτὰ τὰ κριτήρια νὰ κριθῇ ἡ ὑπαρξίς ἡ ἀνυπαρξία ἐπιστημο-
νικῆς ἀξίας. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἐκεῖ
ὅπου ἐφαρμόζεται ὡς μέθοδος τὸ πείραμα καὶ ἡ παρατήρησις
καὶ ὅχι ἀλήθειαι ἐξ ἀποκαλύψεως, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἐπιστή-
μη, ἐκεῖ ἀναπτύσσονται οἱ ἄνθρωποι καὶ χαράσσονται οἱ δρό-
μοι, τοὺς ὁποίους θέλομεν ἢ δὲν θέλομεν, θὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ
ὅλη ἡ ἀνθρωπότης.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε., ἔχει τὸν λόγον.

Κ. Πανελλόπουλος. Ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ἀνα-
γωγὴν τοῦ κ. Ἡλιοῦ εἰς τὴν περίοδον τῆς Μακρονήσου,
ἐδώκα μερικτὴν ἀπάντησιν διακόψας, καὶ λυπούμαι, κ. Πρόε-
δρε, διότι ἄνευ τῆς ἀδείας σας διέκοψα τὸν προλαλήσαντα.
Συμπληρώνω ἀπλῶς τὴν σκέψιν μου τώρα λέγων ὅτι τὴν
ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἑλλάς, εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἐμφυλίου πολέμου,
ὅπως λέγει ἡ Ἀκρὰ Ἀριστερά, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐκείνην
ὑπὸ τὴν ὁποίαν πιστεύομεν ἡμεῖς ὅτι διεξήχθη ὁ αἱματηρὸς
ἄγων, διήλθε μίαν περίοδον τραγικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει,
ὅπως εἶπον διακόψας τὸν κ. Ἡλιοῦ, ἀτυγχίτως καλύτερον
ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπαθεν ὁ κ. Ἡλιοῦ μέσα εἰς τὰ πλαί-
σια τῆς δημοκρατίας, ἀποσταλὲς εἰς τὴν Μακρονήσον καὶ
ἐκτοτε ἐρχόμενος εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἀγορεύων ἐλευθέρως,
ἀπὸ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἔπαθεν δεκάδες χιλιάδες Ἑλλήνων,
μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἀνεσκολοπίσθησαν
καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν γῆν αὐτὴν διὰ παντός, διὰ τοῦ πυρός
καὶ σιδήρου ποῦ ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ νομίμου
Ἑθνικοῦ καὶ Δημοκρατικοῦ Κράτους. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπάν-
τησιν τὴν ὁποίαν ἐδωκεν ὁ κ. Ἡλιοῦ εἰς ἐμὲ σχετικῶς μὲ
τὸ νόημα τοῦ Πανεπιστημίου, θὰ ἤθελα νὰ εἶπω τὰ ἑξῆς:
Πρῶτον δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ παρερμηνεύσῃ τὰ ὑπ' ἐμοῦ
λεχθέντα. Εἶπεν ὅτι θεωρῶ τὰ Ἀνώτατα Ἰδρύματα τὰ ὁποῖα
λειτουργοῦν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς χώρας ὡς ἀνάξια. Δὲν
εἶπον τοιοῦτόν τι. Εἶπον ὅτι τιμῶ τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς
αἱ ὁποῖαι λειτουργοῦν ἐκεῖ, εἶπον ὅτι θαυμάζω τὰ βήματα
τὰ ὁποῖα ἐσημειώθησαν ἐκεῖ, ἀλλὰ προσέθεσα ὅτι δὲν εἶναι
Πανεπιστήμια ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἐκείνην ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ
ἐλευθερία σκέψις καὶ ἡ ἐλευθερία παράδοσις ἡ ἀναγομένη εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἀναγνωρίζει. Καὶ ἐξήγησα τοὺς
λόγους. Τί ἀντέταξεν εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἐμνη-
μόνευσεν ὁ κ. Ἡλιοῦ; Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διὰ συχνῶν κωδωνο-
κρουσιῶν διαφημίζουν οἱ κομμουνισταί. Εἶπεν ὅτι κατωρθώθη
ἡ ἐφεύρεσις τοῦ σπούτινι, ὅτι κατωρθώθη ἡ τάδε σπουδαία
τεχνικὴ ἐφεύρεσις; τὸ πρᾶγμα εἶναι μέγα ἀναμφισβητήτως,
ἀλλὰ ἐὰν θελήσετε νὰ εἰσθε συνεπῆς εἰς τὰς σκέψεις σας,
τότε πρέπει νὰ εἰπῇτε ὅτι ἡ χιτλερικὴ Ἐπιστήμη εἶχε κατωρ-
θώσῃ, ὅτι δὲν εἶχε κατωρθώσῃ ἡ ἐλευθερία ἐπιστήμης τῶν
Η.Π.Α. ἢ τῆς Ἀγγλίας, ὅτι δὲν εἶχε κατωρθώσῃ ἡ κομ-
μουνιστικὴ Ἐπιστήμη εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνῶσιν.

Πρώτη ἡ Χιτλερικὴ Γερμανία συνέλαβεν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν
σημαίνει διόλου ὅτι ἦταν ἀξιολόγητα τὰ Πανεπιστήμια τῆς
καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὰ πάρωμεν ὡς πρότυπα δι' ἡμᾶς τοὺς
ἄλλους, πρώτη συνέλαβε τὰ φοβερά μηχανήματα, τὰ ὁποῖα
ἄνευ πιλότου, ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Λονδίνον. Μέγα ἦτο καὶ
αὐτὸ τεχνικὸν γεγονός, ὅπως μέγα, ἀσφαλῶς μεγαλύτερα,
ἀλλὰ βασιζόμενα ἐπ' αὐτῶν τῶν προηγουμένων ἐφευρέσεων
καὶ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔγιναν
ἀπὸ τινῶν ἐτῶν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἀλλὰ τὸ κριτήριον τοῦ
ἀληθοῦς Πανεπιστημίου δὲν εἶναι τὰ τεχνικὰ ἐργατήρια.
Κατ' ἐντολὴν τῶν Κυβερνήσεων καὶ μὲ χρηματοδότησιν τῶν
Κυβερνήσεων εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Σοβιε-

τικὴν Ἐνῶσιν καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Διότι ἐὰν
εἴπετε ὅτι κριτήρια τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι αὐτὰ καὶ
θελήσετε, βάσει αὐτῶν, νὰ θεωρήσετε τὰ Σοβιετικὰ Πανε-
πιστήμια, ὡς ἔχοντα τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῶν ὅτι εἶναι
τὰ καλλίτερα καὶ γνησιώτερα τοῦ κόσμου, τότε θὰ σὰς ἐπανα-
λάβω ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπον πρὶν, ὅτι εἰς τὴν χιτλερικὴν
Γερμανίαν ἐφευρέθησαν πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἐφευ-
ρεθῇ οὔτε εἰς τὴν Σοβ. Ἐνῶσιν, οὔτε εἰς τὰς ἐλευθεράς
χώρας. Κριτήριον τοῦ πραγματικοῦ Πανεπιστημίου, εἴτε τὸ
θέλετε εἴτε ὅχι καὶ δὲν ἐξέφυγα ἀπὸ τὸ θέμα ὅταν ἐδιέξα
αὐτὸ τὸ θέμα καὶ οὐσιώδες πρόβλημα, εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς
σκέψεως, ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως αὐτῶν τούτων τῶν σπου-
δαστῶν. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ἡ ἐλευθερία
τῆς σκέψεως τοῦ σπουδαστοῦ, ἐὰν ἐνώπιόν του δὲν ἔχει νὰ
συγκρίνῃ διαφορετικὰς κατευθύνσεις, διὰ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ
ἐπιλέξῃ. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς γενέσεως τῆς
ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, ἡ ἱκανότης τῆς ἐπιλογῆς. Εἰς τὴν
Σοβ. Ἐνῶσιν ἔγιναν σπουδαῖα ἐπιστημονικὰ πράγματα,
ἀλλὰ τὴν ἱκανότητα τῆς ἐπιλογῆς μεταξὺ τῆς μαρξιστικῆς
θεωρίας τοῦ κόσμου, σημερινῶτάτης θεωρίας, καὶ οἰασθή-
ποτε ἄλλης θεωρίας τοῦ κόσμου, αὐτὴν τὴν ἱκανότητα τῆς
ἐπιλογῆς δὲν τὴν ἔχει ὁ «ἐλεύθερος», ἐντὸς εἰσαγωγικῶν,
πολίτης τῶν ὀλοκληρωτικῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν. Ἄρα
ὁ «ἐλεύθερος» αὐτὸς πολίτης δὲν εἶναι ἐλεύθερος, δὲν ἀνα-
τρέφεται διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Ἀνατρέφεται διὰ νὰ καταστῇ
πολίτης ὀριζμένου κράτους καὶ ὅχι πολίτης τοῦ Κόσμου.
ὅχι πολίτης οἰασθήποτε χώρας. Ὁ Ἕλλην ἀνατρέφεται διὰ νὰ
εἶναι πολίτης οἰασθήποτε χώρας καὶ δὴ τῆς οἰασθήποτε χώ-
ρας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Σεῖς ὅλοι,
ἀξιότιμοι κύριοι τῆς Ἀκρᾶς Ἀριστερᾶς, εἰσθε Ἕλληνες
πολίται καὶ ἐδῶ ἀνετράφητε, ἀποκτήσαντες τὴν ἐλευθερίαν
τῆς ἐπιλογῆς καὶ ἀπόδειξις ὅτι μόνον ἐδῶ ἦτο δυνατόν νὰ
ἀποκτήσετε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐπιλογῆς, ἀπόδειξις εἶναι
ὅτι ἐγίνατε κομμουνιστάι. Ποῦ; Μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς
Δημοκρατίας.

Βεβαίως γίνονται κομμουνισταί καὶ ὅσοι δὲν ἀνατρέφονται
εἰς τὰ πλαίσια τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ ἐκεῖ γίνονται ὅλοι,
εἴτε τὸ θέλουν εἴτε δὲν τὸ θέλουν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀντι-
πνευματικὸν καὶ ἀνιστορικόν διότι ἀποτελεῖ φραγμὸν εἰς
τὴν ἱστορίαν, φραγμὸν ὁ ὁποῖος θὰ πῆσῃ, κατ' ἀνάγκην, ὅχι
ἐξῶθεν, διὰ παγκοσμίου πολέμου, ἀλλὰ ἐσωθεν. Διότι αἱ
συνειδήσεις κάποτε θὰ ἀναπτύχθωσιν μέχρι τοιούτου σημείου
ὥστε νὰ σπάσουν τὰ δεσμά. Αὐτὸ ἀποτελεῖ νόμον τῆς ἱστο-
ρίας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ διαφορετικά.

Πάντως ἀνεπτύχθητε, κύριοι συνάδελφοι τῆς Ε.Δ.Α. ὡς
συνειδήσεις κομμουνιστικαί μέσα εἰς τὴν ἐλευθερίαν Ἑλλη-
νικὴν Δημοκρατίαν, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ σὰς ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι
συνειδήσεις. Διότι ἄλλοιμονον ἐὰν ὑπῆρχε μία ἐνιαία, ταυτό-
σημος καὶ σχηματικὴ συνείδησις, ἡ ὁποία νὰ καλύπτῃ ὅλους
μας καὶ ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἓνα τέρας συνειδήσεως μέσα εἰς τὸ
ὁποῖον θὰ εἴμεθα ὅλοι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναπνέωμεν ἢ μᾶλλον
νὰ πνιγώμεν.

Η. Ἡλιοῦ. Διὰ νὰ τελειώσωμεν, κ. Πρόεδρε. Ὁ ἀξιό-
τιμος κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε., πάντα μεταφέρει τὴν συζήτη-
σιν ἐξω τοῦ θέματος, φρονῶν ὅτι θὰ ἀποκομίσῃ πολιτικὰ
ὠφέλη ἄλλης τάξεως, ἄσχετα πρὸς τὸ συζητούμενον θέμα.
Δὲν με ἐνδιαφέρει τὸ ὅτι ἐπλάσας στὸ μυαλὸ του μίαν εἰκόνα
παντελῶς πεπλανημένην περὶ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἀνα-
τολῆς, τῶν ὁποίων ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐδῶ συνήγορος, διότι δὲν
χρειάζονται συνηγορίαν. Διδάσκονται ἐκεῖ τὰ πάντα καὶ ἐρευ-
νῶνται τὰ πάντα. Ἐφαρμόζεται ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐρεῦ-
νης καὶ ὅχι ἡ ἐξωλογικὴ, ἡ ἐξωεπιστημονικὴ νοοτροπία. Ἐ-
κεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἤμπορεῖ ἀμείψας, ἀπὸ πρῶτο χερί, νὰ
καταλάβῃ ἡ Βουλὴ, νὰ καταλάβῃ τὸ Ἔθνος, εἶναι ὅτι πέραν
τῆς εἰκόνας τῆς παραμορφωμένης, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε
διὰ τὰ μακρὰν τοῦ τόπου μας Πανεπιστήμια, ἔλαβεν ὡς δεδο-
μένην μίαν εἰκόνα τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι,
διαφορετικὴν ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ὑπάρχει στὴν πραγματικότητά.
Διότι, οὔτε ἡ ἐλευθερία ἐπιλογῆς ὑπάρχει, οὔτε ἡ ἐλευθερία
διδασκαλίας εἰς τὰ Πανεπιστήμια, ἀλλὰ καὶ οἱ φοιτηταί ἐδιώ-
κοντο ἢ δὲν ἐνεγράφοντο μέχρι πρό τινας, λόγω φρονημάτων,

και οι καθηγηται εξεδιωχθησαν και μαλιστα οχι καν κομμουνισται. Δεν παραδεχομαι βεβαιως, οτι επρεπε και οι τυχον κομμουνισται να διωχθουν, αλλα εξιδιωχθησαν και μη κομμουνισται, οπως Σβωλος, Αγγελόπουλος και αλλοι δια συμμετοχην εις την Εθνικην Αντιστασιν.

Και υπαρχουν πρόσφατοι, δηλαδή ολίγων ετών, αποφάσεις αποβολής σπουδαστών από το Πανεπιστήμιον, όχι από την Ορθόδοξον Εκκλησίαν, αποβολαι—όχι αφορισμοί σπουδαστών, οι οποίοι εξεδήλωσαν οτι αμφισβητούν το τρισυπόστατον της Θεότητος ή το άμωμον της συλλήψεως. Μη όμιλόμεν δι' ύπαρξιν έλευθερίας επιστημονικής διδασκαλίας στα Έλληνικά Πανεπιστήμια, ιδίως από το 1945 και έδω. Αλλά, όταν σεΐς δέχσθαι, οτι υπαρχει έλευθερία, ενθ' αληθεύει και ξέρει ο κόσμος όλος, οτι δεν υπαρχει αυτή ή έλευθερία, ως μη καθηλώνόμεθα εις το παρελθόν, ως διατηρήσωμεν ως προς αυτό την διαφωνίαν μας, ως αποβλέψωμεν στο μέλλον, ως αποβλέψωμεν πως θά υπάρξει έλευθερία, ως αποβλέψωμεν πως θά υπάρξει επιστημονική διδασκαλία, ως αποβλέψωμεν πως θά υπάρξει επιστήμη και τουλάχιστον ως θέσωμεν τέρμα στην δυνατότητα οι λειτουργοί της Έπιστήμης να ματαιώνουν την περαιτέρω προαγωγήν, να ματαιώνουν την περαιτέρω συμπλήρωσιν θέσεων, να ματαιώνουν την ολοκληρωμένην μόρφωσιν των σπουδαστών που είναι έμπειπιστευμένοι στις φροντίδας των δια μεθοδευσμάτων, ή απαγόρευσις των όποιων, δια του σχεδίου Ν. Δ. δίδει σαφή εικόνα πόσον ανάξια επιστημόνων μεθοδεύματα είναι.

Πρόεδρος. Ο κ. Καλαντζής έχει τον λόγον.

Ε. Καλαντζής. Κύριε Πρόεδρε, ενεγράφην να όμιλήσω, μη έχων υπ' όψιν οτι ο κ. Ηλιού θά μετετόπιζε την συζήτησιν εις τας σφαίρας της αιτιοκρατίας. Ο Αρχηγός της Ε.Ρ.Ε. εξετόνωσε την άτμοσφαιραν και δεν υπαρχει ανάγκη να δοθι συνέχεια εις την συσχέτισιν του παρόντος σχεδίου Ν.Δ. με τα όσα, υπό τας γνωστας ικανότητας επενδύσεως των φράσεων, εξήγγειλεν απόψε ο κ. Ηλιού, χωρίς να διστάση να διακηρύξη την πίστιν του δογματικώς προς την αιτιοκρατίαν, πράγμα το όποιον τον αποστερεί του δικαιώματος της διατυπώσεως απόψεων περι έλευθερίας της σκέψεως και της κριτικής, δια τας όποιας υπεραμύνεται—αντιφάσκων—προς την δογματικήν πίστιν του προς την ιδεολογίαν του Μαρξισμού.

Κύριε Πρόεδρε, το Σύνταγμα τοποθετεί την Πολιτείαν, το Κράτος, εις τον ρόλον της εποπτείας της ανωτάτης εκπαιδεύσεως και τοποθετεί ο Συνταγματικός Νομοθέτης την εκάστοτε Κυβέρνησιν ως φορέα, ως όργανον ασκήσεως αυτής της εποπτείας, διότι εις άλλας διατάξεις προδιαγράφει τα πλαίσια, εντός των όποιων κινείται ή Παιδεία. Κατωτάτη, Μέση, Ανωτάτη και οι επιδιωκόμενοι πνευματικοί και ήθικοί σκοποί του Έθνους και της Πολιτείας, χωρίς να διασαλεύεται ή αυτότελεια αυτής.

Ηθέλον, με δύο λέξεις να ειπω, οτι κατ' αρχήν είμαι υπέρ του σχεδίου Ν.Δ. Και εις ήμās ακόμη, οι οποίοι δεν αντιμετώπιζομεν το θέμα ακαδημαϊκώς, αλλα ως άπλοι πολίται, έχει γίνει συνείδησις, οτι εκ των συνθηκών, αι όποιαι εδημιουργήθησαν και εκ του ρυθμού της παραγωγικότητος των Ανωτάτων Ίδρυμάτων, αλλα και εκ του τρόπου της εκτιμήσεως των γενικωτέρων ανάγκων εις στελέχη εκπαιδεύσεως, εν συσχέτισμῳ προς τας ανάγκας της Πολιτείας, υφίσταται καθυστέρησις εις το μέγα πρόβλημα της παισιώσεως του έθνικου μας χώρου από απόψεως καθηγητών, από απόψεως επιστημονικού επιτελείου, δια την αντιμετώπισιν των υλικών και ήθικων προβλημάτων, τα όποια ανέκυψαν μεταπολεμικώς.

Θά ήθελον να ειπω ειλικρινώς οτι «αι διπλαι θέσεις» και αι «κεναι θέσεις» και οι ιπτάμενοι καθηγηται έχουν εξέλθει από τα πλαίσια των συζητήσεων είτε εις την αίθουσαν του Κοινοβουλίου είτε εις τας αίθούσας των πνευματικών εργαστηρίων και έχουν γίνει θέμα σχολίων των σπουδαστών και αύστηρών κρίσεων του λαού.

Ούτε το Σύνταγμα απαγορεύει εις την Πολιτείαν, ούτε το γράμμα, ούτε το πνεύμα αυτού καθιστά άβατον ή αλάθητον την κρίσιν των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων όσον αφορά τουλάχιστον την αναγκαιότητα της επιταχύνσεως του

ρυθμού με τον όποιον δέον να κινηθῃ το δυναμικόν της παραγωγής Επιστημόνων. Δεν υπαρχει θέμα Συνταγματικόν ασφαλώς, όσον αφορά τον τρόπον της ασκήσεως της εποπτείας παρά της Πολιτείας. Διότι ουαί και αλλοίμονον, εάν ή Πολιτεία δεν είχε την δυνατότητα άσκουσα την εποπτείαν της εκρητής διατάξεως του Συντάγματος να μη δύναται να αντιμετώπιξη τα ζωντανά προβλήματα της Παιδείας. Συγχαίρω, συνεπώς, τον κ. Υφυπουργόν, διότι τέμνει τα επί μέρους προβλήματα των διπλών θέσεων και των ιπταμένων Καθηγητών. Επίσης επικροτώ την αρχήν του άρθρου περι άσκήσεως παραλλήλως του επαγγέλματος εκ μέρους των Καθηγητών, διότι δεν νομίζω, οτι επ' αυτού πρέπει να υπαρχη δευτέρα γνώμη, του να αποστερησωμεν δηλαδή είτε την Πολιτείαν, είτε τους Οργανισμούς Δημοσίου Δικαίου ή αυτήν την κοινωνίαν από τας επαγγελματικές ικανότητας των Καθηγητών.

Ηθέλον όμως, κ. Πρόεδρε, (αναγινώσκει). Το άρθρον 1 λέγει... «Παρερχομένης άπράκτου της κατά την κειμένην Νομοθεσίαν...» (αναγινώσκει). Ερωτώ, λοιπόν, υπαρχει εκ του Νόμου προδεσμία;

Α. Ακρίτας (Υφ. Παιδείας). Βεβαιως.

Ε. Καλαντζής. Αναφέρωμαι εις την έκδοσιν της υπό της οικείας Πανεπιστημιακής Σχολής προσκλήσεως. Υπαρχει εκ του Νόμου προδεσμία, διότι, νομίζω, οτι δεν υπαρχει.

Α. Ακρίτας (Υφυ. Παιδείας). Εντός 15 ήμερών.

Π. Γυιόκας. Είναι υποχρέωσις της Σχολής να προκηρύξη εντός 15-ημέρου και να όρίξη την προδεσμίαν καθ' ήν θά υποβληθούν αι υποψηφιότητες.

Ε. Καλαντζής. Δεν έχω εις την διαθεσίν μου την σχετικήν διατάξιν δια να ειπω εάν υπαρχη ή δεν υπαρχη Έχω την έντύπωσιν, οτι δια την πρόσκλησιν προς υποβολήν υποψηφιοτήτων δεν υφίσταται προδεσμία Νόμῳ. Όσον αφορά εις την κρίσιν των υποψηφίων, ασφαλώς υπαρχει.

Το θίγω απλώς και δέχομαι την δήλωσιν του αξιοτίμου κ. Υφυπουργού της Παιδείας, οτι υφίσταται προδεσμία. Θίγω την αρχήν της εισηγητικής εκθέσεως, διότι εκ μιας προχείρου αναγνώσεώς της και εκ της όλης οικονομίας της προκύπτει πνεύμα δυσπιστίας της Πολιτείας προς τα Ανωτάτα Εκπαιδευτικά Ίδρύματα.

Εμφανίζεται το Κράτος αίνει άμυνόμενον έναντι των Ανωτάτων Πνευματικών Ίδρυμάτων. Προσφεύγει εις λήψιν μέτρων τα όποια από απόψεως νομοθετικής το πρώτον λαμβάνονται, μέτρων τα όποια αποπνέουν άρωμα σκληρότητος. Γνωρίζω, οτι διαπνέεται από άγνήν ιδεολογικήν πίστιν ο κ. Υφυπουργός της Παιδείας. Πιστεύω, οτι συμφωνεί, οτι αι σχέσεις της Πολιτείας με τα Ανωτάτα Εκπαιδευτικά Ίδρύματα θά πρέπει δια το συμφέρον του τόπου, δια την ανάγκην όπως άνέβη το πνευματικόν επίπεδον του λαού όσον το δυνατόν ταχύτερον, θά πρέπει να είναι σχέσεις ένηρμονισμένοι και να κινούνται με πλήρη κατανόησιν, ώστε να μη υπαρχη ανάγκη προσφυγής εις νομοθετήματα εκ της αναγνώσεως των όποιων προκύπτει, οτι μεταξυ Πολιτείας και Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων, δεν υπαρχει συντονισμός και πλήρης συνεργασία δια το καλόν του τόπου.

Αντιλαμβάνεσθε, οτι εν τοιοῦτον πνεύμα καλλιεργούμενον από πολλοπλῶν πλευρών και κατευθύνσεων τινές των όποιων έχουν και λόγους να καλλιεργούν την δυσαρμονίαν αυτήν μεταξυ του εποπτεύοντος Υπουργείου, της Πολιτείας δηλαδή και των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων, αντιλαμβάνεσθε, οτι εκτός των άλλων, έχει και τας άμέσους συνεπείας του τραυματισμού του ψυχικού και της εφέσεως προς ανταπόκρισιν εις την άποστολήν των των ταχών των πνευματικών του τόπου, όποιοι είναι οι καθηγηται των Ανωτάτων Σχολών.

Θέλω να πιστεύω, λοιπόν, κ. Υπουργέ της Παιδείας, συμ-
φωνών—επαναλαμβάνω—με την αρχήν του ν) σχεδίου σας, οτι εφεξής θά καταβληθῃ προσπάθεια εκ μέρους της Πολιτείας να υπάρξει πλήρης έναρμόνισις και συντονισμός του Υπουργείου Παιδείας μετά των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων.

Πρόεδρος. Τον λόγον έχει ο κ. Τσάτσος.

Κ. Τσάτσος. Κύριε Πρόεδρε, το άρθρον 16 του Συντάγματος καθιερωι δια την ανωτάτην παιδείαν δύο αρχάς. Την αρχήν της αυτότελειας των ανωτάτων ιδρυμάτων και την αρ-

χὴν τῆς ἐποπτείας τῆς Πολιτείας ἐπὶ αὐτῶν. Καὶ αἱ δύο ἀρχαὶ πρέπει νὰ τηρηθοῦν. Διότι ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν θὰ κρίνωμεν, ἐὰν ἐξέρχεται καὶ ποῦ ἐξέρχεται τὸ νομοθέτημα ἀπὸ τὴν διαγραφομένην ἀπὸ τὸ Σύνταγμα συρροήν τῶν δύο αὐτῶν ἀρχῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοτελείας εἶναι μία παμπαλαία ἀρχή, ἡ ὁποία ἰσχύει ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα, κατὰ τὸν ὅποιον εἶχαμεν καὶ πανεπιστήμια, τὰ ὁποία ἀπεκάλουν κρατίδια, ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ, μὲ αὐτονομίαν διοικητικὴν καὶ θὰ ἔλεγον καὶ πολιτικὴν σχεδὸν καὶ συνεχίζεται ὡς μία μεγάλη ἱστορικὴ παράδοσις εἰς τὸν ἐλεύθερον δυτικὸν κόσμον, μὲ τὰ μεγάλα προσόντα, τὰ ὁποία ἔχει καὶ μὲ τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποία ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ, ὅπως κάθε θεσμός. Ἀφ' ἐτέρου ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐποπτείας, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητη. Διότι δὲν νοεῖται τὸ ἀνώτατον λειτουργήμα τῆς Πολιτείας, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ Παιδεία, τὸ ἀνώτατον καθήκον, τὸ ὅποιον ἔχει ἡ Πολιτεία καὶ τὸ ὅποιον εἶναι ἡ παιδεία, νὰ εἶναι ξένον ἀπὸ τὸ κύρος, ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητά, ἀπὸ τὴν γραμμὴν, τὴν ὁποίαν χαράσσουν οἱ τεταγμένοι νὰ διευθύνουν τὰ κοινά.

Εἰς τὸ παρὸν νομοθέτημα ὑπάρχουν πολλά, τὰ ὁποία ἐξυπηρετοῦν τὸν σκοπὸν τῆς ἐποπτείας, δαύπτουν τὴν αὐτοτέλειαν, χωρὶς τελικῶς νὰ καταλήγουν εἰς ὄφελος διὰ τὰ ἀνώτατα ἰδρύματα. Καὶ ὑπάρχουν πάλιν ἄλλα κενά, ὅπου θὰ ἡμπορούσε νὰ ἐξυπηρετηθῇ ἡ ἐποπτεία ἀκριβῶς τῶν ἀνωτάτων ἰδρυμάτων ἀπὸ τὴν Πολιτείαν.

Αὐτὰ θέλω νὰ ἐπισημάνω, διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διαπνέεται τὸ σχέδιον Ν. Δ. ἔχει πλήρη συνέπειαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμεθα αὐστηρότεροι ἀπέναντι τῶν ἰδρυμάτων, ἂν εἶναι σκοταδικά. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμεθα περισσότερον ἐπικριεῖς, ἐὰν τὰ ἰδρύματα αὐτὰ ἐκπληρῶνουν ἕνα σκοπὸν, πράγματι χρήσιμον. Ἐλέγχῃ ὑπαινιγμός, ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ φαντάζομαι ὅτι τοῦτο ἀφορᾷ μόνον τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἢ ἐπικρίσεις, εἶναι Πανεπιστήμιον τὸ ὅποιον ἔχει τὸ στίγμα τοῦ σκοταδιοῦ. Καὶ ἀνεφάρθῃ μάλιστα, εἰς ἀπάντησιν ὀρισμένης παρατηρήσεως τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ΕΡΕ, ὅτι ἔγιναν διωγμοὶ πολιτικοὶ — θέλω νὰ τονίσω εἰς τὸν παλαιότερον καιρὸν, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ διχασμοῦ — οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν διασκαλίαν, οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰς ἰδεολογίας ποῦ ἐδιδάσκοντο. Ἦσαν διωγμοὶ καθαρῶς πολιτικοὶ ἀτόμων, τὰ ὁποία συνέβαινε νὰ κατέχουν θέσεις καθηγητῶν Πανεπιστημίου. Εἰς τὸ πρόσφατον παρελθόν, ἔγιναν διωγμοὶ καθηγητῶν, ἀνηκόντων εἰς μίαν ὀρισμένην παράταξιν, ὅχι διότι ἐδίδασκον ὡς ἐδίδασκον, ἐδίδασκον πάντοτε ἀπολύτως ἐλευθέρως, ἀλλὰ διότι, πέραν τῆς καθηγητικῆς ιδιότητος καὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ καθηγητικοῦ τῶν ἔργου, ἀνέμιχθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς ἕνα ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἦλθον πλέον ὡς στρατιῶται μάχης, μαζί μὲ ἐχθρὶκὸν στρατόν, σχεδόν, νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν Πολιτείαν. Καὶ ἡ Πολιτεία τοὺς ἀπέβαλε τότε, ὅχι διότι ἐδίδασκον τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ὅχι διότι ἤθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διδασκαλίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ διότι ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ ὀρισμένα πρόσωπα, τὰ ὁποία εἶχον, ἀνάμixin ἔμπρακτον εἰς ἀγῶνα αἱματηρὸν ἐναντίον τῆς Πολιτείας.

Π. Κανελλόπουλος. Ἐὰν ὅχι ἔμπρακτον, πάντως ἔμμεσον.

Μοῦ ἐπιτρέπετε, ἐπειδὴ φέρω βαθὺν σεβασμὸν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Σβώλου καὶ ἤμην φίλος στενωτάτος αὐτοῦ, νὰ σᾶς διακώψω;

Κ. Τσάτσος. Παρακαλῶ.

Π. Κανελλόπουλος. Τὴν 3ην Δεκεμβρίου τὴν πρωίαν, — ἦτο ἡ χριστιωτέρα ἡμέρα, ἡ ἀφετηρία τῆς μεγάλης τραγωδίας τοῦ Δεκεμβρίου — ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μ. Βρετανίας, ὅπου σχεδὸν ὅλοι εὐρισκόμεθα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Ἦτο παρὼν καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν του ὁ τότε Συναγματούργος καὶ μετὰ ταῦτα Ὑποστράτηγος Γεωργιούλης καὶ νομίζω ὅτι ἦτο παρὼν καὶ ἄλλος, ὁ Ὑποστράτηγος Σπαῆς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναλάβει τὸ Ὑφυπουργεῖον Στρατιωτικῶν — δὲν εἶμαι βέβαιος, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἦτο — δταν ἦλθεν ὁ ἀείμνηστος Σβώλος. Ἦτο ἡ ἐβδόμη πρωινή. Ἦτο διατακτικὸς ἐὰν ἔπρεπε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἢ νὰ ἀκολου-

θῇ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐκήρυσσον ἐπανάστασιν. Ἐσεβάσθημεν τὴν θέσιν του. Καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι, διότι εἰσῆλθον ἔπειτα καὶ ἄλλοι εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Προσεπαθήσαμεν νὰ τὸν πείσωμεν νὰ μείνῃ μαζί μας. Διότι εἰς τὸ βάθος ὁ Σβώλος εἶχε συνειδησιν ἀπολύτως ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ἦτο διστακτικὸς. Καὶ εἰς τὸ τέλος δὲν εἰσηκούσθημεν. Ἦλθε, διὰ νὰ συζητήσῃ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς παραμονῆς του εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀδελφικά, φιλικά, ὅχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς οἰασθῆποτε συναλλαγῆς ἢ διαπραγματεύσεως. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπέισθη. Καὶ ἐτράθηξεν πρὸς τὴν ἐπανάστασιν. Δὲν ἐσήκωσεν ὄπλα βεβαίως. Δὲν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἡγετῶν. Δὲν ἐστάθη οὔτε κἀν εἰς χαράκωμα τῶν ἐλασιτῶν, οἱ ὅποιοι ἐπετίθεντο ἐναντίον μας καὶ παρ' ὀλίγον νὰ πνίξουν τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Κράτος. Ἀλλὰ πάντως ἐτάχθη, ἔστω καὶ λόγῳ δισταγμοῦ, μὲ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐσήκωσαν τὰ ὄπλα ἐναντίον τοῦ Κράτους, ἐναντίον τῆς Δημοκρατίας. Διότι, ἐὰν ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἐπεκράτει τὸ Κράτος, τὸ ὅποιον ὠνομάσθη (Κράτος — Παπανδρέου τοῦ ξενοδοχεῖου τῆς Μ. Βρετανίας, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διδαχθῇ πλέον εἰς τὰ Πανεπιστήμια τὸ Συναγματοῦ Δίκαιον, τὸ ὅποιον εἶχε γράψῃ ὁ Σβώλος.

Λ. Ἀκριτίας (Ὑφυ. Παιδείας). Νὰ μὲ συγχωρήσῃ. Θὰ ἤθελον νὰ συμβάλω εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, διότι ὑπῆρξα ἐκ τῶν παραγόντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡς ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος «Καθημερινὰ Νέα» καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς μέλους τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς Ἀπελευθερώσεως, ἀντεπροσώπευον τὴν Κυβέρνησιν τοῦ κ. Παπανδρέου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅσα εἶπεν ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ, ἐν σχέσει μὲ τὴν στάσιν τοῦ ἀείμνηστου Σβώλου, πρέπει νὰ εἶναι κατ' ὅλοκληρίαν ἀκριβῆ.

Μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον, τὴν Τετάρτην τὸ ἀπόγευμα, μὲ εἶχεν ἐπισκεφθῇ εἰς τὸ γραφεῖόν μου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμερικῆς 15 καὶ μοῦ ἐπέδωσε πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ «Καθημερινὰ Νέα» ἀνακοίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ὡς Ἀρχηγὸς τῆς ΕΛΔ ἀπεκήρυσσε τὴν στάσιν τοῦ ΕΑΜ. Ἐδημοσίευσεν τὸ κείμενον εἰς τὴν πρώτην σελίδα τῆς Ἐφημερίδος καὶ τὸ συνέδεσα μὲ ἕνα ἄρθρον, διότι ἐπίστευον πράγματι, ὅτι ἡ δημοσίευσίς τοῦ κειμένου θὰ εἶχε μίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία τότε εἶχε διαμορφωθῇ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ΕΑΜ.

Δυστυχῶς κατὰ τὰς 3.30' — 4 τὸ πρωὶ μὲ ἐπεσκέφθη κατ' ἐντολήν του ὁ κ. Σωμερτίτης, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε ἐπιμόνως, ἐν τῇ μεταξὺ μὲ εἶχε πάρει καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀπάλειψιν τῆς δημοσιεύσεως ἀπὸ τῆς ἐφημερίδας. Ἡ ἐφημερίς εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ ἐκδίδεται καὶ ἐξεδόθησαν περίπου 8—10.000 ἀντίτυπα. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς γνωρίζετε εἶχε μίαν κυκλοφορίαν πέραν τῶν 45.000 φύλλων ἐντὸς τοῦ Κέντρου τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ἐπιχείρημα τὸ ὅποιον μοῦ ἀνέπτυξε ἀπὸ τηλεφώνου ἦτο ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε δημοσιευθῇ ἡ ἀνακοίνωσις, διότι τὸν ἔφερεν εἰς μίαν ὁξείαν ἀντίθεσιν μὲ τὸ ΕΑΜ καὶ ὅτι ἐὰν δὲν ἐδημοσιεύετο θὰ ἦτο εὐχερέστερον ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς ἰδικῆς του νὰ φέρῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Καὶ ἐνῶ εἶχαν ἐκδοθῇ τόσα ἀντίτυπα ἔγινε νέα σελίδα καὶ ἐτυπώθη χωρὶς τὴν ἀνακοίνωσιν.

Ἦμπορῶ νὰ βεβαιώσω κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, διότι ἔκτοτε εὐρισκόμεθα εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν μαζί του μέχρι τῆς 5ης Δεκεμβρίου.

Τὴν 3ην Δεκεμβρίου, δταν συνήντησα τὸν ἀείμνηστον Σβώλον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ἐξηκολούθει μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης νὰ ταλαντεύεται, ἀπὸ τῆς 5ης Δεκεμβρίου καὶ ἔπειτα, τὴν πρωίαν τῆς 6ης Δεκεμβρίου δὲ ὑπῆρχεν ἀνταπόκρισις.

Θὰ ἤθελα νὰ εἶπω ὅτι αὕτη εἶναι μία σελὶς καθαρῶς ἱστορικῆς καὶ δὲν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως σχέσιν οὔτε μὲ τὴν ἐπιστήμην οὔτε μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως.

Π. Γυιόκας. Κύριε Πρόεδρε, ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν στιγμὴν λέγονται ὀρισμέναι ἱστορικαὶ ἀλήθειαι, ἔχω ὑποχρέωσιν καὶ ἐγὼ νὰ συμπληρώσω κάτι: Ἦμην τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς ΕΛΔ Βορείου Ἑλλάδος καὶ εἶχα ἔλθει ἐκ Θεσσαλονίκης μὲ Ἀγγλικὸν ἀεροπλάνον πρὸ τοῦ κινήματος

του Δεκεμβρίου. "Ημην Γραμματεὺς τῆς ΕΛΔ τῆς μὴ Ἑαμικῆς. Ἡ ΕΛΔ Βορείου Ἑλλάδος δὲν ἦτο Ἑαμική, δὲν ἦτο ὀργανωμένη εἰς τὸ ΕΑΜ, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μίαν παραφυάδα ἐνὰ νέον γέννημα τῆς ΥΒΕ (:) καὶ κατόπιν τῆς ΠΝΟ (:).

Ἐπεσεφόθην τότε τὸν ἀείμνηστον Σβώλον καὶ συνέστηκα εἰς αὐτὸν πρὸ τοῦ Δεκεμβριανοῦ κινήματος, νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν Παπανδρέου καὶ νὰ διαχωρίζουν τὰς εὐθύνας τῶν ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον ἐφάνη νὰ ποδηγετῇ καὶ νὰ καθοδηγῇ τὸ ΕΑΜ. Δυστυχῶς ὁ ἀείμνηστος Σβώλος μὲ παρέπεμψεν εἰς τὸν κ. Τσιριμώκον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐν ζωῇ καὶ δὲ εἶναι δυνατόν νὰ βεβαιώσῃ ὅλας ἐκεῖνας τὰς συνομιλίαις τὰς ὁποίας εἶχον μετ' αὐτοῦ, μετὰ τοῦ κ. Σωμερίτη καὶ μὲ ἄλλα μέλη τότε τοῦ Δ.Σ. τῆς ΕΛΔ, τὰ ὁποία δυστυχῶς εἶχον ἤδη παρασυρῇ πρὸς τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον κατόπιν ἠκολούθησαν.

Πρόεδρος. Κύριοι Βουλευταί, σὰς παρακαλῶ πολὺ νὰ μὴ ἐπεκταθῶμεν εἰς ζητήματα ἐκτὸς τοῦ θέματος. Παρακαλῶ, κ. Τσάτσος, συνεχίσετε.

Κ. Τσάτσος. Εὐχαριστῶ καὶ τὸν κύριον Πρόεδρον τῆς ΕΡΕ καὶ τὸν κ. Ὑπουργὸν πού μὲ δέχοιτο, διότι ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, ὁμιλοῦντες δι' ἓνα πρόσωπον τῆς περιουσίας τοῦ Σβώλου, ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἄπαξ καὶ ἡλθην ὁ λόγος οφείλομεν νὰ εἰπώμεν ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν, ὅπως τὴν εἶπον ἀμφότεροι οἱ συνάδελφοι τοὺς ὁποίους ἐμνημόνευσα. Δισθάνομαι καὶ σεβασμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Σβώλον ὅσῃν καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ, διότι καὶ ἐγὼ ὑπῆρξα καὶ μαθητῆς του καὶ ὑπῆρξα καὶ ἐξ ἐκεῖνων, τοὺς ὁποίους προώθησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ὡς ὑφηγητὴν καὶ ὡς καθηγητὴν. Ὁ στενὸς δεσμὸς τὸν ὁποῖον διετήρησα μοῦ ἐπέτρεψε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην νὰ τὸν συναντήσω εἰς τὸ γραφεῖόν μου. Μετὰ ὁμιλίαν τοῦ TOMAS MAN εἰς τὸ ραδιόφωνον περὶ δημοκρατίας ἤλθε καὶ μοῦ εἶπεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποία μὲ μίαν λέξιν εἶπεν ὁ κ. Ὑπουργός: «Τὶ θὰ κάμωμεν, ἀγαπητέ μου χάριν τοῦ Σοσιαλισμοῦ θὰ θυσιάσωμεν τὴν Δημοκρατίαν ἢ χάριν τῆς Δημοκρατίας νὰ θυσιάσωμεν τὸν Σοσιαλισμόν; Αὐτὸ εἶναι τὸ τραγικὸν δίλημμα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρισκόμεθα αὐτὴν τὴν ὥραν». Καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ βουνὸ εἰς τὸ σπῖτι τοῦ ἐξαίρετου ἱατροῦ Σπυροπούλου μὲ ἐκάλεσε καὶ μὲ παρεκάλει νὰ λάβω θέσιν καὶ ἐγὼ καὶ τοῦ εἶπα: Διατρέχεις τὸν κίνδυνον νὰ αἰχμαλωτισθῇς, διότι θὰ συμβοῦν πράγματα τὰ ὁποία δὲν ἐγκρίνεις ἐκεῖ πού πᾶς. Καὶ λίγῳ μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τὸ βουνὸ ἐξετελέσθη ὁ Δημήτριος Ψάρρος. Καὶ εἶμαι βέβαιός, ὅτι δι' ἓνα ἄνθρωπον τοῦ ἀναστηματος καὶ τοῦ ἡθους τοῦ Σβώλου δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ αὐτῇ ἢ πράξις νὰ ἦτο μία πράξις ἀποτρόπαια.

Ἀλλὰ εἰσερχόμεθα εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ. Τὰ θέματα τὰ ὁποία θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν εἶναι κατὰ πόσον ἐν τῷ σχεδίῳ Ν.Δ. ὑπάρχουν παρεκκλίσεις ἀπὸ τὸ πλαίσιον πού χαράσσει τὸ Σύνταγμα. Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ κ. Ὑπουργέ, ὅτι αὐτὸ τὸ σχέδιον Ν.Δ. εἶναι ἀντισυνταγματικόν. Διότι περιορίζει τὴν αὐτοτέλειαν—ὄχι, ἀλλὰ θέλω νὰ εἰπῶ, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξέλθωμεν καὶ ἀπὸ ὠρισμένα πλαίσια. Ὅρια ἔχει καὶ ἡ ἐποπτεία, ὅρια ἔχει καὶ ἡ αὐτοτέλεια. Τὰ ξεπερνῶμαι τὰ ὅρια ἢ μένομεν μέσα εἰς τὰ ὅρια; Πρῶτον, λέγετε εἰς τὸ ἄρθρον 1 παρ. 2 ὅτι δύναται νὰ συγκροτηθῇ ἡ Ἐπιτροπὴ κρίσεως ἀπὸ καθηγητάς, τοὺς ὁποίους θὰ ὀρίσῃ ὁ Ὑπουργός ἂν δὲν τὸ πράξῃ ἡ Σχολή. Καὶ διατὶ ἀντὶ νὰ ἐπιβάλλετε δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν προώθησιν τῆς διαδικασίας—σκέψις ὀρθή κατὰ βάσιν—διατὶ δὲν ἐπιβάλλετε αὐστηρὰν πειθαρχικὴν ποινὴν; Καὶ νὰ εἰσθε βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐπιτύχετε τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα. Δὲν θὰ φεληθῶν ποτὲ καθηγηταὶ διὰ νὰ μὴ συγκροτήσουν τὴν Ἐπιτροπὴν κρίσεως νὰ ὑποστούν μίαν πειθαρχικὴν ποινὴν. Οὐδέποτε θὰ τὸ φεληθῶν. Καὶ ἔτσι δὲν θίγεται τὴν αὐτοτέλειαν καὶ ἐπιτυχάνετε τοὺς σκοπούς σας.

Δεύτερον, εἰς τὴν παρ. 3 λέγετε ὅτι ἂν ὑπάρχῃ ἐλλειψὶς ἀπαρτίας, τότε ἠμπορεῖτε νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς τὸ ἓνα τέταρτον τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς. Καὶ πάρα πέρα ὅτι ἡ Σχολὴ ὑποχρεοῦται νὰ λάβῃ ἀπόφασιν. Ἐὰν δὲν συνέλθῃ ἡ Σχολὴ τότε ἡ ἀδικαιολόγητος ἀπουσία καθηγητῶν συνιστᾷ περίπτω-

σιν πειθαρχικοῦ παραπτώματος. Εἰς αὐτὸ εἴμεθα σύμφωνοι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλλειψὶς ἀπαρτίας καὶ αὐτὴ νὰ ἀποτελέσῃ πειθαρχικὸν παράπτωμα. Διότι ἐὰν δεχθῆτε τὸ ἐν τέταρτον τῶν καθηγητῶν, ξεύρετε τί κίνδυνος ὑπάρχει; Ὑπάρχει ὁ ἐξῆς κίνδυνος—λέγω μίαν πονηρὰν σκέψιν—μήπως τυχὸν κάποτε πάνε καὶ μετᾶσχουν ἐκεῖνοι πού δὲν θέλετε νὰ μετᾶσχουν καὶ ἀπουσιάσουν οἱ ἄλλοι διὰ λόγους πού ἡμεῖς αὐτὴν τὴν στιγμήν δὲν ἠμποροῦμε νὰ προβλέψωμεν. Εἶναι κίνδυνος αὐτὸς οἱ μικρὰς ἀπαρτίες, ἐνῶ ἡ πειθαρχικὴ ποινὴ, εἶναι μία λύσις πού εὐρίσκεται μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐποπτευσούσης Πολιτείας.

Ὑστερα φθάνομεν εἰς τὴν περίπτωσιν ὅπου λύεται ἡ συνεδρίασις καὶ δὲν πληροῦται ἡ ἔδρα. Τότε λέγετε «κάμω» σύμβασιν καὶ πέρνω ἓνα ἐκ τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν ἢ τῶν ὑφηγητῶν καὶ τὸν διορίζω ἐπὶ συμβάσει». Ἐδῶ νομίζω, κύριε Ὑπουργέ, ὅτι ξεπερνῶμεν τὰ ὅρια τὰ ὁποία μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἔχωμεν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Συντάγματος. Ἐδῶ νομίζω ὅτι θίγομεν τὴν αὐτοτέλειαν. Δὲν ἠμποροῦμε νὰ φθάσωμεν ἕως ἐκεῖ. Ἤμπορεῖ νὰ τιμωρήσωμεν τὴν Σχολὴν ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμε νὰ κάμωμεν σύμβασιν καὶ νὰ δώσωμεν τὴν ἀδειαν τῆς διδασκαλίας εἰς ἓνα ὁποῖος δὲν ἐξελέγη ἀπὸ τὴν Σχολήν.

Αὐτὸ θὰ δημιουργήσῃ ἓνα ἐσωτερικὸν σπαραγμὸν καὶ μίαν κακὴν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς. Διότι μὴ λησμονεῖτε ὅτι ἡμεῖς οἱ πολιτικοὶ οἱ ἐποπτεῦντες μεταβαλλόμεθα, αὐτοὶ μένουν ἐκεῖ καὶ τρώγονται μεταξὺ τους καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸν διακρίνουν, αὐτὸν τὸν ἐπὶ συμβάσει καὶ νὰ τὸν ἐγάλουν μετὰ τρία ἔτη νὰ σὰς τὸν κάμουν ἀνίσχον νὰ προαχθῇ, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος θὰ ἠμποροῦσε εἰς 3—4 ἢ 5 χρόνια νὰ ἴδῃ εὖς Θεοῦ. Φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἐπιτυχάνετε τοῦ σκοποῦ σας. Εἰς τὸ ἄρθρον 2 ἐδῶ, κ. Ὑπουργέ, ἔχομεν ἓνα θέμα βασικόν, ἔχομεν τὴν περίπτωσιν τῆς πολυθεσίας. Ἡ ἀρχὴ εἶναι ὀρθή, κατ' ἀρχὴν νὰ μὴ καταλαμβάνουν πολλὰς θέσεις, θὰ ἦτο ὀρθὴ ὅμως, ἐὰν ἦτο πλήρης. Τί κάμνομεν; Δημιουργοῦμε ἀσυμβίβαστον εἰς τὸν Καθηγητὴν τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς νὰ διδάσκῃ μαθηματικὰ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, ἀλλὰ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Καθηγητὴν τοῦ Πολυτεχνείου νὰ εἶναι Πρόεδρος τοῦ Τουρισμοῦ, ἢ Πρόεδρος τῆς ΔΕΗ, ἢ διευθύνων Σύμβουλος, οἰουδήποτε Ὁργανισμοῦ. Ἐὰν κάμετε τὸ ἀσυμβίβαστον, διότι δὲν προφθάνει ὁ καθηγητὴς νὰ κάμῃ τίς δύο δουλειὰς καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα ἐπιχείρημα. Θὰ ἔπρεπε, συνεπείας πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτήν, νὰ ἐμποδίσετε πᾶσαν ἄλλην ἀσκησιν ἐργασίας ὅχι μόνον τὴν καθηγητικὴν καὶ μάλιστα τελευταία νὰ ἀπαγορεύετε τὴν καθηγητικὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἐπαγγελματικὴ τῶν αὐτῶν εἰς δύο ἱδρύματα. Δὲν τὸ κάμετε αὐτό, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τὸ κάμετε, διότι χρειάζεσθε καθηγητάς. Χρειάζεσθε τὸν Χωρέμη, εἰς τὸ Ἀνώτατον Ὑγειονομικὸν Συμβούλιον ἢ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ΔΕΗ, ἄλλως δὲν δουλεύει ἡ μηχανή, χωρὶς αὐτὴν τὴν ἐλαστικότητα. Ἐπομένως, δὲν εἶναι αἴτιον τῆς διατάξεως αὐτῆς, OKAZIO ΛΕΓΚΙΣ τὸ ὅτι δὲν προφθάνει νὰ κάμῃ τίς δύο δουλειὰς ἄλλο εἶναι, ὅτι παρεμποδίζει τὸν δρόμον τῶν ἄλλων. Ἐὰν εἶναι αὐτό, τότε σὰς λέγω, ὡς ἀνταπάντησιν, δι' αὐτοὺς, 12 καθηγηταὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατέχουν δύο θέσεις, 13, 15, 25, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, δι' αὐτοὺς τοὺς 15—25, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐκρίθησαν ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ κατέχουν τὰς δύο ἔδρας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι εἶναι πράγματι ἀνωτάτης στάθμης ἐπιστήμονες, θὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν διάταξιν; Δύο πράγματα, λοιπόν, ἢ θὰ κάμετε τὸ ἀσυμβίβαστον πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἀπασχόλησιν καὶ θὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ αὐτοῦ πάρα κάτω, ἢ ἐὰν δὲν τὸ κάμετε πρέπει, τοῦλάχιστον, τοὺς 12—13, ὅσοι εἶναι νὰ τοὺς ἐξαίρεσητε ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ εἶναι πραγματικὰ ὀρθὴ ἡ διάταξις αὐτή. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λύσις τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖτε νὰ χάνετε.

Τώρα εἰς τὸ ἄρθρον 4, ἔχομεν ἓνα πρόβλημα ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος. Οἱ καθηγηταὶ διὰ νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπαγγελματικόν τους πρέπει νὰ σὰς ζητήσουν τὴν ἀδειαν, οἱ δὲ Καθηγηταὶ Θεσσαλονίκης διὰ νὰ ἀσκήσουν ἐπαγγελματικὰ εἰς τὰς Ἀθήνας πρέπει νὰ πάρουν ἄλλην εἰδικὴν ἀδειαν. Ἀς πάρωμεν τοὺς Καθηγητάς Ἀθηνῶν. Ὑπάρχει μία περίπτωσις πού πρέπει

νά την εξαίρεση, είναι ή άσκησις της δικηγορίας, ενώπιον του Άρείου Πάγου και του Συμβουλίου Επικρατείας. Είναι μακρά παράδοσις νά δικηγορουν εις τον Άρειον Πάγον. Πάρετε τον καθηγητήν του Πανεπιστημίου, Πολυγένην τον Τριανταφυλλόπουλον, τον Ράμο και άλλους. Δεν θέλω νά αναφέρω τά όνόματα όλων των μεγάλων Νομικών. Αυτοί κάμνουν έργον δικοπλαστικόν.....

Α. Α κ ρ ί τ α ς (Υφυπ. Έθν. Παιδείας). Δεν έμπο-
δίζονται.

Κ. Τ σ ά τ τ ο ς. Έμποδίζονται, διότι πρέπει νά έχουν άδειαν από τον κ. Υπουργόν. Εγώ, νομίζω ότι, ειδικώς διά την άσκησιν της δικηγορίας, ενώπιον των Άνωτάτων δύο Δικαστών πρέπει νά μή υπάρξη εξάρτησις από την έγκρισιν του κ. Υπουργού. Δημιουργεί και ύποψίαν ότι ήμπορεί νά δοθῇ εις τον ένα και νά μή δοθῇ εις τον άλλον. Κύριε Υπουργέ, μή κρίνετε τά πράγματα από την προσωπικήν σας θέσιν. Καί εγώ θά έλεγα ότι εάν μείνετε εσείς Υπουργός εσαεί, θά ήμπορούσαμε νά κρίσωμεν την διάταξιν αυτήν. Άλλά έδώ νομοθετούμεν και δι' άλλους ανθρώπους.

Π. Κ α ν ε λ λ ό π ο υ λ ο ς. Ημπορεί νά γίνη ένας από ήμας Υπουργός φερ' είπειν και νά μή συμμερίζεται αυτήν την έλευθεροφροσύνην.

Κ. Τ σ ά τ τ ο ς. Τό δύσκολον θέμα δεν είναι διά τους δικηγορούς, είναι διά τους Ιατρούς. Όμολογώ, ότι δεν είμαι ειδικός και δεν ήμπορώ νά όμιλήσω με αυθεντίαν. Θά έμπο-
δίσετε τον Έλληνα άσθενή νά θελήσῃ νά πάη νά χειρουργηθῇ από τον Χρυστέα ή δεν ξεύρω ποιόν άλλον καθηγητήν του Πανεπιστημίου, τον Άλεξιάτο κλπ.; Θά πρέπει νά πάη άδειαν ο Χρυστέας από σας δια νά με χειρουργήσῃ; Εγώ μνημονεύω όλους τους χειρουργούς. Είναι ένα πρόβλημα, τό όποίον εγώ δεν ξεύρω πώς ήμπορείτε νά τό λύσετε. Αφί-
νω ότι θά είναι θαυμαστή ή άντοχή σας εάν παράσχετε άφειδώς άδειας άσκήσεως επαγγέλματος εις όλους αυτούς. Θά κάμετε δηλ. αυτήν την διάταξιν ΝΤΕ ΦΑΚΤΟ άνενεργόν ή εάν την κάμετε ενεργόν και έμποδίσετε μερικους τότε θά δημιουργηθῇ τεραστία αντίδρασις, ή όποία θά βλάβῃ την όλην υπόθεσιν του Πανεπιστημίου.

Α. Α κ ρ ί τ α ς (Υφυπ. Έθν. Παιδείας). Ό μικρός διάλογός μας με τον κ. Αρχηγόν της ΕΡΕ όσον άφορᾷ τό θέμα της Ιατρικής Παιδείας, έχει προσεγγίσει τόσον πολύ τάς άπόψεις μας, ώστε πιστεύω ότι όταν θά έλθῃ τό βασι-
κόν νομοθέτημα περί Άνωτάτης Παιδείας νά λύσῃ τό κεν-
τρικόν πρόβλημα, τό όποίον βασανίζει την Άνωτάτην Εκπαί-
δευσιν.

Π. Κ α ν ε λ λ ό π ο υ λ ο ς. Νομίζω ότι ήμπορεί νά τό λύσῃ με την πολυτίμον συμβολήν του κ. Ηγουμενάκη.

Κ. Τ σ ά τ τ ο ς. Είς τό άρθρον 5 κάμναμεν καί αντίθε-
τον με τό όλον νομοθέτημα. Εκεί θά ήμπορούσαμεν δια νά προωθήσωμεν, άκριβώς, τά πράγματα, πρὸς τον σκοπόν, τον όποιον θέλετε και σεΐς, δηλ. πρὸς την πλήρωσιν των έδρών. Θά ήτο δυνατόν νά ύποστηρίξωμεν τοῦτο: "Οτι Υφηγηταί, διάταξις, ή όποία υπήρξε και παλαιότερον, οί όποιοί επί δύο τριετίας υπήρξαν καθηγηταί, διδάσκοντες εις τό Πανεπι-
στημιον νά δικαιούνται, έφ' όσον τοῦτο τό κρίνει ή Σχο-
λή, θά κρίνῃ τό έργον των άξιόν, νά προάγωνται εις εκτά-
κτους καθηγητάς και νά άνανεώνεται εις τό διηλεκτός ή θη-
τεία των. Αυτό σας βοηθεῖ νά λύσετε και τό πρόβλημά σας, την πλήρωσιν των έδρών. Ίδού, έχετε όλους αυτούς τους ύφηγητάς, οί όποιοί, είτε λόγω αντιδράσεως των Σχολών, είτε λόγω άλλων περιστατικών, δεν προωθούνται. Δώσατε εις τάς Σχολάς την εύκαιρίαν, αυτούς τους ύφηγητάς, νά τους κάμετε καθηγητάς. Υπάρχει τροπολογία κατατεθει-
μένη και έγγραφον της Νομικής Σχολῆς του Πανεπιστημίου Αθηνών, ή όποία ύποστηρίζει όρθώς δύο θέματα επί του σημείου τούτου και τά όποία νομίζω είναι σύμφωνα με τό πνεύμα σας, δεν θά σας έλεγα νά τά δεχθῆτε, εάν ήρχοντο εις αντίθεσιν με τό νομοθέτημά σας. Η μία διάταξις είναι ότι: «Εντεταλμένος Υφηγητής, συμπληρώσας έξαετή έντο-
λήν διδασκαλίαν δύναται νά διορισθῇ διά Διαιτάγματος, μετ' άποφάσεως της Σχολῆς, έκτιμώσης τό συγγραφικόν έργον και την διδακτικήν αὐτοῦ δράσιν, έκτακτος Καθηγητής».

Υπήρξαν ώρισμένοι άμφιβολίαι, ξεύρετε διατί ύποβάλλεται ή διάταξις αυτή; Διότι όταν καθηγηθῇσαν οί έκτακτοι άμισθοί καθηγηταί της Ιατρικής Σχολῆς οί 70 εκείνοι και τους καθηγήσῃ κάποιος νόμος της τελευταίας περιόδου, τότε έθεωρήθη ότι καθηγηθῇ και αυτή ή διάταξις ενώ δεν καθηγηθῇ. Πρὸς άποσαφήνισιν του Νομικοῦ θέματος, ύπο-
βάλλεται εκ νέου αυτή ή πρότασις. Η δευτέρα περίπτωσις είναι ότι εντεταλμένοι διορίζονται επί θητεία τριετεί, δυνα-
μένη νά άναθεωρηθῇ άπεριορίστως. Ό αριθμός των εντε-
ταλμένων Υφηγητῶν κλπ.». Δεχθῆτε αὐτάς τάς δύο τροπο-
λογίας της Νομικής Σχολῆς, κ. Υπουργέ, διότι, έξυπηρε-
τούν πλήρως, εὐθέως και άμέσως, τον σκοπόν του νομοθε-
τήματος.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ό κ. Ηλιόπουλος, έχει τον λόγον.

Σ. Η λ ι ό π ο υ λ ο ς. Κύριε Πρόεδρε, βεβαίως δεν είναι δυνατόν από τό σχέδιον Ν. Δ. αὐτό νά κριθῇ ή πολιτική της Κυβερνήσεως διά την όργάνωσιν της Άνωτάτης Παιδείας. Η μνεία εις την εισηγητικήν έκθεσιν του σχεδίου Ν. Δ., ότι καταρτίζεται τό μέγα σχέδιον Ν. Δ. διά την Άνωτάτην Παι-
δείαν, μάς παρέχει την δυνατότητα νά επιφυλαχθώμεν νά κρί-
νωμεν την πολιτικήν της Κυβερνήσεως, διά τό πώς αντιμε-
τωπίζει τό θέμα της Άνωτάτης Παιδείας. Ελέχθη, και όρθώς, εξ αρχῆς, ότι εις όλα τά μέτρα, τά όποία λαμβάνον-
ται διά του σχεδίου Ν. Δ., και θά ληφθούν διά του γενικοῦ σχεδίου, πρέπει νά καθιερωθῇ ή αὐτοτέλεια των Άνωτάτων Σχολών, διότι και συνταγματική επιταγή είναι ο σεβασμός της αὐτοτελείας, αλλά και τά πράγματα επιβάλλουν νά ύπάρ-
ξη εις τά Άνώτατα Εκπαιδευτικά ιδρύματα αὐτή ή αὐτοτέ-
λεια. Άλλά είναι άνάγκη νά διασαφηνισθῇ τί έννοούμεν, όταν επικαλούμεθα τον όρον αὐτοτελείας. Νομίζω, ότι υπό δύο μορ-
φάς εκδηλοῦται ή αὐτοτέλεια εις την Άνωτάτην Παιδείαν. Πρῶτον, ως έλευθερία της επιστημονικῆς σκέψεως εις την περιοχὴν της Άνωτάτης Παιδείας. Καί δεύτερον, ή έλευθε-
ρία, ή όποία πρέπει νά ύπάρχῃ εις την έν γενείν δράσιν και την οργανωμένην δραστηριότητα των πνευματικῶν αὐτῶν ιδρυμάτων. Απ' όσα αναφέρονται εις τό σχέδιον Ν. Δ. και από όσα ήκούσθησαν έντός της αίθούσης, φαίνεται, ότι ή δραστη-
ριότης των ιδρυμάτων των φορέων της αὐτοτελοῦς έκφράσεως των άπόψεων, της συλλογικῆς θελήσεως, των άνωτάτων πνευματικῶν ιδρυμάτων δεν άνταπεκρίθη εις τό αίτημα όπως τά ιδρύματα αὐτά λειτουργήσουν κανονικώς. Ηστόχρῃσεν εις αὐτήν την έκφρασιν της αὐτοτελείας ή δράσις των Άνωτά-
των Σχολών. Καί οί καθηγηταί είναι εκείνοι, οί όποιοί εκ-
φράζοντες την οργανωμένην θέλησιν των Άνωτάτων Σχο-
λῶν, έχουν πλήξει την αὐτοτέλειά των. Δεν θέλω νά εισέλ-
θω εις συγκεκριμένα περιστατικά, διότι ανεφέρθησαν πολλά.

Όσον άφορᾷ την έλευθερίαν της σκέψεως εις τά Άνώτα-
τα Ιδρύματα, νομίζω, ότι εις την έρευναν του θέματος, ήτο άτύχημα, ότι επεχειρήθη νά καλυφθῇ εκείνο, πού έγινεν εις τάς Άνωτάτας Σχολάς, εις βάρος της σκέψεως, δια μιᾶς άναδρομῆς εις γεγονότα μιᾶς άνωμάλου ιστορικῆς περιόδου. Καί εις την προσάθειαν άναμοχλεύσεως των γεγονότων της ιστορικῆς εκείνης περιόδου, ως δια συμψηφισμὸν ελέχθη ότι επεδάλετο, επί τη εύκαιρία της συζητήσεως του θέματος αὐ-
τοῦ νά λεχθούν μερικαί θῆθεν ιστορικαί αλήθειαι.

Είς τό κέντρον της συζητήσεως ἐτέθη ο άείμνηστος Σβώ-
λος, διά τον όποιον, όσα ελέχθησαν, αποδεικνύουν τούλάχιστον και ύπογραμμίζουν την άξίαν του άνδρός και την άξικον με-
ταχειρίσιν, ή όποία του έγένετο εκ μέρους της Πολιτείας. Άλλά, νομίζω, ότι αποτελεῖ κάποιαν εκδήλωσιν μειώσεως διά την μνήμην του άείμνηστου Σβώλου, ο όποιος είναι γνω-
στόν, ότι προσέφερεν ύψίστας υπηρεσίας εις την εθνικήν άν-
τίστασιν, ώστε νά καταλήξῃ εις την άποψίν του ο κ. Τσά-
τσος, είπών, ότι δεν ήκουσε τάς ειδικάς του συμβουλάς ο Σβώ-
λος και προσεχώρησεν εις την επανάστασιν του Δεκεμβρίου.

Νομίζω, ότι δεν αρμόζει διά την κρίσιν επί των γεγονότων της περιόδου εκείνης εις περιθώρια ολίγων λεπτῶν της ώρας νά διατυπώνωνται επιχειρήματα επιφανειακά και νά προσδι-
ρίζωνται εὐθύναι. Θά ύπενθύμιζα ως πρὸς τοῦτο την αναφε-
ρομένην εις τά άπομνημονεύματα του Τσώρτσιλ επιστολήν του, διαβιδάζουσιν διά του Αἰῆπερ μήνυμα πρὸς την τότε Κυβέρνη-

σιν, όπως μὴ προσπαθήσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν σύγκρουσιν μὲ τὴν ἀριστεράν. Δὲν εἶναι συνεπῶς σοδαρὸν νὰ καταλογίζωμεν τὸσον εὐκολὰ εὐθύναν.

Νομίζω, ὅτι εὐρισκόμεθα μακρὰν τῶν γεγονότων αὐτῶν σήμερον, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐρευνῶμεν τὰ ζητήματα τῆς Παιδείας, πού θὰ προσδιορίσουν τὸ μέλλον, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐκείνης τῆς περιόδου. Προκειμένου περὶ τῶν Πανεπιστημίων, νομίζω, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ σήμερον καὶ ἡ αὐτοτελὴς δράσις τῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν, ἐὰν οἱ φορεῖς ἀντιληφθῶν ποῖον εἶναι τὸ καθήκον τους καὶ ἡ ἀποστολή τους.

Περαιτέρω, ἡμποροῦμεν νὰ συμφωνήσωμεν εἰς ὅτι διακηρύσσομεν ὅλοι, ὅτι δηλ. πρέπει νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐλευθέραν ἐπιστημονικὴν σκέψιν, ἡ ὁποία σήμερον δὲν ὑπάρχει. Θὰ ἀναφέρω μόνον ὠρισμένα περιστατικὰ ἐπὶ Κυβερνήσεων εἰς, τὰς ὁποίας μετείχον καὶ ὁ κ. Κανελλόπουλος καὶ ὁ κ. Τσάτσος, ὅπου ὑπῆρξαν ἐπεμβάσεις εἰς ἀνώτατα ἰδρύματα, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ λέγωμεν, ὅτι ὑπάρχει ἐλευθερία σκέψεως καὶ δράσεως εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα.

Πλὴν τῶν ἤδη ἀναφερθέντων, ἀναφέρω ἕν χαρακτηριστικὸν περιστατικόν. Παρέστην εἰς μίαν δίκην, εἰς Θεσσαλονίκην, φοιτητῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μάρτυς ἦτο ὁ Πρύτανης καὶ ὁ περίφημος Δόλγας, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀσφαλείας Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ζητεῖται σήμερον ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελεὰ νὰ παρακαλοῦν καὶ νὰ παραπεμφθῇ διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Γρηγόρη Λαμπράκη. Εἶπεν ὁ Δόλγας εἰς τὴν δίκην, ὅτι εἰσέρχεται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ παρακολουθεῖ τὴν φοιτητικὴν ζωὴν καὶ δράσιν, διότι θεωρεῖ ὅτι ἔχει δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσιν πρὸς τὰς οἰκογενεῖας τῶν παιδιῶν αὐτῶν, νὰ παρακολουθῇ ὅχι μόνον τὰ φρονήματά των καὶ τὴν δράσιν των, ἀλλὰ καὶ τὰς σπουδὰς των καὶ νὰ τοὺς πληροφορῇ. "Ὅλα αὐτά, ἀποτελοῦν ἀποδείξεις πού βεβαιώνουν ὅτι εἶχε στραγγαλισθῇ ἡ ἐλευθερία καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας. Δι' αὐτὸ πρέπει σήμερον, πού δημιουργοῦνται τόσαι μεγάλοι εὐθύναι διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς Παιδείας, διὰ τὴν προσαρμογὴν πρὸς τὸ διεθνὲς πνεῦμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνάδου, νὰ εὕρωμεν τὸν τρόπον νὰ διασφαλίσωμεν, καὶ τὸ δυνάμεθα, τὴν ἐπιβεβλημένην ἐλευθέραν σκέψιν. Ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν τῆς πληρώσεως τῶν ἐδρῶν, βεβαίως ὀρθῶς τὸ νομοθέτημα ἐπιδίδωκε νὰ τερματίσῃ τὸ ἀπαράδεκτον καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν μέχρι σήμερον. Ἐν τούτοις τὸ τυπικὸν μέρος, τὴν διαδικασίαν διίγει τὸ σχέδιον Ν.Δ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ, ὅτι πρέπει καὶ οὐσιαστικῶς νὰ ἀντιμετωπισθῇ τὸ θέμα, διότι ἐὰν ὑπάρξουν φαινόμενα, οἷα εἰς τὸ παρελθόν, ὡς πρὸς τὴν πληρῶσιν τῶν ἐδρῶν, τότε πρέπει νὰ ληφθῶν μέτρα, ὥστε ἡ ἐποπτεία, τὴν ὁποίαν προβλέπει τὸ Σύνταγμα, νὰ προχωρήσῃ πάρα πέρα ἀπὸ τὴν τυπικὴν διαδικασίαν ἐκλογῆς τῶν καθηγητῶν. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ δεκτόν, νὰ ὑπάρχουν δυνάστες εἰς τὰ Πανεπιστήμια, ἐπιρροαί, κριτήρια ξένα πρὸς τὴν Ἐπιστήμην.

Σχετικῶς μὲ τὰς ἑδρας. Θὰ ἐσημειώσω ἀκόμη, ὅτι διὰ τὴν εὐρύτεραν ὀργάνωσιν τῶν κλάδων τῶν Πανεπιστημιακῶν, πρέπει νὰ καλυφθῶν αἱ σημεριναὶ κήληξι ἀνάγκαι εἰς θέσεις. Θὰ ἀνέφερον συγκεκριμένως, ὅτι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὑπάρχουν δύο ἑδραι. Ὅμως σήμερον ζῶμεν τὴν ἐποχὴν τοῦ ατόμου. Ἰδρύσαμεν τὸν «Δημόκριτον» ὁ ὁποῖος λειτουργεῖ ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ἀντίστοιχος ἑδρα τῆς ατομικῆς καὶ πυρηνικῆς φυσικῆς.

Τὸ ἀναφέρω αὐτό, ὡς ἓνα παράδειγμα. Καὶ ἐπιμένω ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνηθῶν αὐτὰ τὰ θέματα.

Ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τῶν πλειόνων ἐδρῶν. Ἀνέφερον ὁ κ. Ὑπουργός, ὅτι 12 εἶναι οἱ καθηγηταὶ πού κατέχουν πλείονας ἑδρας. Ἐὰν σκοπὸς εἶναι νὰ ἀποσπάσωμεν τοὺς καθηγητὰς ἀπὸ τὰς ἄλλας ἀπασχολήσεις των, διὰ νὰ ἐπιδιοῦν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν των δράσιν μέσα εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολάς, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι μόνον οἱ 12 ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται πέραν ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικόν των ἔργον.

Διότι δὲν εἶναι μόνον οἱ διπλᾶς ἑδρας πού περισποῦν τοὺς καθηγητὰς καὶ ἐμποδίζει νὰ ἀποδώσουν ὅτι εἶναι δυνατόν. Εἶναι κυρίως αἱ ἀπασχολήσεις των ἔξω τῶν καθηγητικῶν

των καθηκόντων.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον οἱ 12 οἱ κατέχοντες τὰς διπλᾶς ἑδρας, ἀλλὰ πολλοὶ περισσότεροι.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κανεῖς καθηγητὴς καὶ νὰ δύναιται νὰ διαθέτῃ χρόνον δι' ἑτέρας καὶ δὴ σοδαρὰς ἀπασχολήσεις. Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ κ. Ζολώτας, τὸν ὁποῖον βεβαίως ἐκτιμῶ ὡς ἐπιστήμονα, νὰ διοικῇ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, συγχρόνως δὲ νὰ εἶναι καὶ καθηγητὴς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν κ. Ἀνδρεάδην. Δὲν στρέφομαι προσωπικῶς ἐναντίον των, ἀλλὰ τὰ ἀναφέρω ἐπὶ πρὸς διὰ νὰ ἀποδείξω τὸ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι κανεῖς καθηγητὴς καὶ συγχρόνως νὰ ἀπασχολῇται καὶ μὲ ἄλλα, τόσον βαρεῖα καθήκοντα. Εἶπε καὶ ὁ κ. Τσάτσος, διὰ τὴν θέσιν τοῦ Γεν. Δ/ντοῦ τῆς Δ.Ε.Η. Πράγματι, πῶς εἶναι δυνατόν ὁ γενικὸς διευθυντὴς τῆς Δ.Ε.Η. νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ καθηγητὴς ἐν ἐνεργείᾳ; Πῶς εἶναι δυνατόν παράλληλα μὲ τὴν τὴν ἀπασχόλησιν ἀπαιτοῦσαν διοίκησιν τῆς ΔΕΗ νὰ διδάσκῃ καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον; Ἀποτελεῖ κοινὸν τόπον ὅτι ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, δὲν ὀφείλει μόνον νὰ διδάσκῃ, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ διδάσκειται, νὰ ἐρευνᾷ. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν ὅταν περισπᾶται τόσον, νὰ ἀποδώσῃ.

Σήμερον ὁ φοιτητὴς ταλαιπωρεῖται διὰ νὰ συναντήσῃ ἓνα καθηγητὴν. Εἶναι δυνατόν οἱ σχέσεις καθηγητοῦ καὶ φοιτητοῦ νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν; Εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐπικοινωνία καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν;

Ἐλέγθῃ καὶ διὰ τοὺς καθηγητὰς ἱατροῦς. Βεβαίως συμφωνῶ καὶ ἐγὼ ὅτι ἓνας καθηγητὴς ἱατροῦς θὰ πρέπει νὰ χειρουργῇ ἓναν θαρῶς ἀσθενῆ. Ἀλλὰ τοῦτο μπορεῖ νὰ συμβαίνει μόνον δι' ὠρισμένα κρατικὰ νοσοκομεία, ὅπου ἀσχοῦντες τὴν ἱατρικὴν, συγχρόνως διδάσκουν. Ἀλλὰ οἱ καθηγηταὶ τῆς ἱατρικῆς δὲν περιορίζονται μόνον εἰς αὐτό. Ἐχουν μεταβάλλει εἰς ἐπιχειρήσιν τὴν καθηγητικὴν των ιδιότητα. Καὶ δουλεύουν καὶ τὸν θεὸν (τὴν ἐπιστήμην) καὶ εἰς τὸν μαμωνᾶν (τὸ χρῆμα). Διότι δὲν ἐργάζονται μόνον προσφέροντες ὑπηρεσίαν εἰς πολλοὺς τομείς, ἀλλὰ ἐργάζονται καὶ διὰ τὸ χρυσίον. Βεβαίως πρέπει νὰ ἀμειψθῶν.

Θὰ συνεφωνῶν, ἐζητήθῃ ἄλλως τε, ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ αὐξηθῶν αἱ ἀποδοχαὶ του, νὰ λαμβάνουν τὸν μισθὸν τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου. Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς νομικοὺς. Βεβαίως δὲν πηγαίνουν εἰς δικαστήρια ἀλλὰ ὡς γνωστὸν, συμμετέχουν εἰς πολλοὺς Ὄργανισμοὺς ὡς νομικοὶ σύμβουλοι. Εἶναι δὲ γνωστὸν, πῶς ταλαιπωροῦνται οἱ φοιτηταὶ μὲ καθηγητὰς, οἱ ὁποῖοι εἶναι νομικοὶ σύμβουλοι. Πρέπει λοιπόν, νὰ λείψῃ αὐτὸ τὸ φαινόμενον ἐντελῶς, διότι ἔτσι θὰ δυνήθουν νὰ ἀποδώσουν πράγματι εἰς τὸ καθηγητικόν των ἔργον.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἀλαβάνος ἔχει τὸν λόγον.

Τὸ Προεδρεῖον θὰ ἤθελε νὰ παρακαλέσῃ τοὺς κυρίους συναδέλφους νὰ περιορισθῇ ἡ συζήτησις εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ. καὶ νὰ σταματήσουν αἱ ἱστορικαὶ ἀναδρομαὶ εἰς πρόσωπα.

Ν. Ἀλαβάνος. Κύριε Πρόεδρε, ὁμολογῶ ὅτι ἀμφιβάλλω ἐὰν ὁ ἀκρατὴς τῶν θεωριῶν ἡ καὶ ὁ αὐριανὸς ἀναγνώστης τοῦ ἡμερησίου τύπου θὰ ἀντιληφθῇ τί σχέδιον Ν. Δ. συζητοῦμεν. Ἀνεπτύχθησαν, βεβαίως ἀξιόλογοι ἱστορικαὶ ἀπόψεις, θὰ προσθέσω ὅμως καὶ ἓνα βασικὸν ἐλαττωμα, τὴν ἑλλειψιν τῆς προϋποθέσεως τῆς ἱστορίας, τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ἐκ τῶν γεγονότων. Δι' αὐτὸ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ. διὰ νὰ καταλάβῃ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς τὰς πραγματικὰς διαστάσεις τοῦ συζητουμένου σχεδίου Ν.Δ.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε.Κ. ἐξήγγειλε τρία βασικά σχέδια Ν. Δ. τὸ πρῶτον συνεζητήθη, τῆς Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως, τὸ ἄλλο τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας πού εἶναι τὸ σήμερον συζητούμενον, καὶ τὸ τρίτον τῆς Ἐπαγγελματικῆς Παιδείας. Τὸ σχέδιον Ν.Δ. τὸ συζητούμενον ἔχει ἓνα ὠρισμένον σκοπὸν, εἶναι ἓνα σχέδιον Ν.Δ. ἐπιδιοῦσης φύσεως καὶ ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ σχεδίου Ν.Δ. εἶναι ἡ ἐμπέδωσις τῆς αὐτοτελείας τῆς Πανεπιστημιακῆς. Καὶ εἶναι ἡ ἐμπέδωσις τῆς αὐτοτελείας τῆς Πανεπιστημιακῆς, διότι κάθε αὐτοτέλεια δύναται νὰ βάλῃται καὶ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν. Ὅφειλε, λοιπόν, ἡ Προ-

λιτεία, κατὰ ρητὴν ἐπιταγὴν τοῦ Συντάγματος, διότι τὸ ἄρθρον 16 λέγει ὅτι ἀσκήσῃ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ ἐποπτεύω θὰ πῇ ἐπαγρυπνῶ, καὶ ἐπαγρυπνῶ θὰ πῇ ὅτι ἐπαγρυπνῶ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σκοπῶν τῆς Νομοθεσίας, ἤτο, λοιπόν, ἀνάγκη νὰ τὸ φέρῃ ἡ Κυβέρνησις, διότι ἄλλως θὰ καθίστατο καὶ αὕτη συνυπεύθυνος μὲς καταστάσεως ἢ ὅποια κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἐκρίθη ἀπαράδεκτος.

Τὸ σχέδιον Ν. Δ. τί μᾶς λέγει; Ἐρχεται εἰς ὁρισμένας περιπτώσεις νὰ ὀρίσῃ τί πρέπει νὰ γίνεταί ὅταν οἱ ἐντεταλμένοι ὑπὸ τοῦ Νόμου ὑπόχρεοι, ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἐκτὸς τῆς ἡθικῆς ἔχουν καὶ τὴν νομικὴν ὑποχρέωσιν νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὁρισμένων πράξεων, ὅταν δὲν προβοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως ταύτης τί πρέπει νὰ γίνῃ, ὅταν δὲν ἔχωμεν τὴν προκήρυξιν τῆς ἔδρας, ὅταν δὲν ἔχωμεν τὴν κρίσιν τῆς τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, ὅταν δὲν ἔχωμεν ἀπαρίτιαν, ὅταν δὲν ἔχωμεν τὴν πλειοψηφίαν. Καὶ ἐλέγχθη ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προσδιορίζωμεν τὰ ὅρια τῆς Συνταγματικῆς αὐτῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους, μέχρι τίνος σημείου δηλαδὴ ἐξικνεῖται τὸ Συνταγματικὸν δικαίωμα τοῦ Κράτους νὰ ἐπεμβαίνει.

Νομίζω, κ. Πρόεδρε, ὅτι τὸ ἄρθρον 99 τοῦ Συντάγματος μᾶς δίδει ἀναμφισβητήτως ἐρμηνευτικὰ βοηθήματα. Καὶ ἐκεῖ πρόκειται περὶ μιᾶς αὐτοδιοικήσεως, τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, Σπουδαία καὶ ἡ μία αὐτοδιοίκησις καὶ ἡ ἄλλη, καὶ ἡ Τοπικὴ καὶ ἡ Πανεπιστημιακὴ. Καὶ ἐκεῖ εἶναι πλέον καταρτηματικὴ ἡ διάταξις τοῦ ἁρθροῦ τοῦ Συντάγματος. Λέγει: «ἡ ἐκλογή τῶν Δημοτικῶν καὶ Κοινοτικῶν Ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Δὲν ὁμιλεῖ καὶ περὶ ἐποπτείας Κρατικῆς καὶ ὅμως διὰ τῶν Νόμων οἱ ὅποιοι κατὰ καιροὺς ἐψηφίσθησαν, διὰ τοῦ Κώδικος περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων ἐφθάσαμεν — καὶ ἡ Νομολογία δὲν ἐχαρὰ κτήριον ἀντισυνταγματικὰς τᾶς διατάξεις — νὰ ἐκλέγωμεν πολλάκις ὅταν τὰ Δημοτικὰ Συμβούλια ἢ τὰ Κοινοτικὰ τὰ ἐκλεγόμενα δὲν ἐπιτελοῦν τὸ καθήκον των, νὰ ἐκλέγωμεν Δήμαρχον ἢ Πρόεδρον τῆς Κοινότητος, ὁ ὅποιος ἔχει πᾶραι ἐλαχίστους σταυροὺς ἐνῷ ἡμπορεῖ ἡ μονοσταυρία, καὶ ἡ διάταξις αὕτη δὲν εἶναι ἀντισυνταγματικὴ, διότι καὶ ἐκεῖ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἀφίσωμεν κενὴν τὴν θέσιν τοῦ Δημάρχου ἢ τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει παρὰλλήλως καὶ περὶ τῆς ἔδρας τῆς Καθηγητικῆς. Δὲν δύναται, λοιπόν, νὰ τεθῇ θέμα. Μὲ αὐτὸ δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι πρέπει νὰ διγῇ ἡ αὐτοτέλεια τοῦ Πανεπιστημίου, κατ' ἐπαναλήψιν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐπάχθημεν ὑπὲρ τῆς αὐτοτελείας. Καὶ τὸ σχέδιον Ν. Δ. εἶναι ὑπὲρ τῆς αὐτοτελείας καὶ ἐμπεδώνει καὶ ἐνισχύει τὴν αὐτοτέλειαν, ἔναντι ἐνδεχομένων καταχρήσεων. Ἄλλο ἢ χρήσις τοῦ δικαιώματος καὶ ἄλλο ἢ κατάχρησις τοῦ δικαιώματος.

Εἰδικότερα θὰ ἤθελα νὰ προβῶ εἰς ὁρισμένας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἁρθρῶν. Διὰ τὸ ἄρθρον 2 θὰ ἔλεγα, ὅτι ἰσως χρειάζεται κάποια προσοχὴ δι' ὁρισμένας καθηγητικὰς ἔδρας. Εἶναι γεγονός ὅτι ὑπάρχουν καθηγηταὶ Πανεπιστημίων, φερ' εἰπεῖν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, οἱ ὅποιοι παρὰλλήλως διδάσκουν εἰς τὴν Γεωπονικὴν σχολήν. Τὸ ἔργον τὸ ὅποιον ἐπιτελοῦν ἐκεῖ εἶναι ἓνα ἔργον μελετῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν σημασίαν καὶ διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ διδάσκοντος καθηγητοῦ, ἀλλὰ ἔχουν γενικωτέραν ἐπίπτωσιν διὰ τῆς συναγωγῆς परिσμάτων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἑλλάδος ἢ ὅποια τόσον μᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἐρχομαι ἐπίσης εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη παράγραφος θὰ μᾶς δημιουργήσῃ πολλὰ ἐρμηνευτικὰ ζητήματα ἐκεῖ ὅπου ὁμιλοῦμεν περὶ μονίμου κατοικίας. Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὰς διατάξεις τῆς πολιτικῆς Δικονομίας θὰ ἴδῃτε ὅτι ἡμπορεῖ νὰ δημιουργηθοῦν πολλὰ ἀμφισβητήσεις καὶ ἐνδεχομένως διὰ τῆς διατάξεως αὐτῆς δὲν ἐπιτυγχάνεται καὶ ὁ ἐπιδικώμενος σκοπός. Θὰ ἔκαμα τὴν πρότασιν ὅτι θὰ ἔδει οἱ καθηγηταὶ οἱ ἀσκούντες τὸ ἐπάγγελμα νὰ εἶναι ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς οἰκείους συλλόγους, δηλαδὴ ὁ καθηγητὴς τῆς Θεσσαλονίκης θὰ εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐγγεγραμμένος εἰς τὸν Σύλλογον τὸν Ἰατρικὸν ἢ Δικηγορικὸν τῆς Θεσσαλονίκης, ὅποτε δὲν δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπάγγελμα ἐν Ἀθήναις ἢ εἰς ἄλλην περιοχὴν. Ἐμπίπτει μέσα εἰς τοὺς ἐπαγγελματικούς

περιορισμούς. Συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Τσάτσον διὰ τὸ θέμα διὰ τὸ ὅποιον εἶπεν, ὅτι εἰς τὰ ἀνώτατα δικαστήρια, εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας πρέπει νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ οἱ καθηγηταὶ νὰ ἀσκούν τὴν δικηγορίαν. Ἀλλὰ ἀπὸ μίαν πληροφορίαν τὴν ὅποιαν ἔχω ἤδη ἐτοιμάζεται νομοσχέδιον τοῦ Ὑπουργείου, ὅπου εἰς κάθε δικηγόρον παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ ἢ παρὰ Συμβούλιῳ Ἐπικρατείας, ὁποῦδήποτε καὶ ἂν εὑρίσκηται, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ δικαστήρια ἔχουν χωρικὰ ὅρια ὅλην τὴν χώραν, θὰ δύναται νὰ δικηγοροῦν καὶ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον καὶ νομίζω ὅτι ἐκεῖθεν λύεται τὸ θέμα.

Κύριε Πρόεδρε, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ εἶπω καὶ δύο λέξεις αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τὴν Κυκλαδικήν μου εὐαισθησίαν. Ἀνεφέρθη τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Λούβαρι. Ἡ ζωὴ τοῦ Λούβαρι ὑπῆρξεν ἓνα παράδειγμα διὰ τὸ τί δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ εἰς μίαν δημοκρατικὴν χώραν. Ἐξεκίνησε φτωχόπαιδο καὶ ἀγροτόπαιδο ἀπὸ ἓνα πτωχὸ χωριὸ τῆς γενέτειράς μου καὶ κατῳρῶσε χάρις εἰς τὰ πνευματικὰ ἐφόδια τὰ ὅποια εἶχε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πνευματικὸν Ὀλυμπον. Ἐτίμησε καὶ τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἐπιστάμους. Ἡ ἱστορία κάποτε θὰ κρίνῃ, ὅτι ἐὰν ἐπὶ τῆς κατὰρχῆς ἀνέλαθεν ἓνα ὑπουργημα, τὸ ὑπουργημα αὐτὸ ὑπῆρξεν ἓνας πολιτικὸς Γολγοθᾶς τὸν ὅποιον ἀνέβηκεν ἐν γνώσει τοῦ διὰ νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ζωὴν εἰς πολλοὺς μελλοθανάτους.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἰορδάνογλου ἔχει τὸν λόγον.

Ι. Ἰορδάνογλου. Κύριε Πρόεδρε, τὸ συζητούμενον σχέδιον Ν. Δ. εἶναι ἐν ἑκ τῶν σπουδαιοτέρων, κατὰ τὴν ἰδικήν μου ἀντίληψιν. Ἀφορᾷ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους μας, διότι τὸ σχέδιον Ν. Δ. τοῦτο ἀποσκοπεῖ τὴν ἐπ' ἀνδρῶσιν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζομεν τὰς ἐλπίδας μας διὰ τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τοῦ ἔθνους. Θὰ πρέπει, συνεπῶς, τὸ σχέδιον Ν. Δ. αὐτό, τὸ ὅποιον ἔχει τοιαύτην σπουδαιότητα, νὰ τὸ ἀντιμετωπίσωμεν αἱ πτέρυγες αὐτῆς τῆς αἰθούσης, μακρὰν πάσης προκαταλήψεως. Ἡ μία βασικὴ ἀρχή, τὴν ὁποῖαν ἐμφανίζει τὸ σχέδιον τοῦτο, ἡ σπουδαιότερα, εἶναι ἡ διόρθωσις ὁρισμένων κακῶς κειμένων εἰς τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν. Καὶ μὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ σχεδίου εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος. Πράγματι, κ. Πρόεδρε, ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι ὑπάρχουν ὁρισμένα κακῶς κείμενα εἰς τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν μας, τὰ ὅποια εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι πρέπει νὰ ἐξαφανίσωμεν. Δὲν εἶναι δυνατόν ὁρισμένοι κύριοι νὰ σταματήσουν τὴν πρόοδον τῆς χώρας, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἰδιοτελῶν σκοπῶν. Ἐχομεν ὑποχρέωσιν ὅλοι τὰ ἐμπόδια ταῦτα νὰ τὰ ἄρῃμεν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν πρόοδον εἰς τὴν Χώραν. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι δυνατόν, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ φθάσωμεν διὰ τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων ἐξικνουμένων καὶ μέχρι τῆς ἀπολύσεως ἐκείνων τῶν καθηγητῶν, οἱ ὅποιοι ἀποδεικνύονται ἐπιλήθμονες τῶν καθηκόντων των, τὰ ὅποια ἀνέλαθον ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιτελέσωσι. Δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ Πολιτεία δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαλλαγῇ ἐκείνων τῶν λειτουργῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπιτελοῦν τὸ καθήκον των. Ἐπ' αὐτοῦ, κ. Πρόεδρε, εἶμαι, ἐπαναλαμβάνω, ἀπολύτως σύμφωνος. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὅποιον περαιτέρω διεπίστωσα εἶναι ὅτι πέραν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν. Δ. παρειαγεται καὶ μία δευτέρα ἀρχή, τῆς σπουδῆς, δηλονότι τῆς πληρώσεως τῶν ἐδρῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων μας. Εἶναι καὶ αὕτη μία δευτέρα ἀρχή, ἡ ὁποία διέπει τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον Ν. Δ. Ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, κ. Πρόεδρε, ἔχω βασικάς ἀντιρρήσεις. Συμβαίνει εἰς πολλὰς περιπτώσεις — ὅλοι ἀσφαλῶς γνωρίζομεν τοιαύτας περιπτώσεις — ἡ πληρώσις τῶν ἐδρῶν νὰ μὴ γίνεταί συνεπείᾳ ἰδιοτελῶν σκέψεων ὁρισμένων Καθηγητῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει δι' ὅλας τὰς ἔδρας. Αἱ περισσώτεραι τῶν ἐδρῶν παρέμειναν ἢ παραμένουν ἀσυμπληρωταὶ ἐλλείψει καταλλήλων ἐπιστημόνων, δυναμένων ἐπαξίως νὰ καθέξουν τὴν κενὴν καθηγητικὴν ἔδραν.

Ένας έπιστήμων διά νά καταλάβη μίαν τακτικήν έδραν εἰς ἕν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικόν Ἰδρυμα, θά πρέπει νά ἔχη τήν δέουσαν ἐπιστημονικήν κατάρτισιν, τὸ ἀνάλογον κύρος καὶ τήν ἐπιβαλλομένην ἐπιβολήν, ὥστε καὶ τήν έδραν νά τιμήσῃ καὶ τὸ Πανεπιστήμιον νά ἐξυψώσῃ καὶ τοὺς φοιτητάς, οἱ ὅποιοι θά τὸν παρακολουθήσουν νά συναρπάσῃ. Ἐάν ὁ Καθηγητής δὲν ἔχη αὐτὰ τὰ προσόντα, καλλίτερον θά εἶναι νά μὴ συμπληρωθῇ ποτὲ ἡ ἀντίστοιχος έδρα. Τὸ ἀρχικὸν κείμενον ἦτο διατυπωμένον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ὡς εἶπεν καὶ ὁ ἀξιότιμος Ἀρχηγός τῆς Ε.Ρ.Ε., νά ὑπάρχῃ δυνατότης νά ἐκλεγῇ τις καθηγητής καὶ διὰ μιᾶς μόνον ψήφου. Κατ' ἐμέ, κ. Πρόεδρε, διά νά ἐκλεγῇ τις καθηγητής, πρέπει νά ἔχη τὰ προσόντα, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα, διά νά θεωρηθῇ δέ, ὅτι ἔχει τὰ προσόντα αὐτά, πρέπει νά συγκεντρώσῃ τήν πλειοψηφίαν τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς. Ἐάν δὲν συγκεντρώσῃ τήν πλειοψηφίαν τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς, κατὰ τήν γνώμην μου, κατὰ ἀμάχητον τεκμήριον, δὲν ἔχει τὰ ἐπιστημονικά ἐφόδια νά καθέξῃ τήν έδραν. Ἰσως μοῦ ἀντιπαρητήρουν οἱ ἀντιλέγοντες, ὅτι πῶς θά ἀποφασίσουν οἱ καθηγηταὶ νά ἐκλέξουν τινά διά τήν πλήρωσιν μιᾶς έδρας, ἐφ' ὅσον εἰς τὰς σκέψεις τῶν θά κυριαρχῇ ἡ ἰδιοτέλεια καὶ θά ἀναμένουν διατηροῦντες τήν έδραν κενήν νά ἐμφανισθῇ κάποιος ἡμέτερος νά τήν καταλάβῃ; Ἀλλά, κ. Πρόεδρε, εἶναι ἐπικίνδυνον νά δεχθῶμεν αὐτὴν τήν ἀποψιν. Εἶναι ἀραγε ἡ ἰδιοτέλεια ἐκείνη ποῦ ἐμποδίζει τήν ἐκλογὴν ἐνὸς ἐπιστήμονος ὡς καθηγητοῦ, ἡ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἐπιστήμων ἐκείνος δὲν συγκεντρώνει τὰς προϋποθέσεις διά νά καταλάβῃ τήν έδραν; Ποῖος ἐπὶ τοῦ προκειμένου θά κρίνῃ; Κατὰ τήν γνώμην μου, ἐπὶ τοῦ προκειμένου μόνον αἱ σχολαὶ δύνανται νά ἀποφασίσουν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, δέχομαι ὅτι ὁ μὴ συγκεντρῶν τήν πλειοψηφίαν τῆς σχολῆς ἐπιστήμων, κατὰ τεκμήριον, δὲν ἔχει τὰ προσόντα νά καταλάβῃ τήν κενὴν έδραν. Καὶ ὅταν δὲν ἔχη τὰ προσόντα, δὲν θά πρέπει νά ἐκλεγῇ καθηγητής καὶ εἶναι ἀνάγκη ἡ έδρα αὕτῃ νά παραμείνῃ ἀσυμπληρωτος. Ἡ ἀρχική, λοιπόν, διατύπωσις τοῦ σχεδίου, ἦτο τελείως ἀπαράδεκτος. Ἀλλά καὶ ἡ νέα διατύπωσις, δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι, κατὰ τήν γνώμην μου, θά πρέπει ὁ μὴ συγκεντρῶν τήν πλειοψηφίαν τῆς σχολῆς ἐπιστήμων, νά μὴ καταλαμβάνῃ τακτικὴν θέσιν καθηγητοῦ. Ἐάν ἀκολουθήσωμεν τήν ἀντίθετον ἀρχήν, τούτο θά ἀποθῇ εἰς βάρος τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν. Διότι ἐάν συμπληρωθῇ ἡ έδρα, μὴ ὑπαρχούσης πλέον τῆς δυνατότητος τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ καθηγητοῦ, δὲν θά ἔχωμεν τήν εὐχέριαν τῆς πληρώσεως τῆς έδρας διὰ τοῦ καταλλήλου ἐπιστήμονος, ἐάν τυγὼν οὗτος ἤθελεν ἐμφανισθῇ μεταγενεστέρως. Καὶ ὑπάρχον, κ. Πρόεδρε, πολλὰ περιπτώσεις ποῦ ὁ καθηγητής μετὰ τήν ἐκλογὴν του, μὲ ραθυμίαν ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του. Ἐγὼ ἔχω παραδείγματα ἐξόχων ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι μετὰ τήν ἐκλογὴν τῶν ὡς καθηγητῶν, ἐγκατέλειψαν τήν ἐπιστήμην των. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, πιστεύω ὅτι ἡ ἐπίσπευσις τῆς πληρώσεως τῶν ἐδρῶν διὰ καθηγητῶν, οἱ ὅποιοι δὲν συγκεντρῶνουν τήν πλειοψηφίαν τῶν σχολῶν, εἶναι μέτρον ἀσύμφορον. Καλὸν θά εἶναι, οἱ διὰ τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας ἐκλεγόμενοι καθηγηταί, νά παραμείνουν ὡς ἔκτακτοι, ὥστε καὶ προσωρινὰ ἀνάγκαι νά ἀντιμετωπισθοῦν καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκλογῆς τοῦ καταλλήλου ἐπιστήμονος ὡς καθηγητοῦ, νά εἶναι δυνατὴ, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. Οὕτω πως, νομίζω, κ. Πρόεδρε, ὅτι πρέπει νά ἀντιμετωπισθῶμεν τὸ σοβαρὸν αὐτὸ πρόβλημα. Οὕτω πως ἐκλεγόμενοι ὡς ἔκτακτοι καθηγηταί, θά πρέπει νά παραμένουν ὡς τοιοῦτοι, μέχρις ὅτου συγκεντρώσουν τήν πλειοψηφίαν τῆς σχολῆς διὰ τήν κατάληψιν τῆς έδρας.

Ν. Ζορμπᾶς. Ὑποθέτω, κ. Πρόεδρε, ὅτι δὲν θά παρεξηγηθῶν οἱ λόγοι μας, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς αἰθούσης, ὅπως συνέβη νά παρεξηγηθῶν οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους εἶπομεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. περὶ Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως, προκειμένου περὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων. Τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον εἶναι συνδεδεμένον ἀπολύτως μὲ τήν ἐπαγγελίαν τῆς Ε.Κ., περὶ ἀλλαγῆς. Ἡ λέξις «Ἀλλαγή», τήν ὁποίαν ὑπεσχέθημεν εἰς τὸν λαόν, δὲν εἶναι ἄνευ περιορισμένου. Σημαίνει ἀλλαγὴν συστήματος, ἀλλαγή μεθόδων καὶ τρόπων σκέ-

ψεως, ἀλλαγὴν ρυθμοῦ εἰς τήν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων τῆς Χώρας, ὥστε νά δυνηθῶμεν νά συνοδοιπορήσωμεν μὲ τὰ ἄλλα προηγμένα Κράτη εἰς τὸν χώρον τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον ἀποβλέπει εἰς τήν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐκλογῆς τῶν Καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων μας, πρὸς ἐπ'ἀνδρῶσιν των, καὶ ἐρχεται νά καταλύσῃ ἕνα πνεῦμα, τὸ ὁποῖον πρὸ 50 ἰσως ἐτῶν ἦτο ἀνεκτόν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι τελείως ἀπαράδεκτον. Ἐρχεται τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον νά ἐπιβάλῃ τήν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως ἀνοικτῶν τῶν πυλῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν μας Ἰδρυμάτων εἰς ὅλους ὅσοι εἶναι ἱκανοί, ἀνεξαρτήτως θέσεων αὐτῶν, σχέσεων, καταγωγῆς καὶ οἰκογενείας.

Ὅπου ὑπάρχει ὁ φωτισμένος, ὁ ἱκανὸς ὁ ὁποῖος θά δύναται νά ἀσκήσῃ τὸ λειτουργήμα τοῦ καθηγητοῦ νά βοηθῇται διὰ νά τὸ ἀσκήσῃ.

Ἀλλὰ πρέπει, κ. Πρόεδρε, νά τοὺς συνηθίσωμεν, πρῶτον ἡμεῖς, νά συνηθίσουν ὅλοι οἱ ἀσκῶντες κρατικὰ λειτουργήματα, εἰς τὸν ταχὺν ρυθμὸν δράσεως. Διότι ἂν συνεχισθῇ τὸ ἐπικρατοῦν τὸ πνεῦμα ραθυμίας καὶ δὲν ἐπικρατήσῃ ὁ ταχύς ρυθμὸς δράσεως, τότε θά μείνωμεν πίσω εἰς τὴν ἐξέλιξιν, ἐνῶ εἴμεθα ἱκανώτατον ἔθνος διὰ νά ἀναδειχθῶμεν ταχέως.

Ἐπαινῶ τήν πρωτοβουλίαν τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, διότι ἐπιθυμία των εἶναι νά μεταβάλουν τὸν μέχρι τοῦδε βραδὺν ρυθμὸν τῆς Παιδείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας των αὐτὸ εὕρισκται εἰς πλήρη συνοχήν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλλαγῆς, τὸ ὁποῖον ἐπηγγέλθημεν.

Τὸ πνεῦμα αὐτὸ κρούει τὰς θύρας τῶν καθηγητῶν καὶ τοὺς λέγει ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε ἐπικρατήσασαι μέθοδοι τῆς κωλουσιερῆς καὶ ἐν πολλοῖς τῶν παραπομπῶν εἰς τὰς καλένδας ἀνήκει εἰς παρωχημένας ἐποχάς. Σήμερον καὶ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν διατίθεται ἱκανὸν καὶ ἐπαρκές, ἀλλὰ καὶ ἰδρύματα πνευματικὰ ἐδημιουργήθησαν καὶ θά δημιουργηθῶν πρὸς πλήρη ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἀποβλέπει ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία.

Ἐάν ἀφήσωμεν τὸ ράθυμον πνεῦμα νά συνεχισθῇ, τότε δὲν ἐκάμακνεν τίποτε καὶ αἱ ἐπαγγελίαι τῆς Ε.Κ. δὲν θά ἐφρημόζοντο ποτέ.

Τὸ σχέδιον Ν.Δ. προσδιορίζει τὰ περὶ καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν πολὺ ὀρθῶς καὶ χαράσσει νέας γραμμάς εἰς τήν λειτουργίαν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας.

Ἐκεῖ ποῦ νομίζω ὅτι πρέπει νά σκεφθῶμεν, εἶναι μήπως πρέπει νά ἀφήσωμεν εἰς ὠρισμένους κλάδους ἐπιστημῶν, ὅπως τήν ἱατρικὴν καὶ τήν νομικὴν π.χ. νά ἀσκῶν καὶ τὸ ἐπάγγελμα τῶν οἱ καθηγηταὶ διὰ νά εὕρισκωνται εἰς πλήρη ἐπαφήν μὲ τήν πραγματικότητα καὶ νά μὴ εἶναι τὰ ἐπ' αὐτῶν διδασκόμενα μόνον θεωρητικὰ κατασκευάσματα, ἀλλὰ συνδυαζομένη θεωρία καὶ πράξις. Ὁρθῶς τίθεται διὰ τοῦ σχεδίου Ν.Δ. τὸ περὶ μονίμου διαμονῆς τῶν καθηγητῶν εἰς τήν έδραν ὅπου θά διδάσκουν. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ σχεδίου Ν.Δ. δὲν εἶναι λυσιτελεῖς πρὸς τηλεφόρον ἐφαρμογὴν των. Δύναται ὁ καθηγητής, μὲ τὰ ὑπάρχοντα σήμερον ἱπτάμενα μέσα, νά ἀπομακρύνεται ἐντελῶς τῆς έδρας του τακτικὰ διὰ νά ἀσκή τὸ ἐπάγγελμα τοῦ εἰς ἄλλην περιοχὴν.

Πρότασίς μου εἶναι — καὶ νομίζω ὅτι ἀντιμετωπίζεται πλήρως τὸ θέμα — οἱ κ.κ. καθηγηταὶ νά ἐγγράφωνται εἰς τοὺς Ἐπαγγελματικοὺς Συλλόγους τῆς έδρας τῆς διδασκαλίας των. Οὕτω δὲν θά δύναται ὁ ἱατρός ἢ ὁ δικηγόρος καθηγητής, ἐγγεγραμμένος εἰς τὸν σύλλογον τῆς έδρας ὅπου ἀσκεῖ τὸ λειτουργήμα τοῦ καθηγητοῦ, νά ἀσκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ εἰς ἄλλην περιφέρειαν.

Κύριε Πρόεδρε, διὰ τὴν εὐρυθμὸν λειτουργίαν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν εἶναι ἀναγκαῖοι οἱ ὑφηγηταὶ δοθέντος ὅτι, δι' αὐτῆς τῆς κλίμακος, γίνεται ἡ προαγωγή πρὸς τὴν θέσιν τοῦ καθηγητοῦ. Οὗτοι ἐφ' ὅσον εἶναι εὐνοούμενοι τοῦ κύκλου τῶν καθηγητῶν προάγονται, ἄλλως παραμένουν στάσιμοι εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑφηγητοῦ. Νομίζω, ὅτι καὶ διὰ τοὺς ὑφηγητάς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὸ φυτῶριον τῶν μελῶν τῶν καθηγητῶν, πρέπει νά λάβωμεν ὀρισμένα μέτρα. Ὑπάρχουν, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὀρισμένα τροπολογίαι, αἱ ὁποῖαι λύνουν βασικὰ

προβλήματα των ύφηγητων, τὰς ὁποίας ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἀναπτύξω εἰς τὴν κατ' ἀρθρον συζήτησιν. Φρονῶ, π.χ. ὅτι οἱ ἐντεταλμένοι ύφηγηταὶ μετ' ἀσκήσιν 5—6 ἐτῶν θὰ πρέπει νὰ ἐκλέγωνται ὡς ἐκτακτοὶ καθηγηταί. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὅχι μόνον δὲν παραβιάζεται ἡ αὐτοτέλεια τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ ἀντιθέτως θὰ συμβάλλωμεν εἰς τὴν ἀρτιωτέραν λειτουργίαν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν. Χρόνου ὑπάρχοντος, θὰ παρεκάλουν τὸν κ. Ὑπουργὸν νὰ μελετήσῃ τὰς ὑποβληθείσας τροπολογίας περὶ ύφηγητῶν τῶν συναδέλφων κ. κ. Πιπιλή, Κοθρή, Ἀλαβάνου κλπ. καὶ νὰ μᾶς εἴπῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ τούτων. Ἐὰν σκοπὸς μας εἶναι νὰ βοηθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ύφηγητῶν, νὰ τὰς συμπεριλάβωμεν εἰς τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ.)τος.

Κύριε Πρόεδρε, καὶ δύο λόγια μόνον ἐκτὸς τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προηγηθέντος Ν. Δ. περὶ γενικῆς παιδείας, οὐδεμία μέριμνα ἐλήφθη διὰ τὸς ἐργαζομένους ἐκπαιδευτικοὺς εἰς τὰ ἀναμορφωτικά Καταστήματα, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν πλείστας ὑπηρεσίας, χωρὶς μάλιστα καθωρισμένον ὥραριον ἐργασίας καὶ ἀνευ διακοπῆς πολλὰς φορές, ἔχω μίαν τροπολογίαν, τὴν ὁποίαν θέτω ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ πρὸς δικαίωσιν αὐτῆς τῆς τόσο συμπαθοῦς τάξεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, διὰ τὴν ὁποίαν οὐδεμία ἐλήφθη μέριμνα, παρὰ τὴν προσφορὰν τῆς. Προτείνω δηλαδὴ καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ τῆς κατηγορίας ταύτης νὰ ὑπαχθῶν εἰς τὰς γενικὰς διατάξεις περὶ διοικήσεως τῆς Γενικῆς Παιδείας, ἵνα ἀσκήσουν τὸ λειτουργημα τῶν καθ' ὃν τρόπον τὸ ἀσκοῦν ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τῆς Χώρας. Συνιστῶ ὅθεν τὴν ἀποδοχὴν τῆς τροπολογίας ταύτης.

Ε. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, θὰ ἐπεθύμουν τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. νὰ ἦτο περισσότερον ἐπαναστατικόν. Διότι, δυστυχῶς, δὲν βλέπω οὐσιαστικῶς νὰ κάμῃ καμμίαν ἐπανόστασιν εἰς τὴν ἀνωτάτην παιδείαν. Ἐλέχθη ἐκ μέρους πολλῶν συναδέλφων ὅτι αἱ ἀνωτάται σχολαὶ δὲν συμπληρῶνουν τὰς κενὰς καθηγητικὰς ἑδρας διότι δὲν ὑπάρχουν ἐπιστήμονες ἄξιοι διὰ νὰ τὰς καταλάβουν. Τοῦτο μοῦ προέβει τρομακτικὴν ἐντύπωσιν. Πιστεύω ἀκραδάντως ὅτι, ἐν ὀνόματι τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου, ὑπάρχουν ἄπειροι ἐπιστήμονες διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν καθηγητῶν. Ἐχουν ὅμως οἱ τακτικοὶ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων σχολῶν ἀρχικῶς μὲν καὶ μέχρις ὅτου ἀποκτήσουν τὴν ἡν ἀπέκτησαν ιδιότητα, τὴν νοσοτροπίαν τοῦ συνεσταλμένου καὶ παρακαλοῦντος τοῦ κρατοῦντος γενικῶς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς θέσεως, μετὰ δὲ ταύτην, κατωχυρωμένοι ἐκ τῶν νόμων καὶ τοῦ Συντάγματος τὴν νοσοτροπίαν ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας θὰ πρέπει, βάσει τοῦ Συντάγματος, νὰ ὑποχρεώσῃ τὰς σχολὰς νὰ ὑποδεικνύουν τὰς κενὰς ἑδρας καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς νὰ ὑποδεικνύῃ τοὺς καθηγητὰς δι' ὅλας τὰς σχολὰς.

Ἐπίσης νομίζω ὅτι εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ. θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμειῖτο τὸ ὅριον ἡλικίας τῶν καθηγητῶν. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ κάμωμεν τόπον εἰς τοὺς νέους ἐπιστήμονας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμένουν καθηγηταὶ μέχρι τοῦ 70οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, τινὲς δὲ μάλιστα τούτων νὰ διορθῶνουν καὶ τὴν ἡλικίαν των διὰ νὰ παραμείνουν καὶ πέραν αὐτοῦ τοῦ ὁρίου.

Ὑπάρχουν ἄπειροι ἐπιστήμονες νέοι μὲ προσόντα καταλήψεως Πανεπιστημιακῶν ἑδρῶν οἱ ὁποῖοι, περισσότερον συγχρονισμένοι εἶναι βέβαιον ὅτι δύνανται νὰ ἀποδώσουν πολὺ περισσότερα διὰ τὸ καλὸν τῆς Παιδείας καὶ τοῦ ἔθνους γενικώτερον.

Ἐὰν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη μου, ὁ ἀξιότιμος Ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν διορίσθη τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὁχι, κ. συνάδελφε, εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν ἔγινε ἐκτακτὸς Καθηγητὴς.

Μ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔχω ὑπ' ὄψιν μου ὅτι προπολεμικῶς κατέλαβον τὰς τακτικὰς ἑδρας Καθηγητῶν Ἐπιστήμονες νεαρωτάτης ἡλικίας. Νομίζω, ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν. Δ. ἐπιβάλλεται νὰ ἐφαρμοσθῇ νέος θεσμός, ὁ θεσμὸς ἀναπληρωτῶν Καθηγητῶν. Δὲν νομίζω, ὅτι ἡ θέσις τοῦ Ὑφηγητοῦ ἔχει δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις

νὰ καταλάβῃ ὁ Ὑφηγητὴς τὴν τακτικὴν ἑδραν. Ἡ θὰ πρέπει νὰ θεσπισθῇ ὁ θεσμὸς τῶν ἐπικουρικῶν Καθηγητῶν ἢ τὰς τακτικὰς ἑδρας νὰ τὰς καταλαμβάνουν οἱ Ἐπιμεληταὶ καὶ οἱ Βοηθοί. Δὲν νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φραγμὸς εἰς τοὺς Ἐπιμελητὰς καὶ τοὺς Βοηθοὺς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ἐπιμεληταὶ καὶ οἱ Βοηθοὶ ἔχουν περισσότεραν πείραν ἀπὸ τοὺς Ὑφηγητὰς. Ἐφ' ὅσον ἔχουν διδακτορικὸν δίπλωμα, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ καταλαμβάνουν τὴν τακτικὴν ἑδραν τοῦ Καθηγητοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Ἡγουμένου, νὰ μὴν ἐξασκοῦν οἱ Καθηγηταὶ τὸ λειτουργημα τοῦ ἱατροῦ, δὲν πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἐκ μέρους τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, διότι δὲν εἶναι σωστὸν νὰ ἀποκλείσωμεν ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ νὰ ἐπιλέξῃ τὸν ἱατρὸν του καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἄξιοι ἐπιστήμονες δὲν θὰ θελήσουν νὰ καταλάβουν θέσιν Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, ἐφ' ὅσον τοὺς ὑποχρεώσωμεν νὰ μὴ ἐξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ. Πιστεύω ὅτι οἱ Καθηγηταὶ δὲν ἀσκοῦν βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα. Ἡ ἔννοια τοῦ Καθηγητοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἰδέα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἔχουν ἀνάγκας καὶ ὅτι πρέπει νὰ ζήσουν. Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου Καθηγητὰς ποὺ προέρχονται ἀπὸ πτωχὰς οἰκογενείας. Δι' αὐτὸ λέγω ὅτι δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποκλείσωμεν νὰ ἐξασκοῦν καὶ τὸ ἐπάγγελμά των.

Κύριε Πρόεδρε, δὲν θὰ μακρυγορήσω, διότι τὸ θέμα ἐξηγλήθη. Ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ τονίσω εἶναι ὅτι συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Ὑπουργόν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀσκοῦν καθήκοντα Καθηγητοῦ εἰς δύο Ἀνωτάτας Σχολὰς. Διότι πρῶτον, ἐμποδίζουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἄλλων καὶ δεύτερον, διότι δὲν εἶναι σωστὸ ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν μαθημάτων εἰς τὰς δύο Σχολὰς.

Κύριε Πρόεδρε, παρ' ὅτι τὸ σχέδιον Ν. Δ. δὲν εἶναι ἐπαναστατικόν, ἐγὼ θὰ τὸ ὑπερψηφίσω.

Α. ΘΕΟΔΟΣΙΔΗΣ. Κύριοι συνάδελφοι, ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε. Κ. διὰ τοῦ ἀξιότιμου κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, εἰσάγει τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον Ν. Δ. τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, ὡς ἐδήλωσεν ὁ κ. Ὑπουργὸς τμῆμα τῶν γενικῶν μέτρων ποὺ θὰ ληφθῶν διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας. Ἐὰν ἓνας ξένος ἀναγνώστῃ τὰ παρὸν σχέδιον Ν. Δ., πιστεύω ὅτι δὲν θὰ κάμῃ τιμητικὰς σκέψεις διὰ τοὺς Ἑλληνας Καθηγητὰς. Ἡμεῖς ποὺ γνωρίζομεν τὰ πράγματα, συμφωνοῦμεν ἅπαντες μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν. Δ. Ἀλλὰ ἐρωτᾶται, ποῖον τὸ ἔργον τῶν Καθηγητῶν;

Πρῶτον, ἡ μόρφωσις τῶν Ἑλληνοπαίδων, δεύτερον, ἡ διὰπλασις ἐλληνοπροποῦς χαρακτήρος, τρίτον, ἡ μελέτη τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξελίξεως καὶ τέταρτον, ἡ ἔρευνα τῶν στοιχείων αὐτῆς.

Δυστυχῶς ὅμως, γνωρίζω, ὅτι ὠρισμένοι ἐκ τῶν Καθηγητῶν ἔχουν ἀποστῇ τοῦ κυρίου ἔργου τοῦ Καθηγητοῦ καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὕλικὴν ἐνδυνάμωσιν αὐτῶν. Γνωρίζομεν ὅλοι ὅτι ραθυμία ἔχει καταλάβει ὠρισμένους Καθηγητὰς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου δὲν συμπληρῶνται τὰ κενὰ τῶν Καθηγητικῶν ἑδρῶν. Τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον Ν. Δ. ἀποβλέπει εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν κενῶν διὰ τῆς ἐπιβολῆς ποινῶν. Δὲν θὰ ἐπεθύμουν διὰ τῆς παρεμβάσεως πολιτικῶν προσώπων, δηλαδὴ τῶν Ὑπουργῶν νὰ γίνεσθαι ἡ συμπλήρωσις τῶν ἑδρῶν. Δι' αὐτὸ νομίζω, ὅτι δεόν νὰ ἐπεκταθῶν αἱ ποιναὶ καὶ εἰς τὸν μὴ ἔγκαιρον ὀρισμὸν ὑπὸ τῆς Σχολῆς τῆς Τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς κρίσεως τῶν ὑποβαλλόντων ὑποψηφιότητα Καθηγητῶν διότι τότε πρὸ τοῦ κινδύνου ἐπιβολῆς κυρώσεων θὰ καθορίζεται ἐγκαίρως ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ θ' ἀποφεύγεται ὁ ὀρισμὸς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ.

Οὕτω διασώζεται ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι εἴμεθα σύμφωνοι.

Ἀναφέρεται εἰς τὸ σχέδιον Νομοθετικοῦ Διατάγματος ὅτι οἱ Γραμματεῖς τῶν Σχολῶν δὲν ὑποβάλλουν τὰ Πρακτικά εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Παιδείας. Καὶ ὡς εἶναι γνωστὸν ὑπάρχει διάταξις ποὺ ὑποχρεώνει τὸν Κοσμήτορα νὰ ὑποβάλλῃ τὰ Πρακτικά. Σὰς παρακαλῶ κ. Ὑπουργέ νὰ συμπληρώσῃτε τὴν διάταξιν ταύτην μὲ τὴν λέξιν «ἀμελήτι».

Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος μὲ τὴν διάταξιν τοῦ Νομοθετή-

ματος ή οποία απαγορεύει εις τούς Καθηγητάς νά κατέχουν διπλήν Καθηγητικήν έδραν.

Ο άξιότιμος άρχηγός της Ε.Ρ.Ε. έχει αντίρρησην, ως πρὸς αὐτὸ τὸ θέμα, δηλαδή της μὴ κατοχῆς διπλῆς έδρας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Καθηγητοῦ.

Εγὼ διαφωνῶ καὶ θά πρέπει εὐθύς ὡς ψηφισθῇ ὁ Νόμος νά παραιτηθῶν άμέσως οἱ κ.κ. Καθηγηταὶ ἀπὸ τὰς διπλᾶς θέσεις πού σήμερον κατέχουν καὶ νά πληρωθῶν ἐν συνεχείᾳ αἱ θέσεις αὗται διὰ νά μὴν ὑπάρξῃ καμμία ταλαιπωρία, ἀπὸ τὰ κενὰ τὰ ὁποία τυχόν θά δημιουργηθῶν, εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. Θά πρέπει ἐπίσης νά θεσπισθῇ διὰ διατάξεως ὅτι οἱ Καθηγηταὶ ἀνελλιπῶς θά παραδίδουν τὰ μαθήματά των. Ἐνθυμούμαι καὶ ἐγὼ ὅταν ἤμουν φοιτητής, Καθηγητῆς τις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ φοιτητικοῦ ἔτους προσῆλθεν μίαν καὶ μόνον φοράν διὰ νά μᾶς διδάξῃ τὸ μάθημά του. Κατὰ τὰς ὥρας πού θά ὤφειλε ὁ Καθηγητῆς ἐκεῖνος νά διδάσκῃ ἡσυχολεῖτο μὲ τὴν ἀπόκτην πλούτου.

Διατὶ κ. Ὑπουργέ ἀφοῦ ἐμποδίζομεν διὰ τοῦ παρόντος Νομοθετήματος τοὺς Καθηγητάς νά καταλαμβάνουν καὶ δευτέραν Καθηγητικήν έδραν, διατὶ δὲν τοὺς ἐμποδίζομεν ἀπὸ τὸ νά καταλαμβάνουν καὶ θέσεις ἡγετικάς ἢ μὴ Δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἢ τοιαύτας Ὁργανισμῶν, Νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου κλπ.; Ὑπάρχουν κ. Ὑπουργέ, δόξα τῷ Θεῷ, ἱκανοὶ πιστῆμονες ἐν Ἑλλάδι οἱ ὁποῖοι δύνανται ἐπαξίως νά κατὰλθουν τὰς θέσεις αὗτας.

Δὲν ἀποτελεῖ τιμᾶριον τῶν καθηγητῶν ἡ ἱκανότης νά διοικούν ὀργανισμούς. Ἀντιθέτως ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὴν διοίκησιν ἐνὸς σοβαροῦ ὀργανισμοῦ ἔχοντος μάλιστα σχέσιν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οικονομίας τῆς χώρας δημιουργεῖ ἐλλείψεις σημαντικὰς εἰς τὴν κυρίαν ἀποστολήν του.

Ἐργασίαι, ἐκτὸς τῆς κυρίας ἀποστολῆς των, αἱ ἀναφερθεῖσαι ὑπηρεσίαι ὅπως τὸ δημόσιον, οἱ διάφοροι ὀργανισμοὶ κλπ., δὲν πρέπει νά ἀνατεθῶν εἰς τοὺς κ.κ. καθηγητάς. Κάμνω μίαν ἐξαίρεσιν θεδαίως διὰ τοὺς ἱατροὺς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νά διευθύνουν πανεπιστημιακὰς κλινικάς διότι δὲν σώζουν μόνον τὴν ζωὴν ὀρισμένων ἀνθρώπων ἀλλὰ συγχρόνως διδάσκουν καὶ τοὺς φοιτητάς. Ἡ ἐξαίρεσις ὅμως πρέπει νά περιορισθῇ εἰς τοὺς καθηγητάς ἱατροὺς καὶ νά μὴ ἐπεκταθῇ εἰς τοὺς καθηγητάς ἄλλων ἐπαγγελμάτων. Νομίζω ὅτι ὑπάρχουν νομικοὶ περιωπῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν νά ὑπερασπίσουν μίαν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον ἢ τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, ὅπως καὶ μηχανικοὶ περιωπῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νά ἐκτελέσουν μίαν ἐργασίαν τοῦ Δημοσίου, ἢ Ν.Π. Δ.Δ. κλπ. Δὲν εἶναι δυνατόν τὸ δημόσιον ἢ οἱ ὀργανισμοὶ νά καλοῦν καθηγητάς καὶ νά ἀναθέτουν εἰς αὐτοὺς ἐργασίαν μελέτης ἢ ἐπιβλέψεως ἔργου. Ὑπάρχουν τεχνικοὶ πλήρως κατηρτισμένοι καὶ δυνάμενοι νά κάμουν ἐργασίαν μελέτης καὶ ἐποπτεῖαν ἔργου καλυτέραν ἀπὸ τοὺς καθηγητάς τοῦ Πανεπιστημίου ἢ τοῦ Πολυτεχνείου. Πρέπει τὸ παρὸν σχέδιον Ν.Δ. νά συμπληρωθῇ διὰ διατάξεως μὴ ἐπιτροπύσεως τὴν ἀνάθεσιν εἰς τοὺς καθηγητάς τοιούτων ἔργων διότι ἐκφεύγουν τοῦ κυρίου ἔργου των καὶ τῆς κυρίας ἀποστολῆς των ἡ ὁποία εἶναι νά διδάξουν τὴν νεολαίαν καὶ νά διαμορφώσουν εἰς αὐτὴν χαρακτῆρα Ἑλληνοπρεπῆ, νά μελετήσουν τὰ νέα συγγράμματα παρακολουθοῦντες καὶ ἐρευνῶντες τὰ ἐπιστημονικὰ θέματα καὶ τὰς ἐξελίξεις τῆς ἐπιστήμης. Ἄς περιορίσετε, κύριε Ὑπουργέ, τοὺς κ.κ. καθηγητάς εἰς τὴν συμμετοχὴν των εἰς συμβούλια καὶ εἰς γνωμοδοτήσεις.

Ἀρθρον τοῦ σχεδίου Ν. Δ. ἀναφέρεται εἰς τὸ τί γίνεται ἐὰν μία σχολὴ ἐρωτηθεῖσα δὲν δίδει τὴν γνώμην της. Ὁφείλει, κύριε Ὑπουργέ, νά τὴν δώσῃ τὴν γνώμην της καὶ ἐὰν δὲν τὴν δώσῃ νά ἐπιβληθῶν κυρώσεις καὶ νά παραπεμφθῇ εἰς τὸ πειθαρχικὸν συμβούλιον ὁ ἀρμόδιος Κοσμητὼρ διότι ἡ ἐποπτεύουσα ἀρχὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς γνώμης τῆς σχολῆς, ἡ ὁποία θά ἀποτελέσῃ τὴν βάση διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως ὑπὸ ταύτης.

Ἐνα σοβαρώτατον θέμα, τὸ ὁποῖον θέγετε καὶ εἶναι πρὸς τιμὴν σας, κύριε Ὑπουργέ, διότι συμβαίνει νά εἶμαι βουλευτῆς Θεσσαλονίκης, εἶναι ἡ παραμονὴ τῶν κ.κ. καθηγητῶν εἰς τὰς πόλεις ἐνθα ἡ ἔδρα τῆς διδασκαλίας των. Δὲν εἶναι νοη-

τὸν νά διδάσκουν καὶ ἀμέσως μετὰ ταῦτα νά ἐπιβιβάζωνται τοῦ ἀεροπλάνου διὰ νά σπεύσουν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνθα ἡ ἐπαγγελματικὴν των ἐργασία. Πρέπει νά τεθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν. Ἡ κοινὴ γνώμη βοᾷ. Οἱ γονεῖς τῶν σπουδαστῶν βοοῦν. Πρέπει ὅμως νά ἐλέγχεται καλύτερον τὸ θέμα τῆς παραμονῆς τῶν καθηγητῶν εἰς τὴν πόλιν ὅπου ἡ ἔδρα τῆς διδασκαλίας των. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, εἰς τὴν κατ' ἀρθρον συζήτησιν θά ἔχω τὴν τιμὴν νά υποβάλω μίαν τροπολογίαν, ὥστε ὁ ἔλεγχος αὐτὸς νά εἶναι πλήρης καὶ νά ὑποχρεώσῃ τοὺς κ.κ. καθηγητάς νά παραμένουν εἰς τὰς πόλεις ὅπου διδάσκουν τὴν νεολαίαν. Διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ διδασκαλία τῶν σπουδαστῶν ἀλλὰ πρέπει καὶ οἱ σπουδασταὶ νά ἔχουν μίαν πλήρη ἐπαφὴν μετὰ τῶν καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι θά δώσουν διάφορα θέματα εἰς τοὺς φοιτητάς διὰ νά τὰ ἐπεξεργασθῶν καὶ εἶναι ἀναγκαῖον πρὶν περατώσουν τὴν μελέτην των νά ζητήσουν τὴν γνώμην τῶν καθηγητῶν των. Ἀλλὰ πού θά τοὺς εὑρουν τοὺς καθηγητάς ὅταν ἀνεχώρησαν ἐπεγόντως ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ὅτι ἔχουν μίαν κλινικὴν ἢ μίαν ἐργασίαν εἰς τὰς Ἀθήνας;

Ἐὰν ὅμως θελήσωμεν νά γίνουν ὅλα αὗτά, τὰ ὁποῖα εἶπον καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν μέρος ἐπὶ πλέον τῶν ὅσων ἀναφέρονται εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ., ἔχομεν ὑποχρεώσιν, κύριε Ὑπουργέ, νά αὐξήσωμεν τὰς ἀποδοχὰς τῶν καθηγητῶν. Δὲν εἶναι δίκαιον νά ἀμειβεται ὁ πνευματικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θ' ἀσχολῆται ἀπὸ πρωῒας μέχρι νυκτὸς διδάσκων καὶ συγγράφων μὲ 10.000 δραχμὰς μόνον. Ὁφείλει ἡ Πολιτεία νά τὸν κατατάξῃ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ μισθολογίου τῶν δικαστικῶν. Ἐχω τὴν γνώμην ὅτι ἐὰν τοῦτο γίνη τότε οἱ καθηγηταὶ αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν ἐργασίας ἐκτὸς τῆς κυρίας ἀποστολῆς των θά σταματήσουν νά τὰς ἐπιδιώκουν διότι θά ἀμειβῶνται κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν.

Ἡθελον, ἐπομένως, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου νά σᾶς παρακαλέσω, κύριε Ὑπουργέ, ὅπως εἰς τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. ἡ εἰς μεταγενέστερον τοιοῦτον διότι ἴσως δὲν ἔχετε καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, νά τοποθετήσετε διάταξιν διὰ τῆς ὁποίας οἱ καθηγηταὶ νά ἀμειβῶνται ἐπαρκῶς καὶ αἱ ἀμοιβαὶ των νά εὐρίσκωνται οὐλάχιστον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἀμοιβῶν τῶν δικαστικῶν.

Ἀλλὰ, κύριε Ὑπουργέ, ὅπως εἶπον προηγουμένως εἶναι πρὸς τιμὴν σας τὸ ὅτι εἰσάγετε πρὸς ψήφισιν τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἐμψυχον ὕλικόν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν θά ὀργανωθῇ κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νά ἐπιτελεσθῇ πράγματι τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα ἔχει ἀπέναντι τῆς Πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Θά πρέπει ὅμως ἐπὶ πλέον ἐκτὸς τοῦ θέματος τοῦ ἐμφύχου ὕλικου νά προχωρήσετε, κύριε Ὑπουργέ, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν συγχρόνων διδασκητῶν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν αἰθουσῶν διδασκαλίας. Δώσατε εἰς τὰ πνευματικὰ ἀνέτους καὶ ἐπαρκεῖς αἰθούσας διδασκαλίας. Ἐχετε ὡς παράδειγμα τὴν πανεπιστημιούπολιν τῆς Θεσσαλονίκης. Πλουτίσατε τὰς ἀνωτάτας σχολὰς μὲ ἐργαστήρια καὶ δώσατε καὶ εἰς τοὺς καθηγητάς τοῦ μέλλοντος τοὺς ὁποίους φαντάζομαι ὅτι θά εἶναι ὅπως προβλέπομεν κατόπιν τῆς λήψεως τῶν μέτρων αὐτῶν, εἰς τὸ ἀρμόδιον πνευματικὸν ἐπίπεδον, δώσατε λέγω, εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπαραιτήτους ἐπιμελητάς καὶ βοηθούς.

Καὶ μίαν ἄλλην σύστασιν θά κάμω εἰς ὑμᾶς, κύριε Ὑπουργέ. Ἐπηγγέλητε τὴν δωρεὰν παιδείαν. Δὲν ὑπάρχει ὁμως δωρεὰν ἡ παιδεία, ὅταν ὑποχρεοῦται ὁ φοιτητῆς νά ἀγοράσῃ ἀντὶ χιλιάδων δραχμῶν τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Καθηγητοῦ. Διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι, ἐὰν δὲν ἀγοράσῃ τὸ σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ὁ φοιτητῆς δὲν προάγεται. Θά πρέπει ἐπομένως καὶ τὸ θέμα τοῦτο νά τὸ μελετήσετε κύριε Ὑπουργέ, ὥστε νά δώσετε πράγματι δωρεὰν παιδείαν, διότι δὲν δίδεται σήμερον δωρεὰν ἡ παιδεία, ὅταν ὑποχρεοῦται ὁ φοιτητῆς νά δώσῃ δύο χιλιάδας δραχμὰς διὰ νά ἀγοράσῃ ἓνα σύγγραμμα ἐνὸς καθηγητοῦ καὶ ὅταν ὁ καθηγητῆς μεταβαίνει καὶ βλέπει εἰς τὸν βιβλιοπώλῃν ποῖος ἐκ τῶν φοιτητῶν ἡγόρασε τὸ σύγγραμμά του.

Κύριε Ὑπουργέ, ἐλπίζω ὅτι θά μελετήσετε τὰς συστάσεις, τὰς ὁποίας εἶχον τὴν τιμὴν νά κάμω, διότι ὅπως σᾶς εἶπον

και σεις θεβχίως ενδιαφέρεσθε, αλλά και ὅλοι μας ενδιαφερόμεθα ὅπως ἡ ἀνωτάτη παιδεία ὁργανωθῇ καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες ὄχι μόνον νὰ εἶναι ἀνώτεροι τῶν ξένων ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τὴν πατρίδα μας, διὰ νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας μας, διότι ἐὰν ἡ οἰκονομία μας ταχέως δὲν ἀναπτυχθῇ, τότε εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάμω σκέψεις ὄχι καλὰς καὶ ἀπαισιδοδόχους διὰ τὸν τόπον δεδομένου, ὅτι οἱ γείτονές μας, προηγούνται ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας των.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Βασιλάτος, ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Βασιλάτος. Κύριοι συνάδελφοι, τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον Ν.Δ., τὸ τρίτον κατὰ σειράν, τὸ ὁποῖον μᾶς προσεκόμισεν ὁ ἀκαταπόνητος φίλος κ. Ὑπουργός, θὰ συντελέσῃ ἀσφαλῶς, εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ἀναμόρφωσιν τῆς παιδείας μας.

Ὅλοι οἱ ἡξιώθημεν νὰ γενοῦμεν τῶν πνευματικῶν ἐδεσμάτων τῆς Πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας ἀναπολοῦμεν μὲ εὐγνωμοσύνην τὸ Ἀνώτατον Πνευματικόν μας Ἴδρυμα καὶ ὅσα τοῦ ὀφείλομεν.

Ἦτο ὅμως καὶ ἀνάγκη ὀρισμέναι καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπέβαινον τροχοπέδη εἰς τὴν εὐρύθμον λειτουργίαν του νὰ τακτοποιηθοῦν.

Τὸ σχέδιον Ν.Δ. δὲν θίγει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων, διότι τὸ Σύνταγμα ἐν ἄρθρῳ 18 προέβλεψεν ἀκριβῶς τῆς περιπτώσεως αὐτῆς καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὸ Κράτος νὰ ἐπέμῃ. Δὲν ὀφείλετο τὸ Πανεπιστήμιον, οὔτε ἡ ἐκπαίδευσις μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν κενὰς ἑδρας ἐπὶ σειράν ἐτῶν. Οἱ φοιτηταὶ στερούμενοι τῶν διδασκάλων τῶν μειονεκτοῦν εἰς μάθησιν. Ὡς ἐκ τούτου θεωρῶ ἀναγκαίαν τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποῖαν προβλέπει τὸ ἄρθρον 1 τοῦ σχεδίου Ν.Δ. Ὁρῶν, ἐπίσης καὶ σκόπιμον νὰ μὴ ἔχωμεν πολυθεσίτας. Εἶναι ἀνάγκη ὁ καθηγητὴς νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἐπιστήμην του, ἡ ὁποία, σήμερον, μὲ τὰς καταπληκτικὰς τῆς προόδους ἀξίαι ἄγρυπνον παρακολουθεῖται. Πρέπει νὰ διαδέτῃ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον καὶ διὰ τὰς παραδόσεις καὶ διὰ τὴν συγγραφὴν. Τὸ θέμα τῆς μονίμου κατοικίας, νομίζω, ὅτι ὀρθῶς τοποθετεῖται. Δὲν κακίζω ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπέτρεψαν τὴν μετακίνησιν τῶν καθηγητῶν. Αὐτό, κυρίως, συνέβαινε μὲ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἦτο ὅμως κατὰ πάντα ἀνάγκη.

Τὸ νεοῖδρυθὲν Πανεπιστήμιον εἶχε τότε τὴν ἀνάγκην τῶν πρώτων τῶν κρατίστων. Ἐὰν τοὺς ἀπαγορεύετο ἡ μετακίνησις καὶ καθιεροῦτο ἡ ὑποχρέωσις τῆς μονίμου παραμονῆς των, ἐλάχιστοι θὰ ἐδέχοντο ἑδραν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἦδη ὅμως ὅτε ἡνδρώθη τὸ Πανεπιστήμιον ἐκεῖνο, δὲν ὑπάρχει λόγος τῶν συνεχῶν μετακινήσεων. Ζήτημα γεννᾶται διὰ τὴν νέαν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν Ἰωαννίνων. Παρακαλεῖται ὁ κ. Ὑπουργός νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα μήπως κατὰ τὸ πρῶτα ἔτη ἵνα θυνήθουν οἱ ἀριστεῖς τῶν καθηγητῶν νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των, τοὺς ἐπιτραπῇ ἡ μετακίνησις.

Δ. Ἀκριτίας (Ὑφυπ. Ἐθν. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, ἡ δευτέρα αὕτη σκέψις σας περιέχεται εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ. Ὡς γνωστὸν, ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἰωαννίνων ἀποτελεῖ Τμήμα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης καὶ συνεπῶς ὁ καθηγητὴς θὰ διδάσκῃ μετακινούμενος.

Γ. Βασιλάτος. Σὰς εὐχαριστῶ, κ. Ὑπουργέ, διὰ τὴν παρατήρησίν σας. Δὲν τὸ ἐπρόσεξα. Ἐχετε δίκαιον.

Δύο λέξεις μόνον διὰ τὰς πέραν τῶν καθηγητικῶν καθηκόντων ἀπασχολήσεις τῶν καθηγητῶν. Τὸ ζήτημα εἶναι πολὺ δυσχερές, ἐὰν θὰ πρέπει νὰ ἀπαγορευώμεν εἰς ἓνα χειρουργόν, ἢ εἰς ἓνα παθολόγον νὰ κάμῃ ἐπεμβάσεις.

Γ. Λαζαρίδης. Νὰ τὰς κάμνῃ εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς κλινικάς.

Γ. Βασιλάτος. Τὸ συμφέρον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν σπουδαστῶν εἶναι νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ἐκτὸς τῶν καθηγητικῶν καθηκόντων ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις. Τὸ ἐπρόβλεψεν ἐν τινὶ μέτρῳ, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν μὲ τοὺς δικαστικούς. Μέχρι τῆς ἀναλήψεως τῆς διακυβερνήσεως τῆς Χώρας ὑπὸ τῆς Ε.Κ., οὗτοι ἐπέδωκον τὴν συμμετοχὴν των εἰς Συμβούλια, ἵνα συμπληρῶνουν τὸν ἀνεπαρκῆ μισθόν. Μετὰ τὴν, σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα, ἱκανοποίησίν των, τοὺς τὸ ἀπαγορεύσαμεν.

Ὅπως ὑπεστήριξεν ὁ συνάδελφος τῆς πλειοψηφίας, ὅταν εἰς τοὺς καθηγητὰς παραχωρήσωμεν τὰ χρηματικὰ μέσα, ἵνα διαβιοῦν ἀναλόγως μὲ τὸ ὕψιστον ἀξίωμα των, τότε θὰ πρέπει νὰ συζητήσωμεν τὴν ἀπαγόρευσιν.

Ὅπως ἐτονίσθη ἀπὸ ἐκλεκτοὺς συνάδελφους θὰ καταστῇ ἀδύνατον νὰ ἀπαγορευώμεν εἰς τοὺς ἱατροὺς νὰ δέχωνται ἀσθενεῖς. Εἶναι τόσον δύσκολον τὸ θέμα, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ λάθῃ θέσιν.

Ἐπίσης φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς καθηγητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς, νὰ παρίστανται ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παρουσία των θὰ εἶναι καὶ χρήσιμος καὶ ἐπειδὴ ἐξ ὧν γνωρίζω αἱ ἐμφανίσεις των εἶναι σπάνιαι δὲν νομίζω, ὅτι διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς αὐτὰς περιπτώσεις θὰ πρέπει νὰ τοὺς τὸ ἀπαγορευώμεν ἀρῶν ἡ παρουσία των συντελεῖ εἰς τὴν διαπληστικὴν τοῦ δικαίου ἐξέλιξιν.

Τέλος εὐχαριστῶ, τὸν ἀγαπητὸν φίλον κ. Ἀλαβάνον, διὰ τὸ μνημόσυον τὸ ὁποῖον ἔκαμε τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Νικολάου Λούβαρη, τοῦ ἀλησμονήτου φίλου μου.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἀσπυρίτης, ἔχει τὸν λόγον.

Κ. Ἀσπυρίτης. Κύριε Πρόεδρε, θὰ εἶμαι σύντομος καὶ θὰ περιορισθῶ εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ σχεδίου Ν. Δ) τος.

Ἀσφαλῶς, ἡ σημασία τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν.Δ. εἶναι πολὺ μεγάλη, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον του στενόν. Ἐξήρθη ἡ σημασία τοῦ σχεδίου Ν.Δ. ἀπὸ τὸν ἀξιώτημον Ἀρχηγὸν τῆς Ε.Ρ.Ε. καὶ ἄλλους συνάδελφους διακεκριμένους. Εἶμαι, ὅμως, ὑποχρεωμένος νὰ εἶπω, παρὰ ταῦτα, ὅτι ἐξήλθονμεν τοῦ περιεχομένου τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ πταίει ἴσως δι' αὐτὸ καὶ τὸ Προεδρεῖον, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς μνημόσυον, εἰς μνημόσυον τοῦ μακαρίτου Σβώλου, τοῦ ὁποῖου τὴν μνήμην καὶ ἐγὼ σέβομαι καὶ τιμῶ, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Ἡλιόπουλος ἐθεώρησεν ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν μειωτικὸν διὰ τὸν Σβῶλον, διότι ἔγινεν τὸ μνημόσυον αὐτοῦ παρεμπιπτόντως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὑπῆρξεν ὁμόφωνος ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ν.Δ., παρ' ὅλον ὅτι διετυπώθησαν ἀπόψεις ἀναγόμεναι εἰς τὴν συνταγματικὴν φύσιν τοῦ σχεδίου Ν.Δ. καὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐποπτεούσης ἀρχῆς, τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας νὰ ἐπεμβαίνῃ, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀπεσαφηνίσθησαν.

Δὲν θίγεται τὸ Πανεπιστήμιον. Ἀντιθέτως, διὰ τῶν διατάξεων τοῦ σχεδίου Ν.Δ. θὰ διευκολυνθῇ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων του εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων διατάξεων.

Τρία εἶναι τὰ σημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποῖων διετυπώθησαν διάφοροι ἀπόψεις καὶ ἐπὶ τῶν ὁποῖων θὰ εἶπω ὀλίγα τινά.

Τὸ πρῶτον σημεῖον, εἶναι τὸ θέμα τῆς ἀπαρτίας διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καθηγητοῦ καὶ τῆς πλειοψηφίας διὰ τὴν τελικὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ. Τὴν περίπτωσιν τῆς ἀπαρτίας διώρῳ καὶ ὡς τὸ ἀνατυπωθὲν σχέδιον Ν.Δ., διότι κατὰ τὴν ἀρχικὴν τὴν διατύπωσιν θὰ ἦτο πράγματι δυνατόν νὰ ἐκλεγῇ τις καθηγητὴς μὲ μίαν ψήφον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλεγῇ τις μὲ δύο ἢ καὶ μὲ τρεῖς ψήφους. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι εἶμαι σύμφωνος μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχεδίου Ν.Δ., νὰ ὑπάρξῃ ἐπέμβασις τῆς ἐποπτεούσης ἀρχῆς καὶ νὰ ἐπιβληθῶν, ἐν ἀνάγκῃ, κυρώσεις, διὰ τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τῶν προθεσμιῶν.

Ἀλλὰ τὸ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην, δηλαδὴ νὰ καταστήσωμεν τὰς σχολὰς κοινκλάβια Καρδιναλλίων, τὰ ὁποῖα πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἐκλέξουν τὸν Πάπα, νὰ ὑποχρεώσωμεν, δηλαδή, τὰς σχολὰς νὰ ἐκλέξουν ὅπως δῆποτε ἐντὸς μηνὸς καθηγητήν.

Ἠκούσθησαν, κ. συνάδελφοι, βαρύταται κατηγορίαι κατὰ τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων, δὲν τὰς συμμερίζομαι, διότι καὶ ἐκ τῆς προσωπικῆς μου πείρας ἔχω διαπιστώσει, ὅτι δὲν ὑπῆρξαν πολλαὶ παρεκκλίσεις σκόπιμοι ἢ ὑποπτοί. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ δηλώσω, ὅτι περισσότεραι ἦσαν αἱ περιπτώσεις ἐκείναι, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκαθυστέρει ἡ ἐλήρωσις ἐδρῶν, διότι δὲν ὑπῆρχον κατάλληλοι ὑποψήφιοι. Ἐγὼ ὑπ' ὅψιν μου, ὅταν καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχε προκηρυχθῇ ἡ πλήρωσις τακτικῶν ἐδρῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, δὲν ἐνεφανίζοντι πλὴν ἐνδιαφερόμενοι πλὴν ἐνός ἢ τῶ πολλῷ

δύο. Νομίζω ότι είναι άστοπον να υποχρεώσωμεν τὰς σχολὰς νὰ ἐκλέξουν ὅποσδήποτε καθηγητήν. Αἱ ἀπόψεις τοῦ συναδέλφου κ. Ἰορδάνογλου, μὲ εὐρίσκουν σύμφωνον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκβιάσωμεν, καὶ μετὰ τὰς ἐξηγήσεις τὰς ὁποίας ἔδωσα, νομίζω ὅτι δικαιολογεῖται ἀπολύτως ἡ ἔκφρασις, ὅτι πράγματι ἐκβιάζομεν τὴν ἐκλογὴν τῶν καθηγητῶν μὲ τὸ 1)4 τοῦ συνόλου διὰ τὴν ἀπαρτίαν, διότι θὰ ὑπάρξῃ περίπτωση ἐκλογῆς καθηγητοῦ μὲ 2 ἢ 3 ψήφους. Αὐτὸ τὸ ἄστοπον πρέπει νὰ ἀποφευχθῇ. Δὲν γνωρίζω ποῖον ἀριθμὸν τελικῶς θὰ ὀρίσετε, κ. Ὑπουργέ, δι' ἀπαρτίαν, πάντως τὸ 1)4 τῶν καθηγητῶν εἶναι ἀπαράδεκτον καὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὅποσδήποτε μεγαλύτερον καὶ ἢ ἐκλογὴ νὰ γίνεται διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν παρόντων. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον θέμα, τὸ ὁποῖον εἶχον τὴν τιμὴν νὰ θίξω. Τὸ δεύτερον θέμα, εἶναι τὸ θέμα τῆς κατοχῆς δευτέρας ἑδρας. Κατ' ἀρχήν, εἶμαι καὶ ἐγὼ κατὰ τῆς πολυθεσίας. «Ὅταν ἀνάλογον δημοσιουπαλληλικὸν νομοθέτημα συνεζητεῖτο παλαιότερον, ἐπῆρα θέσιν ἀνάλογον. Τὸ θέμα εἶναι, ἂν πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Δηλαδή, νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κατοχῆς δευτέρας ἑδρας ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐὰν ἐσκέπτετο ἡ Κυβέρνησις νὰ φέρῃ σχέδιον Ν.Δ. γενικόν, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ καθιεροῦται ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κατοχῆς δευτέρας θέσεως παρ' οὐδὲν ὅπως, θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ καὶ εἰς τοὺς καθηγητὰς.

Ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ ἀνέφερε παραδείγματα ἐκ τοῦ παρελθόντος ἐκλεκτῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες κατεῖχον δύο ἑδρας, καὶ ἐγὼ θὰ ἀναφέρω ζῶντας, οἱ ὁποῖοι ἐτίμησαν δύο Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα. Δὲν ἐζημιώθη ἀσφαλῶς τὸ Πολυτεχνεῖον, διότι ὁ κ. Ὀρλάνδος κατεῖχε δύο θέσεις. Ὡς τελευταίαν παραχώρησιν θὰ ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ ἡ προκείμενὴ διάταξις διὰ τοὺς νῦν κατέχοντας δύο ἑδρας καὶ νὰ μὴ τοὺς προκαλέσωμεν αὐτὴν τὴν ἡθικὴν μείωσιν καὶ πικρίαν εἰς τὸ τέλος τῆς σταδιοδρομίας τῶν.

Τὸ τρίτον θέμα, διὰ τὸ ὁποῖον νομίζω ὅτι ὑπῆρξεν διάφοροι ἀπόψεις, εἶναι τὸ θέμα τῆς μονίμου κατοικίας. Ἐξετέθησαν καὶ ἐλέγχθησαν πολλά. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προσέσω τίποτε παρὰ μόνον νὰ προσέξωμεν τὴν Νομικὴν πλευρὰν καὶ τὰ πρακτικὰ μέσα ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως αὐτῆς. Ὑπῆρξε καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν προσπάθεια, μάλιστα εἰς ἐποχὴν, καὶ ἦν ἠδύνατο νὰ ληφθῶν μέτρα πιστικώτερα, τὰ ὁποῖα δυστυχῶς καὶ τότε δὲν ἀπέδωσαν. Πέραν τούτου καὶ οὐσιαστικῶς φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ζημία διὰ τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, δεδομένου ὅτι πολλοὶ ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες ἐκ τοῦ λόγου τούτου δὲν θὰ θελήσουν νὰ διεκδικήσουν ἑδρας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Δὲν νομίζω ὅτι ἀκόμη τὸ στοῖν τῶν ἐπιστημόνων εἰς τὴν χώραν μας εἶναι τόσο μεγάλο ὥστε νὰ ὑπάρξῃ τρόπος νὰ πληροῦνται τὰ κενὰ καὶ νὰ ἐπανδρῶνται τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα μὲ νέους ἐπιστήμονας εὐχερῶς. Τὸ ἐπιστημαίνω ὥς σκέψιν καὶ παρακαλῶ, κ. Ὑπουργέ, νὰ τὸ σκεφθῇτε περισσότερον καὶ ἀπὸ Νομικῆς πλευρᾶς καὶ ἀπὸ οὐσιαστικῆς τὸ θέμα αὐτό. Αὐτὰ εἶχον νὰ εἶπω, ἐπιφυλάσσόμενος εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν νὰ κάμω ὀρισμένους παρατηρήσεις λεπτομερεσιαικῶς.

Ι. Μελάς. Κύριε Πρόεδρε, κοινὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀποδοχὴ ὅτι τὸ κρινόμενον σχέδιον Ν.Δ. ἀφορᾷ περιορισμένους ὡς καὶ ἐπαγγέλλεται σκοποὺς καὶ ἀποβλέπει πρᾶγματι εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν ἐπειγόντων θεμάτων τῆς Ἀνωτάτης μας Παιδείας. Τὸ γενικὸν πρόβλημα τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας πρόκειται νὰ κριθῇ μὲ τὸ σχετικὸν σχέδιον Ν.Δ., ἡ κατάθεσις καὶ ἡ συζήτησις τοῦ ὁποίου ἐπίκειται. Καὶ εἶναι πρᾶγματι καιρὸς, ἐπειδὴ ἤλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ εἰς τὸν μεγάλον καὶ βασικὸν αὐτὸν τομέα τοῦ Ἑθνικοῦ μας χρέους, ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ ὁποίου, ἐγκειμένη εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ὅρων καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς Ἀνωτάτης μας Παιδείας δὲν συντρέχει μόνον μὲ τὰς ἐπαγγελίας τῆς Ἐνώσεως Κέντρου, ἀλλὰ ἀφορᾷ ὑπόσχεσιν περιληφθεῖσαν πρὸ δύο δεκαετηρίδων, εἰς τὸν μνημειώδη ΛΟΓΟΝ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ὑποδεχόμεθα τὸ κρινόμενον σχέδιον Ν.Δ. ὡς

μῆνυμα τῆς ὑποσχρημένης ὁλοκληρώσεως τῆς μεγάλης ἐκπαιδευτικῆς περιπτώσεως. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὅμως τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κρινόμενου σχεδίου Ν.Δ., ἐπιβάλλεται νὰ ὑπάρξουν βασικαὶ παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι σχετίζονται καὶ μὲ τὴν προκείμενὴν συζήτησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ Ἀνωτάτη μας Παιδεία πάσχει ἀπὸ μίαν βασικὴν πάθησιν. Ἀπὸ τὴν ἠθελήμεν ἢ ἀθέλητον παρερμηνείαν τοῦ ὅρου «Αὐτοτέλεια». Ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν καὶ τὴν παρερμηνείαν τῆς Συνταγματικῆς αὐτῆς προβλέψεως, ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία τῆς Χώρας, κατήντησεν, ἐν πολλοῖς, μεσαιωνικὴ ἐπαγγελματικὴ συντεχνία, τῆς μεσαιωνικῆς ἀναφορᾶς, ἐχούσης ἐνταῦθα τὴν σημασίαν τῆς χρονικῆς καταγωγῆς αὐτῶν τῶν συντεχνιῶν.

Ἐχει καταστῇ ἀναχρονιστικὴ συντεχνία, χωρὶς νὰ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὸ πρὸνόμιον τῆς παραδόσεως, τὸ ἄρωμα τῆς παραδόσεως. Ὅταν ὑπάρχῃ τὸ στοιχεῖον τῆς παραδόσεως καὶ αἱ σικαὶ ἀκόμη, αἱ ὁποῖαι εἰς ἄλλας περιπτώσεις θὰ ἦσαν ἀπαράδεκτοι, συναντοῦν κατανόησιν. Εἶναι κοινὴ ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐπιζημία ὑπῆρξεν ἡ χαράκωσις τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας μας εἰς τὴν παραχάραξιν τῆς ἐννοίας τῆς αὐτοτελείας. Ἡ προσταγὴ τοῦ ἀρθροῦ 16 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει ὅτι: «Τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους». Ἡ διατύπωσις αὐτῆς τῆς προσταγῆς ἐκρίθη καὶ ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ μας Ἰδρύματα, περίπου ὡς ἐπιταγὴ τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐπιδεχομένη, οὔτε ἐρμηνείαν, οὔτε ἀμφισβήτησιν. Ἡ αὐτοτέλεια κατέληξε νὰ καταστῇ ἀσφυκτικὸν ὄστρακον, εἰς τὰ στενὰ χορητικὰ δεδομένα, τοῦ ὁποίου, διαμορφώνεται ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας. Ἡ ἐλαχίστη παρέμβασις, ἢ ἡ ὑπόνοια τῆς ἐνδεχομένης παρεμβάσεως, προκαλεῖ καὶ ἐγείρει σάλον ἀντισυνταγματικότητος. Παρόμοιους σάλους θὰ ἐδικαιολογεῖτο πολὺ περισσότερον, ἀσυγκρίτως δικαιότερον, εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν, τὴν περίπτωσιν τῆς ἐπίσης συνταγματικῆς προσταγῆς, πού ἀφορᾷ τὴν Αὐτοδιοίκησιν. Τοῦ ἀρθροῦ 99 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐπιτάσσει ὅτι «ἡ Διοικητικὴ Ὁργάνωσις τοῦ Κράτους βασίζεται εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ εἰς τὴν Τοπικὴν Αὐτοδιοίκησιν». Πού ἐπιτάσσει τὴν αὐτοτέλειαν τῆς Τοπικῆς Διοικήσεως, χωρὶς ὅμως τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀναφερόμεντος ἀρθροῦ 16, τοῦ ἀφορώντος τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν, τὸν περιορισμὸν τῆς αὐτοτελείας τῆς, μὲ τὸν ὅρον τῆς ἐποπτείας τοῦ Κράτους. Καὶ ἐν τούτοις, ἡ ἄνευ ὅρων, ἢ ἄνευ περιορισμοῦ ἐπαγγελλομένη ἢ ἐπιδιωκόμενη ἀπὸ τὸ Σύνταγμα αὐτοτέλεια τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως, ἔχει οὐσιαστικῶς καταργηθῇ μὲ τὴν παγίαν παρέμβασιν τοῦ Κράτους εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως. Ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ αὐτοῦ, τῶν δύο περιπτώσεων, τὸν ὁποῖον ἐπεσήμανε προλαβὼν ὁ συνάδελφος κ. Ἀλαβάνος, συνάγεται ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνακαθορισμοῦ τοῦ ὅρου τῆς αὐτοτελείας τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν μας Ἰδρυμάτων, ὁ ὁποῖος βεβαίως καθορισμὸς πρέπει, κατ' ἀνάγκην, νὰ συμβῇ κατὰ τὴν ἐπικείμενὴν συζήτησιν τοῦ Νομοσχεδίου τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας.

Κύριε Πρόεδρε, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε., ὁ νέος Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε., τὸν ὁποῖον ἀπὸ ὅλας τὰς πλευρὰς τῆς αἰδούσης αὐτῆς περιβάλλομεν μὲ τὴν προσοχὴν, τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐπιβεβλημένην ἐκτίμησιν, ὅταν συμβαίη νὰ εὐρισκόμεθα ἔξω ἀπὸ τὰ διαχωριστικὰ πλαίσια τῶν πολιτικῶν μας μερίδων, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε., ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς αὐτοτελείας τῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἀνωτάτης μας Παιδείας, ἐπεκαλέσθη τὴν Μεσαιωνικὴν UNIVERSITAS, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν καὶ κατάγεται, πρᾶγματι, ἡ ἀνωτέρω αὐτοτέλεια. Ἐλησμονήθη ὅμως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του, ὅτι ἡ Μεσαιωνικὴ UNIVERSITAS, τὸ Μεσαιωνικὸν Πανδιδασκτήριον, ἀποτελεῖ περίπτωσιν, ὁμοίαν περίπου μὲ τὸ Ἰδιωτικὸν Φροντιστήριον τῶν ἰδικῶν μας χρόνων. Ἐπειδὴ ἦτο ἓνα Ἰδρυμα πού ἔζη καὶ ἐλειτούργει εἰς ἐντελῶς ἄσχετο πρὸς τὰ σημερινά, διοικητικὰ πλαίσια. Ὅχι εἰς Ἑθνικοὺς χώρους, ὅπως εἶναι οἱ χώροι τῶν σημερινῶν Ἑθνοτήτων, ὅπου τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα σχετίζονται μὲ τὴν μοῖραν τοῦ δεδομένου Ἑθνους, ἀλλὰ εἰς τὸν χώρον τῶν Φεουδαλικῶν κρατιδίων τῶν ὁποίων οἱ αὐθένται δὲν ἠνωχλοῦντο, οὔτε ἠσυχλοῦντο, κατὰ κανόνα, μὲ τὴν παρουσίαν αὐτῶν τῶν Ἰδρυμάτων.

Η **UNIVERSITAS**, όσάκις δέν άνήκεν είς την καθάρως έκμεταλλευτικήν κατηγορίαν της καπηλείας της μαθήσεως, ή όποία είς τά υπέρθυρα των Ίδρυμάτων διήγγειλε και υπέσχετο είς τούς άφελείς των χρόνων εκείνων, την διδασχήν «παντός γνωστού πράγματος... και τινων άλλων άκόμην», ή **UNIVERSITAS** της καλής περιπτώσεως, ήτο είδος πυρσού καιομένου είς τό ύψος άποκρήνου και άπομονωμένου θράχου, υπό συνθήκας έντελώς άσχετους πρός την περίπτωσιν και τόν προορισμόν των συγχρόνων Ίδρυμάτων της Άνωτάτης Παιδείας, είς τά όποία κατοπτρίζονται αί πνευματικά διαστάσεις των σημερινών Λαών και αί προοπτικά της Έθνικής των πορείας.

Κατά ταύτα, ή αὐτοτέλεια της **UNIVERSITAS**, έκδηλουμένη υπό έντελώς διαφόρους συνθήκας και προορισμούς δέν είναι δυνατόν και δέν είναι νοητόν νά συμπίπτη μέ τό περιεχόμενον της αὐτοτελείας της συγχρόνου συνταγματικής μας προβλέψεως.

Πρέπει άκόμη νά σημειωθῇ ότι ἐλησημονήθη, ότι είς την Διοίκησιν της **UNIVERSITAS** και είς ένα στάδιον της εξέλιξέως της, είς τούς ίδιους μεσαιωνικούς χρόνους, έμεσολάβησεν ή συμμετοχή εκπροσώπων της φοιτητικής νεότητος, περιπτώσεις ή όποία αποτελεῖ την πρόσθετον απόδειξιν της υποχωρήσεως της άρχης της αὐτοτελείας και υπό τās συνθήκας των χρόνων εκείνων.

Μέ την παρένθεσιν των παρατηρήσεων αὐτών και μέ την επιφύλαξιν της ευρύτερας εκθέσεως των απόψεών μου κατά την συζήτησιν του σχετικού νομοσχεδίου, κρίνω απόδεξιμον τό προκείμενον σχέδιον Ν. Δ. καθ' όλας τās διατάξεις του.

Μέ την διατύπωσιν όμως μιās βασικής επιφυλάξεως σχετικής πρός τό σύνολον των εκπαιδευτικών νομοσχεδίων. Της επιφυλάξεως της διακηρύξεως της επιτακτικής ανάγκης, της σταδιακής εφαρμογής των επαναστατικών έν πολλοίς διατάξεων, των νομοθετημάτων αὐτών, υπό την μορφήν διετών ή πενταετών σχεδίων, έντός των όρίων των εκάστοτε και σχετικών δυνατοτήτων, διά την άρτιωτέραν απόδοσιν και επιτυχίαν των, και διά την άποφυγήν των ένδεχομένων άτυχιών, τās όποίας είναι δυνατόν νά προκαλέσῃ ή βεδιασμένη και ταυτόχρονος επιδίωξις.

Θά άπετέλει σκιάν της Ιστορίας της πολιτικής μας μερίδος, άν ή Ένωσις Κέντρου, άπερχόμενη κάποτε από την ευθύνην της εξουσίας, άφηνεν άνεγκαθάριστον από όλας του τās πλευράς και τό βασικόν, τό μέγα πρόβλημα της Άνωτάτης Παιδείας. Άλλά διότι συμβαίνει νά κατεχόμεθα από την ιδιαιτέραν αίσθησιν της ειδικής αὐτής αποστολής και από την εκτίμησιν της βαρύτητος του μεγάλου θέματος, έπειγόμεθα νά άνταποκριθώμεν τό ταχύτερον είς την εκλήρωσιν αὐτοῦ του καθήκοντος διά την έγκυροτέραν εξασφάλισιν των όρων των εύτυχών επιπτώσεων επί της εφεξής πορείας του Έθνους.

Πρόεδρος. Ο κ. Πανάγος έχει τόν λόγον.

Γ. Πανάγος. Κύριε Πρόεδρε, από την άνάγνωσιν της Εισηγητικής Εκθέσεως και του καιμένου του σχεδίου Ν. Δ)τος βγαίνει τό συμπέρασμα ότι υπήρξε κάποιο κακόν είς τό παρελθόν που ή Κυβέρνησις τό διεπίστωσε και έρχεται νά τό διορθώσῃ. Τοῦτο σημαίνει ότι τό παρελθόν δέν ήτο τόσον άμειπτον, όσον ήθέλησαν νά μάς τό παρουσιάσουν ώρισμένοι όμιληταί της ΕΡΕ, ως και ό αξιότιμος κ. Αρχηγός της Ε.Ρ.Ε. Οί λόγοι οι όποιοι επέβαλον την κατάθεσιν του παρόντος σχεδίου Ν. Δ. ήσαν δύο. Πρώτον, ότι τά πράγματα είς τά Άνωτάτα Εκπαιδευτικά μας Ίδρύματα, δέν επήγαιναν καλά. Πράγματι, υπήρξε μία άνωμαλία, ή όποία κατ' άρχήν ήρχισεν ως ψίθυρος μεταξύ των φοιτητών και του λαού και κατέληξεν άργότερον είς κραυγήν άποδοκιμασίας. Κατήντησε τό Πανεπιστήμιον φεουδαρχικόν καθεστώς, είς τό όποιον τόν φεουδάρχη διεδέχετο ό πρωτότοκος υίός. Αὐτά τά πράγματα ήσαν γνωστά. Ο δεύτερος λόγος, είναι ότι ή Κυβέρνησις έχει άποφασίσει νά άποκαταστήσῃ την τάξιν είς τόν χώρον της Άνωτάτης Εκπαιδεύσεως. Μίαν τάξιν, ή όποία θά φέρῃ την Άνωτάτην Εκπαιδεύσιν είς τό ύψος της περιωπής της. Έάν τοῦτο εξέφενε της προσοχής της Κυβερνήσεως, δέν θά ήτο σύμφωνος μέ τās επαγγελίας της.

Είς τόν χώρον της έπιστήμης, ως γνωστόν, έχομεν μίαν τεραστίαν εξέλιξιν. Έπιστήμαι, αί όποία κατά τό παρελθόν θεωρούντο ώλοκληρωμένοι, σήμερον διασπώνται είς ώρισμένους κλάδους. Και άκριβώς ή εξέλιξις αὐτή της έπιστήμης μάς επιβάλλει την ανάγκην νά κάμωμεν προσεκτικήν επιλογήν των προσώπων, τά όποία θά θεραπεύσουν τās ανάγκας της.

Έν προκειμένω ή εκλογή των καθηγγητών είναι έν βασικόν πρόβλημα διότι αί καθηγγηταί αποτελούν τό υπόβαθρον διά την εξασφάλισιν της προόδου των άνωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Απ' αὐτῆς της πλευράς έχει τις νά παρατηρήσῃ ότι ή επέμβασις της Πολιτείας, έχούσης τό χρέος νά εποπτεύῃ τά άνωτάτα ιδρύματα, είναι νόμιμος και συνταγματική. Έλέχθη υπό των συναδέλφων της ΕΡΕ, ότι τοῦτο αποτελεῖ επέμβασιν είς την αὐτοτέλειαν των εκπαιδευτικών μας ιδρυμάτων άπαρεσκευμένην υπό του Συντάγματος. Εγώ νομίζω ότι τό αντίθετον συμβαίνει μάλιστα ότι ή επέμβασις θά έπρεπε νά είχε γίνει πρό πολλού. Τό νά θέλωμεν νά εμφανίζωμεν ως ειδυλικακόν τό παρελθόν είναι ως νά έμμένωμεν είς την μη θεραπεύσιν της νόσου. Δυστυχώς διά τό Κράτος τό παρελθόν άπετελεμάτωσε την άνωτάτην παιδείαν. Πιστεύω απόλυτως, κύριε Πρόεδρε, ότι μέ τό θεωπιζόμενον μέτρον θά ανοίξωμεν την όδόν της προόδου των άνωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Όσον άφορᾷ την εκλογήν των καθηγγητών ότι αί διατάξεις του σχεδίου έχουν καλώς και όρθόν είναι ό κ. Υπουργός νά μη ύπαναχωρήσῃ υπό την πίεσιν της ΕΡΕ. Η διαδικασία της εκλογῆς θά πρέπει νά παραμείνῃ ως καθορίζεται είς τό άρθρον 1. Η επιβολή κυρώσεων είς συλλογικά όργανα είναι κάπως δύσκολος. Τούναντίον ή αντικατάστασις των όργάνων αὐτών όταν άρνούνται νά εκπτελίσουν τό χρέος των, είναι χρέος της Πολιτείας. Επίσης νομίζω, ότι θά πρέπει νά άπαγορευθῇ όπωσδήποτε ή κατάληψις δευτέρας θέσεως υπό των καθηγγητών των άνωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και όταν πρόκειται περί ιδιωτικού άνωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος, ως είναι ή Βιομηχανική Σχολή Θεσσαλονίκης. Ο πανεπιστημιακός διδάσκαλος θά πρέπει νά είναι άφωτισμένος είς τό έργον του και μάλιστα νά επιβάλλωνται αυστηρά κυρώσεις όσάκις ό καθηγγητής άσκει έστω και κατά τρόπον μη έμφανῇ, άλλα έργα. Ο καθηγγητής του άνωτάτου εκπαιδευτικού ιδρύματος είναι και αὐτός υπάλληλος και συνεπώς δέν δύναται νά κατέχῃ δευτέραν θέσιν και λαμβάνῃ διπλόν μισθόν. Αὐτή ή κερδοσκοπική τάσις των καθηγγητών πρέπει νά εκλειψῃ.

Επίσης, νομίζω, ότι αί καθηγγηταί θά πρέπει νά είναι έγκατεστημένοι εκεί όπου έδρεύει ή σχολή των και μάλιστα θά πρέπει ό καθηγγητής νά έχῃ κάποιαν οικείωσιν μέ τόν σπουδαστικόν κόσμον διά νά επιτύχῃ περισσότερον του έργου του. Με αὐτάς τās παρατηρήσεις, κ. Πρόεδρε, παρακαλῶ και εγώ τό υπό κρίσιν σχέδιον νά ψηφισθῇ ως έχει διά νά καταστή δυνατόν ή άνωτάτη Παιδεία νά επιτελέσῃ τό έργον της είς την χώραν μας.

Ι. Μποῦτος. Κύριε Πρόεδρε, δέν θά μακρηγορήσω. Άλλωστε τό θέμα έχει πλήρως εξαντληθῇ. Όλα τά προβλήματα έχουν τεθῇ, και νομίζω, ότι όλοι αί παρατάξεις εξέθεσαν σαφώς τās απόψεις των, ώστε νά μη ύπάρχῃ δυνατότης νά ύπάρξῃ άμφισβήτησις αὐτών. Θέλω μόνον νά επισημάνω τό γεγονός, ότι ή ίδια ή Κυβέρνησις εξέδηλωσε μίαν ύπαναχώρησιν ως πρός τόν τρόπον εκλογῆς των καθηγγητών. Τοῦτο είναι βέβαια πρός τιμήν της και μάλιστα πρός τιμήν του κ. Υπουργού. Έν πάσῃ περιπτώσει θεωρῶ σκόπιμον νά επισημάνω τό γεγονός, ότι ή Κυβέρνησις άνέκρουσε πρῶταν από την πρόθεσιν της της πλήρους καταργήσεως της αὐτοτελείας των άνωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Ο πρό όλίγου όμιλῶν συναδέλφος εκ της Ε.Δ.Α. κ. Πανάγος, νομίζω, ότι θά ήτο περισσότερον ευχαριστημένος εάν ή Κυβέρνησις ένέμενεν είς τās άρχικάς σκέψεις της διά την πλήρη κατάργησιν της αὐτοτελείας των Πανεπιστημίων. Επίσης, νομίζω, ότι ό κ. Μελάς έτοποθέτησε τās απόψεις και τās κρίσεις του αξιότιμου άρχηγού της Ε.Ρ.Ε. είς αιώνας πολύ άπέχοντας της σημερινῆς εποχής. Δέν νομίζω, ότι ή Ε.Ρ.Ε. όσονδήποτε και άν θεωρητᾷ κόμμα συντηρητικόν έχει μείνει τόσον πολύ πίσω είς τās σκέψεις της. Ο κ. Μελάς συνεπώς μάς άδικεῖ. Μάς άδικεῖ τόσον πολύ, ώστε θά ήδύνατό τις νά υποθέσῃ, ότι μάλ-

λον άδικεί τον έαυτόν του άποδεικνυόμενον, ότι δέν δύναται νά συλλάβη ώρισμένας σκέψεις. Η έννοια της Ουνιέρεσιτας όπως έδρασαν εις τό φεουδαρχικόν σύστημα του Μεσαίωνα επέρασεν εις τά Αγγλοσαξωνικά Κράτη διά νά καταστή παντελώς έλευθερόν ίδρυμα. Μας είπεν ο κ. Μελάς, ότι εις την διοίκησιν των Πανεπιστημίων εκείνων υπήρχε καί εκπρόσωπος εκ των φοιτητών. Αλλά όλοι γνωρίζομεν ότι εις τά μεγάλα Πανεπιστήμια της Εύρώπης ή ένωσις των φοιτητών άσκει μέγáλον ρόλον εις την οργάνωσιν των Πανεπιστημίων. Οί συνάδελφοι της Ε.Δ.Α., όταν όμιλούν περί των Πανεπιστημίων της Ελλάδος, χώρας δηλαδή εις την όποιαν τό κομμουνιστικόν κόμμα δέν έγένετο καδεστώς, συλλαμβάνουν την οργάνωσιν καί την ύψην των Πανεπιστημίων τούτων υπό διάφορον έννοιαν έν συγκρίσει με τάς χώρας, εις τάς όποιás έχει επικρατήσει ό κομμουνισμός. Τά άνώτατα αυτά εκπαιδευτικά Ιδρύματα Πανεπιστήμια λέγονται καί εις τάς έλευθέρας χώρας, Πανεπιστήμια λέγονται καί εις την Ρωσίαν. Ό σκοπός όμως των Πανεπιστημίων των Έλευθέρων Χωρών είναι άπολύτως διάφορος από τον σκοπόν των Πανεπιστημίων της Ρωσίας. Σκοπός των Πανεπιστημίων της Ρωσίας είναι ή παραγωγή ανθρώπων με ώρισμένην πολιτικήν κατεύθυνσιν καί νοοτροπίαν.

Ενώ τά Πανεπιστήμια του Δυτικού κόσμου, διά των μεθόδων των, θέλουν νά παραγάγουν πραγματικούς ανθρώπους καί αί μέθοδοι αύται είναι έλευθεραι. Κύριε Πρόεδρε, θά ήδύνατο νά είπη τις πολλά επί πλείστων σημείων του θέματος καί θά μάς δοθί ή εύκαιρία νά τά είπωμεν εις τό σχέδιον Ν. Δ. της Παιδείας, τό όποιον θά φέρη ένώπιον της Έπιτροπής ο κ. Υπουργός. Αλλά θά ήθελα, έστω καί εις την προκεχωρημένην αυτήν ώραν νά είπω τινά συγκεκριμένως επί του συζητουμένου σχεδίου Ν. Δ.

Διά της παρ. 3 του άρθρου 1 δέν υπάρχει δυνατότης έκλογής καθηγητού διά μιάς ψήφου, αλλά εις Άνώτατα Έκπαιδευτικά Ιδρύματα διά 4 ή 5 καθηγητών. Νομίζω ότι δέν θά εξέφεύγαμεν εκ των μέτρων της δραστηκότητος άν τό 1 τό ανεβάζαμεν εις 1)5.

Επίσης εις τό άρθρον 2, ανεξαρτήτως του γεγονότος, ότι 12 μόνον εκ των 450 υπάρχοντων καθηγητών κατέχουν διπλήν έδραν, ως είπατε, κ. Υπουργέ, νομίζω ότι δέν θά έδλαπτε τό σχέδιον Ν. Δ., άν έπετρέπετο ή διδασκαλία μαθητών από καθηγητάς μιάς Σχολής, εις άλλην Σχολήν, όπου θά υπάρχουν τυχόν κενά. Θά ήτο, λοιπόν, δυνατή ή ανάθεσις της διδασκαλίας του καθηγητού α' Σχολής καί εις άλλην Σχολήν, χωρίς νά καταλαμβάνεται ή οργανική έδρα. Συμφωνώ άπολύτως, με τον άποκλεισμόν της έξωσχολικής άπασχολήσεως των καθηγητών των Άνωτάτων Σχολών. Βεβαίως υπάρχουν εις την περίπτωσιν τά υπέρ καί τά κατά καί δέν είναι εύκολον, ούτε καί δύάμεθα νά καθορίσωμεν στεγανά διαμερίσματα. Αλλά, όταν, εις τους καθηγητάς του Πανεπιστημίου, πρόθεσις της Κυβερνήσεως, διαφαινομένη εκ του σχεδίου Ν. Δ. είναι νά άποκλείση εις τους καθηγητάς του Πανεπιστημίου την έξωπανεπιστημιακήν άπασχόλησιν, πώς δέν έσκέφθη ή Κυβέρνησις την κλασσικήν περίπτωσιν των Πρυτάνεων; Όταν οί καθηγηταί είναι άπησχολημένοι με τά καθηγητικά των καθήκοντα καί συμπίπτει, διά πολλούς λόγους, νά εκλέγεται τις έξ αυτών εις την θέσιν του Πρυτάνεως, πώς δέν του άποκλείεται ή ένασκησις παντός άλλου έργου, εκτός των κυρίων άπασχολήσεών του;

Λ. Α κ ρ ί τ α ς (Υφ. Έθν. Παιδείας). Κύριε συνάδελφε, εις τό νέον σχέδιον Ν. Δ., τό όποιον θά έλθη ένώπιον της Έπιτροπής, τό θέμα αυτό θά λυθί ριζικώς.

Ι. Μ π ο υ ρ γ έ ς, Εύχαριστώ, κ. Υπουργέ, διά την δήλωσίν σας καί έλπίζω νά λυθί διά του σχεδίου Ν. Δ. εκείνου ριζικώς, άλλως νομίζω, ότι είναι τώρα εύκαιρία νά άποκλεισθί ό Πρύτανις παντός άλλου, εκτός του κυρίου έργου του.

Επίσης, ένφ ή έκλογή, κ. Υπουργέ, των Πρυτάνεων των Πανεπιστημίων γίνεται διά ψηφίαν ένός έτους, δι' άλλην Άνωτάτην Σχολήν, τό Πολυτεχνείον επί παραδείγματι, ή ψηφεία είναι διετής καί, λαμβανομένων υπ' όψιν καί των χρόνων διά τους άλλους τίτλους, έχομεν, έν προκειμένω 12ετίαν διά τον Πρύτανιν του Πολυτεχνείου, εάν επανεκλεγί.

Λ. Α κ ρ ί τ α ς (Υφ. Έθν. Παιδείας). Έξαετίαν, κ. συνάδελφε.

Ι. Μ π ο υ ρ γ έ ς. Εάν επανεκλεγί, κ. Υπουργέ, έχομεν 12ετίαν.

Δέν θέλω νά ένώσω, κ. Υπουργέ, την φωνήν μου, με την φωνήν των άλλων συναδέλφων έναντίον των διδασκάλων. Αί έδραι όμως των Πανεπιστημίων μας κατέχονται ίσοθίως από τους καθηγητάς, καί είναι γνωστόν ότι όταν λείπουν τά κίνητρα είναι ανθρώπινον νά έφησυχάζουν ούτοι, όπως είναι γεγονός, ότι είναι έλάχιστα τά παραδείγματα πρωτοπορίας διά την εξύψωσιν καί την άνοδον, την άτομικήν, από μέρους τούτων.

Εις την άλλοδαπήν είναι υποχρεωμένος ό καθηγητής των Άνωτάτων Σχολών νά άποδείξη τάς ικανότητάς του, διά συγγραφής πλείστων συγγραμμάτων, προς επιδίωξιν καταλήψεως ανώτερου αξιώματος, εις άλλα Πανεπιστήμια από τά όποια θά κληθί, Πανεπιστήμια ανώτερα, όχι από άπόψεως θέσεως, αλλά από άπόψεως ουσίας. Ακριβώς, λοιπόν, ή ισυβιότης αυτή άποτελεί διά την παιδείαν μας την Άνωτάτην, ένα από τά μεγάλα ελαττώματα του συστήματος, καί επιθυμώ νά πιστεύω ότι με τό έπόμενον σχέδιον Ν. Δ. «περί παιδείας», τό όποιο θά έλθη ένώπιον της Έπιτροπής, τό ελαττωμα αυτό, θά ελαττωθί, άν δέν άντιμετωπισθί πλήρως.

Τελευταίον θά παρεκάλουν τον κ. Υπουργόν διά την αύξησιν του ποσοστού από τό 1)4 εις 1)2 καί θέλω νά πιστεύω ότι θά φθάσωμεν εις τό ποσοστόν αυτό.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ό κ. Χαραλαμπόπουλος έχει τον λόγον.

Ι. Χ α ρ α λ α μ π ό π ο υ λ ο ς. Κύριε Πρόεδρε, τό κατατεθέν σχέδιον Ν. Δ. από ό,τι άντελήφθην έγένετο, άποδεκτόν από όλας τάς πτέρυγας της Βουλής. Τό σχέδιον Ν. Δ. θίγει τρία, κυρίως, ζητήματα. Πρώτον τό ζήτημα της μεθόδου, διά της όποιας θά είναι δυνατόν νά πληρωθούν, αί υπάρχουσαι κεναι έδραι εις τό Πανεπιστήμιον. Αφορά δηλαδή εις τό έμψυχον υλικόν των Άνωτάτων Σχολών μας. Τό δεύτερον αφορά εις την πολυθεσίαν καί την πολυπραγμοσύνην των καθηγητών, καί τό τρίτον εις τάς υποχρεώσεις καί τάς κυρώσεις, έναντίον των καθηγητών των Άνωτάτων Σχολών μας.

Θά διατυπώσω ώρισμένας σκέψεις από πρακτικής πλευράς, χωρίς νά εισέλθω εις την θεωρίαν. Η αίθουσα του Βουλευτηρίου κοσμείται από Καθηγητάς Άνωτάτων Σχολών, οί όποιοι θά ήδύνατο νά διαφωτίσουν την αίθουσαν κυρίως από της θεωρητικής πλευράς του θέματος. Καί από της πλευράς αυτής έδήγησαν ή αυτοτέλεια των Άνωτάτων Σχολών καί άλλα τινά, χωρίς όμως νά τονισθί ή νόσος από την όποιαν πάσχουν αί Άνώταται Σχολαί, αί όποιαί έπρεπε νά είχαν πρωτοπορήσει εις την πνευματικήν ανάπτυξιν του τόπου.

Καί τό πρώτον ζήτημα που θίγει τό υπό κρίσιν Ν. Δ., είναι ό τρόπος πληρώσεως των κενών έδρών. Δέν θά συμφωνήσω με τους συναδέλφους της αντιπολιτεύσεως καί ιδιαιτέρως με τον συνάδελφον κ. Γορδάνογλου, ό όποιος είπεν ότι υπό κρίσιν σχέδιον Ν. Δ. τό διακρίνει σπουδή όσον αφορά εις την συμπλήρωσιν των κενών έδρών. Καί δυστυχώς ώρισμένοι συνάδελφοι ήμφισβήτησαν ότι εις την Ελλάδα υπάρχουν πνευματικοί άνθρωποι οί όποιοι είναι δυνατόν νά καθέξουν την έδραν του Καθηγητού. Δέν πρέπει νά ξεχνώμεν κύριοι συνάδελφοι ότι ή Ελλάς έχει πνευματικούς ανθρώπους οί όποιοι δέν διέπρεψαν μόνον εις τό έσωτερικόν, αλλά διέπρεψαν καί εις την ξένην. Επίσης, δέν πρέπει νά ξεχνώμεν ότι Έλληνες εξαιρετικοί έπιστήμονες έδόξασαν τό ελληνικόν όνομα εις τό έξωτερικόν καί κατέχουν Πανεπιστημιακάς έδρας εις τά Πανεπιστήμια της Αμερικής καί της Εύρώπης. Ομοίως δέν πρέπει νά ξεχνώμεν ότι ή άρνησις της συμπληρώσεως των Πανεπιστημιακών έδρών δέν έδημιούργησε τάς προϋποθέσεις διά τον επαναπαρισμόν των έξόχων Έλλήνων έπιστημόνων του έξωτερικού. Ορθώς ό κ. Υπουργός έκαμε την πρόβλεψιν διά την ταχείαν συμπλήρωσιν των Πανεπιστημιακών έδρών. Δέν θά συμφωνήσω με ώρισμένους εκ των κυρίων κ. συναδέλφων που υπέτιμησαν τό ελληνικόν Πανεπιστήμιον καί τό συνέκριναν με τό Πανεπιστήμιον της Αλβανίας. Τό Έλληνικόν Πανεπιστήμιον έχει δημιουργήσει παράδοσιν καί από τό Έλληνικόν Πανεπιστήμιον έξήλθον έπιστήμονες που έλάμπρυναν τό ελληνικόν

ὄνομα. Ἀσχετὰ ὅμως πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοῦ Βήματος αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀκούεται ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας, ὥστε ἡ παράδοσις αὐτὴ νὰ διατηρηθῇ μακρὰ καὶ εἰς τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολυθεσίαν τῶν Καθηγητῶν, εἶναι γεγονός ὅτι ὑπάρχουν ὀρισμένοι Καθηγηταὶ οἱ ὁποῖοι κατέχουν δύο καὶ τρεῖς θέσεις, ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι δὲν κατέχουν ἐτέραν θέσιν πλὴν τῆς ἑδρας τοῦ Πανεπιστημίου. Δυστυχῶς, ὀρισμένοι ἐκ τῶν Καθηγητῶν μας δὲν περιορίζονται εἰς τὸ πνευματικὸν τῶν ἔργων, ἀλλὰ ἐπεκτείνονται καὶ εἰς ἐτέρας ἀσχολίας πρὸς ἀποκόμισιν ὑλικῶν ὠφελημάτων. Τοῦτο δὲν παρατηρεῖται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἰς τὸ ἐξωτερικόν οἱ ἀποφοιτῶντες τῶν Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, διαχωρίζονται εἰς δύο κατηγορίας. Ἡ μία κατηγορία εἶναι αὐτὴ ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν Ἀκαδημαϊκὴν εὐδοκίμησιν καὶ ἡ ἄλλη κατηγορία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν εὐδοκίμησιν. Αὐτοὶ ποὺ θὰ ταχθοῦν μετὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν εὐδοκίμησιν, θὰ γίνουν Δικηγόροι, Ἰατροὶ ἢ Μηχανικοί. θὰ ἀναζητήσουν τὴν ἐπαγγελματικὴν δόξαν. Ἀλλὰ ὅσοι θὰ ἀκολουθήσουν τὴν Ἀκαδημαϊκὴν καριέραν, θὰ περιορισθῶν καθαρῶς εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ τῶν καθηκόντων καὶ ἀφοσιώνονται μόνον εἰς αὐτὰ διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν Ἀκαδημαϊκὴν δόξαν. Δυστυχῶς αὐτὰ δὲν συμβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διότι μόλις καταλάβουν μίαν ἑδραν εἰς Ἀνώτατον Πνευματικὸν Ἰδρυμα, αἱ ἐλπίσεις τῶν στρέφονται εἰς ἄλλους τομείς καὶ ἐγκαταλείπουν τὸ πνευματικὸν τῶν ἔργων. Ὁ συνάδελφος κ. Τσάτσος κατεφέρθη καὶ ἐτάχθη ἐναντίον τοῦ ἄρθρου 2. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ, εἶναι ἐποχὴ ἐξειδικεύσεως. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην ἡ ἐξειδίκευσις ἐγενικεύθη καὶ ἐγιγανθρώθη καὶ ἀποτελεῖ παράγοντα προόδου. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον νομίζω ὅτι ἕκαστος Καθηγητὴς πρέπει νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἑδραν ποὺ κατέχει καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἐτέραν ἑδραν, διότι μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ποὺ ζῶμεν, τῆς ἐξειδικεύσεως, πρέπει συνεχῶς νὰ μελετᾷ διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ἑδρας του. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὴν ἐλληνικὴν πραγματικότητα. Καὶ ἀναφέρομαι εἰς τοὺς Ἰατροὺς. Δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῶμεν τὸν Ἑλληνα πολίτην ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰατροῦ—Καθηγητοῦ, διότι εἰς τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ὁ Καθηγητὴς ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην καὶ τοῦ δημιουργεῖ ψυχικὸν παράγοντα τοιοῦτον ὁ ὁποῖος πολλὰς φορὰς τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἰασίν του. Δὲν θὰ ἤθελα ὅμως νὰ ἴδω τὴν πολυπραγμοσύνην τῶν Καθηγητῶν. Κατὰ τὸ παρελθόν, κύριοι συνάδελφοι, συμμετεῖχον εἰς διάφορα Συμβούλια ὑπὸ τὴν Προεδρίαν καθηγητῶν. Οἱ Καθηγηταὶ δὲν ἤρχοντο διὰ νὰ διδάξουν καὶ νὰ διαφωτίσουν ἀλλὰ ἤρχοντο μόνον νὰ θέσουν τὴν ὑπογραφήν των διὰ νὰ εἰσπράξουν τὴν ἀμοιβήν των. Ὁ κ. Ὑπουργὸς ἐδήλωσεν ὅτι λίαν προσεχῶς θὰ καταθέσῃ σχέδιον Νόμου, τὸ ὁποῖον θὰ προβλέπῃ τὴν εὐρυθμὸν λειτουργίαν τῶν Πανεπιστημίων εἰς ὅτι ἀφορᾷ καὶ τὰ ἄλλα θέματα, ἐξ ἴσου σοβαρά, τὰ ὁποῖα δὲν θίγονται διὰ τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν. Δ.

Καὶ ὁλίγα τινα ἐπὶ τῶν κακῶς κειμένων.

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀναφέρω ἐκεῖνο ποὺ ἡ σπουδαζούσα νεολαία αἰσθάνεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν, αὐτὸ τὸ ἄγχος, ὅταν δι' ἓνα σύγγραμμα 100 σελίδων πληρώνουν οἱ φοιτηταὶ 1.200 δραχ. Οἱ φοιτηταὶ σήμερον διὰ νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι θὰ περάσουν ἀπὸ τὸ μάθημα ἐνὸς καθηγητοῦ ἐγγράφονται προηγουμένως εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον πωλεῖται τὸ σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ καὶ μετὰ τὸ ὁποῖον βιβλιοπωλεῖον ὁ κ. καθηγητὴς εὐρίσκεται εἰς διαρκὴ ἐπαφὴν καὶ λαμβάνει τὰ ὀνόματα ἐκείνων ποὺ θὰ ἀγοράσουν τὰ βιβλία. Ἔτσι μόνον περνοῦν τὰ μαθήματα ἀπὸ ὀρισμένους καθηγητὰς οἱ φοιτηταὶ μας σήμερον.

Τὸ θέμα τῶν κυρώσεων μὲ εὐρίσκει ἀπολύτως σύμφωνον. Ἡ Πολιτεία ὡς ὑπεύθυνος διὰ τὴν τύχην τοῦ Ἑθνους θὰ πρέπει νὰ ἐποπτεύῃ διὰ τῶν εὐρυθμὸν λειτουργίαν τῶν Πανεπιστημίων. Θὰ πρέπει ὅμως ἡ Πολιτεία νὰ δημιουργήσῃ καὶ τὰ κίνητρα διὰ νὰ προσελκύσῃ τοὺς ἀρίστους, κίνητρα διὰ τῶν ὁποίων καλύπτονται αἱ ἀνθρώπιναι ἀδυναμίαι καὶ ἐξασφαλίζεται τὸ ἀπερίσπαστον τῶν καθηγητῶν. Θὰ πρέπει ἡ Κυβέρνησις μὲ στοργὴν νὰ ρίψῃ τὸ βλέμμα της καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς οικονομικῆς ἐξυψώσεως τῶν καθηγητῶν. Δι' αὐτοῦ τοῦ

τρόπου θὰ γίνῃ καὶ ὁ ἐπαναπατρισμὸς τῶν ἐπιστημόνων μας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ ἐξυψώσωμεν καὶ τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῶν καθηγητῶν μας. Ἔτσι, κύριοι συνάδελφοι, δυναμώνομεν τοὺς θεσμούς. Ἔτσι δημιουργοῦμεν πνευματικὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μαθητεύσῃ ἡ νεολαία μας. Ἔτσι θὰ δοθῇ ἡ δυνατότης μιᾶς πνευματικῆς πρωτοπορίας. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν θὰ ἤθελα νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον ποὺ μᾶς ἔχει παρουσιάσει μέχρι τοῦδε ὁ κ. Ὑπουργός. Ἐπίσης παρακαλῶ, ὅπως ὅλοι μας, ἀνεξαρτήτως κομματικῶν τοποθετήσεων συντρέξωμεν τὸν κ. Ὑπουργόν εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν καὶ ψηφισθῶν αὐτὰ τὰ σχέδια Ν. Δ., τὰ ὁποῖα σποδὸν ἔχουν τὴν ἐξυψώσιν τῆς παιδείας μας. (Χειροκροτήματα).

Η. Ἡ λ ι ο Ὡ. Κύριε Πρόεδρε, ἐπειδὴ δὲν θέλω νὰ μοῦ ἀποδίδωνται διαφορετικαὶ γνώμαι, βεβαίως καλοπίστως, διευκρινίζω, ὅτι δὲν προέβην εἰς ποιοτικὴν σύγκρισιν καὶ ἀξιολόγησιν τῶν Πανεπιστημίων μας μετὰ τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ ἀριθμητικῆς—στατιστικῆς ἀπλῶς ἀπόψεως κατ' ἀναλογίαν πληθυσμοῦ, ἔχομεν ἐξ ὅλων τῶν βαλκανικῶν χωρῶν τὸν μικρότερον ἀριθμὸν Πανεπιστημίων, καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν. Κατὰ τὰ λοιπὰ χωρὶς βεβαίως νὰ ἔχω πρόχειρα στοιχεῖα συγκρίσεως πιστεύω ὅτι δὲν εἴμεθα καὶ ἀπὸ ποιοτικῆς ἀπόψεως τελευταῖοι.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ὁ κ. Βουρδουμπᾶς ἔχει τὸν λόγον.

Δ. Β ο υ ρ δ ο υ μ ᾶ ς. Κύριε Πρόεδρε, τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον Ν. Δ. ἀφορᾷ ἐπὶ μέρους τροποποιήσεις καὶ προσθήκας τῶν ὑφισταμένων διατάξεων «περὶ Ἀνωτέρων Σχολῶν», δὲν μὴ φαίνεται παρέχον βάσιν πρὸς μακρὰν κατ' ἀρχὴν ἀνάπτυξιν.

Παρὰ ταῦτα, ὑπάρχει μία γενικὴ ἀρχή, ἓνα βασικὸν θέμα, θέμα τὸ ὁποῖον θέτει αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ὅρους του, τῆς ὅλης διαμορφώσεώς του, τῆς εἰσηγητικῆς του ἐκθέσεως, ἀκόμη δὲ καὶ κυρίως τῆς ἐσπευσμένης ὑποβολῆς του πρὸς ψήφισιν, παρουσιάζει μορφήν κατὰ τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου καὶ προκαλεῖ μείωσιν τοῦ κύρους τῶν καθηγητῶν τῶν Σχολῶν τούτων ποὺ δὲν εἶναι πιστεύω εἰς τὰς προθέσεις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ. Καὶ πρῶτα—πρῶτα δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω διὰ αὐτὴ ἡ ἐσπευσμένη ὑποβολὴ καὶ συζήτησις τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Ἐπίκειται ὡς ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις ἀναφέρει ἡ μετὰ τινα χρόνον ὑποβολὴ τοῦ μεγάλου—ὡς τὸ ὀνομάζει— σχεδίου Ν. Δ. «περὶ Ἀνωτάτης Παιδείας». Θὰ περιλαμβανῇ, τὸ θεωρῶ βέβαιον, τὸ μεγάλο τοῦτο σχέδιον Ν. Δ., πλείστα ὅσα ζητήματα ἀφορῶντα τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν καὶ χρῆζοντα ρυθμίσεως. Μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ποὺ θὰ δημιουργήσῃ ἡ ἐπὶ τούτου τοῦ σχεδίου Ν. Δ. συζήτησις καὶ ἡ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπικρατήσῃ θὰ ἦτο δυνατόν καὶ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὴν κρίσιν μας ἤδη διατάξεων καὶ ἡ ψύχραιμος ἀντιμετώπισις τῶν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἑκείνων τῶν μέτρων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας καὶ τὴν ἐπίσης ἀντιμετώπισιν τῆς θέσεως τῶν καθηγητῶν. Ἐκεῖ, τότε, θὰ εἶναι δυνατόν ἀπὸ τῆς γενικῆς σκοπιᾶς νὰ ἐπιβάλλωμεν σὺν τῇ λήψει τῶν μέτρων καὶ πᾶσαν ἐπὶ πλέον ὑποχρέωσιν.

Ὁ διαχωρισμὸς τῶν διατάξεων τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου Ν. Δ., αἱ ἐκφράσεις τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως, περὶ ἀμελείας, κωλυσίσεως, δυσμενῶν σχολίων καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ λήψις μέτρων κατὰ τῶν καθηγητῶν, ἡ ἀπειλὴ ἀπολύσεως διὰ μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων εἰς ἃ ἔχουν ταχθῇ καὶ ὅλοι αὐτοὶ αἱ αἰτιάσεις, δὲν παρέχουν ὅσιν εὐχάριστον διὰ τὰ ἀνώτατα αὐτὰ ἰδρύματα.

Δὲν ἀντιλέγει κανεὶς ὅτι τὰς ἀνωτάτας σχολὰς ὅπως καὶ εἰς κάθε θεσμὸν καὶ κάθε ἀρχὴν σημειοῦνται καὶ ἐλλείψεις, ὑπάρχουν καὶ παραβάσεις, ὑπάρχουν καὶ ἀμέλειαι. τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑψωθῇ ἡ φωνὴ ἡ ὁποία ὑψώθη ἐνταῦθα, ἡ ὁποία ἀφορμὴν ἔχει τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν ὅτι αἱ ἀνώταται σχολαὶ χωλαίνουν κατ' αὐτὸν τὸν τρεμερὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ἀναφέρετε. Αἱ ἀνώταται σχολαὶ, ἔχομεν τὴν πεποιθήσιν ἡμεῖς, τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον, ὅτι λειτουργοῦν κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἔχωμεν τὰ ἀποτελέσματα

τά οποία ὁ ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ ἀνέπτυξε. Καὶ ἔχομεν τοὺς πλείστους τῶν καθηγητῶν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν οἱ ὅποιοι εὐόρκως καὶ φιλοτίμως ἐργάζονται καὶ δὲν εἶναι θέαμα αὐτὸ τὸ ὅποιον παρουσιάσθη ἀπόψε νὰ παρουσιασθῶν συλλήβδην ὅλοι οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων σχολῶν ὅτι δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς των.

Κύριε Πρόεδρε, ἐγὼ ἐπαναλαμβάνω, δὲν θὰ εἰσέλθω εἰς ἐξέτασιν οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Αὐτὸ θὰ γίνῃ εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν, τώρα θέλω μὴ εἰσπερχόμενος εἰς λεπτομερείας, νὰ ἐπισημάνω τὴν ἀντίθεσιν μου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχεδίου Ν. Δ. καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἐν αὐτῷ διατάξεων, δι' ἰδιαιτέρου σχεδίου Ν. Δ. καὶ μὲ τὸ ἐν τῇ εἰσαγητικῇ ἐκθέσει αἰτιολογικόν, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ μείωσιν τοῦ κύρους τῆς ἀνωτάτης πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου καὶ δηλῶ ὅτι θὰ καταψηφίσω τὸ σέδιον Ν. Δ.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Τὸν λόγον ἔχει ὁ κ. Λαζαρίδης.

Γ. Λ α ζ α ρ ί δ η ς. Κύριε Πρόεδρε, θὰ ψηφίσω τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. ὅχι διότι τὸ εἰσάγει ἢ παράταξις εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκω, ἀλλὰ διότι βλέπω πῶς μὲ τὸ σχέδιον Ν. Δ. αὐτὸ ἐπὶ τέλους ἀρχίζει νὰ μπαίνει τάξις εἰς τὰ ἀνώτατα Ἰδρύματα τῆς Χώρας μας, ὅπως εἰς τὰ θέματα τῆς πληρώσεως τῶν κενῶν ἐδρῶν τῶν καθηγητῶν καὶ τοῦ τρόπου ἐπιλογῆς τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων.

Τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. μαζὺ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐψηφίσθη χθές, τὸ σχέδιον Ν. Δ. δηλαδή περὶ στρατολογίας, ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς τὴν ἐφεδρείαν τῶν νέων ἐπιστημόνων τῆς Χώρας μας ἐκ τοῦ ἐξωτερίου νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Πατρίδα των, νὰ δώσουν αἱ νέοι αὐτοὶ ἱκανοὶ ἐπιστήμονες τὰ φῶτα των εἰς τὴν νέαν γενεάν. Γίνεται ἐπὶ τέλους μὲ τὸ σχέδιον Ν. Δ. πού ψηφίζομεν ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῶν Πανεπιστημίων μας. Θεωρῶ ὅμως ὑποχρέωσίν μου νὰ τονίσω πῶς τὸ θέμα τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων μας πρέπει ἡ Κυβέρνησις νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ εἰς τὴν πραγματικὴν του βάσιν καὶ τὴν πραγματικὴν του θέσιν τὴν βλέπω εἰς τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῶν καθηγητῶν μας. Συμφωνῶ ἀπολύτως μὲ τὴν ἀναπτυχθεῖσαν τροπολογίαν τοῦ κ. Θεοδοσιάδου, ὅτι πρέπει οἱ καθηγηταὶ μας νὰ ἐξισωθῶν εἰς τὰς ἀποδοχὰς μὲ τοὺς δικαστάς. Πρέπει ἐπίσης νὰ προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τὴν τάξιν τῶν ἐρευνητῶν καθηγητῶν κ. Πρόεδρε. Οἱ ἐρευνῆται καθηγηταὶ, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν ἔμπορουν νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα, πρέπει νὰ ἐνισχυθῶν οικονομικῶς, διότι ἐγὼ πιστεύω προσωπικῶς πῶς ἔχουν ὅλην τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἀποδώσουν αἱ ἐρευναὶ των.

Τὸ παρὸν σχέδιον Ν. Δ. καταργεῖ ἐπὶ τέλους τὴν κληρονομίαν τῆς διαδοχῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Εἶπον καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν αἵθουσαν αὐτήν, πῶς δικαιολογεῖται μίαν ὁλόκληρον ἑστίαν νὰ διαδέχονται τὰ ἴδια ἐπίθετα τὰς ἑδρας τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων μας; Δὲν ἀποκλείεται μεταξὺ αὐτῶν νὰ ἦσαν καὶ ἱκανοί, ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, διὰ νὰ ξεκουράσω καὶ ὀλίγον τὴν Βουλὴν, νὰ σὰς εἶπω ἓνα χαρακτηριστικὸν ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ μου χρόνια. "Οταν προσερχόμεθα εἰς ἐξετάσεις εἰς ἓνα, μακαρίτην τὴν ἀκαδημαίαν καὶ δὲν ἔμπορούσαμε νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς ἐρώτησιν, μᾶς ἔλεγε χαρακτηριστικῶς: «Παιδί μου εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν δὲν ἔμπορεῖς νὰ ἀπαντήσῃς; Εἰς αὐτὴν ἀπαντᾷ καὶ ὁ γυῖός μου πού ἔγινε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου». Εἰς τὸ θέμα τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος ἀπὸ μέρους τῶν κ.κ. καθηγητῶν, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νὰ ἀκούσιν τὸ ἐπάγγελμα οἱ καθηγηταί, ἀλλὰ εἰς τὰ ἱατρεῖα των καὶ νὰ μὴ ἔχουν δικαίωμα νὰ συμμετέχουν εἰς διοικητικὰ συμβούλια καὶ νὰ μὴ ἔχουν δικαίωμα νὰ χαράξουν τὸ ὄνομά τους εἰς τὰς ταμπέλας κλινικῶν, διότι ἔτσι ἐξαπατοῦν τὸν κόσμον. Προσέρχεται ὁ κόσμος εἰς τὰς κλινικάς καὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι ἄλλοτε νὰ πηγαίνουν ὅποτε χάνουν οἱ φοιτηταὶ τοὺς καθηγητάς των Πανεπιστημίων ἢ δὲν πηγαίνουν καὶ ἡ δημοσία ὑγεία τῶν ἀνθρώπων καὶ οικονομικῶς καὶ ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς, δὲν προστατεύεται. Νὰ μὴ φεύγουν οἱ κύριοι καθηγηταὶ ἀπὸ τὰς ἑδρας των, νὰ μὴ ἔχουν δικαίωμα νὰ μετακινούνται, διότι καὶ αὐτοὶ εἶναι διδάσκαλοι, εἶναι βέβαια μεγάλοι διδάσκαλοι καὶ πρέπει ὅλην τὴν χρονικὴν περιόδον τοῦ σχολικοῦ ἔτους νὰ εὐρίσκωνται δίπλα εἰς τὴν φοιτητικὴν νεολαίαν. Νὰ ἔχουν δικαίωμα ὅμως

νὰ ἀπομακρύνωνται διὰ νὰ συμμετέχουν εἰς ἐπιστημονικὰ συνέδρια, διεθνή κλπ., ἀλλὰ μὲ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῶν καθηγητῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας. Διότι δὲν εἶναι μόνον θεωρητικὴ ἡ διδασκαλία τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων, συμπίπτει—καὶ ὁμιλῶ περισσύτερον διὰ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας—ἐκτὸς ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς κλινικάς καὶ σήμερον εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ ἐξῆς θεάματος. Εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς κλινικάς πηγαίνουν φοιτηταὶ ἀκούουν τοὺς Ἑπιμελητάς, ἴσως τοὺς Ὑφυπουργούς, ἀλλὰ ποτὲ δὲν παρευρίσκεται ὁ καθηγητὴς διὰ νὰ διδάξῃ ὑπευθύνως διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ ἓνα περιστατικόν ἢ καὶ μίαν ἐπέμβασιν ἀκόμη. Μίαν θέσιν κατὰ τὴν γνώμην μου πρέπει νὰ κατέχουν οἱ καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων διὰ νὰ εἶναι ἀπερίσπαστοι, διότι πιστεύω πῶς τότε θὰ ἀποδίδουν περισσότερον εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν φοιτητῶν.

Θὰ ἤθελα νὰ τονίσω, κ. συνάδελφοι, ἰδιαιτέρως τὸ θέμα τῶν συγγραμμάτων. Ὑπῆρξα φοιτητὴς καὶ μάλιστα πτωχός. Προσθήλομεν κάποτε ἓνα ὅμιλος φοιτητῶν νὰ ἐξετασθῶμεν εἰς τὸ μάθημα τῆς μικροβιολογίας καὶ ὁ καθηγητὴς μακαρίτης Μιχαηλίδης, μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι δὲν μπορούμεν νὰ περάσωμεν νὰ μᾶς ἐξετάσῃ ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὸ σύγγραμμά του. Τὴν ἐπομένην ἡγοράσαμεν τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. καθηγητοῦ ὅλοι μαζὶ καὶ χωρὶς νὰ ἔχωμεν κόψῃ καν τὰ φύλλα, προσθήλαμεν εἰς τὰς ἐξετάσεις. Τότε, κ. συνάδελφοι, ἡκούσαμεν τὸ ἐξῆς καταπληκτικόν. «Τώρα εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔχετε διαβάσει».

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ τὸ ὅριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν. "Οταν ἤμην φοιτητὴς, ὁ καθηγητὴς τῆς Ὀδοντοτεχνικῆς μακαρίτης Παπαντωνίου, ἐφέρετο μὲ φορεῖον διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἔμεινε μέχρις ὅτου ἔκαμε καθηγητὴν τὸν υἱόν του.

Ὁ συνάδελφος ἐκ Καστοριάς ἐθίξε τὸ θέμα τῆς βιομηχανικῆς Σχολῆς. Ὑπάρχουν, κ. Ὑπουργέ, νέοι ἐπιστήμονες οἱ ὅποιοι ἔχουν ὑποβάλῃ ἀπὸ πολλὴν καιρὸν τὰς διατριβάς των εἰς τὴν Σχολήν, καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς δὲν ἐννοοῦν νὰ ἐπιληφθῶν τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς μελέτης τῶν διατριβῶν αὐτῶν καὶ νὰ ἀποφανθῶν. Πρέπει καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ λάβετε μέτρα, κ. Ὑπουργέ.

Κλείω τὴν ὁμιλίαν μου μὲ τὴν παράκλησιν, τὴν ὁποίαν εἶχα τὴν τιμὴν καὶ ἄλλοτε νὰ ὑποβάλω, τὴν πλήρη ἀνεξαρτητοποίησιν τῆς Ὀδοντοτεχνικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Ἄς σταματήσῃ ἐπὶ τέλους ἡ κηδεμονία τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ὁ κ. Κίνιας, ἔχει τὸν λόγον.

Δ. Κ ί ν ι α ς. Κύριε Πρόεδρε, θὰ ἤθελα νὰ ἐξάρω τὴν σημασίαν τοῦ ὑπὸ ψήφισιν σχεδίου Ν. Δ. Πρόκειται πρᾶγματι περὶ ἑνὸς μέτρου ἀπαραιτήτου νὰ ληφθῇ, διότι εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους μας τὸ τί συνέβαινε καὶ τὸ τί συμβαίνει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Δὲν θέλω νὰ θίξω τοὺς καθηγητάς, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἔντιμοι καὶ ἐπιτελοῦν εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθήκον τους. Ἀλλὰ ὠρισμένα κρούσματα, ὠρισμένα δείγματα μὴ προσηλώσεως εἰς τὸ καθήκον πού παρούσαν οἱ ὀλίγοι εἶναι ἱκανὰ νὰ προκαλέσουν δολιοφθοράν. Ὑπῆρξαν λέγω ὀλίγα τὰ κρούσματα αὐτά, ἱκανὰ ὅμως νὰ προκαλέσουν τὰς συζητήσεις εἰς τὴν αἵθουσαν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τὰς δυσμενεῖς κρίσεις τοῦ συνόλου σχεδὸν τῆς ἐλληνικῆς κοινῆς γνώμης. Διὰ τοῦ ὑπὸ ψήφισιν σχεδίου Ν. Δ., ἔρχεται τὸ ἄρθρον 1 καὶ μᾶς λέγει ὅτι τὰ κενὰ θὰ πληρωθῶν, αἱ κεναὶ θέσεις θὰ συμπληρωθῶν. Ἦτο πρᾶγματι ἀπαράδεκτον νὰ παραμένουν κεναὶ ἑδραι, διότι ὠρισμένοι ἐκ τῶν κ. καθηγητῶν δὲν θέλουν νὰ τὰς συμπληρώσωσιν τίς οἶδε διὰ ποίους λόγους. Ἰσως διότι ἀνέμενον νὰ ἔλθῃ κάποιος συγγενὴς ἢ φίλος διὰ νὰ τὴν καταλάβῃ μελλοντικῶς. Ἡ ὑπαρξίς ὅμως τῶν κενῶν, ἀπέβαινε εἰς βάρος τῆς ἐπιστήμης, εἰς βάρος τῆς μορφώσεως τῶν φοιτητῶν, εἰς βάρος τοῦ ἐλληνικοῦ δυναμισμοῦ. Θὰ ἤθελα νὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ὑπουργόν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ νὰ εἶναι αὐστηρότερος εἰς κυρώσεις ἐναντὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ κωλυσιεργήσωσιν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ἑδρας, διότι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ

τό τροπάριον πού ἔχουν ἀρχίσει καί πού ἔχει γίνει πλέον ἐθισμός.

Θά ἤθελα ὅμως νά ἐρωτήσω τόν κ. Ὑπουργόν εἰς τὸ ἐδάφιον 2 τοῦ ἄρθρου 1 ὑπάρχει ἡ φράσις «... ἡ ἐτέρας Σχολῆς ἢ ἐτέρου Πανεπιστημίου ...». Δὲν τὸ ἀντιλαμβάνομαι. Καί ἐρωτῶ, εἶναι δυνατόν ἐτέρα Σχολή νά κρίνῃ καθηγητήν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει σχέσιν μετὰ τὴν Σχολήν;

Δ. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Ἐθν. Παιδείας). Ὑπάρχουν ὁμοειδεῖς ἑδραί.

Δ. Κίνιας. Εἰς αὐτὸ ἔχω μίαν ἐπιφύλαξιν, κ. Ὑπουργέ.

Δ. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Ἐθν. Παιδείας). Θά εἶναι ὁμοειδῶν ἑδρῶν.

Δ. Κίνιας. Καί εἰσέρχονται εἰς τὸ ἄρθρον 2, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὴν περίφημον πολυθεσίαν, εἶναι ἄξιον νά μνημονευθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἦτο ἀνάγκη νά ἔλθῃ κάποτε ἡ στιγμή τῆς θεσπίσεως αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου. Αὐτὴ ἡ συναλλαγή μετὰ τὴν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ καθηγητῶν τοῦ Πολυτεχνείου, ἀποδίδει εἰς βάρος τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς βάρος τῆς ἐρεῦνης καὶ πρέπει ἐπὶ τέλους νά σταματήσῃ. Πού εὐρίσκονται οὗτοι αἱ ἐλεύθεροι ὄροι; Ἐπέρχεται διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας συναλλαγῆς.

Θά ἤθελα μόνον αὐτὸ νά τονίσω εἰς τὸ ἄρθρον. Φαντάζομαι, θά ἐννοεῖτε ὅχι μόνον νά μὴ ἔχουν δευτέραν θέσιν Πανεπιστημονικὴν ἀλλὰ νά μὴ ἔχουν θέσεις καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον. Εἰς αὐτὸ εἶναι ἡ περισσotέρα διαρροή. Τὸ ἐπισημαίνω αὐτὸ διότι ἐκεῖ εἶναι τὸ ἀσθενὲς σημεῖον.

Καί ἔρχομαι εἰς τὸ ἄρθρον 3. Πῶς νά μὴ ἐπαινέσωμεν τὸ νομοσχέδιον αὐτό; Ἀπορῶ ἂν ὑπῆρξε καὶ εἰς νά εἴπῃ ὅτι θά καταψηφίσῃ τὸ νομοθέτημα. Πῶς νά μὴ ὑπερψηφίσωμεν τὸ σχέδιον Ν. Δ., ὅταν εἴχομεν κατὰ τὸ παρελθόν ἱπταμένους καθηγητὰς οἱ ὁποῖοι τώρα καταργοῦνται;

Πόσες ἡμέρες ἦσαν οἱ καθηγηταὶ αὐτοὶ εἰς τὴν οἰκίαν τῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ πόσες εἰς τὰς ἑδρας τῶν 500 χιλιομέτρων μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν; Εἶναι δυνατόν νά μὴ φελέσῃ κανεὶς νά σταματήσῃ αὐτὴ ἡ κατάσταση;

Ι. Μποῦτος. Ὑπάρχουν παρόμοιαι περιπτώσεις καθηγητῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ μάλιστα Ἑλληνες, ὅπως εἶναι ὁ κ. Γυφτόπουλος.

Δ. Κίνιας. Ἐγὼ ἤμην δύο ἔτη εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὡς σπουδαστὴς καὶ δὲν γνωρίζω τοιαύτην περίπτωσιν. Ἐδῶ ὅμως ἔχομεν περιπτώσεις μονίμως ἐγκατεστημένων καθηγητῶν εἰς Ἀθήνας νά διδάσκουν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης!! Ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Τσάτσον ἡ ἀποψις, ἂν φελέσῃ τις νά χειρουργηθῇ εἰς τὸν α' καθηγητὴν πρέπει νά ἔχῃ τὴν ἄδειαν τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας; Δὲν νομίζω ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ κ. συνάδελφος. Τὸ σχέδιον Ν. Δ. λέγει ὅτι ἄδεια ἀπαιτεῖται διὰ τοὺς ἀπουσιάζοντας συνεχῶς. Δὲν εἶναι δυνατόν νά ζητήσῃ ἄδεια ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀπουσιάζει μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν ἑδραν τοῦ προκειμένου νά χειρουργήσῃ ὁποιοδήποτε.

Θά ἤθελα τέλος νά παρακαλέσω τόν κ. Ὑπουργὸν ἐπὶ ἐνὸς σημείου εἰς τὸ ἄρθρον 5. Λέγει τὸ ἄρθρον 5 «τηρουμένων τῶν διατάξεων τῆς παρ. 1 ἐδάφιον α' τοῦ ἄρθρου 51, δύναται ἡ διδασκαλία μαθήματος τινὸς κενῆς ἢ πεπληρωμένης ἑδρας, νά ἀνατίθεται εἰς ἕνα ἢ πλείονας ὑφηγητὰς ἐπὶ διηγεῖα Ζετῆ, δυναμένη νά ἀνανεωθῇ ἀπεριορίστως». Θά ἤθελα, βλέποντας μίαν τροπολογίαν τοῦ συνάδελφου κ. Πιπιλή, ἡ ὁποία εἶναι ἱκανία νά μελετηθῇ ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργόν καὶ νά γίνῃ δεκτὴ. Ἡ τροπολογία ὁμιλεῖ περὶ ὑφηγητῶν οἱ ὁποῖοι ἔχουν συμπληρώσει μέχρι τῆς ἐνάρεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Ζετῆ διδασκτικὴν ὑπηρεσίαν. Τὴν βλέπω ἀπολύτως δικαίαν καὶ τὴν ὑποστηρίζω ἐκθύμως, διότι οἱ ὑφηγηταὶ αὐτοὶ ἔχουν ἤδη τὴν πείραν, ἔχουν διδάξει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ δὲν βλέπω τὸν λόγον διατὶ νά πληρώσωμεν τὰς ἑδρας ἀπὸ ὑφηγητὰς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν διδάξει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Τελειώνοντας θά ἤθελα νά θίξω ἕνα θέμα τῶν ἀμοιβῶν τῶν καθηγητῶν. Εἶμαι, κ. Πρόεδρε, ὑπὲρ τῆς αὐξή-

σεως τῶν ἀποδοχῶν τῶν καθηγητῶν. Εἶναι ἀπαράδεκτον καθηγητὰ Πανεπιστημίων νά λαμβάνουν 7.000 δραχ. μηνιαίως. Νομίζω ὅτι πρέπει νά λαμβάνουν μισθὸν τοῦλάχιστον Ἀρεοπαγίτου. Ἀλλὰ εἶμαι ἐναντίον τῆς ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος οἰοῦντο καθηγητοῦ διότι μετεβλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ σκοπός, γινόμεθα καθηγηταὶ διὰ νά αὐξήσωμεν τὸν ἐπαγγελματισμὸν μας καὶ ὅχι διὰ νά προχωρήσωμεν εἰς τὴν μελέτην καὶ εἰς τὴν ἐρευναν τῆς ἐπιστήμης. Ἐὰν ὅμως φελέσῃ τις νά χειρουργηθῇ εἰς τὸν α' καθηγητὴν νά χειρουργηθῇ εἰς τὸ ἴδρυμα πού εἶναι ὁ καθηγητὴς καὶ ἀπὸ τὸ πῶς τὸ ὁποῖον θά καταβάλῃ, τὸ 20ο)ο νά τὸ πάρῃ ὁ καθηγητὴς καὶ τὸ 80ο)ο νά τὸ πάρῃ τὸ ἴδρυμα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετεῖ ὁ καθηγητὴς καὶ εἰς τὸ ὁποῖον θά γίνῃ ἡ ἐγχείρησις. Αὐτὰς τὰς ὀλίγας γραμμὰς ὥφειλα νά εἴπω ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἀπαραίτητον αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ τῶν καθηγητῶν μετὰ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θά τοὺς περιορίσωμεν κατὰ μέγιστον λόγον εἰς τὴν ἐρευναν. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἡλικίας, πρέπει νά σταματήσῃ τέλος πάντων τὸ ἀπαράδεκτον τῆς διορθώσεως τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν. Δὲν εἶναι δυνατόν ὅταν οἱ καθηγηταὶ φθάσουν εἰς τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν νά ἐνθυμοῦνται τὴν μετ' ὀλίγον ἐξοδὸν τῶν καὶ νά σπεύδουν πρὸς διορθώσιν τῆς ἡλικίας τῶν. Ὅταν ἕνας πτωχὸς ἀγρότης τοῦ χωριοῦ φελέσῃ νά διορθώσῃ τὴν ἡλικίαν του, βεβαίως τὴν διορθώνει ἀλλὰ δὲν λαμβάνει σύνταξιν ἀπὸ τὸν ΟΓΑ. Διὰ νά λάβῃ σύνταξιν, τοῦ λέγομεν, φέρετε καὶ πιστοποιητικὸν τῆς στρατολογικῆς σας καταστάσεως. Αὐτὰς τὰς σκέψεις ἤθελον νά εἴπω ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. τὸ ὁποῖον ἐκθύμως ὑπερψηφίζω.

Πρόεδρος. Ὁ κ. Ἑγουμένακης ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Ἑγουμένακης. Κύριε Πρόεδρε, μετὰ ἀπλήλλαξιν ὁ συνάδελφος κ. Κίνιας τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τοῦ θέματος ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ. Ὑπῆρξα διευθυντὴς τμήματος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον 10ετίαν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐπὶ ὀλόκληρον 5ετίαν διευθυντὴς εἰς τὸ Νοσομείον Βασιλίσσα Φρειδερίκη. Τὸ τμήμα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρξα διευθυντὴς δὲν διέθετε περισσοτέρας τῶν 15 κλινῶν καὶ μπορῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι δὲν ἐξετέλουν τὸ καθήκον μου, ὅπως ἐγὼ τὸ ἀντιλαμβάνομαι οὔτε ὡς διευθυντὴς ἱατρὸς εἰς τὸ Νοσοκομεῖον οὔτε ὡς ἐπαγγελματίου εἰς τὸ ἱατρεῖόν μου. Ἐξήγαγα τὸ συμπέρασμα ὡς ἐκ τούτου, ὅτι ἕνας καθηγητὴς δὲν εἶναι δυνατόν νά ἀσχολῆται μετὰ ἰδιωτικὴν πελατεῖαν καὶ ἐν συνεχείᾳ νά ἀσκή τὰ ὑψηλὰ καθηγητικὰ του καθήκοντα. Δὲν εἶναι δυνατόν ἕνας καθηγητὴς νά ἀποδώσῃ ἐὰν δὲν ἀσχοληθῇ μετὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν κλινικὴν πού εὐρίσκεται, διότι αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀρίστην μορφωσιν τῶν φοιτητῶν. Οἱ καθηγηταὶ ὅμως πρέπει νά ἀμοιβῶνται πλουσιοπαρόπως διὰ νά ἀφιερωθῶν εἰς τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα πρέπει νά ἀσκούν καὶ τὰ ὁποῖα πρέπει νά εἶναι ἡ κυρία ἀπασχόλησις τῶν. Ἐγὼ ὡς Ἀντιπρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Ἱατρικοῦ Συλλόγου εἶχον προτείνει ἡ ἀμοιβὴ τῶν καθηγητῶν νά ἀνέρχεται εἰς 40.000 μηνιαίως, διότι ὁ μισθὸς τῶν 10.000 δὲν εἶναι δυνατόν νά ἐπαρκέσῃ.

Γ. Σεργάνος. Ξεύρετε, κ. συνάδελφε, ὅτι ὑπάρχουν ὑφηγηταί, οἱ ὁποῖοι παίρνουν 1.500 δραχ. εἰς τὴν ἐγχείρησιν καὶ ἄλλοι δὲν παίρνουν τίποτε.

Γ. Ἑγουμένακης. Ἐγὼ ὑποστηρίζω, ὅτι καὶ οἱ ὑφηγηταὶ πρέπει νά παίρνουν 10.000 μηνιαίως καὶ νά ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν διδασκίαν καὶ ὅχι μετὰ τὸ ἐπάγγελμα.

Δ. Κίνιας. Καὶ εἰς τοὺς διευθυντὰς τῶν κλινικῶν νά μὴ ἐπιτρέπεται ἡ ἀσκῆσις τοῦ ἐπαγγέλματος.

Γ. Ἑγουμένακης. Ἐγὼ πλήρως μελέτην εἰς αὐτό. Ἐκεῖνο πού ἔχω ὑποχρέωσιν νά φέρω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν εἶναι τὸ παράπονον καὶ ἡ πικρία μίαν κατηγορίας ἐπιστημόνων, διανοῦς φήμης, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν ἔργων τῶν ἔχουν τιμῆσαι τὴν ἐλληνικὴν ἐπιστήμην, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διατελέσει ἐπιμελητὰς πανεπιστημιακῶν κλινικῶν καὶ ἔχουν διατελέσει ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυνταὶ μεγάλων κλινικῶν καὶ νοσοκομείων καὶ δὲν ἔχουν λάβει καμμίαν ἡθικὴν ἱκανοποίησιν. Ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος, νά δοθῇ τίτλος ἐκτάκτου καθηγητοῦ ὡς ἀμοιβή, θά ἦτο ἔργον δικαιοσύνης οἱ ἱατροὶ αὐτοὶ νά λάβουν μίαν ἡθικὴν ἀμοιβήν, νά τοὺς δοθῇ ὁ τίτλος τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ.

Πρόεδρος. Κύριε Υπουργέ, παρέμειναν πλέον ολίγοι συνάδελφοι να ομιλήσουν επί της άρχης, παρακαλώ αν είναι δυνατόν να απαντήσετε αχρύν.

Α. Ακρίτας (Υφ. Παιδείας). Θα ομιλήσω άπόψε, κ. Πρόεδρε.

Α. Ακρίτας (Υφ. Έθν. Παιδείας). Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κ. Εισηγητές και όλους τους άρχοντες όλων των παρατάξεων διά την καθολικήν επίδοκιμασίαν της άρχης του σχεδίου Ν. Δ. Ευχαριστώ επίσης και τον κ. Βουρδουμπάν διότι και αυτός υπήρξε καταφατικός, ή διαφωνία του υπήρξε μόνον εις ό,τι άφορρά το κείμενον της εισηγητικής έκθεσεως. Η Ε. Κ. έχει αποκαταστήσει από της πρώτης ήμέρας πού κατέλαβε την εξουσίαν άρίστας σχέσεις με τήν Ανώτατα πνευματικά ιδρύματα. Επί 7 μήνας εύρισκόμεθα εις την εξουσίαν και πρέπει να τονισθί ή γόνιμος, ή δημιουργική συνεργασία με όλα τα άνωτατα πνευματικά ιδρύματα. Άλλωστε πρέπει να λεχθί ότι το ενδιαφέρον της Ε. Κ. προς την Ανωτάτην Παιδείαν δεν είναι φραστικό, είναι ουσιαστικό. Ήδη ήμπορεί να έμφρασθί διά των έξής χαρακτηριστικών αριθμών. Παρελθόντων Πανεπιστημίων Αθηνών με κρατικήν έπιχορήγησιν πέραν των εσόδων εκ διαμίων, κατά τήν 1962 με ποσόν 3.290.000, τήν 1963 με 17.300.000 και έρίσαμεν διά τήν 1964 60.000.000. Τήν Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης κατά τήν 1962 30.000.000, τήν 1963 41.000.000 και τήν 1964 100.000.000. Τήν Μετσόβιον Πολυτεχνείον τήν 1962 17.000.000, τήν 1963 18.000.000 και επί των ιδίων μας ήμερών 35.000.000. Η Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών Έπιστημών : Τήν 1962 2.400.000, τήν 1963 2.800.000 και τήν 1964 4.500.000. Η αύτη αύξησις παρουσιάζεται και διά τα άλλα Ιδρύματα. Έν συνόλω προσβλέποντο διά τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα 57.770.000 κατά τήν 1962, 89.360.000 κατά τήν 1963 και κατά τήν 1964 ποσόν 229.007.000. Ήτοι αύξησις 155 ο. Αυτά είναι αι σχέσεις της Κυβερνήσεως με την Ανωτάτην Παιδείαν θεμελιωμένα επί των αριθμών.

Ι. Μπουτρός. Αυτά είναι πιστώσεις ;

Α. Ακρίτας (Υφ. Παιδείας). Μάλιστα είναι πιστώσεις και έχω δώσει έντολήν να άπορροφηθούν όλα αι πιστώσεις, παρακαλούω δε προσωπικώς τόν ιδυμόν άπορροφήσεως και έλπίζω ότι εις αυτό τήν σημείον θα είμαι εύτυχής.

Έπανισθί από ένα συνάδελφον ότι δεν θα έπρεπε να καταπεθί τήν σημερινόν νομοθέτημα, έφ' όσον θα καταπεθί γενικώτερον νομοθέτημα άφορών την άνωτάτην παιδείαν. Τή γενικώτερον νομοθέτημα φοβούμαι ότι θα περέλθί ένα χρονικόν διάστημα όχι τόσον σύντομον, ίσως πέραν των δύο έως τριών μηνών, όποτε θα καταστή δυνατή ή σύνταξις του και ή όριστική του διατύπωσις. Μέχρι της στιγμής, ένθ' είχε γίνει από της πλευράς μας μία προεργασία, δεν μάς έχει αποσταλή καμία άπολύτως ένθεσις από της πλευράς των συγκλήτων, των οικείων σχολών, των καθηγητών και των ύφηγητών. Είχον άπευθύνη από καιρού ένα έγγραφον τήν όποίον είχε κοινοποιηθί προς όλους άνεξαίρετως τους καθηγητάς και ύφηγητάς. Είχα δώσει έντολήν να υπερφαλαγγισθί τή φράγμα των καθηγητών διά να φθάσιν εις τους ύφηγητάς και να έχωμεν την γνώμην όλων των άρμοδίων πανεπιστημιακών διδασκάλων, από των ύφηγητών μέχρι και καθηγητών. Είς τήν έγγραφον αυτό είχαμεν καθορίσει έπακριβώς τί επιδιώκομεν εις τόν τομέα της άνωτάτης παιδείας. Και από άπόψεως αριθμού σπουδαστών και άπόψεως διοικητικού προσωπικού και κατά πόσον ή θεσις της πρωταρχείας καλώς λειτουργεί και αν θα πρέπει κατά κάποιον τρόπον να μεταβληθί και επί του όποίου πρέπει να τονισθί ότι ή Κυβέρνησις έχει σαφώς σχηματισμένην άποψιν.

Τονίζομεν εις τήν έγγραφον αυτό μεταξύ άλλων και τή έξής : «έγκαταλείπεται όριστικώς ως άπρηχαιωμένη ή αντίληψις περί παροχής της άνωτάτης παιδείας εις περιωρισμένον αριθμόν σπουδαστών άναλόγως μιας ύποθετικής ανάγκης εις επαγγελματίας τών άντιστοιχών κλάδων».

Σκοπός της Κυβερνήσεως είναι να προσφέρη την άνωτάτην παιδείαν εις πάντας τους έπιθυμούντας και δυναμένους να δεχθύν αυτήν. Οί αριθμητικοί περιορισμοί εις ούδέν ώφε-

λούν, ούδ' αν εις την επαγγελματικήν κατοχύρωσιν, έφ' όσον οί φραγμοί των θραύονται από τους σπουδάζοντας εις τήν έξωτερικόν, εις τήν τεράστιον, τήν ένθικώς και οικονομικώς άσύμφορον Πανεπιστήμιον της Έλληνικής Διάσπορας. Έξ άλλου, οί αριθμοί περί των εις επαγγελματίας αναγκών δεν είναι δυνατόν να είναι άκριβείς εις έποχήν, καθ' ήν άρχίζει να παρέχεται ή δυνατότης εγκαταστάσεως των νέων μας εις τās χώρας της Κοινής Αγοράς. Είναι άπαράδεκτον να άνεχθώμεν μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητος τρόπον καταμερισμού της έργασίας, κατά τόν όποίον οί ξένοι θα άνελάμβανον τήν ύψηλά πνευματικά και οί Έλληνες τήν εύτελή χειρωνακτικά έργα. Και έν πάση περιπτώσει ούδεις έχει τήν δικαίωμα να άρνηθί εις τόν ικανόν και έπιμελή νέον τήν είσοχήν του εις τόν χώρον της άνωτάτης παιδείας».

Είναι μακρόν τή έγγραφον αυτό και δεν σάς τή διαβάσω όλόκληρον. Έν πάση περιπτώσει, είναι σαφώς προγραμματισμένη ή θέσις της Κυβερνήσεως. Πρέπει να τονισθί ότι ένίησαμεν τήν ένδιαφέρον όλων των πανεπιστημιακών διδασκάλων. Ήδη ό κ. Λούρος έξέδωσε πραγματείαν αξιόλογον, όσον άφορρά τή θέμα της ιατρικής παιδείας, εις άπάντησιν του έγγράφου, τή όποίον άπηύδυνα. Νομίζω όμως, ότι θα παρέλθί ένα χρονικόν διάστημα έως ότου τή νομοθέτημα αυτό καταστή καταστατικός χάρτης της άνωτάτης εκπαίδευσεως. Ενόμισα ότι έπρεπε να καταθέσω τή σημερινόν νομοθέτημα, διά να άντιμετωπισθύν κατά τή δυνατόν τή τρομερά κενά, τή όποία ύπάρχουν εις την άνωτάτην παιδείαν. Τά κενά είναι πάρα πολλά. Ήμπορύν πρώτον να θεωρηθύν ότι είναι τή κενά εις ό,τι άφορρά τās έδρας. Μόλις είχαν αναλάβει τήν διεύθυνσιν του Υπουργείου Παιδείας, είχαν άπευθύνη έγγραφον και έζήτησαν να πληροφορηθύν ποία ήσαν τή κενά. Και οί αριθμοί τους όποιους μάς απέστειλαν τή άνωτατα ιδρύματα υπήρξαν πράγματι άπογοητευτικοί. Τή Πανεπιστήμιον Αθηνών είχε 17 έδρας κενάς και 52 θέσεις κατωτέρου διδακτικού προσωπικού. Τή Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, έναντι 173 έδρών είχε 25 έδρας κενάς και κατωτέρου προσωπικού 120 θέσεις. Η Γεωπονική Σχολή είχε δύο έδρας κενάς και κατωτέρου προσωπικού 10 θέσεις. Έν συνόλω είναι 59 έδραι κενά και 214 τού κατωτέρου διδακτικού προσωπικού επί 450 έδρών έν συνόλω.

Τή έγγραφον αυτό απέστάλη εις τās σχολάς εις τās 23 Απριλίου. Εκ των κενών έδρών έχουν προκηρυχθί 39. Έσκέφθην ότι έπρεπε παραλλήλως προς τους τούς καθηγητάς όσον άφορρά τήν ταχυτέραν πλήρωσιν των έδρών να έφοδιασθύν τή Πανεπιστήμια κα με βοηθούς, έπιμελητάς και παρασκευαστάς, οί όποιοι θα αποτελέσουν τήν μεγάλην δεξαμενήν από τήν όποιαν συνήθως άντλούνται οί καθηγηταί. Είμαι υπερήφανος, διότι προέβην εις μίαν γενναίαν άπόφασιν και υπέγραψα διάταγμα διά τού όποίου παρέχομεν εις τās δύο Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης τήν ικανότητα προσλήψεως βοηθητικού έπιστημονικού προσωπικού 729 θέσεων. Διά πρώτην φοράν εις τήν ιστορίαν της άνωτάτης παιδείας και γενικώτερον εις τήν εκπαίδευσιν. λαμβάνεται αυτό τή γενναίον μέτρον, τή όποίον άντιπροσωπεύει δαπάνην 60-65 εκατ. έτησίως, ώστε να ύπάρχη ή αριθμός των νέων έπιστημόνων, οί όποιοι σιγά-σιγά θα άνδρωθύν εις γνώσεις και έπιστημονικόν κύρος διά να ακολουθήσουν τήν όδόν προς τās καθηγητικές έδρας.

Είς βουλευτής. Κατελήφθην αι θέσεις αυτά ;

Α. Ακρίτας (Υφ. Παιδείας). Απόκειται εις πανεπιστήμια να προσπαθήσουν να έξεύρουν έπιστήμονας, οί όποιοι έπιθυμούν να καταλάβουν τās θέσεις αυτές. Διετέθησαν έξ όλόκληρου αι πιστώσεις από ήμήνου εις τās δύο πανεπιστήμια και απόκειται εις τās πανεπιστήμια να ήμπορέσουν αύτήν τήν στιγμήν να πληρώσουν αυτές τās θέσεις. Παραλλήλως, πρέπει να έξάρω τή γεγονός ότι και από της πλευράς του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης έζητήθη ή δημιουργία νέων έδρών 29 τόν αριθμόν. Τή Πανεπιστήμιον των Αθηνών μέχρι της στιγμής δεν έζήτησε τήν ίδρυσιν ούδεμιάς έδρας. Μόνον πρό ολίγων ήμερών έζήτησεν ή Νομική Σχολή.

Παραλλήλως έσκέφθην όμως ότι, εάν είχαμεν εγκαταλείφθί εις τήν ισχύσαν διαδικασίαν, όλα αυτά τή κενά της άνωτάτης εκπαίδευσεως θα ήτο δύσκολον να καλυφθύν.

"Όσον αφορά τους σπουδαστές, αφ' ης ανέλαβουμε την εξουσίαν ηύξησαμεν τον αριθμόν κατά ποσοστόν πράγματι σημαντικόν. Κατά τὸ 1963 ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαγομένων εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς ἦτο 6.263. Τὸ παρελθόν ἔτος μὲ ἀπόφασίν μας, ὁ ἀριθμὸς ἔφθασε τὰς 10.281 καὶ ἐφέτος ηύξησαμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσακτέων εἰς τοὺς 12.462. Δηλαδή ηύξησαμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσακτέων 30 ο)ο ἐφέτος καὶ 70 ο)ο πέρυσι, ἔναντι δὲ τοῦ 1962 ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαγομένων σπουδαστῶν ηύξησεν κατὰ ποσοστόν 100 ο)ο. Ἀντιλαμβάνομεθα ὅτι ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ ἀπαιτεῖ καὶ ηύξημένον ἀριθμὸν διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ μέσα περισσότερα, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ ἡ ἐπιστημονικὴ στάθμη εἰς τὸν τόπον μας. Ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν ἐννοίαν εἶχεν ἡ κατὰθεσις τοῦ σχεδίου αὐτοῦ Ν. Δ.

Δὲν εἶχομεν τὴν πολυτέλειαν, ἀγαπητοὶ κ. συνάδελφοι, νὰ ἀναμείνωμεν οὔτε τρίμηνον οὔτε τετράμηνον. Ἐπρεπε νὰ ὑπάρξῃ μία διαδικασία κατὰ ἕνα τρόπον ὅχι συντήσεως τῶν προεσμιῶν, διότι ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν συντέμνομεν τὰς προθεσμίας, ἀπλῶς λαμβάνομεν μέτρα, ὥστε νὰ τηρηθοῦν αἱ προθεσμίαι αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ Νόμου. Εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν συντέμνομεν τὰς προθεσμίας.

Ὁ ἀγαπητὸς κ. Βουρδουμπᾶς ἀνεφέρθη εἰς μίαν ἀμέλειαν καὶ ὑπῆρξεν ἀμέλεια καὶ ἀποδέχομαι τὸν χαρακτηρισμὸν καὶ προσυπέγραψα ἀκόμη τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως ὡς «κωλυσιεργία». Δὲν εἶναι μειωτικὸν διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν νὰ ἐπισημαίνωνται αἱ ἀδυναμίαι ὀρισμένων προσώπων ἢ ὀρισμένων κύκλων τῆς ἀνωτάτης ἐκπαίδευσεως. Καὶ πρὸ ἡμερῶν εἰς τὸ γενικὸν σχέδιον Ν.Δ. εἶχε γίνῃ μία μακρὰ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαίδευσεως καὶ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς ἐξήρθη ἡ προσωπικότης τῶν ἡγετῶν τῶν Πανεπιστημιακῶν διδασκάλων καὶ ὡς ἐθνικῶν ἀνδρῶν καὶ ὡς ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι προσφέρουν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ τόπου μας. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει νὰ ἐπιστημανθοῦν ὀρισμένοι πλευραὶ αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι εὐχάριστοι. Τὸ νὰ ἀγνοοῦμεν μίαν κατὰστασιν ἢ ὁποία δὲν εἶναι εὐχάριστος δὲν νομίζω ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξυπηρετοῦμεν τὴν ἀνωτάτην Παιδείαν, ἢ ὁποία προσφέρει τὴν ἐπιστημονικὴν ἡγεσίαν εἰς τὸν τόπον. Θέλω νὰ σημειώσω ὅτι ἐπὶ 25 ὀλόκληρα χρόνια δὲν ἐπληρώθη ἔδρα καὶ παρέμειναν κεναί, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἔδραι, κινεῖται ἡ διαδικασία καὶ ἡ κίνησις δὲν παρακολουθεῖ αὐτὴν τὴν διαδικασίαν διὰ τὴν πληρωσιν τῶν ἐδρῶν. Μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν διότι ὑπῆρχεν εἰδικὸν ἐνδιαφέρον ἐπληρώσῃ ἡ ἔδρα εἰς διάστημα 9 μηνῶν, ὅπως προέβλεπε ἡ διαδικασία. Ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἔχομεν στὸ σχέδιον Ν.Δ. εἰς τὸ σύνολον νὰ τὴν κάμωμεν εἰς 11—12 μῆνες, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὸ τέλος τῶν 12 μηνῶν νὰ ὑπάρχῃ πληρώσις τῆς ἔδρας.

Ἐτονίσθη ἀπὸ ὀρισμένους πλευρές, ὅτι θίγεται ἡ αὐτοτέλεια. Οὐδεὶς, νομίζω, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ σοβαρά, ὅτι θίγεται ἡ αὐτοτέλεια τῆς ἀνωτάτης παιδείας ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὅτι λαμβάνομεν μέτρα διὰ τὴν τήρησιν προεσμιῶν πρὸς πληρωσιν τῶν ἐδρῶν. Ἡ αὐτοτέλεια δὲν εἶναι αὐτοσκοπός, ἡ αὐτοτέλεια εἶναι θεσμὸς καὶ οὐδεὶς παραβιάζει τὴν αὐτοτέλειαν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι οἱ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι ἐκλέγουν τοὺς καθηγητάς. Οὐδεὶς παραβιάζει αὐτὴν τὴν διαδικασία. Ἀλλὰ ἐδῶ, μὲ τὸ νομοθέτημα προσπαθοῦμεν νὰ ἀχρηστεύσωμεν τὴν ἀσυδοσίαν τῶν προσώπων, ἢ ὁποία στρέφεται ἐναντίον τῆς αὐτοτελείας τοῦ πανεπιστημιακοῦ μας συστήματος. Ἡ αὐτοτέλεια εἶναι ἀπολύτως κατωχυρωμένη. Ἀπλῶστατα, τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐκμεταλλεύονται ταυτίζουσι τὴν αὐτοτέλειαν μὲ τὰ προσωπικά των συμφέροντα ἢ μὲ τὰ πάθη καὶ τὴν ἐκδικητικὴν ἰσχύον, ὡς εἶπεν ὁ κ. Τσάτσος. Ὁ κ. Τσάτσος ὑπῆρξε πλέον ἀπακαλυπτικός. Πῶς παραδίδετε, εἶπε, τὸν καθηγητὴν τὸν ἐντεταλμένον, ὁ ὁποῖος γίνεται καθηγητῆς, εἰς τὴν ἐκδικητικὴν ἰσχύον τῶν καθηγητῶν; Διετέλεσε καθηγητῆς ὁ κ. Τσάτσος καὶ γνωρίζει, ὅτι ὑπάρχουν καὶ οἱ κύκλοι πού ἐκδικοῦνται ἄλλους συναδέλφους. Τὸ ἐξαρχήρῃ σαφῶς. Δὲν ἐτόλμησεν ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὴν ἐκδικητικὴν ἰσχύον τῶν κύκλων τῶν καθηγητῶν, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐτονίσθη ἀπὸ ἑνὸς ὁμιλητῆν, ὁ ὁποῖος ἔζησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὡς καθηγητῆς. Τὸ νὰ ὁμολογηθῇ μία κατὰ-

στασις, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς τὰ ἀνωτάτα ἰδρύματα, δὲν σημαίνει, ὅτι στρεφόμεθα οὔτε ἐναντίον τῶν ἀνωτάτων ἰδρυμάτων, οὔτε ἐναντίον τῶν διακεκριμένων καθηγητῶν, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ὀρισμένοι σκοπιαί, τὰς ὁποίας εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τὰς ἐξετάσωμεν μὲ μίαν πλήρη ἀντικειμενικότητα ἢ ἐπιθυμία μας εἶναι νὰ ἀναπλάσωμεν τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν πιστεύω, ὅτι τὸ νομοθέτημα ὅχι ἀπλῶς δὲν θίγει τὴν αὐτοτέλειαν τῶν Πανεπιστημιακῶν ἰδρυμάτων, ἀλλὰ ἀντιθέτως τὴν κατοχυρώνει, ὥστε μὲ τὰ μέτρα πού λαμβάνομεν νὰ τηρηθῇ ἡ προθεσμία διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης πληρώσεως τῶν ἐδρῶν.

Εἰς ὅτι, ἀφορᾷ τὰ ἄλλα ἄρθρα, θὰ ἐδεχόμην ἐὰν μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ σήμερον συζήτησις καὶ ἐπὶ τῶν ἁρθρῶν διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις, ὅτι θέλομεν νὰ παραβιάσωμεν τὴν αὐτοτέλειαν θὰ ἐδεχόμην, λέγω, ὅτι ἡ ἀπαρτία νὰ σχηματίζεται μὲ τὸ 1)3 τῶν ἀποτελούντων τὸν Σύλλογον τῶν Καθηγητῶν, τὸ ὁποῖον εἰσηγήθη ὁ κ. συνάδελφος. Ὅταν συγκαλεῖται ἡ Σχολή, ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ προσέλθουν οἱ Καθηγηταὶ διὰ νὰ ἐκλέξουν τὸν νέον Καθηγητὴν. Τί τοὺς λέγω; Ὅτι ὅταν δὲν προσέλθετε μία ἢ δύο φορές, τότε δέχομαι ἀπαρτίαν μὲ τὸ 1)3. Εἶναι ἡ ἐσχάτη περίπτωσις διὰ νὰ προστατεύσω τὴν Πολιτείαν ἀπέναντι μιᾶς κωλυσιεργίας ἐνὸς κύκλου Καθηγητῶν. Δὲν σημαίνει, ὅμως, ὅτι θέλω τὴν ἀπαρτίαν τοῦ 1)3. Εἶναι ἡ ἐσχάτη ὑποχώρησις.

Π. Γυιόκας. Νὰ τιμωρηθοῦν, κ. Ὑπουργέ.

Α. Ἀκριτίας (Ὑφυ. Παιδείας). Τὸ νὰ τιμωρηθοῦν, εἶναι μία ἄποψις. Δὲν ἀρχίζω τὴν ἀστυνόμευσιν ἀπὸ τὸ πρῶτον στάδιον, διότι ἂν ἀρχίσω τὴν τιμωρίαν ἀπὸ τώρα, τότε εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ πληρωθοῦν αἱ ἔδραι, διότι ἔξευρετε πόσον χρόνον χρειάζεται μία διαδικασία διὰ τὴν πειθαρχικὴν ποινὴν; Δύο ἢ τρία ἔτη. Θὰ περιμένω, λοιπόν, τὰ τρία χρόνια διὰ νὰ ἐκκινήσῃ ἡ διαδικασία; Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει ἡ ποινὴ, ὅσον μὲ ἐνδιαφέρει ἡ πληρώσις τῆς ἔδρας. Ἐγὼ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ προσφέρω Καθηγητὴν εἰς τὸν φοιτητὴν καὶ ἐπομένως προσφέρω μίαν διαδικασίαν πέραν τοῦ ἐάν θὰ τὸν τιμωρήσω τώρα ἢ μετὰ 6 μῆνες, μὲ ἐνδιαφέρει πῶς θὰ συμπληρώσω τὴν ἔδραν. Ἐὰν ἀρχίσωμεν τὴν ἐπιβολὴν πειθαρχικῶν διώξεων ἀπὸ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς διαδικασίας, οὐσιαστικὰ θὰ εἶναι ὡς ἐὰν ματαιώνωμεν τὴν πληρωσιν τῆς ἔδρας. Κάποτε ἐδιώχθη ἕνας Καθηγητῆς καὶ δὲν ἐτελείωσεν ἡ διαδικασία τῆς πειθαρχικῆς διώξεως οὔτε μετὰ 5 ἔτη. Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐμπλακθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν περιπέτειαν τῆς ἐπιβολῆς πειθαρχικῆς διώξεως, τότε θὰ κάμωμεν τὴν πειθαρχικὴν διώξιν, ἀλλὰ δὲν θὰ πληρώσωμεν τὴν ἔδραν. Ἡμεῖς ἀποδέλομεν εἰς τὸ πῶς θὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν πληρωσιν τῶν ἐδρῶν. Ἀποδέχομαι τὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Μπούτου, ὅτι ἡ ἀπαρτία μπορεῖ νὰ σχηματισθῇ μὲ τὸ 1)3 τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς. Τὸ 1)3 εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἀκραίαν ἀσφάλειαν τῆς Πολιτείας ἐναντίον οἰασδήποτε ἀμελείας ἢ κωλυσιεργίας.

Π. Γυιόκας. Ἐχομεν καὶ τοὺς ἐκτάκτους, κ. Ὑπουργέ.

Α. Ἀκριτίας (Ὑφυ. Παιδείας). Ὁ ἐκτάκτος, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ ἐπὶ 3 ἔτη προορίζεται διὰ τὴν περίπτωσιν πού δὲν θὰ προσέλθουν ὅλοι οἱ Καθηγηταὶ καὶ ἔχει πάρει τὸ 1)3 τῶν πεπληρωμένων ἐδρῶν. Ὁ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἐψηφίσθη παρὰ τὴν ἀντίδρασιν ὅλων τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, ἔλαθεν ἐπὶ 25 Καθηγητῶν μίαν πλειοψηφίαν 8, ἐπομένως λειτουργεῖ ὁ Νόμος τῆς πλειοψηφίας καὶ αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλεγῇ. Ἐὰν αὐτὸν δὲν τὸν κάμω ἐγὼ Καθηγητὴν, τὸν παραδίδω εἰς τὴν ἐκδικητικὴν ἰσχύον τοῦ κύκλου, διὰ τὸν ὁποῖον ὠμίλησεν ὁ κ. Τσάτσος. Ἐὰν δὲν τὸν κάμω Καθηγητὴν, οὐσιαστικῶς ἔληξεν ἡ πανεπιστημιακὴ του σταδιοδρομία. Δι' αὐτὸ μὲ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἀποφεύγεται ἡ οἰαδήποτε ἐκδικητικότης. Ὁ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἐπῆγε μὲ τὴν πλειοψηφίαν τὴν κανονικὴν, ἃς περιμένῃ τὴν 3ετήν καὶ ἐὰν δὲν πληρωθῇ ἡ ἔδρα, θὰ γίνῃ Καθηγητῆς. Ὁ ἕτερος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔγινε μὲ μίαν εἰδικὴν ἀπαρτίαν καὶ μὲ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ συνόλου τῶν ἄλλων, αὐτὸν ἔχουν τὴν εὐχέειαν νὰ προσέλθουν ὅλοι καὶ νὰ τὸν καταψηφίσουν.

Εἶμαι εὐτυχής, διότι τὸ ἄρθρον 2, τὸ ὁποῖον ρυθμίζει τὸ θέμα τῆς πολυθεσίας, ἔχει ἐγκριθῇ ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν καθη-

γητών. Ὑπάρχουν 12—13 καθηγηταὶ ἔχοντες δύο ἑδράς. ἕνας παρητήθη ἤδη. Ἡ ἀποψις, ἡ ὁποία διατυπύεται εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ. πιστεύω, ὅτι εἶναι ἑδραία. Εἰς καμμίαν περιπτώσιν δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν καθηγηταί, οἱ ὅποιοι ἔχουν δύο ἑδράς εἰς Ἀνωτάτας Σχολάς. Ὑπάρχει μία πληθώρα νέων ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸ δικαίωμα κάποτε νὰ καταλάβουν τὰς Πανεπιστημιακὰς ἑδράς. Ἡ ἀντίληψις ὅτι 10—12 θὰ ὑποστοῦν πικρίαν ἐν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀπομακρύνονται ἀπὸ 1—2 Σχολάς, νομίζω, ὅτι δὲν εὐσταθεῖ.

Ἐτονίσθησαν πολλὰ περὶ ἐπιστημόνων καὶ καθηγητῶν. Μετὰ ἐπιστημόνων καὶ καθηγητῶν ὑπάρχει μία πολὺ μεγάλη διαφορὰ. Ἐπιστήμονες εἶναι ἐλάχιστοι καὶ καθηγηταὶ εἶναι πολλοί. Καὶ οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες δὲν ξεύρω, ἐὰν εὐρίσκονται πάντοτε εἰς τὰς αἰθούσας τῶν Πανεπιστημίων. Πρόκειται, λοιπόν, περὶ καθηγητῶν. Ἐὰν, λοιπόν, 12 καθηγηταὶ ἀπομακρυνθῶν διὰ νὰ κληθῶν εἰς τὸν Πανεπιστημιακὸν στίβον ἄλλοι 12 καθηγηταὶ εἶναι πιθανὸν νὰ μὴ εἶναι τῆς ὑψηλῆς ποιότητος περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος, νομίζω ὅμως ὅτι θὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ποιότητος. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν προωθοῦνται νέαι Πανεπιστημιακαὶ δυνάμεις.

Ἐρχομαι εἰς τὸ ἄρθρον 4. Πρέπει νὰ τονίσω πρὸς τιμὴν τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, ὅτι μοῦ τὸ ἐξήτησεν ἡ Σύγκλητος ὅταν ἐπεσκέφθην τὴν Θεσσαλονίκην ἐν πληθούσῃ συνεδριάσει. Μοῦ ἐτονίσθη ὅτι εἶναι ἀξίωσις τῆς Συγκλήτου νὰ τερματισθῇ τὸ καθεστὼς τῶν ἱταμένων καθηγητῶν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κάμνω μίαν παρένθεσιν, ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Μπούτον, ὅτι ὑπάρχει ἀνάπτυξις τοῦ σχεδίου Ν. Δ. Εἶμαι ἀποφασισμένος ὅμως ὅχι μίαν φορὰν, ἀλλὰ 10 φορές νὰ κάμω ἀνατύπων ἐνὸς νομοθετήματος. Εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν θὰ συνδέσω τὸ προσωπικόν μου κύρος μὲ ἕνα σχέδιον Ν. Δ. ἀτελές. Ἐχὼ ὅλην τὴν εὐλικρίνειαν νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἔσφαλα εἰς τὸ α' ἢ β' σημεῖον καὶ ἔχω ὅλην τὴν φιλοδοξίαν νὰ βελτιώσω τὸ σχέδιον Ν. Δ., τὸ ὁποῖον φέρει τὴν ὑπογραφήν μου. (Χειροκροτήματα). Καὶ πρέπει νὰ τονίσω ὅτι αἱ βελτιώσεις αἱ ὁποιαὶ ἐπηνέχθησαν εἰς τὸ σχέδιον Ν. Δ. ἦσαν βελτιώσεις, κατόπιν τῆς συγκλήσεως τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἐγνώριζε τὰς προτάσεις καὶ δὲν μοῦ ἔκαμνεν ἀντιπροτάσεις. Ἐπομένως ἀρνητικῶς συγκάτενευσεν εἰς τοῦτο. Ἐξήτησε, λοιπόν, τὸ ἴδιον τὸ Πανεπιστήμιον νὰ τερματισθῇ τὸ καθεστὼς τῶν ἱταμένων καθηγητῶν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, πᾶν ὅποιον ζητοῦμεν ἀπὸ μίαν πανεπιστημιακὴν μονάδα ὅταν οἱ καθηγηταὶ χρησιμοποιοῦν τὸν τίτλον των δι' ἐπιχειρηματικούς σκοπούς. Πολλοὶ ἐδίδασκον ἐπὶ ὀλίγας ὥρας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἤρχοντο μετὰ ἐδῶ ὅπου εἶχον τὰς κλινικάς των. Οὐδεὶς θὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ ἀσκήσουν ἐπάγγελμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀσκοῦν ἐπάγγελμα εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ διδάσκουν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ εἶναι ἐπαγγελματῆαι τῶν 150 χιλ. δραχμῶν, ὅπως εἶπεν ὁ κ. Δενδρινός, ἡ εἶναι καθηγηταί. Ἐὰν εἶναι καθηγηταὶ ἀφοσιωμένοι εἰς τὸ διδασκτικὸν ἔργον καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν νὰ ἀποδεχθῶν τὸν ἔνδοξον κληρὸν τῆς ἐπιστήμης, ἄλλως νὰ ἀποβάλουν τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι καθηγη-

ταὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριὰ ἐπιχειρηματῆαι. Βεβαίως δὲν λύεται ριζικῶς, τώρα τὸ θέμα, ἀλλὰ θὰ λυθῇ μὲ τὸ βασικὸν νομοθέτημα.

Καὶ χορηγοῦμεν εἰς τὴν 4ην παράγραφον τοῦ ἄρθρου 4 ὅτι «εἰς πάσαν...» (ἀναγινώσκει). Πράγματι ἡ Σύγκλητος, ἡ ὁποία ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην ἀπέναντι τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπέναντι τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας καὶ τῶν χιλιάδων τῶν σπουδαστῶν, θὰ μᾶς εἴπῃ ἐὰν διὰ τῆς μεταβάσεως τοῦ Καθηγητοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας παρακλύεται τὸ διδασκτικὸν ἔργον αὐτοῦ ἢ ὀχι. Καὶ ἐὰν μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι δὲν παρακλύεται, φυσικὰ θὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ. Ἐὰν ὅμως ἔλθῃ ἡ Σύγκλητος μὲ τὴν συνείδησιν τῆς εὐθύνης τῆς ἑναντι τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Σώματος καὶ μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι παρακλύεται τὸ ἔργον του, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν, δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψωμεν. Δὲν λέγω, βεβαίως, κύριοι, ὅτι λύεται ὀριστικῶς τὸ πρόβλημα τῆς πολυθεσίας καὶ τῆς χρησιμοποίησεως καθηγητῶν εἰς ἄλλας θέσεις, ἀλλὰ νομίζω ὅτι προσπελαύνομεν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ προβλήματος μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς ἕνα σύντομον χρονικὸν διάστημα εἶναι δυνατόν νὰ λυθῇ κατὰ ἕνα τρόπον καλύτερον. Πάντως, συμφωνῶ μὲ τὴν διατυπωθεῖσαν ἀποφίν ἀπὸ τὸν κ. Ἀρχηγὸν τῆς ΕΡΕ, ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸν δυναμικὸν τοῦ τόπου μᾶς δὲν εἶναι τόσο πολὺ, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀχρηστεύωμεν ἕνα μέρος αὐτοῦ. Πιστεύω ὅτι τὸ δυναμικὸν μᾶς αὐτὸ εἶναι μᾶλλον περιορισμένον καὶ νομίζω ὅτι ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν ἐπιστήμονας εἰς ἄλλας καιρίας θέσεις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, πάντοτε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν παρακλύεται τὸ διδασκτικὸν ἔργον, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἐλαπτικὸν διὰ τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Ἐθν. Παιδ.). Ἐδῶσα τὴν ἀπάντησιν ὅτι δὲν περιέχεται εἰς τὸ νομοθέτημα. Γνωρίζω ὅτι τὸ νομοθέτημα εἶναι μικρὸ κατ' ἑκτασιν, εἶναι ὅμως γενναῖον εἰς τοὺς στόχους τοὺς ὁποίους τάσσει. Γνωρίζετε ὅλοι ὅτι σοβαρὰ θέματα ἀπασχολοῦν τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν.

Ὅλοι γνωρίζομεν τὰς ἀντιδράσεις Πανεπιστημιακῶν κύκλων εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἐδρῶν. Ὅλοι γνωρίζομεν τὸ θέμα τῆς πολυθεσίας. Ὅλοι γνωρίζομεν τὸ θέμα τῶν ἱταμένων Καθηγητῶν. Ὅλοι γνωρίζομεν τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως μὲν ὀρισμένων Καθηγητῶν, πράγματι δὲ ἐπαγγελματιῶν τῆς ἐπιστήμης. Ὅλοι τὸ γνωρίζομεν. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ νομοθέτημα ἔρχεται νὰ δώσῃ μίαν ὀριστικὴν λύσιν εἰς τὰ βασικά αὐτὰ θέματα, τὰ ὁποία συναρτῶνται μὲ τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν. Καὶ εἶμαι εὐλικρινῶς εὐτυχής, διότι τὸ σύνολον τῆς Βουλῆς ἐγκρίνει τὰ μέτρα αὐτά. Ἀποδεικνύεται διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ὅτι ἡ Παιδεία συνενώνει ὅλας τὰς πτέρυγας τῆς Βουλῆς, ὅτι οἱ φανατισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐπικρατοῦν καὶ διὰ τὰ θέματα τῆς Παιδείας, εἶναι πάντοτε ἐκτὸς τῆς αἰθούσης, ὅτι μέσα εἰς τὴν αἰθούσαν αὐτὴν ἀπὸ οἰανδήποτε πτέρυγα, ὑπάρχει κοινὴ προσπάθεια διὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς Παιδείας. Καὶ εἶμαι εὐτυχής, διότι εἰσηγοῦμαι ἐνώπιον τῆς Βουλῆς νομοθέτημα γενικῶς παραδεκτόν.

Πρόεδρος. Γίνεται τὸ σχέδιον Ν. Δ. δεκτὸν κατ' ἀρχήν.

Μεθ' ὅ, ὥραν 2.30' πρωΐνῃν λύνεται ἡ συνεδρίασις διὰ σήμερον καὶ ὥραν 11 πρωΐνῃν.

δίδεται εις την δόξαν του μέλλοντος. Είμαι ευτυχής, διότι πράγματι ή συζήτηση από χθές εις την αίθουσαν του Κοινοβουλίου διατηρείται εις ένα υψηλόν πνευματικόν επίπεδον ανάλογον προς την σπουδαιότητα του θέματος. Θα επεδύμουν πέραν των λεπτομερειών των θεμάτων τα οποία ετέθησαν και επί των οποίων θα δοθῇ ἐν καιρῷ διεξοδική ἀπάντησις κατὰ την διάρκειαν τῆς συζήτησεως ἐπὶ των ἁρθρων, να διαγράψω τὰ γενικώτερα πλαίσια ἐθνικά, πολιτικά, κοινωνικά και πνευματικά, εις τὰ οποία κινείται αὐτήν την στιγμήν ή βασιική αὐτή εκπαιδευτική μεταρρύθμισις.

Ζοῦμε εις μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας, τὰς πλέον ευαίσθητους κοσμογονικάς ὥρας τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ μικρὰ ἐθνικά κράτη τερματίζουν τὸν μακρὸν βίον τους καὶ πολυάνθρωποι ὁμοσπονδίαὶ λαῶν κατακρατοὺν τὰς θέσεις των εις τὴν Ἱστορίαν του κόσμου. Ἰδιαίτερα ἡ Ἑλλάς, ἔπειτα ἀπὸ σταδιοδρομίαν χιλιῶν ἐτῶν, προσδένεται σήμερον μετὰ την εὐρωπαϊκὴν οἰκογενείαν. Παύει νὰ εἶναι μία μικρὰ γεωγραφικὴ ἀπόφυσις τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ καταστή ἕνα ζωντανὸς παλόμενος ὁργανισμὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας, ἕνα ζωντανὸς ἄρμος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας. Διανύομεν μίαν ἀπὸ τὰς κρίσιμωτέρας ἐθνικάς μας στιγμὰς. Μάχεται ἡ Ἑλλάς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν, διὰ τὴν ἐνότητα του Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοῦ Αἴμου μέχρι τοῦ μεζιόνος προμαχῶνος τοῦ Γένους, εις Κύρον. Δίδει ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν ὑστάτην μάχην τῆς Ἱστορίας του διὰ τὴν ἐνοποίησιν του. Καὶ προσδένεται ἡ Ἑλλάς εις τὴν Εὐρώπην, ὅχι διὰ νὰ ἀσκήσῃ περιωρισμένον, ὑπηρετικὸν ρόλον. Προσδένεται διὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν θέσιν ἡ ὁποία τῆς προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν εὐαίσθητον γεωγραφικὴν τῆς θέσιν, ἀπὸ τὸν δυναμισμόν του λαοῦ τῆς καὶ τὴν πολύτιμον πολιτιστικὴν τῆς κληρονομίαν. Ἐπομένως ὁτιδήποτε αὐτὴν τὴν στιγμήν ἀποτολμῆται, ἀναλαμβάνεται διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα εις τοὺς νέους καιροὺς οἱ ὁποῖοι ἀνεβαίνουν εις τὸ προσκίγιον τῆς Ἱστορίας, διὰ νὰ κατακτήσῃ θέσιν ὅχι μικράν, ἀλλὰ μεγάλην. Φιλοδοξοῦμεν ὅλοι — καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐκφράζω τοὺς πόθους ὅλων των Ἑλλήνων — ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ ἡμᾶς φιλοδοξεῖ νὰ εἴμεθα οἱ ἐπίγονοι, ἀλλὰ οἱ πρόγονοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ εις τοὺς νέους καιροὺς. Τερματίζομεν μίαν μακράν Ἱστορίαν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐγκαταστήσωμεν μίαν νέαν ἔνδοξον Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν εις οὐδὲν βασικὸν θέμα δὲν ἐπιτρέπεται μετὰ τῶν ἡμῶν ἀντιδικία. Ἐντεῦθεν ἡ κατ' ἐπανάληψιν δῆλωσίς μας, ἡ ὁποία μόλις ἐπανελήφθη ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς παιδείας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ἀντιδικία.

Ἡ παιδεία εἶναι ἡ ἄμυνα τοῦ τόπου διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ μέλλον του. Εἰς ὥρας πολέμου δὲν ὑπάρχουν ἀντιγνώμια. Οἱ πάντες πειθαρχοῦν. Ἡ παιδεία σήμερον εἶναι πόλεμος καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὅλοι πρέπει νὰ εἴμεθα σύμφωνοι. Κατὰ συνέπειαν κάθε μεταβολή, κάθε τροπολογία, ἡ ὁποία θὰ βελτιώσῃ τὸ σχέδιον Ν. Δ. καὶ θὰ τὸ παραδίδῃ μετὰ τὴν δόξαν πρὸς σταθεράν καὶ γόνιμον ἐφαρμογήν, εἶναι ἀποδεκτὴ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μας πλευρᾶς. Ἐτονίσθη κατὰ πόσον τὸ σχέδιον Ν. Δ. αὐτὸ πράγματι ἀντιπροσωπεύει μίαν βασικὴν ἀνάγκην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐὰν συνιστᾷ μίαν βασικὴν εκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν. Ὅλοι αἱ χῶραι ἀνανεώνουν τὸν πνευματικὸν των ἐξοπλισμόν. Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἔγραψεν ὅτι τὸ Σχολεῖον εἶναι κατ' ἐξοχὴν συντηρητικὸν καὶ ὅτι τὸν τελευταῖον καιρὸν δὲν ἐπεχειρήθησαν διαρθρωτικαὶ μεταρρυθμίσεις εις τὰ ξένα κράτη. Τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται εις τὰ πράγματα.

Ἀπὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου ὅλοι αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι προσεπάθησαν νὰ ἀνανεώσουν τὸ εκπαιδευτικὸν των ὅπλισμόν μετὰ μίαν διαρθρωτικὴν μεταβολὴν εις ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαίδευσεως. Καὶ εἶναι φυσικόν. Δύο νέαι γενναῖα ἔχουν προδοθῇ μετὰ δύο παγκοσμίους πολέμους. Ὁ Α' καὶ Β' παγκόσμιος πόλεμος ἔχουν καλύψει τὴν γῆν μετὰ ἑκατομμύρια θύματα. Τὰ 4)5 τῶν λαῶν εὐρίσκονται εις ἔνδειαν, εις τὴν κατὰστασιν ἡ ὁποία δὲν ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ ζῶον. Οἱ νέοι ἄνθρωποι κατεπροδόθησαν ἀπὸ τὰς ἡγεσίας των εις τὸν Α' καὶ Β' Παγκόσμιον πόλεμον. Ἦτο συνεπὲς ἀναγκαῖον, ὅλο αὐτὸ τὸ νέον ἀνθρώπιον δυναμικόν, τὸ ὁποῖον θὰ

μᾶς διαδεχθῇ εις τὴν ἡγεσίαν τοῦ πλανήτου, ἦτο ἀναγκαῖον — καὶ εἶναι τοῦτο φυσικόν — νὰ ζητήσῃ ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι ἐζητήσαμεν τὰς συνεπείας τοῦ μεσοπολέμου καὶ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου, ἀνανέωσιν τοῦ πνευματικοῦ του ὀρίζοντος, καὶ δημιουργίαν νέων συνθηκῶν, ὥστε νὰ τοὺς παραδώσωμεν εις ἕνα κόσμον ἐλεύθερον καὶ δημιουργικόν. Ἰδιαίτερα ἡ Ἑλλάς ἡ ὁποία ἔχει ὑποφέρει τὰ πάνδεινα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διατυπώνει εις τὸ σύνολον τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου ἐντονωτέραν τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν.

Ἡμεῖς εις τὴν Κυβέρνησιν καὶ σὲς εις τὴν Ἀντιπολίτευσιν, ὁ καθεὶς ἀπὸ τῆς σκοπιάς του, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρακολουθοῦμεν τὴν πορείαν των ἀνθρωπίνων πράξεων, ὅλοι μας ἔχομεν ὑπερτάτην εὐθύνην νὰ ἀνταποκριθῶμεν εις αὐτὸ τὸ μέγα αἶτημα τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς γενεᾶς. Καὶ ἂν ὅπου-δήποτε ἄλλου δὲν εἶχεν ἀποτολμῆθῃ εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις, εις τὴν Ἑλλάδα ἡ εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις ἦτο ἀπολύτως ἀπαραίτητος. Ἐτονίσθη ἀπὸ χθεσινούς ἀγορητάς, ὅτι τὸ σχέδιον Ν. Δ. κατηρτίσθη κατὰ τρόπον βιαστικόν, ὅτι δὲν εἶχε γίνει ἡ ἀναγκαῖα προμελέτη. Ἡ εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις, ἐν τούτοις, ἀπασχολεῖ τὸν τόπον, τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ἡγεσίαν του κατὰ τὰ τελευταῖα 40 ἔτη. Οὐσιαστικῶς, ἀπὸ τοῦ 1910—1915, ὑπάρχει μία συνεχὴς ἀναζήτησις των μέσων καὶ μεθόδων, ὥστε νὰ ἐκσυγχρονισθῇ ὁ εκπαιδευτικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ Ἑθνους μας. Ἐσημειώθησαν σημαντικὰ βήματα ἀπὸ τὴν βασικὴν στρόφην τοῦ 1929, ὅτε εἰσῆλθον καθιέρωσις τῆς βετοῦς ὑποχρεωτικῆς Παιδείας καὶ τὸ βετὸς ἐνιαῖον Γυμνάσιον. Ἐκτοτε, αἱ ταλαντεύσεις αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν εις τὴν εκπαιδευτικὴν μας πολιτικὴν, οἱ πόλεμοι, ἡ κατοχή, τὰ κενὰ, ἡ εὐθύνη, ἐδημιούργησαν γύρω ἀπὸ τὸ εκπαιδευτικὸν σύστημα μίαν συνεχὴ ταλάντευσιν, ἡ ὁποία ἦτο μοιραῖον νὰ ἔχῃ ἀνταπόκρισιν καὶ εις τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐκπαίδευσεως. Ἀπὸ τὸ 1950—51, ὅτε ἤρχισεν ἡ νεωτέρα Ἑλλάς νὰ συμφιλιώσῃ τὸν Λαόν τῆς διὰ νὰ τὸν κινητοποιήσῃ πρὸς τὴν νέαν του ἀποστολήν, ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐπεδιδώχθη μία πραγματικὴ μεταρρύθμισις τοῦ συστήματος. Ὡς πρώτη προσπάθεια ὑπῆρξεν ἡ τοῦ σημερινοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ Γυμνασίου των δύο κύκλων σπουδῶν καὶ, πρὸ παντός, τότε μετὰ τὸ τόλμημα τῆς δημιουργίας τοῦ Ἰδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν (Ι.Κ.Υ.), δηλαδὴ τὴν χορήγησιν εις εὐρείαν ἑκτασιν ὑποτροφιῶν ὡς μέσου ἀνυψώσεως καὶ καθιέρωσσεως νέας ἡγεσίας εις τὸν τόπον.

Τὸ σχέδιον Ν. Δ. δὲν ἀπέτελεσε καρπὸν βεδιασμένης σκέψεως ἢ ἀποφάσεως. Ἡ Ε.Κ. προχωρεῖ μετὰ καθοδηγητὴν τὸν Γεώργιον Παπανδρέου, τοῦ ὁποίου τὸ εκπαιδευτικὸν ἐνστικτον εἶναι ἴσως μοναδικόν εις τὴν σύγχρονον Εὐρώπην, ἀναμφισθητῶς, πέραν τοῦ ἀειμήστου Ἐδουάρδου Ἐρρίω, δὲν ὑπάρχει εκπαιδευτικὴ φυσιογνωμία εις τὴν σύγχρονον Εὐρώπην, πλην τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου. (Χειροκροτήματα).

Μέσα τοῦ ἀναβλύζει Παιδεία. Θέλω δὲ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς νὰ δηλώσω πόσον πολύτιμος εἶναι καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐπικοινωνία μαζὺ του εις τὰ θέματα τῆς ἐκπαίδευσεως. Προβλήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι πράγματι δύσκολα, ἔχουν τὴν ὀρθὴν λύσιν εις τὴν σκέψιν του, ἡ ὁποία εἶναι διαυγὴς καὶ κρυστάλλινος. Τὸ εκπαιδευτικὸν σχέδιον Ν. Δ. εἶναι καρπὸς μιᾶς προσπάθειας μακρᾶς, κάτω ἀπὸ τὴν συνεχὴ λογικὴν, καὶ ἂν θέλετε συναισθηματικὴν, ἐπεξεργασίαν ἐνὸς πράγματι μεγάλου κοινωνικοῦ ἀνακαινιστοῦ, δὲν εἶναι καρπὸς οὔτε ἐνὸς συμβούλου, ὅσον καὶ ἂν ὁ σύμβουλος αὐτὸς εἶναι μέγιστος εις τὸν τομέα τὸν παιδαγωγικόν. Οὔτε, ἐπίσης, καρπὸς ἄλλων συμβούλων ἀξιολόγων, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐβοήθησαν. Εἶναι, πρὸ παντός, καρπὸς μιᾶς εὐρυτέρας ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα ἐξέφραζε καὶ διεμόρφωνεν ὁ σημερινὸς Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως. Ἦλθεν, λοιπόν, τὸ σχέδιον Ν. Δ. ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ὅχι ὡς προῖον βιαστικῆς σκέψεως, διότι ἀπέτελεσεν ἐπὶ σειράν ἐτῶν ἀντικείμενον ἐπεξεργασίας, ὥστε σήμερον νὰ τίθεται κρυστάλλινον ἐνώπιον τοῦ Σώματος πρὸς ψήφισιν.

Θὰ ἤθελα νὰ διαγράψω εις γενικὰς γραμμὰς τοὺς βασικοὺς στόχους τοὺς ὁποῖους εἰσάγει τὸ σχέδιον Ν. Δ. Ἀπευθόμενα

πρὸς οἰονδήποτε ἐπικριτὴν τοῦ σχεδίου Ν. Δ., διὰ νὰ τονίσω, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι καμμία ἀπολύτως δύναμις, οὔτε τῶρα, οὔτε εἰς τὸ μέλλον, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀνατρέψῃ. Εἶναι πιθανὸν λεπτομερικῶς σημεία, ἄρθρα καὶ διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς ὀργανωτικὰς πτυχὰς τοῦ σχεδίου Ν. Δ., νὰ τροποποιηθῶν. Ἀλλὰ τὸ νομοθέτημα, ὡς ὑπέρτατος στόχος, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ κατάστασις εἰς τὸ μέλλον διὰ νὰ τὸ ἀνατρέψῃ. Ὅσα τὸ σχέδιον Ν. Δ. πρόκειται σήμερον νὰ καθιερώσῃ, θὰ μείνουν ὀριστικῶς κτῆμα τοῦ Λαοῦ. Θὰ ἐξοπλίσουν τὸν Ἑλληνισμόν καὶ θὰ τὸν ὁδηγήσουν ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς Λαοὺς εἰς μίαν ἰσότημον ἀμιγλή, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν αὐτῆς τῆς εὐλογημένης Γῆς, ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴν πολιτιστικὴν του παράδοσιν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀντιξοότητας μέσα εἰς τὸν μέγαν χωρὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἐντάσσεται. Καὶ μὲ τὴν πρόβλεψιν, ὅτι ὁ Ἕλλην θὰ καταλάβῃ ἴσως μίαν προνομιακὴν θέσιν μέσα εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν χωρὸν.

Τὸ πρῶτον στάδιον ἐπραγματοποιήθη ἤδη: Εἶναι ἡ δωρεὰν Παιδεία. Ἐπεκρίθη ἀπὸ μίαν πλευρὰν καὶ μάλιστα μὲ μίαν βαιοτάτην διατύπωσιν δι' ἑνα πνευματικὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶχε δημοσιεύσει ἄρθρον εἰς Ἀθηναϊκὴν ἀπογευματινὴν ἐφημερίδα, ὅπου μὲ φραστικὰς βιαιότητας καὶ μὲ ἀνοικεῖους χαρακτηρισμοὺς ἐπεχειρήθη νὰ συκοφαντηθῇ ἡ δωρεὰν Παιδεία. Ἐλέγχθη, ὅτι οὐσιαστικῶς οὐδὲν προσέφερεν ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε. Κ. διὰ τῆς δωρεὰν Παιδείας, εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Δὲν πρόκειται νὰ ἀναφέρω ἀριθμοὺς διὰ νὰ συγκρίνω τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρισκόμεθα ἡμεῖς, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ξένους, εἰς τὸ θέμα τῆς Παιδείας. Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι εἶχον ἀναφερθῇ παλαιότερον ἀπὸ τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ χθὲς μόλις ἀπὸ τὸν κ. Ἡλιόπουλον. Εἶχε κατ' ἐπανάληψιν τονισθῇ, τί διαδέχοντο οἱ Εὐρωπαῖκοι Λαοὶ εἰς ποσοστὸν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ των εἰσοδήματος διὰ τὴν Παιδείαν καὶ τὴν κατὰ κεφαλὴν ἀναλογία. Ἐγὼ θὰ περιορισθῶ εἰς ὀρισμένους ἀριθμοὺς, οἱ ὁποῖοι δείκνυν τὰ διατεθέντα εἰς τὸν τόπον μας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ποσά, διὰ τὴν Παιδείαν. Τὸ 1955—1956 διετέθησαν 965 ἐκατ., τὸ 1957 1054.

Καὶ ἡ αὔξησις τοῦ ποσοστοῦ ἀπὸ τὸ 1957 εἰς τὸ 1958 εἶναι 1,3 ο.ο. Τὸ 1958 ἔχομεν 1.195. Τὸ 1959, 1.287, μίαν αὔξησιν 8 ο.ο. Τὸ 1960, 1.450, μὲ αὔξησιν 1,2 ο.ο. Τὸ 1961, 1.544, μὲ αὔξησιν 9 ο.ο. Τὸ 1962, 12 ο.ο. Τὸ 1963, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κινητοποιηθῇ ἡ ὑπέροχος νεολαία τοῦ τόπου, αὔξησις 14 ο.ο. Καὶ ἰδοὺ ἡ δόξα τῆς Δημοκρατίας. Τὸ 1964 προϋπολογισμὸς 3.319, αὔξησις 51,7ο.ο (Χειροκροτήματα). Τὸ δὲ ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων ἀπὸ 9 ο.ο. τὸ 1955 καὶ ἀφοῦ συνεχῶς ἐπὶ μίαν δετίαν αὐξομοιοῦται ἀπὸ 9,5, 8,5, 9,10, 10,1, 9,5, μόλις τὸ 1963, 10,1 καὶ σήμερον τὸ ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων εἶναι 13,4 ο.ο. Διότι ἐπὶ τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τὸ ποσοστὸν —δαπάναι τρέχοντος προϋπολογισμοῦ συμπεριλαμβανομένης τῆς εἰδικῆς συμβολῆς τοῦ ΝΑΤΟ— ἦτο 11 ο.ο. καὶ σήμερον 14,8 ο.ο. Ἀλλὰ δὲν ἐπιμένω εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀριθμῶν. Δὲν εἶναι οἱ ἀριθμοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουν πάντοτε ἕνα στόχον μέγαν. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν δόξαν τῆς Δημοκρατίας εἶναι, ὅτι ἔχει κινητοποιήσει ὅλα τὰ τεράστια πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἀποθέματα τοῦ λαοῦ μας καὶ ὕψους, μέσα εἰς ἕνα κόσμον καταθλίψεως, ὕψους τὸ ὄνειρον διὰ κατὰ τὸ καλύτερον. Αἱ ἐπενδύσεις τῆς παιδείας, ἐὰν ἀπλῶς περιορισθῶν μόνον εἰς τοὺς ἀριθμοὺς, ἴσως δὲν εἶναι τόσο σημαντικά. Πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη σημαντικώτεροι. Εἶναι, ὅμως, σημαντικὰ ἐν συγκρίσει μὲ τὰ Ἑλληνικὰ δεδομένα. Ἀλλὰ αὕτη ἡ ἀπεριόριστος ἀπέλευθέρωσις τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, νὰ κατακτήσῃ καὶ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν παιδείαν, ἰδοὺ, ἀγαπητοὶ κύριοι συνάδελφοι, ποῖον εἶναι τὸ μέγα ἐπιτεύγμα τῶν 2—3 τελευταίων ἐτῶν. Ὅλοι αὗτοι αἱ δυνάμεις, τὰ ὄνειρα καὶ οἱ καῦμοι ὅλων ἡμῶν ποὺ γνωρίζομεν πῶς κατεκτῆσαμεν τὴν παιδείαν μας, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ μάθωμεν Ἀγγλικά, αὐτοδύναμοι, ἐδιαβάζαμεν ἀπὸ ἕνα φθαρμένον λεξικόν, τὸ ὁποῖον εἶχαμεν εὑρεῖ εἰς ἕνα ὑπόγειον τῆς θείας μας, ὅλοι ἡμεῖς οἱ

ὁποῖοι εἶχαμεν ὑποχρεωθῇ νὰ διανύωμεν χιλιόμετρα ὀλοκληρὰ διὰ νὰ πάμε εἰς ἕνα σχολεῖον καὶ ὅλοι ἡμεῖς ποὺ εἶδαμεν τοὺς ἰδικούς μας ἀνθρώπους νὰ ἀχρηστεύωνται εἰς τὴν πάλην διὰ νὰ κατακτήσουν ὀλίγα γράμματα, ὅλοι ἡμεῖς γνωρίζομεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὴν ἀπεριόριστος δυνατότητας ἔχομεν ἀπελευθερώσει, μὲ τὸ σύνθημα, τὸ ἱερὸν σύνθημα καὶ τὸ μέτρον τῆς δωρεὰν παιδείας. Ὅχι, δωρεὰν παιδείας διὰ τὴν Δημοτικὴν καὶ τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ Πανεπιστημίου καὶ μέχρι τῶν ἀνωτάτων πνευματικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Εὐρώπης: Αὕτη ἡ τεραστία δεξιμένη, ἡ ὁποία ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ τελευταῖον ἀχυρόσπιτο, ἀπὸ τὸ τελευταῖον ἀγροτικὸ σπῆτι, τὸ ἔθνος τὰς δυνάμεις του. Καὶ ἀνεβάζει, δημιουργεῖ τὴν νέαν ἡγεσίαν του. Δὲν εἶναι, λοιπόν, ζήτημα οἰκονομικῆς ἐπενδύσεως. Τοῦτο εἶναι καθαρῶς πράξις λογιστικῆ. Τὸ θέμα πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἐπὶ διαφοροτικοῦ ὕψους, ἐπὶ διαφοροτικοῦ ἐπιπέδου. Ἡ παιδεία, σήμερον, ἔχει ἀποδεσμεύσει τὸ πνευματικὸν καὶ πολιτιστικὸν ἀπόθεμα τοῦ λαοῦ μας καὶ μάλιστα, σήμερον, τὴν πλέον κρίσιμον ὥραν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν ἡ προσπάθεια εἶναι πρᾶγματι τεραστία. Ἐξητήθη νὰ μειωθῇ ἡ σημασία τοῦ γεγονότος καὶ νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὰ 500—600.000.000. Εἶναι, ὅμως, πέραν τῶν 600.000.000. Εἶναι ἡ διαπίστωσις περὶ τῆς ὁποίας σὰς ὠμίλησα: Ἡ ἀποδεσμεύσις πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸς τὸ μέλλον. Ἐγιναν καὶ εἰς τὸ παρελθὸν μερικαὶ συγκρίσεις, συγκρίσεις μὲ τὰς Ἀνατολικὰς Χώρας εἰς τὰς ὁποίας πρᾶγματι πολλὰ ἔχουν ἐπιτευχθῇ. Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν πλείους ἀντιρρήσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν μορφήν τῶν καθεστώτων τῶν Ἀνατολικῶν Χωρῶν.

Γ. Παπανδρέου (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Ἡ ἐκπαίδευσις θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ συναντηθῶμεν.

Α. Ἀκριτίας (Ὑπουργὸς Παιδείας). Ἀλλὰ οὐδεὶς ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἔχουν δώσει ἐκπαιδευσιν εἰς τοὺς λαοὺς των. Συμμερίζομαι, κ. Πρόεδρε, τὴν πρόβλεψίν σας, ἡ ὁποία εἶναι σοφὴ. Ἡ ἐκπαίδευσις, τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πλανήτης μας ἔγινε μικρός, τὸ γεγονός ὅτι στὰ στέρνα τοῦ πλανήτου μας ὅλοι οἱ ἄνθρωποι συναδελφώνονται καὶ μὲ ἕνα ἄλμα στρέφονται πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ ἔγινε πολὺ μικρὴ ἡ γῆ καὶ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ζήσωμεν ὅλοι μας εἰς τὸν τόπον αὐτόν...

Γ. Παπανδρέου (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Ἐννοῶ, ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνοδος ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὸ αἷτημα τῆς ἐλευθερίας.

Α. Ἀκριτίας (Ὑπουργὸς Παιδείας). Ἀναμφισβητήτως. Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Χώρας προσέφερε καὶ δωρεὰν μεταφορὰν καὶ συσσίτιον καὶ ἄλλα βοηθήματα τῶν μαθητῶν. Σχεδὸν ἀναλαμβάνει τὸ σύνολον τῆς δαπάνης. Ἀκριβῶς αὐτὸν τὸν εὐρὺ στόχον, τὴν ὀλοκληρώσιν τῆς δωρεὰν παιδείας ἐπαγγέλλεται καὶ εἰς τὸ ἰδικόν μας σχέδιον Ν.Δ. Γνωρίζετε, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀρχομένου ἤδη ἔτους ἀρχίζομεν τὴν μεγάλην προσπάθειαν τῆς καθιέρωσεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Μὲ μίαν ἀπόφασιν τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως μᾶς ἀνέθετε νὰ προσφέρωμεν ἡμερησίως εἰς τὰ παιδιὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ 400.000 μερίδας. Ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ θρέψωμεν οὐσιαστικῶς 4 φορές τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Εἶναι μία ἐπιχείρησις καταπληκτικὴ ἡ καθιέρωσις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ὡς σχολικοῦ θεσμοῦ. Ἀπαιτεῖ δαπάνην μεγάλην. Καλύπτεται μὲ τὰ 240.000.000 τῶν Ἀμερικανικῶν ἐφοδίων καὶ ἐκφράζομεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, ἡ ὁποία προσφέρει τὰ περισσεύματα αὐτὰ τῶν τροφίμων. Προσθέτομεν, ὅμως, ἐκ τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ τὸ ποσὸν τῶν 104 ἐκατομμυρίων δραχμῶν, μὲ ἀπόφασιν ὅμως νὰ κινητοποιήσωμεν τὴν δραστηριότητα τῶν τοπικῶν, τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων, παντὸς πολίτου, ὥστε ὁ σχολικὸς θεσμὸς τῶν συσσιτίων νὰ ἐπιτύχῃ. Καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ὑπὸ καθε μορφήν, καὶ παιδαγωγικὴν καὶ κοινωνικὴν. Καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν συναδελφικότητα, τὴν κοινωνικότητα τῶν παιδιῶν. Νὰ μαζέψῃ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας εἰς κοινὴν τράπεζαν κάτω ἀπὸ τὴν στοργὴν τοῦ διδασκάλου.

Ἡ παλαιὰ ἀντίληψις ὅτι τὸ συσσίτιον προσφέρεται εἰς τοὺς φτωχοὺς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, οἱ πλούσιοι, μεταβαίνουν εἰς τὸ σπῖτι των διὰ νὰ φάνε καλύτερα, ἡ ἀντίληψις αὕτη σήμερα καταργεῖται ἀπὸ τὴν Δημοκρατίαν. 400.000 παῖδιά ἀπὸ τὰ ὀρεινὰ χωριά, ἀπὸ τοὺς μικροὺς οἰκισμοὺς μέχρι τῶν πόλεων τῶν 10.000 κατοίκων, κάθε ἡμέρα θὰ ἔχουν πρωὶνὸν ρόφημα καὶ μεσημερινόν, μὲ ἐναλλασσόμενον διαιτολόγιον. Θὰ ἔχουν τὴν τροφήν ἐκείνην ἡ ὁποία θὰ τοὺς ὑποβοηθήσῃ εἰς μίαν βιολογικὴν ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Εἶχε παρατηρηθῇ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν σχολικῶν συσσιτίων εἰς τὴν Ἡπειρὸν, ὅπου ἐφηρμόσθη ἐπὶ σειρὰν 3—4 ἐτῶν μὲ 40.000 μαθητάς, ὅτι καὶ οἱ δέικται τῆς βιολογικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ὑψηλοί. Ὅταν, λοιπόν, ὁ θεσμός τῶν συσσιτίων καθιερωθῇ τότε καὶ ἡ βιολογικὴ ἀνάπτυξις τῶν παιδιῶν μας καὶ ἡ πνευματικὴ τους καλλιέργεια θὰ βαίνει σταθερῶς πρὸς τὰ ἐπάνω.

Ἡ μεταφορὰ τῶν μαθητῶν — τὴν ὁποίαν ἕνας ἐκ τῶν εἰσηγητῶν εἰρωνεύθη — βεβαίως εἶναι δυσχερὴς ὑπόθεσις. Δὲν τίθεται ζήτημα ὅτι εἶναι δυσχερὴς. Πρέπει, ὅμως, κάποτε τὰ δυσχερῆ προβλήματα νὰ διελθώμεν νὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν μὲ γεναιότητα καὶ νὰ δώσωμεν τὴν λύσιν, ἡ ὁποία ἐμπρέπει. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅσα ὕλινὰ προβλήματα τεθοῦν ἀπέναντί μας, μεγάλα ἢ μικρά, προκειμένου νὰ ὁλοκληρώσωμεν τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἀναλάβει, ἀπέναντι τοῦ τόπου, σιγὰ-σιγὰ θὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν.

Γ. Παπανδρέου (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Ἀφ' ἧς ἐτέθη τὸ θέμα, θὰ φθάσῃ εἰς τὴν πλήρη λύσιν του. Ἀλλὰ ἐπρεπε νὰ ἔχῃ ἐκκινήσει.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Εἶμαι βέβαιος, κ. Πρόεδρε, ὅτι ἐφέτος τὰ μαθητικὰ συσσίτια εἰς τὴν ἑκτασί, τὴν ὁποίαν περίπου σεῖς ἔχετε καθωρίσει θὰ λειτουργήσουν κατὰ ἓνα ἱκανοποιητικὸν τρόπον.

Γ. Παπανδρέου (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Ὁμιλῶ διὰ τὴν ὁλοκληρώσιν.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα, ὅταν ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ βαρυτάτας ὑποχρεώσεις, ἀπὸ τὴν συνεχῇ ἐτοιμότητά τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ ἄλλα, τὰ ὁποία αὐτὴν τὴν στιγμήν ἔχομεν ἀναδεχθῇ ἐναντι τῆς ἱστορίας, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ὑπάρξουν κεφάλαια διὰ νὰ συμπληρωθοῦν τὰ μέτρα καὶ ὁλοκληρωθῇ ἡ μεταρρύθμισις.

Ἦθελα νὰ ἐπιμείνω, ὅμως, ἐν σχέσει μὲ τὰς Ἀνατολικὰς χώρας εἰς ἐν σημείον. Κατ' ἐπανάληψιν ἐγένετο συζήτησις ἰδιαιτέρως εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν δωρεὰν παιδείαν. Ἐκεῖ ἡ παιδεία εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα δὲν εἶναι γενικὴ, εἶναι καθοδηγημένη. Καὶ ὑπάρχει βεβαίως μία διαφορά. Ἡμεῖς φιλοδοξοῦμεν ὅλο αὐτὸ τὸ σπουδαστικὸν δυναμικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποφοιτᾷ ἀπὸ τὰ Λύκεια μας, νὰ ἡμπορῇ νὰ διοχετεύεται ὁλόκληρον πρὸς τὰς Ἀνωτάτας Σχολάς, χωρὶς κανένα περιορισμόν.

Αὐτός, κύριοι βουλευταί, εἶναι ὁ πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπός, τὸν ὁποῖον ἐτάξαμεν, τῆς δωρεᾶς παιδείας. Ὁ δεύτερος εἶναι τῆς ἐπεκτατέως τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐξήχθη ἡ σημασία του καὶ ἀπὸ τοὺς προλαλήσαντας εἰσηγητάς καὶ ἀγορητάς, ἐτονίσθη ὅτι εἰς μίαν ἐποχὴν κοσμογονικῶν κατακτητῶν, θαυμάτων τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι δυνατόν ἡ παιδεία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ περιορίζεται εἰς τὸ ἐξῆκῶσιον δημοτικὸν σχολεῖον. Πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἐννεαετής. Καὶ ὅπως εἶπεν ὁ φίλιτος κ. Τσάτσος, θὰ ἐπεθύμει νὰ εἶναι 12ετής. Εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς τὸ βάθος τοῦ χρόνου ἡ ὑποχρεωτικὴ παιδεία θὰ πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ εἰς 12 ἐτῆ, ὅτι περίπου αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐπιχειρεῖται εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπαράδεκτον, εἶναι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ παιδεία εἰς τὸν τόπον μας νὰ εἶναι ἐξαετής. Ὅλα αἱ χώραι τῆς Εὐρώπης ἔχουν παιδείαν, πλην τῆς Ἰσπανίας, Πορτογαλλίας καὶ Τουρκίας, πέραν τῶν 6 ἐτῶν καὶ ἤρχισαν νὰ τὴν ἐφαρμόζουν ἀπὸ 5, ἀπὸ 10 χρόνια. Μάλιστα εἰδικῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἤρχισεν ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τοῦ τοῦ 1923. Ἐπαυελήθη τὸ 1947. Ἐπαυελήθη διὰ τρίτην φο-

ρὰν τὸ 1955. Δηλαδή, ἀπὸ τὸ 1923 ἔχει καθορισθῇ ὡς στόχος ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς μίαν χώραν — ἡ ὁποία βεβαίως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰς τὸ φασιστικὸν καθεστὸς — ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ὁ στόχος αὐτός δὲν ἔχει ἀκόμη ὁλοκληρωθῇ εἰς ὅλην τὴν χώραν. Καὶ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν καθωρίσθη τὸ 1958, ὀκταετής, ὅχι ἐννεαετής, ὅπως ἡμεῖς, καὶ θὰ ὁλοκληρωθῇ τὸ 1965. Ἀπὸ τὸ 1958. Τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα τῆς Οὐνέσκο, μᾶς παρέχουν τὴν πληροφορίαν αὐτὴν ὅτι δηλαδὴ ἡ ὁλοκληρώσις τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ρωσίαν θὰ ἔχῃ συντελεσθῇ τὸ 1965. Τὸ ὑπογραμμίζω διὰ νὰ τονισθοῦν αἱ δυσχερείαι τοῦ ἐγχειρήματος. Ὅταν ἀναλαμβάνη κανεὶς, ἐναντι τῆς ἱστορίας, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καθιερώσῃ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν, καθορίζει τὸν μεγάλον στόχον. Καὶ τὸ σχέδιον Ν.Δ. μας, καθορίζει τὸν στόχον ἐννεαετοῦς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Καὶ χαίρω ἰδιαιτέρως, διότι ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὁ κ. Τσάτσος συνεφώνησεν ὅτι ὁρθῶς, εἶναι διατυπωμένον τὸ σχέδιον Ν.Δ. μας. Διότι παρέχεται εἰς τὸν Ὑπουργὸν ἡ εὐχέρεια νὰ ἐκδώσῃ Βασιλικά Διατάγματα περὶ σταδιακῆς ἐφαρμογῆς, ἀναλόγως μὲ τὰς συνθήκας ποῦ ἐπικρατοῦν.

Γ. Βογιατζῆς. Ἐπιτρέπετε μίαν διακοπὴν κ. Ὑπουργέ;

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Θὰ παρεκάλουν κ. συνάδελφε, νὰ μὲ ἀφήσετε νὰ συμπληρώσω. Καὶ σᾶς ὑπόσχομαι τὴν Τρίτην, ὅταν θὰ ἔχετε ὁμιλήσει, νὰ δώσω ἀπάντησιν καὶ ἐπὶ τῶν ἰδικῶν σας ἐρωτημάτων.

Γ. Βογιατζῆς. Μόνον δύο λέξεις, κ. Ὑπουργέ. Ἐπειδὴ πολλάκις ἡ Κυβέρνησίς σας ἔχει διαδηλώσει καὶ τόνισε ὅτι πᾶσα πολιτικὴ τῆς ἐρεῖδαται ἐπάνω εἰς ἓνα πρόγραμμα οἰκονομοτεχνικόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβαινεν εἰς τὴν προηγουμένην Κυβέρνησιν, θὰ ἤθελα ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ νὰ μᾶς πληροφορήσετε ἐὰν ὑπάρχῃ μία μελέτη οἰκονομοτεχνικὴ προσδιορίζουσα πότε θὰ ἀρχίσῃ καὶ εἰς ποῖον χρόνον διαρκείας θὰ ἔχῃ περατωθῇ, αὐτὸ τὸ πρᾶγματι σωστὸν μέτρον καὶ αὐτὸς ὁ στόχος τὸν ὁποῖον ὅλοι ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐπιβαρθεύομεν. Διότι οὔτε εἰς τὴν ἑκθεσιν οὔτε εἰς τὸ σχέδιον Ν.Δ. ὑπάρχει καμμία νύξις ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Λ. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐννεαετής ἐκπαίδευσις δὲν καθορίζεται μὲν πότε θὰ ὁλοκληρωθῇ, ἀλλὰ νομίζω, ἀγαπητέ κ. συνάδελφε, ὅτι ἤρχισεν, ἤδη νὰ ἐπεκτείνεται, εἴτε τὸ θέλομεν ἡμεῖς, εἴτε δὲν τὸ θέλομεν. Εἶναι ἓνα προσφυγικὸν κύμα τῶν νέων παιδιῶν, τὰ ὁποία κρούουν τὰς θύρας τῶν Σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ποῖος ἔχει τὸ δικαίωμα, ἡμεῖς ἢ σεῖς ἢ ὁ οἰοσδήποτε, νὰ κλείσῃ τὰς θύρας καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τὰ παιδιά, τὰ ὁποία ζήτουν ἀπὸ τὴν Πολιτείαν, νὰ φοιτήσουν εἰς τὴν Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν; «Ἀναμείνατε ἕως ὅτου δημιουργηθοῦν αἱ προϋποθέσεις!». Ἐπειδὴ εἶχατε τὴν εὐκαιρίαν νὰ περάσετε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ γνωρίζετε λεπτομερέστερον τὰ προβλήματα, θὰ γνωρίζετε ὅτι αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν ἀντιμετωπίζομεν ἓνα προσφυγικὸν κύμα. Χιλιάδες παιδιά ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἐρχονται ἀπὸ τὸ δημοτικὸν πρὸς τὸ γυμνάσιον καὶ ἀπὸ τὸ γυμνάσιον πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον. Εἶναι παγκόσμιον θέμα, ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα παγκόσμια προβλήματα. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατασκευάζουν παραπήγματα διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τῶν σπουδαστῶν, οἱ ὁποῖοι κρούουν κατὰ χιλιάδας χιλιάδων τὰς θύρας τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν.

Διπλασιάζουν καὶ δεκαπλασιάζουν τοὺς καθηγητάς διὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ ἀνταποκριθοῦν. Εἶναι ὑποχρεωμένα τὰ Κράτη, εἴτε τὸ θέλουν εἴτε δὲν τὸ θέλουν, νὰ μὴ τάσσουν λογιστικούς στόχους. Εἶναι ὑποχρεωμένα ν' ἀντιμετωπίσουν μίαν πραγματικότητα. Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμήν ἡ πραγματικότης εἶναι, ὅτι χιλιάδες χιλιάδων παιδιῶν κρούουν τὰς θύρας τῶν Σχολῶν. Τὶ νὰ τοὺς κάμουν; Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τίθεται. Ἀλλὰ προτοῦ ἔλθω εἰς αὐτό, εἴπω μὲ ποῖον τρόπον σκέπτεται ἡ Κυβέρνησίς μας νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ. Ἐπι-

νεν υπερβολική κατάχρησης εις ένα ισχυρισμόν, χωρίς ὅσοι τὸν ἐχρησιμοποίησαν νὰ εἶχαν, τέλος πάντων, τὴν στοιχειώδη πρόβλεψιν νὰ ζητήσουν πληροφoρίας ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ νὰ ἐλέγξουν, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον τὸ ἐπιχειρήμα αὐτὸ εὐσταθῇ. Μᾶς ἐτονίσθη: «Πῶς, κύριοι, προχωρεῖτε πρὸς τὴν ἐννεαετῇ υποχρεωτικῇ ἐκπαίδευσιν, ἀφοῦ δὲν ἔχει ὁλοκληρωθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐξαετής υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις»; Εἶναι ἓνα θέμα τὸ ὁποῖον ἐτέθη, μάλιστα, κατὰ τρόπον ἐξαιρετικὰ σοβαροφανῆ ἀπὸ ἑνα ἄρθρον, πὺλ ἐδημοσιεύθη μὲ μέγιστα στοιχεῖα πρὸς μὴνός εἰς μίαν ἐφημερίδα. Ἐπανεληφθῇ, δυστυχῶς, καὶ εἰς τὴν αἰθούσαν αὐτὴν καὶ εἶδα, ὅτι τὸ ἐπανελάβε καὶ ὁ φίλτατος ἀξιότιμος κ. Τσάτσος, τὸ θέμα, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχει ὁλοκληρωθῇ ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις, ἐὰν ἡ ἐξαετής φοίτησις εἶναι περίπου ὁλοκληρωτικὴ καὶ εἰς ποῖαν ἔκτασιν καὶ εἰς ποῖον ποσοστόν. Τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα θέτω ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας παρέχουν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν 6 ἐτῶν ἔχει περίπου, κατὰ μέγιστον ποσοστόν, ὁλοκληρωθῇ. Συγκεκριμένως, ἐπὶ 890.301 μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγγράφονται εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἐξετασθέντες εἶναι 858.975.

Εἰς τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα 51.455, ἐξετασθέντες 50.000. Διαρροὴ 3—4 ο), ἐν σχέσει μὲ τοὺς ἐγγραφέντας καὶ τοὺς ἐξετασθέντας, καὶ τὸ 3—4—5 ο) ο γνωρίζετε πὺλ ὀφείλονται, ὀφείλονται εἰς τοὺς στασίμους, ὀφείλονται εἰς τὴν παιδικὴν ἀνησιμότητα καὶ ἓνα ποσοστόν εἰς τὰς ἀποδημίας. Ἐπομένως τὸ ἐπιχειρήμα, τοῦ ὁποῖου κατ' ἐπανάληψιν ἐγένετο χρῆσις εἰς τὴν αἰθούσαν αὐτὴν, ὅχι μόνον εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀπὸ μεγαλοσχήμους καθηγητάς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦν τὸν τόπον, ὅτι δὲν εἶχε δηλαδὴ ὁλοκληρωθῇ ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν 6 ἐτῶν, εἶναι ἐπιχειρήμα ἀνακριβές. Ἡ ἐκπαίδευσις ἡ υποχρεωτικὴ ἔχει περίπου ὁλοκληρωθῇ εἰς τὸν τόπον μας, εἶναι σχεδὸν τὰ 95—96 ο) ο.

Κ. Καλλιὰς. Κύριε Ὑπουργέ, ἐπιτρέπετε μίαν διακοπὴν; Ἐπειδὴ εἰς τὸ θέμα αὐτὸ νομίζω, ὅτι ὁ τρόπος τοῦ ὑπολογισμοῦ δὲν εἶναι ὀρθὸς μεταξὺ ἐγγραφέντων καὶ ἐξετασθέντων, νὰ ἐξετάσῃτε τὴν διαφορὰν μεταξὺ πρώτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ καὶ σχολεῖου καὶ ἑκτῆς τάξεως καὶ ἐκεῖ θὰ ἰδῇτε πόση μεγάλη διαρροὴ ὑπάρχει.

Λ. Ἀκριτὰς (Ὑφυπ. Παιδείας). Δὲν ὑπάρχει διαρροή. Τὰ παιδιὰ τῆς πρώτης τάξεως μένουν 22 — 25 — 30.000 στάσιμα, κύριε Καλλιὰ. Πρέπει νὰ γνωρίζετε τὰ νούμερα τῶν στασίμων εἰς ἐκάστην τάξιν — καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὰς μικρὰς τάξεις ὅπου γίνεται δύσκολος ἡ προσαρμογὴ τῶν παιδιῶν — εἶναι μεγάλη. Ἐὰν ἴδῃτε τὰ νούμερα αὐτά, θὰ διαπιστώσῃτε ὅτι οἱ συνολικοὶ ἀριθμοὶ τῶν ἐγγραφέντων καὶ τῶν ἐξετασθέντων εἶναι περίπου οἱ αὐτοί. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὕστερα, εἰς ἀναλογίαν διδασκάλων πρὸς μαθητάς, εἰς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, εὐτυχῶς εἴμεθα εἰς ἓνα ἐξαιρετικὰ ἱκανοποιητικὸν στάδιον. Ἐνας διδάσκαλος πρὸς 35 μαθητάς. Βεβαίως ὑπάρχουν σχολεῖα τῆς ὑμέρας τῶν 15 — 17 — 20 μαθητῶν καὶ ὑπάρχουν σχολεῖα τῶν 70—80 μαθητῶν μὲ ἓνα διδάσκαλον. Ὑπάρχει αὕτη ἡ διαφορὰ. Ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι γίνεται μία συνεχὴς μετακίνησις τῶν πληθυσμῶν πρὸς μεγαλύτερα κέντρα. Εἶναι κίνησις δημογραφικὴ, τὴν ὁποῖαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθήσῃ τὸ σχολεῖον παρὰ εἰς διάστημα 5, 10, 15 ἐτῶν. Πῶς; Δημιουργώντας μεγάλας σχολικὰς μονάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ ὑποδεχθῶν τὸ σύνολον τῶν μετακινουμένων μαθητῶν. Τὰ σχολεῖα τῶν ὀρεινῶν χωρίων ἔχουν καὶ 15 καὶ 17 καὶ 20 μαθητάς — καὶ μάλιστα παρέχουν τὴν δέλωσιν, ὅτι ἔστω καὶ μὲ 10, 12 ἢ καὶ ὀλιγωτέρους μαθητάς δὲν καταργούμεν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, οὔτε θὰ τὰ καταργήσωμεν, διότι δὲν θέλομεν νὰ πλήξωμεν αὐτὸν τὸν μικρὸν πνευματικὸν πυρῆνα, ἀλλὰ πρέπει νὰ διατηρηθῶν διὰ νὰ κρατήσουν τὸ μικρὸ χωριό, ἕως ὅτου ἐπιδράσῃ ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ μας πολιτικὴ. Ἀλλὰ ὑπάρχει ἡ σταθερὰ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰ μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα. Δι' αὐτὸ βλέπομεν χωριὰ μεγαλύτερα, ἀπὸ 50 νὰ γίνωνται 60 καὶ 70 οἱ μαθηταί. Καὶ τὰ

μικρὰ χωριά, ὅπως εἰς τὴν Κεφαλονιά, ὅπου ἤμουν προχθὲς, συνεχῶς νὰ ἐρημώνωνται. Καὶ δι' αὐτὸ ὑπάρχει μία δυσαναλογία μεταξὺ μαθητῶν καὶ διδασκάλων τῶν χωρίων. Ἀλλὰ, κατὰ μέσον ὅρον, εἶναι 35 μαθηταί κατὰ διδάσκαλον. Ἐὰν, θεωρητικῶς, ὑποθέσωμεν ὅτι, εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν, ἡμπαρῶμεν νὰ δημιουργήσωμεν αὐτάς τὰς σχολικὰς μονάδας νὰ ὑποδεχθῶν τὸ σύνολον τῶν μαθητῶν, τότε ἡ Στοιχειώδης Ἐκπαίδευσις εὐρίσκειται εἰς ἱκανοποιητικὸν ἐπίπεδον. Ἀλλὰ εἶναι τὰ θέματα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσιν καὶ τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν εἰς τὴν πρόθεσιν τῆς συζητήσεως.

Ὑπάρχουν ἀναμφισβητήτως πολλὰ ὀργανωτικὰ προβλήματα διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς υποχρεωτικῆς παιδείας, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθη κατὰ τινα τρόπον καὶ ὁ ἀξιότιμος Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. Τὰ ὀργανωτικὰ προβλήματα εἶναι μέγιστα. Προσπαδοῦμεν νὰ τ' ἀντιμετωπίσωμεν ἀπὸ σήμερον καὶ παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἐπεκτείνωμεν τὴν υποχρεωτικὴν παιδείαν. Ἀλλὰ, ὅπως εἶπα, δεχόμεθα τὸ προσωρινὸν κύμα τῶν παιδιῶν πὺλ κρούουν τὰς πύλας τῶν σχολείων τῆς Μ. Ἐκπαίδευσιν. Ὑπολογίζομεν ἐφέτος — καὶ αὐτὸ εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας δόξας τῆς Κυβερνήσεως τῆς Δημοκρατίας — ὅσον καὶ ἂν εἶναι τραχὺ καὶ δυσπρόσιτον πρόβλημα, εἶναι ὅμως ἴσως ἡ μεγαλύτερα τιμὴ, τὸ μεγαλύτερον ἐπίτευγμα τῆς δημοκρατίας τοῦ τελευταίου καιροῦ — ὅτι ἐφέτος, τὴν 1ην Σεπτεμβρίου, θὰ προσέλθουν εἰς τὰ Γυμνάσια, εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μ. Ἐκπαίδευσιν 20—25 χιλ. παιδιὰ, ἐπὶ πλέον ἀπὸ ὅτι ἐνεγράφησαν εἰς τὸ τελευταῖον ἔτος. Ἀπὸ τὰς 67.000 παιδιὰ πὺλ ἦσαν ἐγγεγραμμένα εἰς τὴν πρώτην τάξιν, θὰ προσέλθουν πιδανῶς 85.000, ἴσως καὶ ἄνω. Μαζὶ μὲ τοὺς μαθητάς τῶν μέσων τεχνικῶν σχολῶν εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι θὰ ἔχωμεν ἐφέτος πέραν τῶν 100.000 παιδιῶν εἰς τὴν πρώτην τάξιν ὅλων τῶν σχολείων μέσης ἐκπαίδευσιν ἐναντι μαθητικοῦ πληθυσμοῦ, ἀποφοιτῶντος ἀπὸ τὰ δημοτικὰ 130—135.000. Δηλαδὴ γίνεται τὸ μεγαλύτερον ἄλμα, τὸ ὁποῖον ἔγινε ποτὲ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν. Φθάνομεν πέραν τῶν 100.000.

Ἐν ποσοστόν 80—85 ο) ο οὐσιαστικῶς υποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσιν. Καὶ ἔγινεν ἱστορία τὸ σύνθημα τῆς παιδείας, μὲ τὴν ἔφεσιν τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν παιδείαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μέγιστον πρόβλημα πὺλ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀντιμετωπίσωμεν. Ἐπιθυμῶ νὰ βεβαιώσω τὸ Σῶμα ὅτι, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει κατὰθλιπτικὰ προβλήματα εἶναι ἡδη ἡ κατάλληλος προεργασία. Κυρίως τὸ πρόβλημα εἶναι ὅξιν εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. Πῶς θὰ ὑποδεχθῶμεν αὐτά τὰ παιδιὰ; Εἰς τὰ τρία μεγάλα ἀστικά κέντρα συνεπληρώσῃ ἡ προεργασία, ὥστε νὰ ἐξευρεθῶν οἰκήματα. Καὶ εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι θὰ ὑπάρξουν δυσχερείαι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καθηγητῶν. Ἀλλὰ τὰ προβλήματα αὐτά πρέπει νὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν. Δὲν γίνεται διαφορετικὰ. Ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς θὰ ἔχη τὴν τόλμην νὰ κλείσῃ κατὰμουτρα τὴν πόρτα εἰς τὸ παιδί πὺλ ἔρχεται καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸ κράτος νὰ τὸ μορφώσῃ εἰς τὸ γυμνάσιον ἢ εἰς τὴν μέσων τεχνικὴν σχολὴν; Ποῖος; Κανείς! Εἴμεθα, λοιπόν, ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν 100—105 χιλιάδες παιδιὰ ἀπὸ τὸν μαθητικὸν πληθυσμὸν τῶν 130 χιλιάδων. Ἀπομένουν δηλαδὴ 25—30 χιλιάδες παιδιὰ διὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ 9 χρόνια εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Καὶ θὰ πραγματοποιηθῇ.

Ἐπειδὴ, κύριε Βογιατζῆ, μὲ ἐρωτήσατε προηγουμένως, ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι, ὅταν καλύψωμεν τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀπόστασιν, τὸν μεγάλον ἀριθμὸν τῶν 105 χιλιάδων, ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι ἀπομένει ἀπόστασις μέχρι τῶν 135.000 παιδιῶν, τῶν 30.000 παιδιῶν. Καὶ εἰς τὸ σήμερον αὐτὸ δίδω μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸν κ. Ἡλιόπουλον ὅτι πράγματι ἡ παιδεία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἰδικῆς μας Κυβερνήσεως προηγείται τῆς οἰκονομίας.

Ἐτέθησαν, ὅμως, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως καὶ τοῦ Τύπου ὠρισμένα ἐρωτήματα ἐν σχέσει μὲ τὴν υποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὰς δυσχερείαις τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ, ὠρισμένα βασικά ἐρωτήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀπαντήσω. Καὶ εἰς ἄρθρον ἐφημερίδος, ἀλλὰ καὶ χθὲς ὁ ἀξιότιμος ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. ἐπανε-

λαβε τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀστυφιλίας. "Οτι δηλαδή ἡ ὑποχρεωτική ἐκπαίδευσις τῶν 9 ἐτῶν πρόκειται νὰ τονώσῃ τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας. Τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας, κύριοι συνάδελφοι, δὲν εἶναι θέμα τὸ ὁποῖον τίθεται σημεῖα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπεκτάσεως τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ 9 χρόνια. Προὔπηρχε. Καὶ δὲν εἶναι θέμα μόνον ἑλληνικόν, ἀλλὰ θέμα παγκόσμιον. Παντοῦ ὑπάρχει αὕτη ἡ μετακίνησις τῶν πληθυσμῶν, περίπου ὡς ἐάν ζῶμεν τὴν ἐποχὴν τῆς προϊστορίας, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ κίνησις τῶν νομαδικῶν φυλῶν. Ἄλλοι δὲ λόγοι τότε καὶ ἄλλοι σήμερον. Ὁδεύουν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ὅπου ὑπάρχουν τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ τεχνικά καὶ τὰ πνευματικά, τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἐπομένως εἶναι μεγάλη ἱστορία τὸ πῶς θὰ πρέπει νὰ κρατήσωμεν τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀκριβῶς ὅμως ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ 9ετῆς υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία κατὰ μεγάλο ποσοστὸν θὰ κρατήσῃ τὸν κόσμον τὸν ἱδικόν μας εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἐκεῖ ὁ ἀγρότης μας, σύγχρονος ἀγρότης, μὲ μίαν ἀπρωτισμένην μόρφωσιν 9 ἐτῶν θὰ εἶναι σύγχρονος ἀγρότης, θὰ εἶναι ἕνας γόνιμος, δημιουργικὸς πολίτης, καὶ μὲ στοιχειώδη μέσα πολιτισμοῦ, τεχνικοῦ πολιτισμοῦ θὰ παραμείνῃ, πρέπει νὰ παραμείνῃ στὸ χωριό.

Θὰ ἐρωτοῦσα μὲ τὴν σειρὰν μου, εἶναι μήπως ἡ παιδεία ἡ ὁποία ἐξώρισεν 500.000 παιδιὰ διὰ μας, μέσα στὸ διάστημα ὀλίγων ἐτῶν, καὶ τὰ ἐστειλε εἰς τὰ ὑπόγεια ἀνδρακωρυχεῖα τοῦ Βελγίου, τῆς Στέππες τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας, ὅπου γονιμοποιοῦν μὲ τὸν ἰδρώτα των καὶ τὸ αἷμα των τὰς ξένας οἰκονομίας; Εἶναι ἡ παιδεία ἡ ἡ ἀμορφωσιά; Εἶναι ἡ ἀμορφωσιά. Ἐάν, λοιπόν, ἐπεκτείνωμεν αὐτὴν τὴν στείγη τὴν ἐκπαιδεύσιν καὶ καθ' ὅν τρόπον ἡμεῖς τὴν προγραμματίζομεν, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ στηρίξωμεν τὸν ἀγρότην εἰς τὴν γῆν του, τὸν κάτοικον τῶν μικρῶν χωριῶν, στὴν περιοχὴ του. Διαφορετικὰ ὀδηγοῦμεν ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον, συνεχῶς τὸν ὀδηγοῦμεν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἐτέθη ὅμως ἓνα ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε βασικόν, ἀπὸ τὸν κ. Λύχνον. Εἶμαι ὑποχρεωμένος διὰ λογαριασμὸν ἐνὸς νέου κόσμου τὸν ὁποῖον ὑπηρετήσα μὲ φανατισμὸν καὶ συνέπειαν, νὰ δώσω μίαν ἀπάντησιν, μίαν ἀπάντησιν διὰ λογαριασμὸν μιᾶς νέας γενεᾶς. Ἡρώτησεν ὁ κ. Λύχνος: Πού ὀδηγεῖ ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις, εἰς ποίαν μορφήν κοινωνίας ὀδηγεῖ ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις; Ὁμῖλησεν ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις περὶ τῆς πρώτης ἀγροτικῆς μορφῆς κοινωνίας, περὶ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας τοῦ 1920 καὶ ἐντεῦθεν. Καὶ ἠρώτησεν ὁ κ. Λύχνος: Πού ὀδηγεῖτε τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μὲ τὴν 9ετῇ υποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν;

Θὰ δώσω, κύριοι συνάδελφοι, εἰς τὸν ἀγαπητὸν φίλον εἰς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν Βουλὴν, τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ σᾶς εἶπω ὅτι κάποτε ἀνεῦρον καὶ εἰς ἱδικὰ του κείμενα. Ὑπῆρξε φανατικὸς ἀναγνώστης τῆς «Πειθαρχίας», τοῦ περιοδικοῦ τοῦ κ. Λύχνου, ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας καὶ εὗρηκα ἐκεῖ ἓνα πολιτικὸν καὶ ἰδεολογικὸν προσανατολισμὸν. Ὁδηγεῖ, λοιπόν, ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν 9 ἐτῶν, πρὸς τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας κοινωνίας, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἐποχῆς μας, μιᾶς κοινωνίας γνησίως ἑλληνικῆς εἰς τὴν γενικὴν τῆς κοσμοθεωρίαν, μιᾶς κοινωνίας γνησίως δημοκρατικῆς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς τοποθέτησιν, μιᾶς κοινωνίας γνησίως προοδευτικῆς εἰς τοὺς κοινωνικοὺς στόχους τῆς.

Αὐτὴν τὴν κοινωνίαν τῶν ὀλίγων ἀνθρώπων καὶ τῶν πολλῶν πληθείων ὅπου τὰ ἑκατομμύρια τοῦ λαοῦ μας εἶναι λίπασμα, διὰ τοὺς ὀλίγους, αὐτὴν τὴν κοινωνίαν ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν 9 ἐτῶν φιλοδοξεῖ ὀριστικῶς νὰ τὴν καταργήσῃ. Εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ σχέδιον Ν. Δ. δημιουργεῖ τὴν ὑποδομὴν δι' ἓνα βαθμιαῖον κοινωνικὸν μετασχηματισμὸν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῆς Δημοκρατίας, ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς Δημοκρατίας, τὰ πνευματικά καὶ πολιτικά καὶ κοινωνικά, θὰ κατακτηθοῦν ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ διὰ τῶν 9 ἐτῶν τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Πράγματι ὀδηγοῦμεθα εἰς μίαν νέαν κοινωνίαν Ἑλληνικήν. Ἀλλοίμονον ἐάν εἰσέλθωμεν εἰς τοὺς νέους καιροὺς καὶ εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν ὁρίζον

μὲ τὴν παλαιὰν κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ σπαράγματα τὰ ἐσωτερικά. Ποίους λαοὺς θὰ ἀντιμετωπίσωμεν, ἐάν δὲν ὀργανώσωμεν τὸ ἐσωτερικὸν Σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐάν δὲν προσφέρωμεν ἰδεολογικὴν συνοχήν ἐσωτερικὴν, ἐάν δὲν δώσωμεν εἰς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ μας τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ μας; Τότε εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ εἰμεθα εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ θὰ εἰμεθα εἰς ὑπηρετικὸς ὁρίζων τῆς Εὐρωπαϊκῆς πλουτοκρατίας καὶ τεχνοκρατίας. Καὶ πράγματι ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἰσάγει ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἓνα νέον τύπον κοινωνίας, ὁραματίζεται ἓνα νέον τύπον, ὅπου οἱ ἄνθρωποι θὰ ἡμπορέσουν μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας νὰ ἀπολαμβάνουν τὸ σύνολον τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων. Αὐτὸς εἶναι ὁ βασικὸς στόχος τοῦ νομοσχεδίου.

Ἐπὶ τοῦ θέματος ἡμῶς τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνεπτύχθησαν δύο ἀπόψεις ἐν διαμέτρῳ ἀντίθετοι. Ἡ μία ἀποψις εἶναι ἡ ἀποψις τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ἡ ΕΡΕ ὅτι ἐπιμηκύνουμεν τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἀπὸ 6 εἰς 9 ἐτὴ καὶ ἡ ἄλλη ἀποψις εἶναι ἐκείνη πού μας τὴν ἀνέπτυξεν ὁ κ. Ἡλιόπουλος, ὅτι δυστυχῶς δὲν ἐπιμηκύνουμεν τὸ Λαϊκὸν Σχολεῖον καὶ ὅτι μεταθέτομεν τὰ τρία χρόνια εἰς τὸν δεῦτερον κύκλον τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ πρώτη ἐπίθεσις ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν ἀποψιν, ἡ ὁποία διευτυπώθη εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπίθεσιν περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο μακρὸς ὁ λόγος χθές. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θὰ ἤθελα νὰ κάμω μίαν παρένθεσιν. Λυποῦμαι, διότι ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, ἐγένετο ἀντικείμενον τόσης συστηματικῆς χλεύης καὶ ἐπιδέσεως. Θέλω νὰ διαβεβαιώσω ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἐγὼ προσωπικῶς μὲ ἀπόλυτον σεβασμὸν καὶ τιμὴν περιβάλλομεν τὸν οἰσνδῆποτε, ἀνεξαρτήτως ἂν ὑποστηρίξῃ ἀντιθέτους ἀπόψεις. Εἶναι πρωταρχικὴ προϋπόθεσις, προϋπόθεσις τῆς Δημοκρατίας, ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία ἐκφράσεως γνώμων. Τὸ Σχέδιον Ν. Δ. ἀκριβῶς αὐτό, εἰς τὸ σημεῖον πού οἰκοδομεῖ τὴν τριετὴ φοίτησιν εἶναι ἴσως ἡ σημαντικωτέρα καινοτομία. Δὲν παραμένει εἰς τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν τῶν 6 ἐτῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀλλὰ φέρει τὸ παιδί εἰς νέον κύκλον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως μὲ καθηγητάς. "Οχι διότι οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διδάξουν. Θὰ διδάξουν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν μόρφωσιν ἐξειδικευμένων, καθαρῶς ἐπιστημονικὴν. Ὑπάρχει μία διαφορὰ εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ Δημοτικῶν. Ἐάν λοιπόν ὑπάρχῃ κατὰ τὸ ἐντελὲς ἰδιαίτερον, ὑπὲρ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. εἰς 6, τὰς 6 τὴν υποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι ὅτι θεμελιώνει τὴν ἐπὶ πλέον τῶν 6 ἐτῶν υποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν, τὰ τρία ἔτη, εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Τὸ Γυμνάσιον, κύριοι βουλευταί, εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς Δημοκρατίας. Αὐτὸ ἀκριβῶς: Τὸ σχολεῖον τῆς Δημοκρατίας. Παίρνομεν τὸ παιδί ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Καὶ τὸ πᾶσι εἰς τὸ Γυμνάσιον. Καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸ Γυμνάσιον, τοῦ ὀργανώνομεν καὶ τὴν σκέψιν του καὶ τὴν γλῶσσαν του καὶ τὸ παραδίδομεν ἐλεύθερον καὶ δημιουργικὸν πολίτην εἰς τὸ Κράτος, ἀνεξάρτητον, δηλαδή, τὸ ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ μας. Δὲν θεμελιώνομεν τὴν υποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ 6 ἔτη τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Δὲν ἐπιμηκύνουμεν τὴν Στοιχειώδη Ἐκπαίδευσιν. Δηλαδή, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ φοίτησις εἰς ἓνα νέον κύκλον σπουδῶν. Αὕτη εἶναι ἡ δόξα τοῦ νομοσχεδίου, ὅτι καθιερώνει τὴν τριετὴ μόρφωσιν, τὴν καθιερώνει εἰς νέον σχολεῖον, εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν. Δὲν ἀκολουθοῦμεν εἰς τὸ σημείον αὐτὸ τὸ πρότυπον τῶν Ἀνατολικῶν Χωρῶν μὲ τὸ δετὲς Πολυτεχνικὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον. Ἀναμφιδόλως, εἰς τὸ σημείον αὐτὸ διαφέρει τὸ νομοσχέδιον, διότι τὸ δετὲς Πολυτεχνικὸν Σχολεῖον ἔχει ἐξαετὴ μόρφωσιν καὶ ἀκόμη δύο χρόνια μὲ κάποιαν μόρφωσιν τεχνικὴν. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημείον, χαίρω, κ. Ἡλιόπουλε, διότι συμφωνεῖτε μαζί μας, ὅτι ἡ παιδεία πρέπει νὰ εἶναι γενικὴ παιδεία μέχρι τῶν 9 ἐτῶν. Ἡ γενικὴ παιδεία πρέπει νὰ ολοκληρώνεται εἰς ἡλικίαν 14—15 ἐτῶν, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 12—15 ἐτῶν ἀρχίζει ἡ ἀπόκλισις πρὸς τὴν τεχνικὴν,

τὴν γεωργικὴν, ἢ οἰανδήποτε ἄλλην ἐπαγγελματικὴν περὶ τῆς ὁποίας τὸ νομοσχέδιον «περὶ ἐπαγγελματικῆς παιδείας», τὸ ὁποῖον συντάμωσεν θὰ καταθέσωμεν εἰς τὴν Βουλὴν. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν χαίρω, διότι ὑπεστηρίξατε μίαν ἀποψιν, ἢ ὅποια εἶναι πρωταρχικὴ ἀποψις, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ γενικὴ παιδεία καὶ ὅτι γενικὴ παιδεία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ παρὰ μόνον εἰς τὴν Μέσσην Ἑκπαίδευσιν.

Δὲν θὰ ἤθελα ν' ἀναφερθῶ εἰς τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἐθίξεν ὁ κ. Τσάτσος περὶ 5 καὶ 3 ἐτῶν εἰς τὸν πρῶτον κύκλον καὶ περὶ 4 εἰς τὸν δεύτερον. Εἰς τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν θὰ ἀναφερθῶ, διότι ὠρισμένα θέματα, βασικά, μὲ ὑποχρεώνουν μέσα εἰς κάποια χρονικὰ ὅρια νὰ περιορισθῶ. Θὰ προχωρήσω, ὅμως, εἰς ἄλλα θέματα, τὰ ὁποῖα ἐθίγησαν:

Εἰς τὸν τρίτον μεγάλον στόχον, τὸν ὁποῖον τάσσει τὸ νομοσχέδιον. Εἶναι, κύριοι βουλευταί, ἡ ἰσοτιμία τῆς Δημοτικῆς. Εἶχα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸ θέμα δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀπασχολήσῃ τόσο ἐντονα τὴν Βουλὴν. Μάλιστα, εἰς σχετικὴν παρατήρησιν τοῦ συναδέλφου κ. Λύχνου, χθές, ἠρώτησα: «Μοῦ κάμνει κατάπληξιν τὸ ὅτι τίθεται θέμα Δημοτικῆς». Σήμερον, ὅμως, ὁ κ. Τσάτσος, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους τοῦ δημοτικισμοῦ, ἕνας πνευματικὸς ἄνθρωπος πρώτου μεγέθους, ἐθίξε τὸ θέμα τῆς Δημοτικῆς. Καὶ περίπου μᾶς κατηγόρησεν, ὅτι προσπαθοῦμεν νὰ διδάσωμεν τὴν πραγματικότητα. Τὸ νὰ ἐξάγῃ κανεὶς τὴν ἀνάγκην τῆς καθιερώσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἶναι κοινὸς τόπος. Ἡ δημοτικὴ γλώσσα εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ καλύπτερη, ἡ ἐκφραστικώτερη, ἡ λεπτότερη γλώσσα τοῦ κόσμου. Μόνον ὅσοι τὴν ἠξιοῦν καλὰ, μόνον ἐκεῖνοι ἤμποροῦν νὰ ἀντιληφθῶν τὸ κάλλος τῆς γλώσσης, τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν καὶ τὴν ὁρμὴν τῆς. Ἡ ὁρμὴ τῆς εἶναι σὰν πολεμικὸ σύνθημα, ἡ δὲ εὐαισθησία τῆς εἶναι μουσικὴ. Οὐδεμία γλώσσα εἰς τὸν κόσμον ἔχει τὴν ὁμορφίαν τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Καὶ δὲν εἶναι τυχαῖον. Εἶναι ἡ γλώσσα, συνεχὴς γλώσσα 4.000 ἐτῶν. Ἀρχίζουν αἱ πηγαὶ τῆς γλώσσης ἀπὸ τὶς πλάκες τῆς Πύλου, ἀπὸ τὰς Μυκήνας. Ἀπὸ τότε ἕως σήμερον μία εἶναι ἡ γλώσσα, ἡ Ἑλληνικὴ. Ἡ γλώσσα ἡ Ἑλληνικὴ, ὁ Ἑλληνικὸς Λόγος. Ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς ἰσότητος, πολυτιμώτερη πνευματικὴ ἀξία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ἡ δημοτικὴ γλώσσα. Αὐτὴν τὴν δημοτικὴν γλώσσαν, οὐδεὶς ἐπιδιώκει αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ τὴν ἐπιβάλῃ. Ὅχι, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἡ δημοτικὴ νὰ ἐπιβληθῇ. Κανεὶς νόμος δὲν χρειάζεται νὰ τὴν ἐπιβάλῃ. Ἀπλῶς διὰ τοῦ νομοσχεδίου, ἐπιδιώκεται ἡ κατάργησις τῆς δικτατορίας τῆς καθαραιούσης.

Ἡ καθαραιούσα δικτατορεῖ τὴν παιδείαν, ἀτυνομεῖ τὴν παιδείαν, ἐπὶ συνεχεῖς δεκαετηρίδας. Καὶ τὸ νομοσχέδιον ἐρχεται εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς δημοτικῆς, νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὴν Ἑκπαίδευσιν, ὡς πνευματικὴν, ἀνωτάτην πνευματικὴν ἀξίαν τοῦ Ἑθνικοῦ, ἀνωτάτην πολιτιστικὴν ἀξίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Δὲν ἐρχεται νὰ διδάσῃ τὴν πραγματικότητα, κ. Καθηγητά, ἡ δημοτικὴ γλώσσα. Ἀπλούστατα, τὸ νομοσχέδιον ἀποτολμᾷ νὰ καταργήσῃ τὴν δικτατορείαν τῆς καθαραιούσης, ἢ ὅποια, ὅπως ἐλέχθη, ἀπεξήρανε τὴν Ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν. Καὶ σεῖς ὁ ἴδιος, εἰς παλαιότερα κείμενά σας, εἶχατε τὸσον πολὺ, μὲ τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν, μὲ τὴν πληρότητα διατυπώσεως, τὸσον σεῖς, ὅσον καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Κόμματος σας, τὴν δύναμιν τῆς δημοτικῆς. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἀναφέρω μόνον τὴν ἰδικὴν σας περικοπήν. Εἶπατε εἰς τὴν «Δίηκν τῶν τόνων» ἀπὸ δεκαετίας εἶναι διχασμένη ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ (ἀναγινώσκει) Ἀλλὰ θὰ ἤθελον νὰ προσθέσω καὶ μίαν ἀποψιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ΕΡΕ: «Αἱ ἀστικαὶ ὀργανώσεις ὁμιλοῦν σήμερον διὰ μαλλιαροκομμουνισμόν (ἀναγινώσκει)».

Αὐτὴν, ἀκριβῶς, τὴν σύγχυσιν εἰς βάρος τῆς δημοτικῆς, κ. Τσάτσος, τὸ νομοσχέδιον φιλοδοξεῖ νὰ τερματίσῃ ὀριστικά. Δὲν ἀπεκάλεσα ἐγὼ τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν «φατρίαν»; εἶναι ἰδικόν σας κείμενον. Καὶ οὐτε τὴν ἀποκαλῶ, ἀλλὰ ὑπογραμμίζω, ὅτι εἰς ἓνα κύκλον ἐκπαιδευτικὸν ὑπάρχει μία ἰδεα-

ληψία γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς καθαραιούσης. Ὅλη ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις σφραγίζεται, δυστυχῶς, ἀπὸ τὸ δῶμα τῆς πείσεως, τῆς ἐπανάδου ἀπὸ οἰανδήποτε μορφήν τῆς καθαραιούσης εἰς τὰ σχολεῖα. Ὑπάρχει μία συνεχὴς προσπάθεια μὲ ὅλα τὰ μέσα. Καὶ ἠξιοῦνται, ὅτι εἴχομεν καὶ δράματα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν ἀντίδρασιν. Εἶπατε, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐχθροί. Βεβαίως δὲν ὑπάρχουν ἐχθροί, ἀλλὰ ὑπάρχουν ἐχθρικοί ἐστίαι, αἱ ὁποῖαι, συνεχῶς, προσπαθοῦν νὰ παραμορφώσουν τὴν γλωσσικὴν πραγματικότητα. Εἶπατε, δικαίως, ὅτι ἡ δημοτικὴ θὰ ἐπιβληθῇ μὲ ἐπιστημονικὰ ἔργα. Βεβαίως, δὲν τίθεται ζήτημα. Εἶναι, ὅμως, πρωταρχικὴ προϋπόθεσις νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἰσοτιμία εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐνθυμείσθε, σεῖς, καλύπτερον ἡμῶν, διότι εἰσθε πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος, τὸ 1935 μὲ πρόσχημα τὸ κίνημα ἀπελύθησαν διὰ τὰ γλωσσικά τους φρονήματα καὶ φυσικά, οὕτε ἔλαβον μέρος, οὕτε ἠνύνησαν τὸ κίνημα τοῦ 1935, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, ὁ Δελημούζος, ὁ Ἀποστολάκης καὶ ἄλλοι. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὁ Λορεντζάτος καὶ ὁ Βέης, ὀνόματα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τῆς ἐπιστήμης εἰς τὸν τόπον μας. Μὲ τὸ πρόσχημα πάντοτε τῆς δημοτικῆς. Ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι τῆς καθαραιούσης, οἱ ὁποῖοι κινοῦν Θεοὺς καὶ Δαίμονας διὰ νὰ πλήξουν τὴν πνευματικὴν μας πρόδοον. Τὸ 1937 ὠδηγήθη εἰς τὸν τάφον ὁ Ι. Συκουτρῆς, διότι εἰς τὸ ἐναρκτήριον μάθημά του εἶχεν ἀναλύσει ἓνα ποίημα τοῦ Παλαμᾶ. Καὶ ἐπειδὴ ἀνέφερον τὸν Παλαμᾶ, τὸν ὁποῖον μὲ τὴν ἀξίαν ἔχετε βιογραφήσει καὶ ἔχετε κριτικὰ τοποθετήσει μέσα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματείαν, ὠδηγήθη, κ. Καθηγητά, εἰς τὸν θάνατον. Καὶ εἰς τὸ 1943, ἤρχισεν ἐκεῖνη ἡ περίφημος δίκη τῶν «τόνων», εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπαίξατε τὸσον σημαντικὸν ρόλον, ἀκριβῶς διὰ νὰ ὑπογραμμίσετε, διὰ νὰ ἐπιστημόνατε τὰ ἐχθρικά στοιχεῖα ἐναντίον τῆς ζωντανῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Δὲν ἐπιδιώκει τὸ νομοσχέδιον κανένα διασμὸν τῆς πραγματικότητος. Ἀπλούστατα προσπαθεῖ αὐτὴν τὴν γλωσσικὴν πραγματικότητα νὰ τὴν καθιέρωσιν εἰς τὸν τόπον μας καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν δημοτικὴν τὰ δικαιώματα τὰ ὁποῖα ἔχει μέσα εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὰ παιδιὰ, ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν ἕως τὴν ἑκτὴν τάξιν νὰ ἤμποροῦν νὰ ὁλοκληρώσουν τὸ γλωσσικὸν τῶν ὄργανον καὶ νὰ οἰκοδομήσουν τὰ Ἑλληνόπουλα τὴν σκέψιν τῶν.

Κ. Τσάτσος. Παρακαλῶ μίαν διακοπὴν, κ. Ὑπουργέ.

Λ. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Φοβοῦμαι ὅτι. . . .

Κ. Τσάτσος. Μήπως διευκολύνω τὴν συζήτησιν, κ. Ὑπουργέ.

Λ. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Βλέπω ὅτι ἡ ὥρα εἶναι 2.10'. Εὐχαρίστως θὰ ἐδεχόμην, ἀλλὰ ἐπειδὴ θὰ συζητήσωμεν περὶ γλώσσης, κατόπιν, ἐὰν θέλετε, τὴν κάνετε. Ὁμιλήσατε χθὲς καὶ σήμερον ἐπανελήφθη καὶ ἡ πηγὴ. Εὐρίσκεται εἰς ἄρθρον Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς κ. Μαρινάτου, περὶ τῶν δυσχερειῶν ἐκ τῆς καθιερώσεως τῆς ἰσοτιμίας τῆς δημοτικῆς. Κυρίως ἐγράφη ὅτι αἱ δυσχερεῖαι αὐταὶ ἐντοπίζονται εἰς τὸ ὅτι τὰ γραπτὰ τῶν φοιτητῶν εἰς τὴν δημοτικὴν εἶναι πιθανόν ν' ἀπορρίπτονται ἀπὸ τοὺς καθηγητάς, μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲν ἔχει οὐτε συντακτικόν, οὐτε γραμματικὴν. Αὐτὰ ἐλέγχθησαν ἀπὸ Πανεπιστημιακὸν διδάσκαλον, τὸν ὁποῖον οἱ πάντες περιβάλλομεν μὲ μεγάλην τιμὴν, διότι οἱ πάντες δέχονται ὅτι πρόκειται περὶ ἐξαιρέτου ἐπιστήμονος. Αὐτὰ περὶ που καὶ σεῖς σήμερον ὑπεγραμμίσατε. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὑποκινεῖται μία διχογνωμία, μία ἀντίθεσις εἰς τὸν τομέα τῆς γλώσσης. Τὸ Σχέδιον Ν. Δ., ὅπως εἶπον καὶ χθὲς, οὐδετεροποιεῖται, ἂν θέλετε, κατ' οὐσίαν εἰς τὸ θέμα τὸ γλωσσικόν. Ἀποκαθιστᾷ μὲν τὴν ἰσοτιμίαν τῆς δημοτικῆς, ἀναγνωρίζει ὅμως τὴν γλωσσικὴν πραγματικότητα τῆς καθαραιούσης καὶ ὀργανώνει — καὶ ἂν θέλετε αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς δημοτικῆς ἡμῶν καὶ ἡμῶν, ἐλάττωμα — διότι διὰ πρώτην φοράν εἰσάγεται εἰς τὸ Γυμνάσιον ἡ διδασκαλία καὶ τὸ συντακτικόν τῆς καθαραιούσης. Ἔως τώρα εἴχομεν τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἡ καθαραιούσα μίαν πραγματικότητα καὶ εἶπατε σεῖς

ὅτι τὸ τελευταῖον τῆς καταφύγιον θὰ εἶναι ἡ Νομικὴ Ἐπιστήμη, ἀκριβῶς, διότι θέλομεν αὐτὴν τὴν μεταβατικὴν, τὴν δύσκολον ὄραν νὰ λύσωμεν τὴν γλωσσικὴν αὐτὴν ἀναρχίαν. ἐρχόμεθα καὶ ἀποκαθιστῶμεν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς διδασκαλίας τῆς καθαρουσύσης. Ἐρχεται, δηλαδή, τὸ νομοσχέδιον καὶ λύει κατὰ ἓνα τρόπον σαφῆ, κατὰ τὴν γνώμην μας, τὸ ὅλον γλωσσικὸν θέμα. Ἀποκαθιστᾷ τὸ ἐκφραστικώτερον ὄργανον ποῦ ἔχει σήμερον ἡ Παγκόσμιος Γλῶσσα, τὸ πλουσιώτερον, τὸ πιὸ εὐαίσθητον. Ὡμιλῆσατε προηγουμένως περὶ Γερμανικῆς καὶ Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς. Ὅσοι γνωρίζουν Ἀγγλικά, γνωρίζουν ὅτι ἡ γλῶσσα ἔχει μίαν ἀσάφειαν σκόπιμον, ἀσάφειαν, ἡ ὁποία ὑποβοηθεῖ ἴσως λυρικοὺς τόνους, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὸ ἀγγλικὸν κείμενον ὑπάρχει κατὰ τὸ ὑπονοούμενον...

Κ. Τσάτσος. Καὶ τὴν διπλωματίαν.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Αὕτη εἶναι ἡ ἀσάφεια τοῦ Βορρά. Ἐχει Καρτεσιανὴν λαμπρότητα ἡ Γαλλικὴ, ἔχει μελωδικότητα — διεφωνήσαμεν προηγουμένως, περὶ Ρωμαϊκοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ ἥθους — καὶ ἡ Ἰταλική. Καμμίαν, ὅμως, ἀδυναμίαν δὲν ἔχει ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα. Εἶναι ἡ καλλίτερη γλῶσσα τοῦ κόσμου. Εἶναι τὸ πιὸ γνήσιον ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἔχει δώσει ποτὲ ἡ ἀνθρώπινη λαλιά. Τίποτε δὲν ἔχει τὸ ψεκτόν. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἡμπορέσει ἕως τώρα νὰ τὴν κατακτήσωμεν. Ἐχομεν θυσιάζει εἰς ἓνα γλωσσικὸν κυκεῶνα καὶ δυστυχῶς ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἔχωμεν καταδικάσει τὰ παιδιὰ μας, χιλιάδες παιδιὰ μας, ἐπὶ χρόνια ὀλόκληρα εἰς ἓνα γλωσσικὸν δομωρδισμόν. Αὕτην τὴν στιγμήν, ὅμως, ἔρχεται τὸ σχέδιον Ν. Δ. καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς γλώσσης τῆς δημοτικῆς. Ὁργανώνει τὸ γλωσσικὸν ὄργανον τοῦ παιδιοῦ, τὸ παραλαμβάνει ἀπὸ τὸ τραγοῦδι, ἀπὸ τὸν ναυούρισμα, ἀπὸ τὴν πρώτην λέξιν τῆς μάνας του καὶ, σιγὰ — σιγὰ, τοῦ ὁργανώνει διὰ τοῦ λόγου τὴν σκέψιν. Καθαρὰ, παστρικά, τίμια, τοῦ λέγει, τὸ λουλουδί, λουλουδί, καὶ ὅχι ἴον, διὰ νὰ τοῦ διαστρέψῃ τὴν σκέψιν. Ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ διαστροφή ἡ πραγματικὴ, ποῦ δημιουργεῖ τὰ τρομερὰ χάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα πολλὰς φορὰς ἀνακαλύπτете τίς ἀδυναμίας τῆς φυλῆς μας. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν ποῦ εὐρίσκεται ἡ βασικὴ μας ἀδυναμία, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος μας, θὰ τὴν εὕρωμεν πιθανότατα εἰς αὐτὴν τὴν ἀβυσσαλέαν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς γλώσσης μας καὶ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφραζόμεθα. Διὰ πρώτην φορὰν ἐρχόμεθα σήμερον νὰ ὁδηγήσωμεν τὸ παιδί εἰς ἓνα μεγάλον δρόμον ὅπου λόγος καὶ σκέψις θὰ ταῦτισθούν, ὅπου τὸ παιδί θὰ μαθαίνει νὰ σκέπτεται καὶ θὰ ὁμιλῇ μὲ τίς ἴδιες κοφτές, σταρᾶτες καὶ ζεστές λέξεις ποῦ τοῦ προσφέρει ἡ Δημοτικὴ. Καὶ ξέρετε πολὺ καλὰ σεῖς καὶ ὅλοι μας ἐδῶ, ὅτι τὴν καθαρῶσαν, τὴν πλαστὴν αὕτην γλῶσσαν, τὴν ἔγραψαν καὶ τὴν γράφουν καλλίτερα ὅσοι γνωρίζουν τὴν δημοτικὴν. Μόνον αὐτοὶ ἡμποροῦν νὰ τῆς δώσουν πλαστικότητα καὶ εὐαίσθησίαν. Καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ αὕτην τὴν στιγμήν ἡ δόξα τῆς καθαρουσύσης, τὴν δόξαν αὕτην τὴν ὀφείλει εἰς τὸν Γεώργιον Παπανδρέου, τὸν κατ' ἐξοχὴν δημοτικιστὴν τῆς Ἑλλάδος. (Χειροκροτήματα). Καὶ μία παρένθεσις. Λυπούμαι, κύριε Πρόεδρε, διότι αὕτην τὴν ὄραν εὐρίσκεσθε μπροστὰ μου, ἀλλὰ τὸ εἶπα καὶ εἰς ἓνα λόγον μου. Τὰ κείμενά σας, ὅπως εἶναι διατυπωμένα, εἶναι δοκίμια. Γνωρίζει ὁ κ. Τσάτσος, ὅτι ὁ Βάλεϊν καὶ ὁ Πασκάλ ἔχουν αὕτην τὴν ἐπιγραμματικὴν, τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν καὶ ὁρμήν, τὴν ὁποῖαν ἔχουν τὰ κείμενά σας.

Κ. Τσάτσος. Μίαν λέξιν, κύριε Ὑπουργέ...

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Θὰ ἤθελα νὰ ὁλοκληρώσω, κύριε Τσάτσος, διότι μὲ πιέζει ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ κ. Πρόεδρος... Ζητῶ μίαν δικαιολογίαν, κύριε Πρόεδρε.

Γ. Παπανδρέου (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Εἶμαι αἰχμάλωτος καὶ τοῦ θέματος καὶ τοῦ ρήτορος.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Εὐχαριστῶ πάρα πολὺ, κύριε Πρόεδρε, ὑπῆρξατε ὁ διδάσκαλος καὶ εἶμαι ὁ ταπεινὸς μαθητὴς σας.

Κ. Τσάτσος. Παρακαλῶ, κύριε Ὑπουργέ, δύο λέξεις.

Ἦθελα, ἐν πρώτοις, νὰ ἀποσαφηνίσω ἓνα θέμα καὶ νομίζω, ὅτι εἰς αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἀντίρρησης. Δὲν στρέφεται ἡ ἀπολογία τοῦ δημοτικισμοῦ πρὸς ἐμέ.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφυπ. Παιδείας). Ἀσφαλῶς.

Κ. Τσάτσος. Εἰσθε ἀπολύτως σύμφωνος, ὅτι ἡμῖν καὶ εἶμαι δημοτικιστὴς καὶ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀντίθεσις μεταξὺ αὐτῶν ποῦ ἔλεγα περὶ δημοτικῆς ἄλλοτε καὶ αὐτῶν ποῦ λέγω σήμερον. Πέραν τούτου, τὸ ὅτι ἐγὼ ἤλθα εἰς σύγκρουσιν μὲ ὑποστηρικτὰς τῆς καθαρουσύσης εἰς τὸ παρελθόν, ὅχι εἰς τὸ ἀπώτερον ποῦ μὲ ἀναφέρατε, εἰς τὸ πρόσφατον ἀκόμη, εἶναι ἐπίσης γνωστὸν. Ἐπομένως ἐδῶ δὲν εἶμαι συνήγορος ἀπόψεων, τὰς ὁποίας ὁρθῶς σεῖς συζητεῖτε, ἀλλὰ αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἰδικαί μου. Αὐτὸ νὰ τὸ ξεκαθαρίσωμεν.

Δεύτερον, ἐὰν ἐγὼ διαφωνῶ μαζί σας, δὲν εἶναι διότι βοηθεῖτε τὴν δημοτικὴν διὰ τοῦ σχεδίου Ν. Δ., ἀλλὰ διότι κατ' ἐμέ τὴν βλάπτετε. Αὕτη εἶναι ἡ διαφωνία μας. Πιθανὸν νὰ εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη μου, ἀλλὰ αὕτη εἶναι ἡ ἀπόψις μου. Καὶ τὴν βλάπτετε, διότι, πρῶτον, ἐν ὄρα νηνεμίας δημιουργεῖτε φανατισμοὺς γλωσσικοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν πρόκειται νὰ ὀφελήσουν τὴν ἐξέλιξιν τῆς δημοτικῆς καὶ τοὺς δημιουργεῖτε μέσα εἰς τὸ σχολεῖον καὶ μέσα εἰς τὴν Παιδείαν. Δηλαδή, δημιουργεῖτε ἐπὶ μεγαλυτέρας δυσχερείας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν διότι τί ὀφελεῖ ὁ νόμος ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς, ὅταν τὸν βαρύνῃ τῆς ἐφαρμογῆς τὸν ἔχῃ εἰς τὰ χέρια τοῦ ὁ καθαρουσιάνος δάσκαλος. Θὰ ἔλεγον λοιπόν, κ. Ὑπουργέ, ὅτι, ἡ θέσις μας εἶναι νὰ βοηθηθῇ ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὕτην τὴν ὁποῖαν εἶπατε. Δὲν βοηθεῖται ὅμως διὰ τοῦ νομοθετήματός σας, αὕτη εἶναι ἡ διαφωνία μας.

Α. Ἀκρίτας (Ὑφ. Παιδείας). Ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου θέματος ὑπέμνησα τοὺς ἀγῶνας σας ἐναντίον τῆς καθαρουσύσης καὶ μάλιστα ἕνα καὶ ἄλλο βαρύτερον. Ὑπέμνησα ὅτι ἤλθατε εἰς ἀντίθεσιν μὲ ἀνθρώπους, τοὺς ὁποῖους παλαιότερον ὠνομάσατε «φατρίαν». Καὶ τοὺς ὁποῖους ἐδεωρῆσατε ὑπαίτιους διὰ τὴν μὴ πνευματικὴν προκοπὴν. Ὑπέμνησα ἀκριβῶς ὅτι κάποτε καὶ ἐσεῖς καὶ τώρα προσφάτως ἐπεσημάνετε ὅτι ὑπάρχουν καθαρουσιάνοι καθηγηταί, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀντιδράσουν. Ἀναμφισβητήτως θὰ ὑπάρξῃ μία ἀντίδρασις. Εἶναι ἓνας κόσμος ὀλόκληρος ὁ ὁποῖος ἔζησε μὲ τὰς γλωσσικὰς αὐτὰς προκαταλήψεις. Καὶ εἶναι πολὺ τρομακτικὸν νὰ ἐρχεται πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος — εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ κ. Μαρινάτος — νὰ διατυπώῃ ἐμμέσως ἀπειλὰς καὶ μάλιστα νὰ στηρίζῃ τὴν ἀσύλληπτον ἐπίθεσιν του, διότι τὸ ἓνα γραπτὸ θὰ εἶναι διατυπωμένον εἰς τὸν ἓνα γραμματικὸν τύπον καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸν ἄλλον. Ἀποτελεῖ ἀπειλὴν πρὸς τὰ παιδιὰ. Καὶ εἶναι ἀνάξιον νὰ ὑποστηρίζωνται ἀνάλογοι σκέψεις. Εἶναι βέβαιον ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπάρξουν αἱ προϋποθέσεις εἰς τὰς ὁποίας ἔχετε ἀναφερθῇ. Ἀλλὰ ἐσεῖς, ὁ ὁποῖος εἰσθε διδάσκαλος τῆς Νομικῆς γνωρίζετε ὅτι τὸ δίκαιον τὸ ὁποῖον καθιερῶνεται διὰ τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ, καθίσταται δικαίωμα. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ ὕστερα οὐδεὶς καθαρουσιάνος ὅσον δήποτε φανατικὸς, ὅσον δήποτε κακὸς, θὰ σκεφθῇ πολὺ ἐὰν αὕτην τὴν κακίαν τοῦ θὰ τὴν ἐκδηλώσῃ, ὅταν τὸ δικαίωμα τῆς καθιερώσεως τῆς δημοτικῆς ὡς ἰσοτίμου γλώσσης ἀναγνωρίζεται εἰς ἓνα νομοσχέδιον. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὕτην λύομεν ὀριστικὰ τὸ θέμα τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς τὸ σχολεῖον. Καὶ προχωροῦμεν ὕστερα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν. Εἶναι ἓνα θέμα μέγιστον. Ὅλοι ὑποστηρίζομεν ὅτι ἔχει βαρύνουσαν σημασίαν καὶ ἡ μορφή. Ἡ δομὴ τῆς γλώσσης εἶναι μορφωτικὴ ἀξία πρώτου μεγέθους. Καὶ θὰ ἦτο μικρὸν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἰδικῆς μας, ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἔχουμεν ἀνατραφῇ μὲ τὴν κλασσικὴν παιδείαν, νὰ ὑποστηρικθῇ ἡ ἀνδελλικὴ ἀπόψις ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ πολεμᾷ κανεὶς τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά, μὲ τὸν ἀσύστατον ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ βαθύτερα γνωριμία τους δὲν συνιστᾷ πρώτου μεγέθους μορφωτικὴν ἀξίαν διὰ κάθε λαὸν καὶ, προπαντός, διὰ τὸν ἐλληνικόν. Κάθε γλῶσσα ἔχει μίαν παιδευτικὴν ἀξίαν, πολὺ δὲ περισσώτερον ἡ μητέρα τῆς ἐλληνικῆς δημοτικῆς γλώσσης, ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ. Καὶ ἀκρι-

ὥς τὸ νομοσχέδιον προβλέπει μίαν σοφὴν διαδικασίαν: Πῶς θὰ ὀργανώσωμεν τὸ γλωσσικὸν ὄργανον τοῦ ἐλληνοπαίδος. Ἀπὸ τὴν δημοτικὴν καὶ τὴν καθαρῆς, τὰς δύο μορφὰς τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου, μὲ τὰ κείμενα τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς, καὶ σιγὰ, σιγὰ μὲ μίαν γνώσιν τοῦ ἀττικοῦ λόγου εἰς τὴν γ' τάξιν τοῦ γυμνασίου νὰ ὀδηγήσωμεν τὸ παιδί ν' ἀντιμετωπίσῃ πλεόν, ἐνώπιος ἐνωπίω, τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης μὲ τὴν ὁποίαν θέλομεν νὰ ἐξοπλίσωμεν τὸν μελλοντικὸν ἡγέτην τοῦ τόπου μας.

Καὶ ὅπως εἶπον χθὲς εἰς τὸν κ. Ἀρχηγὸν τῆς ΕΡΕ, πιστεύω, ὅτι μὲ τὸ νομοσχέδιον, τὸ ἰδικόν μας, οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Λυκείου μὲ τὴν ἐντατικὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφοῦ προηγουμένως ἔχουν κολυμβήσῃ εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἔχουν στερεώσῃ τὰς γνώσεις των, τότε καλὺτερον θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν δομὴν τοῦ ἀρχαίου θόλου. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν δωρικὴν δομὴν τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου, θὰ φθάσουν καλὺτερον νὰ ἀντιληφθῶν τὴν ἐκφραστικὴν χαρὰν τοῦ Πλάτωνος, τὴν δύναμιν, τὴν κοσμογονικὴν κραυγὴν τοῦ Αἰσχύλου, τὴν δωρικότητα τῆς Πινδαρικῆς ᾠδῆς. Θὰ ἔχουν ἤδη τὰς προϋποθέσεις διὰ νὰ ἀφομοιώσουν τὴν δομὴν τοῦ ἀρχαίου λόγου, ὡς πραγματικῆς πνευματικῆς ἀξίας. Εἶπατε προηγουμένως, ὅτι, χωρὶς νὰ εἴμεθα δημοτικισταί, δεχόμεθα τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη καὶ τοῦ Κάλβου. Ξεύρετε πολὺ καλά, ὅτι καὶ ὁ Κάλβος καὶ ὁ Καβάφης ἔχουν τὸ γλωσσικὸν των ἐνδυμα. Εἶναι δική τους μορφή, οὔτε δημοτικὴ, οὔτε καθαρῆς. Τὸ ὅρος τοῦ Καβάφη προσιδιάζει μόνον εἰς αὐτόν. Καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ὁρμὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ᾠδῆς του. Οὔτε ὁ ἓνας, οὔτε ὁ ἄλλος ὑπῆρξαν δημοτικισταί, οὔτε καθαρῆς. Εἶναι ἀπλούστατα ποιηταί. Καὶ ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν δυνατότητα, τὴν οἰανδήποτε λέξιν, ὅπου τὴν ἐπιλέξῃ, νὰ τῆς δώσῃ λαμπρότητα. Ἐχει ἀκόμα τὴν δυνατότητα νὰ κάμῃ ἐξαιρέσεις. Καὶ ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Ὁσον πλουσιωτέρα εἶναι μία γλῶσσα, τόσο περισσοτέρας ἔχει καὶ ἐξαιρέσεις. Εὐτυχῶς εἴμεθα πλούσιοι εἰς ἐξαιρέσεις. Μόνον ἐὰν εἴμεθα Ἀλβανοὶ ἢ ὑπανάπτυκτοι δὲν θὰ εἴχαμεν ἐξαιρέσεις εἰς τὴν γλῶσσαν μας. Ἐχει, λοιπόν, τὴν δυνατότητα ὁ ποιητὴς καὶ εἰς τὴν λέξιν νὰ δώσῃ λαμπρότητα καὶ νὰ κάμῃ ἀκόμη ἐξαιρέσεις. Εἶναι ζήτημα ποιητικοῦ δώρου, τῆς «θείας μοίρας». Εἶχε τὴν θείαν μοῖραν ὁ Σολωμὸς καὶ παρέλαβε τὸ Ἑλληνικὸν τραγῳδί, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καλὰ-καλὰ Ἑλληνικὰ καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολιιορκεμένους διὰ νὰ δώσῃ κείμενα ἀπαράμιλλα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δομῆς καὶ τοῦ κάλλους. Ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ μας. Καὶ εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν ἔφθασεν εἰς τὴν ἐντέλειαν τὴν γλωσσικὴν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὴν σειρὰν τῶν συλλογισμῶν μου: Καὶ ἡ καθαρῆς καὶ ἡ δημοτικὴ ἀποτελοῦν μορφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου. Ἡμεῖς δὲν τασσόμεθα ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης. Ὑπεραμυνόμεθα τῆς βασικῆς ἀπόψεως, ὅτι ἡ ἰσοτιμία τῆς δημοτικῆς ἢ τοῦ ἀνάγκη νὰ καθιερωθῇ εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Κύριε Πρόεδρε, πολλὰ ἔχετε ἐπιτύχει εἰς τὸν τόπον αὐτόν. Ἀλλὰ μὲ τὸ νομοσχέδιον καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν σας πάντοτε γνώμην, μὲ τὴν καθιέρωσιν τῆς δημοτικῆς ὡς ὀργάνου τῆς παιδείας τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ, τὸν βοηθεῖτε νὰ ὀργανώσῃ τὴν σκέψιν του καὶ νὰ εὕρῃ τὴν πορείαν του εἰς τοὺς νέους καιροὺς.

Εἶμαι εὐτυχὴς διότι τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἡγείται ὁ κ. Κανελλόπουλος. Ὁ κ. Τσάτσος καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι συνάδελφοι τῆς ΕΡΕ ὑπεστήριξαν καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ σχολείου. Εἶναι μέγα εὐτύχημα ὅτι ὅλοι αἱ πτέρυγες τῆς Βουλῆς εἶναι ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς. Ὁ κ. Κανελλόπουλος ἔγραψεν ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι καὶ εἶναι σήμερον ἡ βάσις τῆς παιδείας. Ὅποιος δὲν πρόκειται νὰ προχωρήσῃ καὶ πέραν ἀπὸ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ οὔτε πρέπει νὰ μάθῃ ἄλλην γλῶσσαν ἀπὸ τὴν δημοτικὴν. Ἡ ἀσυναρτησία καὶ ὁ γλωσσικὸς πλουτισμὸς θὰ ἐκπνεύσουν μὲ τὴν γλωσσικὴν διδασκα-

λίαν τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Θὰ γράφουν ὅπως ὁμιλοῦν ἀπλᾶ. Σοφὰ λόγια τὰ ὅποια ἔγραψεν ὁ κ. Κανελλόπουλος. Ὁ κ. Κανελλόπουλος προχωρεῖ ἐκεῖ ὅπου δὲν προχωρεῖ τὸ σχέδιον Ν. Δ. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔχει δίκαιον, λέγων ὅτι πρέπει καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον ἡ δημοτικὴ νὰ εἶναι ἡ βάσις τῆς παιδείας. Αὐτὸ πού σας εἶπα περὶ τοῦ κ. Κανελλόπουλου εἶναι κείμενόν του ἀπὸ τὸ περιοδικόν «ΙΔΕΑ». Ἀναφέρωμαι εἰς τὰ κείμενα αὐτὰ διὰ νὰ ἐξάρω τὸ γεγονός ὅτι ὁλόκληρος ἡ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου μας ἐκτὸς ὁρίσμενων ἐστῶν ὀλίγων

Γ. Παπανδρέου (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Ἀρχαιοπαθῶν.

Λ. Ἀκριτάς (Ὑφυπ. Παιδείας). Ἀρχαιοπαθῶν, ὁρῶς εἶπατε κ. Πρόεδρε, ἔχει ταχθῇ ὑπὲρ τῆς ἰσοτιμίας τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν τώρα.

Καὶ τώρα ὁ τέταρτος σκοπὸς τοῦ σχεδίου Ν. Δ. εἶναι ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία. Ὁ κ. Ἀλαβάνος εἰς τὴν ἔξοχον εἰσήγησίν του ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ν. Δ. ἀνεφέρθη μὲ κάποιαν ἐκτασιν ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἐπειδὴ τὸ θέμα αὐτό, καθὼς καὶ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἀπετέλεσαν τοὺς στόχους ἐναντίον τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναφερθῶ. Ὑπάρχει μία στενὴ καὶ μία πλατεῖα ἀποψὶς διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ στενὴ ἀποψὶς διὰ τὸν ἀνθρωπισμὸν εἶναι ἡ γνώσις τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, ὅπως ὑποστηρίζει ἡ ἐταιρεία τῶν φιλολόγων. Διότι πράγματι καὶ αὐτὸ ἔχει ὑποστη-

ρῆθῃ. Ἐὰν εἶναι αὕτη ἡ περιορισμένη ἀποψὶς, ὅτι μόνον ἡ γνώσις τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἶναι ἀνθρωπιστικὴ παιδεία, τότε εἶναι βέβαιον, ὅτι δὲν σεβόμεθα εἰς τὸν πρῶτον κύκλον τὴν ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν. Καὶ τὴν ἐξοστρακίζομεν ὁριστικὰ ἀπὸ τὸν πρῶτον κύκλον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἐὰν ὅμως ἀνθρωπιστικὴ παιδεία εἶναι καὶ τὸ πλατύτερον καὶ τὸ ὅποιον προσέρχεται εἴτε ἀπὸ τὴν Κίναν, εἴτε ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, εἴτε ἀπὸ τοὺς Ἀσυρίους, εἴτε Βαβυλωνίους, εἴτε ἀπὸ οἰονδήποτε μέρος τοῦ κόσμου, ἐὰν ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία εἶναι ἡ γνώσις τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς πολιτιστικῆς καταβολῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων δι' ἓνα πανανθρώπινον πολιτισμὸν, τότε σημαίνει, ὅτι τὸ σχολεῖον τὸ ἰδικόν μας πράγματι θέλει καὶ εἶναι ἀποφασισμένον νὰ προαγάγῃ τὴν ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν. Εἶναι πράγματι ἡ πρώτη φορὰ πού προσεγγίζομεν οὐσιαστικῶς εἰς τὰς πηγὰς τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας. Ἐπὶ 140 χρόνια δὲν εἴχαμε προσπαθῆσαι νὰ κατακτήσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας μὲ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Λατινικὰ. Ποῖον ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα; Μηδὲν! Εἶδατε τὰ κείμενα τὰ ὅποια σας ἀνέγνωσεν ὁ κ. Ἡλιόπουλος, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, καθ' ὃν τρόπον ἐδιδάσκετο εἰς τὰ σχολεῖα μας. Ἐὰν, ὅμως, ἀνθρωπιστικὴ παιδεία εἶναι ἡ καλλιέργεια καὶ ἀξιοποίησις τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀξιών καὶ ἐκείνων τὰ ὅποια κατοχυρώνουν τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωὴν, τὴν δημιουργίαν ἐνὸς ἀνωτέρου ἀνθρώπου, τότε ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία μὲ τὸ νομοσχέδιον πού εἰσαγάγομεν θὰ κατακτηθῇ ὁριστικὰ γιὰ τὰ παιδιά. Ἀναμφιβόλως καὶ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν θέσιν τῆς. Ποῖος, ἄλλως τε, δὲν θὰ ἤθελε νὰ γνωρίζῃ ἀρτίως τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν; Τὸ θέμα, ὅμως, εἶναι ἐὰν αἱ γλῶσσαι αὗται ἡμποροῦν νὰ γίνουν κτῆμα ἐνὸς παιδιοῦ καὶ νὰ ὀργανώσουν τὴν σκέψιν του. Ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ε.Ρ.Ε. ἀνέφερε χθὲς τὸν Θουκυδίδην. Ἀλλὰ τόσο ὁ Θουκυδίδης, ὅσον καὶ ὁ Πίνδαρος, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι διάσημοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἀπέδωσαν ὅτι ἀπέδωσαν ὅχι βάσις δομῆς τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἀλλὰ τῆς καθαρῆς Ἑλληνικῆς. Ἀμφισβητῶ, ἄλλως τε, ἐὰν ὑπάρχῃ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, τῶν Λατινικῶν, ὁ ὁποῖος νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐκφράζεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μὲ τὰ πρότυπα τῆς Λατινικῆς γλώσσης. Σὰς παραπέμπω εἰς τὰ κείμενα τῶν καθηγητῶν τῆς Λατινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Ὑπάρχει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Σκάσης, ὁ ὁποῖος εἶναι πολέμιος τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ὁ ὁποῖος ὁμίλησε μὲ τόσο πάθος διὰ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν διδάσκει εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Παρακαλῶ ν' ἀναγνώσῃτε τὸ κείμενόν του, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, αὐτὸ τὸ ὅποιον

ἐξεφώνησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Καὶ θὰ διαπιστώσῃτε, ἐὰν ὁ κατ' ἐξοχὴν αὐτὸς μύστης τῆς Λατινικῆς εἰς τὸν τόπον μας ἔχει τόσον ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὴν πυκνότητα τοῦ Λατινικοῦ κειμένου, ὥστε μὲ τὴν ἴδιαν πυκνότητα καὶ τὴν ἴδιαν αὐστηρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν γλωσσικὴν νὰ οἰκοδομῇ εἰς τὸ κείμενον τοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, δηλαδὴ εἰς τὴν μητρικὴν τοῦ γλώσσαν. Ἀλλὰ διατὶ ὁ Ἕλλην εἶναι ὑποχρεωμένος ὁπωσδήποτε ν' ἀναμετρηθῇ μὲ τὸν Κικέρωνα, ὅτι ἡ δωρικὴ δομὴ τοῦ Θουκυδίδη, τοῦ Πινδάρου, ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἡ γοητεία τοῦ Σοφοκλῆ αποτελοῦν ἀνθρωπιστικὰς ἀξίας, μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς Λατινικὰς μιμήσεις;

Γ. Π α π α ν δ ρ ε ο υ (Πρόεδρος Κυβερνήσεως). Δὲν εἶναι σοβαρὸν νὰ τὰ συζητοῦμεν αὐτά. Ὅποιος τὸ ὑποστηρίζει ἐκθέτει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπλῶς.

Δ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (Ὑφυπουργὸς Παιδείας). Ἡθελα, κύριε Πρόεδρε, ἐπειδὴ ἐτέθη ἓνα ζήτημα καὶ χθὲς καὶ σήμερον ἀπὸ τὸν κ. Τσάτσον, μὲ τὴν ἐγκυρότητα τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἀγορητής, ὅτι ὁ Λόγος, ἡ ἐσωτερικὴ δομὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἶναι μία παιδευτικὴ, μορφωτικὴ ἀξία. Καί, φυσικὰ, δὲν εἶναι δυνατόν ἡμεῖς, κληρονόμοι αὐτῆς τῆς γλώσσης, νὰ τὴν ἀγνοήσωμεν. Ἀλλὰ ὑπεστήριξα, ἀκριβῶς χθὲς, ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ ἰδιοῦ μας Λυκείου θὰ διδάσκονται πολὺ περισσότερον ἀρχαία Ἑλληνικά ἀπὸ ὅτι διδάσκονται σήμερον. Εἶπα χαρακτηριστικὰ, ὅτι μὲ τὸ νέον πρόγραμμα εἰς τὰ 3 χρόνια τοῦ Λυκείου θὰ ἔχωμεν 928 ὥρας διδασκαλίας Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, ἐναντὶ 670 περίπου πού διδάσκονται σήμερον, δηλαδὴ, τὸ Λύκειον, τὸ ἰδικόν μας, ἐκτείνεται εἰς τὰ 4 διδαντικά ἔτη. Παραλαμβάνει τὸ παιδί, ὅχι ὅπως γράφει ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος εἰς τὸ ἄρθρον του, μετὰ τὸ Σχολαρχεῖον — τὸ ὁποῖον περιέργως ὄλοι αὐτὴν τὴν στιγμήν ἔχουν ἀναμνησθῇ — εἰς ἡλικίαν 11 ἐτῶν, ἀλλὰ εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν, ὥριμον, ὅταν δηλαδὴ θὰ ἔχῃ ὁργανώσει τὰ γλωσσικὰ μέσα του, ἱκανὸν νὰ θαδίῃ πρὸς τὴν προσπέλασιν τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

Καὶ τώρα τὸ θέμα τῶν μεταφράσεων, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων ἐπιδιώκομεν νὰ προσπελάσωμεν πρὸς τὰς μορφωτικὰς ἀξίας, τὰς αἰωνίας ἀξίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἶπεν ὁ κ. Τσάτσος προηγουμένως, ὅτι οὐδεμία μετάφρασις εἰς τὸν κόσμον ἀπέδωκε τὸ πρωτότυπον. Ἀνέφερε μάλιστα καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων μίαν μετάφρασιν, περὶ τῆς ὁποίας πολὺς ἐγένετο λόγος παλαιότερον, τοῦ Πώπ, τῆς μεταφράσεως τῆς Ὀδυσσεΐας. Εἶναι, ἐν τούτοις, ἓνα κείμενον ρητορικόν, θὰ τὸ ἔλεγα βάρβαρον, ἐν συγκρίσει μὲ τὸ Ὀμηρικόν κείμενον.

Κ. Τ σ ά τ σ ο ς. Πωχόν.

Λ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (Ὑφυπουργὸς Παιδείας). Εἶναι ἓνα ρητορικόν κείμενον, ψευδοκλασσικόν, τὸ ὁποῖον δὲν προδίδει τὴν γοητείαν καὶ τὴν χάριν τοῦ Ὀμητικοῦ κειμένου.

Πρέπει ὅμως νὰ ἀκόμωμεν μίαν διαστολὴν εἰς τὸ θέμα τῶν μεταφράσεων. Ποῖος εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός; Ποῖοι ἔγραψαν καὶ ἐδημιούργησαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν; Καὶ ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προσεγγίζουν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν διὰ τῶν μεταφράσεων; Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός, ἐὰν ἔχῃ ζήσει μέχρι σήμερον, εἶναι διότι δὲν ἀποτελεῖ δημιούργημα, οὔτε τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, οὔτε τῶν σχολιαστῶν τῶν Λατινικῶν κειμένων. Ὁ Αἰσχύλος ἔρχεται πάνοπλος ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα καὶ γράφει μὲ τὸ δόρυ τοῦ τοὺς «Πέρσας». Ἦτο πολέμιστής, ἦτο ποιητής, ὅπως ὄλοι οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, οἱ ποιηταί, οἱ πεζογράφοι. Οἱ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας ἦσαν οἱ καλλιτέχναι, ὅπως ὁ Φειδίας, ὅπως ὄλοι οἱ μεγάλοι δημιουργοί, οἱ Τεχνίται τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχον καὶ Σοφισταί. Ἀλλὰ πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἔλαβον θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος; Ὅτι ἔχομεν κληρονομήσει ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα εἶναι τὰ τιτανικά δημιουργήματα τῶν μεγάλων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων. Αὐτὰ τὰ δημιουργήματα εἶναι ἀνεπανάληπτα. Ὁ Μπράουνιγκ κάποτε ἔγραψεν ἓνα ποίημα. Κατόπιν ὅμως δὲν ἤμπορσε νὰ τὸ καταλάβῃ. Καὶ εἶπε τὸ ἀμίμητον: Ὅταν τὸ ἔγραφα τὸ καταλαβαίνανε ἐγὼ καὶ ὁ Θεός. Τώρα μόνον ὁ Θεός.

Εἶναι, κύριοι συνάδελφοι, ἀνεπανάληπτα τὰ μεγάλα δημιουργήματα τοῦ πνεύματος. Ὁ Αἰσχύλος διαφορετικὰ γράφει τὸ «Ἰκέτιδες» διαφορετικὰ τὸν «Προμηθεά». Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς μὲ κάθε μεγάλον δημιουργόν, κάθε φορὰ πού γράφει καὶ νέον ἀριστούργημα. Ἐπομένως τὸ νὰ προσεγγίσωμεν τὰ Τιτανικά ἔργα μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον εἰσηγούνται π.χ. ἡ Ἐνωσις τῶν Φιλολόγων καὶ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, δηλαδὴ μὲ ἀρτίαν κατανόησιν τοῦ πρωτοτύπου, μὲ ταῦτα εἰς ἐνὸς συγχρόνου ἀνθρώπου μὲ τὴν ἀρχικὴν ἐμπνευσιν καὶ τὴν μορφήν ἐνὸς μεγίστου ἔργου, προδίδει νοοτροπίας ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν συνέλαβον τὸ μέγεθος τοῦ Καλλιτεχνήματος. Οὐδεὶς ἠμπόρεσε ποτὲ νὰ συλλάβῃ αὐτὴν τὴν ἀρτιότητα τῆς μορφῆς καὶ τοῦ κάλλους καὶ τὴν ἐκφραστικὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν μεγίστῳ δημιουργήματι. Μία φορὰ γράφονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔργα Τέχνης. Καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὴν εὐαισθησίαν μας, τὴν γενικωτέραν καλλιέργειαν, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἠμποροῦμε νὰ προσεγγίσωμεν τὰ δημιουργήματά αὐτά. Ἀλλὰ θὰ τὰ προσεγγίσωμεν; Ἐρωτῶ, ἠμποροῦμε νὰ τὰ προσεγγίσωμεν μὲ τὴν συντακτικὴν καὶ τὴν γραμματικὴν τεχνολογίαν;

Αὐτὰ κατακερματίζουν καὶ μηδενίζουν τὸ κείμενον. Τὸ κείμενον τὸ μηδενίζουν αἱ ἄθλια μεταφράσεις. Καὶ ἐν τούτοις, τὰ ἀπαίσια αὐτὰ κατασκευάσματα τὰ ἔχουν οἱ καθηγηταί καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταί εἰς τὴν τάξην τους, καὶ μ' αὐτὰ προσπαθοῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸν θαυμαστόν, τὸν μοναδικὸν κόσμον τοῦ Πλάτωνος. Καί, ὅπως λέγει ὁ κ. Ν. Ἀνδριώτης, ὁ μέγας αὐτὸς Θεματοφύλαξ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας, τί πρέπει νὰ λέμε στὰ παιδιά: «Αὐτάδεσφον κάρα» ἢ «Ἀδεσφούλα μου»;

Ἐχομεν, κύριοι συνάδελφοι, εἰς τὸν τόπον μας μερικάς καλὰς μεταφράσεις. Ὁ κ. Περρωτής, χθὲς, ἔκαμε μίαν σύγχυσιν μεταξὺ τῆς Ὀδυσσεΐας, τοῦ πρωτοτύπου τοῦ ἔργου...

Α. Π ε ρ ρ ω τ ῆ ς. Ἐννοοῦσα τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἑφταλιώτη καὶ δὲν ἔκαμα καμμίαν σύγχυσιν μὲ τὸ ἔργον τοῦ Καντζιάνη.

Λ. Ἀ κ ρ ί τ α ς (Ὑφυπουργὸς Παιδείας). Ἐνόμισα, ὅτι ἐκάματε σύγχυσιν. Λυποῦμαι πάρα πολὺ.

Ἐπάρχουν καλὰι μεταφράσεις εἰς τὸν τόπον αὐτόν, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδουν τὸ πρωτότυπον. Εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ τέλεια τὸ πρωτότυπον. Τὰ μεγάλα ἔργα τῆς Τέχνης εἶναι «ἄπαξ διατυπωθέντα». Μία μετάφρασις προσεγγίζει κατὰ τὸ δυνατόν, ἀναλόγως μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν προσωπικότητα, τὸ πάθος καὶ τὴν «θεῖαν μοῖραν» τοῦ μεταφραστοῦ, τὸ πρωτότυπον κείμενον. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὄλοι, ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θὰ ἐγνώριζε, δὲν θὰ ἐγέυετο τὸ κείμενον τοῦ Αἰσχύλου, ἐὰν δὲν τὸν εἶχε μεταφράσει, προσφορὰ εἰς τὸν Νεοελληνισμόν, ὁ Γρυπάρης. Ὁ Γρυπάρης, πράγματι, εἶχε τὴν δύναμιν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ πρωτότυπον, νὰ συλλάβῃ τὴν μαγεῖαν τῆς δραματικῆς δημιουργίας. Καὶ μὲ τὴν γλωσσοπλαστικὴν του δύναμιν ἀπέδωκε τὸν Αἰσχύλον. Ἐπάρχουν 30—40 ΝεοἝλληνες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰς μεταφράσεις των μᾶς προσήγγισαν πρὸς τοὺς Ἀρχαίους. Καὶ ὁ Γληνὸς μᾶς ἔχει δώσει μεταφράσεις, καὶ ὁ Γεωργούλης ἐπεχείρησε μεταφράσεις· αὐτὸς, ὁ ὁποῖος εἶναι σήμερον ὁ ποῖος φανατικὸς πολέμιος τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας μεταρρυθμίσεως.

Ἀντί, λοιπόν, νὰ πολεμοῦν τὰ παιδιά μας, μὲ τὸ Συντακτικόν καὶ μὲ τὴν Γραμματικὴν, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν ποτὲ τίποτε ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον κείμενον, ἐρχόμεστε μὲ τὰς μεταφράσεις καὶ τοὺς ὁδηγοῦμεν εἰς τὰς πηγὰς τῆς πνευματικῆς μας κληρονομίας. Τοὺς εἰσαγάγομεν εἰς τὰ 2 1) 2 χιλ. χρόνια τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ τοὺς λέγομεν: Ἀκοῦστε, παιδιά, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, μὲ τὰς τέσσαρας λέξεις τὰς ἀρχαίας, δὲν καταλαβαίνετε, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβετε ἀπολύτως τίποτε. Εἶναι ἓνα ψεῦδος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὄλοι, μεγάλοι καὶ μικροί, εἴμεθα συνυπεύθυνοι. Νὰ ἐξαπατῶμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ὅτι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ φθάσουν κάποτε εἰς μίαν ἰδεώδη μορφωτικὴν στάθμην, ὥστε νὰ εἶναι οἱ πάντες εἰς θέσιν νὰ συγκλονισθοῦν ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον ἐνὸς χορικοῦ τοῦ Αἰσχύλου, δὲν προσιδίαι εἰς ἀνθρώπους μὲ στοιχειώδη συνείδησιν εὐθύνης. Εἶναι καθαρὰ ἀπάτη.

ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΟΝ ΥΠΟΠΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΙΔΕ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
, Απογευματινὰ, Εσπερινὰ, Ἀθηνῶν